T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİZANS MADEN SANATI VE KUŞADASI, KADIKALESİ KAZISI MADEN BULUNTULARINA TİPOLOJİK VE ÜSLUPSAL YAKLAŞIMLAR

Doktora Tezi

MELTEM ERDUL MERGEN
92140002177

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

İzmir
2022

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

BİZANS MADEN SANATI VE KUŞADASI, KADIKALESİ KAZISI MADEN BULUNTULARINA TİPOLOJİK VE ÜSLUPSAL YAKLAŞIMLAR

Doktora Tezi

Meltem ERDUL MERGEN

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Lale DOĞER

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Sanat Tarihi Doktota Programı

Etik Kurallara Uygunluk Beyanı

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensititüsü Müdürlüğüne sunduğum "Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırladığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Meltem ERDUL MERGEN

ÖNSÖZ

"Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı çalışmamızda Kuşadası Kadıkalesi/Anai'da yapılmış kazı çalışmaları kapsamında bulunmuş 2001-2020 yıllarını kapsayan maetal buluntular değerlendirilmiştir.

Bu kapsamda Kadıkalesi metal buluntularını çalışmama izin veren, tez içeriğimin düzenlenmesinden, katalog kısmının oluşumuna kadar bana yol gösteren kıymetli hocam Prof. Dr. Zeynep Mercangöz'e teşekkürlerimi sunarım. Emekli olduğu güne kadar tez danışmanım olan, tezim kapsamında, alanda, kazı deposunda bana vermiş olduğu destek ve yardımları için minnettarım.

Son dönemde tez danışmanım olarak atanan; Doç Dr. Lale Doğer'e teze devam ettiğim süre zarfında benden umudunu kesmediği, sabırla beklediği, beni her koşulda olumlu biçimde yönlendirdiği için çok teşekkür ederim.

Tez izlemelerimde farklı bakış açıları ve fikirleri ile beni yönlendiren, usanmadan tüm malzemelerimi inceleyen, çalışmalarımda hep destek olan sevgili hocalarım Doç Dr. Emine Tok'a ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kahyaoğluna'da teşekkürlerimi sunarım.

Her aramamda ve her zor anımda yanımda olan, bıkmadan usanmadan bana destek olan sevgili hocam Doç. Dr. Meryem Acara Eser'e ayrıca minnetle teşekkür ederim.

Malzemeler üzerinde yer alan yazıtların transkripsyonunda yardımcı olan ve bitmek bilmeyen sorularıma cevap veren hocam Dr. Vera Bulgurlu'ya da yardımlarından ötürü çok teşekkür ederim.

Metal buluntuların tasnifi aşamasında özellikle maden aydınlatma gereçlerini çalışırken, aydınlatmaya dair cam buluntuları ile ilgili birlikte çalıştığımız sevgili arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Tümay Hazinedar Coşkun'a da teşekkür ederim.

Binlerce malzemenin alanda bulunması, tasniflenmesi ve envaterlenmesi sırasında yardımcı olan, burada adını tek tek sayamayacağı tüm kazı ekip üyesi arkadaşlarıma gönülden teşekkürlerimi sunarım.

Malzeme fotoğraflarımın düzenlenmesi sırasında bana destek olan grafiker Müge Tan Ceylan'a ve iş yerinde dahi tez çalışmama izin veren ve çevirilerimde yardımcı olan Serhan K. Yaşar'a ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak çok uzayan tez sürecim boyunca bana her anlamda destek olan eşim Yalçın Mergen ve kızım Nisan Mergen'e sabırlarından dolayı teşekkür ederim.

İzmir, 2022

ÖZET

"Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı tez kapsamında Kuşadası Kadıkalesi Kazısı'nda 2001-2020 yılları arasında bulunmuş maden eserler çalışılmıştır.

Maden buluntular yıllara göre tasniflenmiş ve kendi içlerinde tipolojik olarak guruplara ayrılmışlardır. Yapılan bu tipolojik gruplamada öncelik malzemelerin kullanım şekilleridir. Kullanım şakillerine göre ayrılan tüm malzemeler katalog kısmında ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

Katalog kısmında malzemeler; buluntu yılı, maden envanter numarası ve kale içindeki mekanlara göre nerede bulunduğu yazılmıştır. Ardından tanıtımı yapılan malzemenin benzer örnekleri de verilerek tarihlendirme önerisi getirilmiştir.

Kataloğa dahil olan 942 malzeme son bölümde bulundukları mekanlar açısından değerlendirilerek Kadıkalesi'nde bulunmuş olan anıtsal kilise, şapeller ve diğer mekanlar ile olan bağlantıları sorgulanmış, bu mekanlara buluntular vasıtasıyla bir işlev kazandırılıp kazandırılamayacağı tartışılmıştır.

Sonuç kısmında ise elde edilen veriler kısaca değerlendirilerek maden eserlerin ve mekanların tarihlendirme önerileri verilmiştir.

ABSTRACT

Within the scope of the thesis titled "Byzantine Metal Art and Kusadasi, Kadıkalesi Excavations, Typological and Stylistic Approaches", metal artifacts found in Kusadası Kadıkalesi Excavation between 2001-2020 were studied.

Metal finds were classified according to years and grouped typologically within themselves. In this typological grouping, the priority is the use of materials. All materials separated according to their usage are introduced in detail in the catalog section.

Materials in the catalog section; The year of the find, the mine inventory number and the places in the castle where it was found were written. Then, similar samples of the material introduced were given and a dating suggestion was made.

In the last section, the 942 materials included in the catalog were evaluated in terms of the places they were found in, and their connections with the monumental church, chapels and other places found in Kadıkalesi were questioned, and it was discussed whether these places could be given a function through the finds.

In the conclusion part, the data obtained are evaluated briefly and the dating suggestions of the metal artifacts and places are given.

ÖNSÖZ

ÖZET ..... **II**

ABSTRACT ..... **III**

RESİMLER LİSTESİ ..... **VII**

GİRİŞ **1**

I.A. BİZANS MADENİ ESERLERİNİN YAPIM VE SÜSLEME TEKNİKLERİ **2**

I.B.BİZANS DÖNEMİ MADEN SANATINDAN ÖRNEKLER **30**

I.B.1.LİTURJİK ESERLER **30**

1.B.1.a. KİLİSEYE AİT LİTURJİK GEREÇLER **30**

1.B.1.b. KİŞİSEL LİTURJİK GEREÇLER **58**

1.C.SÜS OBJELERİ **61**

1.D. GÜNLÜK KULLANIM EŞYALARI **80**

1.E.SAVAŞ ALETLERİ **92**

II. KUŞADASI KADIKALESİ ÇALIŞMLARINA DAİR BİLGİLER **98**

III.KATALOG: KUŞADASI KADIKALESİ MADEN BULUNTULARI **106**

III.1.LİTURJİK MALZEMELER VE KİLİSE EŞYALARI **106**

III.1.A. KİLİSEYE AİT MALZEMELER **106**

III.1.A.1. AYDINLATMA ARAÇLARI **107**

III.1.A.1.a. YAĞ TOPLAMA ÇANAKLARI VE OTURTMA ÇİVİLERİ **115**

II.1.A.1.b. KANDİL ASKILARI **124**

II.1.A.1.c. AYDINLATMAYA AİT KANCALAR, ZİNCİRLER VE POLYKADİLİON PARÇALARI **127**

II.1.A.1.e. FİTİL TUTACAKLARI **158**

II.1.A.1.f. KATSİONLAR (BUHURDANLAR) **164**

II.1.A.1.g. TÖREN HAÇLARI **166**

II.1.A.1.h. TAKDİS HAÇLARI **168**

II.1.A.1.g. HAÇ PARÇALARI **170**

II.1.A.1.ı. FİGÜRLÜ LEVHA VE APLİKLER **174**

II.1.A.1.i. KİLİSE İÇİNDE BULUNMUŞ KAŞIKLAR **179**

II.1.A.1.j. KUTSAL KİTAP AKSAMLARI **181**

II.1.A.1.k. KİLİSEDE KULLANILMIŞ OLABİLECEK PARÇALAR 187

II.1. B. KİŞİSEL LİTIRJİK EŞYALAR 189

II.1. B. 1.HAÇ RÖLİKERLER 189

II.1. B. 2. HAÇ SARKAÇLAR 194

II.1. B. 3.AMPULEALAR 197

II. 2. GÜNLÜK YAŞAM GEREÇLERİ 199

II. 2.A. TAKI VE GİYSİ AKSESUARLARI 199

II. 2.A.1. YÜZÜKLER 199

II. 2.A.1.b. KÜPELER 206

II.2.A.1.c. ŞAKAK PENDANTLARI 217

II.2.A.1.d. KOLYE UÇLARI 221

II.2.A.1.e. BİLEZİKLER 225

II.2.B. KEMER TOKALARI 226

II.2.B.2. İĞNELER 250

II.2.B.4. BONCUKLAR 255

II. 2.B.3. KUMAŞ ÜZERİ AKSESUAR VE APLİKLER: 266

II. 2. GÜNLÜK YAŞAM GEREÇLERİ 268

II.2.C. BIÇAKLAR 268

II.2.D. MUTFAK KAPLARI 280

II.2. E. KULPLAR 283

2.F. KİLİT AKSAMLAR VE ANAHTARLAR 286

II.2.G. TERAZİ AKSAMLARI VE AĞIRLIKLAR 301

II.2.H. APLİKLER 310

II.2.İ.AT KOŞUM TAKIMI VE NALLAR 314

II.2.J. ÇANLAR Ve ÇINGIRAKLAR 321

II.2.K. OLTA İĞNELERİ 325

II.2.L. DOKUMA MALZEMELERİ 327

II.2.M. KAVLAR 338

II.3.YAŞAMSAL MEKÂNLARA İLİŞKİN KANITLAR 339

II.3.A. ÇİVİLER VE MIHLAR 339

II.3.B. AHŞAP KAPI VE PENCERELERE AİT BAĞLAYICILAR 360

II.3.C. KANCALAR 377

II.4. ÜRETİMLE İLGİLİ BULUNTULAR 382

II.4.A. KALIPLAR 382

II.4.B. İŞLİK ALETLERİ 386

II.4.C. İKİNCİ KEZ KULLANILMIŞ MALZEMELER 398

II.4.D. ÜRETİME AİT ATIK MALZEMELER 401

4.E. CÜRUFLAR 405

II.4.F. KURŞUN AĞIRLIKLAR VE PİTHOS ONARIM KENETLERİ 408

II.4.F.1. ÜRETİMDE KULLANILAN AĞIRLIKLAR 408

II.4.F.2. PİTHOS ONARIM KENETLERİ 414

II.5. SAVAŞ ALETLERİ 417

II.6. İŞLEVİ BİLİNMEYEN OBJELER 430

III. MADEN ESERLERİN BULUNDUKLARI MEKÂN VE GENEL OLARAK KAZI ALANI İÇİNDEKİ KONUMLARINA BAĞLI DEĞERLENDİRMELER 452

IV. SONUÇ 518

V. LEVHALAR 521

VI. KAYNAKÇA 607

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1 Kelenderis cevher ergitme fırını illüstrasyonu (Kaptan, 1998, s. 228) 5
Resim 2 Adem ve Havva 12.yy, Metropolitan Müzesi https://www.metmuseum.org/art/collection/search/464020 (Erişim Tarihi: 18.09.2019) 6
Resim 3 San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro' dan ayrıntı. **http://kerdonis.fr/ZVENK03/** Erişim Tarihi: 22.01.2020 17
Resim 4 Dövme tekniğinde kullanılan malzemeler. (Erginsoy, 1978) 19
Resim 5 Çökertme ve yükseltme tekniğinde kullanılan malzemeler. (Erginsoy, 1978) 20
Resim 6 Yükseltmede kullanılan malzemeler. (Erginsoy, İslam Maden Sanatının Gelişmesi , 1978) 20
Resim 7 Döküm tekniği ve yitik mum yöntemi. (Erginsoy, 1997, s. 1142) 21
Resim 8 Tornada çekme yöntemi çizim (Erginsoy, 1978) ve Bizans maden sanatından bir örnek. 21
Resim 9 Tornada farklı şekilde tavlama ile şekillendirme. (Erginsoy, 1978) 22
Resim 10 Kazıma tekniği ile bezeli Haç röliker, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/473283 (Erişim Tarihi: 18. 09. 2019) 24
Resim 11 Kapartma tekniği ile yapılmış gümüş tabak https://www.metmuseum.org/art/collection/search/464378 (Erişim Tarihi: 22.10.2019) 24
Resim 12 Telkari süsleme örneği (Evans & Wixom, 1997) 25
Resim 13 Savatlama tekniği ile bezenmiş haç röliker. 25
Resim 14 Ajur tekniği ile bezenmiş polykandileon diski, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/468700 (Erişim Tarihi: 15.09.2019) 26
Resim 15 Kakma tekniği ile bezenmiş kitap kapağı 26
Resim 16 Yaldızlama ile bezenmiş paten, (Evans & Wixom, 1997) 28
Resim 17 Venedik San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro (**http://kerdonis.fr/ZVENK03/** Erişim Tarihi: 22.01.2020) 35
Resim 18 Venedik San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro dan ayrıntı, Mikhail **http://kerdonis.fr/ZVENK03/** Erişim Tarihi: 22.01.2020 36
Resim 19 Paten örneği, (Evans & Wixom, 1997) 38
Resim 20 Asteriskos ve paten14. yüzyıl Athos Manastırı (http://www.pravenc.ru/) 39
Resim 21 Değerli maden kakma, telkari ve değerli taş kakmalı kalis (http://www.pravenc.ru/) 39
Resim 22 Bizans Ligula ve Kochliarion, (Bakırtzi, 2002) 40

Resim 23 Trulla ve İbrik http://www.pinterest.com/ 41
Resim 24 Buhurdan, (Bakırtzi, 2002) 42
Resim 25 Flabellum, (Evans & Wixom, 1997) 43
Resim 26 Bizans Tören Haçı, (Evans & Wixom, 1997) 44
Resim 27 Bronz ekmek damgaları, (Bakırtzi, 2002) 45
Resim 28 Artophorion, (Evans & Wixom, 1997) 46
Resim 29 Tören Haçının kullanımı ve tepelikli bir tören haçı örneği, (Evans & Wixom, 1997) 47
Resim 30 Limburg Staurotek'i, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/468700, Erişim Tarihi: 08.09.2020) 47
Resim 31 Kitap Kapağı, (Evans & Wixom, 1997) 48
Resim 32 Aziz Nikholas'a ait kurşun ikona. Kalıp tekniği ile yapılmış, (Bakırtzi, 2002) 49
Resim 33 Döküm tekniği ile yapılmış kandil ve İsa'nın sembolü olan balık şeklinde kandil, (Bakırtzi, 2002) 53
Resim 34 Yazıtlı polykandilion, (Evans & Wixom, 1997) 55
Resim 35 Haç Röliker, (Bakırtzi, 2002) 58
Resim 36 İki yüzü de bezeli haç röliker, (Bakırtzi, 2002) 58
Resim 37 Aziz Georgios tasvirli ampulea, 6. yüzyıl Suriye 59
Resim 38 Aziz tasvirli mine işli enkolpion, (Evans & Wixom, 1997) 60
Resim 39 Halkası sarkaçlı küpe, 6-7. yüzyıla ait altın küpe örneği. Metropolitan Müzesi (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/464071 Erişim Tarihi: 30.07.2021) 63
Resim 40 Halka biçimli küpe, (Bakırtzi, 2002) 64
Resim 41 Emaye tekniği ve granüle ile yapılmış küpe, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452938 (Erişim Tarihi:18.10.2020) 64
Resim 42 Staraja Rjazan′ da bulunmuş kolt örneği (12th–13th century) (Ristovska, 2010) ... 65
Resim 43 Altın kolt örneği, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452939 (Erişim Tarihi: 18.10.2020) 66
Resim 44 Erken Bizans hayvan figürlü kolye örneği. Dumbarton Oaks Koleksyonu https://www.doaks.org/resources/bliss-tyler-correspondence/art/bz/BZ-1928-7.jpg/view (Erişim Tarihi: 18.10.2020) 66
Resim 45 Altın döküm, kazıma ve madene maden kakma teknikli, değerli taşlar ile süslü kolye, (Evans & Wixom, 1997) 67
Resim 46 Altın ajur işçilikli vücut zinciri, (Evans & Wixom, 1997) 68
Resim 47 Bronz bileklikler, (Bakırtzi, 2002) 68

Resim 48 Menteşeli bilezikler, (Evans & Wixom, 1997) 69
Resim 49 Hayvan tasvirli bileklik, (Evans & Wixom, 1997) 69
Resim 50 Kutsal kişi ve melek tasvirli koruyucu yüzükler, (Bakırtzi, 2002) 70
Resim 51 Evlilik yüzükleri ve değerli taşlı yüzükler, (Bakırtzi, 2002) 71
Resim 52 Korint Tipi kemer tokaları, (Bakırtzi, 2002) 73
Resim 53 Bronz boncuklar, (Bakırtzi, 2002) 74
Resim 54 Macar Kralı Stephanos Tacı (İştvan Tacı) https://www.nkfu.com/aziz-istvan-taci-hakkinda-bilgi/ (Erişim Tarihi:20.10.2020) 75
Resim 55 ortadaki IX. Konstantin Monomakhos'un tacı ve levhalarda yer alan tasvirler. ((Büktel, 2014) 77
Resim 56 IX. Konstantinos Monomakhos'un tacı ve levhalarda yer alan tasvirler ayrıntısı. https://mnm.hu/en/collections/archaeological-department/mediaeval-goldsmith-collection (Erişim Tarihi: 20.10.2020) 78
Resim 57 Günlük kullanım amaçlı tas ve ibrik (Bakırtzi, 2002, s. 334) 80
Resim 58 Kaşık ve çatal (Evans & Wixom, 1997) 81
Resim 59 Bıçaklar (Bakırtzi, 2002, s. 109) 81
Resim 60 Terazi ve sikke kontrol ağırlığı (Bakırtzi, 2002, s. 78) 82
Resim 61 Terazi ve terazi büstü 83
Resim 62 Ağırlık çeşitleri (Bakırtzi, 2002, s. 79) 84
Resim 63 Tıp amaçlı iğne, kaşık ve objeler (Bakırtzi, 2002, s. 89) 85
Resim 64 Bronz malzemeden neşter ve bıçak (Bakırtzi, 2002, s. 87) 85
Resim 65 Bronz forseps ve cımbızlar (Bakırtzi, 2002, s. 92) 86
Resim 66 Dokuma tarakları ve iğ uçları (Bakırtzi, 2002, s. 365) 87
Resim 67 Makaslar (Bakırtzi, 2002, s. 369) 87
Resim 68 İğneler, yüksükler ve makara (Bakırtzi, 2002, s. 373) 88
Resim 69 Demir kürek (Bakırtzi, 2002, s. 64), orak ve kazma (Bakırtzi, 2002, s. 126) 89
Resim 70 İşlik, taşçı aletleri (Bakırtzi, 2002, s. 66) 89
Resim 71 Nallar (Bakırtzi, 2002, s. 113), koşum parçaları ve çanlar (Bakırtzi, 2002, s. 132) 90
Resim 72 Yaba ve olta uçları (Bakırtzi, 2002, s. 156) 90
Resim 73 Balık ağı ağırlıkları (Bakırtzi, 2002, s. 157) 91
Resim 74 Kilit ve aksamları (Bakırtzi, 2002, s. 272) 91
Resim 75 Bronz Anahtar (Bakırtzi, 2002, s. 277) 91
Resim 76 Skilitzes Elyazması'nda yer alan sahnede süvarilerin betimlemeleri yer almaktadır. 93

Resim 77 Bizans miğferi 13. Yüzyıl Bizans Miğferi (Heath, 2010, s. 30) 93
Resim 78 10-12. Yüzyıllar arasındaki Bizans süvarilerinin tarihi kaynaklara dayalı rekonstrüksiyon çizimleri. (Heath, 2010, s. 13) 94
Resim 79 10-12. Yüzyıllar arasındaki askeri gereçleri ve kıyafatleri ile Bizanslı piyadeler. (Heath, 2010, s. 14)..... 95
Resim 80 12-13. Yüzyıllar arasında Bizans askerleri (Heath, 2010, s. 27) 96
Resim 81 Kişisel mühürler..... 97
Resim 82 2001-2005 yılları arası Kadıkalesi/Anaia kazı çalışmal alanları. (Kadıkalesi Arşivi) 103
Resim 83 2006-2009 yıllarında çalışma alanları. (Kadıkalesi Arşivi) 104
Resim 84 2007-2018 yılları arasında çalışılan alanlar. (Kadıkalesi Arşivi) 105
Resim 85 Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2001-2012 yılları arası çalışılan ve maden aydınlatma gereçlerinin yoğun geldiği alanlar. (Kuşadası Kadıkalesi Arşivi) 108
Resim 86 Kadıkalesi/Anaia Anıtsal Kilise kazılarında bulunmuş dairesel formlu kandil askı parçaları ve restitüsyon önerisi. 109
Resim 87 Solda ve ortada Münih Choros'u ve polykandilionu 110
Resim 88 Ajur teknikli menteşeli askılar ve kancaları 110
Resim 89 M2012/223 no.lu olası polykandilion diski parçası ve restitüsyon önerisi 111
Resim 90 Şamdana kolu ve küçük boyutlu yağ toplama çanağı ile çivisi. Bu parçanın yakınında bulunmuş olan olası şamdan ayağı. 112
Resim 91 Candelai standı olabilecek bronz standlar 112
Resim 92 Kazılardan bulunan bronz şeritlere bir örnek. Allaire Koleksiyonu'ndaki aydınlatma gerecindeki kandil tutacakları ile benzerliği dikkat çekicidir. 113
Resim 93 Kadıkalesi fitil tutuacakları ve parçaları 114
Resim 94 Kat. No. 146 nolu parçaya ait çizim..... 174
Resim 95 Kat. No. 149 nolu parçaya ait çizim..... 174
Resim 96 Kat. No. 147 de yer alan İsa figürlü yuvarlak plaka. 175
Resim 97 Kat. No. 148 nolu parçaya ait çizim..... 175
Resim 98 Kitap Tokası kullanım şekli. ((Boudalis, 2004, s. 204-269) 181
Resim 99 Altın Küpenin bulunduğu kuzey yan nef 206
Resim 100 Staraja Rjazan′ da bulunmuş kolt örneği (12th–13th century) (Ristovska, 2010)217
Resim 101 Şakak pendantlarının bulunduğu mezarlar. Şapel İçi..... 218
Resim 102 Mezar 17 Kat. No. 350 de bulunan boncukların bireyin bileğindeki konumu. ... 255
Resim 103 Kat. No. 381 de yer alan altın iplikleri buluntu durumu. (Kadıkalesi Arşivi)..... 266

Resim 104 Kemik saplı ustura Kat. No. 451 268
Resim 105 Emel Kolaşan koleksyonunda yer alan terazi kefeleri ve terazi aksam parçaları. (Piterakis, 2012, s. 424) 301
Resim 106 Sina Manastırı el yazmalarının kapaklarında tespit edilen aplikler. (Reber, 1992, s. 472, Cat. 363) 310
Resim 107 Sina Manastırında yer alan el yazmalarındaki kapaklarda kullanılan mantar başlı raptiyeler. 340
Resim 108 Kilise içindeki mimari plastikler üzerinde yer alan kenet yuvaları. 360
Resim 109 Kurşun bağlayıcıların kullanımına örnek. 360
Resim 110 Kat. No. 774 kurşun yüz çizim. 401
Resim 111 Düşmüş bir pithos onarım kenedi ve pithosun diğer kullanım için onarımdan sonra sıvanması 414
Resim 112 Kadıkalesi kazısı yıllara göre maden bulubtu sayıları 452
Resim 113 Katalog kapsamında malzeme dapılımları 453
Resim 114 Kilisenin 2008-2012 yılları arasında çalışılan mekanlarına bağlı tabaka seviyeleri. 453
Resim 115 Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2001-2012 yılları arası çalışılan ve metal aydınlatma gereçlerinin yoğun geldiği alanlar. (Kuşadası Kadıkalesi Arşivi) 454
Resim 116 Duvar içine aplike edilen metal aydınlatma taşıyıcıları 455
Resim 117 Kandil tepelikleri, zincir ve askıları 456
Resim 118 Kadıkalesi kazılarında bulunan kandil askıları 456
Resim 119 Kadıkalesi/Anaia Anıtsal Kilise kazılarında bulunmuş dairesel formlu kandil askı parçaları ve restitüsyon önerisi. 457
Resim 120 Ajur teknikli menteşeli askılar ve kancaları 458
Resim 121 Solda ve ortada Münih Choros'u ve polykandilionu, sağda Kadıkalesi örnekleri çerçevesinde yapılan restitüsyon çizimi. 458
Resim 122 M2012/223 no.lu olası polykandilion diski parçası ve restitüsyon önerisi 459
Resim 123 Yağ toplama çanakları ve oturtma çivileri. 460
Resim 124 Şamdan kolu ve küçük boyutlu yağ toplama çanağı ile çivisi. Bu parçanın yakınında bulunmuş olan olası şamdan ayağı. 461
Resim 125 Polykandilion oturtma yuvası 461
Resim 126 Kazılardan bulunan bronz şeritlere bir örnek. Allaire Koleksiyonu'ndaki aydınlatma gerecindeki kandil tutacakları ile benzerliği dikkat çekicidir. 462
Resim 127 Kadıkalesi fitil tutuacakları ve parçaları 463

Resim 128 Aydınlatmaya ait olabilecek parçalar 464
Resim 129 Candelai standı olabilecek bronz standlar 465
Resim 130 Kadıkalesinde bulunmuş katsionlar 466
Resim 131 Buhurdan kapağı ve çizimi 466
Resim 132 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan tören haçları (?) 467
Resim 133 Jean-Alain Mariaud Serres, Paris de yer alan bir koleksyonda bulunan parça 6 ile 8. yüzyıllara tarihlenir. 467
Resim 134 Kadıkalesi kazılarında bulunan takdis haçları 468
Resim 135 Kadıkalesi kazılarında bulunan haç parçaları 469
Resim 136 Kadıkalesi kazılarında bulunan figürlü levhalar 470
Resim 137 Mine işi madalyon 471
Resim 138 Kilise kazısı sırasında bulunmuş kaşıklar 471
Resim 139 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kitap tokaları 472
Resim 140 Kitap Tokası kullanım şekli. 472
Resim 141 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kitap cilt çivileri 473
Resim 142 Tören haçları ile kullanılmış olabilecek tepelik parçaları. 473
Resim 143 Zil olarak kullanıldıkları düşünülen metal buluntular 473
Resim 144 Haç rölikerler, Kat. No. 184 ve Kat. No. 186 üzerinde gigürlü bezemeler yer alır. 474
Resim 145 Kaç Sarkaçlardan Kat. No. 190 yer alan örneğin bir yüzünde figürlü bezeme diğer yüzde ise iç içe konsantrik dairelerden süsleme yer alır. (Çizim Deniz Erenay Kadıkalesi Arşivi) 475
Resim 146 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş ampulealar. 476
Resim 147 Kat. No. 194 nolu ampulea çizimi. 476
Resim 148 11- 13. yüzyıllara tarihlenen örnek British Museumda yer almaktadır. 477
Resim 149 Kadıkalesinde bulınan yüzükler 478
Resim 150 Kadıkalesi kazılarında buluan oval kancalı ve kancasız küpeler ve küpe aksesuarları. 479
Resim 151 Kadıkalesi Kazılarında bulunan kolye uçları. 480
Resim 152 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş bilezik parçaları. 480
Resim 153 Kadıkalesi kazılarında b ulunmuş kemer tokaları. 481
Resim 154 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kemer tokaları. 482
Resim 155 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş süs iğneleri. 483
Resim 156 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş süs iğneleri. 483

Resim 157 Kadıkalesi kazılarındabulunmuş fibulalar. 484
Resim 158 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş boncuklar..... 485
Resim 159 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kumaş üzeri aksesuarlar. 486
Resim 160 Kadıkalesi mezarlarda bulunmuş küpeler..... 487
Resim 161 Altın Küpenin bulunduğu kuzey yan nef 487
Resim 162 Şakak pendantlarının bulunduğu mezarlar. Şapel İçi..... 488
Resim 163 Kadıkalesinde bulunmuş şakak pendantları..... 489
Resim 164 Kadıkalesinde mezarlarda bulunmuş kolye uçları. 490
Resim 165 Kadıkalesi kazısında mezar b uluntusu olarak bulunmuş kolye ucu..... 490
Resim 166 Mezar buluntusu olarak bulun muş gümüş fibula. 491
Resim 167 Mezar 17 Kat. No. de bulunan boncukların bireyin bileğindeki konumu. 491
Resim 168 Kadıkalesi arkasolium nişinde gömülü bireyin boyun çevresinde bulunan altın iplikler. 492
Resim 169 Kat. No. 381 de yer alan altın iplikleri buluntu durumu. (Kadıkalesi Arşivi)..... 492
Resim 170 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş bıçaklar..... 493
Resim 171 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş havan ve kap parçaları. 494
Resim 172 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kulplar. 495
Resim 173 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş anahtarlar..... 496
Resim 174 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş mimari kapı pencere kilit ve aksamları ile daha küçük boyutlu kutularda kullanılmış olabilecek aksamlar..... 496
Resim 175 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş terazi ve kantar parçaları. 497
Resim 176 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş terazi kefeleri. 498
Resim 177 Kadıkalesinde bulunmuş küresel ağırlık ve sikke kontrol ağırlığı..... 498
Resim 178 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan içi boş ağırlıklar. 499
Resim 179 Sina Manastırı el yazmalarının kapaklarında tespit edilen aplikler. 500
Resim 180 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş koşum takımı parçaları..... 501
Resim 181 Kat. No. 526 nolu örnek. 501
Resim 182 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş nallar. 502
Resim 183 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş çanlar ve çıngıraklar. 502
Resim 184 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olta iğneleri..... 503
Resim 185 Kadıkalesi kazılarında bulunan dokuma gereçleri. 504
Resim 186 Kadıkalesi kazılarında kilisenin kuzeybatısında bulunmuş olan vaftiz havuzunda yer alan plakalar “L” biçimli çiviler ile sabitlenmişlerdir. 505
Resim 187 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş dörtgen başlı çiviler. 506

Resim 188 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kare başlı çiviler. 506
Resim 189 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş mantar başlı raptiyeler. 507
Resim 190 Sina Manastırında yer alan el yazmalarındaki kapaklarda kullanılan mantar başlı raptiyeler. 507
Resim 191 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş mantar başlı çiviller. 508
Resim 192 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş nal çivileri. 508
Resim 193 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş filise, halka, kenet ve bağlayıcılar. 509
Resim 194 Anıtsal kilise içinde yer alan ambonun temel kısmında birbirine tam karşılık gelmeyen kenet dizileri. 509
Resim 195 Kilise içindeki mimari plastikler üzerinde yer alan kenet yuvaları. 510
Resim 196 Kurşun bağlayıcıların kullanımına örnek. 510
Resim 197 Kadıkalşsinde bulunmuş olan ikona kalıbı 511
Resim 198 Kadıkalesinde bulunmuş olan diğer kalıplar. 511
Resim 199 Kadıkalesinde bulunmuş olan üretime ait atık parçalar ve cüruf parçaları. 512
Resim 200 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş potalar. 513
Resim 201 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş işlik aletleri. 513
Resim 202 Kale ana giriş güneyde yer alan işlikler. 514
Resim 203 Üretimde kullanılmış olabilecek kurşun ağırlıklar. 514
Resim 204 Düşmüş bir pithos onarım kenedi ve pithosun diğer kullanım için onarımdan sonra sıvanması 515
Resim 205 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş ok uçları. 516
Resim 206 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş savaş alaetlerine örnekler. 517

Levhalar Listesi

Levha 1 Yağ toplama çanakları 521
Levha 2 Oturtma Çivileri 522
Levha 3 Oturtma çivi ve parçaları, şamdan ayağı ve şamdan kolu parçası 523
Levha 4 Aydınlatma kandil askıları 524
Levha 5 Aydınlatmaya ait kancalar 525
Levha 6 Aydınlatmaya ait askılar 526
Levha 7 Aydınlatmaya ait askılar 527
Levha 8 Aydınlatmaya ait zincir ve askılar 528
Levha 9 Aydınlatmaya ait ajurlu askılar 529
Levha 10 Polykandilion diskleri 530
Levha 11 Aydınlatma ile ilişkili olabilecek parçalar 531
Levha 12 Ayaklar ve fitil tutacakları 532
Levha 13 Fitil tutacakları 533
Levha 14 Katsionlar ve buhurdan kapağı 534
Levha 15 Tören haçları ve takdis haçları 535
Levha 16 Takdis haç parçaları ve işlevi belirsiz haç parçaları 536
Levha 17 İşlevi belirsiz haç parçaları 537
Levha 18 Kutsal kişi tasvirli levhalar ve madalyon 538
Levha 19 Liturjik kaşıklar ve kitap aksamları 539
Levha 20 Kitap aksamları ve kilisede kullanılmış olabilecek parçalar 540
Levha 21 Kilisede kullanılmış olabilecek parçalar ve haç rölikerler 541
Levha 22 Haç rölikerler ve haç sarkaçlar 542
Levha 23 Haç sarkaçlar ve ampulealar 543
Levha 24 Yüzükler 544
Levha 25 Yüzükler 545
Levha 26 Küpeler ve küpe aksesuarları 546
Levha 27 Küpeler ve küpe aksesuarları 547
Levha 28 Şakak sarkaçları ve kolye uçları 548
Levha 29 Kolye ucu, bilezik parçaları ve kemer tokaları 549
Levha 30 Kemer tokaları 550
Levha 31 Kemer tokaları 551
Levha 32 Kemer tokaları 552

Levha 33 Kemer tokaları 553
Levha 34 Kemer tokaları ve süs iğneleri 554
Levha 35 Süs iğneleri 555
Levha 36 Fibula, fibula parçaları ve boncuklar 556
Levha 37 Boncuklar 557
Levha 38 Boncuklar ve kumaş üzeri aplik parçaları 558
Levha 39 Bıçaklar 559
Levha 40 Bıçaklar 560
Levha 41 Bıçaklar 561
Levha 42 Bıçaklar 562
Levha 43 Kemik saplı bıçak, kemik saplı ustura ve mutfak kap parçaları 563
Levha 44 Kulplar, çatal parçaları ve diğer mutfak eşyaları 564
Levha 45 Kapı ve pencere kilit aksamları 565
Levha 46 Anahtarlar 566
Levha 47 Kutu kilit ve aksamları 567
Levha 48 Kutu kilit ve aksamları 568
Levha 49 Terazi kefeleri 569
Levha 50 Terazi kefesi, terazi aksamları ve ağırlıklar 570
Levha 51 İçi boş ağırlıklar ve aplik parçaları 571
Levha 52 Aplik parçaları 572
Levha 53 At koşum takımı parçaları ve nallar 573
Levha 54 Nallar 574
Levha 55 Nallar, çan ve çıngıraklar 575
Levha 56 Çıngırak, çan, olta iğneleri vekirman uçları 576
Levha 57 Dokumaya ilişkin objeler 577
Levha 58 Dokumaya ilişkin objeler 578
Levha 59 Dokuma tezgâhı ağırlığı, kavlar ve çiviler 579
Levha 60 Çiviler 580
Levha 61 Çiviler 581
Levha 62 Çiviler 582
Levha 63 Bronz çiviler ve halkalar 583
Levha 64 Halkalar 584
Levha 65 Halkalar ve filiseler 585
Levha 66 Mimari bağlayıcılar 586

Levha 67 Mimaride kullanılmış kancalar 587
Levha 68 İkona kalıbı 588
Levha 69 Küpe kalıpları ve üretime dair kalıplar 589
Levha 70 İşlik malzemeleri 590
Levha 71 İşlik malzemeleri 591
Levha 72 İşlik malzemeleri ve potalar 592
Levha 73 Kesilmiş plakalar 593
Levha 74 Üretim artığı ürünler 594
Levha 75 Cüruflar 595
Levha 76 Kurşun ağırlıklar 596
Levha 77 Pithos onarım kenetleri 597
Levha 78 Ok uçları 598
Levha 79 Ok uçları 599
Levha 80 Ok ucu ve savaş aleti olabilecek parçalar 600
Levha 81 İşlevi belirlenememiş objeler 601
Levha 82 İşlevi belirlenememiş objeler 602
Levha 83 İşlevi belirlenememiş objeler 603
Levha 84 İşlevi belirlenememiş objeler 604
Levha 85 İşlevi belirlenememiş objeler 605
Levha 86 İşlevi belirlenememiş objeler 606

GİRİŞ

"Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı tezimiz kapsamında Kadıkalesi'de 2001-2020 yılları arasında bulunmuş olan maden buluntular incelenmiştir.

Kuşadası Kadıkalesi'nde 2001 yılından bu yana sürdürülen kazılarda sayısız seramik ve camdan sonra maden üçüncü yoğunluk sırasındadır. Bugüne dek doğrudan madeni konu alan bir lisans teziyle tüm küçük buluntuların ele alındığı bir doktora tezinde yer verilmelerine rağmen; çalışılmamış ve yeniden değerlendirilmeyi bekleyen pek çok maden buluntu vardır. Bu nedenle madenlerin genelde Bizans maden sanatı açısından ele alınmaları ve buluntuların geliş yerlerine göre mekân-eşya ilişkisini de dikkate alarak, yeniden değerlendirilmeleri bu tezin amacını oluşturmaktadır. Bu bağlamda tüm veriler yeniden gözden geçirilerek temizlenmemiş maden eserlerinin temizliklerinin yapılması, tüm malzemenin çizim ve fotoğraflarla belgelenip bir kataloğun hazırlanması öncelikli işler olacaktır. Örneklerin teknik özelliklerinin yanı sıra tipolojik olarak gruplanmaları, üslupsal açıdan genel Bizans maden sanatı içinde değerlendirilmeleri tezin hedefleri arasındadır. Kalede ağırlıklı mekanları ile kiliseyle ilgili eşyaların saptanması, madenlerde diğer günlük yaşam bulgularının araştırılması ve cüruflar ya da kalıplar yoluyla varlığından haberdar olduğumuz üretim sektörünün araştırılıp ticari boyutunun sorgulanması ise bir başka hedef olacaktır.

Tez çalışmamız kapsamında; "GİRİŞ"ten sonraki ilk bölümde "BİZANS MADEN SANATI" na dair kısa bir bilgilendirme yer almaktadır. İkinci bölümde Kadıkalesi ve çevresine ilişkin küçük bir tarihsel yaklaşımın ardından kazı dönemleri hakkında genel bilgiler bulunacaktır. Üçüncü bölümde Kadıkalesi kazılarının maden buluntuları yani "KATALOG"da eserler işlevsel gruplamalarla ele alınacaktır.

Bu ayrıntıda Kadıkalesi Bizans madenlerinin değerlendirme sonucu da "MADEN ESERLERİN BULUNDUKLARI MEKÂN VE GENEL OLARAK KAZI ALANI İÇİNDEKİ KONUMLARINA BAĞLI DEĞERLENDİRMELER" başlıklı dördüncü bölümdür. Ayrıca bu bölümde Kadıkalesi'nin buluntularının Bizans dönemi maden eserleri ile tipolojik ve tarihsel açıdan karşılaştırılmaları da bölümün konusu olacaktır.

SONUÇ'ta bulgular topluca hatırlatılacaktır.

I.A. BİZANS MADENİ ESERLERİNİN YAPIM VE SÜSLEME TEKNİKLERİ

Maden sanatı, çeşitli madenlerden, çeşitli teknikler kullanılarak ürünler yapma ve bezeme sanatıdır. (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 2, 974) Bizans, gelişmiş Roma İmparatorluğunun maden işçiliğini miras almıştır. Bir anlamda; Roma İmparatorluğu'ndan devraldığı yönetim, sosyal yaşam, ekonomik faaliyetler gibi, Roma Maden Sanatının ve maden işleme tekniklerinin de devamı niteliğindedir.

Bizans maden sanatı hakkında verilecek bilgiler bir anlamda devletin iktisadi hayatı ile yakından ilişkilidir. Bizans İmparatorluğu'nda; hem para sistemini sürdürmek hem de değerli mallar ve silah üretmek için gerekli olan altın, gümüş, bakır, demir ve kurşun gibi madenler yönünden Anadolu tek başına imparatorluğun tüm ihtiyacına yetecek cevhere sahip değildi.

Anadolu ve Anadolu dışında Bizans İmparatorluğu'nun sahip olduğu madenlerde çalışan mahkumlar tarafından maden cevherleri çıkartılırdı (Rice, 1998, s. 161) ve işlenmeye hazır hale gelirdi. Bizans madenciliğine dair yapılmış araştırmalara bakıldığı zaman fazla bir veri olmadığı görülmektedir. Bu konuda ayrıntılı araştırmaları bulunan Vryonis yayınında yeterli kaynak materyalin olmamasına bağlı olarak bazı sonuçların eksik kaldığını belirtir. Özellikle 7. yüzyıldaki Arap istilasından sonra bu konuya dair bir boşluk olduğunu ve maden ocaklarını Arapların eline kaptırılmış olunabileceğini vurgular (Vryonis, 1962, s. 1).

Ayrıca Bizans maden yatakları ve bunların kullanımına dair bilgileri de az sayıda Bizans, Ermeni, Arap, Fars, Türk ve Latin kaynaklarından almaktayız. (Vryonis, 1962, s. 4). Bazı araştırmacıların madenlerde çalışanların köle olduklarını belirtmesine rağmen; bazı araştırmacılar bunların köle değil yasalar ile o bölgede yaşamaya mecbur tutulan kişiler olduklarını belirtir. Hatta bir dönem sonra isteyen kişilerin maden arama ve işlemesinin de teşvik edildiği belirtilir (Vryonis, 1962, s. 2).

Strabon ve diğer antik kaynaklar çerçevesinde bilinen Anadolu'daki maden kaynaklarının Roma ve ardından Bizans döneminde de kullanıldığı bilinir. Ayrıca 5. yüzyılda altın madenlerinin işlenmesinin farklı topluluklara verildiği de yine kaynaklarda belirtilmektedir (Vryonis, 1962, s. 5).

Bizans döneminde Doğu Anadolu'da bakır ve gümüş yataklarından söz edilir (Vryonis, 1962, s. 8). Bunun yanında Balkanlardaki Bizans topraklarında da zengin yataklardan söz edilir (Vryonis, 1962, s. 12). Makedonya ve Trakya'nın bu dönemde altın ve gümüş açısından zenginliği de bilinmektedir. Bizans'ın kullanımında olduğu bilinen bir diğer maden kaynağı Yunanistan'da Attikadır. Gümüş, kurşun ve demir üreten madenlere sahiptir (Vryonis, 1962, s.

13). Küçük Asya ve Bizans'ın genişlemiş olduğu yıllarda balkanlar ve Kıbrıs'ta bilinen madenlerin bazıları Arap istilaları döneminde artık kayıtlarda yer almaz. Bu madenlerin özellikle Roma ve Erken Bizans kaynaklarında geçen verilerine dayanarak hatırı sayılır miktarda altın, gümüş, bakır, demir ve kurşun ürettikleri bilinmektedir (Vryonis, 1962, s. 16).

Bizans'ın dönemindeki kaynaklara bakıldığında bu maden ocaklarına ait verilerin azaldığı da dikkat çekicidir. Az sayıda da olsa altın, gümüş bakır ve demir yatağından söz edilmektedir. 13-14. yüzyılda Müslüman coğrafyacıların kaynaklarında Bizans kaynaklarından daha fazla aktif maden görmekteyiz. Anadolu'daki özellikle Doğuda yer alan maden yataklarının belirsizliğinin sebebinin ise 7. yüzyılda Arap istilaları ile Arapların Bizans'ı bu topraklardan kopartmasına bağlamaktadırlar (Vryonis, 1962, s. 16).

Kısaca Anadolu'da çıkarılan madenler şu şekilde sıralanabilmektedir: Altın; Sardis, Trabzon'un güneydoğusunda Syspiritis, Muş ve Artvin' deki ocaklardan çıkarılmıştır (Atasoy, 1982, s. 31-34). Gümüş ise; Kapadokya bölgesi, Taron çevresi, Gümüşhane, Bayburt, Kütahya, Keban'da çıkarılmaktaydı (Atasoy, 1982, s. 31-34).

Bakır yatakları ise oldukça fazlaydı, Ergani, Diyarbakır, Van, Ağrı, Siirt, Kars, Erzincan, Samsun, Sinop çevresinde 15. yüzyıl sonuna kadar bakır ocaklarının faal olduğu bilinmektedir (Atasoy, 1982, s. 31-34).

Kalayın ise Anadolu'da bulunduğuna dair bir veri yoktur. Ortaçağda doğudan ve batıdan ithal edildiği kaynaklarda yer alır. Çinko, Doğu Anadolu'da Van Gölü çevresinden elde edilmektedir (Acara, 1997, s. 96).

Demir, Giresun, Çoruh vadisinde; kurşun Keban ve Çoruh vadisindeki ocaklardan elde edilmiştir (Atasoy, 1982, s. 31-34).

Arkeolojik bulgular ve yazılı kaynaklar doğrultusunda Bizans maden sanatına ilişkin ilk bilgiler 4. yüzyılda özellikle maden cevherlerinin bulunduğu bölgelerde maden arama ve bunları işlemle biçiminde karşımıza çıkar. Anadolu'nun antik dönem maden kaynakları ile ilgili en çok bilgi Strabon tarafından aktarılır. Maden yataklarının bulunduğu noktalar ve işleyişi hakkında bilgiler verir. (Strabon, 2012, s. 53, 110, 282)

Anadolu'da ki altın madenlerine 370 ve 392 yılında Theodosius Kodeksi'nde de değinilir. Buna göre; doğuda altın arayanların sahipli arazilerden uzak durmaları belirtilir. Ayrıca altın madencilerinin her yıl devlete 7 scruole altın vermesi gerektiği vurgulanır. Malalas'ın kaynaklarında ise Doğu Anadolu'da da altın madenleri olduğu araştırmacılar tarafından vurgulanır. (Pharr, Davidson, Pharr, & Williams, 1969, s. 283-284)

Arkeolojik veriler ışığında madenlerin Roma kullanımından sonra bazen isim değiştirerek bazen de değiştirmeden yeniden kullanıldığı, sonraki dönemlerde ise Osmanlı üretiminde de açık olduğu anlaşılmaktadır (Acara, 1990, s. 24)

Özellikle Mısır'ın doğusunda Bin Umm Fawalehir'in yakınlarındaki Bizans altın arayıcılarına ait olduğu düşünülen yerleşme haritasında 100 binadan çok yapı tespit edilmiştir. Burada 5-6. yüzyıla tarihli seramik malzemeler, yapılar yanında çok sayıda mat yüzey ve granit bloklarda bulunmuştur. Bu da burada bir maden işleme bölgesi olduğunu göstermektedir. Olasılıkla bu bölge Wadi Hammamat'da ki askeri merkezin bir parçasıdır ve madenler liman yoluyla imparatorluğun darphanelerine götürmek için çıkarılmakta ve işlenmekteydi (Rice, 1998;147).

Ayrıca Ermenistan'da ki altın yataklarının 5-6. yüzyıl Sasani ve Bizans arasında savaşlara neden olduğu da Bizans Devleti'nin sürdürdüğü maden cevheri ve işlemesi ile ilgili politikasını da açıklamaktadır. 4. yüzyılda balkanlarda varlığı bilinen altın maden yatakları ve 4. yüzyılda yazılı kaynaklarda çeşitli bölgelerde Trakyalı altın arayıcılarının adlarının geçmesi devletin maden arayışının geniş alanlara yayıldığını gösterir (Rice, 1998;147).

Altın ve gümüş yanında diğer madenlerde yazılı kaynaklarda söz konusudur. Kapadokyalı kilise babası Basileos 372 yılında yazdığı bir mektupta Küçük Asya Toros Dağları'nda demir yataklarından söz eder. Ayrıca bu bölgede kesin olarak madencilik ve temel madenlerin sağlanmasından sorumlu kişi olarak da alınan vergilerin azaltılabilirliliğini sormaktadır. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375-1376) Bu kapsamda hazırlanan *"Metallicus Kanunu"* madencilere ve maden işleyicilerine zorla yüklenen vergiler ve yasalar içeren bir alt yapıya sahip bir kanun niteliğindeydi ve çoğu zaman işleyicileri zor durumda bırakıyordu. 7. yüzyılda birçok önemli maden yatağı Araplar, Slavlar ve diğer halklar tarafından ele geçirilmişti. Bu nedenle; Bizans'ın maden cevheri çıkardığı pek çok bölge bu dönemde bir belirsizlik içindedir. Bu da bir dönem madenlerin çıkarılması ve işlenmesini engellemiştir. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375-1376)

Orta Bizans Döneminde basit üretim ve biçimlendirme yöntemleri görülen maden sanatı gelişimine devam eder. Niketas Magistros 940 civarında; Propontus'ta yaşayan kıyı halklarının Katalanların kullandığı demirci ocağını kullanarak nehir kenarında buldukları demir madenini bu ocaklarda işleyerek ustalara hazır hale getirdikleri yazar. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375-1376)

Bizans demircileri olasılıkla körüğü de kullanmışlardır. Eustathios bundan bahsederken; demirciler tarafından *"akrosternia"* yerine *"akrophysia"* olarak adlandırıldığından söz eder. 9.

yüzyılda Trabzon Aziz Phokas Manastırına bağlı olan ve kira bedeli verilen bir *proasteion* da da demir üretildiği bilinir. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375-1376)

Ayrıca madencilikte Roma İmparatorluğu'nu örnek aldığını da bildiğimiz Bizans Devleti'nin Roma İmparatorluğu'nda görülen cevher ergitme fırınlarını da aynı amaçla kullanmış olduklarını da düşünmek mümkündür. Örneğin Kelenderis'de bulunan ve illüstrasyonu yapılan cevher ergitme fırınının Bizanslılarca da kullanılmış olması olağandır.

Resim 1 Kelenderis cevher ergitme fırını illüstrasyonu (Kaptan, 1998, s. 228)

Haçlılar Döneminde batı topraklarındaki demir üretimi ve teknolojisinin Bizans'tan daha iyi olduğu da bilinmektedir. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375-1376)

8. yüzyılda faaliyette olduğu bilinen Bolkar Dağları civarında da maden yatakları olduğu kaynaklarda geçmektedir. 14. yüzyıla kadar Toroslarda da maden ocakları ve işliklerinin olduğu bilinmektedir. Orta Bizans Madenciliği ile ilgili ayrıca Küçük Asya Kuzeybatı ile Edremit Körfezi arasında da kalıntılar bulunmuştur. Thasos Adası yanında Kinyra ve Selanik dışındaki Peristera yakınında Bizans madenciliği ile ilgili bulgular vardır. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375-1376)

Orta Bizans Dönemi kaynakları bağımsız saf altın üretimi *"chrysepsetia"* ya da eksperlerin yaptığı altın arıtma *"chrysaepsetia"* dan bahseder. Orta Bizans Dönemi boyunca uzman "zygostates" değerli madenlerin saflığını sınıflamayla görevlendirilmişti. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375-1376)

13. yüzyılın erken dönemlerinde devletin parçalanıyor oluşu madenciliği sınırlar. Bunun en iyi örneği sikkelerin değerlerinin düşmesi ile görülür. (Kazdhan & Tablot, 1991)

Bizans'ta demir madeni ve demir ergitme fırınlarından her ne kadar Geç Bizans Döneminde çeşitli bölgelerde tespit edilmiş olsa da gereken mekanik uygulamaların ve önerilen reformların 15. yüzyılda dahi Bizans eyaletlerinde uygulanmadığı bir gerçektir. 14. yüzyılda Ioannes Laskaris Kalophenps gibi Geç Bizans Dönemi'nde sömürgeci bir anlayışla altın ve gümüş madenleri ile zenginleşilebiliniyordu. (Kazdhan & Tablot, 1991)

Resim 2 Adem ve Havva 12.yy, Metropolitan Müzesi
https://www.metmuseum.org/art/collection/search/464020 (Erişim Tarihi: 18.09.2019)

14. yüzyılda Konstantinapolis'te Theodoros Moschapar saf altın üretirken eski borçları silebileceğini de düşünerek altın üretimi yaptırdı. Zamanla özellikle Selanik'te pek çok saf altın üreten tesisler açıldı ve bunlar şehrin üst sınıfına aitti. Geç Bizans Dönemi'nde devlet zamanla madenler üzerindeki yaptırımlarını kaybetti. Değerli madenler üzerindeki etkinlik ve uygulamalardaki yaptırımlarının başarısız olduğu görüldü. (Kazdhan & Tablot, 1991)

Bizans döneminde büyüklü küçüklü üretim mekânları, atölyeler kurulmuştur. Maden atölyelerinin bulunduğu kent adları dönem kaynaklarından öğrenilmekle birlikte başkent dışında üretim yapan sanat atölyelerinin çoğu önemli ticaret yolları üzerinde yer almaktadır. Madencilik işleri devletin denetiminde devletin kiraladığı mekânlarda yapılmaktaydı. Bizans' ta zanaat tıpkı dış ilişkiler gibi devletin elindeydi. Devlet *eporah'ın* yönetiminde ekonomiyi düzenlemek için çalışır, fabrika ve atölye yapımını denetlerdi. Maden cevheri olan arazi sahipleri ve işletenler devlete özel bir vergi verirlerdi. Ayrıca işleyen teknisyenlerden de özel bir vergi alınırdı. (Rice, 1998, s. 147)

Devlet tekeller kurarak ithalatı ve ihracatı ele alıp; ücretleri, tüm malların alış ve satış fiyatlarını, gümrük vergilerini ve benzer harçları hesaplardı. Aynı zamanda üretilen malların alış ve satış fiyatlarının üretim niteliğine göre düşük ya da fazla olmamasını da denetleri. (Rice, 1998, s. 147)

Ancak altın ve gümüş de olduğu gibi bronz ve bakır işleyen atölyelere dair verilere kaynaklarda sıklıkla değinilmez. Yapılmış olan malzemenin üslup özelliklerine bakılarak üretildiği yerin başkent ya da taşra olduğuna dair vurgulamalar yapılabilmektedir. Bunun yanında devletin loncaları yerleştirirken göstermiş olduğu titizliğe bağlı olarak bakırcıların hepsinin bir yerde olduğunu bilmekteyiz, İstanbul'da ki semt adlarında bakırcıların Chalcoprateia'da bulunduklarını biliyoruz ve Aziz Artemios'un Vitası'na dayanarak da Domninos revağında Kilikyalı bir bakırcının varlığını öğrenmekteyiz. (Acara, 1997, s. 97)

Bununla beraber 9. yüzyılda özellikle başkentte tıpkı Roma'da ki gibi loncalar bulunmaktaydı. Her zanaatkâr loncaya usta zanaatkârlık ya da ustalık ücreti ödedikten sonra kabul edilirdi. Lonca çalışma koşullarını, ücretleri, satış fiyatlarını ve karları saptardı. Loncalar bir anlamda devletin zanaatkârı ve üretimi kontrol altında tutabilmesini sağlıyordu. (Rice, 1998, s. 148)

Bizans Devleti kurulduğu ilk yıllarda; lüks maden malzeme doğudan, mücevherler Hindistan ve İran'dan geliyordu. Başlangıçtan itibaren lüks mallar devlet tekelinde işlem görmekteydi. Özellikle altın, gümüş gibi değerli madenler yalnızca Constantinapolis Büyük Saray ve çevresindeki belli başlı saray atölyelerinde işlenmekteydi. (Rice, 1998, s. 151) Bizans'ta ipek dokumadan sonra en önemli sanayi kolu maden işleme ve kuyumculuk idi. Bizans tarihi başında *"Antichia"* en güzel mücevherlerin, en seçkin ve değerli maden objelerin üretildiği merkezdi. Ancak Konstantinopolis kısa zamanda bu ünvanı ondan almıştır. (Rice, 1998, s. 157)

Başlangıçta gümüş o kadar azdı ki başkentte %10 vergi konmuştu. Altın bundan muaftı. Gümüş kaplar o yıllarda yalnızca imparatorun kullanması için imparatorluk atölyelerinde yapılıyordu. Bazen bu kaplar ihraç edilir ya da barbar şeflere rüşvet amacıyla gönderilirdi. Bazen de değiş tokuş edilmek üzere sarayda saklanırdı. Bu kaplara çoğunlukla baştaki imparatorun ya da ilgili eporah'ın adı ya da monogramı damgalanırdı. (Rice, 1998, s. 158)

Ayrıca kuyumculukla uğraşan zanaatkârlar arasında da ilk baştan itibaren kesin bir ayrım yapılırdı. Böylece gümüş ve altın işleyenler ayrı atölyelerde çalışıyor, granül ve telleri yapan usta ve mineciler de ayrı çalışma atölyelerinde bulunuyordu. Gümüş ve altın işleyenler arasında yalnızca kral taç ve süsleri, nişan ve rütbe işaretleri ve görevleri gösteren rozetlerle, saray kilisesi için gerekli tören gereçlerini üretenler bulunurdu. Maden işleyenlerden bazıları tunç işlemede, bazıları bakır ve kurşun işlemede ustalaşmıştı. (Rice, 1998, s. 159)

Bizans döneminde Anadolu, Avrupa ve Orta Doğu ülkelerinin en önemli sanat atölyeleri Başkent Konstantinapolis'de yer almaktaydı. (O. Belli & İ.G. Kayaoğlu, 1993, s. 31) Ayrıca başkent gümüş işçiliğinde de oldukça gelişmiş ve gümüş ustaları Mese Caddesi'nde yer alan

atölyelere yerleştirilmişti. (Kalkınoğlu, 1989) Karadeniz kıyılarındaki atölyelerden değerli sanatçılarda başkentte toplanmıştı. Başkentte özellikle ikonoklazma döneminde değerli maden eserlerden üretim azalmıştır. Makedonya Sülalesi döneminde ise altın ve gümüş eserler yeniden daha sık yapılır hale gelmiştir. (Acara, 1997, s. 98)

Ayrıca Bizanslı imparatorlar tarafından hem değerli madenlerin işlenmesinden ötürü tekellerinde tutabilmek hem de bu sanat dalını geliştirebilmek adına vergiden muaf tutuldukları dönemlerde olmuştur. Hem Büyük Constantinus hem de daha sonraki ardılları II Theodosius ve III. Valentinianus dönemlerinde (Codex Theodosianus'da) kuyumcular vergiden muaf tutulmuştur. (Köroğlu G. , 2004, s. 39)

Başkentte toplanmış imparatorluğa bağlı kuyumcu atölyeleri, daha çok imparator ve saraya hizmet eder ve diğer ülkelere gönderilecek değerli eşyaları hazırlayan atölyelerdi ve Büyük sarayın içinde ya da yakınında yer alarak darphaneye bağlı şekilde çalışmışlardır. (Köroğlu G. , 2004, s. 41)

Ancak başkentteki bu kuyumculuk atölyelerinin kendine özgü form ve bezeme özelliklerini geliştirmeleri 6. yüzyıl ve sonrasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde diğer merkezlerdeki atölyelerden farklı olarak başkentteki kuyumcular Antik sanatın etkisinden uzaklaşarak Hristiyan inancı ile ilişkili konular ve sembolik anlamları olan şekil ve tasvirler ile süs objelerini işlerlerdi. (Köroğlu G. , 2004, s. 39)

Bronz eserleri üreten atölyeler ise imparatorluğun hemen hemen her bölgesinde bulunmaktaydı. Roma imparatorluğuna ait atölyelerin neredeyse tamamı Bizans döneminde de varlıklarını sürdürmeye devam ettiler. Kaynaklarda doğu Karadeniz ve Doğu Anadolu'da çıkarılan bakır ile kap yapımı, sikke yapımı ve bronz eşya için kullanıldığı aktarılmakta ve 4. yüzyılda Antakya'da bronz heykel yapan atölyelerden söz edilmektedir. (Acara, 1997, s. 99)

Ayasofya Kilisesi ve Büyük Saray için yapılan kapılar ustaların hünerlerinin en iyi göstergesidir. Bu ustalardan maden işleyenler ve kuyumcular halkın gereksinim duyduğu kutsal emanetleri, süslü ve bezemeli olanlardan günlük objelere kadar; at koşumları, saraya ve kiliseye mücevher ve bezemeli takılar, sofra takımları, mutfak eşyaları, tören kapları gibi değişik türde pek çok malzeme üretebiliyorlardı. (Rice, 1998, s. 159)

Bununla beraber başkent ya da eyaletlerdeki kentlerde ya da taşrada yaşayan maden işleyicileri günlük yaşamda gerekli olan sayısız nesneyi bıçak, kama, balta, kürek gibi aletleri yapıyorlardı. Balkon ve pencere için demir parmaklıklar, kapı ve kasaları güçlendirmek için demir çubuklara duyulan ihtiyaca da cevap veriyorlardı. Sürgüler, anahtarlar, kilitler ve büyük miktarda çivi her zaman satılırdı. Usta işçiler ayrıca polykandileon (*polycandileion)* adı verilen

tunç ya da demir halkalardan avizeler yapıyorlardı. Bunlar çeşitli boyutlarda kilise, saray ve malikânelerin tavanlarını süslüyordu. Madenleri işleyenler ülkenin yaygın gemiciliği için gerekli zincir ve çapaları da yaparlardı. En yetenekli ustalar 9. yüzyılda da moda olan saatlerin içindeki parçaları üretirlerdi. (Rice, 1998, s. 160)

İmparator Theophilos zamanında imparatorluk atölyelerinde çalışan kuyumcular aralarında en yetenekli olanlar, imparator tahtı gibi eserlerde yapıyorlardı. Maden işleme atölyelerinden birinin yöneticisi olan Patrik Antonios' un bir akrabası dallarında şarkı söyleyen maden kuşlar olan gümüş bir ağaç icat etmişti. Bu yapıt III. Michael'in (842-867) gümüşe gereksinim duyulduğundan eritilmiştir. Taht ise 10. yüzyıla aitti ve Magnaura Sarayı taht odasında kullanılmaktaydı. III. Konstantinos Prophrogenitos bir çeşme gibi gülsuyu akıtan döküm tekniği ile yapılmış hayvan biçiminde saray malzemelerinden de söz etmektedir. (Rice, 1998, s. 161)

Bizanslıların gelişmiş ve ince beğenileri ayrıca çok güzel takıların yapılmasına da yol açmıştı. Tasarımları çok hafif, işçiliği kusursuz bu takılar fazla gösterişten uzaktılar. Kolye olarak kullanılan haçlar ise evrensel olarak kullanılması yanında balık gibi sevilen Hıristiyan simgeleri ilgi gören tasarımlardı. Bazı yüzüklerde monogramlı ya da taşlı süslemeler içerirdi. Ayrıca inci ametist, zümrüt gibi değerli ve yarı değerli taşlarla iğneler, broşlar, kemer tokaları, yüzükler, haçlar süslenmekteydi.

Ayrıca daha sonraki bölümlerde geniş şekilde anlatılacak olan nikâh yüzükleri ve kemerlerde 7. yüzyıldan itibaren damadın geline vermesi gelenek haline gelen süs eşyalarıydı. Takılar ya da giysiler bayağı ya da eski bir görünüm aldığında atılırlardı. (Rice, 1998;147)

Maden ayrıca orduda da savaş malzemesi olarak kullanılırdı. Bizans ordusunda askerler; özellikle 11. yüzyılda madenden yapılan dize kadar uzanan baldır zırh giyerlerdi. Erler ok, yay, hançer, mızrak ve cirit gibi silahlar kullanırlardı. Yüzlerini korumak için ise küçük madeni kalkanlar kullanırlardı.

Pirinç kullanımına dair kaynaklardan elde edilen verilerde ise, Trabzon, Erzincan ve Erzurum gibi bölgelerde seyyahlar tarafından aktarılan bilgilerden, gelir ve kıymetli atölyelerden söz edilir. (O. Belli & İ.G. Kayaoğlu, 1993, s. 20) Madenlerden özellikle tunç, bakır ve demir ağırlık birimi olarak kullanılırlardı. Bunların bazıları çok özenli biçimde yapılan ağırlıklardı.

9. yüzyılda binek atlarına nal çakılmaya başlandığında maden burada da kullanılır oldu. Özellikle bu dönemde demir üzengi ve eğer de yaygınlaştı. O döneme kadar köylülerin gereksinmelerini karşılamak için tutulan demirciler artık atları da nallıyorlardı.

Roma Dönemi maden işçiliği ile ilgili benzerlikler gösteren Bizans Maden işçiliği hazırlanmış olan kanunlarda da benzerlik gösterir. Theodosius ve Iustinianus döneminde hazırlanan kanunlarda düzenli hale gelen altın ve gümüş işlemeciliği ayrıca aynı kol olarak bahsetmektedir. Hazırlanan dokümanlarda kuyumcu dükkânının hesap defteri, ham maddeleri ve parlatıcıları, ustaların günlük üretim listeleri, ustaların uzmanlık isimleri ile yer almaktaydı. İmparator hazırlattığı dokümanlarda ayrıca gerekli metallerin miktarı yanında kalıpların biçimleri, ustaların kalıplama, eğeleme ve maşalama konusunda uzmanlıklarına da yer verirdi. (Acara, 1990; 25)

İşliklerde kullanılan malzemeler altın, gümüş, bakır, kalay ve özel aşamalardan geçerek kullanıma hazırlanan kaliteli kurşundan oluşuyordu. Ayrıca madenleri işleme hazır hale getirmede yardımcı olan sülfür, bakır maden cevheri, sinapis[1] ve alçı taşıda atölyelerde bulunduruluyordu. Kalıplamada yardımcı olaraksa balmumu, yağ; demiri sertleştirmek için materyaller, balık tutkalı, boğa derisinden tutkal, zamk ve karışımları bilinmeyen bazı materyaller bulunurdu.

Demir genellikle silah yapımında, kurşun lehimcilik ve soy madenleri (altın ve gümüş) saflaştırılmasında kullanılırdı.

Burada ayrıca maden sanatında kullanılan madenlerin bulunuşu ve işlenişi ile ilgili kısaca bilgi vermek önemlidir. Çünkü; Bizans maden üretim ve işleme sanatına ilişkin kullanılan madenler ve işlenişine dair kimyasal bilgiler elde değildir. Bu nedenle Antik Çağ' dan günümüze kadar birbirini izleyerek devamlılığı sağlanan işleyiş biçimleri ile anlatmak daha uygun olacaktır.

Madenler doğada metalik halde ya da cevher olarak bulunurlardı. Metalik haldeki madenlere "doğal madenler", içerisinde kimyasal bileşikler halinde madenler bulunana ise "cevher" denilir. Örneğin altın doğal bir maden iken, gümüş, bakır, çinko ve civa ancak cevherden ısısal bir işlemle arıtma yoluyla elde edilebilinir.

Bizans döneminde madenlere Grekçe "μὲταλλα" denilmekteydi. Geç Roma Dönem'inde hem İmparatorluk hem de özel kişiler tarafından maden ocaklarının işletildiği bilinmektedir. Bu ocaklar imparatorluk tarafından denetlenmekteydi. 4.- 5. yüzyıllarda madenlerin işletilmesi ile ilgili mevzuat Codex Theodosianus'ta geçmektedir (Mango ve Bouras 1991, s. 1351-1352).

[1] Kapadokya' nın mağaralarından toplanan ve Sinop' a taşınan bir tür kırmızı topraktır.

Altın doğal maden olarak dağ ırmaklarının yataklarında, alüvyon birikintilerinin arasında ufak külçeler ya da kırıntılar halinde bulunmaktadır. Pas tutmayan altın, sarı ve parlak rengi ile hemen dikkat çekmektedir. Yumuşak, kolay işlenebilen, soğukken de çekiçlenebilen altın saf bir maden değildir. İçinde az oranlarda gümüş, bakır ve demir gibi madenlerde yer alır. Altın, kurşun ile eritilerek veya civa ile malgama yapılarak diğer madenlerden ayrılır. (Erginsoy, 1978, s. 9) (M. Marlia Mango & L. Bouras, 1991b, s. 1351-1352)

Bizans madeni eserleri içinde altın sikke basımından kuyumculuğa, özenle hazırlanmış imparatorluk objelerine, liturjik eşyalara kadar pek çok farklı alanda hem yapımda hem de süsleme teknikleri içinde kullanılmıştır. Bunların yanında kişisel süs objeleri olarak da altın; yüzük, kolye, bilezik, küpe, madalyon, kemer tokası gibi pek çok objenin yapımında da kullanılmıştır.

Bizans'ın erken dönemlerinde kilise mimarisi içinde değerli madenleri, altın ve gümüş gibi, mimari içinde bazı mimari elemanların kaplamalarında da görmekteyiz. Altın da bu açıdan özellikle mozaik yapımında ince yapraktan altın varak olarak da kullanılmıştır. (Cormack, 2000, s. 388-395)

Gümüş, gri ve parlak renkli, doğada hem doğal maden hem de cevher olarak bulunmaktadır. Doğal gümüş altın gibi dere yataklarından toplanır. Ender olarak da kayaların içinde damar olarak bulunur. Ancak doğal gümüş, çok az bulunduğundan gümüş ısısal işlemlerle ayrılır. Gümüş de altın gibi yumuşak bir madendir ve soğukken çekiçlenebilir. (Acara, 1990; 25)

Gümüş, Erken Hıristiyanlık Dönemi'nden itibaren hem dini eserlerin hem de gündelik eşyaların yapımında sıklıkla kullanılmıştır.

4. yüzyıldan itibaren gümüşten yapılan haç, paten, kalis, kandiller, rölikerler gibi liturjik eşyalar görülmeye başlamıştır. Bu gümüş eşyaların imparatorluk atölyelerinde yapılanlarında özelikle o dönemin imparatoruna ait kontrol mühürleri yer almaktadır. Damgalı gümüş eserler devlet tarafından 400-615 arasında yapılmıştır. 4. yüzyılda gümüşlerin üzerindeki damgalar, Konstantinopolis (İstanbul), Nikomedia (İzmit), Antiokhei (Antakya), Naissus (Niş) şehirlerinde yapıldıkları anlaşılmaktadır. Bu mühürler, eserlerin tarihlendirilmesini kolaylaştırmaktadır (Boyd-Mango1992, s. 204-215).

6. yüzyılda ise özellikle başkentte yapılmış gümüş örneklerde beş adet damga yer almaktadır. Bu objelerin başkentte damgalandığının sembolü idi. (Pitarakis 1994, s. 447).

Gümüş eserlerdeki damgalar bulundukları yerin üslup özelliklerini yansıtır ve imparator adını içerdiğinden tarihlendirme içinde önemlidir. (Dodd, 1961, s. 35)

Gümüş eserler içinde imparatorların hükümdarlık yıl dönümlerini kutlamak için, hediyelik amaçla yapılan "missorium" (gümüş tabak) önemli bir grubu oluşturmaktadır. (Mango M. M., 1991, s. 1682-1683) (Mango M. M., 2009, s. 446) Bu tabaklardan biri de Madrid'deki Theodosius Missoriumu'dur. Bu tabak üzerinde İmparator I. Theodosios (347-395) oğulları tahtta bir arada tasvir edilmiştir. Bu tür gümüşten yapılmış erken dönem tabak, kâse vb. objeler üzerinde Hıristiyan sembollerindense daha çok Yunan ve Roma mitolojisine ait sahneler görülmektedir. Erken döneme ait diğer önemli gümüş örneklerini (tabak, kaşık, sürahi, aynalar vb.) Seuso Hazinesi, Esguilin Hazinesi, Mitilene Hazinesi içinde incelemek mümkündür. (Koch, 2007, s. 180)

661-663'te gümüşlerde kontrol damgalarının kullanımı bitmiş, ardından gümüş kullanımı sınırlı hale gelmiştir. Bazı liturjik objelerde kaplama malzemesi olarak bu tarihten sonra karşımıza çıkar ve giderek azalır. (Acara Eser 2010, s. 472)

Anadolu ve dışından yetenekli gümüş ustaları başkente getirilmiş ve buradaki atölyelerde çalışmaya başlamışlardır. (Acara 1997, s. 98). Başkentteki gümüş atölyelerinin Mese Caddesi'nde revaklı alandaki dükkanlarda yer aldıkları bilinmektedir. (Pitarakis, "Gümüşçülük" , 1994, s. 447). Başkentte bilinen bu gümüş atölyeleri yanında ayrıca Roma, Antakya, Nikomedia, Trier, Milano ve Ravenna da önemli gümüş yapım merkezleridir (Strong, 1966, s. 183).

Bronz ise Bizans'ta Klasik Grek'te olduğu gibi hem saf bakırı hem de kalaylı veya çinkolu alaşımlarını belirtmektedir. Bronz yarı değerli bir metal olarak değerlendirilmiş olmalıdır. Diğer yandan Prokopios (Yapılar 1.2.4) en iyi kalitedeki bronzdan bahsederken, renk açısından saf altından daha yumuşak olduğunu, kalite açısından ise gümüşten daha az değerli, olmadığını söyler.

Bronzdan üretilmiş kolosal anıtlar Constantinopolis'de bulunan Anemodulyon'u (375-379 arası) ve Eudokia tarafından Kudüste dikilen 2751 kg ağırlığındaki haçı da kapsar. Bronzun 9. yüzyıl sonrasındaki birkaç anıtsal kullanımı arasında yaprak metal dövme ile kabartma, kazıma ve gümüş kakma tekniği ile üretilmiş kilise kapıları bulunmaktadır. Roma St Paolo Fuori le Mura Kilisesi'nin kapılarında kapıları üreten süsleyen ve parasal olarak destekleyen kurucuların isimleri görülebilmektedir. (Mango & Laskarina Bouras, 1991a)

Sebostakrator Isak Komnenos Chora Manastırı'ndan Bera'daki kendi kilisesi Kosmosoteria'ya, narteksle kendi mezar alanını ayırmak için bronz bir ızgarayı (kangellon)

naklettirmiştir. 10. ve 11 yüzyılın nadir dekoratif bronzları çeşmelerin fıskiye teknelerinde görmekteyiz. (Mango & Laskarina Bouras, 1991a)

Bronzun anıtlar ve dekorasyon için kullanımının dışında bakır ve bronz işlevsel amaçlar için de kullanılır. Örneğin tıbbi aletler, litürjik kaplar, zırh ve özellikle kandillerde kullanılmıştır. Sayısız bronz obje ev ihtiyaçlarını gidermek amacıyla da kullanıldı. (Mango & Laskarina Bouras, 1991a)

Ev kullanımı için üretilen bronzlar (khalkomata) ki bazıları kalaylıdır; bunların arasında ibrikler, leğenler (kâse, yalak), tavalar ve çok çeşitli pişirme kapları yer alır. 11. yüzyıl envanterleri sıklıkla döküm tekniğinde yapılmış bronz aydınlatma gereçlerine gönderme yapar. Bunlar candelabra'lar yani şamdanlar (manoualia), mumluklar, polikandilionlar, kandiller, fenerler, lamnai'ler (mumluklu bronz kirişler) ve khoroi (aydınlatma cihazlarının asılması için çokgen çerçeveler) ve buhurdanlıklar. (Mango & Laskarina Bouras, "Bronze", 1991a)

4. ile 14. yüzyıl arasından bazı eşyalar günümüze ulaşabilmiştir. Bronzlar aynı zamanda ikonlar için de kullanılmıştır. Döküm ya da yaprak metalde, adak taçlarında, göğüs haçlarında, amuletlerde kemer tokalarında, konik mühürlerde, damgalarda ve aynı zamanda sıradan mücevherlerde, anahtarlarda, kilitlerde, tabutların hazırlanmasında, sıklıkla kantarların yapımında dökülerek ayrıca çeşitli, ağırlıklarda ölçü aletlerinde, astrolojik gereçlerin (örneğin usturlapta olduğu gibi) üretiminde de kullanılmıştır. (Mango & Laskarina Bouras, "Bronze", 1991a)

Bizans'ta yapılan büyük miktarlarda döküm bronz ev gereçleri (ibrikler, leğenler vb.) imparatorluğun dışında Batı Avrupa'da 6. 7. yüzyıl mezarlarında bulunmuştur. Bu objeler hatalı şekilde "Koptik" olarak adlandırılmıştır.

Bizans bronz (yani bakır alaşımı) objeler üzerinde yapılan bilimsel çalışmalar, büyük ölçüde 4. ve 7. yüzyıllar arasında yapılanlarla sınırlı kalmıştır. Sonuçlar çeşitli alaşımların üretim için uygun olduğunu göstermiştir. Bu dönem ait bazı döküm aletler Sardis kazılarında ortaya çıkarılmıştır. Bunların arasında zincirler, haçlar, leğenler ve tokalar bulunmaktadır. Bu aletler metal kompozisyonlarının anlaşılması amacıyla analiz edilmiştir. Bulgulara göre alaşım bakır, kalay, çinko ve kurşunun ¼ oranında karıştırılması ile elde edilmiştir. Yaprak metalden elde edilen pişirme kapları gibi diğer örneklerde ise malzeme neredeyse saf bakır olarak saptanmıştır. (Mango & Laskarina Bouras, "Bronze", 1991a)

Başka yerlerde bulunmuş olan 6. yüzyıl süslemeli situlaları gibi dövme tekniği ile yapılmış pirinç örneklerde ise karışım bakır ve çinkodur. Roma döneminde başlayan ve 7. yüzyılda artan bronz (bakır ve kalay) üretiminden pirinç üretimine geçiş, 5. yüzyılda İspanyol ve İngiliz kalay madenlerinin kaybedilmesi ile açıklanmıştır. Bununla beraber Anadolu Toros

dağlarında madenlerde kalay hala mevcut olmalıdır. Anadolu'da ve Antakya çevresinde bulunan 10. 11. yüzyıllara ait kalaylanmış polikandilionlar, kandiller, patenler, kadehler ve diğer objeler görünüşe göre gümüş taklidi olarak üretilmiştir. (Mango & Laskarina Bouras, "Bronze", 1991a)

Bronz malzeme hem günlük kullanım eşyalarının üretilmesinde hem süs objelerinin üretilmesinde hem de liturjik işlevli tören haçları, buhurdanlar, kandiller ve polikandilionların yapımında kullanılmıştır. (Acara, 1997, s. 94) (Koch, 2007, s. 182)

Bakır, doğada hem doğal maden hem de cevher olarak bulunur. Doğal hem dere yataklarında hem de aşınmış maden cevherlerinin üst katmalarında görülür. Bakır okside olmayan bir madendir. Yüzeyi zaman içinde mora yakın yeşil bir renk aldığından altın ya da gümüş gibi kolay göze çarpmaz. Ancak okside olan bakır elle ovuşturulduğunda alttan çıkan kırmızı renk tanınmasında yardımcıdır. Doğal bakır doğada çok az bulunur. Bakır cevheri ise bol ve yaygındır. Doğal bakır arıtılmış bakırdan daha saf bir madendir. Doğal madende çok az oranda altın, gümüş demir ve antimon bulunur. Ayrıca cevherden elde edilen bakır içinde bunların yanında çinko, kurşun, arsenik, nikel ve kalay gibi maddelerde bulunur. Cevherden arıtılan bakır en kolay olarak ısıtıldıktan sonra hava akımına maruz tutulur ve içindeki diğer madenler bakırdan önce okside olarak bakır saflaştırılır. Bakır soğukken dövülürse sertleşir ve işlenmez. Ani soğumayla da işlenemeyecek kadar yumuşayacak olan bakır yüzyıllardır ustaları tarafından saflaştırıldıktan sonra potada ısıtıldıktan sonra ılık su ile hafifçe soğutularak işleme hazır hale getirilir. (Acara, 1990; 26)

Bakırın önce ısıtılıp sonra soğutulmasına "tavlama" denir. Tavlamanın keşfi maden sanatının ana yapım tekniklerinden biri olan dövme tekniğinin gelişmesine yol açmıştır. Bakır özellikle dövme tekniği için elverişlidir. Eridiğinde kabarcıklandığından döküm için uygun değildir. Bakır ağırlıklı olarak tıp ve denizcilik aletlerinde yaygın olarak kullanılıyordu (Mango 2008, s.450). Bakır ayrıca ölçüm aletlerinde, kişisel süs objelerinde bazen mühürlerde, savaş araç gereçlerinde, kalis, paten ve liturjik levhaların yapımında kullanılmıştır. 9.-11. yüzyıla tarihlenen kalay alışımı dökme bakırlar Serenomiler kitabında "chalka gonata" olarak geçmektedir. Bu tür maden eserler erken dönemde Sardis'te Konstantinopolis'te ve Bergama'da bulunmuştur. (Acara, 1997, s. 97) Bakır eserler kalaylanarak gümüş görünümü verilmiş, böylece dinsel açıdan önemli olan liturjik eserlerin farklığı ortaya çıkmıştır. (Acara Eser M. , "On ikinci ve on üçüncü Yüzyıllarda Bizans Liturjisi ve Liturjik Eserlerde Değişimin Tanıkları", 2010, s. 474)

Tunç ise içinde kalay bulunana bir bakır alaşımdır. Saf bakır, altın ve gümüşten daha sert bir madendir. En nitelikli tunç içinde %10 luk kalay bulunan bakır alaşımlıdır. Kalay bir kalay oksidi olan kasiterit cevherinden arıtılarak elde edilir. Sert bir maden olan tunç soğukken işlenmez. Çekiçlenen tuncun bakır gibi sık sık tavlanması gerekir. Dayanıklı oluşu yanında bakır gibi dökümde kabarcıklanmadığı için bu tekniğe de elverişlidir. Kızılımsı arı bir rengi vardır. Ancak kimyasal yapısı ve dış etkenlere bağlı olarak sarıdan griye, kahverengiden siyaha dek çeşitli renkler alabilir.

Kurşun, bir kurşun sülfürü olan "galen cevheri" nden elde edilir. Galen arıtıldığında gümüş-kurşun alaşımı bir alaşım verir. Daha sonra erimiş haldeki kurşun-gümüş alaşımı üzerine hava verilerek madenlerin birbirinden ayrılması sağlanır. Kurşun okside olarak gümüşten ayrılır ve ikinci kez arıtılarak metalik kurşun elde edilir. (Acara, 1990; 26)

Erime noktası düşük olan kurşun maden sanatında daha çok lehimcilik ve soy madenlerinin saflaştırılmasında kullanılır. Bazen de döküm yapılacak tunç ve pirinç alaşımlarına akıcılık kazandırmak için düşük oranda katılırdı.

Kurşun yumuşak yapısından dolayı mühür basımında ve ampulleaların yapımında sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca mimaride kubbelerin kurşunla kaplanması, sütunların sağlamlaştırılmasında ve raptedilmesinde kurşun bağlayıcılar kullanılmıştır. Kuyumculukta altın ustaları tarafından ucuz tılsım (amulet) ve haç yapımında ve ampullalarda kullanılmıştır. Büyük Konstantinos (306-337) zamanında sanatkârlar listesinde kurşun eser çalışanlara "plumbarii" deniliyordu. Bu terim Grekçe "molybdourgoi" olarak geçiyordu. Bu metal düşük ısıda eridiği için basit objelerin yapımında örneğin balıkçılıkta olta ağırlığı olarak kullanılmıştır. Yine kadınlar iplik elde etmek için kurşun ağırşakları tercih etmişlerdir (Mango, L. Bouras, & A. Cutler, "Lead", 1991)

Kurşun, Bizans döneminde Trabzon, Makedonya ve Balkanların kuzeyinden çıkarılıyordu. (Mango-Bouras-Cutler 1991, s. 1199).

Sert kalay, genellikle dört ölçü kalay, bir ölçü kurşundan oluşan bir alaşımdır. Rengi gümüşe benzer. Batı' da döküme elverişli oluşu ile kap kacak yapımında kullanılır.

Demir-çelik, doğada hem doğal maden hem de cevher olarak bulunur. Doğal demir içinde yüksek oranda nikel bulunana meteorik demirdir. Demir cevheri (demir oksit) oldukça yaygıdır. Demirin cevherden ayrılabilmesi için çok yüksek ısı sağlayan arıtma fırınları gerekir. Örneğin demir bakır cevherinin arıtıldığı 800 C° ısıda arıtılacak olursa sünger dokulu bir toprak elde edilir. Ve bu toprak tavlansa da işlenmez. İşlenebilecek demir en az 1100 C° ısıda yakıt

olarak ise odun kömürünün kullanıldığı bir fırında arıtılır ve arıtıldıktan sonra yeniden ısıtılıp defalarca çekiçlenerek elde edilen demir kullanılır. Kızgın demir çekiçlenirken arıtma sırasında odun kömüründen demirin yapısına karışan karbonun demir kristalleri arasına yayılması sağlanır ve böylece daha sert bir malzemenin ortaya çıkması sağlanır. Bu şekilde işlenen sert demire "dövme demir" denir. Demirin niteliği içine karışan karbon oranına bağlıdır. (Eczacıbaşı, 1997; C.2, 1147)

Anadolu'da Trabzon ve Sinop'ta, Anadolu dışında Suriye-Filistin, Kırım, Makedonya ve Noricum'da çıkarılmaktadır. (Kazdhan & Tablot, 1991, s. 1375) Demir silah ve tarımsal alet yapımında kullanılmaktaydı. Ayrıca kalıp yapımında kullanılmış ve mimari bağlayıcılar, kilitler, anahtarların yapımında kullanılmıştır. Liturjik eserlerin yapılmasında da ekonomik olması açısından tercih edilen demir, buhurdan ve haçlarda görülür. Bu objeler demirden yapılır ve üzerine bronz ya da gümüş levhalar kaplanır. (Acara, 1997, s. 104).

Civa, bir civa kükürt bileşiği olan "sinabar cevherinden" arıtılarak elde edilir. Maden sanatında soy madenlerin saflaştırma ve yaldızlamada kullanılır.

Bizans el sanatlarında kullanılan madenlerden en çok gümüş ve bronzdan yapılmış eserler günümüze ulaşabilmiştir. Araştırmacılar, Türkiye ve yurt dışındaki müzelerde yer alan Bizans maden eserlerinin içinde bakır, demir ve pirincin çok rağbet görmediği anlaşılır. Bunun yanında bu maddelerin hem toprak altında çok daha çabuk korozyona uğramaları ve bozulma göstermiş olmaları hem de ergitilerek yeniden ve yeniden kullanılmalarının altın ve gümüşe göre daha yaygın olacağı da unutulmamalıdır. (Acara, 1990; 26)

Kurşun malzeme Bizans döneminde ağırlıklı olarak mühür yapımında kullanılmıştır. Altın eserlerde değerli bir maden olmasından dolayı sürekli olarak eritilerek yeniden kullanılmışlardır. Altın özellikle kadeh-kupa, adak haçları, kaplama levhaları, mine tekniği ile bazı örneklerde kitap kapakları ve ikona çerçevelerinde, stavroteklerde, rölikerlerde kullanılmıştır. Altın ve mine işi tekniğinin bir arada kullanıldığı bilinen en büyük boyutlu eser Venedik San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro dur. Altın sadece liturjik malzemelerde değil ayrıca süs objelerinde de sevilerek kullanılmıştır. Özellikle kraliyet taç ve asaları, Saray erkânına ait pek çok süs objesi ile halka ait küpe, yüzük, bilezik, diadem, kolye haç, madalyon ve kemer tokalarının yapıldığı görülmektedir. (Acara, 1990; 26)

Resim 3 San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro' dan ayrıntı.
http://kerdonis.fr/ZVENK03/ Erişim Tarihi: 22.01.2020

Özellikle dinsel objeler ve liturjik eserlerin çok az sayıda olmasını, eski çağlarda olduğu gibi mezarlara saklanmıyor oluşu küçük eserlerin kaçakçılar ve ganimetçilerin eline geçmesinden dolayı olduğunu söyleyebiliriz. Anadolu'da yapılan kazılarda pek çok gümüş ve bronz olarak kullanılan maden eser bulunmuştur. Bunların az bir çoğunluğunu belli bölgelerde bulunan hazineler oluşturur. Bunların bir kilise ya da manastır da kullanım amaçlı yapıldığı araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır. (Acara, 1990; 26)

Türkiye'de yer alan müzelerdeki Bizans maden eserlerine bakıldığında kurşun malzemenin daha ziyade işlevsel malzemeler, mühürler ve hacı mataralarında kullanıldığı görülür. Ayrıca büst şeklinde yapılan kantar ağırlıklarının da içini doldurmak için kurşunun kullanıldığı bilinmektedir. (Acara, 1990; 27) Nadir uygulamalar olsa da bazı kazılarda haç, kolye ucu, ikona, kaplama levhalarda bulunmuştur. (Bkn. Kazı Sonuçları Süreli Dergiler)

En az örneğe sahip maden malzeme ise pirinçtir. Levha, ağırlık, ikona, haç, yüzük gibi eserlerde kullanılmıştır.

Bizans metal işçiliği sanatı antik dönemden beri gelen eski tekniklerin devamı niteliğindedir. Antik dönemin siyah ve kırmızı figürlü vazolarında metal işlikler ve madenlerle yapılan çalışmalarla ilgili bilgiler almaktayız. Bu sahneler bazen silah yapımı, bazen de ince işçilik gerektiren heykel ya da fildişi, altın kaplamalı eserleri içermektedir.

Antik dönem teknikleri yüzyıllar içinde değişerek bir toplumdan diğerine aktarılmıştır. 4. yüzyıl başında Leiden ve Stockholm adlı iki papirüs içinde gümüş işleme tekniklerinden

bahsedilir. Bunlar iki kat etme, boyama, gümüşü kızdırma, metal objeyi gümüşle kaplama, yaldızlama, metal saflıklarını test etmek, gümüş ve altın ile kitap tezhibi, değerli ve yarı değerli taşlarla imitasyonlar yapma, kumaş boyama gibi teknikleri içermektedir. (Erginsoy,1978;120)

Bizans kimyası hakkında 10-15. yüzyılda yazılan el yazması kitaplardan gümüş ve altın işlemenin aynı kol sayıldığını ve tekniklerin genel tarifleri bulunmaktadır.

Bunlar; bakır ve demir kaplama, kalıpla üretim, ince altın yapraklarla süsleme teknikleri ve inci temizleme, imitasyon inci yapım tekniklerinin açıklamalarını içermektedir. Ayrıca kuyumcuların çalışmaları, altını saflaştırma, altın ve gümüşü kaynaklamak, kitaplarda altın ve gümüşü kullanarak renkli resimleri ve harfleri altınla süslemek, metallerden ince teller yapmak şeklinde açıklamalara da yer veren bu yazmalar metot ve metal hakkındaki bilgilerin yansıra kimyasal açıklamalardan yoksundurlar. Ustaların çok iyi bilmeleri gereken metal karışım oranları ve işçilikte gerekli ısıtma ya da soğutma ile ilgili metotlar bulunmamaktadır. Ustalığı fazlaca gerektirmeyen demir dövme, silah yapımı gibi konulardaysa Hindistan Usulü adını verdikleri bir teknikle açıklama yapılır. Bu bilinen en iyi demir tavlama yöntemidir.

Bizans kimyası hakkındaki yazmaların içinde yer alan bilgileri, ince işçilikte kullandıkları karışım ve ısı ayrıntılarını, ayrıntılı süsleme bilgilerini ve tekniklerini kendilerine saklamak isteme nedenlerini anlamak mümkündür. (Erginsoy,1978;120)

Bizans maden sanatında işliklerle ilgili bilinen bir ayrıntıda işliklerde varakçı ustaların sürekli görev aldıklarıdır. Bunlar altın ve gümüşü çekiçle ince levhalar halinde işler, daha sonra gümüş kaplama ve altın yaldızlama için kullanırlardı. Bir katı altın parçasından bir katı altın parçasından sadece süsleme inceltilmiş 150 tabaka altın çıkarılabilirdi. Objelerin kenarlarını yaldızlamak için içten içe tabaka yapmak için yeterli miktarda altın varak böylece elde edilirdi. (Erginsoy,1978;120)

Metallerde işleme sırasında süsleme aşamasına geçmeden önce işlemde yapılan kimyasal uygulamalardan dolayı ağırlığında değişmeler söz konusu olmaktaydı. Ustalar bu durumu işleme sırasında malzemeye bir miktar değeri bozmadan ağırlığın korunmasını sağlayacak madenler ekleyerek nicelik kazanmasına sağladılar. Bunu da daha çok sikkeler ve saray için yapılan değerli süs eşyalarında uyguladılar.

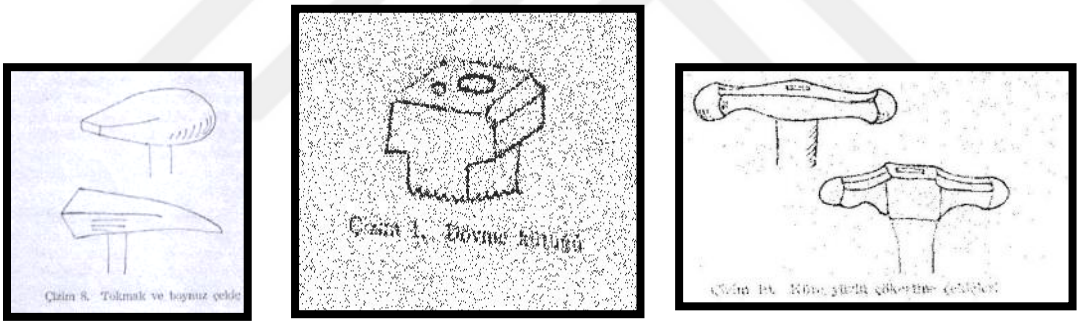
Bizans metal işçiliğinde kuyumculuk ve gümüşçülük oldukça eskiye dayanmaktadır. El yazmalarından bu alandaki tekniklerin Pers ve Hindistan etkili olduğu belirtilmektedir.

Bu teknikleri yalnızca silah ve araç gereç yapımında değil, ayrıca el yazmaları tezhibi, saray ve kilise süslemelerinde de kullanılırdı. Bizans Saray lüksünün Arap Halifesi ve Latin Kralları lüksü ile yarış etmesi işinde uzmanlaşan ustaların çalışmalarına bağlıdır.

Eski zamanlardan beri metal işçiliği için açılan işlikler özellikle altın ve gümüş için bu sanatçıların dahil oldukları loncalar sadece ekonomiye değil aynı zamanda politik ve kültürel anlamda da imparatorluğun göz alıcılığına katkıda bulunurlar.

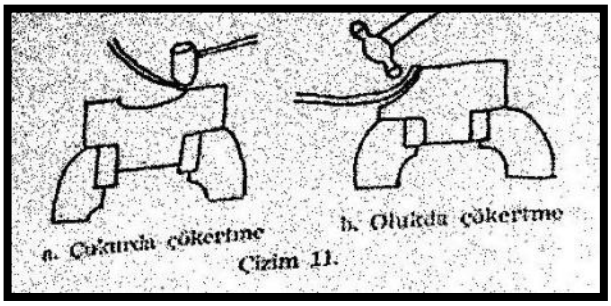
Bizans maden sanatına ilişkin elde bulunan yazılı kaynakların azlığı, var olan kaynaklarda da yapım ve süsleme tekniklerinden ayrıntılı olarak söz edilmemesi yapım ve süsleme tekniklerini anlatırken Bizans' ın örnek aldığını bildiğimiz Roma ve buna bağlı olarak Helenistik Dönem maden yapım ve süsleme tekniklerinin anlatılmasına zemin hazırlar.

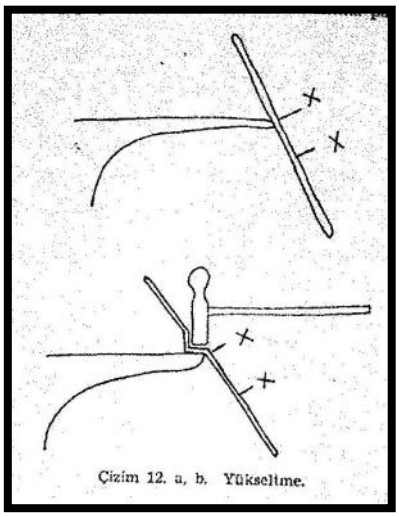
Maden sanatının en yaygın yapım teknikleri dövme ve döküm teknikleridir. Özellikle döküm tekniği yüzyıllardır kullanılan ve çeşitli döküm teknikleri içeren bir yapım tekniğidir. Ayrıca tornada çekme yöntemi sanat değeri olmayan ve seri üretimde kullanılan bir yapım yöntemidir. (Eczacıbaşı, 1997; C.2, 1147)

Resim 4 Dövme tekniğinde kullanılan malzemeler. (Erginsoy, 1978)

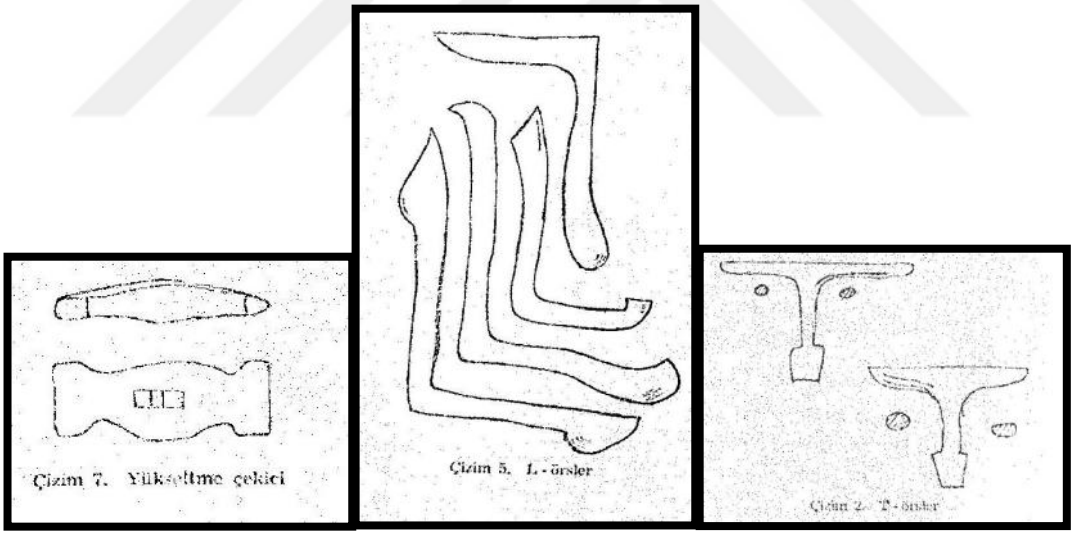
Dövme tekniği, ince bir maden levhanın kütük ya da örs üzerinde çekiçle dövülerek biçimlendirilmesidir. Sığ ve ağzı geniş olan tas, tabak, sini, sahan gibi kaplar genellikle "çökertme" yoluyla içten çekiçlenerek; yüksek ve derin olan ibrik, vazo gibi kaplarsa "yükseltme" yoluyla dıştan çekiçlenerek yapılır.

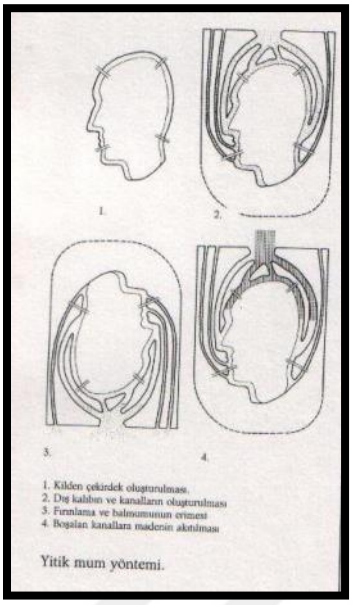
Resim 5 Çökertme ve yükseltme tekniğinde kullanılan malzemeler. (Erginsoy, 1978)

Bu teknikle yapılan parçalarda emzik ve kulp gibi kısımlar ayrıca üretilir, lehim yöntemiyle gövdeye birleştirilirdi. Bazı çok becerikli ustalar tek parça levha ile kulplu ve emzikli kaplar yapabilirdi. (Eczacıbaşı, 1997; C.2, 1147)

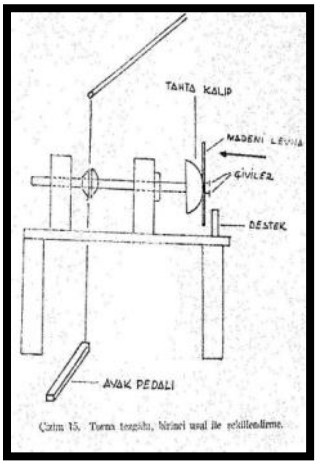
Resim 6 Yükseltmede kullanılan malzemeler. (Erginsoy, İslam Maden Sanatının Gelişmesi , 1978)

Döküm tekniği, eritilmiş madenlerin istenilen biçimlerde hazırlanmış kalıplara dökülerek dondurulmasıdır. Eski ve orta çağlarda döküm için kıl kalıplar kullanılmış, sonraları kum kalıplardan yararlanılmıştır. Büyük boyutlu yapıtlar genellikle birkaç parça halinde dökülüp sonra lehimle birleştirilir. (Eczacıbaşı, 1997; C.2, 1147)

Resim 7 Döküm tekniği ve yitik mum yöntemi. (Erginsoy, 1997, s. 1142)

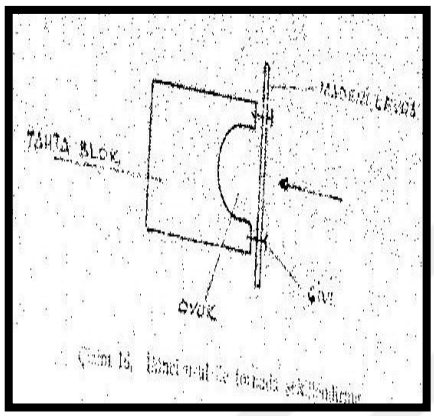
Tornada çekme yöntemi, M.Ö. 4. yüzyıldan beri kullanılan bu yöntemde ekseni etrafında dönme hareketinden faydalanılarak içi boş yuvarlak gövdeli madeni eşyalar yapılabiliyordu. Tornada çekme yönteminin Anadolu' da eski bir gelenek olduğu İslam Maden Sanatı' nda sıkça, özellikle günlük kullanım eşyalarının yapımında tercih edildiği bilinmektedir. Bizans Maden Sanatı içinde de olasılıkla başkentte değil ama iç kısımlarda gerekli maden kap kacağın yapımında bu tekniğin kullanılmış olabileceğini düşünmek bence pek de yanlış olmayacaktır. (Eczacıbaşı, 1997; C.2, 1147)

Resim 8 Tornada çekme yöntemi çizim (Erginsoy, 1978) ve Bizans maden sanatından bir örnek.

Tornada çekme yönteminde kullanılan ilk usul bizlerin seramik tornalarındaki sistemle aynıdır. İstenilen kabın şekline uygun hazırlanan tahta bir kalıp torna tezgâhına yerleştirilir. Ayrıca kabın yapılacağı madeni levha tavlanıp bu kalıbın üzerine orta yerinden oynamaması için çivi ile tutturulur. Daha sonra torna tezgâhı çalıştırılarak bir yandan kalıbın hızla dönmesi, bir yandan da uzunca ve ucu madeni zedelemeyecek şekilde yuvarlatılmış, çelik bir alet kullanılarak kalıba çivilenen levhaya dıştan baskı uygulanır. Bir süre sonra dönmenin de etkisiyle levha kalıbın şeklini alır. (Eczacıbaşı, 1997; C.2, 1147)

Kap tornadan alındıktan sonra içindeki tahta kalıp çıkarılır, bu usulle yapılan örneklerde dış kısımda tıpkı seramikte görülen konsantrik daireler görülür.

Resim 9 Tornada farklı şekilde tavlama ile şekillendirme. (Erginsoy, 1978)

İkinci yöntemde ise bir tahta blokun içine istenen kabın şeklinde bir çukur oyulur, bu kalıp torna tezgâhına yerleştirilir. Madeni levha tavlandıktan sonra, bu oyuğun üzerine konularak kenarlardan çivilerle bloğa tutturulur. Torna çalışıp kalıp dönmeye başladığında yine uzun kollu ve ucu yuvarlatılmış bir aletle levhaya bastırılarak levhanın oyuğun içine girmesi ve oyuğun şeklini alması sağlanır. Bu usulle yapılan örneklerde iç kısımlarda konsantrik daireler görülmektedir.

Lehimleme tekniği, iki maden parçasını birleştirmek için kullanılır. Erime noktası düşük bir maden alaşımdır. Birleştirilmek istenen kenarlar yan yana getirilerek üstlerine lehim sürülür. Sonra bu bölüm ateşe tutularak lehimin sıvılaşıp ek yerine akması ve kendini yapıtın madeniyle alaşımlayarak kenarları birleştirmesi sağlanır. (Erginsoy, 1978, s. 120)

Lehimler yumuşak ve katı lehimler olarak iki gruba ayrılır. Kurşun-kalay karışımı bir alaşım olan yumuşak lehimin erime noktası çok düşüktür. Yumuşak lehimle birleştirilen madenler tavlanamayacaklarından maden sanatında süs eşyaları yapımında fazlaca tercih edilmez ve daha çok günlük kullanıma yönelik eşya yapımında kullanılır. Altın, gümüş, bakır, tunç gibi madenlerin birleştirilmesinde katı lehimler, yani bu madenlerden hazırlanan fakat

erime noktası eserin erime noktasından daha düşük olan alaşımlar kullanılır. (Erginsoy,1978;121)

Kaynaklardan öğrenildiği kadarıyla İslam maden sanatı ustaları lehimle tekniğinde lehim alaşımları kendileri yapmışlar, daima hazırda bulundurdukları ve erime derecelerine göre sıraladıkları değişik kalitelerdeki lehimleri, her çeşit madenin üzerinde büyük maharetle uygulamışlardı. Altın eserler için lehimde altın-gümüş karışımı ya da altın-bakır karışımı lehimleri tercih etmişlerdi. Saf altın 1083 °C erirken %10 bakır ile alaşımlandığında 940 °C erimektedir. Oran %18 i geçtiğinde lehim alaşımın erime noktası gitgide yükseldiğinden %10 luk alaşımın her dönemde tercih edildiği bilinmektedir. (Erginsoy,1978;121)

Buna bağlı kalarak, İslam maden sanatı ustalarının tuttukları kayıtlar doğrultusunda kaynaklar bize M.Ö. 3000 yılında Yakın Doğu' da ilk keşfedilen altın lehimin dönemler içerisinde İslam sanatı ustalarına kadar kullanıldığı bilinmektedir. (Erginsoy,1978;121) Bu bağlamda, Bizans Maden Sanatı'nda da bu lehimleme tekniğinin olası kullanılmış olacağı düşünülebilir.

Zincir örme tekniği ise; altın, gümüş ve diğer metallerden yapılan uzun süs şeritleri küçük parçalar halindeki halka ve diğer şekillerdeki parçaların birbirine geçirilmesi ile yapılmaktadır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 31) Kolyeler, küpeler, bilezikler ve daha büyük boyutlu kandil, buhurdan vs. gibi kullanım gereçlerini taşımak ve asmak içinde kullanılmaktadırlar.

Zincirin aslını oluşturan halkalar, metal çubuk üzerine sarılan ince tellerin kesici bir alet ile tek tek kesilmesi ile elde edilir. İstenilen kalınlık be boyutta tel seçilebilir. Kesilen bu halkalar birbiri içine geçirilerek basit zincir örgüsü oluşturulur. (Kalkınoğlu, 1989, s. 31)

Diğer bir yöntemde ise halkalar ortadan eğilerek birbirine geçirilen basık halkalardan oluşmuştur. Farklı bir yöntem ilk ikisinden daha karmaşık ve zordur. Ortadan basıklaştırılan en az üç halka iç içe geçirilir, daha sonra diğer üç halka bir önceki halkalar ile birleşir. "Yıldız Örgü" ya da "Tilki Kuyruğu" olarak da anılan bu yöntem zor olduğu kadar oldukça sağlam objelerin yapılmasını da sağlamaktadır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 31)

Yapım tekniklerinde olduğu gibi kaynaklarda da Bizans Maden Sanatı süsleme tekniklerine geniş kapsamda yer verilmemesi nedeniyle yine Antik Dönem ve İslam Maden Sanatı doğrultusunda Bizans Maden eserlerinde görülen teknikler bağlı kalarak süsleme tekniklerini açıklamak araştırma kapsamında daha doğru bir yöntem olacaktır.

Maden sanatında en yaygın süsleme teknikleri kazıma, çalma, kabartma, telkari, savat, delikişi, kakma-mine ve kaplamadır.

Kazıma ve çalma, madeni yapıtların üstünü derin çizgiler ve yivlerle bezeme tekniğidir. Kazımada ucu keskin çelik kalemler ya da keski kullanılarak yivler açılır. Bu yöntemle yivin içindeki maden oyularak dışarı atılır. Çalma tekniğinde ise çelikten ancak ucu küt bir kalemle yiv açılır. Yiv açılırken çıkan maden yivin kenarına itilir. Kazımadaki gibi dışarı atılmaz.

Resim 10 Kazıma tekniği ile bezeli Haç röliker, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/473283 (Erişim Tarihi: 18. 09. 2019)

Kabartma, çeşitli biçimlerde uçları olan kalemler ve çakılar kullanılarak madenin üzerine kabartma bezemeler yapma tekniğidir. Kabartmalar dıştan, yani yapıtın yüzünden ya da içten yani tersinden çalışılarak elde edilebilir. Dıştan çekiçlemede hafif ve düz yönlü çekiçle zemin çökertilerek ya da oyularak desenlerin kabartma halinde kalması sağlanır. Kabartmaların iyice yüksek olması için daha ağır ve yuvarlak yüzlü bir çekiçle desenler içten çekiçlenerek yükseltilir.

Resim 11 Kapartma tekniği ile yapılmış gümüş tabak https://www.metmuseum.org/art/collection/search/464378 (Erişim Tarihi: 22.10.2019)

Kabartma desenler döküm tekniği ile de elde edilebilir. Kabartmaların yapıldığı parçada belli bir desenin yenilenmesi gerekirse eş öğeler yan yana dizilerek, bir friz oluşacaksa kalıp basma denen yöntem uygulanır. Kalınca bir milin ucuna kabartılması istenen desenin negatifi oyulur ve bu uç tavlanmış madenin üzerine yerleştirilerek milin arka ucuna çekiçle kuvvetli bir darbe indirilir. Kalıptaki desen yapıtın üzerine pozitif olarak çıkar. Bu işlem yenilenerek friz oluşur. (Acara, 1990; 28)

Telkâri, altın ve gümüş telleri eğip bükerek desen yapma ve bu öğeleri lehimle birbirine ya da madeni bir zemine tutturma yöntemidir. Özellikle süs eşyalarının bezenmesinde kullanılır. (Acara, 1990; 28)

Resim 12 Telkari süsleme örneği (Evans & Wixom, 1997)

Resim 13 Savatlama tekniği ile bezenmiş haç röliker.

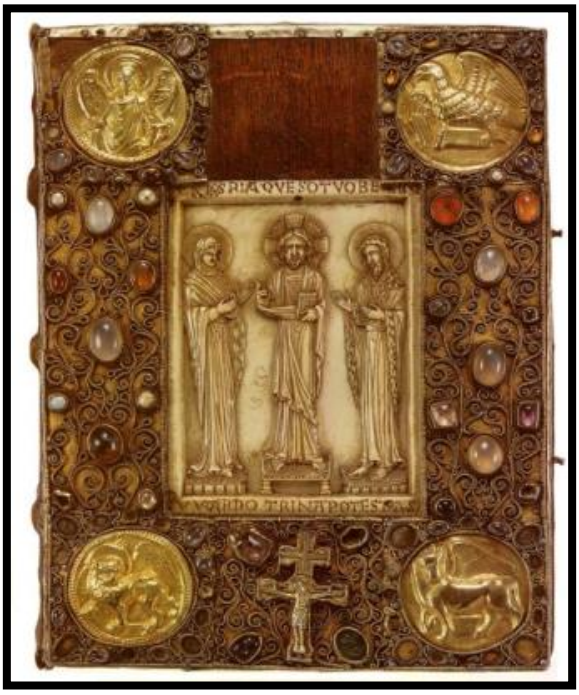
Savat, madeni yapıtların üstüne açılan yivlere ve yuvalara kükürt, bakır, kurşun karışımı olan siyah maun doldurularak elde edilen bezemedir. Potada eritilen savat maun soğuduktan sonra havanda dövülerek toz haline gelir. Bu toz yivlerin ve yuvaların içine dolarak yapıt düşük ısıda fırınlanır. Isıyla sıvılaşan savat madene sıkıca yapışır. Savat daha çok altın ve gümüş süslemesinde kullanılır. (Acara, 1990; 28)

Delikişi- Ajur, kesici ve delici aletlerle maden yapıtları üzerine delikli bezeme yapma tekniğidir. Delik işiyle bezemede desenlerin dışındaki zemin kesip çıkarılır. (Acara, 1990; 28)

Resim 14 Ajur tekniği ile bezenmiş polykandileon diski, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/468700 (Erişim Tarihi: 15.09.2019)

Kakma, madeni yapıtların üzerine açılan yiv, yuva ya da zemine tel lehimlenerek elde edilen gözlerin içine başka cins ve renkte malzeme ile doldurulmasıdır. Bu dolgu malzemesi başka cins bir maden, savat maunu, değerli taş, renkli cam ya da mine olabilir. Kakmada temel olan yapıtın maden ile zıtlık oluşturacak, onu renklendirecek değişik bir malzemenin kullanılıyor olmasıdır. (Acara, 1990; 28)

Resim 15 Kakma tekniği ile bezenmiş kitap kapağı

Madene maden kakma tekniğinde ise, dolgu olacak yivlerin içine altın, gümüş ve bakır tel; yuvalara altın, gümüş ve bakır varaklardan desene göre kesilen parçalar kakılmaktadır. Böylece tunç ya da pirinç gibi tek renkli (monokrom) malzeme üzerine çok renkli (polikrom) kompozisyonlar oluşturulabilir. (Acara, 1990; 28)

Değerli taş, mine, renkli camla bezeme, renkli dolgular madenin üstüne çökertilerek ya da oyularak açılmış yuvaların ya da tel lehimlenerek elde edilen gözlerin içine yerleştirilir. Yakut, zümrüt, lal, zebercet gibi değerli ya da renkli cam parçaları yapıştırıcıyla yuvalara yerleştirilmekteydi. Cam parçaların ısıtılarak mı yoksa yapıştırıcı ile yapıştırıldığını anlamak oldukça zordur. (Acara, 1990; 29)

Mine toz cam ve renk veren maden oksidi karışımından yapılırdı. Bu karışım potada eritilerek tabakalar halinde dökülür, soğuduktan sonra kırılıp havanda toz haline getirilir, yıkanan toz maden karışımı hazırlanan yuvalara dökülür kuruduktan sonra fırınlanırdı. Mine için en uygun maden altın, gümüş ya da bakırdır. (Acara, 1990; 29)

Mineleme tekniği, toz cam ve maden oksidi karışımından yapılır. Özellikle kurşun yüzdesi fazla olan camlar kullanılmaktadır. Maden oksit ise renk vermesi amacıyla eklenmektedir. Fırınlama da oldukça önemli ve özen gösterilmesi gereken bir aşamadır. Isının kontrollü verilmesi gerekmektedir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 35)

Mineleme tekniğinde kullanılan farklı yapım teknikleri vardır. Bunlar; çukur tekniği, hücre tekniği, kazıma tekniği, rölief tekniğidir. Çukur tekniğinde bezeme yapılacak alan bezeme çizilerek belirlenir ve çelik kalemle oyarak kaldırılır. Zeminde oluşan bu alçak satıh toz sıvı ya da cam ile doldurulur, fırınlanır ve cilalanır. Çukur tekniği Bizans döneminde nadir olarak uygulanmıştır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 36)

Hücre tekniği Bizans döneminde en çok tercih edilen tekniklerden biridir. Sıvı ya da toz cam düz metal zemine dökülür, istenilen desen zemine noktalama süratiyle çizilir ve konturlar ince tellerle belirlenir ve teller zemine lehimlenir. Teller camların akışkanlıkla birbirine karışmaması için kapalı alanlar oluşturulması sağlanmalıdır. Ustanın zanaatkarlığına göre toz cam yahut cam çubukları ile teller ile ayrılan kısımlara doldurulur ve fırınlama işlemi gerçekleştirilirdi. (Kalkınoğlu, 1989, s. 37)

Kazıma emaye tekniği ise Bizans döneminde çok fazla kullanılmamıştır. Yüzeyi kazıma aletleri ile kazınan değerli metallerde kazınan bu yivlerin içine sıvı ya da toz cam dökülmesi ve ısı ile eritilmesi ile elde edilen bir süsleme tekniğidir. Özellikle yüzüklerde kullanılan bu teknik yazılar, küçük figürler yapılmasında kullanılmıştır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 37)

Rölyef emaye tekniği de Bizans döneminde oldukça az görülen bir diğer tekniktir. Zemine kakılan ya da kabartma olarak yapılmış figür ya da desenin üzerinin çok ince bir emaye tabakası kaplanması ile yapılır. Daha çok 15. yüzyıl Avrupası'nda uygulanmış bir tekniktir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 38)

Resim 16 Yaldızlama ile bezenmiş paten, (Evans & Wixom, 1997)

Kaplama ve yaldızlama, bakır ve alaşımlarından yapılan parçalar ya da ahşap iskeletler, üstlerini çok ince altın ve gümüş levhalar çekiçlenerek, perçinlenerek ya da bir yapıştırıcıyla yapıştırılarak kaplanabilir. Ancak bu çeşit kaplamalar kimyasal yöntemlerle elde edilen yaldız kaplama kadar sağlam olmaz. Yaldızlama yöntemlerinden birinde altın ya da gümüş tozu civanın içine karıştırılarak malzeme elde edilir. Yaldızlanacak yüzeye bu malgama sürülerek yapıt fırınlanır. Civa ısıyla buharlaşır ve altın ya da gümüş madenin üzerinde yapışarak yaldızı oluştururdu. İkinci yöntemde ise bir süre sıcak sikkede bırakılan yapıt üzerine civa sürülüp, istenen kalınlıkta altın ya da gümüş varaklar yerleştirilerek fırınlanır. Civa yine buharlaşır. Varaklar maden yüzeye yapışır. Böylece hem çok düzgün hem de istenilen kalınlıkta yaldız tabakası elde edilir. (Acara, 1990; 29)

Bizans döneminde kullanılan bir diğer süsleme tekniği ise granülasyon tekniğidir. Bir zeminin üzerine küçük metal topçukların çeşitli şekillerde dizilmesi ile oluşturulur. Altın ve

gümüş topçuklar kömür tozu tabakası üzerine açılan ufak çukurlara serpiştirien altın ve gümüş küçük kırıntılar eritildiğinde kendiliğinden küçük küreciklere dönüşür. Daha sonra kendi içlerinde istenilen boyutlara göre ayrılırlar ve istenilen bezeme şeklinde yüzeye lehimlenerek motif oluşturulmaktadır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 31) Lehim malzemesi malahit denilen bir paslanmış bakır malzemedir ve ısı yardımıyla maden malzemelerin birbirine yapışması sağlanmaktadır.

I.B. BİZANS DÖNEMİ MADEN SANATINDAN ÖRNEKLER

I.B.1.LİTURJİK ESERLER

Çalışmamızda Bizans maden sanatına ilişkin araştırmalarımızı yaparken topladığımız örnekler kapsamında liturjik buluntuları kilise kullanımı ve kişisel kullanıma ait liturjik buluntular olarak ayaırmayı uygun bulduk. Bazı maden objeler sadece kilise liturjisi içinde bir yere sahip iken bazı maden objeler ise sadece kişisel kullanımda kullanan kişinin inancı doğrultusunda kullanım gelişimi göstermektedir. Bu bağlamda liturjik gereçleri iki ana başlık altında aşağıda açıklamaya çalıştık.

1.B.1.a. KİLİSEYE AİT LİTURJİK GEREÇLER

Liturji, bir dinin törenlere ve tapınma biçimine ilişkin kurallarının tümüdür (SÖZEN & TANYELİ, 1996, s. 148).

Liturji kelimesinin kökeni ise Yunanca'dan gelir ve "liturgia" (λειτουργια) dır. İsa'nın özverisini, çektiklerini ve ayrıca O'nun emirlerine itaat ederek, Yeni Ahitte aktarıldığı üzere yapılan tüm ayin ve ibadetleri kapsamaktadır. Ökaristi, Vaftiz ve diğer ayinler İsa'nın yaşamını anarak yapılan liturjik törenlerdir. (Taft, 1991a, s. 1240)

Liturji ayrıca bu törenler sırasında kullanılan ve yine Yeni Ahitte yer alan İsa'nın hayatı, çileleri ve emirleri ile ilişkili törenlerde kullanılan tüm eleman ve eylemleri de içerir. Bunlar kısaca; ekmek, şarap, yağ, su, tuz, mum, ikonalar, altar, vaftiz teknesi gibi kiliseye ait elemanlar, din adamlarının giysileri, din adamlarının dini törenler sırasında yapmış oldukları tüm hareketler; elle takdis etme, haç çıkarmak, tören alayı, diz çökme ve pek çok eylemi de içinde barındırır. "Son Akşam Yemeği" veya "Vaftiz" gibi İsa'nın yaşamındaki olayları sembolize ederler. (Taft, 1991a, s. 1240)

Liturjik törenlerin hem sabit hem de değişen unsurları vardır. Farklı Liturjik Kitaplar uygun şekilde bu değişen liturjik törenlere ait bilgiler içerir. Bazen Kiliselerin kendilerine ait de liturjik uygulamaları (ayinleri, duaları) olabilir. Bizans Ortodoks Kilisesi'nde liturji kelimesinin ilk kast ettiği özellikle "ökharisti" dir. (Taft, Liturgy, 1991a, s. 1240)

Liturji üzerine çalışmalar yapmış olan R. Taft'ın aktardığı üzere, erken dönemde ki liturjik uygulamaları 397-404 yılları arasında Konstantinapolis'de Ioannes Chrysostomos 'un vaazlarından öğrenebilmekteyiz. Bizans Ortodoks Kilisesi'nde araştırmacıların belirttiklerine göre farklı dönemlerde farklı liturjik uygulamalar gerçekleşmiştir. (Taft, 1994b, s. 275)

Bizans Dönemi litürjisi incelendiğinde, Konstantinapolis de yer alan Hagia Sophia' da yapılan törenlerde araştırmacılar tarafından ayrıntı ile incelenmiştir. Özellikle, Hagia

Sophia'nın yapılması ile birlikte bir "İmparatorluk Liturjisi" kavramı oluşmuş; bununla birlikte İmparatorluğa ait seramonileri ve bunlarla ilişkili litürjiye ait verileri anıtsal resim sanatı, el sanatı ürünleri, zafer kemerleri ve el yazmalarında tasvir edilmeye başlanmıştır. Ancak araştırmacılar imparatorluğa ait en önemli litürji "Taç Giyme" olduğunu vurgulamaktadırlar. (Acara, Bizans Maden Sanatında Dini Törenler Sırasında Kıllanılan (Liturjik) Eserler, 1997, s. 39)

İmparatorluk Liturjisi'ne dair incelenen kaynaklarda belirtildiği üzere; 5-6. yüzyıllarda önce Hebdomon da yapılan taç giyme törenleri önce Hippodrom'a, ardından ilk kez II. Konstans 641 de Hagia Sophia'da taç giyer. 776 da ise VI. Konstantin'e Patrik Hagia Sophia'nın ambonunda taç giydirir. Taç giyme töreni ardından ise sırasıyla; proskynesis ve ökaristi ayinleri izlemektedir. Öncekli yıllarda yapılan araştırmalarda bu seramonilere dair aytıntılı bilgiler, özellikle de 10. yüzyıla ait taç giyme törenleri hakkındaki detaylı liturjik bilgiyi "De Ceremoniis" den aktarılmaktadır. (Acara, Bizans Maden Sanatında Dini Törenler Sırasında Kıllanılan (Liturjik) Eserler, 1997, s. 39)

Bunların dışında "Doğum ve Ölüm Liturjisi" de önemli liturjik törenler arasında yer almaktadır. Doğum Liturjisi dışında özellikle Ölüm liturjisinde tasvieler ve yazılı kaynaklardan elde edilen maden eserlerin kullanıldığına dair veriler karşımıza çıkar.

Bizans yaşamında ölümden sonra, ölünün hazırlanması ve gömülmesine dair yapılan işlemleri yazılı ve görsel kaynaklardan elde edebiliyoruz. Özellikle bu yazılı kaynakların başında typikonlar (manastır vakfiyeleri) ve azizlerin yaşamlarını anlatan vitalar gelmektedir. Ayrıca bu konuyu içeren görsel kaynaklar ise, anıtsal resim sanatı, minyatür ve el sanatı örnekleridir. Hıristiyanlık öncesinde var olan kültürlerin ölümden sonra yapmış olduğu uygulamalar Bizans İmparatorluğu'nda da ölüleri için yapılan törenlerin kökeni oluşturur. Bu inançlar kilise tarafından Hristiyanlığa uyarlanarak kilise tarafından resmi uygulamalar haline getirilmiştir. (Akyürek, 1996, s. 174)

Hıristiyan dininde ölüm kültünün temel kavramı mahşer gününde ölünün dirileceğidir. Bu nedenle ölü yakılmaz, bedeni en iyi şekilde korunmaya çalışılırdı. Ölünün bedeninin korunması için mür ve çeşitli yağlarla yağlanırdı. Gözleri ve ağızı kapatılır, yıkanır, uzun şeritler halindeki bezlerle sarılır ve prothesis için giydirilirdi. Ölünün gömülmek üzere hazırlanması ile ilgili işlemler evde, eğer ölen kişi bir din adamı ise bu işlemler manastırdaki hücresinde yapılırdı. (Akyürek, 1996, s. 175)

Prothesis töreni her sınıftan kişiye farklı yapılırdı. Örneğin imparatorluk ailesi için sarayda yapılan tören, piskoposlar için kilisede, rahipler için manastırlarında, halktan kişiler için evlerinde yapılırdı. Ölen piskopos ise elinde bir haç ve İncil, rahip ise mezmurlar kitabı,

halktan biri ise bir İsa ikonu tutardı. Ölünün alnına, Meryem ve Vaftizci Yahya'nın Tanrı'dan şefaat dilernesi için, üzerinde Deesis (Yakarış) tasviri olan bir şerit konurdu. Ölünün başı dirilişi sembolize ettiğine inanılan doğuya yerleştirilirdi. Yatağın dört kenarına birer şamdan konularak mumlar yakılırdı ve törene katılan herkes mum taşırdı. Bu yanan mumların tanrısal ışığı ve gelecekteki sonsuz yaşamı simgelediğine inanılırdı. (Akyürek, 1996, s. 178) Prothesis ve son öpücüğün verilmesinden sonra ölü mezara yerleştirilirdi. (Akyürek, 1996, s. 180)

Çalışmamız kapsamında ayrıntı ile değerlendirmeye çalıştığımız Bizans maden sanatı ile ilgili olarak ölüm liturjisinin önemi prothesis de yer alır. Ölünün tütsülenmesi ile ilgili kaynaklara bakıldığında ya da yapılan tasvirlerde özellikle de "Koimesis" sahnelerinde, gerek azizlerin ölümünü resmeden sahnelerde ölünün baş veya ayak ucundaki din adamı elindeki buhurdan ile cesedi tütsülediği görülmektedir. Bu da kilise ya da manastırlarda yer alan Bizans maden sanatına dair kandillerin, şamdanların ve buhurdanların kullanımına dair bize veriler sunar. Örneğin Aziz Sabas typikonunda; önce, iki şamdan ve buhurdan taşıyan rahiplerin mezar odasına girerek tütsü yaptığından, Aziz Komelios'un yaşam öyküsünde piskoposun dua ettiğinden ve yardımcılarının bütün gece mezarı yanan mumlar, ilahiler ve tütsülerle onurlandırdıklarından sözedilmektedir. (Akyürek, 1996, s. 184-185)

Bizans dönemindeki liturjik törenlerden biri de “vaftiz litürjisi” dir. Kökeni Yahudiliğe dayanan bu tören bir anlamda günahların affının bir göstergesidir. İsa vaftizi kendi kaderini paylaşmak ve dirilmek için, inananların yapması gereken bir ön koşul olarak göstermiştir. (Aydın, 2006, s. 1) İncil'de, vaftiz töreni sırasında yapılan işler hakkında bilgi verilmez. Vaftiz kuralları ve töreni hakkındaki ayrıntılı bilgiler, 4-5.yüzyılda kilise büyüklerinin öğretici konuşmalarından edinilmiştir. (Acara, 1998, s. 187)

Bizans maden sanatı ile ilgili, kullanılan maden eserlere ilişkin en ayrıntılı bilgileri edinebildiğimiz litürjik tören ise Ökaristidir.

Ökaristi'nin kelime anlamı “şükran (ευχαριστια)” dır. Bizans'ta "Liturji" veya "İlahi Liturji" olarak adlandırılan Ökaristi, Hıristiyan liturjisinin ana ayinidir. Temeli İsa'nın havarileri ile yediği "Son Akşam Yemeği" olan Ökaristi, İsa'nın bedeni ve kanı olduğuna inanılan ekmek ve şarabın kutsandığı ayindir. Ökaristi bir kurban törenidir, çünkü İsa çarmıha gerilerek kurban edilmiştir. (Taft, 1991c, s. 737) Ekmek ve şarabın dağıtılması İsa'nın ölümünü ve tekrar dirilişini sebolize eder. (Acara, 1998, s. 187)

Bizans'da "liturji" terimi özellikle Ökaristi, yani ilahi liturji (he theia leitourgia) için kullanılırdı. Benzer iki İstanbul liturjisinden biri Havarilerin "*anaphora*"sını anlatan Ioannes Chrysostomos (İstanbul patriği, 398-404), diğeri de Basileios’un (Kayserili piskopos, 370-379) liturjisidir. (Taft, 1991a, s. 1240)

Bunların dışında üç Ortodoks liturjisi daha vardır: Kudüs'lü Aziz Ioannes liturjisi (23 Ekim), İskenderiye'li Aziz Markos liturjisi (yılda bir kez) ve önceden takdis edilen Kutsal emanetler liturjisi (her çarşamba ve cuma, kutsal pazartesi ve Salı. Kutsal emanetler liturjisi muhtemelen Papa Gregorius tarafından, Constantinapolis'de görevliyken yazılmıştır. (Acara, 1998, s. 188)

Liturjik düzenleme 12. yüzyılda büyük ölçüde değişir ve son şeklini alır. Artık liturjinin 4 ana bölümü vardır. Prothesis töreni ile başlar ve rahip özel bir tören yapar. Ökaristi için ekmek ve şarap hazırlanır. Buna "*proskomidie*" denir. İsa ve azizler anılır, törenle ekmek kesilerek tütsülenir ve iki örtü ile örtülür. Prothesis seramonisi için 8. yüzyıldan önceki bir tarihi veren kaynak yoktur. Sonrasında *Enarxis* gerçekleşir. Bu bölümde üç *antiphonun*, *litanilerin* ve dualaın ibadetine giriş, gerçekleşir. Ardından Kutsal kitap liturjisi başlar ve Küçük Giriş (Diakon, rahipler ve hizmetkarlar eşliğinde İncil'i nefteki altardan, altarın arkasındaki templona taşır. Bu, İsa'nın "söz" olarak gelişini sembolize eder) ile *Trisagionla* açılır. Son kısımda ökaristi liturjisi gerçekleşir. Büyük Giriş ile başlar ve anaphora öncesi törenler ile devam eder. Anaphora diyaloğu, anaphora, komünyon öncesi (komünyondan önce kutsal ekmeği bölmek ve Ökaristide şaraba sıcak su ekleme ayinini içerir), ayrıca Komünyon, şükran ve "dismissal"ı da içermektedir. (Taft, 1991a, s. 1241)

Erken Bizans'ta liturji 12. yüzyılda yukarıda anlatıldığından farklı olarak "Küçük Giriş" ile başlardı. Kutsal mekâna girildiğinde patrik altar örtüsünü (endyte) öperek mumlar ve tütsü ile "Trisagion"u söyler ve sonra okuma için synthrononda ki katedraya gider. Bu ayine imparator katıldığı zaman, nartekste patrikle buluşur ve onunla kilisenin nefine yürüyerek, kutsal mekâna gelir ve kutsal emanetleri (ekmek ve şarap) sunardı. (Taft, 1991d, s. 1238) "Büyük Giriş" ise, Küçük Giriş'ten sonraki ökharisti'nin ikinci kısmının açılış ayinidir. Diakon (rahip yardımcısı), içinde kutsal ekmek bulunan pateni, rahip ise kutsal şarap kalisini prothesisden orta nefe, oradan da altara götürürdü. Ekmek ve şarabın getirilişi İsa'nın bedeninin ve kanının kurban edilişini sembolize ederdi. (Taft, 1991e, s. 868)

Ekmek ve şarabın diakonlar tarafından "skeuophylakion (hazine dairesi)" dan alınarak altara getirilmesi ilk kez, Constantinapolis'de 6. yüzyılda ortaya çıkar. Ancak, törenin "skeuophylakion"dan başlamasının 630 yılında, Patrik Sergios tarafından liturjiye eklendiğini "Chronikon Paschale"[2] den öğreniyoruz. Yine aynı kaynak, kutsal sırların paylaşılmasından

[2] 7. yüzyıla ait olan Chronikon Paschale, 630 yılında Conztantinapolis'de Patrik Sergios'un yakınları tarafından yazıldığı düşünülen Yunanca bir vakayinamedir. Bu vakayiname paskalya döngüsüne dayalı bir kronoloji sistemi izeyerek Adem'den 629 a kadar olan dönemi kapsar.

sonra rahibin flabellum, paten, kalis ve diğer kutsal kapları "skeuophylakion"a geri götürdüğünden bahseder (Mathew , 1971, s. 159).

Ökaristi, Bizans'ta yalnızca Cumartesi, Pazar günleri ve bayramlarda kutlanırdı. 8.-9.yüzyılda haftanın diğer günlerinde de kutlanmaya başladı. Yalnızca 1053 veya 1054'de IX. Konstantin Monomakhos Hagia Sophia'da hergün ökaristi ayini yaptırdığı kaynaklarda geçmektedir. Ancak günlük ökaristi hiçbir zaman kanun haline gelmemiştir (Taft, 1991e).

Liturjinin karakteristiği, özellikle ayinin iki bölümünü sembolize eden ve açan girişlerdir. Küçük Giriş İsa'nın söz olarak gelişini, Büyük Giriş ise kurban edilişini sembolize eder. Diakonun İncil'i okumak için ambona gelmesi ve kutsal emanetlerin (ekmek ve şarap) ökaristi için getirilmesi ile liturjinin sembolik yapısı tamamlanmış olur (Taft, 1991d).

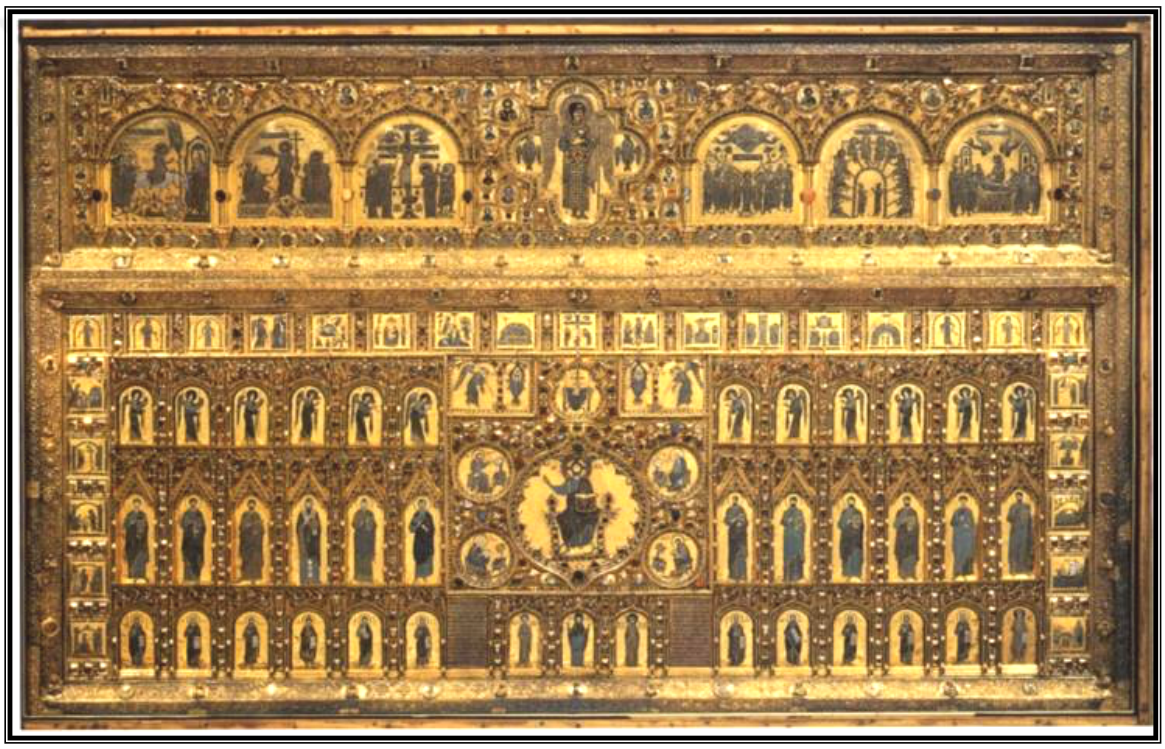
9. ve 10. yüzyılda liturjik kurallar oldukça değişmiştir. 9. yüzyılda Mikael ve Gabriel adı verilen iki diakon ile yardımcı diakonlar mumları, buhurdanları, haçı ve İncil'i taşıyarak liturjiye başlarlar. Rahipler ve piskopos bemada yerlerini aldıktan sonra diakonlar tütsülemek için buhurdanları getirirler. Kutsal alanın tamamı göründüğünde ve rahip İncil'le ortaya çıktığında, mum ve buhurdan taşıyan diakonların önüne geçer. Yardımcı diakonlar mumlarla ayine katılır. Rahip bemaya gelir ve öpmesi için İncil'i piskoposa verir. Sonra piskopos "Pax vobiscum (barış öpücüğü)" verir. Yardımcı diakonlar iki sıra halinde bemanın iki yanında durur, rahip sağdaki kürsüden (ambon) İncil'i okur (Taft, Liturgy, 1991a). Tütsünün yükselen dumanları duaların Tanrı'ya ulaşmasını sembolize eder (Wietzman, 1979, s. 594)

Buhurdanlarla piskoposun duası göğe yükselir, İncil, haç ve rahipler tütsülenir. İncil okunduktan sonra vaaz verilir ve dua edilir. Sonra baş diakon ve diğer diakonlar haçı ve İncil'i alır, Mikael ve Gabriel adı verilen diakonlar öne geçerek kutsal mekânın kapısına giderler ve kapılar kapanır. İncil ve haç altara konduktan sonra dört diakon bemada oturan piskopos ve rahiplerin temizlenmesi için su getirir. Bu sırada diğer diakonlar ve baş diakon ekmek ve şarabı getirerek altara koyar ve örtüyle kapatır (Brightman, 1896; 462; Taft, 1970-71:34), iki diakon altarın iki yanında yelpaze tutar (Brightman, 1896, 462). Bu yelpazeler Ortodoks liturjisinde kutsal emanetleri böcek ve tozlardan korumak için kullanılır (Weitzmann, 1979, 593). Erken dönem liturjisinde rahipler ökaristi'yi önce cemaate verirlerdi. Kaşık kullanmazlar, ekmeği elleriyle, şarabı ise doğrudan kalisden içirirlerdi. Khrysostomos'un belirttiğine göre ökaristi rahip ile halk arasında farklı yapılmazdı (Matthews, 1971, 172).

Bizans Litujisini kısaca ana hatlarıyla inceledikten sonra Bizans Maden Sanatı' nda kullanılan liturjik eserleri incelemek doğru olacaktır. Kullanılan liturjik eserler haçlar, rölikerler (staurotek, enkolpion), kalis (chalice), paten, astoriskos, kandiler, ligula ve kokhliarion, kutsal kitap kapakları, ikona çerçeveleri ve bazı kiliselerde görülen atlar panoları sayılabilir.

Bizans el sanatları içerisinde özellikle Başkent dışında Anadolu'da kullanılan liturjik objelerde karşımıza çıkan maden eserlerin yapımında bronz ve gümüş, çok sık olmamakla birlikte de altın malzeme yer almaktadır. Altın malzemenin eritilip tekrar tekrar kullanılması sebebi ile günümüze ulaşan örnek sayısı fazla değildir. Altın özellikle liturjik eserlerde; kadeh-kupa, adak haçları, kaplama levhaları, mine tekniği ile bazı örneklerde kitap kapakları ve ikona çerçevelerinde, stavroteklerde, rölikerlerde kullanılmıştır.

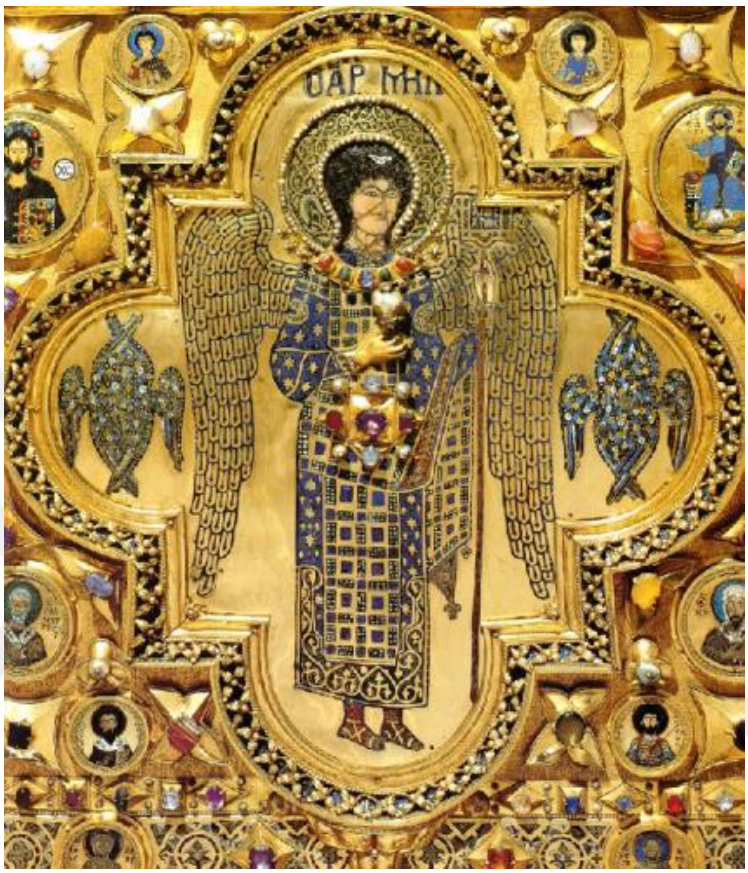
Altın ve mine işi tekniğinin bir arada kullanıldığı bilinen en büyük boyutlu eser Venedik San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro dur. (Res. 4)

Resim 17 Venedik San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro (**http://kerdonis.fr/ZVENK03/** Erişim Tarihi: 22.01.2020)

Altın ve gümüş gibi daha değerli metaller yılla boyunca bulunarak eritilmiş ve yeniden kullanılmış olabilirler. Bu sebepler örnekler Bronz ve gümüşe göre daha azdır. Bronz malzeme liturjik eşyalar içinde en çok yapım malzemesi olarak kullanılmış materyaldir.

Yapım tekniği olarak baktığımızda ise eserlerin çoğunluğunun döküm ve kalıp tekniği kullanılarak yapıldığını görüyoruz. Bu tür örnekler sonraki aşamada süsleme yapılacağı sırada kazıma ya da dövme tekniği ile eserin üzerine motif ve figürler yapılmaktadır.

Resim 18 Venedik San Marco Kilisesinde altarda yer alan Pala d'Oro dan ayrıntı, Mikhail **http://kerdonis.fr/ZVENK03/** Erişim Tarihi: 22.01.2020

Liturjik eserler içinde, en az örneğe sahip maden malzeme ise pirinçtir. Levha, ağırlık, ikona, haç, yüzük gibi eserlerde kullanılmıştır.

Liturjk maden eserlerin süslemeleri de yapıldıkları malzemelere bağlı olarak değişim göstermektedir. Örneğin bronz döküm tekniği ile yapılan bir tören haçında mineleme tekniğini göremeyiz. Bunun yerine savatlama bu malzemeye daha yakışır ve işlenişi daha kolay bir nitelik taşımaktadır.

Bu nedenle kısaca bakacak olursak; altından yapılan eserlerde mineleme, yaldızlama tekniği yanında altına değerli maden kakma, telkari ve değerli taş kakma tekniklerini de görmekteyiz.

Bronz ve gümüş eserlerde ise kazıma veya çalma tekniği, savatlama ve yaldızlama teknikleri kullanılır. Malzeme gümüş ise ele geçen nadir örneklere dayanarak değerli taş kakma tekniğinin kullanıldığı da bilinmektedir.

İkonografik olarak incelediğimizde liturjik eserlerde İsa ve Meryem ile Aziz ve Azize tasvirleri sıklıkla yer alır. Konular ya da yapılan betimlemeler Hıristiyanlık ve Kutsal Kişilerin yaşam öykülerine sıkıca bağlıdır. Özellikle Haçlarda ikonografik öyküsüne bağlı kalınarak Çarmıh Sahnesi en çok görülen uygulamadır. Bunun yanında yine haç rölikerlerde Çarmıh'da İsa ile Elausa Meryem en sık işlenen konudur.

Liturjik eserler olan rölikerler ise, taşıdığı kutsal kişinin röliklerine bağlı olarak da o kişinin hayatından sahneler içerebilir.

Liturjideki küçük maden eserler dışında maden den yapılan atlar panoları, kitap kapakları gibi daha geniş yüzeyler de ise bazen öyküleyici konulara da zemin oluşturur. Tıpkı Venedik San Marco Kilisesi'nde altarda yer alan Pala d'Oro dan ayrıntıda gördüğümüz Anastasis sahnesi gibi. Bu altar panosunda üst dizide 6 sahne ve ortalarında Başmelek Michail yer alır. Aşağıya doğru ise sırasıyla peygamberler, azizler, melekler ve tüm bunları çevreleyen küçük çerçeveler içinde İsa ve Meryem'in hayatından sahneler bulunur. (Res 4)

Hıristiyan inancının liturjik eserlerinin en çok kullanıldığı dinsel tören ökaristi ayinidir. Ökaristi'de kullanılan eserler paten ve asteriskos, kalis, kaşık, ibrik, trulla, buhurdan, yelpaze, kitap kapağı, haç ve haç kaidesidir. Bu eserlerden paten ve kalis ökaristi'nin iki ana elemanıdır, diğerleri yardımcı objelerdir. Bazı kilise hazinelerinde buluna şarap ve su kapları, süzgeç, kepçe, ekmek damgası ve mızrak hazırlık aşamasında kullanılan malzemelerdir. Artophorion ve şamdan ise sadece ökaristi'de kullanılmaz atların üzerinde sürekli durur. (Acara,1998;192)

Erken Hıristiyanlıkta, liturjide kullanılan eşyaların, apsisin ve altarın sembolik anlamları vardır. Örneğin, apsis Beytüllahim'i, altar İsa'nın mezarını, kiborium İsa'nın çarmıha gerildiği yeri, kalis kutsal komünyon kupasını ve İsa'nın çarmıha gerildiğinde toplanan kanını, kanın toplandığı kupayı, ekmek ise bedenini sembolize eder (Weitzmann 1979:592).

Paten (patena, δισκοζ) ve Astersikos (αστερισκοζ); temel liturjik kaplar olan paten ve asteriskos bir arada kullanılmaktadır. Ökharisti'de kutsal ekmeğin konduğu paten yüksek kenarlı düz bir tabaktır. Patenler genellikle yüksek kenarlı, düz veya halka kaidelidir, günümüze gelmemekle birlikte yazılı kaynaklardan ve tasvir sanatından sekizgen veya dörtgen şeklinde patenlerin varlığı da bilinir. Paten ve kalis bir bütündür ve oluşturdukları takıma "diskopotirion" adı verilir. Aziz Pancratios, her kilisenin iki takım, gümüş, paten ve kalisi olduğunu belirtir.

(Mango M. M., 1986, s. 137) Wietzman patenin ölü İsa'yı çarmıhtan indiren Arimathea'lı Yusuf ve Nikodemus'un ellerini sembolize ettiğini belirtir. (Wietzman, 1979, s. 592)

Resim 19 Paten örneği, (Evans & Wixom, 1997)

Patenlerin üzerinde işlevi ile bağlantılı tasvirler bulunur. Ökaristi'de kullanılan bir patenin üzerine "Havari Komünyonu" sahnesi veya İsa'nın bedenini simgeleyen ekmek konduğu için İsa'nın ölümünü simgeleyen haçın tasvir edilmesi işlev tasvir ilişkisini gösterir. Özellikle 10. yüzyıldan sonra, "Çarmıha Geriliş" veya Meryem, İsa, aziz tasvirleri yapıldığı görülür. Genellikle tüm patenlerde ağız kenarında veya tasvirin etrafında yazıt bulunur. Bu bir adak, ithaf veya liturjik yazıt olabileceği düşünülmektedir. (Acara, 1998; 192)

10. yüzyıldan itibaren patenlerde genellikle erken dönem Hıristiyan sanatında yer alan adak sahnelerindeki sunağın tasvir edildiği görüntülerde işlenmiştir. Bunların kullanımına ilişkin detaylar ise Aziz Basil Liturjisinde anlatılmaktadır. (Mango M. M., 1991, s. 1594-1595)

Asteriskos ise paten ile birlikte kullanılır. Asteriskos ise onun üzerini kapatan yarım daire şekilli iki şeridin merkezde birbirine bağlanması ile oluşan kabaca yıldız biçimli üzerinde diskokalymma denen koruyucu örtü bulunan koruyucudur. (Mango M. M., 1991, s. 1594-1595). Asteriskos, patendeki ekmeği üzerine gelebilecek toz ve böceklerden korumak için örtülen örtünün ekmeğe değmesini önlemek amacı ile patenin üzerine konur. 6.yüzyıla ait Kumluca hazinesindeki bir patende asteriskos olmasına rağmen, ilk kez 9.yüzyıl liturjik yorum kitaplarında bahsedilen asteriskos İsa'nın doğumunda gökyüzünde beliren yıldızı sembolize eder. (Acara, 1997, s. 193)

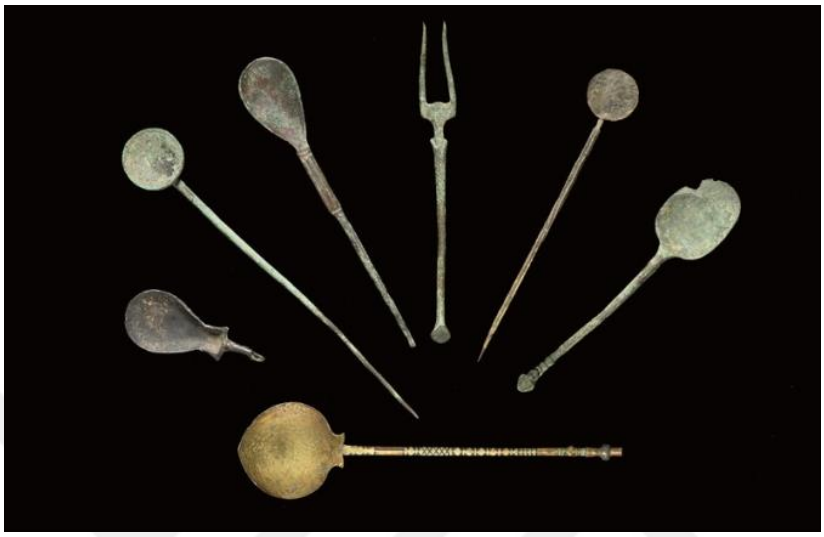
Resim 20 Asteriskos ve paten14. yüzyıl Athos Manastırı (http://www.pravenc.ru/)

Kalis; İsa'nın kanını sembolize eden şarabın konduğu kaptır. 6.yüzyıl kalisleri küresel üst kısmı ve bilezikli ayaktan oluşur. Üzerlerinde genellikle İsa, Meryem, baş melekler Mikael ve Gabriel, havariler veya haç motifleri tasvir edilmiştir. Ağız kenarlarında ithaf, adak veya liturjik bir yazıt bulunur. 9.yüzyıldan itibaren gövdesi onyx veya sardonyx gibi taşlardan, kaya kristali veya camdan, kaidesi gümüş veya altından yapılmış mine tekniği ile süslenmiş kalisler görülür. Bu kalislerin ağız kenarında liturjik, ayaklarında ithaf yazıtları vardır. (Acara,1998; 193)

Resim 21 Değerli maden kakma, telkari ve değerli taş kakmalı kalis (http://www.pravenc.ru/)

Ligula ve Kokhliarion; Hem günlük kullanıma ait hem de liturjik bir eser olan kaşık şarabın içinde ıslatılan kutsal ekmek parçalarını ayine katılanlara vermek için kullanılır. "Kokhliarion" yuvarlak kaşık kısmı ve sivri bir saptan, "ligula" ise oval kaşık kısmı ve bir disk ile bağlanan, ucu boğumlu saptan oluşur. Ligula tipi kaşıklar kochliarionun yerini aldıktan sonra da Yunanca terim kullanılmaya devam etmiştir.

Resim 22 Bizans Ligula ve Kochliarion, (Bakırtzi, 2002)

İbrik ve Trulla; ikisi bir takım oluşturan bu eserler ayine başlamadan önce rahibin ellerini yıkaması için kullanılır. Bu işlem İsa'nın çarmıha gerilmesine karar verildiğinde Pilatus'un suçsuz olduğunu göstermek için ellerini yıkamasını sembolize eder.

İbrik, suyun veya kutsal şarabın konduğu, ince boyunlu küresel gövdeli, halka kaideli, kulplu veya kulpsuz bir kaptır. Liturjide hem şarap hem su koymak için kap gereklidir. Ancak günümüze gelebilen örneklerden hangisinin şaraba, hangisinin suya ait olduğunu kesin olarak anlamak mümkün değildir. Trulla, elin altına tutulan, küresel veya dilimli küresel gövdeli, halka kaideli, uzun saplı bir kaptır. İbriklerde herhangi bir süsleme görülmezken, trullalarda genellikle Poseidon, yunus balığı, istiridye kabuğu, çeşitli deniz hayvanları gibi su ile ilgili tasvirler yapılmıştır. (Acara, 1998; 194)

Resim 23 Trulla ve İbrik http://www.pinterest.com/

Buhurdan; içinde tütsünün yakıldığı, küresel, dilimli küresel, silindirik, altıgen veya kare gövdeli, konik veya halka kaideli veya üçayaklı, bazı örnekleri kapaklı, taşınabilmesi ve asılabilmesi için üç zinciri olan kaptır. Buhurdanın liturjideki önemi sadece kutsal ekmek ve şarabı tütsülemesinden kaynaklanmaz. Sembolik anlamlarıda vardır. Tütsü insanlığı, ateş İsa'nın Tanrısallığını, dumanın yükselişi duaların Tanrıya ulaşmasını sembolize eder. (Acara,1998;194)

Buhurdan içinde yakılan tütsünün Hindistan ve Afrika bölgesinde yetişen boswellia ağacının gövdesindeki reçineden elde edildiği bilinmektedir. (Acara 1997 53)

Çeşitli ayinlerde kullanılan buhurdan ile, Ökaristi'de altar, İncil, ekmek ve şarap, ayine katılanlar, cenaze törenlerinde ölü veya deprem gibi doğal afetlerden tahrip olan yerler tütsülenir. Üzerlerinde İsa, Meryem, başmelek Mikael, Gabriel ve havarilerin tasvir edildiği buhurdanlarda en yoğun tasvir İsa'nın yaşamından alınan sahnelerdir. (Acara,1998;195)

Hristiyanlıkta tütsü, cenazelerde güzel koku olarak, ikona, kutsal emanetler veya altarı onurlandırmak, tören başlangıcında kiliseyi şeytani ruhlardan arındırmak, bazen de duanın ve tövbenin sembolü olarak kullanılmışlardır. (Acara 1997 53)

Buhurdanın liturjideki bir diğer önemi de semboliktir. Tütsünün yandığı ateş İsa'nın tanrısallığını, dumanın yükselişi duaların tanrıya ulaşması anlamını da taşımaktadır.

Buhurdanlar bazen düz bezemesiz olmakla birlikte üzerlerinde İsa, Meryem, başmelek Michail ve Gabriel ile Havarilerin tasvir edildiği örneklerde vardır. Ancak en yuğun figürlü tasvirde İsa'nın yaşamı yer alır.

Buhurdanların yapım malzemesine bakıldığında çoğunlukla bronz malzemenin tercih edildiği görülmektedir.

9. yüzyıldan sonra "katzi, katzen, katsiterion" olarak tanımlanan fazla derin olmayan, uzun yassı sapları ile taşınan ya da ahşap bir sopaya takılarak bir yere rapt edilen buhurdan çeşitleri ortaya çıkmıştır. (Acara Eser 2010 475) Katsionlar genellikle anıtsal resim sanatın ölüm törenlerinde görülmektedir. St Sabas Typikonunda anlatılan ve Akyürek'in aktardığına göre Aziz 12. yüzyılda İstanbul'da Cuma geceleri yapılan ölü anma törenlerini anlatmaktadır. İki şamdan ile buhurdan taşıyan rahiplerin mezar odasına girdikleri tören bittikten sonrada yine en önde taşınan şamdan ve buhurdan ile yürüyüş alayının kiliseye döndüğünü belirtir. (Akyürek 1996 184)

Resim 24 Buhurdan, (Bakırtzi, 2002)

Flabellum, Rhipidion; 4. yüzyıldan itibaren liturjik kullanımı Apostalik yasalar ile belirlenmiş bir lüturjik gereçtir. Deri, kuştüyü veya ketenden yapılabilirdi. Günümüze ulaşan en eski flabellum, Kaper Karon Hazinesinde yer almaktadır. Gümüşten yapılmış bu örneklerin yuvarlak yelpaze kısmı kısmen sivrilerek sonlanan şeritlere ayrılmış gibidir. Üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış Kerub ve Seraph melekleri yer almaktadır. Üzerinde yer alan damga ile 577 yılına tarihlenir. (Mango M. M., 1991, s. 1791)

Yelpaze ökaristi'de diakon tarafından taşınır, kutsal ekmek ve şarabı toz ve böceklerden korumak için kullanılır. 4.yüzyıldan itibaren liturjide kullanıldığı bilinen yelpaze,

Resim 25 Flabellum, (Evans & Wixom, 1997)

Haç (Stauros); İsa'nın çarmıha gerilmesinin sembolüdür. Hıristiyanlığın en erken tarihlerinden itibaren paradoks İsa'nı çarmıhtaki ölümüne yöneliktir. İsa ölümüyle ölümün gücünü yerle bir etmiş, insanlığa sonsuz (ebedi) yaşamın umudunu sunmuş bunu yaparken de haçı Hıristiyanlığın sembolü haline getirmiştir. Haç kültü 4. yüzyıla kadar ortaya çıkmaz. (Cutler, 1991, s. 549) Haç Kültü 4. yüzyıla kadar gelişmemiş olsa da haç sembolizmin in gelişmesi özellikle eski ahitte atıfta bulunularak Apostolik dönem yazıları ile başlamıştı. Örneğin haçın ilk prototipi Musa'nın Amalekliler'e, Hayat Ağacına veya bronz yılana karşı kazandığı zafer sırasındaki dua şekli ile haçın prototiplerini doğurmuştur. Özellikle Haçın

Yüceltilmesi Bayramı ile ilgili vaazlar esas alınarak haç kültü gelişimini sürdürür ve haçı öven bir tür ilahi ayinin gelişimini sağlar. (Cutler, 1991, s. 549)

Haç, İsa'nın çarmıha gerilişini sembolize eder. Haçın kullanıldığı dini törenlerden biri ökaristi'dir. "Küçük Giriş" te taşınan haçın yatay kollarında bazen "A ve W" harfleri asılıdır. Alfabenin bu ilk ve son harfi İsa'nın başlangıç ve son olduğunu sembolize eder. Sabit olmayan tören haçları farklı boyutlarda olabilir. Küçük haçları rahip ayin sırasında bir elinde tutar, diğer eliyle buhurdan taşır. Büyük haçlar ise İsa'nın Doğumu, Müjde gibi bayramlarda veya Paskalya'dan önceki perhizin üçüncü pazarında yapılan ayinlerde tören alayının başında taşınır. (Acara, 1998, s. 195)

Haç İsa'nın çarmıha gerilişini sembolize eder. Ayinlerde taşınan tören haçlarının alt kolunda bir sap bulunur. Bu sap bir kaideye takılarak kullanılır. Sapların takıldığı kaideler bazen mimari bir tasvir çeklinde de olabilmektedir. Tören haçları çoğunlukla Latin haçı formundadır. Haç kolları merkezden kollarının uç kısmına doğru genişleyerek devam eder. (Acara Eser M. , 2010, s. 29)

Bu tür haçların kullanıldığı törenlerden biri yine ökaristi'dir. "Küçük Giriş" de taşınan haçın kullanım amacı sebebiyle sabit olmamasına bağlı olarak çok çeşitli boyutlarda olabilirler. Daha küçük boyutlu olan bu tür haçlar ayinler sırasında rahipler tarafından taşınırlar. Alt kolda takdis etmek amacıyla, ahşap bir sopaya geçmek için yapılmış ara elemana sahip haçlarda bulunmaktadır. Bunlar Takdis Haçları olarak bilinmektedir.

Resim 26 Bizans Tören Haçı, (Evans & Wixom, 1997)

Yukarıda belirttiğimiz gibi, ayin sırasında doğrudan kullanılan eserlerin yanı sıra kutsal ekmek ve şarabın hazırlanması ve saklanmasında kullanılan araçlar vardır. Şarap ve suyun konduğu ibrik veya testiler, şarabın süzüldüğü süzgeç, şarabın kaplara konması için kullanılan

kepçe bu tür araçlardandır. Özellikle Suriye'de bulunan kilise hazinelerinde gümüş örneklerine rastlamak mümkündür. (Acara, 1997, s. 56)

Ekmek damgası ve mızrak; ekmeğin hazırlanması aşamasında kullanılır. Seramik, ahşap veya bronzdan yapılan ekmek damgasının üzerinde çeşitli şekiller ve İsa'nın adının kısaltmaları bulunur. Şekillerin tümünün sembolik anlamı vardır. Ekmek damgalandıktan sonra, İsa'nın adının olduğu kısım mızrakla çıkarılır. Kutsal mızrak adı verilen küçük bıçak İsa çarmıha gerildiğinde O'na Longinus adlı askerin batırdığı mızrağı simgeler. 9.yüzyılda Ioannes Khrysostomos liturjisinde kutsal mızrağın kullanımı belgelenmiştir. (Acara, 1997, s. 56)

Resim 27 Bronz ekmek damgaları, (Bakırtzi, 2002)

Artophorion; kutsal ekmeğin muhafaza edildiği kutudur. "Kudüs'e giriş"den Paskalya'ya kadar geçen süre "Büyük Hafta", bu haftadaki Perşembe günü "Büyük Perşembe" dir. Büyük Perşembe'de Ökaristi ekmeğinden alınan bir parça şarapla ıslatılır. Küçük parçalara ayrılır. Sonra özel yöntemlerle kurutulur ve artophoriona konur. "Artos" denilen bu ekmek 1 yıl korunur ve ayinlere katılamayan hastalara ve yaşlılara götürülür. Artophorion terimi 7.yüzyılda Chronikon Pascale' da geçer. Erken Bizans döneminde küresel veya silindirik gümüş ve fildişi kutular bu amaçla kullanılmıştır. Orta Bizans döneminde ise kilise biçiminde artophorionlar karşımıza çıkar. Bu kutuların işlevleri tartışmalıdır. Hangisinin kutsal ekmek, tütsü kabı veya röliker olduğu her zaman kesin olarak tesbit edilemez. (Acara, 1997, s. 56)

Resim 28 Artophorion, (Evans & Wixom, 1997)

Tören haçları; Kutsal törenlerde taşınan haçların alt kolunda sap vardır Bunlar tören haçı olarak adlandırılır. Bu sap bir kaideye takılır ve kaideye geçirilen ahşap asa ile haç taşınır.

Haç, I.Theodosius döneminde (379-395) imparatorluk seramonilerinde oldukça önemlidir. İsa'nın ölüme karşı zaferinin sembolü olan haç, imparatorlar için düşmanlara karşı kazanılan zaferin sembolü. Roma imparatorluğunun erken dönemlerinde askeri törenler, ayinler ve zafer kutlamalarında taşınan bayrakların (vexillum ve tropaeum gibi) yerini almıştır. Büyük boyutlu bir haç, 4.yüzyılın sonlarında taç giyme törenlerinin bir parçasıdır. Ayrıca, bayram günlerinde kilise ile saray arasında yapılan yürüyüşte haç taşınırdı. (Katsonis, 1994, s. 9-10)

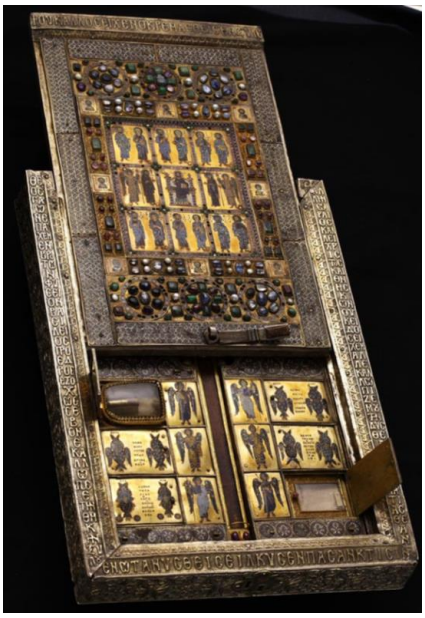
Orta Bizans Dönemi'ne ait tören haçlarının içinde özellikle malzemesi gümüş olan tören haçları erken döneme tarihlenen diğer örneklerden farklılıklar gösterirler. Bu dönem ait haçlar erken dönem örnekleri gibi bezemesiz ya da sadece yazıt içeren örnekler değildir. Bu dönemde figürlü bezemeler sıklıkla görülür. Ekonomik koşullara bağlı olarak malzemede demir ya da ahşap bir çekirdek üzerine gümüş levhalarla kaplanan örneklerde bulunmaktadır. Orta Bizans Dönemi'ne tarihlenen bronz tören haçlarında da figürlü ve yazıtı bezemeler görülmektedir. (Acara Eser M. , 2007, s. 39)

Resim 29 Tören Haçının kullanımı ve tepelikli bir tören haçı örneği, (Evans & Wixom, 1997)

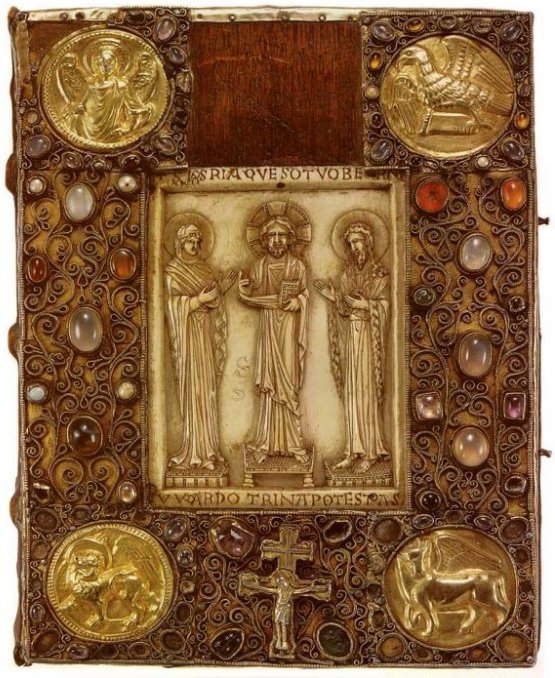
Staurotek; Hz İsa'nın çarmıha gerildiği haçın parçalarının konduğu genelde haç biçimli röliker kutular. En ünlüsü 10. yy. ikinci yarısında yapılan Limburg Staurotek' idir.

Resim 30 Limburg Staurotek'i, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/468700, Erişim Tarihi: 08.09.2020)

Kitap Kapağı; kilise mimarisi içinde kullanılan ve liturjik objeler olarak değerlendirilebilecek maden malzemeli ve Bizans sanatının en güzel örneklerine ayrıca atlar panoları, kutsal kitap kapakları, ikona çerçevelerinde de rastlamaktayız.

Kitap kapakları İncil ve diğer kutsal kitapları korumak amacıyla kullanılan, dikdörtgen şeklindeki iki levhanın menteşeler ile tutturulması ile oluşmaktadır. (Acara, 1997, s. 54) Gümüş kitap kapakları genellikle bir kemerin içinde haç veya aziz figürleri tasvir edilmektedir. Küçük Giriş'de kullanılan incili taşımak için ayrıca daha zarif ve ince işçilikli kapaklar tören dışında altarda durmaktaydı. (Acara, 1997, s. 54)

Resim 31 Kitap Kapağı, (Evans & Wixom, 1997)

İkona ve İkona Çerçeveleri; Yunanca "eikon" sözcüğünden ileri gelen ikona, Grekçe imge anlamına gelmektedir. Genel olarak ikona ile kastedilen altın kaplama tahta bir pano üzerine temperayla yapılmış, taşınabilir soyut dini resimlerdir. (Akkaya, 2010, s. 4) Antik dönemde pagan terimi stele ya da agalma, eikon gibi İsa'nın portrelerini içermektedir ((Podsklasky & Sticher, 1991)).

Her zaman kutsal bir kaynak ışığında yapılan ikonalar, Hıristiyan inancında yer alan mistik yönünü karşılığını oluşturur. İnsanlar ile ilahi güçler arasındaki dini araçlar olarak kullanılırlardı. (Gregory, 2008, s. 187)

Ortodokslarda ikonaların rolü ve önemi, Hıristiyanlığı resimler yoluyla öğretmeyi ve halkı eğitmeyi amaçlayan dini tasvir anlayışına sahip Katolik dünyasından çok farklıdır. Çünkü kutsal kabul edilen ikonaların ilk fonksiyonu pedagojik amaçlı değil, bir ibadet aracı olarak kutsal ışığa ulaştıran bir yol teşkil etmektedir. Bu bakımdan ibadet unsuru olarak kullanılan Ortodoks ikonalarının resimleriyle bütünleşmek yoluyla o resmin arkasında var olan esasa ulaşılacağı fikri ibadet ikonalarına farklı bir nitelik kazandırmıştır. (Akkaya, 2010, s. 4)

Temel olarak ikona, temsil ettiği kişiyle bir bütün oluşturur; kendisine gösterilen saygı yoluyla saydamlaşarak tapınan kişinin ikonanın biçimini aldığı kutsal figüre ulaşmasını sağlayan bir pencere ya da kapıya dönüşür. Bu kapı aracılığıyla İsa, Meryem ve azizler insanoğulları üzerinde ruhani güçlerini kullanabilirlerdi. Mucize yaratma gizilgücüne sahip olduğuna inanılan ikonalar, "kâfirleri" bu dine inandırma, hastaları iyileştirme, bazense imparatorluğu düşmanlara karşı koruma gibi güçlere sahiptirler. (Akkaya, 2010, s. 4)

Bizans döneminde yapılmış ikonalar ahşap, maden, mozaik, fildişi, kemik ve sabuntaşı gibi farklı malzemelerden yapılmış bir çeşitlilik içerir. Maden ikonalar ise daha çok kişisel kullanımlar için tılsım olarak kullanılmışlar ve yapım malzemesi olarak da gümüş, ve bakır tercih edilmiştir. Özellikle gümüş, ikonlar günümüze çok fazla ulaşamamıştır. Bronz ikona levhalar ise daha çok gümüş modellerin kopyaları olmalıdır. (Carr, 1991, s. 980)

Bizans Ortodoks Kilisesi liturjisi içinde yer alan ikonların bazılarının yapımında doğrudan maden malzemeler tercih edilirken (Resim 22-23) bazılarında madenlerin sadece çerçevede süsleme amacıyla kıllanıldığını görmekteyiz.

Resim 32 Aziz Nikholas'a ait kurşun ikona. Kalıp tekniği ile yapılmış, (Bakırtzi, 2002)

Resim 23 Bronz Aziz Demetrios İkonası, (Bakırtzi, 2002)

Kiliselerde kullanılan litürjik levhalar kiliselerde kutsal kitap kapaklarında, ikona çerçevelerinde, liturjik objeleri muhafaza eden kutuların üzerlerinde yer alan kaplama plakalarıdır. Bu plakalar üzerinde kutsal kişi tasvirleri ve bu kişilerin hayatlarından sahneler yer almaktadır. Çoğunlukla bronz alaşımdan, bakırdan az sayıda örneklerde ise altından yapıldıkları görülür.

Süsleme tekniği olarak alçak kabartma veya döküm tekniği kullanılır.

Kiliselerde kullanılan aydınlatma araçlar; Bizans dönemi kiliselerinde pek çok farklı aydınlatma aracı kullanılmaktadır. Bu aydınlatma araçlarının çoğunluğu madeni objelerdir. Aydınlatılması amaçlanan mekânın boyutlarına ya da kilise içindeki liturjik önemine bağlı olarak; daha fazla ışık ya da daha az ışık sağlanması amacıyla düzenlenmiş belli kurallar bulunmaktadır.

Kiliselerin aydınlatma düzenleri ile ilgili olarak en net bilgileri; 4. yüzyıl Liber Pontificalis'deki bağış listeleri, imparatorluk yasaları, 861 yılından sonra tutulması zorunlu manastır kayıtlarından edinmekteyiz. (Gökalp Demirel, 2001, s. 25)

Bağış listelerinde hangi yapıda kaç adet aydınlatma aracı bulunduğunun belirtilmesi yanında; typikonlar da aydınlatma düzeni ile liturji arasındaki bağlantıyı bize gösterecek şekilde tanımlama yapmış olmaları açısından önemlidirler. Pakourianos Typikonu, Pantokrator Typikonu, Kosmosoteira Typikonu, Bebaia Elpis Typikonu, Karyes Typikonu, Konstantin Lips Typikonu, Kecharitomene Typikonu ve manastır envanterleri yanında Michael Attaleiates yasaları ile Neilos'un yasaları kiliselerde kullanılması gereken aydınlatma araçlarını gruplara ayırmaktadır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 25)

Bu gruplardan en yoğun olanı tekli lambalardır. “Candelai” ve “Kathistai” olarak adlandırılan bu lambalar bir zemine oturtulmuş kap şeklindeki lambalardır. “Kaniskia” ise kandil zarflarına verilen ad olarak kullanılmaktadır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 25)

Şamdanlar ise, “Candelabra”, “Dodekaphotia”, “Manoualia”, ”Ovelislolychniai” ve “Statareai” olarak adlandırılırlar. (Gökalp Demirel, 2001, s. 25) Kilise içinde şamdanlar genellikle ikonaların önüne ya da duvarlarda bulunan kutsal kişi tasvirlerinin önünde yer alırlar. Şamdanların üzerinde yer alan kolların sayısı çeşitlilik göstermekle birlikte üç, beş, yedi ve on iki olarak görülmekte, üzerlerinde mum ya da kandil oturtularak aydınlatma sağlanmaktadır.

Bir diğer aydınlatma gereci, “Lamnai” ve “Kosmetaritzia” olarak adlandırılan elemandır. Bu aydınlatma gereci; bema ve ikonaların çevresinin aydınlatılması amacıyla kulplu ya da zarf tipi kandillerin asılması için kullanılan şerit biçimli elemanlardır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 26)

Polykandilionlar ise, “Polycandela”, “Palamai” ve “Stephanitai” olarak adlandırılırlar (Gökalp Demirel, 2001, s. 26) ve genelde üzerlerinde yer alan yuvarlak kandil yuvalarına kadeh ve kap biçimli cam kandillerin yerleştirilmesi ile kullanılırlardı.

Kiliselerin kubbesinden aşağıya sarkan ana mekânı aydınlatan ve genellikle çokgen ya da yuvarlak kurulumlu aydınlatma araçlarına ise “Khoros” veya “Khoroi” denilmektedir. Bu metal taşıyıcılar, polykandilionların asılması için kullanılmaktaydı.

Aydınlatma araçları içinde metinlerde adı geçen bir diğer eleman ise; askılardır. Typikon metinlerinde “Abenai”, “Alysidia”,” Bastagia”,” Kremastaria” ve “Dacondaria” olarak adlandırılmaktadırlar. (Gökalp Demirel, 2001, s. 26)

Kiliselerdeki aydınlatma rutinine bakıldığında günlük ya da özel gün ve ayinlere ait aydınlatma düzeninde farklılıklar olduğuna ilişkin en iyi veri 1136 tarihli Pantokrator Manastırı Typikonundan edinilmektedir. (Olcay, 1997, s. 124)

Typikonda anlatılan üç farklı aydınlatma ritüelinden ilki günlük aydınlatma, ikincisi büyük bayramlarda yapılan aydınlatma, üçüncüsü ise Paskalya yortusu için yapılan aydınlatmadır. Aydınlatmadan sorumlu kişi “ecclesiarchis” veya “ecclesiarchissa“ olarak adlandırılır. Pantokrator Kilisesinde bu kişiye yardımcı olarak sekiz “orphainoi candelaptei” yani mum yakıcının yardım ettiği aktarılmaktadır. (Olcay, 1997, s. 124)

Günlük aydınlatma da kandillerin aralıksız olarak yandığı bilinmektedir. Pantokrator Kilisesinde bir adet bemada, bir adet syntronom zeminine sabit üç kollu şamdanın sürekli

yandığı belirtilir. İsa'ya ait sahnelerin önünde de birer kandilin sürekli olarak yandığı typikonda aktarılmıştır.

Gece ise, iç ve dış narteksde birer adet, akşam ayini esnasında koro etrafındaki kadeh tipi kandillerin tümünün yandığı belirtilmektedir. Geceleri ayrıca; İkonastasis'deki tüm kandiller, üç kollu şamdanlar ve tonozda yer alan kandillerin bazıları ve bazı küçük mumların aralıksız olarak yandığı bilinmektedir. Pazar ayinleri ve cumartesi günkü akşam duasında ise ikonastasis önündeki tüm mumlar yakılmaktaydı.

Bayram günlerinde ise farklı bir aydınlatma düzeni kullanılırdı. Metomorfozis (Başkalaşım) törenlerinde Pantokrator Kilisesinde varlığı bilinen kubbeye asılı chorosun 16 polykandilion'un yanarak merkezi mekânı aydınlattığı bilinmektedir. Sekizgen gövdeli chorosun hemen altında zeminde üç-dört mumlu üç şamdanında gün içinde yanık olduğu bilinmektedir. Bunlarla birlikte ikonaların önünde, koro bölümünde, altarın iki yanında çok kollu şamdanlarda mumların yandığı ve köşe odaları önüne birer kandil asıldığı belirtilir. (Olcay, 1997, s. 126)

Aynı düzen İsa'nın Doğumu'nda da kullanılır. Müjde yortusunda ise aydınlatma kullanılan araçlar önceki önemli günlerde kullanılan araçların yarısı kadardır. Azizlere ait bayramların bazılarında ise aydınlatma daha da azaltılır. Ancak azizlerin tasvirlerinin var olduğu alanlar çok kollu şamdanlarda yanan mumlar ile aydınlatılmaktadır. (Olcay, 1997, s. 126)

Typikonda manastıra yakın kurulacak olan Eleousa Kilisesinden ve aydınlatma düzeninden de bahseder. Synthronom ve kutsal tasvirlerin önüne sabit birer kandilin yer almasının gerekliliği vurgulanır. Kilisenin kutsal azizinin bayrağı önüne üç, kubbede ise bir kandilin yer alması belirtir. Kilisenin her apsisinin önünde bir kandil asılmalı, koro çevresinde kadeh kandiller yer almalı, ikonastasis önünde yedi kandil, Azize Eleousa'nın tasvir önünde üç kollu şamdan, tonozun her birinde birer, narteksde üç kandil yanmalı ve lambalar törenlerde yanıp sonrasında da söndürülmeli denmektedir. (Olcay, 1997, s. 127)

Bununla birlikte Bizans mimarisinde gömü yerleri ve bu mekanlara bağlı diğer mekanların farklı bir aydınlatma düzeni bulunmaktadır. Olcay'ın tezinde Wilkinson'dan aktardığı üzere, İ.S. 4. yüzyılda Atheria adlı bir hacının notlarından Silifke Hagia Thekla Manastırın'daki gömü mekânında yapılan tören ve bu sırada çok sayıda kandilin yakıldığından bahseder.

Bizans da yer alan mezar mekanlarında uzun süre yanan kandillerin yanmış yağlarının kutsal sayıldığı ve hacılar tarafından alınarak yerine yeni yağ doldurulduğu da bilinmektedir. (Olcay, 1997, s. 128)

Kiliselerde kullanılan aydınlatma araçları işlevsel kullanımları yanında yaydıkları ışık ile inanalar için sembolik ve dinsel anlamlarda taşımaktadırlar. Önceki yıllarda yapılan çalışmalarda aydınlatma ile ilgili eserleri inceleyen araştırmacılar, Selanikli Symeon'un kutsal tapınak başlıklı metninde kilisede yanan ışıklar için "azizleri ve güzelliklerini lambaların kutsal ışıkları arasında görmek görüşümüzü ve içimizi aydınlatır." Metninden yola çıkarak kandillerin içsel ışığı sembolize ettiğini vurgularlar. (Gökalp Demirel, 2001, s. 29)

Hıristiyanlık dininde ışığın sembolik anlamları taşıması aydınlatma düzeni içinde maden polykandileonlar, choroslar ve şamdanlar için belirli sembolleri taşıtmaktadır. Kubbeden sarkan kandillerin cennetin yıldızlarına benzetilmesi, kandillerin sayısına göre belirli anlamlar yüklenmesine de karşılık gelir. 9. yüzyılda üç kollu kandil ya da şamdanların kutsal üçlüye, yedi kollu olanların yedi meziyete, on iki ışıklı olanlarında 12 Havariyi temsil ettikleri düşünülmektedir. (Olcay, 1997, s. 130)

13. yüzyılda yaşayan Yakubi mezhebinden Yahya'nın Mısır'da yazdığı "Değerli İnci" adlı ansiklopedide kandiller; "dünyasal kilise mümkün olan her şekilde süslenmelidir. Adaklar ve dualarda bütün kandiller yakılmalıdır, çünkü kandiller dünyanın gökyüzündeki yıldızlarıdır" denmektedir. (Gökalp Demirel, 2001, s. 30)

Kiliselerde kullanılan madeni kandiller kalıba döküm tekniği ile yapılmaktadırlar. Bu gruptaki madeni kandiller ya asılarak ya da bir yere oturtularak kullanılmaktadırlar. Bazen tek burunlu, bazen de birden çok buruna sahip madeni kandiller, hayvan formlu kandiller ve kap formlu kandiller olarak ayrılmaktadırlar. (Gökalp Demirel, 2001, s. 32)

Resim 33 Döküm tekniği ile yapılmış kandil ve İsa'nın sembolü olan balık şeklinde kandil, (Bakırtzi, 2002)

Kandil askıları, kulplu cam kandillerin taşınması ve asılmasını sağlayan bu malzemeler iki bölümlüdür ve uçlarında kulplara takılmasını sağlayan birer kanca yer alır. Orta kısımlarında

iç içe geçmiş zincir parçaları yer alır, en üstte ise üçlü askının bağlanması ve asılmasını sağlayan büyük bir kanca yer alır. (Olcay, 1997, s. 110)

Özellikle Sardis kazılarında bulunan kandil askılarına bakıldığında kancaya bağlı yassı levha biçimli kolların olduğu bir grup ile boru biçimli kolların olduğu diğer bir grup tespit edilmiştir. Saraçhane kazılarında bulunan bir diğer örnek ise üç bölümlü ve zincirler ile birbirine bağlanan askılardan oluşur. Bir diğer örnek ise Demre kazılarında bulunmuş olan örnektir. İki bölümlü uçları çengel biçimindedir.

Bu askı türleri Olcay' ın tezinde de belirttiği üzere, çoğunlukla bronz alaşım ya da bakır malzemelere yapılan analizler içinde çinko içeriğin olduğu da anlaşılmaktadır. (Olcay, 1997, s. 110)

Polykandilionlar ise değişik çap ve formda diskler olup, birden fazla cam kandili taşıyan araçlardır. Erken dönem polykandileonların yapım malzemesi genellikle bronz alaşımdır. Az sayıda örnek de gümüş polykandileonda vardır. Orta Bizans dönemi polykandileonlarında bronz alaşım yerine bakır malzemenin çoğunlukla kullanıldığı görülür. Bakır polykandileonları yapım ve süsleme tekniğinde dövme tekniğinin kullanıldığı, bronz polykandileonlarda ise; döküm tekniği ile yapılıp; kazıma, ajur ve niello teknikleri ile bezendikleri görülmektedir. (Acara, 1997, s. 193)

Polykandilionların süslemesinde bitkisel motifler, geometrik süslemelerde daire, üçgen, haç, yürek motifleri ile monogramlar ile bezemeli örneklerde görülmektedir.

Madeni polykandilionlarda çoğunlukla çubuklu kandiller kandil levhası üzerindeki deliklere konularak kullanılmaktaydı. Bazen kadeh tipi kandillerin de asılarak kullanıldığı görülmektedir. Polykandilionlar üç veya dört zincir ile asılmakta; bazen de zincir yerine dairesel ya da düz levha formlu askılar ile asılarak kullanılmaktadırlar. Bu zincir ya da askılar ise genellikle bir tepelik ile sonlanmaktadırlar. Araştırmacılar Olcay ve Gökalp'in tezlerinde vardıkları sonuçlara göre erken dönem polykandilionlarında genellikle cam kandil yuvası sayısı altı veya on ikidir. Az sayıda olmakla birlikte dört kandil yuvalı örneklerde mevcuttur. Orta Bizans döneminde polykandilionlardaki yuva sayısı artmıştır. (Olcay, 1997, s. 111-113); (Gökalp Demirel, 2001, s. 45)

Polykandilionlar daire formlu, kare formlu, dikdörtgen formlu, haç formlu, dilimli polykandilionlar olarak gruplandırılmışlardır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 46-55)

Zarf içi kandiller ise madeni bir zarfın içerisinde ve çoğunlukla madeni askılar ile asılarak kullanılmaktadırlar. (Olcay, 1997, s. 114) Madeni zarfın içine yerleştirilen cam kandil içinde yanan ışığın yayılması için zarflar ajur tekniği ile işlenmişlerdir.

Bu tip maden zarfları bir grubu asılmadan kullanılmasını sağlayacak biçimde kadeh şeklinde yapılmışlardır. Maden kandil zarflarının yapımında erken dönemde gümüş daha sık görülürken, orta Bizans ve sonraki dönemlerde bronz alaşım ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Maden kandil zarflarının yapımında döküm, süslemede ise kazıma, kabartma ve ajur teknikleri görülmektedir. (Gökalp Demirel, 2001, s. 56)

Resim 34 Yazıtlı polykandilion, (Evans & Wixom, 1997)

Asılarak kullanılan aydınlatma araçlarının asılmasında zincirler, askılar ve kancalar kullanılmaktadır. Zincirler döküm tekniği ile çoğunlukla bronz malzemeden yapılmışlardır. Zincir veya dairesel formlu askılar çoğunlukla daha hafif olan kulplu cam kandillerin asılmasında kullanılmışlardır. Daha ağır olan maden kandiller, zarf tipi kandiller ve polykandilionlar ise daha kalın zincirler, levha tipli askılar, birbirine menteşeler ile perçinlenmiş levha tipi askılar ya da ajur teknikli menteşeli levhalar ile taşınmaktadırlar. Zincir ve askılar; polykandilion, zarf tipi kandil ve maden kandillerin gövdesinde bulunan zincir bağlantı halkalarına bir kanca ile bağlanırlar. Zincir ya da levha biçimli askılara bazı örneklerde birbirine menteşe ya da kancalarla bağlanmak yerine haç biçimli ara bağlayıcılarla da bağlanabilmektedirler. Polkandilion askılarında görülen bu tipteki haçlar çoğunlukla Latin haçı

formundadırlar. Asılarak kullanılan bu tipteki aydınlatma araçlarına ait kazılarda pek çok örnek bulunmakla birlikte tarihlendirme ve tipolojide kullanılan ilk grup Sardis örnekleridir.

Polykandilionlar ve zarf tipi kandillerin askıları üstte tepelik denilen bir kanca ile bir araya getirilmektedirler. Tepelikler ise bir başka halka ya da kancaya takılarak mekân içinde uygun görülen yere asılmaları sağlanmaktadır. Tepelikler genellikle altı ya da üç kolludur. Kısmen bir yıldızı andırır biçimdedirler. Tepeliklerin alt kısmında zincir bağlantı halkası yer alır. Gövdede yer alan üç veya altı kolun uç kısımlarında birer kürecik ile sonlanırlar.

Kulplu kandiller ise gövdesinde yer alan kulplardan metal askı ya da zincirlerin takıldığı bağlayıcı özelliğe sahip bir kancaya takılarak kullanılmaktaydı. (Olcay, 1997, s. 112) Kulplu kandillerde fitil metal bir fitil tutucu ile birlikte kullanılmaktaydı. Bu tür fitil tutucular kadeh tipi kandiller ve zarf tipi kandillerde de kullanılmaktadır.

Madeni fitil taşıyıcılar iki farklı tiptedirler, ilki "S" biçimindedir. Uçlarından biri kıvrıktır ve kandilin ağız kenarına tutturulur, diğer uç ise boru şeklindedir ve fitilin dik bir şekilde durmasını sağlamak için kandilin içine yerleştirilir. Bu boru şeklindeki kısım yağın içinde kalaktadır. Diğeri ise "Y" şeklindedir. Üst kollar kandilin ağız kısmına iki yandan otururken, yağın içinde kalan alt uç boru şeklindedir ve fitil bu kısmın içine yerleştirilmektedir. Daha sıklıkla kullanılan ikinci gruba ait pek çok örnek Anadolu'da ki kazılarda ele geçirilmiştir. Sardis, Demre Aziz Nikholaos Kilisesi ve Anamur kazılarında yoğun bir şekilde bulunmuşlardır. (Olcay, 1997, s. 115)

Kandil ayakları kaide, gövde, yağ toplama çanağı ve kandilin oturduğu oturtma çivisinden oluşmaktadır. Türkiye ve yurt dışındaki müzelerde bulunan Bizans dönemi kandil ayakları genellikle üçayaklı olup stilize olarak toynaklı bir hayvan ya da aslan ayağı formundadırlar. Bu tr örneklerde ayakların arası ise üçgen şekilli ya da iki dilimlidir. Bu üçgenlerin ucunda bazen birer küre, dilimlerin arasında ise ok ucu bulunmaktadır.

Kandil ayaklarının gövdeleri ise sütun, baluster, bir ve birden çok boğumlu gövde ve haç biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Yağ toplama çanakları ise, bazen düz bazen de derin çanaklardan oluşur. Genellikle dışa çekik ağızlı ya da kademeli ve katlı kenarlı olarak yapılmışlardır. Yağ toplama çanağının ortasında kandilin oturmasını sağlayan kare kesitli oturtma çivisi yer alır. Çivinin başladığı yer bir veya iki boğumlu olabilir. Kare ya da silindir biçimli gövdeye sahip bu çivilerin bazıları uç kısma doğru sivrilerek sonlanır.

Kandil ayakları genellikle bronz, bakır pirinç ve gümüşten; döküm tekniği ile yapılmaktadır. Kandil ayaklarının gövde ve kaide ayaklarında kazıma tekniği ile yapılan süslemeler görmek mümkündür. Nadir örneklerde yazıt da süsleme olarak kullanılmıştır.

Şamdanlar, Bizans döneminde mum ya da kandil taşıyıcısı olarak kullanılmaktadırlar. Yüksek ayaklı şamdanlar genellikle üç, be, yedi, on iki mumluk kullanılacak şekilde yapılmışlardır. Şamdan kaideleri genellikle yuvarlak ya da kare formludur. Özellikle kare kaidelerin köşeleri hayvan ayağı biçiminde sonlanmaktadır. Gövde kısımları düz silindir formunda olduğu gibi birden çok boğumlu örnekleri de vardır. Gövdenin üzerinde kandil ya da mumların oturtulmasını sağlayan oturtma çivilerinin yer aldığı çanakların olduğu disk bulunmaktadır.

Bizans maden sanatı içinde yer alan aydınlatma araçlarının yapımında kullanılan malzemeler genellikle gümüş, bakır, bronz, demir ve pirinçtir. Altından yapılan az sayıda örnek de Türkiye ve yurt dışındaki müzelerde yer almaktadır. I. Basileos'un Hagia Sophia için altın polykandilion sipariş ettiği kaynaklarda yer almaktadır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 77) Erken dönemlerde genellikle bronz malzemeden yapılan aydınlatma araçlarına karşın; 10. yüzyıldan itibaren bu araçların bakır malzemeden yapıldıkları görülmektedir.

Kiliselerde özellikle kurşun malzemenin kullanıldığı bir diğer alan ise pencere şebekeleridir.

Pencere camlarının şebekelerinde 11-12. Yüzyılda özellikle İstanbul Pantokrator ve Khora Kiliselerinde renkli pencere camlarının kurşun çerçevelere sahip olması mermer ve alçı çerçeve ile birlikte kurşun çerçevenin tercih edildiğini de göstermektedir. Özellikle vitray tekniğinde kullanılan çerçevelerde kurşun veya kalay malzemenin renkli cam parçaları birleştirmede kullanıldığı bilinmektedir. (Olcay, 1997, s. 188) Dodwell 1961 47 58 bak

Ayrıca yine kiliseler içinde kullanılan ve önemli bir yere sahip olan, Bizans Sanatı' nın ince ajur zevkini yansıtan polykandilionlar da maden sanatı eserleri içerisinde ele alınması gereken örneklerdir.

1.B.1.b. KİŞİSEL LİTURJİK GEREÇLER

Kilisede kullanılan liturjik objeler yanında ayrıca kişisel kullanıma ait olan liturjik objeler de bulunmaktadır. Bu örneklerin içinde haç rölikerler, ampulealar ve enkolpionlar sayılabilir, ayrıca kutsal emanetlerden alınan bazı parçalar da amulet (tılsım) olarak kişilerin üzerlerinde taşımayı istedikleri kişisel objeler de olabilirler.

Haç Röliker; Hıristiyanları kutsal kabul ederek yanlarında taşıdıkları ve çoğunlukla maden malzemeden üretilen bir diğer obje rölikerlerdir.

Resim 35 Haç Röliker, (Bakırtzi, 2002)

Röliker, Hıristiyanlık da Hz İsa ve aziz ve azizelerle ilişkili ya da onlardan artakalan kutsal eşya veya parçaların korunması için yapılmış özel kutulardır. Bunlar maden dışında ahşap ya da cam da olabilirler. (Sözen-Tanyeli,1996;204)

Liturjik olarak farklı kullanımlara hitap edecek şekilde rölikerlerde kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Burada Bizans maden sanatı eseri olarak karşımıza çıkan bir diğer liturjik obje ise haç biçimli rölikerlerdir.

Röliker haçlar çoğunlukla Orta Bizans Dönemi'ne tarihlenen bir gruptur. 9. yüzyıldan itibaren tüm sosyal statüde kişiler arasında bile moda olduğu kaynaklarda bahsedilir. Ayrıca 12. yüzyılda da piskopos giysilerinin resmi bir parçası haline geldiği de bilinmektedir. (Acara Eser M. , 2007, s. 38)

Resim 36 İki yüzü de bezeli haç röliker, (Bakırtzi, 2002)

Her iki yüzü bezemeli, her iki yüzde de sadece geometrik bezemeli, ya da sadece ön yüz tasvir veya geometrik bezemeli örnekler bulunmaktadır.

Kazılarda bulunmuş örnekler, müze malzemeleri ya da kişisel koleksiyonlardaki örneklere bakıldığın her iki yüzü bezemeli örneklerde en çok tercih edilen Çarmıhta İsa ve Orans Pozisyonda Meryem tasvirleridir. Yine bazı örneklerde orans pozisyonda aziz ve azizeler yer alabilir.

Bezemelerin yapım tekniği genellikle kabartma ve kazıma teknikleridir. Pek çok örnekte yüz, el ve ayaklarda, giysilerin kıvrımlı kısımlarında stilize bir üslup görülmektedir. Bu üslup 10.-11. yüzyıllardaki kilise liturjisine ait eserler ile ortaklık gösterir. Müze ve koleksiyonlarda yer alan haç rölikerler genellikle 9.-12. yüzyıllara tarihlenmektedirler. Monografik yayınlarda 10.-12. yüzyıllar arasında daha sınırlı bir tarihlendirme yapıldığı görülmektedir. (Acara Eser M. , 2007, s. 38) Kazılarda bulunan eserlerin ise bulundukları tabaka ve diğer eserler ile ortak ilişkileri çerçevesinde tarihlendirme tapılmaktadır.

Ampulea; Hacıların Loca Sancta'dan su, yağ, toprak vb. maddeleri taşımak için kullandığı; kurşun, kil ve farklı malzemelerden imal edilmiş kaplara verilen isim. (Vikan G. , 1991, s. 81)

Resim 37 Aziz Georgios tasvirli ampulea, 6. yüzyıl Suriye

İçinde taşınan yağın İsa'nın gerildiği çarmıha temas eden yağdan geldiğine inanan hacılar Bizans döneminde bu yağ ile satılan mataraları alarak haç görevlerini yaparlar ve

döndüklerinde bu kutsal yağ tarafından kutsandıklarına, korunduklarına ve şifa kazandıklarına inanırlardı. (Koch, 2007, s. 182)

Ampuleaların Menas Şişesi ve Unguanteria gibi bazı özel tipleri de bulunmaktadır. İtalya'da Monza ve Bobbio'daki ana koleksiyonda üç düzineden fazla, kalay kullanılarak kabartma tekniği ile imal edilmiş küçük boyutlu hacı şişesi (çap yaklaşık 7- 9 cm) örnekleri bulunmaktadır. Bu şişeler kaynak, ikonografi ve tarih açısından Sancta Sanctorum Rölikeri ile (ca. 600) benzerlik gösterir. Bu örneklerin ikonografisi Filistin Hıristiyanlık öyküleri siklusuna uygun tasarlanmıştır. Kutsal toprakları anımsatan Myrophoroi (6 kadından oluşan Unguanteria taşıyıcıları sahnesi ya da mür yağı taşıyan kadınlar) sahneleri, Kudüs'teki en ünlü iki tapınak olan Yeniden Diriliş Kilisesi'ni (Kutsal Mezar Kilisesi) ve Golgota'yı çağrıştırır. Hacıların kutsanmış objelerinin (eulogia) içerikleri tekrarlana bir yazıtla ortaya çıkar: İsa'nın kutsal yerlerindeki (topraklarındaki) kutsal yaşam ağacının yağı. Gerçekten de Piacenza hacısının Kudüs Anastasis kilisesindeki bir seremoniyi anlatır ve bu seramonide yağ şişelerinin gerçek haça temas yoluyla kutsandığını aktarır. Şişelerin amulet olarak da işlevi bulunur.

Enkolpion; genellikle kolye biçiminde liturjik objelerin saklanmak ve üstte taşınması için kullanılan röliker. Enkolpia takı için kullanılan bir terimdir ve hemen hemen her malzemeden üretilmektedir. Basit bir disk formunda olabileceği gibi figürler, sahneler ve yazıtlarla da bezenebilirdi. Enkolpion kullanıcısını taşıdığı ya da üzerinde yazan veya üzerinde tasvir edilen kutsal kişi ile koruyan bir rölikerdi.

Resim 38 Aziz tasvirli mine işli enkolpion, (Evans & Wixom, 1997)

Enkolpion teriminin ayrıca araştırmacılar tarafından eulogiai ve amulet anlamlarını da taşıyabildiği vurgulanmıştır.4. yüzyıldan itibaren kullanılan enkolpionlar tüm Bizans yaşamı boyunca varlığını korumuşlardır. (Champell & Anthony Cutler, 1991, s. 700)

Bazı önekleri iki ya da üç parçalı olabilir. Bir grup örnekte iki kapak ve içte taşınan haç biçimli iken bazı örnekler madalyon biçiminde rölikerler olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.C. SÜS OBJELERİ

Bizanslıların ince gelişmiş beğenileri, Bizans maden sanatı içerisinde değerlendirilen ve oldukça özenli işçiliğe sahip takılar yapılmasına yol açmıştır. Her birinin tasarımı çok hafif, boyutları küçük tutulmaya çalışılan işçiliği kusursuz bu takıların gösterişli eserler olduklarını söylemek mümkündür.

Süs objelerinin üretimini yapan Bizanslı kuyumcular Roma, Antakya, İskenderiye, Lâpseki ile Konstantinapolis'de yer alan atölyelerin yaptıkları objelerle Bizans kuyumculuğunu oldukça ileri bir seviyeye getirmişlerdir. (Köroğlu G. , 2004, s. 38)

Bizans kuyumculuğu ve süs objelerine bağlı bilgiler daha çok mozaik, fresko tekniğindeki duvar resimlerinden, minyatürlerden, ikonalardan ve arkeolojik kazılar yoluyla bulunan objelerden elde edilmektedir. Ayrıca tarihi kaynaklar da imparator ve çevresinin, saray mensuplarının mücevherler ile süslü giysilerinden söz ederler. Bazen de Patrik Ionannes Khrysostomos ve Theodore Studios gibi din adamlarının metinlerinde; Bizanslı kadınları açık saçık giyinmeler ve lüks gösteriş meraklarının yerildiği durumlar ile bilgi sahibide olabilmekteyiz. (Köroğlu G. , 2004, s. 40)

Bizans dönemine tarihlendirilen ve bugün Anadolu ve yurtdışı müzelerinde yer alan pek çok define buluntusu içinde Bizans döneminin değerli ve en güzel teknik ayrıntıya sahip süs objeleri yer almaktadır. Bulunmuş olan bu hazineler 6-7. yüzyıla tarihlendirilmektedirler. Takılar ile birlikte bulunmuş olan sikkeler tarihlendirmede önemli rol oynamıştır. Pek çoğu tesadüfi kazılar sonucu ortaya çıkmış olan bu definelerin en önemlileri 1986 yılında Kilikya'da Mersin yakınında bulunan hazine[3], 1902 yılında Kıbrıs Girne'de bulunan hazine[4] ve en önemlisi de 1973 yılında İstanbul Arkeoloji Müzesi ek inşaatı sırasında bulunan lorosa ait kumaş

[3] 1986 yılında bulunmuş bu hazine Mersin'de görevli Ingrimani tarafından Rus İmparatoru III. Aleksandre'a sunulmuş ve Leningrad Hermitage Müzesine götürülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkn. (Kalkınoğlu, 1989)

[4] 1902 yılında Kıbrıs'da bulunmuş olan bu hazinede Morgan ve Oesnola Koleksyonlarına, British Museum ve Girne Arkeoloji Müzdesi'ne ve NewYork Metropolitan Museum a dağıtılmıştır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 44)

parçaları, inciler ve çeşitli değerli ya da yarı değerli taşlar ile süslenmiş küpe ve yüzüklerin yer aldığı hazinedir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 45)

Hristiyanlığın kuralları gereğince ölülerini gömerken daha önceki uygarlıklarda sıklıkla görülen ölü hediyesinden vazgeçmiş olmaları bazı araştırmacılara göre takı sanatı ve sosyal yaşam konusunda bazı verilerin kesilmesine yol açtığı şeklinde vurgulanmaktadır.[5] (Kalkınoğlu, 1989, s. 46)

Kolye olarak kullanılan haçların evrensel olarak kullanılmasına karşın balık gibi Hıristiyan simgeleri en sevilen tasarımlar arasında yer almaktadır. Küpeler, kolyeler, bilezikler çoğunlukla değerli taşlarla süslenmekteydi. Theodora döneminde oldukça beğenilen ve kendisinin de beğenerek kullandığı aslan başı ile biten bilezikler de olduğu gibi bu yıllarda maden sanatındaki Pers etkisini bize göstermektedir. Ayrıca inci, ametist, zümrüt gibi değerli taşlar iğneler, pandantifler ve kemer tokalarını süslemede de kullanılıyordu.

7. yüzyıldan itibaren damadın geline nikah yüzüğü ve kemer takması gelenek halini aldığında altın örneklerin fazla olmasa da gümüş ve bronz pek çok örneği olan ve çok çeşitli kazıma tekniği ile yapılan süslemeler içeren yüzükler karşımıza çıkmaktadır.

Altın sadece liturjik malzemelerde değil ayrıca süs objelerinde de sevilerek kullanılmıştır. Özellikle kraliyet taç ve asaları, Saray erkânına ait pek çok süs objesi ile halka ait küpe, yüzük, bilezik, diadem, kolye haç, madalyon ve kemer tokalarının yapıldığı görülmektedir.

Süslemelere baktığımızda teknik olarak kazıma, telkari, mine işi, altın yaldız ile kaplanmış pek çok örnek karşımıza çıkmakta. Süsleme unsurları olaraksa dönem dönem farklılaşan örnekler görülür. Örneğin ilk yıllarda Bizans Sanatı' nda her alanda görülen iç içe konsantrik dairelerden oluşan süslemelerin farklı örneklerle ya da altın yaldızla boyandığını görmekteyiz. Daha sonraki dönemlerdeyse seramik örneklerde görmeye alıştığımız kuş figürlerinin özellikle küpe ve kolyelerde sevilerek yapıldığını görmekteyiz.

Süs eşyalarının tarihlendirilmesinde kullanılan yöntem daha ziyade tipolojik araştırma ve tarihlendirme metodudur. Malzemelerin pek azı üzerlerindeki bezeme, teknik ve kullanılan malzemeye bakılarak tarih verir niteliktedir.

[5] Kuşadası Kadıkalesi maden buluntuları arasında yer alan bazı takılar özellikle mezarlardan bulunmuş olması açısından önemlidir. Bunlar olasılıkla ölünün yanına gömü anında sevdikleri tarafından bırakılmış ve onu koruyacağına inandıkları tılsımlar veya aile yadigarları şeklinde düşünülmelidir.

Küpeler Bizans Dönemi boyunca en çok sevilen takılardır. Bizans Dönemi küpeleri 6. yüzyıla kadar olan dönemde Roma Dönemi'nin özelliklerini göstermeye devam etmişlerdir. Bizans dönemi küpeleri özgün formunu Orta Bizans Dönemi'nde bulmuştur. Formlarına bakıldığında halka, hilal ve sarkaçlı biçimde çeşitlerinin olduğu görülmektedir**.** (Kalkınoğlu, 1989, s. 61)

Resim 39 Halkası sarkaçlı küpe, 6-7. yüzyıla ait altın küpe örneği. Metropolitan Müzesi (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/464071 Erişim Tarihi: 30.07.2021)

Yapım malzemesi olarak altın, gümüş, bronz gibi metaller ile bir arada inci, safir, ametist zümrüt gibi değerli taşlar ile yarı değerli taş ve cam boncukların da kullanıldığı görülmektedir. Altın küpeler Orta Bizans Dönemi'nde sıklıkla görülürken ilerleyen tarihlerde altın kullanımında azalma görülmektedir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 61)

Araştırmacılar Bizans Dönemi küpelerini kendi içinde tipolojik olarak birkaç gruba ayırmaktadır.

Halkası Sarkaçlı Küpeler; bu küpeler kendi içinde iki grup altında değerlendirilmişlerdir. Birincisi Halkasından zincir sarkan ve bu şekilde bezenmiş zincir sarkaçlı küpeler; ikincisi ise sarkacında inci ve değerli taşların olduğu sarkacı bezemeleri küpelerdir. Bu küpeler halka ve sarkaç bölümü olmak üzere iki bölümden meydana gelirler. Halka kısmı basit bir yuvarlaktan oluşur ve bu kısma tutturulmuş genellikle 3 sıralı zincir ya da boncuklarla bezeli zincirler asılmıştır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 61)

Halka Küpeler; yuvarlak iki uca doğru incelen bir tek halkadan meydana gelen küpelerdir. Altın, gümüş, bronz gibi madenlerden yapılmışlar ve yaygın olarak halk tarafından kullanılmışlardır.

Bu tür küpelerin bazılarında üçgen sarkaçlar yer alır. Bu sarkaçlar lehimleme yoluyla halkaya birleştirilmişlerdir. Bu şekildeki küpelerin her çeşidini Korint kazısı koleksyonunda görmemiz mümkündür. (Davidson, 1982, s. 251-293)

Resim 40 Halka biçimli küpe, (Bakırtzi, 2002)

Hilal Biçimli Küpeler; bu şekildeki küpeler Bizans Dönemi boyunca bir düğün armağanı olarak geline verilmişlerdir. Geçmişe dayanan tarihçelerine bakıldığında Ana Tanrıça kültünde amuletik anlam taşımasına bağlı olarak belki de Hıristiyanlık döneminde de koruyucu ana tanrıça geleneğinin sürdüğü düşünülebilir.

Evlilik küpeleri olarak karşımıza çıkan hilal biçimli küpeler, bitkisel bezemeler, bereket boynuzları, ortada haç ya da palmet motifi, tavus kuşu motifleri ile bezenmişlerdir. Bu forma sahip küpeler içinde ajur tekniği ile bezenmiş hilal şeklinde küpeler vardır ve araştırmacılar bu küpelerin başkentte yapılmış olmaları gerektiğini savunurlar. (Kalkınoğlu, 1989, s. 64)

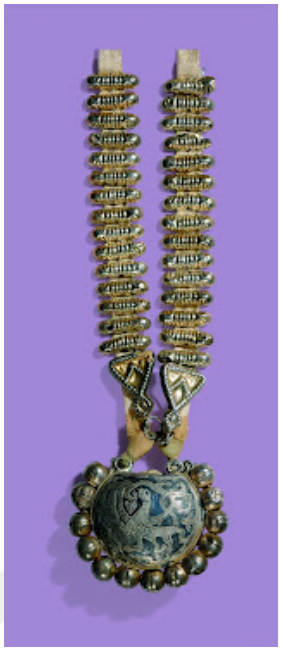
Hilal küpelerde görülen bir diğer süsleme ise filigre ve granüle bezemeli örneklerdir. 7 ila 12. Yüzyıl arasında görülen bu örnekler genellikle iç kısım ince tellerle değişik şekillerde örülmüş, dış kısım da ise büyüklü küçüklü halka ve granüle tekniğindeki küreciklerden oluşan üçgenler ile süslenmiştir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 64)

Bir diğer grubu ise Şişkin Hilal Biçimli Küpeler; bu küpeler iki ince levhanın bombeleştirilerek birleştirilmesi sonucu meydana gelirler. Şişkin gövdeleri üzerine granüle tekniği ile yapılmış kürecikler, bazen renkli taşlar ile süslenen minik oyuklarla bezenmişlerdir. Emaye tekniğini de bu küpelerde süsleme tekniği olarak sıklıkla kullanıldığı araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 66)

Resim 41 Emaye tekniği ve granüle ile yapılmış küpe,
https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452938 (Erişim Tarihi:18.10.2020)

Son yıllarda yapılan yeni çalışmalarda şişkin hilal biçimli küpelerin farklı fonksiyonlarla kullanılmış olabilecekleri irdelenmeye başlanmıştır. Özellikle iki plakanın birleşiminden sonra iç kısımda oluşan boşluğun farklı şekillerde değerlendirildiği düşünülmüştür. (Ristovska, 2010, s. 211) Özellikle yapılmış bir yayında bu küpelerin nasıl kullanılmış olabileceği, kulağa nasıl takılabileceği tartışılmıştır. Zira bu küpelerin kulak deliğine geçebileceği bir sivri kancası bulunmamaktadır.

Resim 42 Staraja Rjazan′ da bulunmuş kolt örneği (12th–13th century) (Ristovska, 2010)

Burada araştırmacılar 19. yüzyıla kadar Rusya'da kullanımı devam eden ve "kolty" ya da "kolt" olarak adlandırılan süs objeleri ile bağlantı kurarak arkeolojik verileri yorumlamışlardır. Şu an bu terimin sadece ortaçağ küpe ve kulak süsleri için kullanıldığını vurgularlar. Bazıları şişkin yarım hilal biçiminde küpelerdir, bazıları ise spiral veya S şekilli basit tel halkalarından oluşan, bir, üç veya daha fazla boncuk veya eşkenar dörtgen levha ile süslenmiş çemberlere, üçgen veya balta benzeri çıkıntılara sahip hilal şeklindeki süslemelere kadar çok çeşitli türleri içermektedir. (Ristovska, 2010, s. 211)

Kullanımlarına dair halen çeşitli savlar öne sürülse de ağırlıklı olarak başa takılan zincir ya da ketene sabitlenmiş plakalardan zincirler ile sarkan bu süs objelerinin iç kısımlarına ise parfüm batırılmış keten parçalarının konduğu ve güzel kokular ile kadınların bunu bir süs objesi olarak kullandıkları vurgulanmaktadır. (Ristovska, 2010, s. 213)

Resim 43 Altın kolt örneği, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/452939 (Erişim Tarihi: 18.10.2020)

Bizans Dönemi'nde sevilerek kullanılan bir diğer süs objesi ise kuşkusuz kolye ve madalyonlardır. Erken Dönem Bizans kolyelerinde Mısır-Kopt Sanatı etkileri görülmektedir. 4. ve 6. yüzyıllar arasında Akdeniz Sanatı ve Hristiyan sanatının bir karışımını bu objeler üzerinde görmek mümkündür. (Kalkınoğlu, 1989, s. 68)

Çok çeşitli yapım ve süsleme teknikleri içerek kolyeler zengin bir çeşitlilik göstermektedir. Zincir bölümü atlamalı olarak dizilmiş oval altın ve lapis lazuli boncuklarla bezeli Mısır örneklerinden, yuvarlak bir sıra diskin kenarına atlamalı olarak dizili ortası bombeli yuvarlak diskler ve zincirler ile birleştirilmiş örneklere kadar çok zengin bir repertuar söz konusudur.

Hayvan motifli kolyelerde Bizans'da oldukça sevilmişlerdir. Dumbarton Oaks Koleksyonunda bulunan hayvan motifli bir kolye bunun en güzel örneğidir. (Res. 36)

Resim 44 Erken Bizans hayvan figürlü kolye örneği. Dumbarton Oaks Koleksyonu https://www.doaks.org/resources/bliss-tyler-correspondence/art/bz/BZ-1928-7.jpg/view (Erişim Tarihi: 18.10.2020)

Ördekler bu örnekte kuyruk kısımlarından birbirleri ile birleşmektedirler. Her iki ördek bir motifi oluşturmaktadır. Kolyenin kanca kısmından önce ise her iki uçta da birer istiridye kabuğu motifi mevcuttur. (Kalkınoğlu, 1989, s. 69)

Bizans dönemi kolyelerinde altın, gümüş ve bronz kullanımı; süsleme için ise değerli, yarı değerli taşların kullanımı, cam boncuk kullanımı sıklıkla görülmektedir. Özellikle değerli taşların altın ve gümüş yuvalara kakılması sonucu oluşan süsleme Bizans kolyelerinde sevilerek kullanılmıştır.

Bizans Dönemi kolyelerinde ayrıca paralarda sıklıkla kullanılmıştır. Berlin Staatliche Müzesi'nde bulunan paralardan yapılmış gerdanlıkda, ortadaki en büyük para I. Theodosius Dönemine tarihlenir. İki yanında ise yedişer adet daha küçük boyutlu paralar yer almaktadır. Paralar aralarda iri granule taneler ile birleştirilmiştir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 69)

6. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar kabatrma ve ajur tekniği ile yapılan kolyelerdeüzerlerinde bitkisel motifler, hayvan betimlemeleri ve soyut motifler sıklıkla tercih edilmiştir.

Bazen de dini konular, semboller, yazıtlar da kolyelerin bezenmesinde kullanılmışlardır. Buynlar bir anlamda tılsım olarak kotülük ve hastalıklara karşı koruma amaçlı tercih edilmiş olmalıdır.

Özellikle madalyonlar bu bakımdan dini tasvirlerin bezenmesinde kullanılmış oldukları görülür. Hıristiyanlık ile ilgili konular, Meryem, İsa, azizler, azizeler, havariler, melekler sıklıkla bezeme olarak işlenmişlerdir. Bunlar genellikle daha küçük boyutlu madalyonlardır.

Resim 45 Altın döküm, kazıma ve madene maden kakma teknikli, değerli taşlar ile süslü kolye, (Evans & Wixom, 1997)

Tüm Bizans Dönemi boyunca sevilerek kullanılan bir diğer kolye ise “Haç” biçimli sarkaçlardır. 4. Yüzyıldan 15. Yüzyıl sonuna kadar kullanımları bilinir. Çeşitli boyutlarda yapılan haç sarkaçlar; baskı, kazıma, emaye, oyma, kabartma gibi fakrlı tekni ve malzemeden yapılmışardır.

Bizans sanatında nadiren görülen, daha ziyade Mısır-Fayyum bölgesinde kullanılmış olduğu düşünülen “Vücut Zincirleri” bir diğer kolye madalyon işçiliğine benzer teknikleri içerir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 72)

Resim 46 Altın ajur işçilikli vücut zinciri, (Evans & Wixom, 1997)

Bizans dönenminde sevilen bir diğer takı grubu bileziklerdir. Farklı maden malzemelerden ve oldukça çeşitli ornekleri olan bileziklerBizans kuyumculuğunun ince işçilik konusundaki yeteneğini destekler niteliktedir.

Resim 47 Bronz bileklikler, (Bakırtzi, 2002)

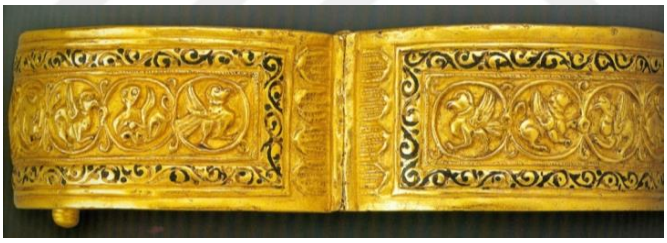
Ajur tekniği ile yapılmış bilezikler tıpı Roma’da olduğu gibi Bizans’da da sevilerek kullanılmıştır. Zamanla hem ajur hem kabartma teknikleri bir arada olacak şekilde yapılmaya başlanmışlardır. Bazen bu bileziklerin üzerine taş kakma uygulandığı da görülmektedir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 81)

Bizans da görrülen bir diğer bilezik türü “Manşet Bilezik” dir. Bu bileziklerde doğu etkileri sıklıkla görülmektedir. Selanik’de bulunmuş olan 9. yüzyıla ait manşet bilezikde emaye tekniği ile yapılmış bezemede dönüşümlü olarak kuşlar ve bitkisel bezemeler görülmektedir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 81)

Resim 48 Menteşeli bilezikler, (Evans & Wixom, 1997)

Kabartmalı bilezikler ise, düz altın ya da gümüş bir levhanın kabartma ve ya stampa edilmesi ve daha sonra içe doğru bükülerek yuvarlatımlası ile oluşturulur. Birleştirme çizgisi bileziğin iç tarafında kalacak şekilde ayarlanır. Bu bileziklerde çok çeşitli bitkisel ve hayvansal motif işlenmiştir.

Resim 49 Hayvan tasvirli bileklik, (Evans & Wixom, 1997)

Bazı örneklerde sikkelerin de bileziklerde kullanıldığı örnekler yer almaktadır. Genelde burmalı bir halkaya ya da iki altın telin arasına yerleştirilerek bilezik olarak kullanıldığı görülmektedir. Bazen yarı değerli taşlarla da tamamlanan süslemelerde sikkeler kullanılmıştır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 82)

Hayvan başlı bilezikler Roma Döneminde olduğu gibi Bizans da da sevilerek kullanılmışlardır. Bazen bu bileziklere küçük çanlar ve değerli taşların takılarak kullanımı da bilinmektedir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 83)

Bizans maden sanatı eserleri içinde müzelerde ve kazılarda karşılaşılan bir diğer süs objesi grubu ise yüzüklerdir. Bazen bir anahtarı taşımak, bazen bir evliliği taşlandırmak, bazen sadece süs unsuru olarak veya kişisin şahsi monogramı ile damga biçiminde kullanıldıkları

bilinmektedir. Araştırmacılar Bizans yüzüklerini özelliklerine, göre dört grup altında incelemektedir. Bunlar dini konulu yüzükler, mühür yüzükler, evlilik yüzükleri ve süs amaçlı kullanılan yüzüklerdir (Köroğlu G. , 2000, s. 40)

Orta Bizans Dönemi boyunca Bizans kuyumculuğunun en gelişmiş özelliklerini sergileyen yüzüklerde; değerli yaşlar ve cam boncuklar ile yapılmış bezemeler börmek mümkündür. Çift taşlı, yüksek turnaklı, ajurlu, burmalı yüzükler bu dönemde yaygın olarak üretilmişlerdir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 79)

Hayvan motifleri, özellikle balık, kuş ve aslan en çok sevilen uygulamadır. Ayrıca kazıma tekniği ile yapılan rozet, yıldız, çiçek ve değişik geometrik motiflerde kullanılmıştır.

Bizans Dönemi yüzüklerinin bazılarında düz bir halka ve buna tutturulan kare, oval, dilimli, çokgen veya yuvarlak bir kaş kısmından oluşmaktadırlar. Bu tip yüzüklerin genellikle mühürü amaçlı kullanıldıkları görülmektedir.

Dini konulu yüzüklerde tasvir edilen dinsel figürlerin yanında kullanan kişinin adı ve Tanrıdan İsa'dan yardım dilekleri yazılıdır.

Mühür yüzükler, Bizans günlük yaşamının önemli bir parçasıdır. Takan kişinin ismi, monogramı ve Tanrıdan dilekleri yazılıdır. Masif tipli bu yüzüklerde monogram kaş kısmına ya da kaş kısmınıbn iki yanına gelmektedir. Ayrıca bunlarda kazıma ve niello tekniği ile yapılmış bezemeler de yer alabilir. Altın, gümüş ve bronzdan yapılan örnekleri mevcuttur. Üzerinde isim olmadan sadece Tanrıdanyardım dileyen metinlerin olduğu sayısı oldukça fazla yüzüğün olması araştırmacılar tarafından bunların seri üretildiğinin vurgulanmasına sebep olmuştur. (Kalkınoğlu, 1989, s. 77)

Resim 50 Kutsal kişi ve melek tasvirli koruyucu yüzükler, (Bakırtzi, 2002)

7. yüzyıldan sonra görülmeye başlayan bir gelenek olarak damadın geline bir nikah yüzüğü ve bir kemer vermesi moda olmuştu. Bazı araştırmacılar bu yüzüğün nikah töreninde

takılan yüzükten başka bir yüzük olduğunu düşünmektedir. Müzelerde bulunan altın evlilik yüzükleri yanında bronzy a da gümüş örneklerinin olduğuda bilinmektedir. (Rice, 1998, s. 196)

Çok çeşitli bezemelere sahip olmaları yanında sıklıkla görülen birbirine kenetlenmiş iki elden ibarettir. Bizans evlilik yüzüklerinde Hıristiyan motifleri 5. Yüzyıldan itibaren sıklıkla kullanılmaktadır. Bezeme de en çok niello ve kazıma emaye tekniği görülmektedir. Bazı örneklerde yazıtların ters olarak yazıkmasını yüzüğün aynı zamanda mühür işlevi görmüş olmasına da bağlanmaktadır. Yüzüklerin üzerinde yer alan cepheden ya da yandan tasvir edilen çiftin arasında genellikle İsa durmaktadır ve "Homonia" ya da "Omonia" yani "Uyum" yazmaktadır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 78)

Resim 51 Evlilik yüzükleri ve değerli taşlı yüzükler, (Bakırtzi, 2002)

Bizans maden sanatı içinde özellikle tarihlendirmelerde yardımcı olacak kadar dönemler içerisinde değişik formlara sahip olan kemer tokaları yine önemli malzemeler içerisinde sayılmaktadır. Kemer tokalarının çoğunluğunun döküm tekniği ile yapıldığını daha sonra üzerlerine kazıma, kakma, kaplama ile değişik şekillerde bezendiğini görmekteyiz.

Kemer tokalarının yapımında çoğunlukla bronz görülse de altın ve gümüşten yapılmış örneklerde mevcuttur. Özellikle 6. yüzyılda altından yapılan kemer toaları oldukça yaygındır. Üzerlerinde bitkisel desenler, örgüler, hayvan mücadele sahneleri, yazılar ve monogramlar gibi çok çeşitli bezemeler yer alır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 75)

Orta Bizans Dinemi'nde yaygın olarak kullanılan "Evlilik Kemerleri" ise birbirine halkalarla tutturulan madalyonlardan oluşmaktadır. Bu madalyonların üzerinde genellikle figürlü bezemeler yer almaktadır. Evlenen çiftin sağ ellerini birleştiren İsa tasviri yaygın olarak kullanılan betimlemelerdendir. Dumnbarton Oaks Koleksyonunda yer alan bir evlilik kemeri buna en güzel örneklerdendir.

Bizans döneminde kullanılan kemer tokalarına yapılan gruplandırma çerçevesinde bakıldığında;

Sirakus Tipi, Kalıp Tekniği ile yapılırlar. Toka halkası çoğunlukla ovaldir. Halkanın içindeki toka dili ince, dil ucunda çoğunlukla bir yumru bulunur. Kemer tokası arkada iki kulp ile kemere bağlanmaktadır. Kemer bağlantısının yapıldığı levha üzerinde kabartmayla yapılan yaprak, nokta, virgül motifleri, harflerle süslemede görülür.

Mask Tipi, 6-7. yy a tarihlenebilir. Üzerlerine oyma tekniği ile yapılan ve araştırmacılar tarafından maskeye benzetilen tokalardır.

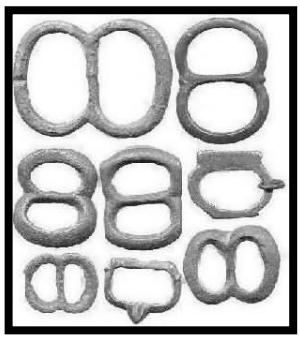
Balgota Tipi, 7. yüzyıla tarihlidirler. Sabit tek parçadan oluşan bu örnekler genellikle yarım yuvarlak bir gövdeye ve genelde üzerinde yaprak biçimli bezemelere sahiptir.

Korinth Tipi, 7. yüzyıla aittirler. Menteşeli ve genellikle üçgen yapılıdırlar. Levha kısımları genellikle oyma tekniği ile yüz biçiminde süslemeler yapılmıştır. Toka halkaları ise genellikle ovaldir.

İki parçadan Oluşan Menteşeli Tip, damla biçimli, dikdörtgen levhalı, palmed levhalı tipler bu gruba girer.

Sekiz Biçimli ve Levhasız Tip

Resim 52 Korint Tipi kemer tokaları, (Bakırtzi, 2002)

Bizans Dönemi fibulalarına bakıldığında; bronz, demir ve değerli metallerden yapılan örnekleri görülmektedir. Fibulalar elbise veya pelerindeleri tutturmaya yarayan iğne ya da tokalardır.

Bizans tasvir sanatında gördüğümüz İmparator tasvirlerinde bulunan gösterişli fibulalara rağmen müzelerde genellikle daha basit ve bronz örneklerini görmekteyiz. Bizans dönemi fibulalalrı genellikle haç biçimlidirler. Üzerlerinde kazıma, niello teknikleri ile bezemeler yapılmıştır. Bezemeleri bitkisel kıvrımlar, monogramlar, haç ya da yazıtlardan oluşmaktadır. Orta Bizans dönemlerde ise yuvarlak disk biçimli ve buna tutturulan iğnelerden oluşan tokalarda görülmektedir. (Kalkınoğlu, 1989, s. 74)

Amuletler yani muskalar ise Bizans Dönemi'nde taşıyanı hastalık ve kötülüklerden koruduğuna inanılıan ve üstlerinde taşıdıklarında iyi şans getireceğine inandıkları bir diğer süs eşyaları idi. (Vikan G. , "Art, Medicine and Magic in Early Byzantine", 1980, s. 66)

Hıristiyan inancına bağlı figür ve konular amuletlerin üzerine bezenen tasvirlerdendi. Bazen de Tanrıdan iyi dilek yazılarının da yer aldığı örnekler görülmektedir. Bu muskalar, bilezikler, yüzükler, kemere takılan küçük plakalar, ve zincir ile boyna takılan küçük madalyonlar şeklinde olabilirlerdi.

Bizanslilar tarafından hem büyüklerde hem de çocuklarda kullanımı bilinmekte olan amuletlerdeki bezemeler kazıma, nieollo, kabartma ve nadir de olmsa emaye tekniği ile yapılmışlardır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 85)

Bizans Döneminde hem işlevsel açıdan hem de giysilerde süs objesi olarak kullanılan düğmelerdir. Düğmeler, özellikle Erken ve Orta Bizans döneminde giyilen elbiselerin özelliklerine bağlı olarak fazla ihtiyaç duyulmamıştır. 10. yüzyıla tarihlenen düğmeler küresel formdadır. Özellikle Orta Bizans döneminde kullanılan broşların yerini Geç Bizans döneminde düğmelerin aldığı belirtilmektedir (Antonaras 2012, s. 121). Geç Bizans döneminde kullanılan düğmelerin geneli küresel veya oval formdadır, düğmelerin üst kısmına eklenmiş halka kısımları ile giysiye tutturulurlar. (Antonaras 2012, s. 124). 12. yüzyıla gelindiğinde ise

kaftanları yaygınlaşması ile birlikte düğmelerin kullanılması sıklaşmıştır. (Parani, "Fabric and Clothing" , 2008, s. 412)

Resim 53 Bronz boncuklar, (Bakırtzi, 2002)

Anadolu' da ve yurt dışında yapılan kazılarda özellikle mezarlardan Bizans dönemine ait bronz düğmeler oldukça sıklıkla bulunmaktadırlar. Özellikle mezar buluntularında düğmelerin konumu bize kıyafette kullanıldıkları yer ile ilgili de bilgi vermektedir.

Bizans döenmi süs objelerini anlattığımız bu bölümde son olarak değinmek istediğimiz grup taçlardır. Taçların kullanımı Antik dönem diademlerine dayanmaktadır. İmparator Büyük Constantin ve İmparator I. Theodosius dönemlerinde kullanılmaya başlanan taçlar, iki sıra boncuk dizisi ile alnın üst kısmına gelen bir madalyonun rapt edilmiş olduğu ve enseden bağlanan kurdelelerden ibaretti. İmaparatpr ve imparatoriçelerın kullandıkları taçlara dair ayrıntıları Bizans tasvir sanatı örnekleri üzerinden görnek mümkündür.[6] Bunlara ilk örneklerden biri II. Theodosios'un eşi Lıcınia Eudokia'nın Sasani etkili ve taç formuna en yakın saç diademi görülen ilk örneklerdendir. Emaye tekniği ile bezenmiş yukarı doğru çıkıntı yapan büyük bir madalyonun yanında alnına sarkan üç iri boncuktan oluşmaktaydı. (Kalkınoğlu, 1989, s. 54)

[6] Ravenna S. Vitale Kilisesi'nde yer alar İmparatoriçe Theodor'nın mozaik tasvirinde görülen tacı, 11 ve 12. yüzyıllarda tarihlenen tasvirlerin yer aldığı Ayasofya güney galerideki mozaik panolarda yer alan imparatoriçe Zoe tasvirindeki taç detayları ve imparatorluk içinden olmasa da 6. yüzyıla tarihli S. Apollinare Nuovo Kilisesi'nde bulunan Martireler mozaiğinde martirelerin başlarındaki ortada madalyonlu boncuk dizisi bunlara örnekler olarak verilebilir. **(Kalkınoğlu, 1989, s. 55)**

Resim 54 Macar Kralı Stephanos Tacı (İştvan Tacı) https://www.nkfu.com/aziz-istvan-taci-hakkinda-bilgi/ (Erişim Tarihi:20.10.2020)

Bu gün müzelerde bulunan ve Bizans dömnemine tarihlenen taçlardan ilki Budapeşte Milli Müzesinde bulunan 11. yüzyıla ait Macar Kırallığı'nın Stephanos Tacı yapım, kullanım ve kime ait olduğuna dair pek çok problemleri barındıran örneklerden biridir. Tacın süslemesinde kullanılan emaye tekniğinde farklı usluplar görülmektedir. Tacın alt çember kısmının orjinal Bizans eseri olduğu bilinmektedir.

Tacın ön yüzünde tahtta outran Pantokrator İsa, iki yanında başmelekler Gabriel ve Mikhael, yanlarında asker azizler Demetrios ve Georgios ile doctor azizler Kosmas ve Damianus yer alır. Arka yüzde imparator Mikhael Dukas iki yanında oğlu Konstantinos Porphyrogennetos ve Macar Kralı I. Geiza'nın tasvirleri, yer alır. Bu çemberi tepede üst üste binen altın iki kuşak tamamlar ve iki kuşağın birleştiği başın üst kısmına gelen orta noktada da yine bir Pantorator İsa tasviri yer alır, bu tasvirin yer aldığı altın kuşaklarda azizlerin tasvirleri yer alır. Taç en üst noktada bir haç ile noktalanmıştır. Tacın üst kısmında inci dizilerinden oluşan şeritler, değerli taşların kakılması ile yapılmış süslemeler mevcuttur.[7] Çemberin ön

[7] Taç ile ilgili farklı araştırmacılara dair farklı yorumlar bulunmaktadır. Özellikle Bizans dönemine net tarihlenen çember kısmı dışındaki bölümlerin sonradan eklendiği, hatta üst kısmında yer alan 4 şeridin başka bir amaçla yapıldığı ancak burada kullanıldığı ileri sürülmüştür. **(Kalkınoğlu, 1989, s. 57)**

yüzünde iki yanda altı adet üçgen ve yuvarlak kenarlı bölümler balık pulu biçiminde süslenmiştir. Tacın iki yanında sakıt biçimli dörder zincir ucunda üçlü değerli taşlar ile sonlanmaktadır. (Kalkınoğlu, 1989, s. 57)

Bizans dönemine tarihli bir diğer önemli taç ise kuşkusuz Budapeşte Milli Müzesi'nde yer alan IX. Konstantinos Monamakhos (1042-1055) a ait olan taçtır. Tacın gerçekten IX. Konstantinos Monamakhos tarafından kullanılıp kullanılmadığı, hediye amaçlı yapılıp gönderildiğine dair farklı görüşler bulunmaktadır.[8] Bu tacın IX. Konstantinos Monamakhos ile ilgisi kesin olmakla birlikte taç olarak değil de başka bir objenin parçaları olarak yapıldığı da düşünülmektedir.

Monomakhos Tacının 7 figürlü levhası üzerinde açılmış olan bağlantı deliklerinin birbiriyle uyumlu olmadığı bilinmektedir. Ayrıca her deliğin boyutlarının kendine özgü olması gibi şaşırtıcı özelliklere sahiptir. Bu delikler levhaları birbirine bağlamakta kullanılamamaktadır, bu da levhaların nasıl bağlandığının sorgulanmasına sebep olmaktadır. Monomakhos Tacının Macaristan'a gelişinden 1861- 1870 arasında Slovakya'da ortaya çıkışına kadar olan tarihi karanlıktır. Anılan tarihte aidiyeti dolayısıyla Macar Ulusal müzesine satılan eserin levhaları bugün bir arada görülse de bağlantı öğeleri orijinal değildir. (Maguire, 1997, s. 261)

Taç farklı boylarda levhaların bir araya getirilmesi ile oluşmaktadır. Levhalardan boyutu en büyük olan ve ortada yer alan levhada IX. Konstantinos Monamakhos'un portresi yer alır. Diğer iki panoda İmparatoriçe Zoe ve kız kardeşi Theodora vardır. Theodora ve Zoe babaları ölüdten sonra bir dönem imparatorluğu birlikte yönetmişlerdir. Araştırmacılar tacı tarihlendirirken Theodora'nın buradaki varlığını referans almaktadır. Theodora'n ın 1042 de öldüğü bilindiğinden tacı 1040-1050 yıllarına tarihlemektedirler. (Kalkınoğlu, 1989, s. 59)

[8] Tacın kullanımına dair ortaya atılan farklı görüşler için bakınız; (Kalkınoğlu, 1989, s. 58)

Resim 55 ortadaki IX. Konstantin Monomakhos'un tacı ve levhalarda yer alan tasvirler. ((Büktel, 2014)

Bugün Budapeşte Milli Müzesi'nde 99/ 1860 envanter numaralı eser, 7 kemerli levha, 2 madalyon ve bir küçük taştan oluşmaktadır. Ortadaki levhada IX. Konstantinos Monomakhos olmak üzere başlarında yer alan yazıtlara bakarak, sağında imparatorun eşi, imparatoriçe Zoe, solunda imparatoriçe Theodora; Bu ikisinin yanında dansöz levhaları ve en dışta alegorik figürler (Gerçek ve Tevazu) bulunur. Levhaların genişlikleri 4,2 ile 5 cm. arasında değişmektedir ve boyları da hiyerarşik biçimde alegorik figürlere gelinceye kadar azalır. Taç ile birlikte kullanılan madalyonlar eş büyüklükte olup birinde Aziz Petrus, diğerinde Aziz Andreas tasvir edilmiştir. (Maguire, 1997, s. 210)

İmparator IX. Konstantinos Monomakhos'un tasvir edildiği levhada, İmparator, skaramangionun altında bir loros ile giymiş, sağ elinde mızrak gibi bir Laborum, sol elinde Akaika olarak adlandırılan silindirik bir kese tutmaktadır ve yeşil renkli bir zemin üzerinde bakışları sol tarafa yönelmiş olarak ayakta durmaktadır. İmparatorun çevresini asma dalı ve yaprakları ve onların arasında gizlenmiş gibi görünen çok renkli 6 kuş figürü çevrelemiştir. (Büktel, 2014, s. 257)

Resim 56 IX. Konstantinos Monomakhos'un tacı ve levhalarda yer alan tasvirler ayrıntısı. https://mnm.hu/en/collections/archaeological-department/mediaeval-goldsmith-collection (Erişim Tarihi: 20.10.2020)

İmparatoriçe Zoe levhası, imparatoriçe içinde loros, üstünde yine mavi zemin üzerinde kalp motifli ve sol kalçası üzerine doğru uzanan kalkan biçimli bir bölümü olan bir Thorakion ile tasvir edilmiştir. İmparatoriçeyi asma dallları, yapraklar ve kuşlar çevrelemektedir. Sol elinde imparatorluk alameti bir haçlı asa (Scepter) tutmaktadır. İmparatoriçenin kimliği, başının iki yanını kuşatan yazıttan anlaşılmaktadır. İmparatoriçe Theodora ise levhası ise Zoe levhasının tıpa tıp aynısıdır. Başının üzerindeki yazıttan kimliği belirlenmektedir. (Büktel, 2014, s. 257)

Dansözlü levhalarda başları üzerinde tuttukları şallardan dolayı dansöz oldukları düşünülen, kalp desenli giysilerle başları haleli iki genç kız figürü görülmektedir. Aynı duruşu sergileyen sağdaki dansöz yeşil, soldaki beyaz bir kıyafet ile giyimlidir. Dansöz figürleri de asma dalları, yapraklar ve kuşlar çevrelemektedir. (Büktel, 2014, s. 257)

Allegorik figürler ise kuşlar ve ikişer selvi ağacıyla kuşatılmış genç kızlar olarak tasvir edilmişlerdir. Bunlar alegorik figürler olarak tanımlanmaktadırlar. Bu figürlerin temsil ettikleri ise başlarının iki yanındaki yazıtlarda yer almaktadır. Sol tarafta kollarını çapraz olarak göğsünde kavuşturmuş olan Tevazuyu, sağ tarafta, sağ elini yukarı, ağzına doğru uzatan figür ise Gerçeği simgelemektedir. (Büktel, 2014, s. 257)

Taç ile birlikte sergilenen ve onun parçası olarak kabul edilen küçük madalyonlarda ise, başlarının iki yanında yer alan yazıtlardan Aziz Petrus ve Aziz Andreas olduğunu anlaşılan

figürler yer alır. Ancak madalyonlardaki isimlerin yazılış stili diğer diğer levhalardaki yazım tarzından farklı olarak mavi renkle değil kırmızı renkle işlenmiş harfler görmekteyiz. Bu madalyonlar tek kat altın tabaka içerir ve üzerlerine açılmış özensiz delikler nedeniyle ikinci kullanım oldukları düşünülmektedir. Araştırmacılar bu madalyonların İsa'lı bir Deisis sahnesinin tamamlayıcıları olması gerektiğini düşünmektedir. (Büktel, 2014, s. 258)

Taç ile sergilenen süs talının ise taca ait küçük bir levhayı sğskeyen parça olduğu da düşünülmektedir

90'lı yıllarda Victoria ve Albert Müzesinde ortaya çıkan altın mine işi bir dansözlü levha, Konstantinos Monomakhos Tacındaki dansözlü levhalara benzerlik gösterir ancak bazı farklılıklar vardır. Diğer iki levhada dansözlerin geriye uzanan ayakları sol tarafa bakmaktadır. Bu levhadaki figürün ayağı ise sağ tarafa bakmaktadır. Ayrıca, diğer iki dansözün başının üzerinde tuttuğu şal, burada daha aşağıda tutulmuştur. (Büktel, 2014, s. 258)

IX. Konstantinos Monomakhos'un tacı hem maden sanatı yapım teknikleri hem de masen süsleme teknikleri açısından özenli işçiliği ile oldukça önemli bir yere sahiptir.

1.D. GÜNLÜK KULLANIM EŞYALARI

Bizans günlük yaşamında kullanılan eşyaların bir bölümünü maden objeler oluşturmaktadır. Bunlar kullanım amacına bağlı olarak farklı maden malzemelerden üretilmekteydi.

Kazılarda bulunan malzemeler dikkate alındığında belirli mekanlardan kullanım amacı anlaşılarak bulunan malzemeler bronz, kurşun ve demir alaşımlı malzemelerden yapıldıkları görülür. Ayrıca yine çoğunluğunun döküm tekniği ile yapıldığı ve gerekli ise üzerine lehimleme ve kazıma yöntemleri ile süsleme veya ekler yapıldığı görülmektedir.

Bizans günlük yaşamında kullanılan objeler sayıca pek çok türe ayrılsa da yaygın olarak görülenleri kendi içinde ticari amaçlı kullanılan, sağlık ve tıp amaçlı kullanılanlar, dokuma amaçlı kullanılanlar, işlik malzemesi olarak kullanılanlar ve evde günlük işler için kullanılanlar olarak ayırarak burada kısaca değinmeye çalışacağız.

Bu kullanım amacına bağlı kalınarak da bazı örneklerde süsleme görmemiz mümkündür. Örneğin kantar ağırlıklarında büst biçimli olanlarda ağırlığın imparatora ait büst biçiminde yapıldığı görülür. Sikke kontrol ağırlıklarına baktığımızda ise üzerlerinde çoğunlukla kazıma tekniği ile yapılan kontrol numarası veya harfi yazılıdır.

Evlerde, işliklerde, tıp amaçlı kullanılan maden objelerde ise süsleme çoğunlukla bulunmaz. Ancak tutma ve işlevine göre kullanımı kolaylaştırma adına üzerinde çizgisel bezemeler yer alabilir.

Resim 57 Günlük kullanım amaçlı tas ve ibrik (Bakırtzi, 2002, s. 334)

Evlerde günlük kullanımda karşımıza sıklıkla çıkan maden objelerden biri kaplar ve ibriklerdir. Bunlar çekiçleme yöntemi ile yapılan kenarları yükseltilmiş ve kullanımlarına uygun şekilde form verilmiş gereçlerdir.

Kaşıklar evlerde sıklıkla kullanılan bir diğer önemli gereçtir. Bizans döneminde gümüş, bronz ve kemikten yapılmış kaşıkların varlığı bilinmektedir. Bizans döneminde iki tipte kaşık bulunmaktadır. Biri yuvarlak bir kaşık kısmı ile sivri bir saptan oluşan "kochkliarion" dur. Diğeri ise "ligula" olarak nadlandırılır ve oval bir kaşık kısmına disk ile bağlanan boğumlu bir saptan oluşur. (Mango M. M., 1991, s. 1939)

Resim 589 Kaşık ve çatal (Evans & Wixom, 1997)

Bıçaklar ise evlerde kullanılmasının yanı sıra pek çok alanda kullanımları ile karşımıza çıkarlar. Bizans döneminde kullanılan bıçaklar demir malzemeden üretilmişlerdir. Kullanım şekillerine göre farklı boy ve formda yapılmış olan bıçaklar toprak altında bozulmaya uğradıklarından çoğu tam formunu veremez. Bıcaklar yine kullanım koşullarına bağlı olarak eklenen saplara sahiptirler.

Resim 59 Bıçaklar (Bakırtzi, 2002, s. 109)

Kullanılacakları koşula uygun sağlamlıkta ve bazen de süslemede saplar ile tamamlanarak kullanılmışlardır.

[9]http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Spoon_and_Fork_with_Animal_Hoof_Finial,_300s_AD,_Early_Byzantine,_perhaps_Syria,_silver_-_Cleveland_Museum_of_Art_-_DSC08355.JPG

Evlerde kullanılmış olan araç gereçler dışında Bizans Dönemine ait buluntuşatra olarak müzelerde ve koleksyonlarda karşımıza çıkan bir diğer günlük kullanım gereci kantar ve ağırlıklardır.

Bizans döneminde tartı aleti olarak kantar ve terazi bir arada kullanılmıştır. Kollu kantar Romalılar tarafından icat edilen ve Bizans Dönemi'nde de sıklıkla kullanılan bir araç olmuştur. Fulcra adı verilen bir veya daha fazla sabit noktaya sabit olan bu bölümlere ağırlıklar konurdu. Yük daha kısa bir kolun olduğu bir kese veya kancaya asılırdı. Diğer kol çok daha uzundu ve agirlıklar buraya takılırdı dengede oluncaya kadar da ağırlıklar kaydırılırdı. Uzun kolun üzerinde birimleri yani fulcraları göstern çizgiler bulunurdu. Kollu teraziler özellikle 5. Yüzyıl ile 7. yüzyıllarda yaygın olarak kullanılmışlarıdır. Kantarlarda kullanılan ağırlıklar küre, büst veya küçük heykel biçimindedir. (Vikan G. , 1991, s. 1947)

Kollu teraziler dışında bir de kefeli çift kollu teraziler de kullanılmaktadır. Terazi kefelerinde kullanılan ağırlıklar ise üst ve alttan yassıtılmış küre, kare ve disk biçimindedir. Kefeli iki kollu bu teraziler daha çok madenler, sikkeler ve değerli eşyaların tartılmasında kullanılmaktadırlar. (Acara Eser M. , 2003, s. 34)

Disk şeklinde kullanılan bronz ağırlıklar Bizans Döneminde en yaygın kullanımı olan örneklerdir. 9. yüzyıldan 12. yüzyıla kadar sıklıkla görülürler. (Davidson, 1982, s. 206)

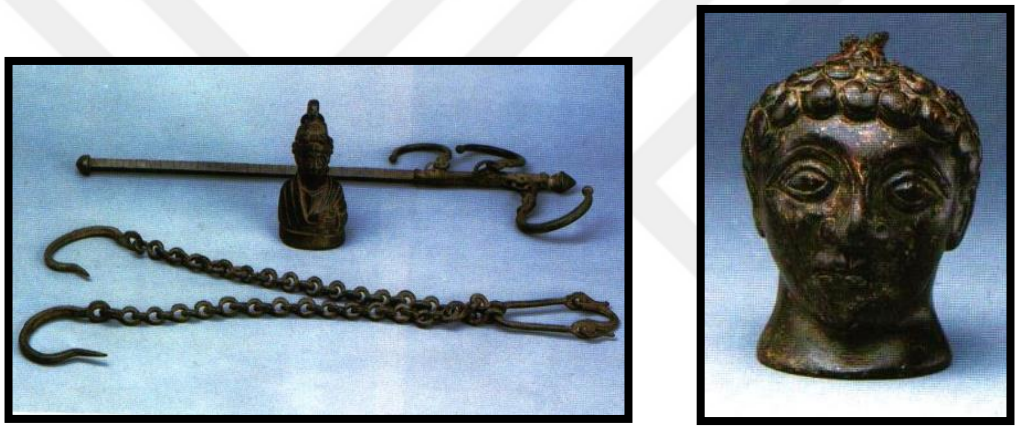
Bizans döneminde kullanılan ağırlıkların iki çeşidi vardır. Birincisi büst şeklinde olan ağırlıklardır. Brüt ağırlığı ölçmek için kollu kantarlarda kullanılan bu ağırlıklar kurşun çekirdekli bronz dökümden yapılmış objelerdir. İmparator ve imparatoriçe tasvirli örnekler olasılıkla yapılan ölçümün doğruluğunu vurgulamak için kullanılmış olmalıdır. (Vikan G. , 1991, s. 2194) Bizans Dönemin'de tüccarlar kantarı; et, balık, sebze gibi ürünler ve amphoraların tartılmasında kullanılmıştır. (Eser, 2009, s. 176)

Resim 60 Terazi ve sikke kontrol ağırlığı (Bakırtzi, 2002, s. 78)

Bunların dışında 4.yüzyıldan 7. yüzyıla kadar kullanılan madeni paraların ölçümlerinde kullanılan düz, kare ya da bastırılmış küre şekilli örnekler de bulunmaktadır. Bunlara "Exagia" denmektedir. (Vikan G. , 1991, s. 2194) Ağırlıklardan büyük olanına unciae, küçük olanına nomismata denilmektedir. Unciae'nın 1,2, 3 ,6 olmak üzere dört birimi, nomismata'nın 1,2,3 ve 4 dört birimi vardır. Ağırlıkların üzerinde değerlerini gösteren yazıtlar bulunmaktadır. (Davidson, 1982, s. 206)

Özellikle kazılarda sıklıkla bulunan diğer bir ağırlık gurubunu içi boş kap biçimindeki ağırlıklardır. Özellikle Korinth kazılarında 11.-13. yüzyıl kontekstlerinde sıklıkla bulunmuş bu tip ağırlıkların içini kurşun ile doldurulduklarını düşünülmektedir (Davidson 1952, s. 206).

Resim 61 Terazi ve terazi büstü

Bizans döneminde ölçü sistemi ile ilgili olarak yazılı kaynaklar sikke ve ağırlık gibi günümüze ulaşan veriler ile yorumlanabilmektedir. Müzelerde korunma altına alınana ve incelenen ağırlık birimlerinin ticari ağırlık olarak kullanılan ve sikke kontrol ağırlığı olarak kullanılan farklı örnekler olarak var oldukları bilinmektedir. Her iki ağırlık birbirinden üzerine kazıma ile yapılan farklı harflerle ayrılmaktadır.

Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde yer alan ağırlıkların ticari olanlarında "I" , sikke ağırlıklarındaysa "N" harfi görülür. (Acara Eser M. , 2005, s. 52) Orta ve Geç Bizans dönemlerine ait az sayıda sikke kontrol ağırlığı günümüze ulaşmıştır. Bunlardan biri İmparatoriçe Theodora (1055-1056) adını taşıyan gümüş ağırlık ile II. Andronikos ve IX. Mikhail'in (1295-1320) tasvirlerini içeren örneklerdir. (Acara Eser M. , 2003, s. 43)

Tüccarlar tarafından sikkelerin kontrolü için kullanılan ve cepte taşınabilir boyutlarda olmasından ötürü "cep terazisi" olarak adlandırılmaktadır Bu tipteki terazilerin Ortaçağ'da

bronz malzemeden yapılmış örnekleri bilinmektedir. Üst ve alt olmak üzere iki kanattan oluşmakta, üst kanadın ortasından geçen demir mille alt kanat hareket kazanır. (Kürkman, 2003, s. 111)

Resim 62 Ağırlık çeşitleri (Bakırtzi, 2002, s. 79)

Bizans Döneminde kullanılan bronz gereçlerden biri de "Kalamos/Stilus" dur. Antik çağdan başlayarak uzun süre kullanılan yazı gereci. Balmumu tabletlere yazı yazmak için tasarlanmış bir ucu yazmak için sivri diğer ucu silmek için küt bırakılmıştır. Bunlara stilus denir. Özellikle papirüslere yazmak için kullanılanlara verilen ad ise kalamos dur. Ortaçağda Batı'da kaz tüyü kalemler yaygınlaşmış iken Bizans'da bunların kullanılmadığı bilinmektedir. (Hörandner, 1991, s. 1621-1622)

Kalamos görünüşü ile modern metal kalemleri andırır. Metal ya da kemikyen yapılan örnekleri bulunmaktadır. Kazılarda ve müzelerde az sayıda olmakla birlikte örnekleri bulunan kalamoslara ait en ayrıntılı verileri el yazmalarından almaktayız. Özellikle Bizans el yazmalarında Kalamarion denen kalemliklerde duran kalamoslar tasvir edilirler. Evangelirstlerde ellerin birer kalamos ile tasvir edilmektedirler. (Hörandner, 1991, s. 1621-1622)

Bizans Dönemi'ne ait bronz stlyusların örneklerine Korinth kazılarında rastlamaktayız. (Davidson, 1982, s. 186)

Bizans Döneminde tıp aletlerinde de maden kullanımı sıklıkla görülmektedir. Demir kolay paslanması sebebiyle çok tercih edilen bir malzeme değildir. Bronz malzeme tıp aletlerinin yapımında sıklıkla kullanılan malzemedir. Günümüze ulaşmış tıp aletlerin çoğu bronzdan yapılmıştır. Bronz hakkında Hippokrates şunu belirtir; "Aletler için yalnız bronzu

tercih et çünkü onunla kullanıma elverişli aletler yapılır”. (Uzel, 2000, s. 34) Bununla birlikte ayrıca kozmatik malzemelerin hazırlanmasında kullanılan aletlerin bazıları da yine maden malzemeden yapılmışlardır.

Bizans Döneminde kullanılan aletler bakıldığında Roma Dönemindeki aletler ile benzerlik gösterir.

Bizans Dönemin’de en çok kullanılan aletlerin başında sondalar gelmektedir. Sondalar; kulak sondası, kaşık sondası ve spatül uçlu sondalar olarak gruplandırılmaktadırlar. Sondaların farklı türlerinin bulunması bunların tek bir amaç için yapılmadığı anlaşılır. (Yalav E. , 2008)

Spatül uçlu sondalar daha çok ilaçları karıştırmak ve hazırlamak için kullanılır (Uzel 2000, s. 57-58).

Korinth kazılarında tıp amaçlı bulunmuş aletler arasındaçatallı sonda en sık görülenlerdendir. Yoğunluğun fazla olması sebebi ile burada üretildikleri düşünülmektedir. (Davidson, 1982, s. 187)

Resim 63 Tıp amaçlı iğne, kaşık ve objeler (Bakırtzi, 2002, s. 89)

Bronzdan yapılmış bir diğer tıp aleti ise kesici amaçla kullanılan bıçak ve neşterlerdir. Ayrıca forseps ve cımbızlarda bronz malzemeden yapılmış tıp amaçlı kullanılan aletler içinde yer almaktadırlar.

Resim 64 Bronz malzemeden neşter ve bıçak (Bakırtzi, 2002, s. 87)

Resim 65 Bronz forseps ve cımbızlar (Bakırtzi, 2002, s. 92)

Bizans maden objeleri içinde bugüne kadar yapılmış araştırmaların nerede ise tamamı liturjik objeler ve değerli ve yarı değerli kişisel objeler için yapılmıştır. 1960 lı yıllardan itibaren yapılan kazı çalışmaları ışığında bulunan maden küçük buluntuların değerlendirilmeye alınmaya başlanması ile başlayan çalışmalar kapsamında buluntuların neler olduğunu yorumlamak ve onları adlandırmak uzun yılları almıştır.

Halen daha Anadolu müzelerinde depolarda yer alan ya da kazılarda bulunmuş olmasına rağmen doğru değerlendirmeleri yapılamayan pek çok maden küçük obje yer almaktadır.

Çalışmalarımız kapsamında gördüğümüz bu küçük objelerin pek çoğunun günlük kullanıma dair objeler, üretime ve atölyelere ait objeler ve tarım, ile günlük kullanım kap-kacak vb. malzemelere ait parçalar olduğunu görmekteyiz.

Yapılmış pek çok yayında karşımıza çıkan bu objeler genel bir tanımlama yapılarak değerlendirilmişlerdir.

Bir diğer Bizans maden sanatına dair kazılarda bulunan malzemeler arasında dokumacılık amacıyla kullanılmış malzemeler bulunmaktadır. Bizans döneminde kadınların dokumayla uğraştıkları bilinmektedir. Ama yine de yün eğirme ve dokuma evlerde yapılan bir iş olarak karşımıza çıkar. Bizans dokumacılığında kullanılan aletlerin başında ipin eğirilmesini sağlayan kirmanlar gelmektedir.

Resim 66 Dokuma tarakları ve iğ uçları (Bakırtzi, 2002, s. 365)

Bizanslı dokumacılar, öncelikle kumaş dokuyor, dokunan kumaş terziler tarafından dikiliyordu. 10. yüzyılla tarihlenen valinin el kitabı olarak bilinen The Book of the Eparch'da tüm kumaş üretimi; boyama, kumaş dokuma, terzilik birbirleri ile ilişkili olduğu betilmektedir. Bunun yanı sıra İstanbul'daki Stoudios manastırına ait bir düzenlemeyi gösteren belgede; terziler ve dokumacılar ayrı bir sanatkâr grubu olarak gösterilir. (Kazhdan & Tablot, 1991, s. 2193)

Dokumanın yapılabilmesi için başlangıçta elde edilmesi gereken ipliğin üretilmesinde iğ ucuna bağnanan içi delik taş, pişmiş topraktan ya da madenden yapılan ağırşaklar kullanılmaktadır. Ortası delik ve yuvarlak ya da konik biçimli bu ağırlıklar kazılarda sıklıkla karşılaşılan buluntular arasındadır. Bu iğlerin uç kısmına takılan kirmandı verilen sivri uçlu küçük parçalar da yine kazılarda sıklıkla karşılaşılan bir düğer grubu oluşturmaktadır.

İpin elde edilmesinden sonraki aşamada kumaşın dokunması gerçekleşmektedir. Dokumada kullanılan malzemelerden bir de dokuma taraklarıdır. Çoğunlukla kazılarda bulunmuş örneklşeri bronzdan yapılmış bu malzemeler dokumanın tamamlanabilmesi için önemlki gereçlerdir.

Resim 67 Makaslar (Bakırtzi, 2002, s. 369)

Kumaşın üretiminden sonra kıyafetin hazırlanması için gerekli terzilik gereçlerini ise makas, iğne, yüksük, bız gibi farklı gereçler kullanılmaktadır.

Özellikle Korinth kazılarındaki dokuma gereçlerine bakıldığında kullanılan tığların, uç kısmı çengel biçiminde kıvrık, sap kısmı uca doğru daralan silindirik formda ve içinin boş olduğu görülür. Olasılıkla bu kısma ahşap bir sap geçirilmiştir (Davidson 1952, s. 173).

Yine Korinth kazılarındaki iğne başları üç farklı gruba ayrılır; ilkin de; iğnenin başında yuvarlatarak bir delik vardır. Diğerinde; iğnenin başında uzun dar bir delik bulunmaktadır. Üçüncü tipte ise iğne başı düzleştirdikten sonra iç kısmının derin oyulduğu görülür (Davidson 1952, s. 173). İğneden sonra dikiş dikilmesi sırasında iğnenin parmakla itilmesini sağlamak amacıyla kullanılan yüksüklerin üzeri açık bve kapalı türleri bulunmaktadır.

Resim 68 İğneler, yüksükler ve makara (Bakırtzi, 2002, s. 373)

Bizans yaşamında günlük uğraşlar içinde en çok kullanılan gereçlerden diğer bir grubu tarım ve çiftçilik malzemeleri oluşturmaktadır. Demir malzeme kullanılarak yapılmış bu gereçler arasında kazmalar, oraklar, büyük bıçaklar, kürekler gibi çok çeşitli işlevsel malzemeler yer almaktadır.

Resim 69 Demir kürek (Bakırtzi, 2002, s. 64), orak ve kazma (Bakırtzi, 2002, s. 126)

Ayrıca atölye ve işliklerde kullanılan, pens, çekiç, taşçı keskileri gibi alwtler de yine demir malzemeden yapılan ve buluntular yoluyla karşımıza çıkan malzemeler arasındadır.

Resim 70 İşlik, taşçı aletleri (Bakırtzi, 2002, s. 66)

Çiftçilerin ve günlük -hayatta taşımacılıkda yardım amacıyla kullanılan at ve eşeklerin nallanması ve koşum takımlarının yapımında kullanılan malzemelerde maden de yapılmışlardır. Koşum takımı yanında yine hayvanların kullanımı şiçin demirden ya da bronzdan yapıl mış çanlarda kazılarda karşımıza çıkan maden gereçlerdendir.

Resim 71 Nallar (Bakırtzi, 2002, s. 113), koşum parçaları ve çanlar (Bakırtzi, 2002, s. 132)

Bizans günlük hayatında kullanılan bir diğer madenden yapılmış gereç grubunu balıkçılık ekipmanları içöerir. Olta iğneleri, ağ ağırlıkları ve iç başlı yabalar bunların arasındadır.

Resim 72 Yaba ve olta uçları (Bakırtzi, 2002, s. 156)

Resim 73 Balık ağı ağırlıkları (Bakırtzi, 2002, s. 157)

Resim 74 Kilit ve aksamları (Bakırtzi, 2002, s. 272)

Son olarak değinilmesi gereken grup mimari içinde kullanılmış olan maden elemanlardır. Bunlar kapı ve pencerelerin kilitleri, bağlayıcıları, gergileri, çivi ve mıhları ile anahtarları içinde barındırmaktadır.

Kazılarda en yoğun grup olarak bulunan bu buluntular genel olarak bulundukları mekan-tabaka ve bir arada bulundukları diğer nesneler vasıtasıyla tarihlendirilirler.

Resim 75 Bronz Anahtar (Bakırtzi, 2002, s. 277)

1.E.SAVAŞ ALETLERİ

Bizans savaş aletleri Bizans İmparatorluğu'nun benimsemiş olduğu savaş ve savunma stratejilerine bağlı olarak gelişme göstermiştir. Özellikle daha militarist olan öncüsü Roma İmparatorluğu'nun aksına Bizans ordusu doğu sınırlarını koruyabilmek adına hareketli süvari birliklerini geliştirmeyi uygun görmüştür.

Özellikle hareketli savunmanın önemini Sasani saldırıları ile öğrenen Bizans için süvari gtupları ve atlı okçular oldukça önemliydi. Süvari birlikleri cataphracti (ağır süvari birliği) ile trapezitae (hafif süvari birliği) den oluşuyordu. (Rice, 1998, s. 131)

6. yüzyıldan itibaren Küçük Asya'nın güvenliği genellikle atlı okçular ile sağlanmaktaydı. İmparator Tiberios (578- 582) ile Maurikios (582-602) dönemlerinde atlı okçular yanında ordu, palatini (hızlı vurucu güçler), comitatenseslerden oluşurdu. Her orduya komuta eden strategus (general) bulunurdu ve her general kendi adamlarını yay ve oklarla donatmakla yükümlüydü. (Rice, 1998, s. 132)

Maurikios döneminde Bizans'ın ilk askeri kitabı yayınlanmştı. Bu dönemde okçulardan oluşan yedek güçler kurulmuştu. Bunların yanında sınır bölgelerinde yaşanan tehditler sebebiyle Bizans ordusunun büyük kısmı paralı askerlerden oluşurdu. Bunlar farklı toplumlardan bir araya gelen askeri birlikler olabilirdi. 7. Yüzyıldan itibaren kurulan theme sistemi ile askeri açık kapatılmaya ve daha sağülam bir askeri güç oluşturulmaya çalışıldı. Ancak paralı asker kullanımından hiçbir zaman vazgeçilmedi. Belki de bu sebepledir ki Bizans ordularının kullandığı ekipmanlar ya da giysiler bir bütünlüğü tam sağlayamadı. Her birliğin kendi içinde farklı bir giyim ve farklı silahları bulunurdu. Paralı askerler ise bağlı bulundukları toplumun askeri kıyafet ve silahlarını taşırlardı.

Örneğin, Rus Varaegler ya da Anglo Saxonlar arasından alınan ve hetarius denilen bu seçkin birlikler; mızrak, kılıç ve kalkandan oluşan ve örme zincirden zırh kullanırlardı. (Rice, 1998, s. 136)

VI. Leon'un taktikler üzerine hazırladığı kitap ile daha fala bilgi sahibi olduğumuz askeri giyim ve silahlar üzerine şu bilgileri edinmekteyiz. Süvariler bir çelik miğfer verilit, atının ya pullu zırh ya da halka veya zincirden oluşan zırh ya da madeni diskle kaplı deri örtüyle korunması söylenirdi. Bu görüntü bir anlamda övgü taşımaktaydı. Bizans zırhı Ortaçağ Batı Avrupa'da kullanılandan farklıydı. Bizans zırhı çoğunlukla birbirine rapt edilmiş dokuma ya da deriden giysilere dikilen metal parçalardan oluşurdu. Tabaka halde yapılan zırhlar bilinse de Bizanslılar tarafından tercih edilmiyordu. Erken tarihlerde buna benzer madenle kaplı korsajlar

ve dize kadar uzanan baldır zırh giyiyorlardı. Ayrıca halka ya da zincirden yapılmış zırh ve maden ayakkabı giyer ve ve maden mahmuz da takarlardı. (Rice, 1998, s. 137)

Resim 76 Skilitzes Elyazması'nda yer alan sahnede süvarilerin betimlemeleri yer almaktadır.

El yazmasındaki ayrıntılı bu betimlemelerde süvarilerin giyim ve aksesuarlarına ait ayrıntılı veriler görülmektedir. (Heath, 2010, s. 10)

Savaşa giden subaylar ayrıca, zincirden yapılmış gömleklerinin ve madeni alın bağlarının altına birliğin kendi özel rengini içeren boyanmış yün cübbeler giyerlerdi. Erler ok, yay hançer, mızrak, kargı ve cirit ile silahlanırlardı. Oklarını göğüslerinin sağında taşıdıkları sadaklarına koyarlardı. İki yanlarında ise kılıçlarını taşırlardı. Miğferleri vizör içermezdi bu sebeple korunmak için küçük madeni kalkanlar taşırlardı. Erlerden farklı olarak hafif atlı okçular zincirden zırh giyer, mızrak savaş baltası ve kılıç taşırlardı. (Rice, 1998, s. 138)

Resim 77 Bizans miğferi 13. Yüzyıl Bizans Miğferi (Heath, 2010, s. 30)

Ülkenin cephane üretimi zengin mineral yataklarının olduğu bölgelerde idi. Nikomedia Bizans tarihi boyunca kalkan ve kılıç yapımı ile ünlendi, Sardis (Sart) ve Caeserea (Kapadokya) ise diğer madeni silah üretiminin başlıca yerleri arasındaydı. (Rice, 1998, s. 140)

Resim 78 10-12. Yüzyıllar arasındaki Bizans süvarilerinin tarihi kaynaklara dayalı rekonstrüksiyon çizimleri. (Heath, 2010, s. 13)

Bizans askeri teşkilatı ve sahip oldukları savaş gereçlerine dair ayrıntılı çalışmalardan biri de I. Heath'ın yapmış olduğu Bizans ordularına ait çalışmasıdır. Burada özellikle el yazmaları, anıtsal resim sanatı ve diğer tasvirli eserler ile tarihi kaynaklarda belirtilen özellikleri değerlendirerek Bizans ordusunda yer alan birimleri ve bunların nasıl göründüklerine dair ayrıntılı illüstrasyonlarını yaptığı çalışmasından da faydalanılmıştır.

10. yüzyıldaki askeri kaynaklara göre katafraktos (süvari), zincir gömlek ya da demirden gövde zırhı giyerdi. Buna klivanion denirdi. Eğer demir bulunamamış ise boynuz yahut kösele lamellerden de yapılablirdi. Hem Taktikalar hem de Sylloge gibi kaynaklardan klivanionun zincir gömlek üzerine giyildiğini belirtirler. Omuzlara miğfer sorgucunun daha ufak bir versiyonu takılırdı. Ayrıca kolçaklar, baldır zırhlar, kösele eldivenler ve bulunabilirse miğferin kenarına zincirden yapılmış bir külah kullanılmaktaydı. (Heath, 2010, s. 12)

10. yüzyılda katafrakoslar, kontarion yani gönder de taşırlardı. Bu aynı zamanda silah olarak da kullanılabiliyordu. IV Leo uç kısımda taşınan flamanın çarpışmada takılmadığını dile getirir. Bunun dışında ok ve yay ile silahlanırlardı. Sadaklarında 65 cm. uzunluğunda otuz ya da kırk adet ok bulunurdu. Kötü nişancılara ise cirit ve mızrak verilirdi. Bu teçhizat kılıç ve

hançer ile tamamlanmakta idi. Bazen eyerlerinde takılı bir muhafazada gürz de bulundurabiliyorlardı. (Heath, 2010, s. 12)

Uçutrma biçimli kalkan olarak adlandırılan kalkanlar Bizans' a özgü idi. (Resim 99) Bazen bu büyük kalkanlar yerine bileğe sabitlenen 30 cm. çapında küçük siperlikler kullanılırdı. 11. yüzyılda ise pek süvari pelerin kullanmaya başlar. Bu pelerinler çarpışmada giyilmezlerdi (Heath, 2010, s. 12) ve pelerinler olası madeni birer toka ile tutturulurlardı.

11 ve 12. yüzyıllarda kaynaklarda tasvir edilen bir diğer askeri kimlik ise süvari sancaktarıdır. Bu tür tasvirlerde piyadeler ile aynı özelliklerde madeni zırh ve silahlara sahip olsalarda küçük ayrımlarıda içerirler. Örneğin kalkanlarının uçutrma biçimli kalkandan Norman tipi kalkana dönüştüğü görülmektedir. Binicilerin çizmelerinde çoğunlukla mahmuz tasvir edilmemiştir. Araştırmacı İ. Heath' a göre mahmuzlar geç Bizans dönemimne kadar benimsenmemiştir. Bu nedenlede yazılı ya da resimli tasvirlerde karşımıza çıkmadığını belirtir**.** (Heath, 2010, s. 12)

Resim 79 10-12. Yüzyıllar arasındaki askeri gereçleri ve kıyafatleri ile Bizanslı piyadeler. (Heath, 2010, s. 14)

Hafif piyadelerin baş silahı bileşik bir yay idi ancak bazen bu olmaz yerine cirit ya da sırık da bulunabilirdi. Çapraz olarak omza asılan sadak içinde kırk a yakın ok bulunurdu. Bazılarında küçük ve hafif çikurion adındaki balta yer almaktaydı. Hafif süvariler çoğu zaman

zırh kullanmazdı. Çoğu zamanda küçük 30 cm. lik kol siperleri kullanırlardı. 11-12. yüzyıllarda ayrıca zırhsız piyadelerde sıklıkla kullanılmaktaydı. Skilitzes Elyazması'ndan esinlenerek yapılan rekonstrüksyonlarda (Resim 100) zırh giymemiş bu askerler tam anlamıyla da askere benzemezler. Ellerinde riptarion ya da akution denilen hafif mızraklar taşırlar. (Heath, 2010, s. 15)

12. yüzyıl ve sonrasında lamel ve pul zırh kullanılmaya devam etsede en çok kullanılan zincir zırh idi. Uzun kollu ya da kısa kollu örnekler mevcuttu. Hafif zırhlılar ise genellikle kösele ceket giyerlerdi. Bu dönemde Bizans atlılarının en önemli silahı gönder ve kılıç idi. Bu tarihlerdeki Bizans kılıçları aynı dönemlerdeki Batılı örneklerden hiç fark değildi. Hatta 1400 lerde İngiliz kılıçlarının Bizans kılıçlarından esinlenerek yapıldığı bile söylenmişti. Bu tarihlerde kalkanların ana malzemesi yumuşak ve hafif ahşap idi. Kenarlarına demir yahut kösele zırh geçirilirdi. 12. Yüzyılda kalkanların üzerindeki soyut ya da jeomorgfolojik betimlemeler 13-14. yüzyıllarda zikzaklar, şeritler gibi daha geometrik formlarla değişiklik gösterdi. 13.yüzyıl sonuna kadar kalkanlar badem biçimindeydi ancak yuvarlak biçimli kalkanlarda kullanılmaktaydı. Aşağıda yer alan 12-13. Yüzyıl askerlere ait rekonstrüksyona dayalı çizimlerde Göreme bölgesindeki Kırk Dam Kilisesi resimleri ve Akka'da yapılmış bir el yazmasından esinlenen araştırmacı her ne kadar Bizans özellikleri barındırsalar da Batı Avrupa şövalyelerine daha çok benzediklerini dile getirir. (Heath, 2010, s. 26)

Resim 80 12-13. Yüzyıllar arasında Bizans askerleri (Heath, 2010, s. 27)

14. yüzyıla ait ise yapılmış çalışmalara dayanarak Aleksandrias'daki resimlere dayanarak yapılan bazı rekanstrüksyon çalışmaları vardır. Ancak araştırmacı kendi içinde bu durumu sorgular. Çünkü burada betimlenen Bizans askerleri tam anlamı ile zırh ile kuşanmış biçimdedirler. Hatta atları bile zırh kuşalı haldedir. Ancak 14. yüzyıl ortasında yazan Gregoras'ın zırh yerine üniforma kullanımını yazdığını belirtir. (Heath, 2010, s. 29)

Yukarıda özetlenen bilgiler ışığında Bizans askeri teşkilatı içinde madeni gereçlerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Miğferden-zırha, ok ucunda-kılıca kadar medenden üretilmiş pek çok gerece sahip ordunun bu gereçlerine ilişkin el yazması ve resim sanatı verilerinin dışında artan arkeolojik çalışmalarda bilgi almamızda önemli rol oynamaktadır.

Özellikle ok uçları ve mızrak uçları Anadolu'da gerçekleştirilen Bizans dönemine ait arkeolojik kazı alanlarında sıklıkla bulunmaktadırlar. Belki bunların daha sıklıkla bulunması geri dönüştürmek için küçük malzemeler olmasına bağlı (bir kılıç ya da zırhın miğferin geri dönüşümde sağlayacağından daha az bir miktar demir elde edilirdi) bırakıldıkları, ya da araştırmacıların değindiği gibi Anadolu'da özellikle doğudan gelen akınlara karşı daha hareketli olan okçu piyade birliklerinin kullanılıyor olmasıdır.

Bizans maden sanatı içinde görülen ve kişilere, özel görevlilere veya kutsal kişilere ait onların monogram ya da ismini ve ünvanını yazılı olduğu mühürler de bulkunmaktadır. Genellikle bronz malzemeden yapılmış bu mühürler dikdörtgen yada yuvarlak formlu olabilirler. Bu mühürler vasıtasıyla bu kişiler yazışmalar yapabilir ya da bunları ticaret sırasında kullanabilirlerdi.

Resim 81 Kişisel mühürler

II. KUŞADASI KADIKALESİ ÇALIŞMLARINA DAİR BİLGİLER

Çalışmamızın konusunu oluşturan Kadıkalesi-Anaia, Aydın'a bağlı olan Kuşadası ilçesinin, Davutlar Beldesi sınırları içinde yer almaktadır. Günümüzde kullanılan adını 12. yüzyıla tarihlenen bir Bizans kalesinden almaktadır. (Akdeniz 2007, 35–36)

Anaia'nın burada kurulması ve yüzyıllarca süre gelen yerleşime mekân olma nedeni, Samos Boğazı'nı denetleyecek biçimde boğazın tam karşısında yer almasındandır. Ayrıca kuzey-güney rotasında çalışan ticaret gemileri için ikmal yapabilecekleri ve mal alıp satabilecekleri doğal bir limana da sahiptir (Akdeniz 2007, 35-36).

Bazı araştırmacılar Anaia'nın antik çağ yerleşimleri içinde görülmediğini ve tarih sahnesine ilk defa Bizans döneminde çıktığını savunmaktadır (Erdem 2000, 127). Oysa adı farklı şekillerde anılsa da ister Ania, ister Anaea olsun kentin antik dönem kaynaklarında sık sık yer aldığını görmekteyiz.[10] Antik dönem de Anaia ile ilgili farklı açıklama ve adlandırmalar olsa da kent adını bu gün varlığı devam eden kaleden almaktadır. 12. yüzyılda yapılmış kale ile ilgili ayrıntılı araştırmalardan biri Müller Wiener'e aittir. Wiener'in, ayrıntılı konum bilgisi

---

10 Texier eserinde, Anaia yerleşiminin tanımını şu şekilde yapmaktadır:

"Sisam (Samos) adası karşısında, deniz kenarına gelindiğinde, tek başına bir tepenin eteğinden çıkan ılık bir madensuyu çeşmesine kadar, doğruca doğu yönünde yürünürse karşınıza gelen tepede Pelaug tarzında binalar olduğu görülür ki daha derin incelemeler sonucunda buranın Lidya ya da Karia kıtasından Anea şehri olduğu zannedilir" (Texier 2002, 215-216).

Texier'den başka; Veli Sevin'de Anaia'yı Peloponnesos Savaşları sırasında Samoslu oligarşi yanlılarının sürüldüğü ve Samos'a ait bir kasaba olarak belirtmektedir. Ayrıca Sevin; Paionion ve Marothesion arasında, önceleri Ephesos'lular sonra ise Samos'lulara bağlanmış Neopolis adlı yerleşime ait mevkiinin Anaia ile örtüştüğünü de vurgulamaktadır. (Sevin 2002, 97)

Anaia'nın erken dönem tarihi hakkında Larson'un Strabondan aktardığı bilgilere göre kentle aynı adı taşıyan bir Amazon tanrıçasının Anaia'da gömüldüğünü öğrenmekteyiz (J.L.Larson, 1995, s. 148). Strabon gibi Bizanslı Etienne'de bu şehrin adını Amazon Anea'dan aldığını bildirmektedir (Texier 2002, 215–216). Kentin adına dair bir başka görüş ise Umar tarafından öne sürülmektedir. Umar yerleşimin adının "yamaç" anlamına gelen *Anawa* olduğunu savunmaktadır. (Umar, 1999, s. 97)

Hasan Malay tarafından 1999 yılında incelenen, Kuşadası Sazdere mevkiinde bulunmuş bir yazıt üzerinde yer alan metinler incelendiğinde; Malay Samos adasında yer alan Hera tapınağının dinsel ve ekonomik etkisinin Anaia'da görülmüş olabileceğini bu yazıtta bulunan Hera kültünün varlığından dolayı Anaia'da bir Hera tapınağının varlığına dikkat çekmektedir (Malay 1999, 95).

verdiği ve bir tepecik üzerinde Kadıkalesi olarak anılan bir Ortaçağ kalesinin varlığından söz eder. (W. Müller-Wiener, 1961, s. 65)

Kadıkalesi olarak adlandırılan bu Ortaçağ kalesindeki çalışmaları içinde çok sayıda antik buluntular, kesme taşlar ve mimarî parçalar ile her dönemden seramik parçalar bulunmuştur. Ayrıca hala in situ halinde mevcut pek çok malzeme gözlemlenmiştir. Araştırmacı, bugünkü şehrin ilk olarak Orta Bizans'ta sürekli korsan tehdidi yüzünden içlere taşındığını aktarmaktadır. (W. Müller-Wiener, 1961, s. 65)

Wiener ayrıca; 13. yüzyıl başlarında ki Patmos Manastırı belgelerine dyanarak; 1261 yılında yapılan antlaşmalar sonucunda Cevizlilere bu bölgede ayrıcalıklar verildiği ve daha sonra Zeno tarafından Venediklilere de serbest giriş izni verildiği belirtilir ve bu izin verildikten kısa bir süre sonra da 1278 de Anaia'lı korsanlardan şikâyetlerini dile getiren Venedikli tüccarlara ait kayıtlar olduğu da belirtilmektedir. Bu az sayıdaki tarihi verilerle Wiener, kalenin inşa tarihini geç Komnenoslar ya da erken Laskarisler dönemine tarihler. Bu da yaklaşık olarak 12.-13. yüzyıllara denk gelmektedir. (W. Müller-Wiener, 1961, s. 69)

Kuşadası Kadıkalesi-Anaia ile ilgili tarihsel verilerden H. Kiepert (1891) ve A. Pihilippos'un (1910–1913) haritalarında bu yerleşimin ilk kez Kadıkalesi olarak adlandırılışı görülmektedir (Mercangöz 2002, 272).

T. Wiegand-H. Schrader'in aktardığına göre ise, Anaia; martir ilan edilen Yunanlı Aziz Olbianos'un da memleketidir. (Schrader & Wiegand, 1904, s. 490)

Anaia bir liman kenti olarak 7. yüzyıldan itibaren önem kazanır. Önce Pygela'nın yerini almaya başlar. Anaia'nın Hıristiyan döneminde Efes metropolitliğine bağlı bir piskoposluk merkezi olduğu bilinmektedir. Çeşitli kilise kayıtlarında Ephesos'un ardından ikinci sırada yer alır ve Ephesos metropolitine bağlı bir piskoposluk olarak adı geçer. (Mercangöz 2010, s. 279). W. M. Ramsay araştırmasında; şehir ve psikoposluk merkezlerini sıralarken Ephesos ile başlar ve Anea şehri ile devam eder.[11] (W. M. Ramsay, 1960, s. 22)

Speros Vryonis'e göre de 11. ve 13. yüzyıllarda; Anaia'nın Efes ile birlikte sahil kesimlerinin tahkim edildiği söylemektedir. Bu da bize bu dönemlerde imparatorluğun imar

[11] Anaia'dan yalnız Bizans devrinde bahsedildiğine sonrasında tekrar zikredilmediğine değinen Ramsay buranın bir liman olduğundan ve para basma yetkisinin olmadığından söz etmektedr.. (W. M. Ramsay, 1960, s. 22)

faaliyetleri yanında; bir anlamda Türklerin işgallerinin yarattığı tahribatı ya da yarattıkları tehlikeyi de göstermesi açısından önemlidir (Vryonis, 1971, s. 220).[12]

Anaia'nın liman özelliği ile önemli bir konuma gelişi 10. yüzyılla birlikte Efes Limanı'nın alüvyonla dolması sonucundadır ki bu; Efes Limanı'nın Bizans donanmasına daha fazla hizmet etmesini engellemiştir (C. Foss, 1979, s. 123-124).

Ayrıca Foss'a göre, Anaia Bizans dönemi boyunca bir piskoposluk merkezidir ve Laskarisler döneminde bir emperion ve kommerkion -yani gümrük merkezi- görevini de sürdürmektedir (C. Foss, 1979, s. 124).[13]

Ayrıca Foss, Anaia'da Bizans döneminde bu sahili korumak adına moloz taş ve tuğla almaşığından yapılmış bir kale bulunduğunu, Helenistik, Roma ve Bizans dönemi kalıntılarını barındıran, günümüzde Kadıkalesi olarak anılan bu kalenin sitiline bakıldığında, inşa tarihi 12. yüzyıl sonu ve 13. yüzyıl başına yani Manuel Comnenos'un hükümdarlığı zamanına tarihlendirilebilineceği önermiştir. (C. Foss, 1979, s. 124)[14].

Foss ayrıca Makedonya Hanedanı döneminde Efes ve civar yerleşimlerinin manastır faliyetlerinin arttığından bahseder. Bu civarda yer alan Galesion Dağı'nın önemini vurgular ve bu dağda olmadığını düşündüğü Bessai Manastırı'nın "bereketli topraklara sahip olduğu ve ticarete uygun bir alanda yer aldığının" bilinmesinden dolayı Anaia'nın yakınında olduğunu vurgulamaktadır. (Foss 1979, 129).

Ticarî anlamda da önemli bir liman olan Anaia'nın kaderi 1204 yılından sonra değişmeye başlar. İstanbul ve Kadıkalesi gibi liman şehirlerinde Venediklilere imtiyazlar verilmesi sonucunda imtiyazlarını yitiren buralardaki Cenevizliler ayaklanır. Ancak kısa zamanda Cenevizliler Bizanslı imparatorlarla Lâtin işgaline karşı birleşerek hareket derler ve

---

[12] Belki de bu tahkimatların yapılma amacının, 1200–1204 yılları arasındaki 4. Haçlı seferi sırasında Ege'deki adaların Latinlerin eline geçmesinden sonra Anaia'da Bizans hâkimiyetine karşı gerçekleşen saldırılardan dolayı olduğunu da düşünmek mümkündür. Zira Girit dâhil Ege'deki bazı adaların Lâtinlerin eline geçmesinin ardından Ege Denizi güzergâhını izleyerek Akdeniz ve Mısır ülkeleri arasındaki ticaretin gelişmesi, Anaia'yı stratejik açıdan önemli bir konuma getirmiş ve buradaki Latin etkilerini de arttırmıştır (Erdem 2000, 130).

[13] Anaia'nın adının kommerkion olarak geçtiği bir diğer yayın ise Bratianu adlı araştırmacıya aittir. Bratianu'ya göre, 1294 de korsanlık faaliyetleri sonucunda sunulan bir tazminat listesinde yine Anaia'nın kommerkion olarak adının geçtiği belirtilmektedir[13] (Bratianu 1929, 133) .

[14] Foss kalenin olasılıkla bu dönemde artan donanma ihtiyacından dolayı sahilin savunulması amacıyla yapıldığını, daha sonraki dönemlerde şehrin daha gerilere taşınmasından sonra, modern dönemde buraya Anya denildiğini belirtir (Foss 1979, 124).

Lâtin İmparatorluğu'nun yenilmesinden sonra Cenevizliler ve VIII Michael Palaiologos arasında 1261 de Nymphaion Antlaşması yapılmıştır. Ancak 1265 yılında Venediklilerle de bir antlaşma yaparak bölgedeki ticarî faaliyetlere onları da ekleyerek; Venedikli tüccarların da Anaia limanında ithalât ve ihracat yapacakları hükmü eklemişlerdir. Bu antlaşmalar ile Ceneviz ve Venedikli tüccarların bu liman kentine böylece yerleştiklerini görmekteyiz (Maltezou 2003, 253 dipnot 1-2).

Turan tarafından aktarıldığı üzere; VIII. Michael'ın Cenevizlilere tanınan ayrıcalıklara bakıldığında;

> "Bizans imparatorunun Cenevizlilere İstanbul, Kadıkalesi (Anaia Anea), Edremit, Selanik, Conssandria ile Girit (Candia), Eğriboz, Sakız ve Midilli adalarında Cenevizlilere mülk olarak içinde konutlar yani *loggialar* ve kilisede bulunan birer mahalle ile tam anlamıyla kendi yönetimlerinde olacak birer ticaret merkezi yani *fondaco* verilecektir"

örneğini vermektedir. Cenevizliler ayrıca imparatorluğa ait olan her yerde vergiden muaf olarak ticaret yapabileceklerdi (Turan 1990, 36).

Cenevizlilerin bu bölgede vergiden muaf biçimde yaptıkları ticareti belgeleyen bir diğer yayın Kate Fleet'e aittir. Fleet' in yayını ayrıca hangi ürünlerin ticaretinin yapıldığını söylemesi açısından önemlidir. Anaia'da (Kadıkalesi) köle, tahıl ve şarap ticaretinden bahseder. Ayrıca 1303 de Kadıkalesi Anaia'dan Yunanlı köle kadınların Türkler tarafından Theologos ve Sultanhisar'a satıldığını belirtmektedir[15] (Fleet, 1999, s. 38) Şarap içinse Fethiye ve Anaia'nın şarap üretim alanı olduğu ve 13. yüzyılda Venediklilerin buralardan şarap ihraç ettiklerini de belirtir (Fleet, 1999, s. 75)

Bu Nymphaion Antlaşması'nın sağladığı izinle önce Cenevizlilere sonra Venediklilere verilen haklardan sonra Anaia'da yoğunlaşan varlıklarının Bizans donanmasının gerilemesi ile Venedik ve Cenevizliler arasındaki çekişmeler Anaia civarında korsanlık faaliyetlerinin başlamasına sebep olmuştur (Turan 1999, 41) .

Yine bir diğer yakın tarihli kaynağa göre 13. yüzyılda Eğriboz adasındaki Lombard Kralları'nın yaptığı seferler sırasında Anaia'ya uğradıkları belirtilir. Buradan 50.000 hyperpers değerinde ganimet ve değerli metal taşıdıkları da belgelerde yer almaktadır (Bury 1886, 330).

Özellikle Haçlı Seferleri'nin başlamasından sonra ticarî etkinliklerinin yanında çeşitli korsan faaliyetlerinin de arttığı Anaia (Kadıkalesi) Malazgirt Savaşı öncesi Aydınoğulları'nın

---

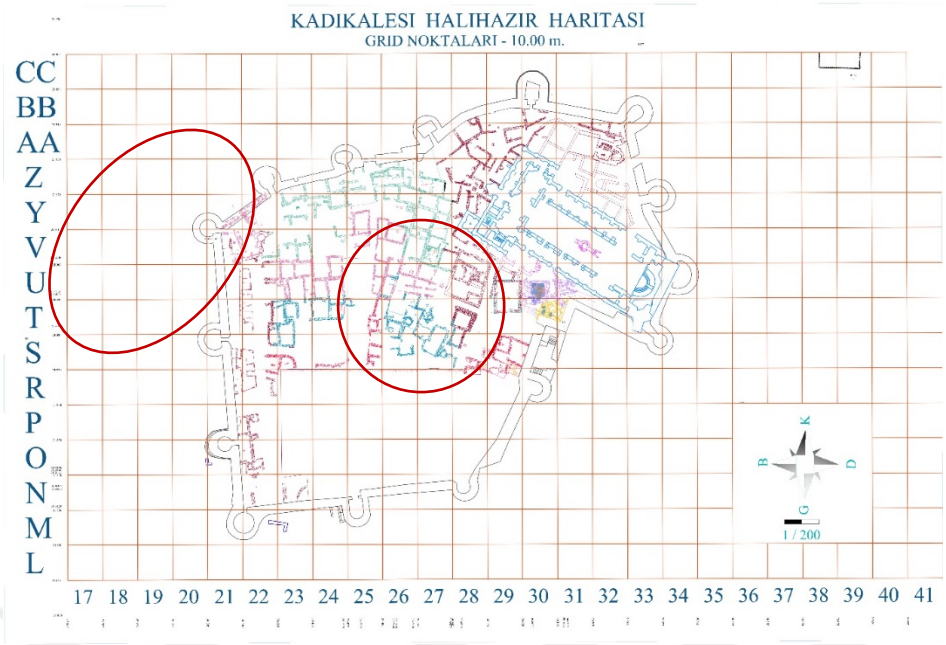
[15] Ayrıntılı bilgi için Bkz. Kate Fleet, *"Europan and İslamic Trade in the Early Ottoman State: Mercants of Genoa and Turkey"*, Cambridge Universty Press, 1999.

eline geçer (Turan 1999, 160); Malazgirt Savaşı'nın ertesinde (1071) ise Çakabey'in burada kısa süren bir beylik kurduğu, ancak Çaka'nın ölümü ile İzmir ve Ege kıyıları 13. yüzyıla kadar Bizans egemenliğinde kaldığı bilinmektedir (Turan 1999, 113).

1304 yılında Anaia' da Katalanların egemenliğinin görülmektedir. Bu tarihlerde Türk ve Katalanlar arasındaki çatışmalar sırasında Katalan birliklerinin geriye çekilerek ikinci bir emre kadar Anya (Kadıkalesi-Anaia) da beklemesini emreder (Ayönü 2009, 47). Burada Türklere karşı uygulanacak hareketi tartışırken Sasa Bey komutasındaki Türk birliklerinin civar kasabaları yağmaladığı haberi ile harekete geçtiler. Taraflar arasında yapılan savaşta Katalanlar galibiyetle ele geçirdikleri ganimetlerle Anya'ya (Anaia) geri dönmüşlerdir. 15 Ağustos 1304 de Katalan büyük birliği Anaia'dan ayrıldığını ve Muntaner'in bundan sonra verdiği bilgiler şüpheli olduğunu belirtir (Ayönü 2009, 48).

Sonraki yıllarda ise Katalan egemenliğinin son bulması ile bölge tamamen Türklerin egemenliğine geçmiştir.

Kalenin kesin tarihi bilinmemekle birlikte, Kadıkalesin'de yapılmış çalışmalara bakıldığında kalenin inşa teknikleri ve duvar dokusu ile yapı Laskarisler dönemine (1204-1261) tarihlemektedir. (Mercangöz Z. , 2007, s. 281) Kalenin sur ve burçlarını konu alan bir çalışmada; surlar ve burçlar içte moloz taş dolgu, dışta ise kısmen kabayonu ve moloz taşın tuğla ile beraber kullanıldığı duvar tekniği kullanılarak yapıldığı, yarım tuğlaların sur ve burçlarda özellikle çerçeveli tekniğin uygulanmasında kullanıldıkları vurgulanmaktadır. (Erdul Mergen, 2010, s. 213) Düzenli bir çerçeveli teknik uygulaması olmayan kalenin surları ve burçlarındaki bu uygulamaya bakıldığında Batı Anadolu'da Laskarisler döneminde yapılmış olan tahkimatlara uygun bir teknik olduğu ve askeri yapılarda son derece düzensiz olarak karşımıza çıkan bu teknik doğrultusunda araştırmacılar bu yapıları 13. yüzyıla tarihlendirdikleri belirtilmektedir. (Erdul Mergen, 2010, s. 213)

Resim 82 2001-2005 yılları arası Kadıkalesi/Anaia kazı çalışmal alanları. (Kadıkalesi Arşivi)

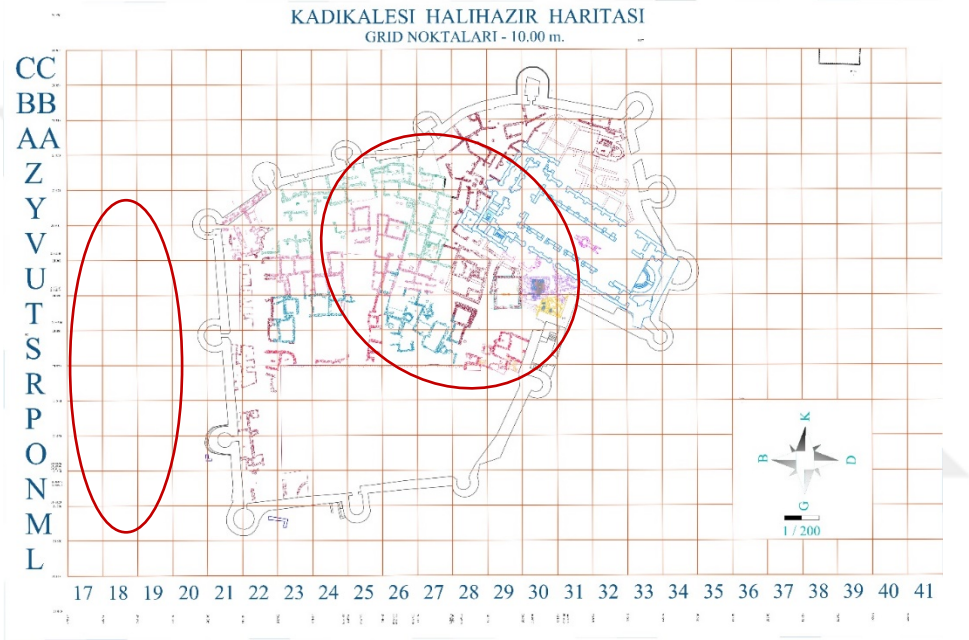
Kadıkalesi kazıları 2001 yılında Prof. Dr. Zeynep Mercangöz'ün bilimsel başkanlığında Aydın müzesi ile ortak olarak bir kurtarma kazısı olarak başlamıştır. İkinci yıldan itibaren Bakanlar Kurulu Kararı ile arkeolojik kazılar arasına girmiştir. 2001 yılında iki alanda kalenin doğusundaki giriş kapısı ve kalenin içine doğru ilerleyen alanda çalışılmıştır. İlk yıllarda yapılan çalışmalarda amaç kalenin iç kısmı ve sur dışında kale duvarlarını ve kalenin ana girişinin açığa çıkarılmasını amaçlamıştır. 2001-2005 yılları arasında ağırlıklı çalışma sektörleri kale ana girişi, 3-4-5 no. lu burçlar arası sur önü kazıları ile devam edilmiştir.

2002 yılında 3 ve 4 no. lu kuleler arasında dolgu toprağın kaldırılmasına yönelik temizlik çalışmaları yapılmış, 2003-2005'de iki ayrı sondajda höyükle ilgili bulgulara ulaşılmıştır. (Mercangöz Z. , 2007, s. 286)

2005 yılında sonra kale girişinin temizlenmesi ile girişten itibaren kalenin içinde ortaya çıkan mekanlar doğrultusunda kazı çalışmalarına devam edilmiştir. 2005-2007 yılları arasında mescid olarak adlandırılan mekânın batısında devam eden çalışmalarda bir sokak dokusu görülmüş ve bu alanda kuzey batıya doğru çalışmalara devam edilmiştir. Özellikle mescidin kuzeybatısında kilise kompleksi, şapel ve ona bitişik mezar ek yapısı ortaya çıkmaya başlamıştır. Mezar ek yapısı olarak düşünülen bu alanın sonraki çalışmaları ile kilisenin güney yan nefi olduğu anlaşılmıştır (Mercangöz Z. , 2013, s. 14) Aynı yıllarda sur dışındaki çalışmalarda devam etmiştir.

2006 yılında iki ayrı sektörde çalışılmıştır. Bunlar kalenin içinde doğu kapısı önü ve kalenin güney batı köşesi sur önü ve güney batı köşe sur içinde alanlarıdır. (Mercangöz Z. , 2008, s. 449)

2007 yılında ise; kalenin içinde doğuda giriş kısmı önünde, batıda 5-6 numaraları burçlar arası sur dışında ve surun üzerindeki iç kısımda, batıda 5 ve 6 numaralı burçların arasındaki kısımda çalışılmıştır. Çalışmaların devamında kale içi mescit yapısının güneybatısındaki çalışmalara devam ettikçe kilieye ait olduğu düşünülen mekanlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Kilisenin güneybatı köşesine eklenmiş sarnıç yapısıda bu yılki çalışmalarda kısmen ortaya çıkmaya başlamıştır. (Mercangöz Z. , 2013, s. 16)

Resim 83 2006-2009 yıllarında çalışma alanları. (Kadıkalesi Arşivi)

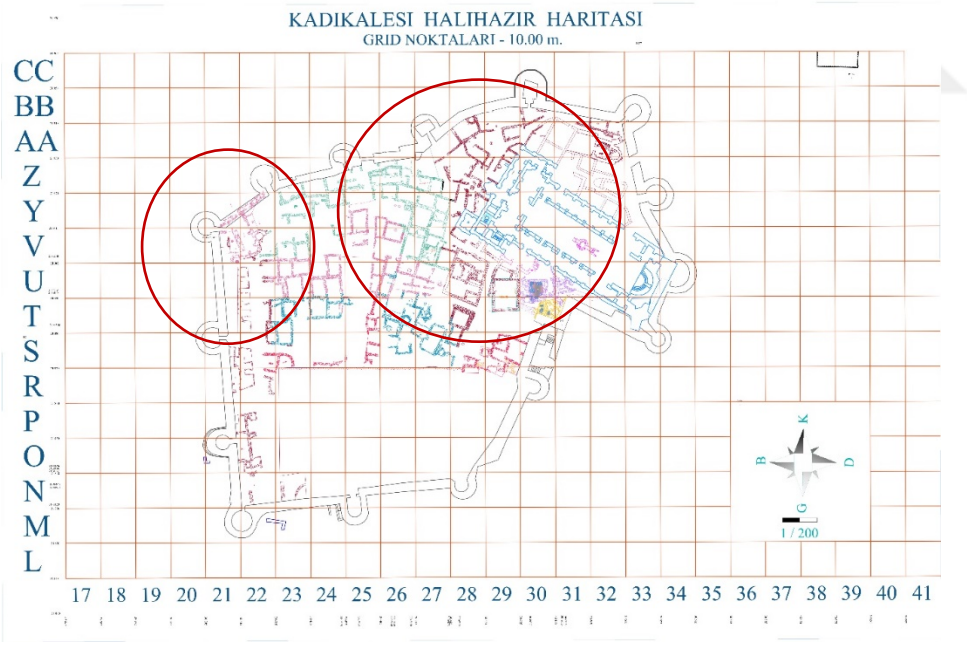
2008-2009 yıllarından itibaren mescidin kuzeybatısında ortaya çıkmaya başlayan sarnıç yapısı, sarnıç ek yapı ve güney şapelin ortaya çıkması ile kazı çalışmaları ağırlıklı olarak bu mekanlar da yoğunlaşmıştır.

2009 yılında ilk olarak kale içindeki mekânlar V-31, Y-30, Y-31, Z-31, AA-31, Z-32, AA32 açmaları ve höyük araştırmaları sur dışındaki L-24 Step I, L-24 Step II ve K-24 9 STEP III ile L-25 STEP I, L-25 Step I, L-25 Step II, K-25 M-25 açmalarında çalışılmıştır.

2010 yılında çalışmalar, kale içindeki mekân dağılımına yönelik araştırmaların sürdürüldüğü U-33, Y-31, Y-32, Y33, Z-31, Z-32, Z-33 açmalarıdır. Diğeri ise höyük araştırmalarının yapıldığı sur dışı sektöründeki M-23 ve L-23'te I. Basamaklı Açma (Step I), L-23'te II. Basamaklı Açma (StepII), K-23'te III. Basamaklı Açma'dır (Step III) (Mercangöz & Tok, 2010, s. 355)

2011 yılında kazılar, biri sur dışında, diğer ikisi kale içinde olmak üzere üç ana sektörde çalışılmıştır. Kale içinde anıtsal kilise ve çevresindeki mekân dağılımına yönelik; U-34, Y-34, T-34, V-34, T-35 açmalarında çalışılmış ve ana kilisenin apsisi ortaya çıkarılmıştır. Apsisin altında bir galeri katı bulunmuştur. Çalışılan diğer sektör; batıda Osmanlı Dönemine ait tabyalarda U-24,V-24,Y-24,T-24,P-24,R-24,S-24 açmalarında kazılar yürütülmüştür. Sur dışında höyük araştırmalarının yapıldığı üçüncü sektördeki çalışmalar ise basamaklı açmalarda L-23 1 Numaraları Basamaklı açma, L-23 2 Numaralı Basamaklı açmalarda sürdürülmüştür (Mercangöz, Tok, & Hazinedar Coşkun, 2011, s. 276).

2009-2012 yılları arasında ağırlıklı olarak kilise ve mekanlarının açılması tamamlanmaya çalışılmış, 2012 yılında alt yapı kazı çalışmaları başlamış, alt yapı önündeki dolğu ve akan toprak temizlenmiştir. 2012-2014 yılı çalışmalarında kilisenin kuzeyindeki mekanlar ile kilisenin batısındaki mekanlarda ağırıklı çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmalar sonrasında kilise kuzeyinde bir şapel daha tespit edilmiş, ayrıca kilisenin batısındaki mekanlar kendi içinde daha anlamlı bir hal almaya başlamıştır. 2014-2018 yılları arasında da kilise içindeki çalışmalar yanında ağırlıklı kilisenin batısındaki mekanlarda çalışmalar yürütülmüştür.

Resim 84 2007-2018 yılları arasında çalışılan alanlar. (Kadıkalesi Arşivi)

2018-2020 yılları arasında alt yapı çalışmaları yeniden devam etmiş, kilise içindeki bemada kazı çalışmaları yapılmış ikinci bir alt yapı tespit edilmiş ve diğer alt yapı ile bağlantıları açığa çıkarılmıştır.

III.KATALOG: KUŞADASI KADIKALESİ MADEN BULUNTULARI

"Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı tez çalışmamız kapsamında incelediğimiz buluntular arasında katalog kısmında, buluntuların tanıtılmasında kullanılan yöntem şu şekildedir. I. Bölümde Bizans maden sanatı içinde kullanılmış malzemelerin tanıtımı yapıldığından Katalog bölümünde ağırlıklı olarak malzemenin durumu, nerede ve nasıl kullanılmış olacağına dair veriler sunulmuştur.

Burada listeleme yönteminde ilgili grubun parçaları, buluntu yılları esas alınarak sıralanmışlardır. Kazı envanter sistemine dahil olan açma adı, buluntu kodu, ve kazıya ait anvanter numarası gibi veriler yerine sırasıyla; bulunduğu yıl, eserlere verilmiş maden envanter numarası, ayrıca kale içinde kilise ve diğer mekanlar dahilinde mekan bazlı olarak nerede bulundukları aktarılmıştır.

Amacımız okuyucuyu pek çok karışık kodlamalar ile sıkmadan buluntuların mekânsal ve alan içinde hangi mekanlara yakın olarak bulunduklarını belirtmektir. Buradan yola çıkarak da IV. bölümde, mekanlar ve buluntular arasındaki işlev tartışılacaktır.

III.1.LİTURJİK MALZEMELER VE KİLİSE EŞYALARI

"Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı tez çalışmamız kapsamında incelediğimiz buluntular arasında kataloğumuzun ilk kısmını Litürjik Malzemeler oluşturmaktadır. Bu buluntular kendi içinde Kiliseye Ait Malzemeler ve Kişisel Litürjik Eşyalar olmak üzere iki ana grup altında incelenmiştir.

Öncelikle Kadıkalesi'nde yer alan anıtsal kilise ve çevresinde bulunmuş kiliseye ait liturjik buluntular değerlendirilmiş, sonrasında ise kilise ve çevresinde bulunmuş olan kişisel liturjik buluntular ayrı bir başlık altında incelenmiştir.

III.1.A. KİLİSEYE AİT MALZEMELER

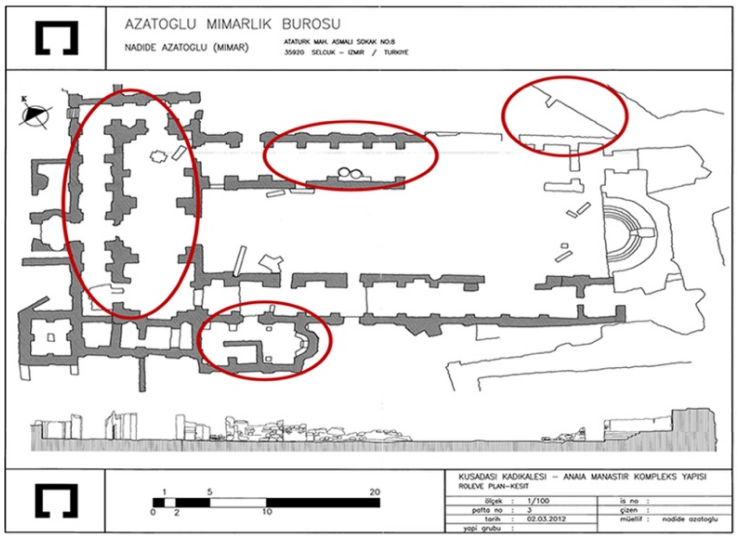
Aşağıda başlayan Kadıkalesi maden buluntularına dair kataloğumuzda öncelikli olarak 121 adet kiliseye ait olabilecek aydınlatma malzemesi incelenmiştir. Bunlar kendi içlerinde tipolojik gruplara ayrılmışlardır.

Öncelikli grubu oturtma çivileri, yağ toplama çanakları ve şamdan parçaları oluşturur. Ardından cam kandillere ait kandil askıları ile bunlara ait kancalar değerlendirilmiştir. Bu gurubu daha büyük bir aydınlatma aracı olan polykandilion ve hatta belkide bir khoros a ait olabilecek parçalar grubu izlemektedir. Son olarak da gruplar halinde bir arada bulunmuş fitil tutacakları ile aydınlatmaya ait araçların parçaları olabilecek birkaç örnek verilerek tartışılmışlardır.

III.1.A.1. AYDINLATMA ARAÇLARI

"Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı tez çalışmamız kapsamında incelediğimiz buluntular arasında değerlendirilen ilk grup maden aydınlatma gereçleri; Kadıkalesi kazılarında bulunan maden buluntuların içinde yaklaşık %18 lik bir dilime sahiptir.

Çalışmalara başlanılan ilk yıllardan itibaren alanda karşılaşılan en büyük sorunlardan biri olan definecilik faaliyetleri nedeniyle; 2001-2020 yılları arasında bulunan kiliseye ait olduğunu düşündüğümüz maden aydınlatma gereçlerinin pek çoğu tekil kalmış, hangi bütüne ait parçalar oldukları net anlaşılamamıştır. 2007 yılından itibaren özellikle güney şapel ile iç ve dış narteksle rde başlanan çalışmalar, ardından 2008-2011 yılları arasında anıtsal kilisenin güney ve kuzey nefleri ile ana nefin tamamen açılması, apsis mimari kurgusu ve apsis yan odalarının ortaya çıkarılması ile aydınlatma gereçleri açısından ilk ve daha net verileri sunmuştur. Anıtsal kilisenin kazı çalışmaları sırasında dört çalışma alanı bu açıdan önemlidir. Bunlar; güney şapel, narteksler, kuzey nef arkasolium nişleri ve 2012 yılında kazı çalışmalarına başlanan anıtsal kiliseye ait alt yapı önemli noktalardır. Kilisenin içinden ve çevresinden, alt yapı önüne akan dolgu toprak içinde yoğun miktarda maden aydınlatma gereci parçası bulunmuştur. Bu alanda aydınlatma gereçleri ile bir arada yoğun miktarda cam kandil parçaları da aynı kodlarda tespit edilmiştir. Alt yapının girişindeki bu akan toprak dolgunun tamamen temizlenmesi sonucunda daha önce tek olarak anlam yüklenemeyen pek çok maden aydınlatma parçasının aslında bir bütüne ait parçalar olduğu netlik kazanmıştır.

Resim 85 Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2001-2012 yılları arası çalışılan ve maden aydınlatma gereçlerinin yoğun geldiği alanlar. (Kuşadası Kadıkalesi Arşivi)

Kadıkalesi/Anaia Kazısı anıtsal kilisesinde, 2001-2020 yılları arasında bulunmuş olan maden aydınlatma gereçlerine bakıldığında en yoğun grubu kanca ve kandil askılarının oluşturduğu görülür. Kanca ve kandil askıları basit tipte, çoğunlukla iki bölümden oluşan, uçlarında kulplu kandillerin takılmasını sağlayacak şekilde kancaların yer aldığı örneklerdir. Bunların bazılarının ortasında burgulu bir şerit yer alır. Bu uçlu askılar en tepede ayrı bir kanca tarafından bir araya toplanır.

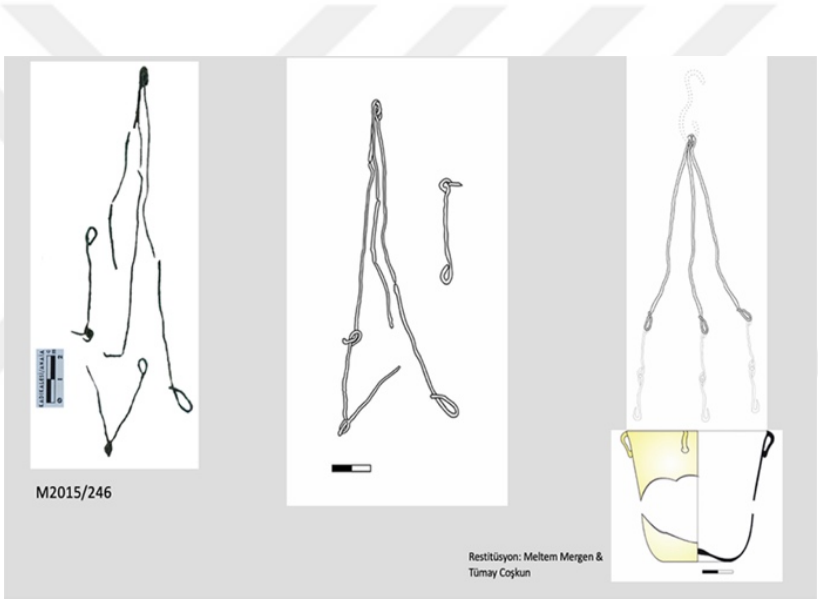
Bu kancalar ile bir arada bulunan ve aydınlatma gereçlerinin bir parçası olduğu düşünülen bir diğer grup ise; askı ve zincir şeklindeki taşıyıcı elemanların duvara sabitlenmesinde kullanılmış olduğunu düşündüğümüz taşıyıcı kancalar oluşturmaktadır.

Kancalar yanında bulunan bir diğer aydınlatma gereci parçası, kazı sezonları içinde sadece iki adet bulunmuş olan tepeliklerdir. Bu tepeliklerden biri zincir ile, diğeri ise dairesel formlu askısıyla bulunmuştur. Bu iki tepelik maden aydınlatma gereçleri ve cam kandil parçaları ile bir arada bulunmuşlardır. Bu nedenle bir buhurdan tepeliği olmalarından ziyade, kandil tepeliği oldukları düşünülmektedir. (Bkn. Kat. No: 74-75)

Kadıkalesi/Anaia Kazısı Anıtsal Kilise'si kazıları sırasında çok sayıda dairesel formlu ince askılar (Bkn. Kat. No: 57,58,59,60, 62, 63, 64 vd.) ile şerit biçimli askılar bulunmuştur (Bkn. Kat. No: 72,76). Bulunan bu askıların polykandilionlarda kullanıldığı düşünülmektedir. Kazılarda çoğunluğu ajur tekniği ile bezenmiş bitkisel ve geometrik süslemelere sahip polykandilion askıları bulunmuş (Bkn. Kat. No: 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84) olsa da az sayıda düz levha biçimli ya da silindirik gövdeli ve boğumlu örneklerde yer alır. (Bkn. Kat. No: 73)

M2015/246 ile M2016/59 maden envanter numaralı askı parçaları, kuzey nefte yer alan arkasolium nişinin içindeki mezar çalışmaları sırasında mezar üzerinde bulunmuşlardır. Çevresinde de cam kandil parçaları tespit edilmiştir. Bu bağlamda toplanan cam kandil parçaları ile bir arada kullanılmış olduğu, kullanım amacının ise mezarı aydınlatmak olduğu düşünülmektedir.

Özellikle kuzey nefde arkasolium nişinin içinde bulunan M2015/246 no.lu dairesel formlu kandil askısı etrafında bulunmuş kandil parçaları ile incelenmiş ve restitüsyon önerisi getirilmeye çalışılmıştır.[16] İki bölümden oluşan kandil askısı birbirlerine kancalar ile bağlanır. Her üç askınında en tepede toplayıcı bir kanca ile bir araya getirildiği düşünülmektedir. Kazı alanlarında pek çok benzer örneği bulunan bu kulplu kandil askı tipinin Bizans döneminde nerede ise sürekli olarak varlığını koruduğu bilinmektedir.[17]

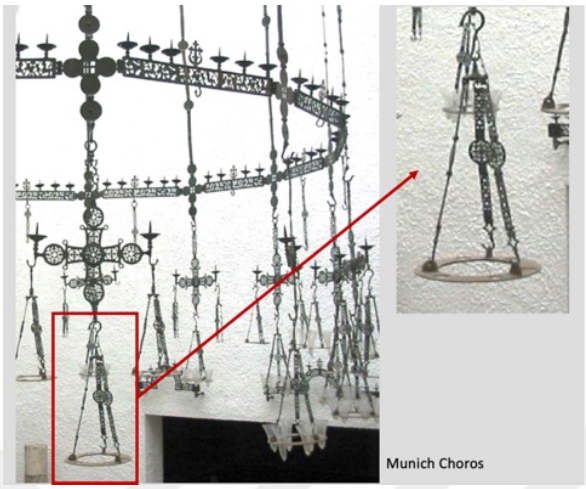
Resim 86 Kadıkalesi/Anaia Anıtsal Kilise kazılarında bulunmuş dairesel formlu kandil askı parçaları ve restitüsyon önerisi.

Özellikle 2012 kazı sezonu ve devamını izleyen sezonlarda bulunan levha şekilli, menteşeler ile birbirine bağlanarak tamamlanan askılardan bazıları birbirine dairesel formlu ara elemanlar ile menteşelenerek bağlantılanmışlardır. Farklı noktalardan bulunmuş bu askılar

[16] Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 22. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 24 - 26 Ekim 2018, İstanbul, "Kuşadası Kadıkalesi Kazılarından Maden Aydınlatma Gereçleri" başlıklı bildirimiz için 2018 yılında Dr. Öğr. Üye. Tümay Hazinedar Coşkun ile birlikte yapmış olduğumuz çalışmalarda, maden aydınlatma gereçleri ile cam kandil parçalarını bulundukları alanlar dahilinde inceleyip bir araya getirerek bu parçalara işlev ve restitüsyon önerisi getirmeye çalıştık.

[17] Benzer örnekler için bkn. WALDBAUM, 1983:102 Kat. 601-602 Pl.39; Μότσιανος, 2011: 618 Kat.743

birbirini tümlemeleri sebebiyle kazı alanında gerçekleşen definecilik faaliyetine de ışık tutmaktadır. Bu şerit biçimli menteşeli taşıyıcı elemanların en yakın benzer örneği Münich Choros'un da kullanılan şerit biçimli askılardır.

Resim 87 Solda ve ortada Münih Choros'u ve polykandilionu

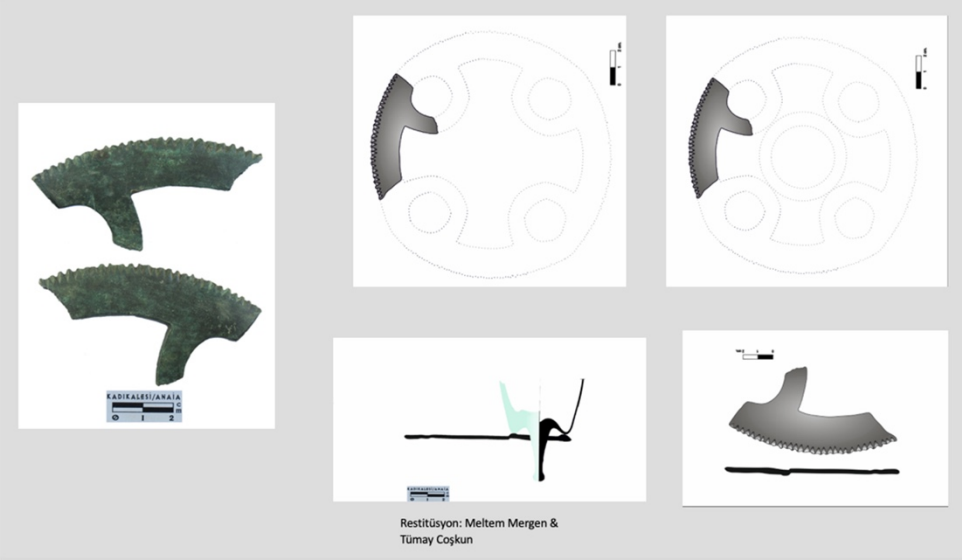
Tıpkı Münich Choros'un da olduğu gibi ajur teknikli bitkisel bezemeler ile süslenmiş olan bu askıların tek farkı; askıları birleştiren dairesel parçanın üzerindeki bezemede görülür. (Theis, 2001, s. 59) Bu nedenle Kadıkalesi Anıtsal Kilise'sinde bulunmuş bu örneklerin hem yapım malzemesi hem de işçiliği göz önüne alındığında özel bir üretim olduğu düşünülmektedir.

Resim 88 Ajur teknikli menteşeli askılar ve kancaları

Polykandilionlara ait olduğu düşünülen parçalardan diğer bir grubu ise kırık halde bulunmuş olan diskler oluşturur. Özellikle 3 adet bronz buluntunun diğer aydınlatma elemanları ile bir arada bulunmuş olması nedeniyle bu üç eleman retsitüsyon önerilerine hazır şekilde

incelenmişlerdir. M2012/223 no.lu parçaya uygun 2 adet restitüsyon denemesi yapılmıştır. Diskin üzerinde restitüsyon önerisi dahilinde yer alan yuvalara olasılıkla 3 cm. çapında dört adet cam kandil, merkezdeki yuvaya da bir kandil ile toplam beş adet cam kandil yerleşiyor olmalıdır. En yakın benzer örnekleri Beth-Shan'da ve Frankfurt Arkeoloji Müzesinde yer alan polykandilionlardır.[18] Bu tür örnekler yayınlarda Erken Bizans Dönemine tarihlendirilmektedirler. (Shamos, 2018, s. 25) (Μότσιανος, 2011, s. 627)

Resim 89 M2012/223 no.lu olası polykandilion diski parçası ve restitüsyon önerisi

Kadıkalesi/Anaia Kazısı Anıtsal Kilise'si kazılarında ele geçen yoğun aydınlatma gereçlerinden biri de yağ toplama çanakları ve oturtma çivileridir. Bizans Dönemi'ne ait yağ toplama çanakları, bazen düz, bazen de derin çanaklardan oluşur. Genellikle dışa çekik ağızlı, kademeli ve katlı kenarlı olarak yapılmışlardır. Yağ toplama çanağının ortasında kandilin oturmasını sağlayan kare kesitli oturtma çivisi yer alır. Çivinin başladığı yer çoğunlukla bir veya iki boğumludur. Kare ya da silindir biçimli gövdeye sahip bu çivilerin bazıları uç kısma doğru sivrilerek sonlanır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 76)

Kadıkalesi'nde bir arada ya da farklı noktalarda bulunmuş olan bu çanak ve oturtma çivilerinden bazıları daha büyük boyutları ile dikkat çeker. Bu tür çanak ve çivilerin şamdan üzerinde kullanımı dışında bir *"Choros"* un parçaları olabileceği düşünülmektedir.

Kadıkalesi örnekleri içinde; şamdana ait olabileceği kesin olan bir adet küçük boyutlu yağ toplama çanağı ve çivisi, şamdan kolu üzerinde korunmuş halde bulunmuştur. Bu parçanın yakınında bulunmuş olan bronz ayak ise belki de bu şamdana ait bir parça olmalıdır. Bulunmuş

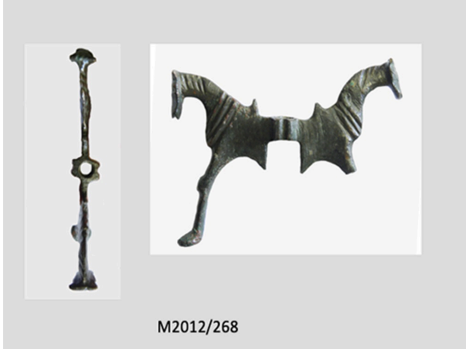
[18] Benzer örnekler için Bkn. SHAMOS, 2018: 25; Μότσιανος, 2011:627 Pl.798.

olan bu ayak Türk ve Dünya Müzeleri'nde sıklıkla görülen örneklere uygun olarak; üç ayaklı, ayakları stilize hayvan ayağı şeklinde, ayakların arasında ise iki dilimli ve merkezde üçgen biçimli bir damla ile sonlandırılmış bir örnektir. Benzer örnekleri; 6. yüzyıldan başlayarak 12. yüzyıla kadar devamlılık göstermektedir.[19]

Resim 90 Şamdana kolu ve küçük boyutlu yağ toplama çanağı ile çivisi. Bu parçanın yakınında bulunmuş olan olası şamdan ayağı.

Kadıkalesi'nde bulunmuş olan aydınlatma gereçleri arasında yer alan bir diğer grup ise standlardır. Kiliselerde bu tür standların hem kandil için hem de buhurdanlar için kullanıldıkları bilinmektedir. Bu standlar tekli lambalar olarak adlandırılan "Candelai" ve "Kathistai" olarak typikon metinlerinde geçen lambaları taşırlardı. Bunlardan "Candelai" bir zemine oturtulmuş kap şeklindeki lambalardır; "Kaniskia" ise kandil zarflarına verilen ad olarak kullanılmaktadır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 25) Bu açıdan aydınlatma gereçleri grubuna dahil ettiğimiz bu stantlardan özellikle biri; at biçiminde ayaklara ve merkezde bir birleşme yuvasına sahip örnek iki parça halinde bulunmuştur. Bir parçası tüm haldeki standın diğer parçası kırık haldedir.[20]

Resim 91 Candelai standı olabilecek bronz standlar

[19] Benzer örnekler için Bkn. GÖKALP, 2001:154-155; CRWAFORD, 1990:101; WALDBAUM, 1983:102
[20] Benzer örnekler için Bkn. DAVIDSON, 1952:842 Pl. 62; Μότσιανος, 2011:604 Pl.659-660

Az sayıda örneği olan bir diğer buluntu grubu ise bronz malzemeden şerit biçimli levhalardır. Bu levhalar merkezde 3-4 cm. çapında bir boşluk ile uçlara doğru büklümlü ve uç kısmında perçim delikleri ile sonlanır. Bu grubunda polykandiliona ait bir parça olduğu düşünülmektedir. Yanında kandil fitil tutacakları ve cam kandil parçalarının bulunmuş olmasından dolayı bu bronz şeritlerin birer kandil tutucu oldukları düşünülmektedir.[21] Nitekim Μότσιανος'un yayınında 701 katalog numaralı Methani Agios Onoufrios Manastırı'ndan bir örnek ve Allaire Koloksyonu'na ait örnek ile bu kullanım kaynaklarla da desteklenmektedir. (Μότσιανος, 2011, s. 611)

Resim 92 Kazılardan bulunan bronz şeritlere bir örnek. Allaire Koleksiyonu'ndaki aydınlatma gerecindeki kandil tutacakları ile benzerliği dikkat çekicidir.

Bir diğer yoğun grup madeni fitil tutacaklarıdır. Pek çok kazıda bulunmuş olan formları ile hem "s" hem de "y" biçimli formda olan fitil tutucular cam kandil parçalar ile bir arada gelmektedir. "s" biçimli tutucular bir ucu kıvrıktır ve bu uç kandilin ağız kısmına oturmaktadır. Diğer kısım ise kandilin içindedir ve boru şeklinde ki bu kısma fitil oturtulur. Kadıkalesi'nde bu gruba uygun az sayıda örnek yer almaktadır. Daha yoğun fitil tutucu örneklerini ise "y" biçimli tutucular oluşturur. Bu tutucular tüm veya tüme yakın halde bulunmuşlardır. Merkezde yer alan fitilin oturduğu boru şeklindeki kısım yukarıya doğru açılan ve uçlarda kıvrılan kollar ile sonlanır. Üstte kıvrılmış kollar iki taraftan cam kandilin ağız kısmına oturmaktadır. [22]

[21] Benzer örnekler için bkn. Μότσιανος:625-624 Pl.780-782; Allaire Colection **https://ancientglass.wordpress.com/**

[22] Benzer örnekler için bkn., Μότσιανος, 2011: 604, Kat.437

Resim 93 Kadıkalesi fitil tutuacakları ve parçaları

Kandil fitillleri ile bulunmuş olan kurşun şeritler ise oldukça yoğundur. Bunların da öncelikli olarak fitil tutucu olduğu düşünülmüştür. Ancak 11-12. yüzyıllarda renkli pencere camlarının şebekelere yerleşmesi sırasında bu tür malzemelerin kullanıldığı da belirtilmektedir. D. Foy'un pencere camları ve vitray tekniği üzerine hazırladığı yayınında benzer örnekler renkli camlar ile bir arada tanıtılmıştır. Bu nedenle bu grup öncelikli olarak fitil tutucu olarak değerlendirilmiş olsa da vitray şebekelerde kullanılmış olması tarafımızca daha kabul edilebilinir görünmektedir. (Foy, 2008, s. 444)

III.1.A.1.a. YAĞ TOPLAMA ÇANAKLARI VE OTURTMA ÇİVİLERİ

Kuşadası Kadıkalesi kazısı 2001-2020 yılları arasında yapılan kazı çalışmaları sırasında 5 adet yağ toplama çanağı (Bkn. Kat. No. 03-04-05-06-08), 17 adet bu çanaklarda kullanılmış olabilecek oturtma çivisi (Bkn. Kat. No. 01- 02-09-10- 11-12-13-14-15-16 vd) ile 1 adet tüme yakın şamdan kolu parçası (Bkn. Kat. No. 07) bulunmuştur. Ayrıca kilise ana mekânından uzak bir noktada da 1 adet şamdan ayağı parçasıda (Bkn. Kat. No. 23) bulunmuştur.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 01 **Lev. No:02**

2005, M2005/55, Kilisenin Dışı/Güneydoğu Köşesi

Tanımlama: Oturtma çivisinin alt kısmı kırılmış ve çanaktan ayrılmıştır. Çivinin alt kısmı diğer örneklerden farklı olarak boğumlu değildir. Konik biçimde oluşmuş olan alt kısımın altında belkide küresel bir boğum yer almaktaydı. Oturtma çivisi kırık alt kısımdan sonra konik olarak sivrilerek devam eder ve sonlanır. Uzunluğu: 6,1 cm dir. Çivi kısmının en geniş bölümü 0,5 cm. çapındadır.

Oturtma Çivisi

Kat. No:02 **Lev. No:02**

2007, M2007/66, Kilise Dışı/Güneydoğu Kesimi

Tanımlama: Oturtma çivisi yağ toplama çanakları ile bir arada bulunmuştur. Oturtma çivisinin alt kısmı kırılmış ve çanaktan ayrılmıştır. Çivinin alt kısmı iki boğumludur. Boğumların ortası küresel biçimdedir. Oturtma çivisi uç kısma doru konik biçimde sivrilerek devam eder ve sonlanır. Uzunluğu: 7.6 cm. dir.

Yağ Toplama Çanağı

Kat. No:03 Lev. No: 01

2007, M2007/62, Kilise Dışı/Güneydoğu Kesimi

Tanımlama: 7.4 cm çapındaki yağ veya mum toplama çanakları Kat. No. 04 ile bir arada bulunmuştur. Çanakların ağız kısmına çizgisel bir bezeme ile süsleme yapılmış, ağız dönüşü buradan sonra verilmiştir. Çanakların ortasında yer alan kare boşluk oturtma çivisine aittir. Mum ya da kandilin oturmasını sağlayan oturtma çivisi ile aynı kodda bulunmuştur. Yağ toplama çanakları olasılıkla bir şamdan veya bir chorosa ait olmalıdır. 2 tane bir arada bulunmuştur.

Yağ Toplama Çanağı

Kat. No:04 Lev. No: 01

2007, M2007/62, Kilise Dışı/Güneybatı Kesimi

Tanımlama: 7.6 cm çapındaki yağ veya mum toplama çanakları Kat. No. 03 ile bir arada bulunmuştur. Çanakların ağız kısmına çizgisel bir bezeme ile süsleme yapılmış, ağız dönüşü buradan sonra verilmiştir. Çanakların ortasında yer alan kare boşluk oturtma çivisine aittir. Mum ya da kandilin oturmasını sağlayan oturtma çivisi ile aynı kodda bulunmuştur. Yağ toplama çanakları olasılıkla bir şamdan veya bir choros a ait olmalıdır. 2 tane bir arada bulunmuştur.

Yağ Toplama Çanağı

Kat. No:05 Lev. No: 01

2007, M2007/61, Kilise Dışı/ Kuzey Batı

Tanımlama: 7.2 cm çapındaki yağ veya mum toplama çanağının ağız kısmına çizgisel bir bezeme ile süsleme yapılmış, ağız dönüşü buradan sonra verilmiştir. Çanağın ortasında yer alan kare boşluk oturtma çivisine aittir. Yağ toplama çanakları olasılıkla bir şamdan veya bir choros'a ait olmalıdır.

Yağ Toplama Çanağı ve Çivisi

Kat. No:06 Lev. No: 01

2012, M2012/254, Alt Yapı Önü

Tanımlama: 6,3 cm çapındaki çanağın ağız kısmına çizgisel bir bezeme ile süsleme yapılmış, ağız dönüşü buradan sonra verilmiştir. Oturtma çivisi ile yan yana bulunmuş olan çanağa ait çivinin uzunluğu 7.2 cm. dir.

Şamdan Kolu Parçası ve Yağ Toplama Çanağı

Kat. No:07 Lev. No: 03

2012, M2012/272, Kilise Kuzeybatı Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan şamdan kolu şamdan gövdesine birleştiği noktadan kırılmıştır. 6 boğumlu bir süslemeye sahip şamdan kolunun ucu bir oturtma çivisi ve yağ toplama çanağı ile son bulmaktadır. Yükseklik 5.3 cm., Çap:4 cm

Yağ toplama çanağı

Kat. No:08 **Lev. No: 01**

2015, M2015/139, Kilise Kuzey Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış toplama çanağı, 7,3 cm çapındadır. Çanağın ağız kısmına çizgisel bir bezeme ile süsleme yapılmıştır. Derinliği Kadıkalesi kazısında bulunmuş diğer toplama çanaklarına oranla daha azdır.

Oturtma Çivisi Parçası

Kat. No: 09 **Lev. No: 02**

2012, M2012/95, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisi parçası yağ toplama çanağı ile bağlantılı olacağı boğum yerinden kırık olarak bulunmuştur. Konik biçimde sivrilerek son bulur. Uzunluğu 5,8 cm. dir.

Oturtma Çivisi Parçası

Kat. No: 10 **Lev. No: 02**

2012, M2012/223, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ve oturtma çivisine ait olabilecek parça. Oturtma çivisinin alt kısmında yer alan küresel boğumlu alana ait olmalıdır.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 11 **Lev. No: 02**

2012, M2012/185, Kuzey Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisi çanak ile birleştiği boğum kısmından kırık halde bulunmuştur. 5,5 cm uzunluğundaki oturtma çivisi uç kısma doğru konik biçimde sivrilerek devam etmektedir. En sivri olması gereken uç kısmında da kırık mevcuttur.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 12 **Lev: No: 02**

2012, M2012/259, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisi çanak ile birleşmenin gerçekleşeceği boğumun bulunması gereken noktadan kırık halde bulunmuştur. Uzunluğu 4,8 cm. olan oturtma çivisi uç kısma doğru konik biçimde sivrilerek son bulmaktadır.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 13 **Lev. No: 02**

2012, M2012/288, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisinin sivri ucu bükülü halde bulunmuştur. Oturtma çivisinin alt kısımı iki boğumludur. Boğumların ortası küresel biçimdedir. Oturtma çivisi uç kısma doğru konik biçimde sivrilerek devam eder ve sonlanır. Uzunluğu 8,4 cm dir.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 14 **Lev. No: 02**

2012, M2012/339, Alt Yapı

Tanımlama: Oturtma çivisinin alt kısmı tek boğumludur. Boğumun alt kısmı küresel biçimdedir. Buradan çanağa oturacağı bölümden kırık halde bulunmuştur. Oturtma çivisi uç kısma doğru konik biçimde sivrilerek devam eder ve sonlanır. Uzunluğu 6,2 cm dir.

Oturtma Çivisi Parçası

Kat. No: 15 **Lev. No: 02**

2013, M2013/276, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisi parçası. Diğer örneklerden daha farklı olarak boğumların arasında küresel bölüm yer almamaktadır. Üç boğumu bulunan parça konik biçimde sivrilmesi gereken kısımdan ve çanak ile birleşmesi gereken kısımdan kırık halde bulunmuştur. Uzunluğu 2,3 cm dir.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 16 **Lev. No: 02**

2013, M2013/285, Güney Yan Nef

Tanımlama: Oturtma çivisi alt kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Kare alt kısım yukarı doğru çıkıldıkça su damlası şeklini alır ve devamında tekrar kare formuna ulaşarak çivinin prizmal biçimdeki gövdesine geçiş sağlanır. Prizmal gövde giderek incelerek sivrilir ve sonlanır. Uzunluk:7.7 cm.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 17 **Lev. No: 02**

2013, M2013/301, Kilise Dışı/Doğu Kesim

Tanımlama: Oturtma çivisi alt kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisinin alt kısmı boğumun başladığı yerden kırık durumdadır. Prizmal gövde giderek incelerek sivrilmektedir. Uç kısmı kırık olarak günümüze ulaşan malzemenin uzunluğu 5,2 cm. dir.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 18 **Lev. No: 02**

2013, M2013/329, Kilise Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Oturtma çivisi alt kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisinin kırık olan alt kısmında bir boğum yer alır ve bu boğum küresel biçimde devam ederek tekrar bir boğum yapar. Bu boğum dışa taşkın bir geçişle devam ederek çivinin prizmal gövdesine geçiş sağlanmıştır. Prizmal gövde giderek incelerek sivrilir ve sonlanır. Uzunluğu 6 cm. dir.

Oturtma Çivisi

Kat. No: 19 **Lev. No: 03**

2016, M2016/46, Naos

Tanımlama: Oturtma çivisi alt kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Bronz malzemeden yapılmış oturtma çivisinin yuvarlak alt kısmı yukarı doğru çıkıldıkça küresel bir form alır ve devamında tekrar boğumlanarak dışa taşkın bir hal alır ve çivinin prizmal biçimdeki gövdesine geçiş sağlanır. Prizmal gövde giderek incelerek sivrilir ve sonlanır. Uzunluk:11.2 cm.

Oturtma Çivisi Parçası

Kat. No: 20 **Lev. No: 03**

2014, M2014/197, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Oturtma çivisine ait olabilecek parça. Bronz malzemeden yapılmış olan oturtma çivisinin alt kısımdaki boğumlu alandan kırık olduğu görünmektedir. Dışa doğru taşkın bölümden sonra pirizmal şekilde yukarı doğru sivrilmektedir. En sivri uç kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Uzunluğu 4,1 cm. dir.

Oturtma Çivisi Parçası

Kat. No:21 **Lev. No: 03**

2011, M2011/53, Kilise ve Kuzey Şapel Arası

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu tek boğumlu ve altında küresel bölümden oluşmaktadır. Oturtma çivisinin alt kısmında yer alan küresel boğumlu alana ait olmalıdır. Uzunluk 2,1 cm.

Oturtma Çivisi Parçası

Kat. No:22 **Lev. No: 03**

2013, M2013/276, Kuzey Şapel

Tanımlama: Oturtma çivisine ait olabilecek parça. Oturtma çivisinin alt kısmında yer alan boğumlu alana ait olmalıdır. Bronz malzemeden yapılmış parça üç boğuma sahiptir. Diğer örneklerde görülen küresel bölüm burada daha basık ve dışa taşkındır. Uzunluk 2,3 cm. Kat. No. 54 ile bir arada bulunmuştur.

Şamdan Ayağı

Kat. No:23 Lev. No: 03

2015, M2015/153, Kilise Kuzeybatı Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Hayvan ayağı formunda ayaklar kaideyi taşımaktadır. Ayakların arası iki dilimli ve dilimler arasında dışa taşkın sivri üçgen (ok ucu) ile vurgulanmıştır. Şamdanın sadece kaide ve ayak kısmı sağlam olarak günümüze gelebilmiştir.

Benzer Örnekler: (Gökalp Demirel, 2001, s. 154-158, Kat. No:68-73) (örnek 6-7. Yy tarihlendirilmiştir.)

II.1.A.1.b. KANDİL ASKILARI

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında kandil askısı olarak kullanılmış olduğunu düşündüğümüz 7 adet örnek bulunmaktadır. Bunların ayrı olarak değerlendirilmesinin sebebi bu askıların doğrudan duvar ya da sıva içine yerleştirilerek duvar askısı olarak kullanılmış olmalarını düşünmemizdendir. Bu askıların diğer kandil askılarından farkı bir uçları uzun çoğunlukla yassı dikdörtgen biçimde olmalarıdır. (Bkn. Kat. No: 24-28-29) Bazıları ise uzun yuvarlak profilli bir uca ve uç kısmında kanca biçimli bir bölüme sahiptir. (Bkn. Kat. No: 26-27-30)

İster yuvarlak profilli ister dörtgen yassı profilli olsun bu kısımların sıva ya da duvar içine yerleştirilerek kullanıldıklarını düşünmekteyiz. Kanca biçimli ve bazende zincir uzantılı kısma ise kulplu kandillerin daha ince ve yuvarlak formlu askılarının takıldığını düşünmekteyiz.

Kandil Askısı

Kat. No:24 **Lev. No:04**

2008, M2008/02, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan askının uzun dikdörtgen kısmı olasılıkla duvara takılan bölümü olmalıdır. 4 boğumlu zinciri tam, 5. zincir ise deforme halde günümüze ulaşmıştır. Askının zincir boğumlarının sonunda olasılıkla bir kanca ve bu kancanın bağlı olduğu üç kulplu bir kandil askısı bulunuyor olmalıydı. Zincir uzunluğu 6,4 cm. askı uzunluğu ise 9,7 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:25 Lev. No: 04

2007, M2007/37, Sarnıç Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış askı oldukça deforme halde bulunmuştur. Kanca kısmında uç kısmın kısmen bükülü bölümü seçilebilmektedir. Ancak geri kalan bölümler olası moloz yıkıntısı altında bükülerek biçim değiştirmiştir. Korunabilmiş uzunluğu 8,4 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:26 Lev. No: 04

2010, M2010/49, Yüzey/Kilise Doğusu

Tanımlama: Bir ucu kanca biçiminde olan bronz malzemenin diğer ucu kırıktır. Oldukça deforme haldeki malzeme olasılıkla bir polykandileona ait taşıyıcı kanca olmalıdır. Aynı alanda bulunan aydınlatma gereçlerine ait olduğunu düşündüğümüz parçalar ile bir arada ve cam parçaları ile birlikte bulunmuştur. Kıvrık halde uzunluğu 7,9 cm. kalınlığı ise 0,3 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:27 Lev. No: 04

2012, M2012/05, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış askının bir ucu kanca biçiminde sivri bir şekilde sonlanırken diğer ucu hafif büklümlü bir şekildedir ve uç kısmından kırıktır. Dikey bir kullanımdansa yatay bir düzlemde kandillere askı görevi yaptığı düşünülmektedir. Uzunluğu 6,4 cm. kalınlığı ise 0,4 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:28 Lev. No: 04

2012, M2012/102, İç Narteks

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış askının yassıtılmış düz yüzü olasılıkla bir duvarın içine yahut bir ahşap destek içine rapt ediliyor olmalıydı. Yuvarlak kanca biçiminde son bulan diğer ucuna ise kandil zinciri takılıyor olmalıydı. Uzunluğu 12,3 cm. olan malzemenin genişliği 0,9 cm ila 0,3 cm arasında değişmektedir.

Kandil Askısı

Kat. No:29 Lev. No: 04

2012, M2012/105, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış askının yassıtılmış düz yüzü uca doğru sivrilmektedir. Yatay bir kullanımda askı görevi gördüğünü düşündüğümüz malzemenin bir ucu kanca şeklinde yuvarlatılmıştır. Bu uca olasılıkla kandil zinciri asılıyor olmalıydı. Uzunluğu 11,8 cm. kalınlığı ise 0,8 cm. ile 0,3 cm. arasında değişmektedir.

Kandil Askı Kancası

Kat. No:30 Lev. No: 04

2009, M2009/53, Yüzey/ Kilisenin Batısı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış askı kancasının iki ucu da kırık halde bulunmuştur. Kanca biçimindeki uç hafif dönük haldedir. Diğer uç ise yukarı doğru köşeli bir biçimde bükülmüştür. Büyük boyutlu bir aydınlatma gerecinde ara bağlayıcı eleman olarak kullanılmış olmalıdır. Formu kandili taşıyan askılar ile ana askıyı birbirine bağlayan kanca formundadır. Uzunluğu 6,5 cm. kalınlığı 0,6 cm. dir.

II.1.A.1.c. AYDINLATMAYA AİT KANCALAR, ZİNCİRLER VE POLYKADİLİON PARÇALARI

Kuşadası kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında aydınlatmaya ait olduğu düşünülen 21 adet kanca, 17 adet kandil askısı, 3 adet kandil zinciri, 2 adet askı bölümü ile bir arada kandil tepeliği, 11 adet menteşeli tipte polykandilion askısı, 5 adet polykandilion zarf parçası, 3 adet polykandilion oturtma yuvası bulunmuştur.

Polykandilion kancaları bronz malzemeden yapılmış, bazı örneklerde üst kısımın kapalı halka biçiminde sonlandığı (Bkn. Kat. No: 31-32-34), bazı örneklerde üst kısmın açık kalacak şekilde sadece döndürülmüş olarak bırakıldığı görülür (Bkn. Kat. No: 33-35-36). Bazı örnekler ise iki parçadan oluşur (Bkn. Kat No. 38-42). Bir diğer grup ise yuvarlak profilli uzun bir şeridin ikiye bükülüp birbiri etrafına sarılması ile oluşmuş ara bağlayıcı parçalardan oluşmaktadır. (Bkn. Kat. No: 40-41) Ara bağlayıcı kancalar içinde "s" biçimli olanlar 6 adettir. (Bkn. Kat. No:43-44-45-46-47-48).

Kandil askıları ise oldukça ince yuvarlak profilli olacak şekilde üretilmişlerdir. Uçları kanca biçiminde büklümlü, bazı örneklerde bu bölümde koruna gelen kancalar ya da ara bağlayıcılar ile bir arada bulunmuştur (Bkn. Kat. No: 55-59-60). 2 örnek ise burgulu gövdeye sahiptir (Bkn. Kat. No: 55-61) Örnekler içinden Kat. No: 57 ye bir arada bulunduğu kulplu kandil parçaları ile kullanımına dair restitüsyon önerisi getirilmiştir.

Kadıkalesi Anaia'da bulunmuş aydınlatma gereçleri içinde 3 adet zincir parçası yer almaktadır. Bunlardan ikisi bronz malzemeden (Bkn. Kat. No:69-70), 1 adeti ise zincir bölümü demir malzemeden yapılmış "s" biçimli bağlayıcı kısım ise bronz malzemeden yapılmıştır (Bkn. Kat. No:71).

Aydınlatma gereçleri içinde yer alan tepeliklere bakıldığıda birinin askı kısmı yuvarlak profilli iken (Bkn. Kat. No: 74), diğerinin askı kısmı zincir şeklindedir (Bkn. Kat. No: 75).

Kadıkalesi Anaia kazısında bulunmuş olan menteşeli tipteki polykandilion askıları olukça özgün örnekler arasındadır. Bronz malzemeden ajurlu bu askılar parçalar halinde kilise içi ve kilise dışında bulunmuşlardır. Menteşe bölümleri ve menteşe çivileri koruna gelen örnekler mevcuttur (Bkn. Kat. No: 77-78-80-81-83-84).

Polykandilion zarf parçalarına bakıldığında 5 adet zarf parçası olduğunu düşündüğümüz parça incelenmiştir. Bunlardan Kat. No: 88 nolu örnek için bir arada bulunduğu çubuklu kandil parçaları ile kullanımına dair iki adet restitüsyon önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

Aydınlatma parçaları içinde son olarak 3 adet oturtma yuvası incelenmiştir. Bu yuvalar şerit biçimli yassı bir parçanın ikiye katlanarak orta kısımda bir yuvarlak boşluk bırakılarak iki ucun polykandilion gövdesine perçinlenmesi ile kullanılmaktadır. Bu yuvalar genellikle bardak

tipi kandiller için kullanılmakla birlikte çubuklu kaldiller içinde kullanıldıkları bilinmektedir. (Bkn. Kat No: 89-90-91)

Bronz Polykandilion Kancası

Ka. No: 31 **Lev. No: 05**

2012, M2012/19, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan kancanın bir ucu yuvarlatılmış ve uç kısmına doğru sivriltilerek sonlandırılmıştır. Bu yuvarlatılmış kısım ile ana gövde yivli süslemelerin olduğu düz bir bölüm ile bütündür. Bu düz bölüm üst kısımda yeniden yivlerle bezelidir ve son kısmının kapalı halka biçiminde sonlandığı görülür. Ancak bu kısım kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Uzunluğu 5,4 cm. kalınlığı 0,3 cm. dir.

Bronz Polykandilion Kancası

Kat. No: 32 **Lev. No: 05**

2012, M2012/251, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın bir ucu yuvarlatılmış uca doğru sivrilerek açık bırakılmıştır. Bu kısmın bağlı olduğu düz bölümün üst kısmında kısmen yivlerle yapılmış bir bezeme seçilmektedir. Üst kısım ise halka biçiminde son bulmaktadır. Ancak üst kısımdaki halka kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Kat. No. 45 de yer alan kanca ile pek çok cam kandil parçası bir arada bulunmuşlardır.

Kandil Askı Kancası

Kat. No:33 **Lev. No: 05**

2012, M2012/258, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil kancası 4,5 cm. uzunluğundadır. Bir ucu yarım daire şeklinde kıvrılmış diğer ucu ise kırıktır. Büyük boyutlu bir aydınlatma gerecinde ara bağlayıcı eleman olarak kullanılmış olmalıdır. Formu kandili taşıyan askılar ile ana askıyı birbirine bağlayan kanca formundadır.

Kandil Askı Kancası

Kat. No:34 **Lev. No: 05**

2013, M2013/15, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan kancanın bir ucu yuvarlatılmış ve uç kısmına doğru sivriltilerek sonlandırılmıştır. Bu yuvarlatılmış kısım ile birleşen ana gövdede yivli süslemeler vardır. Bu düz bölüm üst kısımda kapalı halka biçiminde sonlandığı görülür. Ancak bu kısım kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Uzunluğu 5,6 cm. kalınlığı 0,4 cm. dir.

Kandil Askı Kancası

Kat. No:35 **Lev. No: 05**

2010, M2010/62, Kuzey Şapel

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil kancasının bir ucu yarım daire şeklinde kıvrılmış diğer ucu ise kırıktır. Büyük boyutlu bir aydınlatma gerecinde ara bağlayıcı eleman olarak kullanılmış olmalıdır. Formu kandili taşıyan askılar ile ana askıyı birbirine bağlayan kanca formundadır. Uzunluğu 7,1 cm. kalınlığı 0,3 cm dir.

Kandil Askı Kancası

Kat. No:36 **Lev. No: 05**

2016, M2016/03, Sarnıç Güneydoğu

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın her iki ucuda kıvrımlıdır. Alttaki bölüm daha geniş bir kıvrıma, üstteki bölüm ise daha küçük bir kıvrımna sahiptir. Her iki uç da sivriltilerek son bulur. Kat. No. 51 ile bir arada bulunmuştur. Uzunluk 5,8 cm. dir. Kalınlığı 0,6 cm. dir.

Kanca

Kat. No:37 **Lev. No: 05**

2005, K-9, -, M2005/61, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca cam kandil parçaları ile bir arada bulunmuştur. Bir ucu "s" biçiminde kıvrık ve daha yayvan biçimde yuvarlatılmıştır. Diğer ucu ise tam tur dönerek kapatılmıştır. Uzunluğu 3,5 cm. kalınlığı ise 0,5 cm. dir.

Kanca

Kat. No:38 **Lev. No: 05**

2008, M2008/38, Güney Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın bir ucu kapalı halka biçimindedir ve burada oynar bronz küçük bir halka daha mevcuttur. 4 cm. uzunluğunda ve 0,2 cm. kalınlığındadır. Kancalar ince yapıları ile kulplu kandil askılarında kullanılan kancalara ait olmalıdır. Kat. No. 31 ile bir arada bulunmuştur.

Kanca

Kat. No:39 **Lev. No: 05**

2008, M2008/38, Güney Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın bir ucu açık diğer ucu halka biçiminde kapatılmıştır. 2 cm. uzunluğundadır. Kanca ince yapısı ile kulplu kandil askılarında kullanılan kancalara ait olmalıdır. Kat. No. 38 ile birlikte bulunmuştur.

Kanca

Kat. No:40 **Lev. No: 05**

2010, 2010/52, Naos/Mezar Üstü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan kanca bükülerek uç kısımları birbirine dolandırılmıştır. Olasılıkla kullanım amacına uygun olarak bu şekle getirilmiştir. Belki de bir ara bağlantı parçası olarak da kullanılmış olmalıdır. Uzunluğu 2,9 cm. yuvarlak bağlantı noktasının genişliği ise 1,2 cm. dir.

Büklümlü Askı

Kat. No:41 **Lev. No: 05**

2011, 2011/26, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzemenin bir ucu yuvarlak şekilde biçimlendirilmiş, geriye kalan uzun parçalar ise birbirine büklümlenerek şekillendirilmiştir. Bu şekli olasılıkla kullanım amacına bağlı olarak almıştır. Bir ara bağlayıcı olarak kullanılmış olmalıdır. Uzunluğu 4,2 cm., yuvarlak kısmın genişliği 1,8 cm. dir.

Kandil Askı Kancaları

Kat. No:42 **Lev. No: 05**

2012, M2012/249, Alt Yapı

Tanımlama: Kulplu kandil askıları ile yakın kodlarda bulunan kancalar olasılıkla kulplu kandillerin askılarına ait kancalar olmalıdır. 2 cm. uzunluğunda kırık halde bir kanca ile; 3 cm uzunluğundaki kancaya bağlı daha ince bir bronz askı kırık olarak korunagelmiştir.

Kanca

Kat. No:43 **Lev. No: 05**

2012, M2012/250, Alt Yapı

Tanımlama: 2 cm. uzunluğunda bronz malzemeden kanca. Kanca aynı alanda ve aynı kodda bulunan diğer örnekler ile değerlendirildiğinde kandil askısına ait taşıyıcı bir kanca olmalıdır.

Kandil Askı Kancası

Kat. No:44 **Lev. No: 05**

2011, M2011/40, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın bir ucu yuvarlatılarak yukarı doğru kıvrılmış ancak tam kapatılmamıştır. Diğer küçük ucunun olduğu bölümde de aynı şekilde tam kapatma görülmemektedir. Ara bağlayıcı eleman olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Uzunluğu 2 cm. dir; kalınlığı ise 0,3 cm. dir.

Kandil Askı Kancası

Kat. No: 45 **Lev. No: 05**

2012, M2012/251, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın her iki ucu da yuvarlatılmıştır. Uzunluğu 4,2 cm. kalınlığı 0,3 cm.dir. Kat. No. 32 ile bir arada bulunmuştur.

Kandil Askı Kancası

Kat. No:46 **Lev. No: 05**

2012, M2012/134, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca oldukça deforme haldedir. İki ucuda yuvarlatılmış kancanın bir ucu tam bükülmüş şekildedir. Uzunluğu 3 cm. kalınlığı 0,3 cm. dir.

Kandil Askı Kancası

Kat. No: 47 **Lev. No: 05**

2012, M2012/252, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca "s" biçimlidir ve iki ucu da açıktır. Uzunluğu 3 cm. dir. Bulundukları kod ve bir arada bulundukları cam kandil parçaları düşünüldüğünde kandil askılarını taşıyan kancalar olmalıdırlar. Kat. No. 48 ile birlikte bulunmuştur.

Kanca

Kat. No: 48 **Lev. No: 05**

2012, M2012/252, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca kırıktır ve diğer ucu günümüze ulaşamamıştır. Uzunluğu 2.4 cm dir. Kat. No. 47 ile birlikte bulunmuştur.

Bronz Kanca Ucu

Kat. No: 49 **Lev. No: 05**

2010, M2010/14, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın sadece kıvrımlı uç kısmı günümüze ulaşmıştır. Uç kısmı sivrilerek ve dışa dönerek sonlanmaktadır. Uzunluğu 4,3 cm. kalınlığı 0,4 cm. dir.

Bronz Kanca Ucu

Kat. No: 50 **Lev. No: 05**

2012, M2012/191, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın sadece kıvrılmış uç kısmı günümüze ulaşmıştır. Uç kısmı sivrilerek dışa doğru dönerek sonlanır. Uzunluğu 4 cm. kalınlığı 0,34 cm. dir.

Bronz Kanca Ucu

Kat. No: 51 **Lev. No: 06**

2013, M2013/334, Kuzey Şapel İçi

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın sadece kıvrılmış uç kısmı günümüze ulaşmıştır. Uç kısmı sivrilerek dışa doğru kıvrım yaparak döner. Uzunluğu 2 cm. kalınlığı ise 0,2 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:52 **Lev. No: 06**

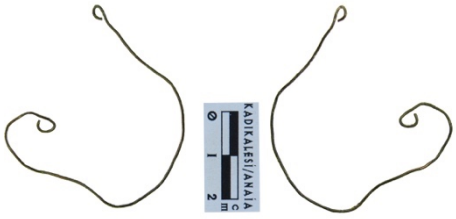
2012, M2012/140, Alt Yapı

Tanımlamalar: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısının uzunluğu 9,8 cm. dir. Kalınlığı ise 0,2 cm. dir. İnceliği göz önüne alındığında kulplu kandillerde kullanıldığı düşünülmektedir. Bulunduğu noktada çok sayıda kandil camı parçaları ile bir arada bulunmuştur.

Kandil Askısı

Kat. No:53 **Lev. No: 06**

2012, M2012/159, Alt Yapı

Tanımlamalar: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı her iki ucundan kıvrıktır. Çok ince yapısına bakılarak kulplu kandillerde kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Kıvrık haldeki uzunluğu 5,6 cm. dir. Kalınlığı ise 0,1 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:54 **Lev. No: 06**

2013, M2013/276, Kuzey Şapel

Tanımlamalar: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı bir ucundan kıvrıktır. Diğer ucu ise kırıktır. Çok ince yapısına bakılarak kulplu kandillerde kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Uzunluğu 4,4 cm. kalınlığı 0,1 cm. dir. Kat. No. 22 ile bir arada bulunmuştur.

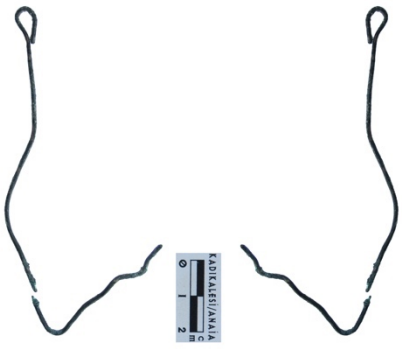
Kandil Askı ve Kancaları

Kat. No:55 Lev. No: 06

2011, M2011/115, Apsis İçi

Tanımlama: Üç parça halinde bronz malzemeden yapılmış kandil askısı. Kulplu kandillerin asılması amacıyla yapılan 12. yüzyıl içinde pek çok örneği bulunan burmalı askıya sahip, bir ucunda kandil kulpunun asılacağı kanca diğer ucunda ise ana askıya bağlanmayı sağlayan kanca bulunmakta.

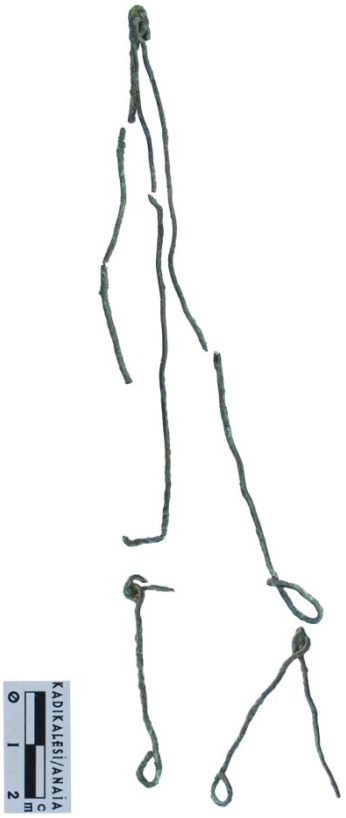

Kat. No: 56 Lev. No: 06

2012, M2012/11, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden iki parça halinde kandil askısı. Bir ucu kanca biçiminde kıvrık diğer ucu ise kırıktır. İkinci kırık parça ise bu uca kısmen birleşmektedir. Uzunluğu 7 cm. kalınlığı 0,1 cm dir.

Üzerinde askeri kıyafetleri taşıyan figürlü aplik parçası ile birlikte bulunmuşlardır.

Kandil Askısı

Kat. No:57 **Lev. No: 06**

2015, M2015/246, Kuzay Yan Nef

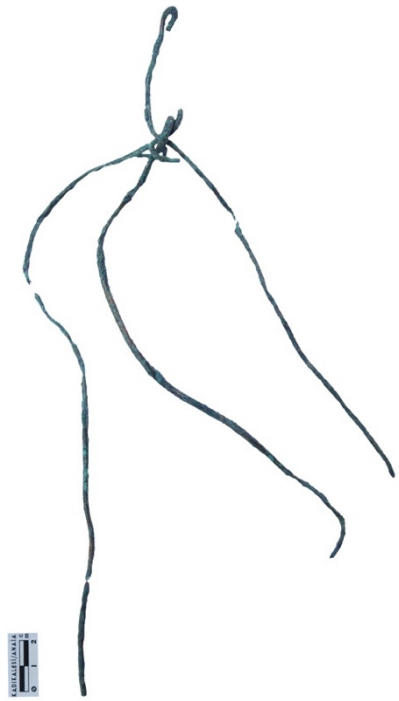
Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı kırık olmasına karşın üç kolu da kısmen görülebilmektedir. Bu kollara birleşen ara bağlantı halkaları ile iki askı parçası daha birlikte bulunmuşlardır. Uzunluğu 16 cm. dir. Askı kalınlıkları ise 0,2 cm. dir. Birlikte bulunduğu kulplu kandil parçaları ile birlikte değerlendrildiğinde bunlardan birine ait üçlü kandil askısı olmalıdır.

Benzer Örnekler: (Harrison, 2007, s. 243)

Kandil Askısı

Kat. No:58 **Lev. No: 06**

2016, M2016/47, Kilisenin Batısındaki Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan kandil askısı iki bölüm ve 4 parçadan oluşmaktadır. Üstte ana kandil taşıyıcısına bağlanan kanca kırık olarak günümüze ulaşmış olarak görülür. Diğer bölümde ise 3 adet kandil askısı bulunmaktadır. Kandil askılarından ikisi kırık halde ancak parçaları ile bulunmuştur. Kulplu cam bir kandile ait olduğu anlaşılan askının kandil kulplarına geçecek kancaları günümüze ulaşamamıştır.

Benzer Örnekler: (Harrison, 2007, s. 243) (Jackson, 2016, s. 377, Fig. 24)

Kandil Askı ve Kancası

Kat. No:59 **Lev. No: 06**

2016, M2016/03, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan kandil askısı üç bölümden oluşmaktadır. Üstte ana bağlayıcıya geçen ve asılmayı sağlayan kanca, bu kancanın altında 2 boğumlu zincir ve bu zincirin bağlı olduğu taşıyıcı askı yer alır. Taşıyıcı askının alt kısmı kırıktır. Malzeme kandil fitilleri ile bir arada bulunmuştur. Uzunluğu kıvrık halde 6,4 cm. dir. Kalınlığı ise 0,2 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No: 60 **Lev. No: 07**

2016, M2016/50, Mezar 7 Üzeri

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısının bir ucu kırıktır. Diğer ucu ise kanca biçiminde sonlanmaktadır. Uzunluğu kıvrık halde 9, 4 cm. dir. Kalınlığı ise 0,2 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:61 **Lev. No: 07**

2016, M2016/52, Kuzey Şapel Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı iki ince telin birbirine dolanması ile şekillendirilmiştir. Uç kısımları halka biçiminde kapalı olarak sonlanmaktadır. Kıvrık halde uzunluğu 5,3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 cm. dir.

Kandil Askısı (?)

Kat. No:62 **Lev. No: 07**

2012, EM2012/140, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı 11.2 cm. uzunluğundadır. Her iki ucu da kanca biçiminde yuvarlatılarak sonlanmaktadır.

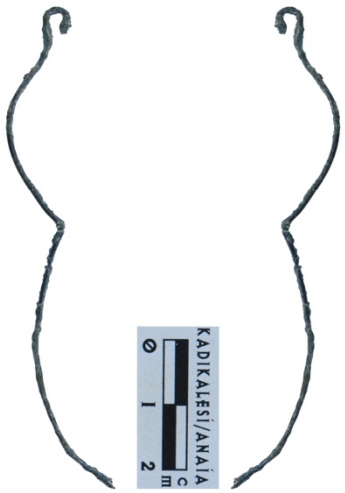
Kandil Askısı

Kat. No:63 **Lev. No: 07**

2012, M2012/248, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısının iki ucuda halka oluşacak şekilde kıvrılmıştır. Olasılıkla kandil askısında yer alan ara parçalardan biri olmalıdır. Kıvrık halde uzunluğu 5,8 cm. kalınlığı ise 0,2 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:64 **Lev. No: 07**

2012, M2012/161, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı iki parça halinde günümüze ulaşmıştır. Parçalardan birinin ucu kanca biçiminde kıvrıktır. Kırık haliyle uzunluğu 8,4 cm., kalınlığı 0,1 cm. dir. Kat. No. 67 ile birlikte pek çok kandil camı ve fitil tutacak parçaları ile birlikte bulıunmuşlardır.

Kandil Askısı

Kat. No: 65 **Lev. No: 07**

2012, M2012/290, Naos

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı her iki ucundan da halka oluşacak şekilde kıvrıktır. Kıvrık haldeki uzunluğu 5,8 cm. kalınlığı ise 0,2 cm. dir.

Kandil Askısı

Kat. No:66 **Lev. No: 07**

2012, M2012/331, Naos

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısının alt ucu kırık halde günümüze ulaşmıştır. Diğer kısımda yer alan ve halka biçiminde sonlanan bölüm ile ana gövdenin birleştiği kısımda tel sarma ile yapılmış bezeme yer almaktadır. Uzunluğu 5,2 cm. kalınlığı 0,2 cm.

Kandil Askısı

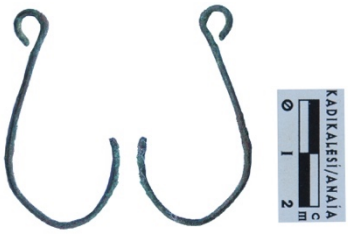

Kat. No: 67 **Lev. No: 07**

2012, M2012/161, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı olasılıkla ara parçalardan biridir. Her iki ucuda kıvrık haldedir. Uzunluğu 3,4 cm. kalınlığı ise 0,2 cm. dir. Kat No 64 ile birlikte pek çok kandil camı ve fitil tutacak parçaları ile birlikte bulıunmuşlardır.

Kandil Kancası

Kat. No:68 **Lev. No: 07**

2012, M2012/202, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın kandil askılarında ara parça olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bir ucu daha geniş kıvrılmış, diğer ucu ise daha küçük ve bir halka oluşturacak gibi kıvrılmış ancak birleşim yapılmamıştır. Uzunluğu 3,9 cm. kalınlkığı 0,2 cm. dir. Pek çok fitil tutacağı ile bir arada bulunmuştıur.

Zincir

Kat. No:69 **Lev. No: 08**

2009, M2009/184, Kilise Dışı Batı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış zincir 5 zincir parçasından oluşmaktadır. Her bir parça 2 cm. uzunluğundadır. Toplam uzunluğu 6,9 cm. dir.

Zincir

Kat. No:70 **Lev. No: 08**

2012, M2012/358, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış zincir 9 zincir parçasından oluşmaktadır. Uzunluğu 8,2 cm. dir.

Zincir

Kat. No:71 **Lev. No: 08**

2010, M2010/39, Kilise Dışı

Tanımlama: 2010 yılında açılmış olan M28 in üst toprak tabakasının kaldırılması sırasında bulunmuştur. Zincir halkaları demirden yapılmış olan zincirin birleşme noktasında kullanılan "s" biçimli kancası ise bronz malzemeden yapılmıştır. Çok parçalı haldedir.

Polykandilion Askısı

Kat. No:72 **Lev. No: 08**

2012, M2012/126, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı tek parça olarak ve kırık halde bulunmuştur. Bir ucunda halka kısmı mevcuttur. Halka kısmı ile düz bölüm arasında üç sıra çizgisel bezeme yer almaktadır. Uzunluğu 6 cm. kalınlığı 0,5 cm. dir.

Polykandilion Askısı

Kat. No:73 **Lev. No: 08**

2012, M2012/256, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kandil askısı yuvarlak profile sahiptir. Alt kısımda yer alan halka kısımı kırık haldedir. Ana gövdesinde iki boğumlu küresel bir süsleme yer alır. Diğer ucu ise kırık haldedir. Uzunluğu 8,3 cm. kalınlığı 0,4 cm. dir.

Polykandilion Askısı

Kat. No: 74 **Lev. No: 08**

2016, M2016/48, Kilise Dışı Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan tepelik üç kolludur. Üç kola ayrılmış tepelik konik biçimlidir. Kolların uçları küre biçimli halkalar ile son bulmaktadır. Bu halkalardan sadece birinde bronz kancası ile birlikte uzun dairesel bronz askı korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Wietzman, 1979)

Polykandilion Askısı

Kat. No: 75 **Lev. No: 08**

2012, C M2012/271

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan tepelik üç kolludur. Üstte asılması için gerekli olan halka kırıktır. Üç kola ayrılmış tepelik konik biçimlidir. Kolların uçları küre biçimli halkalar ile son bulmaktadır. Bu halkalardan sadece birinde bronz kancası ile birlikte zincir korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Wietzman, 1979)

Polykandilion Askısı

Kat. No:76 **Lev. No: 09**

2009, M2009/180, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış eser iki parçadan oluşmaktadır. Bir ucu kanca biçiminde sonlanan dikdörtgen uzun bir parça ve buna bağlı oynar halde kırık madalyon parçasından oluşmaktadır. Madalyonun korunagelen kısımlarında anlaşıldığı üzere ajur tekniği ile süslenmiş olmalıdır. Uzunluğu: 10.3 cm. Genişliği: 2.6 cm. Kalınlığı:0.2 cm. dir.

Ajurlu Polykandilion Askısı

Kat No: 77 **Lev No: 09**

2011, 2011/234, Apsis İçi

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış polykandilion askısı iki parçadan oluşmaktadır. Parçalar birbirine küçük bir menteşe ile perçinlenmişlerdir. Her iki parçada günümüze kırık olarak ulaşmıştır. Üstte dört yapraklı yoncayı andıran haçvari içi boş süslemenin sadece alt ve yan kolu kısmen korunmuş durumdadır. Alt kısımda ise dikdörtgen levha biçimli askı parçasının ajur süslemesi ve süslemede yer alan bitkisel kıvrımlar görülmektedir. Uzunluk:5,6 cm. Kalınlık:0,2 cm. Genişlik:1,6 cm.

Benzer Örnekler: (Ballian, 2004, s. 125, Cat. 60)

Ajurlu Polykandilion Askısı

Kat. No: 78 **Lev. No: 09**

2011, M2011/235, Güney Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılan polykandilion askılığı iki parçadan oluşmaktadır. Parçalar birbirine küçük bir menteşe ile perçinlenmiştir. Kanca kısmı dört yapraklı yonca biçiminde stilize edilmiş içi boş bir süsleme unsuru ile devam ederek alt parça ile birleşmektedir. Uzun dikdörtgen alt kısım kırık halde günümüze ulaşmıştır. Ajur tekniği ile yapılmış kısmen bitkisel bezeme seçilmektedir. Uzunluk:8.3 cm. Genişlik: 2 cm. Genişlik: 0.3 cm.

Benzer Örnekler: (Ballian, 2004, s. 125, Cat. 60)

Ajurlu Polykandilion Askısı (?)

Kat. No: 79 **Lev. No: 09**

2011, M2011/241, Güney Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ve ajurlu süslemeye sahip malzemenin bir ucu bitkisel bezemeyi andıran şekiller ile süslenmiş, diğer ucu ise bir kanca ile sonlandırılmıştır. Uzunluk: 7,7 cm. Genişlik:2,2 cm. Kalınlık:0.2 cm.

Polykandilion Askısı

Kat. No:80 **Lev. No: 09**

2012, M2012/245, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılan polykandilion askılığı iki parçadan oluşur, parçalar birbirine küçük bir menteşe ile perçinlenmiştir. Kanca kısmı dört yapraklı yonca biçiminde stilize edilmiş içi boş bir süsleme unsuru ile devam ederek alt parça ile birleşmektedir. Uzun dikdörtgen alt kısım kırık halde günümüze ulaşmıştır. Ajur tekniği ile yapılmış kısmen bitkisel bezeme seçilmektedir.

Benzer Örnekler: (Ballian, 2004, s. 125, Cat. 60)

Polykandilion Askısı

Kat. No: 81 **Lev. No: 09**

2012, M2012/244, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemden döküm tekniği ile yapılan askılık 2 parça olarak bulunmuştur. Aynı kodda ancak farklı noktalarda bulunan parçalar askılığın alt dikdörtgen bölümünün tamamlanmasını sağlamıştır. Madalyon şeklinde yapılmış olan üst kısım uçları "c" şeklinde sonlanan bir haç ile süslenmiştir. Bu kısım küçük bir menteşe ile alttta yer alan dikdörtgen parça ile birleşir. Dikdörtgen parçada da bitkisel bezemeli bir süsleme görülmektedir. Uzunluk:10.6 cm. Genişlik:3.8 cm. Kalınlık:0.5 cm.

Benzer Örnekler: (Ballian, 2004, s. 125, Cat. 60)

Polykandilion Askısı

Kat No: 82 **Lev No: 09**

2013, M2013/257, Şapel

Tanımlama: Bronz malzemeden iki parça halinde bulunan eser dörtgen formludur. Üzerinde bitkisel bezemenin görüldüğü daha küçük olan parçanın bir ucunda küçük bir menteşe için geçme halkaları yer alır. Diğer ucu kırık olan parça bu kırık bölümden diğer parça ile birleşememektedir. Diğer parça ise her iki ucundan da kırık durumdadır. Bezeme olarak M2011/119 no.lu parça ile benzerdir.

Polykandilion Askısı

Kat. No:83 Lev. No: 09

2014, M2014/196, Kilisenin Kuzeyindeki Mekanlar

Tanımlama: 2 adet polykandilion askısı bir arada bulunmuştur. Boyutları farklı olmakla birlikte aynı uslupsal bezeme özelliklerine sahiptirler. Daha büyük olan parçanın kanca kısmı korunagelmiş, kancanın devamında dört yapraklı yonca biçiminde sitilize edilmiş bir haç ile devam ederek, küçük bir menteşe ile dikdörtgen parçaya perçinlenmiştir. Altta yer alan dikdörtgen parça ise günümüze kırık olarak ulaşmıştır. Daha küçük olan diğer parça ise hem kanca kısmından hem de altta yer alan dikdörtgen bölümden kırık halde günümüze ulaşmıştır. İki parçanın arasında yer alan perçin çivisi bu parçada da yer almaktadır.

Benzer Örnekler: (Ballian, 2004, s. 125, Cat. 60)

Polykandilion Askısı

Kat. No: 84 Lev. No: 09

2014, M2014/196, Kilisenin Kuzeyindeki Mekanlar

Tanımlama: 2 adet polykandilion askısı bir arada bulunmuştur. Boyutları farklı olmakla birlikte aynı uslupsal bezeme özelliklerine sahiptirler. Daha büyük olan parçanın kanca kısmı korunagelmiş, kancanın devamında dört yapraklı yonca biçiminde sitilize edilmiş bir haç ile devam ederek, küçük bir menteşe ile dörtgen parçaya perçinlenmiştir. Altta yer alan daha küçük olan diğer parça ise dörtgen bölümden kırık halde günümüze ulaşmıştır. İki parçanın arasında yer alan perçin çivisi bu parçada da yer almaktadır.

Benzer Örnekler: (Ballian, 2004, s. 125, Cat. 60)

Polykandilion Zarfı

Kat. No: 84 **Lev. No: 10**

2009, M2009/176, Sarnıç Ek Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış zarf parçası (?) kırık ve oldukça deforma halde bulunmuştur. 15,3 cm çapında ve 2,2 cm genişliğindedir. Kalınlığı ise 0,3 cm dir. Bir adet kırık tören haçı parçası ile bir arada bulunmuştur.

Polykandilion Zarfı Parçası (?)

Kat. No: 85 **Lev. No: 10**

2010, M2010/17, Naos

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça oldukça deforme haldedir yan kısımlarındaki tırnaklar sebebi ile polykandileon zarfı olabileceği düşünülmektedir. 5,5 cm uzunluk, 2 cm. lik genişliğe sahiptir. Kalınlığı ise 0,1 cm dir.

Polykandilion Zarfı Parçası (?)

Kat. No: 86 **Lev. No: 10**

2010, M2010/46, Naos

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçanın 0,3 cm genişliğinde bir tırnak kısmı bulunmakta. Korunmuş çapı 12.3 cm. genişliği ise 1.7 cm. dir.

Polykandilion Zarfı Parçası (?)

Kat. No: 87 **Lev. No: 10**

2011, M2011/106, Kilisenin Kuzeyi

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçanın 0,5 cm. kalınlığında bir tırnak çıkıntısı vardır. Korunmuş çapı 5,5 cm. dir. Kalınlığı ise 0,8 cm. dir. 1 adet demir duvara mıhlamalı kanca ile bulunmuştur.

Polykandilion Zarfı Parçası

Kat. No: 88 **Lev. No: 10**

2012, M2012/223, Mezar 2 Üzeri

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçanın dış çevresinde tırtıklı bezeme yer almaktadır. İç kısmında ise kırık olmakla birlikte içe doğru kıvrılan kol sebebiyle bu bölümün kandil yuvası olduğunu düşünmekteyiz. Yapmış olduğumuz restütisyon çalışması ile malzeme için iki farklı kullanım önerisi getirmiş durumdayız.

Polykandilion Oturma Yuvası

Kat. No:89 **Lev. No: 11**

2010, M2010/49, Yüzey Kilisenin Doğusu

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçanın aydınlatma amacıyla kullanılmış kandil yuvalarından biri olduğunu düşünmekteyiz. Pek çok bronz obje ile bir arada bulunmuştur. Aynı kodda 1 adet kandil askısı ile bulunmuştur.

Polykandilion Oturma Yuvası

Kat. No: 90 **Lev. No: 11**

2014, M2014/13, Kilisenin Kuzeyi

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçanın uç kısımlarında birbirine perçinlemek amacıyla perçin çivisi yuvası yer alır. Yuvarlak merkez kısmı ise cam kandilin oturduğu yuvadır.

Benzer Örnekler: (Zabern, 2001, s. 213, II.8)

Polykandilion Oturma Yuvası

Kat. No: 91 **Lev. No: 11**

2015, M2015/16, Kilisenin Dışı/Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçanın uç kısımlarında birbirine perçinlemek amacıyla perçin çivisi yuvası yer alır. Yuvarlak merkez kısmı ise cam kandilin oturduğu yuvadır.

Benzer Örnekler: (Zabern, 2001, s. 213, II.8)

Kuşadası Kadıkalesi Anaia kazısında 2001-2020 yılları arasında aydınlatma mobilyalarına ait parçalar olduğunu düşündüğümüz 10 adet metal obje bulunmaktadır. Bunların içinde Kat. No:92-93 nolu parçalar çok farklı yıllarda ve birbirinden çok farklı noktalarda bulunmuşlardır. Ancak bir bütüne ait ortak parçalardır. Çok fazla eksik parça olduğundan restitüsyon önerisi getirilememiştir. Ancak bu parçalarında dikdörtgen formlu bir aydınlatma gerecine ait parçalar olduğunu aynı kodda bir arada bulunan cam kandil ve fitil tutacakları sebebi ile öngörmekteyiz.

Kat. No: 94 nolu örnek ise kazılar sırasında bulunmuş tek bronz kandile ait olabilecek kandil kapağıdır. Üçgen şekilli ve hafif içbükey formu ile kandil kapağı olarak kullanılmış olmalıdır.[23]

Kat. No 95-97 nolu örnekler ise aydınlatma gereçleri ile bir arada bulunmuş bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış parçalardır. Bir arada bulundukları malzemeler ile değerlendirildiğinde aydınlatma mobilyasına ait küçük parçalar olduklarını düşünmekteyiz.

Kat. No: 96 ise yapım ve süsleme tekniklerine bakıldığında diğer aydınlatma gereci parçaları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca kullanım şekline göre üst kısma asıldığı takdirde aşağıdan görülecek biçimde bir hayvan başı figürü içerdiği de görülmektedir. Bu da malzemenin kullanıma bağlı yukarıda bir noktada durması gerektiğini düşündürmektedir.

Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan bazı kırık parçaların ise kandil kulp parçası olduğunu düşünmekteyiz. (Bkn. Kat. No. 98-99-100)

Kat. No. 98-99-100-101 nolu parçalar ise standlardır (üç ayaklar). Birbirine geçen iki bölümden oluşan bu ayaklar üzerinde kandiller ya da buhurdanların oturtulduğu bilinmektedir. Kadıkalesi örneklerinden iki tanesi birbirine ters haldeki at figürlerinden oluşur. Bir örnek tüm bir parça (Bkn. Kat. No. 98) iken diğer örnek kırık olarak günümüze ulaşmıştır. (Bkn. Kat. No. 99) Kat. No.100 ise kırık halde günümüze ulaşmıştır. Ayak kısmı hayvan ayağı şeklindedir ve üst kısımda sitilize bir hayvan figürü yer alır. Kat. No. 101 ise definecilik faliyetlerini bize kanıtlayan örneklerden biridir. Aynı ayağa sahip parçalar çok farklı yıllarda farklı alanlarda bulunarak bir araya getirilmişlerdir. Ayak kısmı hayvan formlu, gövde kısmı ise kısmen mitolojik bir hayvanı andırır biçimde şekillendirilmiştir.

[23] Daha önceki yıllarda yapılmış olan bir tez çalışmasında kandil kapağı bronz kaşık olarak değerlendirilmiştir (İmrana-Altun, 2015, Kat. No: 214, s.77). Ancak içbükey formu ve halka bağlayıcı kısmı dikkate alındığında kaşık olarak kullanımı mümkün görülmemektedir. Benzer örnekleri genellikle istiridye formu şeklinde olan bu kandil kapakları erken döneme tarihlenmektedirler.

Aydınlatma Mobilya Parçası (?)

Kat. No: 92 **Lev. No: 11**

2002, M2002/08, Kilise Dışı/Güneydoğu Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış bu parça ve devamında yer alan Kat. No. 91 nolu malzeme ile birbirini tamamlayan parçalar olduğunu düşünmekteyiz. Bir arada bulundukları malzemeler göz önüne alındığında aydınlatmaya ait parçalar olduklarını düşünmekteyiz.

Aydınlatma Mobilya Parçası (?)

Kat. No: 93 **Lev. No: 11**

2011, M2011/06, Apsisin Güneyi

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış bu parça ve Kat. No. 91 nolu malzeme ile birbirini tamamlayan parçalar olduğunu düşünmekteyiz. Bir arada bulundukları malzemeler göz önüne alındığında aydınlatmaya ait parçalar olduklarını düşünmekteyiz.

Kandil Kapağı (?)

Kat. No: 94 **Lev. No: 11**

Kandil Kapağı

2009, M2009/54, Kilise Dışı Mekân Doğu

Tanımlama: Kısmen istiridye kabuğu formundaki parçanın düz tarafında bir yere takılması amacıyla yapılmış halka görülmektedir. Üçgen şekilli yüzeyi hafif içbükeydir. Bu da bir yere oturtularak kullanıldığını düşündürmektedir.

Aydınlatma Mobilyası Parçası

Kat. No:95 **Lev. No: 11**

2009, M2009/174, Dış Narteks Batısı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça ajur tekniği ile bezenmiştir. Hem stilize bitkisel hem de kısmen bir hayvanı çağrıştıran bir bezeme içermektedir. Benzer örnekler çerçevesinde malzemenin aydınlatma mobilyası parçası olduğunu düşünmekteyiz.

Aydınlatma Mobilyası Parçası

Kat. No:96 **Lev. No: 11**

2012, M2012/257, Naos

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ve özenli işçiliğe sahip bu malzemenin boğumlu kısımları ve bu kısımlar arasındaki küresel yivli süslemesi ve yapıldığı malzeme ile değerlendirildiğinde Kadıkalesin'de bulunmuş diğer aydınlama gereçleri ile yapım malzemesi açısından benzerlik göstermektedir. Ayrıca kullanım şekline göre üst kısma asıldığı takdirde aşağıdan görülecek biçimde bir hayvan başı figürü içerdiği de görülmektedir. Bu da malzemenin kullanıma bağlı yukarıda bir noktada durması gerektiğini düşündürmektedir.

Aydınlatma Mobilyası Parçası

Kat. No:97 **Lev. No: 11**

2015, M2015/166, Kilise Dışı Doğu

Tanımlama: Bronz malzemeden ajur tekniği ile süslenmiş objenin kısmen bitkisel bir bezeme içermektedir. Benzer örnekler doğrultusunda aydınlatma gereçlerinden bir aksama ait parça olduğunu düşünmekteyiz.

Bronz Kandil Kulbu (?)

Kat. No: 98 Lev. No:11

2005, M2005/85, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntunun bir ucunda yuvarlak formlu halka kısmı yer alır. Buradan hafif dairesel biçimde devam eden düz şerit halindeki bölüme bağlıdır ve bu bölümün ucuda günümüze kırık halde ulaşmıştır. Arka yüzeyi tamamen kırık olan buluntunun kandil kulbu olabileceğini düşünmekteyiz.

Bronz Kandil Kulbu (?)

Kat. No: 99 Lev. No: 11

2011, M2011/233, Kilise Kuzey Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Uç kısmı boğa başı şeklinde sonlanır. Baş kısmının hemen arkasında tutamak halka biçimindedir. Tutamak daha sonda duz nir şerit halide devam eder ve sonlanır. Bu kısım kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Malzemenin şekline bağlı olarak kandil kulbu olabileceğini düşünmekteyiz.

Bronz Kandil Kulbu (?)

Kat. No: 100 Lev. No: 11

2012, M2012/278, Naos

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntunun bır kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Kırık kısım yassı ve dikdörtgen kesitlidiğ diğer uca doğru hafif genişleyerek devam eder. Bu kısımda dönüş yaparak bir halka oluşmuş ve halkanın uc kısmı ise hayvan başı figürü ile sonlanmıştır. Bir mobilya aksamına ait tutamak olduğu düşünülmektedir.

Bronz Ayak Parçası

Kat. No: 101 Lev. No: 12

2012, M2012/268, Yüzey

Tanımlama: Çıkarılır iki bölümden oluşan ayaklık birbirine zıt duran iki at figürü ile ayaklık formunu tamamlar. Atlardan birinin baş, gövde ve ayak kısımları tam iken diğerinin ayak kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Döküm tekniği ile yapılan eserin üzerinde yer alan ayrıntılar kazıma tekniği ile vurgulanmıştır. Yükseklik:5.8 cm.

Bronz Ayak Parçası

Kat. No: 102 Lev. No: 12

2018, M2018/138, Yüzey

Tanımlama: Çıkarılır iki bölümden oluşan ayaklık birbirine zıt duran iki at figürü ile ayaklık formunu tamamlar. Atlardan birinin baş, gövde ve ayak kısımları tam iken diğerinin ayak kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Döküm tekniği ile yapılan eserin üzerinde yer alan ayrıntılar kazıma tekniği ile vurgulanmıştır. Yükseklik:5.8 cm.

Bronz Ayak Parçası

Kat. No:103 Lev. No: 12

2015, M2015/154, Kilise Dışı Batı Mekanlar

Tanımlama: Olasılıkla çıkarılır bölümden oluşan kase ya da buhurdana ait ayaklıklardan bir parçadır. Üst kısımda sitilize edilmiş bir hayvan tasviri yer alırken ayak kısmı bir hayvan ayağı biçiminde yapılmıştır.

Üçayak Parçası

Kat. No:104 **Lev. No: 12**

2017, M2017/81-68, Yüzey

Tanımlama: Bir kâse ya da buhurdana ait olabilecek üçayak parçası. Hayvan ayağı şeklinde sonlanan obje bronz malzemeden ve döküm tekniği ile yapılmıştır. Parçalar aynı yıl içinde çok farklı noktalardan bulunmuştur.

II.1.A.1.e. FİTİL TUTACAKLARI

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasıda bir arada ya da ayrı ayrı 264 parça fitil tutacağı bulunmuştur. Kataloğumuzda bunlardan 111 adedi görülmektedir. Çoğunluğu bir arada bulunmuş fitil tutacakları aynı zamanda cam kandil parçaları ile de bir arada bulunmuşlardır. Yapım malzemesi olarak bakır ve kurşun kullanılmıştır. Tüme yakın örneklerden Kadıkalesi'nde hem "y" tutucu hem de "s" tutucunun kullanıldığı bilinmektedir.

Fitil Tutacağı:

Kat. No: 105 Lev. No: 12

2009, M2009/179, Güney Yan Nef

Tanımlama: Bakır malzemeden yapılmış tutacak kısmen sağlam şekilde günümüze ulamıştır. Fitil yuvası sağlamdır. Kollardan biri kırık olarak bulunmuş, diğer kol ise kısmen sağlamdır. "y" biçimli bir fitil tutucudur.

Benzer Örnekler: (M. Ballance, J. Boardman, S. Corbett, & S. Hood, 1989, s. 128, Cat.53)

Fitil Tutacağı:

Kat. No: 106 Lev. No: 12

2012, M2012/05, Naos

Tanımlama: Bakır malzemeden yapılmış fitil tutacağının uç kısımlarında perçin delikleri bulunmaktadır ve üçgen biçimle sonlanır.

Fitil Tutacağı:

Kat. No: 107 Lev. No: 12

2012, M2012/08, Naos

Tanımlama: Bakır malzemeden fitil tutacağı parçası oldukça deforme halde.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 108 **Lev. No: 12**

2012, M2012/18, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pek çok fitil tutacağı bir arada bulunmuştur.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 109 **Lev. No: 12**

2012, M2012/19, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Kurşun malzemden yapılmış pek çok fitil tutacağı bir arada bulunmuştur.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 110 **Lev. No: 12**

2012, M2012/116, Alt Yapı

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış fitil tutacağı parçaları. Bir parçanın kenarı kandile oturması amacıyla kıvrık. Diğer bir parçada ise perçin deliği mevcut.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 111 **Lev. No: 13**

2012, M2012/140, Yüzey

Tanımlama: Kurşun malzemeden fitil tutacağı parçası.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 112 **Lev. No: 13**

2012, M2012/161, Alt Yapı

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pek çok fitil tutacağı bir arada bulunmuştur.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 113 **Lev. No: 13**

2012, M2012/202, Dış Narteks

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pek çok fitil tutacağı bir arada bulunmuştur. Bir iki parçada kandil ağzına yerleşen kıvrımlı bölüm mevcuttur.

Fitil Tutacak Parçası

Kat. No: 114 **Lev. No: 13**

2012, M2012/213, Dış Narteks

Tanımlama: Bakır malzemeden yapılmış fitil tutacağı parçası.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 115 **Lev. No: 13**

2012, M2012/223, Naos

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pek çok fitil tutacağı bir arada bulunmuştur. Bir iki parçada kandil ağzına yerleşen kıvrımlı bölüm mevcuttur. Oturtma çivisi parçası, polykandileon zarfı ve cam parçalar ile bulunmuştur.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 116 **Lev. No: 13**

2012, M2012/247, Dış Narteks

Tanımlama: Bakır malzemeden yapılmış fitil tutacakları. Bir arada bulunan bu parçalardan 2 tanesinde fitil yuvası mevcuttur. Bu parçalardan biri çok daha sağlam günümüze ulaşmıştır. Parçanın kollarından biri kırıktır. Ancak diğer kol ağız kısmına oturmasını sağlayan kıvrımı ile sağlam haldedir.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 117 **Lev. No: 13**

2012, M2012/248, Alt Yapı

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pek çok fitil tutacağı bir arada bulunmuştur. İki parçada kandil ağzına yerleşen kıvrımlı bölüm mevcuttur. Polykandilion askısı ile bulunmuşlardır.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 118 **Lev. No: 13**

2012, M2012/261, Alt Yapı

Tanımlama: Bakır malzemeden yapılmış fitil tutacağının orta kısmı daha sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Fitil yuvası sağlamdır. Kollardan biri kırık diğeri ise oldukça deforme haldedir.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 119 **Lev. No: 13**

2013, M2013/334, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bakır malzemeden yapılmış fitil tutacağı 2 parça halinde bulunmuştur. Fitil yuvası sağlamdır ancak kollardan biri kırık; diğeri ise bir arada bulunamamıştır.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 120 **Lev. No: 13**

2013, M2013/334, Naos

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış fitil tutacakları kırık haldedirler ve bir arada bulunmuşlardır. Bir iki parçada kandil ağzına yerleşen kıvrımlı bölüm mevcuttur. Bu fitil tutacakları ve Kat. No. 110 da yer alan tutacak bir arada gelmiştir.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 121 **Lev. No: 13**

2013, M2013/335, Naos

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış fitil tutacakları kırık haldedirler ve bir arada bulunmuşlardır. Bir iki parçada kandil ağzına yerleşen kıvrımlı bölüm mevcuttur.

Fitil Tutacakları

Kat. No: 122 **Lev. No: 13**

2013, M2013/374, Şapel İçi

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış fitil tutacakları kırık haldedirler ve bir arada bulunmuşlardır. Bir iki parçada kandil ağzına yerleşen kıvrımlı bölüm mevcuttur.

Fitil Tutacağı

Kat. No: 123 **Lev. No: 13**

2015, M2015/83, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış fitil tutacağı diğer örneklere oranda çok daha sağlam bulunmuştur. Fitil deliği ve cam kandile oturtulduğu kıvrımlı bölümü tek kolda korunageliştir. Pek çok fitil tutacağı ve Kat. No. 122 bir arada gelmiştir.

Fitil Tutacağı Parçası

Kat. No:124 **Lev. No: 13**

2016, M2016/03, Sarnıç Güneydoğu

Tanımlama: Bronz kandil askısıları (Kat. No. 54) ile bir arada gelmiştir. Kırık haldedir. Bronz malzemden yapılmıştır.

II.1.A.1.f. KATSİONLAR (BUHURDANLAR)

Bizans liturjisinde kullanılan buhurdanların yapımında bronz ve gümüş kullanılmıştır. Genel olarak içinde tütsünün yakıldığı küresel, dilimli küresel, silindirik, altıgen veya kare gövdeli konik veya halka kaideli ya da üçayaklı kapaklı olarak yapılırlar. (Acara 1997, s. 53). 9. yüzyıldan sonra yukarıda saydığımız formların dışında katsion (katzi, katzen, katsiterion) denilen fazla derin olmayan tütsü bölümü ve uzun yassı kesitli sapları ile tutulan örnekler ortaya çıkmıştır (Bouras & Kazhdan, 1991, s. 397) (Acara Eser M. , 2010, s. 475).

Kuşadası Kadıkalesi maden buluntuları arasında 2001-2020 yılları arasında 2 adet katsion bulunmuştur. Her iki katsionda benzer formdadır. İlk örnek kiliseden uzakta, sur dışında bulunmuştur. Diğer örnek de yine kilise içinde değil kilise dışında batıdaki yapılarda tespit edilmiştir.

Bunlara ek olarak bu bölümde 1 adet buhurdan tepeliğide tanıtılacaktır.

Katsion

Kat. No:125 **Lev. No: 14**

2003, M2003/41, 4-5 Nolu Burç Arası Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış katsionun ölçüleri uzunluğu 16,1 cm, yükseklik: 2,7 cm. eni:9,7 cm. dir. İki yuvarlak kısımdan oluşan katsionun bir bölümü tütsünün yakılması amacıyla çukur bırakılmış, diğer bölüm ise daha yassı ve düz bir biçimde yapılmıştır. Bu kısımda bulunan iki delik ile birlikte bir yere sabitlenmesi amaçlanmıştır. Yassı olan bu kısım üzerinde merkezde iç içe konsantrik dairelerden oluşan bezeme ve bu bezemenin çevresinde ise yine iç içe konsantrik dairelerden oluşan 12 adet bezeme yer almaktadır. 11-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Chichurov I. , 1991, s. 93 Kat. No. 92)

Katsion

Kat. No:126 Lev. No: 14

2012, M2012/281, Kilise Batısı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. İki yuvarlak kısımdan oluşan katsionun bir bölümü tütsünün yakılması amacıyla çukur bırakılmış, diğer bölüm ise daha yassı ve düz bir biçimde yapılmıştır. Bu kısımda bir adet delik bulunmakta ve bu deliğin hemen gerisinde tutamak olarak kullanılabilecek bir sap kısmının başlangıcı kısmen görülmektedir. Yassı ve düz bölüm iç içe konsantrik daireler ile bezelidir. Tütsünün yakılacağı çukur kısımda da hem ağız kenarında hem de iç kısımda iç içe konsantrik dairelerden bezemeler yer almaktadır. 11-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Chichurov I. , 1991, s. 93 Kat. No. 92)

Buhurdan Kapağı

Kat. No:127 Lev. No: 14

2015, (Müzede), Kale İçi Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kapak küresel formludur. Tepelik kısmında tutamak görevi de gören bir hayvan figürü yer almaktadır. Bir köpeği andıran bu hayvan kısmen dört ayağını bükerek oturur pozisyondadır. Tutamak kısmından küresel formu takip ederek alta doğru inilirken tütsünün etrafa dağılmasını sağlayacak hava deliklerinin düzenli sıralar halinde oldukları görülür. Üç sıra halinde devam eden bu deliklerin arasında da kazıma tekniği ile yapılmış çizgisel süslemeler bir bant gibi dolanmaktadır. Küresel formun orijinalde buhurdan çanağı ile birleşeceği noktada bir adet halka biçimli küçük kulp yer almaktadır. 11-13. yüzyıllara tarihlendirlmektedir.

II.1.A.1.g. TÖREN HAÇLARI

Kadıkalesi kazısı maden buluntuları arasında tören haçı olduğu düşünülen 3 adet malzeme katalogda yer alamaktadır. Bunlardan ikisi oldukça büyük boyutlu tören haçlarına ait parçalardır. Kat. No:130' daki demir haç ise oldukça deforme ve kırık haldedir. Bu nedenle tören haçı olup olmadığı kesin olarak belirtilememekle birlikte boyutları sebebi ile bu gurup içinde kataloglanmıştır.

Kat. No. 128-129 nolu parçalar Bizans döneminde tören haçlarında sıklıkla görülen form olan Latin Haçı biçimindedirler. Kolların uç kısımları her iki örnekte de yassı yuvarlak bir biçimde son bulmaktadır.

Tören Haçı (?)
Kat. No:128 Lev. No: 15
2009, M2009/ 176, Sarnıç Ek Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tören haç kolu parçanın üst kolu olmalıdır. Latin Haçı olduğunu düşündüğümüz parça merkezden uçlara doğru genişlemektedir. Haç kolu yassı yuvarlak daireler ile sonlanır. Köşelerde yer alan bu dairelerin tam merkezinde daha büyük yassı bir daire ile haç kolu sonlanmıştır. Haç kolunun ön yüzünde çizgisel bezemeler yer alır. İlki haç kolunu kenarlardan çerçeveleyen düz çizgi biçimindedir. Ayrıca hem kol üzerinde hem de haç kolunun bitişinde yer alan yassı yuvarlak uçlarda iç içe geçmiş konsantrik dairelerden bezemeler yer almaktadır.

Benzer Örnekler: (Acara Eser 2010, s.40, res.9)

Tören Haçı (?)
Kat. No:129 Lev. No: 15
2011, M2011/ 51, Apsisin Güneyi

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış haç kolu parçasının tüm halde iken merkezden uçlara doğru genişleyen ve dairesel vurguyla sonlanan forma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Haç

parçasının iki yüzünde de bezeme seçilememektedir. Ayrıca malzemenin boyutlarına ve yapıldığı malzemeye bakıldığında kırık hali ile 10 cm. olan malzemenin tümlendiğinde yaklaşık olarak 20 cm. olacağı, iki kol uzunluğu ile 40 cm. lik bir yan kol boyutu kazanacağı düşünüldüğünde tören haçı ve hatta kilise kubbelerinde vurgulamak amacıyla kubbe üzerine yerleştirilen haç malzemelerden biri olabileceği düşünülmektedir.

Tören Haçı (?) / Liturjik Mobilya Parçası (?)

Kat. No: 130 Lev. No: 15

2012, M2012/83, Alt Yapı

Tanımlama: Dikdörtgen biçimli iki farklı boyutta düz şerit parçasının birbirine perçinlenmesi ile oluşan demir haçın kollarının damla uçlu toplarla sonlandığı kısmen görülmektedir. Üst ve yan kollardan biri kırık durumdadır. Üzerinde herhangi bir bezemeye rastlanmamıştır. Tören haçı olmasından ziyade kilisenin korkuluk veya pencerelerinde yer alan üst sıra vurgulayıcı haç dilimlerinden biri olduğu da düşünülmektedir.

II.1.A.1.h. TAKDİS HAÇLARI

Katalogda Kuşadası Kadıkalesi kazısında bulunmuş 5 adet takdis haçı parçası bulunmaktadır. Takdis haçlarının nerede ise tamamı "Latin Haçı" formundadır. 1 adet takdis haçı (Kat. No: 129) tüme yakın iken diğerleri eksik ve deforme haldedir.

1 örnekde ise figurlü bir tasvir yer alır (Kat. No: 132). Elinde tuttuğu haç ile martir aziz olduğu anlaşılan azizin başının üzerindeki yazıt kırık olduğundan okunamamaktadır.

Takdis Haçı Parçası

Kat. No: 131 Lev. No: 15

2008, M2008/88, Güney Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılan haçın kolların merkezden uçlara doğru genişlemektedir. Uç kısımın ise dairesel biçimde sonlandığı görülmektedir. Günümüze ulaşan bu haç kolunun bir takdis haçına ait alt kol olduğu, ahşap sopaya takılmayı sağlayan ara parçanın kısmen koruna gelmiş olmasından dolayı düşünmekteyiz. Haç kolunun her iki yüzünde de bezeme bulunmamaktadır. Uzunluk: 5.9 cm. Genişlik:2.4 cm. Benzer örnekleri 11. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: Corinth, Volume XII The Minor Objects, Katalog No: 2072

Takdis Haçı

Kat. No:132 Lev. No: 15

2011, M2011/116, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış takdis haçının kolaları merkezden uçlara doğru genişlemekte ve damla biçiminde sonlanmaktadır. Haçın üst kolunda kısmen kırık mevcuttur. Alt kolda ise sapa geçmeyi sağlayan ara birimde kısmen kırık görülmektedir. Malzeme oldukça korozyona uğramıştır bu nedenle üzerinde herhangi bir bezeme tespit edilememiştir.

Benzer Örnekler:

Takdis Haçı

Kat. No: 133 Lev. No: 16

2014, M2014/95, Kilisenin Kuzeyindeki Mekanlar

Tanımlama: Dökün tekniği ile yapılmış haç "Latin Haçı" biçimindedir. Haç kolları merkezden uçlara doğru genişleyerek gelir ve dairesel vurgulamalarla son bulurlar. Haçın kısa kollarından biri ve üst kol parçası kırık durumdadır. Ayrıca alt kolun ucunda yer alması gereken ve bir başka metal ya da ahşap uca takılan geçme kısmı da kırık haldedir. Haçın ön kısmında kazıma ile yapılmış iç içe konsantrik dairelerden bezemeler yer alırken arka yüzü düz ve bezemesizdir.

Benzer Örnekler: (Pitarakis, 2006, s. 103, Fig. 71)

Takdis Haçı (?)

Kat. No: 134 Lev. No: 16

2015, M2015/178, Kilise Kuzeyindeki Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Haç kollarından olası alt kol kırıktır. Merkezden uçlara doğru genişleyen haç kolları yassı yuvarlak daireler ile sonlanır. Haç kollarının ucunda yer alan bu dairlerden sadece 3 adeti günümüze ulaşabilmiştir.

Benzer Örnekler:

Takdis Haçı Parçası

Kat. No: 135 Lev. No: 16

2018, M2018/56, Apsis

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış takdis haçı kırık halde günümüze ulaşmıştır. Haçın alt kolu olan bölümde alt ksımda yer alan damla uçlardan biri kırıktır. Ahşap taşıma koluna geçmesi için yapılmış geçme bölümü kısmen sağlam olatak korunmuştur. Haçın üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış

bir figür yer almaktadır. Elinde Martir Haçı tutan figürün başının üst kısmında kısmen harfler seçilmekte ancak Aziz olduğunu düşündüğümüz figürün yazıta bağlı ismi henüz tam olarak çözülememiştir.

II.1.A.1.ı. HAÇ PARÇALARI

Kuşadası Kadıkaşesi maden buluntuları arasında 11 adet haç parçası bulunmuştur. Bunlar tören ya da takdis haçı olarak adlandırılamayan, ancak kırık ve eksik oluşlarından ötürü kişisel liturjik eşyalar arasına da koyamadığımız parçalardır. Genel olarak hepsi korozyonlu ve kırıktır. Dört örnekte iç içe konsantrik daireleden oluşmuş bezeme yer alır. (Kat. No:133-135-140-143)

Üç örnek tamamen bezemesizdir. (Kat. No: 136-137-138-139) Diğer örneklerde ise korozyona bağlı bezeme seçilememektedir.

Latin haçı formundaki haç parçalarının haç kolları genişleyerek uç kısma doğru devam eder ve 3 örnekte yassı yuvarlak (Kat. No: 133-138-142) sonlanırken, bir örnekde ise (Kat. No: 136) damla biçimle sonlanır.

1 örnek oldukça ilginçtir (Kat. No: 137). Haç kolları merkezden uçlara doğru genişleyerek devam eder; öncelikle dairesel vurgulama yapılan haç kollarından kesişen kolların dairesel vurguları bitkisel bezemeyi andıran işlemeler ile sonlanır.

Haç Kolu Parçası

Kat. No:136 Lev. No: 16

2006, M2006/18, Kilise Dışı Güneybatı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış haç kolu parçası merkezden uç kısma doğru genişlemekte ve haç kolu yassı yuvarlak daireler ile sonlanmaktadır. Ancak haç kolunun hem merkeze yakın kısmı hem de uç kısımlarından biri kırık halde günümüze ulaşmıştır. Haç kolu parçasının bir yüzü bezemesiz, diğer yüzünde ise kenar bölümü ince kazıma ile çerçevelenmiş ve haç kolu üzerinde kazıma ile iç içe konsantrik dairelerden oluşan süsleme ile bezenmiştir.

Haç Parçası

Kat. No:137 Lev. No:16

2010, M2010/48, Kilise Dışı Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ve kazıma ile bir yüzüne konsantrik daireler bezenmiştir. Haç kolları merkezde yer alan kare birimden uçlara doğru genişleyerek devam eder. Üst ve yan kollardan biri tamamen, diğer yan kol ise kısmen kırıktır.

Haç Kısa Kol (Kırık Halde)

Kat. No:138 Lev. No: 16

2009, M2009/78, Kilise Güney Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılan haç kolu merkezden uçlara doğru genişleyerek devam eder ve uçlarda damla biçimli vurgularla sonlanır. Haç kolunun üzerinde herhangi bir bezeme tespit edilememiştir.

Süsleme Amaçlı Mobilya Parçası Olabilecek Haç

Kat. No:139 Lev. No: 16

2008, M2008/45, Kilise Dışı Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden ve döküm tekniği ile yapılan haç "Latin Haçı" formundadır. Haç kollarından alt kol kırık durumdadır. Haç kolları merkezden uçlara doğru genişleyerek devam eder öncelikle dairesel vurgulama yapılan haç kollarından kesişen kolların dairesel vurguları bitkisel bezemeyi andıran biçimde sonlanır.

Haç Kolu Parçası

Kat. No:140 Lev. No: 17

2012, M2012/265,

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntunun tüm bir haçın kısa kollarından biri olduğu anlaşılmaktadır. Merkezden uçlara doğru genişleyerek gelen haç kolu uçlarda yuvarlak vurgulamalar ile son bulmaktadır.

Haç Parçası

Kat. No: 141 Lev. No: 17

2014, M2014/96

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış haç parçasının kollarının merkezdeki kare noktadan uçlara doğru genişleyerek tamamlandığı görülmektedir. Kısa yan kollardan biri günümüze ulaşmış olan haç parçası oldukça deforme durumdadır. Her iki yüzde de bezeme tespit edilememiştir.

Haç Kolu Parçası

Kat. No: 142 Lev. No: 17

2002, M2002/15, Kale Ana Giriş İçi Mekanlar

Tanımlama: Bronz alaşım malzemeden, döküm tekniği ile yapılmış haç kolu parçası. Korunmuş uzunluk 3,3 cm. haç kolu üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış bezemeler mevcuttur. İç içe yapılmış konsantrik halka bezemeler hem haç kolunun uç kısmında hem de kısmen haç kolunun merkezinde görülmektedir. Ayrıca haç kolunun sonlandığı kısımda köşelerde vurgu amacıyla art arda yapılmış çizgisel bezemelerde yer almaktadır. Haç kollarının uç kısımları kırıktır. Olasılıkla bu kısımlarda damla biçimli bezeme ile haç kolu son bulmakta idi.

Haç Kolu Parçası

Kat. No: 143 Lev. No: 17

2005, M2005/86, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış haç kolu kırık halde günümüze ulaşmıştır. Üzerindeki korozyona bağlı olarak herhangi bir bezeme görülememektedir. Merkezden uçlara doğru genişleyerek son bulmaktadır.

Haç Kolu Parçası

Kat. No: 144 Lev. No: 17

2016, M2016/68, Yüzey

Tanımlama: 3,5 cm. ölçülerindeki haç kolu parçası olasılıkla bir takdis haçına ait olmalıdır. Merkezden uçlara doğru genişleyen haç kolunun uçlarında yuvarlak yassı dairler ile son bulduğu görülmektedir. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır.

Benzer Örnekler:

Haç Kolu Parçası

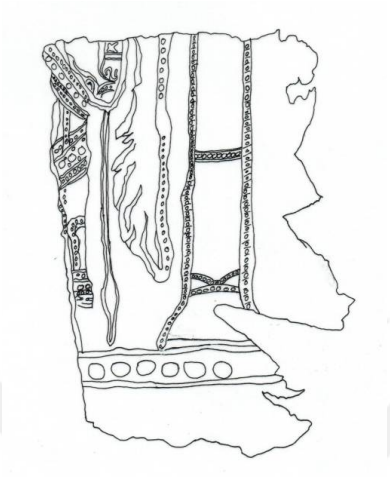
Kat. No: 145 Lev. No: 17

2015, 2015/71, Kilise Dışı Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzeme kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Merkezden uçlara doğru genilşleyerek gelen haç kolu uç kısımlarda düz bir şekilde kesiler sonlandırılmıştır. Yüzeyinde iç içe halkalardan oluşan konsantrik dairelerden bezeme yer almaktadır.

II.1.A.1.j. FİGÜRLÜ LEVHA VE APLİKLER

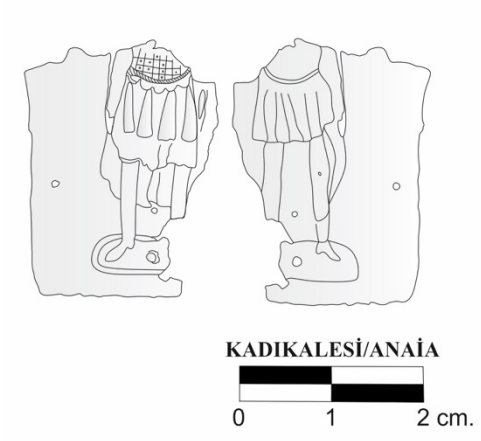
Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında toplam 4 adet figürlü aplik parçası bulunmuştur. Bu parçaların tamamı ince levhadan kalıpta dövme tekniği ile yapılmış parçalardır. Kat. No 146 da yer alan örnek üzerinde sütun ile çevrili bir mekân üzerinde duran figür seçilmektedir. Malzeme oldukça kırıklı ve deforme haldedir.

Resim 94 Kat. No. 146 nolu parçaya ait çizim.

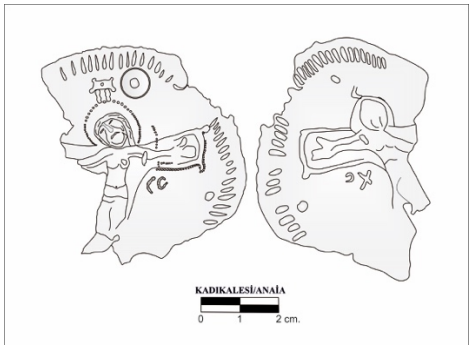
Askeri giysiler içinde yer alan figürün elinde bir mızrak tuttuğu kısmen seçilir. (Bkn. Resim 94) Figürün olasılıkla başmeleklerden birine ait olduğu düşünülmektedir.

Kat. No. 149 da da benzer bir figürlü levha yer alır. Burada da basamala yükseltilmiş zemin üzerinde ayakta duran askeri giysiler içinde bir figür yer alır.

Resim 95 Kat. No. 149 nolu parçaya ait çizim.

Kat. No. 147 de yer alan örnek ise yuvarlak formlu figürlü bir levhadır. Oldukça deforme halde bulunan parçanın uzun restorasyon süreci sonrası üzerinde çarmıha gerili İsa figürü yer aldığı görülmüştür.

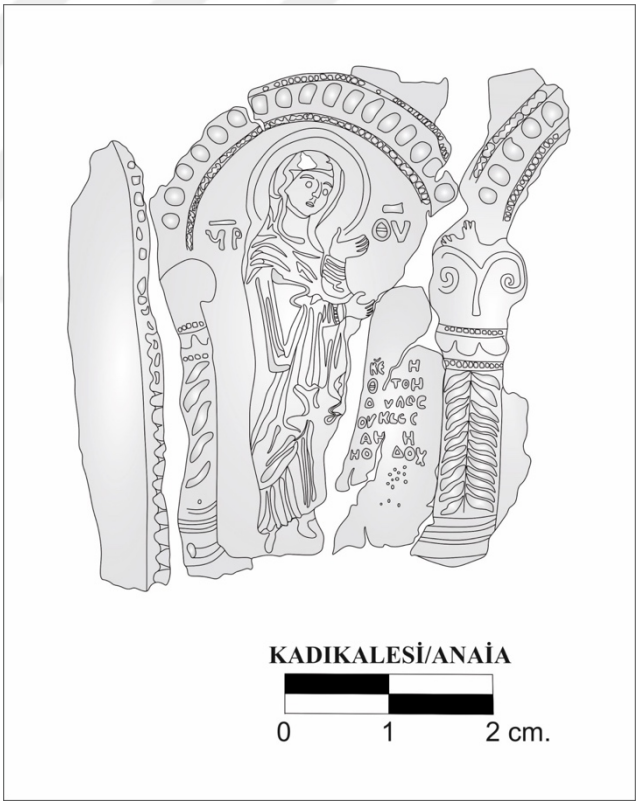

Resim 96 Kat. No. 147 de yer alan İsa figürlü yuvarlak plaka.

Özenli bir işçiliğe sahip olduğu anlaşılan plakanın kutsal kitap kapakları üzerinde kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

Kadıkalesinde bulunmuş plakalar arasında Kat. No. 148 de yer alan parça da figürlü bir levhadır. Bulunduğunda tamamen yuvarlatılarak kapatılmış haldedir. Uzun restorasyon süreci sonrası açılan plaka üzerinde Deisis sahnesinden bir bölüm yer aldığı görülmüştür. İnci dizili kemer ve burmalı sütunlar arasında görülen Tanrı Anası Meryem figürü yakarış pozisyonu ile betimlenmiştir.

Ayrıca üzerine plakanın yapımından sonra kazındığı anlaşılan Meryem'in ayak ucu boşluğunda yazılı 6 satırlık yazıt da dikkat çekicidir.

Resim 97 Kat. No. 148 nolu parçaya ait çizim.

Kat. No. 150 ise diğer örneklerden farklıdır. Bronz malzemeden yapılmış bir madalyon içine ergiyik cam akıtılarak yapılmış bu örneğin her iki yüzünde de kutsal kişi tasvirleri yer alır. Her iki yüzde de figür olması sebebi ile benzer örneklerdeki gibi kitap kapaklarında aplik edilerek kullanımı uygun değildir. Madalyon olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

İkona-Kitap Levhası (?)

Kat. No:146 Lev. No: 18

2007, M2007/70, Kilise Dışı Yüzey

Tanımlama: Kalıpta dövme tekniği ile yapıldığı düşünülen, olasılıkla bir kitap kapağında veya ahşap bir ikona tablası üzerine monte edilerek kullanılmış olan buluntu dikdörtgen bir forma sahip olmalıdır. Günümüze ulaşmış parçadan okunabildiği kadarıyla sütunlu bir mimari tasvir içinde askeri kıyafetler içinde bir figür yer alır. Figürün sağ elinde bir asa ve asanın hemen arkasında kısmen bir kanat görülmektedir. Kanat ve hemen yanında yer alan sütun inci dizileri ile bezenmiş haldedir. Askeri kıyafetler, asa ve kanat tasvirleri ile bu figürün Başmelek Michael olduğunu düşündürmektedir. Buluntu önceki tarihlerde olasılıkla kaçak kazı sırasında çapa darbesi aldığından dolayı uzun sağ kenarda birkaç kısımda içe doğru kırılma ve kıvrılmalara uğramıştır. Benzer örnekleri 12. yüzyıla tarihlendirlmektedir.

Benzer Örnek: (Zabern, 2001, s. 132, I.37)

İkona-Kitap Levhası (?)

Kat. No:147 Lev. No: 18

2009, M2009/13, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış levha yuvarlak formludur. Oldukça tahrip olmuş halde bulunmuş malzeme üzerinde çarmıha gerilmiş İsa betimlemesi yer almaktadır. Oldukça ince ayrıntıları ile işlenmiş olan malzemenin retorasyon süreci devam etmektedir.

İkona-Kitap Levhası (?)

Kat. No:148 Lev. No: 18

2012, M2012/252, Kilise Dışı Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış levha dikdörtgen formludur. İkona yuvarlatılarak silindir haline getirilmiş olarak bulunmuştur. Yapılan restorasyon çalışmalarından sonra açılmış ve üzerinde Daisies sahnesinden bir figür ve yazıt olduğu tespit edilmiştir. İyon başlıklı burgulu sütunlar arasında inci dizileri ile bezenmiş bir kemer içinde profilden betimlenmiş Meryem figürü yer almaktadır. Başının her iki yanında monogramları olan "μρ" "θν" kısaltmaları görülmektedir. Ellerini yukarı kaldırmış ve yakarış pozisyonunda betimlenmiştir. Meryem'in dua pozisyonundaki ellerinin hemen altında olasılıkla daha sonradan kazıldığı anlaşılan bir yazıt yer almaktadır.

κεβοη

θιε τον

δονλος

ονκω.ς

ταντη

ηονδον

λ(?).η

"Kyrie noethie

Tos o doulo sou

Konstantinos (?)"

Yazıtta "Tantı kulun Konstantinos'a yardım eyle" yazdığı düşünülmektedir. Özellikle son satırda yer alan harfler tam seçilemediğinden isim kısmı tartışmaya açıktır.[24]

Daisies sahesi olduğunu düşündüğümüz bu parçanın olası kırık bölümünde İsa yer alıyor olmalıdır.

[24] İkona/Kitap Kapağı Levhası üzerinde yer alan yazıtın trankripsyonu Dr. Vera Bulgurlu tarafından yapılmıştır.

İkona-Kitap Levhası

Kat. No: 149 Lev. No:18

2012, M2012/274, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden kalıpta dövme tekniği ile yapıldığı düşünülen malzeme kırık ve deforme halde bulunmuştur. Olasılıkla bir kitap kapağında veya ahşap bir ikona tablası üzerine monte edilerek kullanılmış olan buluntu dörtgen bir forma sahip olmalıdır. Buluntu üzerinde bir figür yer almaktadır. Figür askeri kıyafetleri ve pelerini kısmen okunabilmektedir. Ancak herhangi bir monogram veya aksesuar olmadığından kim olduğu tespit edilememiştir.

Benzer Örnek: (Entwhistle, 2003, s. 103 Fig. 12)

Mine İşli Madalyon

Kat. No: 150 Lev. No: 18

2006, M2006/67, Kilise Batısında Yer Alan Sokak Dokusunda Bulunmuştur

Tanımlama: Bronz malzeme bir madalyon üzerine açılmış yuvalara ergiyik cam dökülerek yapılmış madalyon oldukça özenli bir işçiliğe sahiptir. Bir yüzünde elinde martir haçı ile tasvir edilmiş Aziz Georgios yer alır. Diğer yüz biraz daha deforme haldedir. Elinde yine martir haçı tutan Azizin Prokopios olduğu görülmektedir.[25]

[25] Mine işi madalyon Prof. Dr. Zeynep Mercangöz tarafından "Mine İşi Madalyon" başlığı altında ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. (Mercangöz Z. , Mine İşi Madalyon, 2007, s. 81-82)

II.1.A.1.k. KİLİSE İÇİNDE BULUNMUŞ KAŞIKLAR

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında kilise içinde yapılan kazı çalılşmalarai sırasın da toplam 5 adet kaşık parçası bulunmuştur. Bu kaşıklar form olarak yayınlarda tıp alanında kullanılmış kaşıklara benzemekle birlikte kilise içinde bulunmaları liturjik bir kullanımlarının olup olmadığını sorgulamamıza sebep verir. Zira tıp aleti olarak bu güne kadar yapılan kazılar iinde herhangi başka metal buluntu elde edilememiştir.

Liturjik Kaşık (?)

Kat. No:151 Lev. No: 19

2015 , M2015/152, Dış Narteks

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kaşık. Sap ve kaşık kısmını birbirine bağlayan kısımda üç boğumlu bir bezeme yer almaktadır. Uzunluk: 9 cm.

Liturjik Kaşık (?)

Kat. No:152 Lev. No: 19

2004, M2004/81, Güney Şapel

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden olası liturjik kaşık. Kaşık kısmı ve sap kısmı kırık olarak günümüze ulaşmış durumda. Uzunluğu: 4.8 cm

Liturjik Kaşık (?)

Kat. No: 153 Lev. No: 19

2012, M2012/263, Alt Yapı Önü

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden liturjik kaşık. Kaşık ve sap kısmı kırık durumda. Kaşık ve sap kısmının birbirine bağlandığı kısımda iki boğumlu bir süsleme mevcut. Uzunluk:2.4 cm.

Liturjik Kaşık (?)

Kat. No: 154 Lev. No: 19

2013, M2013/321, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kaşık oldukça deforme haldedir. Tamamen ezilmiş ve formunu yitirmiştir.

Liturjik Kaşık

Kat. No:155 Lev. No: 19

2013, M2018/21, Apsis Önü Alt Yapı Çalışmaları

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kaşığın sap kısmı kırık halde günümüze ulaşmıştır. Kaşık kısmı damla formludur. İç yüzünden yuvarlak, dış yüzünden ise üç köşelidir. Kaşık kısmından sap kısmına doğru bezemeler başlar. İki boğumlu bezemeden sonra daha geniş bir boğum yer alır ve tekrar iki boğum ile devam eder. Devamında ise çizgisel bezemeler ile yapılmış süsleme yer alır ve daha ince olan sap kısmına geçiş yapılmaktadır.

II.1.A.1.l. KUTSAL KİTAP AKSAMLARI

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 10 adet el yazmalarına ait olabilecek kitap tokası bulunmuştur. Bu tokalar el yazmalarının ön ve arka kapaklarında yer alan ve üç bant olarak adladırılan deri bantların tokaya bağlanması ile kullanılmaktadır.

Bu tür tokalar kazı buluntuları arasında genellikle kontekse göre değerlendirilmeye tabi tutulmuşlardır. Bu nedenle 7 ila 11. yüzyıl gibi bir aralık içinde tarihlendirilirler (Davidson, s. 272, Cat.2197-2198-2199, Pl.114).

Amorium da yapılan çalışmalarda Kilise A nın kazısı sırasında bu tip kitap tokaları kitap cilt çivileri ile birlikte bulunmuşlardır. Bu örneklerde 7 ila 11. yüzyıla tarihlenirler (Lightfoot, 2012, s. 188).

Resim 98 Kitap Tokası kullanım şekli ((Boudalis, 2004, s. 204-269).

Bununla birlikde 5 adet de kitap cilt çivisi bulunmuştur. Bu cilt çivileri ahşap kapak içine monte edilerek sayfaların bunlara sabitlenmesi sağlanır.

Bizans el yazmalarının ciltleri için geleneksel olarak kullanılan, yuvarlak başlı, hançer şeklindeki bu tokaların bıçağının ortasında yuvarlak bir veya iki delik bulunur. Benzer örneklere bakıldığında tek delikli örneklerin 9-11. yüzyıl Chersonesos buluntuları için karakteristik bir özellik olduğuna inanılmaktadır. Bazı kaynaklarda ise; 12-14. yüzyıllara ait yazmaların ciltlerinde korunan iğnelerde bu tür deliklerin olmadığı vurgulanır. (Ениосова Н.В., 2022, s. 72)

Benzer örneklerine 11-12. yüzyıllara ait kazı alanlarında rastlanmaktadır. İtalya Otranto kazılarında (Hicks & Hicks, 1992., s. 291, No:38 Fig. 10) (Arthur, 2012, s. 23, Fig. 38), Boğazköy 11. yüzyıl kilise kazısında (Böhlendorf Arslan, 2012, s. 359, Abb.7) ve Xanthos Akropolünde görmekteyiz (Courtils & Laroche, 1999, s. 373, Fig. 4).

Kitap Tokası

Kat. No:156 Lev. No: 19

2002, M2002/32, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış tokanın dikdörtgen kısmı kitap ciltlerinde üç bantın takıldığı bölümdür. Uzunluk:2,5 cm. Kalınlık:0,3 cm.

Kitap Tokası

Kat. No:157 Lev. No: 19

2006, M2006/59, Mescitin Batısı

Tanımlama: Deri ya da zincirin geçeceği bölüm dikdörtgen biçimli, toka kısmı ise yuvarlak formludur. Yuvarlak formlu bitiş kısmının devamındaki topuzda delik bulunmamaktadır. 1.8 cm. uzunluğunda bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bu tür küçük tokalar genellikle haç rölikerlerin deri ya da zincir ile birbirine bağlanmasını sağlayan bölümü oluşturmaktadır.

Kat. No:158 Lev. No: 19

2011, M2011/120, Kuzey Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış eserin deri ya da zincire takılacağı bölüm dikdörtgen biçimlidir. Yuvarlak kısım tokanın geçeceği bölümdür ve devamı bir palmedi andıracak biçimde stilize bitkisel bezeme ile sonlanmaktadır. Uzunluk:2,5 cm. Kalınlık:0,3 cm.

Kat. No:159 Lev. No: 19

2012, M2012/(Müzede), Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Eserin deri ya da zincire takılacağı bölüm dikdörtgen biçimli, tokanın geçeceği bölüm ise yuvarlaktır. Bu yuvarlak kısmın devamı bir palmedi andıracak biçimde stilize bitkisel bezeme ile sonlanmaktadır. Uzunluk:2,5 cm. Kalınlık:0,3 cm.

Kat. No:160 Lev. No: 19

2012, M2012/08, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tokanın deri bandın ya da zincirin geçeceği bölümü dikdörtgen biçimlidir. Toka kancasının geçeceği kısım ise yuvarlaktır ve palmet şeklinde ortasında delik yer alan bir kısımla sonlanır. Uzunluk: 2.5 cm. Genişlik: 0.9 cm. Kalınlık:0.3 cm.

Kat. No: 161 Lev. No: 19

2012, **M2012/15, Kuzey Yan Nef**

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tokanın deri bandın ya da zincirin geçeceği bölümü dikdörtgen biçimlidir. Toka kancasının geçeceği kısım ise yuvarlaktır ve palmet şeklinde ortasında delik yer alan bir kısımla sonlanır. Uzunluk: 2.5 cm. Genişlik: 0.9 cm. Kalınlık: 0.3 cm.

Kat. No:162 **Lev. No: 19**

2012, M2012/242, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tokanın deri bandın ya da zincirin geçeceği bölümü dikdörtgen biçimlidir. Toka kancasının geçeceği kısım ise yuvarlaktır ve yuvarlak merkezinde delik bulunan bir biçimde sonlanır.

Kat. No: 163 **Lev. No: 19**

2012, M2012/558, Naos

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tokanın deri bandın ya da zincirin geçeceği bölümü dikdörtgen biçimlidir. Toka kancasının geçeceği kısım ise yuvarlaktır ve yuvarlak merkezinde delik bulunan bir biçimde sonlanır.

Kat. No: 164 **Lev. No: 19**

2018, M2018/52, Kilise Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tokanın deri bandın ya da zincirin geçeceği bölümü dikdörtgen biçimlidir. Toka kancasının geçeceği kısım ise yuvarlaktır ve yuvarlak merkezinde delik bulunan bir biçimde sonlanır.

Kat. No: 165 **Lev. No: 20**

2018, M2018/53, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tokanın deri bandın ya da zincirin geçeceği bölümü dikdörtgen biçimlidir. Toka kancasının geçeceği kısım ise yuvarlaktır ve yuvarlak merkezinde delik bulunan bir biçimde sonlanır.

Kitap Cilt Çivisi

Kat. No: 166 **Lev. No: 20**

2009, M2009/46, Sarnıç Ek Yapı

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden üst kısmı topuz biçiminde alt kısma doğru yassı ve giderek sivrilerek son bulan kitap ciltleme çivisi. Alt yassı delik yer almamaktadır. Uzunluk 3. 2 cm.

Benzer Örnekler: (Ениосова Н.В., 2022, s. 72)

Kitap Cilt Çivisi

Kat. No: 167 **Lev. No: 20**

2009, M2009/98, Güney Yan Nef

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden üst kısmı topuz biçiminde alt kısma doğru yassı ve giderek sivrilerek son bulan kitap ciltleme çivisi. Alt yassı kısımda delik yer almamaktadır. Uzunluk 3. 2 cm.

Benzer Örnekler: (Ениосова Н.В., 2022, s. 72)

Kitap Cilt Çivisi

Kat. No: 168 Lev. No: 20

2012, M2012/223, Alt Yapı Önü

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden üst kısmı topuz biçiminde alt kısma doğru yassı ve giderek sivrilerek son bulan kitap ciltleme çivisi. Alt yassı kısımda yer alan iki adet delik ise ciltlemede kullanılan dikişlerle ilgili olmalıdır. Uzunluk 3. 2 cm.

Benzer Örnekler: (Ениосова Н.В., 2022, s. 72) (Çetin, 2015, s. 31, Fig. 8)

Kitap Cilt Çivisi

Kat. No: 169 Lev. No: 20

2012, M2012/19, Alt Yapı Önü

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden üst kısmı topuz biçiminde alt kısma doğru yassı ve giderek sivrilerek son bulan kitap ciltleme çivisi. Alt kısmı kırık halde günümüze ulaşmış olsa da kırık kısımda ciltleme deliğini kısmen seçmek mümkündür.

Benzer Örnekler: (Ениосова Н.В., 2022, s. 72) (Çetin, 2015, s. 31, Fig. 8)

Kitap Cilt Çivisi

Kat. No: 170 Lev. No: 20

2013, M2013/76, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden üst kısmı topuz biçiminde alt kısma doğru yassı ve giderek sivrilerek son bulan kitap ciltleme çivisi. Alt kısımda bulunan 1 adet ciltleme deliği görülmektedir.

Benzer Örnekler: (Ениосова Н.В., 2022, s. 72) (Çetin, 2015, s. 31, Fig. 8)

II.1.A.1.m. KİLİSEDE KULLANILMIŞ OLABİLECEK PARÇALAR

Tören Haçı Tepeliği

Kat. No: 171 **Lev. No: 20**

2011, M2011/03, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: İki adet sütunun yuvarlak bir kemerle birbirine bağlı şekilde tasvir edildiği eser bronzdan ve döküm tekniği ile yapılmıştır. 11-12. yüzyıllarda tören haçlarının ahşap sopaya geçtiği noktanın görünmemesini sağlayan bu şekildeki mimari maden eser kullanımı yaygın olarak görülmektedir.

Benzer Örnekler: (Wixom, 1997, s. 55, Kat. No. 21 A-E)**,** (Cotsonis, 1994, s. 109, Fig. 39)

Tören Haçı Tepeliği ya da Liturjik Kutu Parçası (?)

Kat. No: 172 **Lev. No: 20**

2011, M2011/03, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bir sütun parçası olarak düşündüğümüz parça tıpkı Kat. No: 168'deki gibi bir bütünün parçası olmalıdır.

Tören Haçı Tepeliği ya da Liturjik Kutu Parçası (?)

Kat. No: 173 **Lev. No: 20**

2013, M2013/292, Naos

Tanımlama: Düğümlü bir sütunun tasvir edildiği malzeme bronz alaşımdan ve döküm tekniği ile yapılmıştır. Bu tür mimari kurulumlu süslemelerin 12-13. yüzyıllarda liturjik eşyaları zarflayan kutularda ya da tören haçlarının ahşap sopaya takıldığı geçme kısımlarında görmek mümkündür.

Belirsiz Bronz Hayvan Başlı Obje

Kat. No: 174 **Lev. No: 20**

2011, M2011/237, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntu kartal başı şeklindedir. Boyun kısmında yer alan parçadan tepelik olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Bronz Tepelik

Kat. No: 175 **Lev. No: 20**

2012, M2012/277, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış tepelik kuş formundadır. Oldukça ince bir işçiliğe sahiptir. Alt kısmı bağlantıyı oluşturacak nokta silindirik gövdelidir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s.67, Kat. 512, Lev:94; Chichurov, 1991, s.209, Kat:223

Kat. No: 176 **Lev. No: 21**

2007, M2007/13, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu kısmen yuvarlak forma sahiptir. Ancak bir kısmı daha düz bir biçime sahiptir ve buradan da kırık haldedir. Bir yüzeyinde iç içe geçmiş konsantrik dairelerden oluşan bezeme merkezde yuvarlak bir açıklık sonlanır. Diğer yüzü ise bezemesizdir. Halusider olarak kullanılmış olabilir.

Kat. No: 177 **Lev. No: 21**

2014, M2014/132, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış obje yuvarlak ve yassı bir forma sahiptir. Bir yüzü bezemesiz diğer yüzü ise İç içe geçen konsantrik dairelerden oluşan bezemeye sahiptir. Merkezde bir delik yer alır. Halusider olarak kullanılmış olabilir.

Liturjik Obje

Kat. No: 178 **Lev. No: 21**

2020, M2020/08, Bema Önü Çalışmaları

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzeme kırık olarak bulunmuştur. Kat. No. 175 ile bir arada bulunan parça düz bir yassı şerit ve bu şeridin ucunda yer alan haç formu ile sonlanmaktadır.

Liturjik Obje

Kat. No: 179 **Lev. No: 21**

2020, M2020/08, Bema Önü Çalışmaları

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça yuvarlak ve yassı formludur. Merkezde bir delik yer alır. Üzerinde konsantrik dairelerden yapılmış kuşgözü motifi ile bezemeler yer almaktadır. Bir kenarında dikdörtgen bir yassı şerite bağlı olduğu anlaşılan kırık kısım yer alır. Kat. No. 174 ile bir arada bulunan parçalar birbirine tümlenememektedir. Olasılıkla arada eksik kalmış bir yassı şerit kısım yer almaktadır.

II.1. B. KİŞİSEL LİTIRJİK EŞYALAR

II.1. B. 1.HAÇ RÖLİKERLER

Haç rölikerler birer amulet olarak (nazarlık, tılsım) Bizanslılar tarafından sevilerek taşınır onlara birer enkolpion gibi davranırlardı. Özellikle 9-12. yüzyıllar arasında atölyelerde yoğun miktarda üretildikleri bilinmektedir. Rölikerlerin içinde çoğunlukla Kutsal Haç'a ait olduğuna inanılan ahşap parçaları, aziz ve azizelere ait giysi, kemik ya da küllerinden bir miktar taşınmaktaydı. Haç rölikelrein üzerinde genellikle kutsal kişi tasvirleri yer alırdı. (Tsana 2002, s. 188).

Haç rölikerlerin süslemesinde çoğunlukla stilize bir üslup kullanılmıştır. Orta Bizans Döneminde rölikerlerin üst ve yatay kolları birbirlerine nerede ise eşittir. Alt kol ise daha uzundur. Kollar merkezden dışa doğru genişlemektedir. Ön ve arka yüzlerinde daha çok Çarmıhta İsa, Orans Meryem ve aziz tasvirleri yer almaktadır. Haç rölikerlerin her iki yüzünde yer alan kutsal figürün, yüz, el, ayak ve giysi ayrıntılarındaki stilize çizgisel üslup Orta Bizans Döneminin özelliğidir (Acara, 1997, s. 184)

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 8 afet haç röliker ve haç röliker parçası bulunmuştur. Bulunan örneklerden sadece Kat. No. 181 tüm halde ve kapalı olarak bulunmuştur. Diğer örneklerin tamamı ya arka yüz ya ön yüz ya da haç rölikere ait küçük parçalardır. Örneklerden 4'ünde üzernde figürlü bezeme yer alır. Bunlar Meryem, Çarmıhda İsa ve Aziz-Azize tasvirleridir.

Haç Röliker

Kat. No: 180 Lev. No: 21

2005, M2005/96, Kale Giriş İç Mekanlar

Bronz alaşım malzemeden, döküm tekniği ile yapılan haç rölikerin boyutları 6,5x4,5 cm. dir. Üzerine kazıma tekniği ile yapılmış orans pozisyonda Meryem yer almaktadır. Figürün baş kısmının sağ ve solunda "MP" ve "V" monogramları yer alır. Figürün giysilerinin detayları çizgisel bezeme ile verilmiştir. Yüz ve ellerde stilize çizgisel üslubu görmek mümkündür. Rölikerin üst kısmında zincir veya ipin geçmesi için halkalar korunagelmiş ancak rölikerin haç kollarından alt kısım kırık durumdadır. 10-12. yüzyıl aralığına tarihlendirilmetedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. Cat. 2069-2059) (Pülz, 2017, s. 28, Cat. 57)

Haç Röliker

Kat. No: 181 Lev. No: 21

2005, M2005/87, Yüzey

Bronz malzemeden, döküm tekniği ile yapılan haç rölikerin üst ve alt kolları kırık haldedir. Rölikerin üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış orans pozisyonda bir figür kısmen seçilmektedir. Figürün kimliği haç kollarından üst kısımdaki kolun kırık olması ve monogramının korunamamış olmasından dolayı tespit edilememektedir. Ancak figürün göğüs hizasında kısmen seçilen çizgiler ve figürün vücudunun elips biçiminde şekillenmiş olması, figürün Meryem ve çocuk İsa olduğunu

düşündürmektedir. İsa figürünün haresinin bir kısmı ve hare içindeki haça ait çizgiler kısmen seçilebilmektedir. 10-12. yüzyıl aralığına tarihlendirilmetedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. Cat. 2069-2059) (Pülz, 2017, s. 28, Cat. 57)

Haç Röliker

Kat. No: 182 Lev. No: 21

2009, M2009/177, Güney Şapel Üzeri

Bronz alaşım malzemeden yapılan haç rölikerin alt ve yan kolları sağlam ancak üst kol kırık durumdadır. İki yan kolda çok zor seçilebilen işaretler yer almakla birlikte bunların monogram olabileceğini söylemek oldukça zordur. Haç röliker üzerinde yer alan kazıma teknikli bezeme ise silikleşmiş olması nedeniyle bir figürün varlığı net değildir. Stilize edilmiş bitkisel bir bezeme veya bir figüre ait elbisenin etek dalgalanması olabilecek süsleme izleri mevcuttur. Kısa kılların sonlandığı bölümde "?Y" ve "PX" görülmektedir. 10-13. yüzyıl aralığına tarihlendirilmetedir.

Haç Röliker

Kat. No: 183 Lev. No: 21

2013, M2013/92, Naos

Haç rölikerin alt ve yan kolları kırık durumdadır. Kısmen kısa kollardan biri korunagelmiştir. Üst kol ve diğer parçanın halkası ile birleşecek halkalar kısmen korunmuş durumdadır. Malzeme oldukça korozyona uğramış olması nedeniyle üzerinde herhangi bir bezeme görülememektedir.

Haç Röliker

Kat. No: 184 Lev. No: 22

2013, M2013/291, Depo Çalışmaları

Haç röliker oldukça sağlam durumdadır. Üst ve alt kolda yer alan bağlantı halkaları kısmen kırıktır. Haç rölikerin üzerinde orans pozisyonda bir figür yer almaktadır. Figürün baş kısmında net okunamayan harfler ile olasılıkla aziz ya da azizenin (?) monogramları yer almaktadır. Eller ve yüzdeki stilize çizgisel üslup sebebiyle röliker 10-12. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Ениосова Н.В., 2022, s. 63)

Haç Röliker

Kat. No: 185 Lev. No: 22

2012, F-2 M2012/267, Kilise Kuzeybatısı

Uzunluk: 7 cm. genişlik: 5.3 cm. Döküm tekniği ile yapılmış haç rölikerin ön ve arka bölümleri sağlam olarak bulunmuştur. Ön ve arka bölümler birbirine bağlayan alt ve üst koldaki halkalar sağlam ve birleşik durumdadır. Haç röliker bozulmaya uğramış ancak ön yüzde ve arka yüzde iç içe konsantrik dairelerden bezemeler olduğu görülmektedir. 10-12. yüzyıl aralığına tarihlendirilmetedir.

Haç Röliker

Kat. No: 186 Lev. No: 22

2012, M2012/268, Kilisenin Kuzeydoğusu

5.7 cm. 4.3 cm. Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılan eser tek parça olarak bulunmuştur. Üst ve alt kollarda diğer parçaya bağlanmayı sağlayan halkaların kırılmış olması nedeniyle parçalar birbirinden ayrılmışlardır. Haç rölikerin üzerinde çarmıhta İsa tasviri yer alır. Anıtsal resim sanatında olduğu gibi oldukça ayrıntılı olarak işlenmiş olan sahnede yan kollarda Meryem ve İncil Yazarı Yahya da tasvir edilmişlerdir. İsa'nın başının üst kısmında "INRI" yazılı levhanın varlığı seçilmekte ancak yazı okunamamaktadır. Levhanın üst kısmında ise kısmen harfler seçilmekte ve bu harflerin her iki yanında da İsa'nın başlangıç ve son olduğunu vurgulayan ay ve güneş sembolleri yer almaktadır. 11-13. yüzyıl aralığına tarihlendirilmetedir.

Benzer Örnekler: (Bilgili, 2007, s. 261) (Pülz, 2017, s. 27, Cat.51-52) (Pitarakis, 2006, s. 56, Fig. 36)

Haç Röliker

Kat. No: 187 Lev. No: 22

2016, M2016/51, Sur Dışı

Haç rölikerin olası arka parçası olan malzeme günümüze deforme halde ulaşmıştır. Haç rölikerin uzun kollarından biri kırıktır ve korezyonu oldukça yoğundur. Üzerinde herhangi bir bezeme seçilememektedir. Yükseklik:5 cm. Genişlik:4,5 cm.

II.1. B. 2. HAÇ SARKAÇLAR

Bizans döneminde haç sarkaçlarda tıpkı haç rölikerler gibi birer amulet olarak kullanılmakta idi. Taktığı kişiyi kötülüklerden ve nasardan koruyan bu sarkaçlar Bizansın her döneminde sıklıkla karşılaşılan kişisel liturjik süs objeleri arasındaydı.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 5 adet haç sarkaç bulunmuştur. Bunlardan 2 adetinin üzerinde geometrik bezeme yer alırken (Bkn. Kat. No: 184-188), 1 adet haç sarkaçda ise ön yüzde figürlü arka yüzünde ise geometrik bezeme yer almaktdır. (Bkn. Kat. No. 186)

Haç Sarkaç

Kat. No: 188 **Lev. No: 22**

2009, M2009/175, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılan pendantın ön yüzünde haç kollarının uç kısımları ve merkezde iç içe konsantrik dairelerden oluşan bir süsleme yer almaktadır. Pendantın arka yüzü düz ve bezemesizdir. Oldukça sağlam biçimde günümüze ulaşan pendantın formu "Latin Haçı" biçimindedir. Üst kolun uç kısmında kolye veya ipe takılmasını sağlayacak halka da korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Özdemir & Öztaşkın, 2009, , s. 497, C-D) (Köroğlu G. , 2009, s. 419-420) (Pülz, 2017, s. s. 25, Cat.41) Pülz'e göre bu tür örnekler farklı varyasyonları olmasına karşın 5. yüzyıldan 11. yüzyıla değin farklı aralıklarla görülmektedir.

Haç Sarkaç

Kat. No: 189 **Lev. No: 22**

2010, M2010/47

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış olan pendantın alt kol ve kısa kollarından biri kırık durumdadır. Ayrıca zincir veya ipe takılmasını

sağlayan halka da kırık durumdadır. Haç kolları merkezde yer alan kare birimden yanlara doğru genişleyerek açılmakta ve yuvarlatılmış uçlarla son bulmaktadır.

Haç Sarkaç

Kat. No: 190 Lev. No: 23

2012, M2012/283, Kuzey Nef Mezar 10

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılış haç pendantın alt ve yan kollardan biri kırık haldedir. Ölçüleri 6.6 cm. x 3.5 cm. dir. "Latin Haçı" biçimindeki pendantın iki yüzünde de kazıma tekniği ile yapılmış bezemeler mevcuttur. Ön yüzde bozulmaya uğramış olmakla birlikte kısmen seçilen bir figür ve yine kısmen seçilebilen harfler yer alır. "OOHI NHKO" harfleri kısmen seçilebilir. Belki de burada yazılanlaran yolaçıkarak figürün Aziz Nikolaos olduğu yorumlanabilir (?). Haçın arka kısmında ise kısmen düzenli sayılacak biçimde yan yana sıralanmış iç içe konsantrik dairelerden oluşan bezemeler yer alır.

Haç Sarkaç

Kat. No: 191 Lev. No: 23

2012, M2012/270, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden ve döküm tekniği ile yapılan pendant "Latin Haçı" formundadır. Üst haç kolu ip veya zincire takılmak amacıyla bir halka barındırmaktadır. Haç kollarının uç kısmına doğru önce dışa taşkın dairesel bir kabartma yapılmış ardından haç kollarının uç kısımları yuvarlatılarak sonlandırılmıştır. Üzerinde herhangi bir bezeme tespit edilememiştir. Uzunluk: 3.1 Genişlik:1.8 cm. dir. Benzer örnekleri 10-11. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 258, 2076, Pl.110)

Haç Pendant

Kat. No: 192 Lev. No: 23

2015, M2015/138, Kilize Dışı Kuzey Mezarlar

Tanımlama: Mezar buluntusu olan haç sarkaç, 3 cm. uzunluğundadır. Haç sarkacın kolları merkezden uçlara doğru genişlemektedir. Üst kolda bir deri ya da ipe asılmasını sağlayacak halka korunagelmiştir. Ön yüzde merkezde" X" ve dört köşesinde ise nokta bezeme yer alır. Haç kollarının uşlarında ise çift sıra halinde çizgisel bezemeler yer almaktadır. Arka yüzünde bezeme bulunmaz. Orta Bizans dönemine tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Özdemir & Öztaşkın, 2009, s. 494, Kat. 12)

II.1. B. 3.AMPULEALAR

Ampulealar, Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında kutsal topraklara Hıristiyanlar tarafından yapılan hac ziyaretleri sırasında alınan kutsal suları veya kilise kandillerindeki kutsanmış yağları taşımak için üretilmişlerdir (Vikan G. , 1982, s. 23).

Çoğunlukla kurşun malzemeden yapılmış ampuleaların; 4.–7. yüzyıllar arasına tarihlenen üzerindeki figürden dolayı Menas Ampuleaları olarak anılan grup içinde ise pişmiş topraktan örnekleri de görülmektedir (Anderson, 2004, s. 86, Fig. 1;) (Wolfgarten, 1994, s. 124, Taf. 15 f–g.). Pişmiş toprak ya da kurşundan yapılan ampuleaların üretim şekli ikili kalıplar içinde döküm tekniği ile yapılmaktadır.

Form olarak bakıldığında daire şeklinde şişkin gövdeli ve uzun bir boyuna sahiptirler. Boynun iki yanında gövde ile birleşik iki yuvarlak delik şeklinde kulpları bulunmaktadır. Bu deliğe takılı olan ip yardımı ile boyunda ya da bel de taşındıkları bilinmektedir. Kulplu örnekler yanında kulpsuz örneklerin ise boyun kısmı biraz daha uzun ve dışa taşkındır. Bu da ipin boyun kısmına takılarak taşınmış olabileceğini düşündürmektedir. Bir diğer grupta da kabın etrafı metal bir zarf ile çevrilidir. "Monza Ampullaları" olarak bilinen bu grupta da bu çerçevenin üst kısmında bulunan deliklere takılan zincirle taşındığı görülmektedir. (Vikan G. , 1995, s. 379, Taf. 50a, 50d.)

Kuşadası Kadıkalesi buluntuları arasında 2 adet ampulea bulunmuştur. Ampuleaların ikisi de kilise mekanlarının yeni yeni ortaya çıkmaya başladığı 2009 yılında birbirine yakın kodlarda Güney Şapel'in üst seviyelerinde bulunmuşlardır. Her ikiside kurşun malzemeden yapılmış ve kulplu örneklerdir.

Ampulea

Kat. No: 193 Lev. No: 23

2009, M2009/52, Güney Şapel Üzeri

Tanımlama: 4,9 cm yükseklik 3.8 cm genişliğe sahiptir. Yuvarlak gövdeli kısmen uzun boyunlu ampuleanın gövde ve boynun birleşim noktasında iki adet kulp yer almaktadır. Ağız kısmı tahrip olmuş durumdaki ampuleanın bir yüzünde çift kollu haç tasviri yer almaktadır. Haçın iki yanında haçı birer elleri ile tutukları görülen iki figür yer almaktadır.

Haç tasviri ve figürlerin duruşlarına bakıldığında bunların Kutsal Haç'ı bularak istanbul'a getiren Constantin ve Helana olduklarını düşünmekteyiz.

Diğer yüzde ise net olmamakla birlikte çarmıhta İsa ve her iki yanında birer figür görülmektedir. Haç ikonografise bakıldığında bu yandaki figürlerinde Meryem ve Yahya oldukları düşünülmektedir. 6-7. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Wietzman, 1979, s. s.565, Fig. 77-78)

Ampulea

Kat. No: 194 Lev. No: 23

2009, M2009/53, Güney Şapel Üzeri

Tanımlama: Yuvarlak gövdeli ampulea günümüze oldukça deforme halde ulaşmıştır. Gövde ve boyun üzerinde kırıklar mevcuttur. Bu nedenle boyun formu net olarak okunamamaktadır. Çift kulplu olduğu görülen ampuleanın bir yüzünde kısmen okunan mimari bir tasvir yer alır. Diğer yüzde ise haleli figürler seçilmektedir. Malzeme üzerindeki temizlik çalışmaları halen devam etmektedir. 6-7. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Wietzman, 1979, s. s.565, Fig. 77-78)

II. 2. GÜNLÜK YAŞAM GEREÇLERİ
II. 2.A. TAKI VE GİYSİ AKSESUARLARI
II. 2.A.1. YÜZÜKLER

Bizans döneminde yapılmış olan yüzükler araştırmacılar tarafından dört grupta incelenmektedirler. Bunlar dini konulu yüzükler, mühür yüzükler, evlilik yüzükleri ve süs amaçlı kullanılan yüzüklerdir (Köroğlu G. , 2000, s. 40).

Yüzüklerde yapım tekniği olarak kalıp tekniği kullanılmıştır. Yüzüklerin süslemelerinde erken dönemlerde Kutsal kişi tasvirleri, koruyucu dualar yer alırken sonraki dönemlerde kişiselleşerek kullanan kişinin tasviri ya da isminin yazılı olduğu örneklerde görülmektedir. Yüzük kaşı üzerinde açılan yuvalara taş kakılarak yapılan örneklerde görülmektedir.[26]

Kuşadası Kadıkalesi 2001-2020 yılları arasında 21 adet yüzük bulunmuştur. Bu yüzüklerin tamamı da kalıp tekniği ile üretilmiş örneklerdir. Yüzüklerden bazıları oldukça tahrip olmuş durumdadır. Örneklerde genellikle oval ya da yuvarlak ve 1 adet dörtgen formlu yüzük kaşları mevcuttur. Kat. No. 203 ise yüzük kaşında taş yuvası yer alan bir örnek mevcuttur ancak yüzük taşı korunagelmemiştir.

Kat. No 196 ve Kat No 206 nolu örnekler ise gümüş malzemeden yapılmış örneklerdir. Yüzük kaşı üzerinde geometrik bezemeler yer almaktadır. Kat. No. 196 kazılar sırasında açılan bir çocuk mezarında parmak kemikleri yanında bulunmuştur. Ailesi tarafından gömü sırasında bir yadigâr olarak parmağında bırakılmış olmalıdır.[27]

[26] Yüzüklere dair ayrıntılı tanımlama Bizans Dönemi Maden Sanatına Ait Örnekler başlıklı bölümde yer alan Süs Objeleri altında daha ayrıntılı anlatılmıştır. (Bkn. s. 88)

[27] Kuşadası kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında açılan mezarların pek çoğunda birer mezar buluntusu yer almaktadır. Ancak özellikle Güney Şapel içinde açılan çocuk mezarlarındaki buluntular bizlere ailenin gömü esnasında birer yadigâr olarak yanına kendilerine ait takılar bıraktıklarını da düşündürmektedir.

Bronz Yüzük

Kat. No: 195 Lev. No: 24

2003, M2003/01, Sur Dışı

Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış yüzüğün yüzük kaşı dairesel formludur. Yüzük halkası yüzük kaşındaki dairesel formu tamamlayacak biçimde kalın tutulmuştur. Yüzük kaşı ya da yüzük halkası üzerinde herhangibir bezeme görülememektedir.

Bronz Yüzük

Kat. No: 196 Lev. No: 24

2005, M2005/88, Yüzey

Bronz malzemeden yapılmış halka tipli yüzüğün yüzük kaşı ile yüzük halkasının birleştiği nokta kırık ve eksik olarak bulunmuştur. Yüzük kaşı üzerinde kısmen bezeme seçilebilmektedir. Ç:1,5 cm.

Bronz Yüzük

Kat. No: 197 Lev. No: 24

2006, M2005/155, Mescit Kuzeyi

Tanımlama: Bronz alaşım yüzüğün yüzük halkası tam ancak yüzük kaş kısmı kırık ve eksik olarak bulunmuştur. Yüzük halkasında sarmal süsleme mevcuttur. Yüzük kaşı üzerindeki bezeme seçilememektedir. Ç:2,5 cm. (Müzede)

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 236, 1840, Pl.103)

Bronz Yüzük

Kat. No: 198 Lev. No: 24

2006, M2006/29, Mescit Batısı

Tanımlama: Bronz alaşım yüzüğün yüzük halkası tam ancak yüzük kaş kısmı kırık ve eksik olarak bulunmuştur. Yüzük halkasında sarmal süsleme mevcuttur. Yüzük kaşı üzerindeki bezeme seçilememektedir. Ç:2,5

Halka Yüzük

Kat. No: 199 **Lev. No: 24**

2008, M2008/53, Güney Şapel Mezar Buluntusu

Tanımlama: Gümüş malzemeden yapılmış halka yüzük çocuk mezarında parmak kemiklerinin yanında tüm halde bulunmuştur. Temizlik sonrası yüzük halkasında çatlaklar olduğu anlaşılmıştır. Yüzük kaşı üzerinde eşkenar dörtgen içinde net olarak tespit edilemeyen bezemeler mevcuttur. Ç:1,5 cm

Halka Yüzük

Kat. No: 200 **Lev. No: 24**

2009, M2009/48, Sarnıç

Tanımlama: Bronz malzemden yapılmış halka yüzük oldukça korozyonlu haldedir. Yüzük halkasında veya yüzük kaşında herhangi bir bezeme görülmemektedir. Ç:2 cm.

Benzer Örnekler:

Halka Yüzük

Kat. No: 201 **Lev. No: 24**

2010, M2010/18, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz Malzemeden yapılmış yüzük tüm olarak bulunmuştur. Yüzük halkasından yüzük kaşına geçiş kısımlarında belirli aralıklar ile yapılmış çizgisel bezeme yer alır. Yüzük kaşı eşkenar dörtgen şeklindedir ve üzerinde ince kazıma süsleme mevcuttur. Ç:1,9 cm

Yüzük

Kat. No: 202 Lev. No: 24

2010, M2010/19, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük, yüzük halkası kırık ve oldukça deforme halde bulunmuştur. Yüzük kaşı dikdörtgen şekillidir ve yüzük kaşı üzerinde ince kazıma ile yapılmış olası bir haçın uzun kolu olabilecek çizgisel bezeme seçilmektedir. Ç:2 cm.

Benzer Örnekler:

Yüzük

Kat. No: 203 Lev. No: 24

2010, M2010/20, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük tüm halde bulunmuştur. Yüzük halkasında tam alt kesimde ve yüzük kaşı ile birleşen kısımlarda bir adet damla biçimli kabartma süsleme mevcuttur. Yüzük kaşı oval formludur. Yüzük kaşı üzerinde kısmen seçilebilen çizgizel bezemeler yer alır. Ç: 1,8 cm.

Yüzük

Kat. No: 204 Lev. No: 24

2011, M2011/120, Tabyalar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük üç parça olarak bulunmuştur. Yüzüğün halka kısmı tamamen kırıktır. Kaş kısmında korozyona bağlı olarak bozulmadan herhangi bir süsleme seçilememektedir. Ç: 1,5 cm.

Yüzük

Kat. No: 205 **Lev. No: 25**

2011, M2011/232, Tabyalar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük tüm olarak bulunmuştur. Yüzük halkasında bezeme olmamakla birlikte, yüzük kaşı üzerinde eşkenar dörtgen ince kazıma çerçeve içinde dört adet eşit daha küçük eşkenar dörtgen ile yapılmış bezeme mevcuttur. Ç: 2 cm.

Yüzük

Kat. No: 206 **Lev. No: 25**

2012, M2012/144, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzüğün, yüzük halkası kırık ve eksiktir. Yüzük Kaşında taş yuvası mevcuttur ancak yüzük taşı korunamamıştır. Ç: 1,6 cm. T.Y.Ç: 0,9 cm.

Yüzük

Kat. No: 207 **Lev. No: 25**

2012, M2012/262, Kilise Kuzeybatısı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzüğün yüzük halkası kırıktır ve eksik olarak bulunmuştur. Yüzük kaşı oval formludur ancak üzerinde bezeme yoktur. K.Ç: 2,8 cm.

Yüzük

Kat. No: 208 **Lev. No: 25**

2012, M2012/273, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış eser tüm olarak bulunmuştur. Yüzük halkası ile yüzük kaşının birleşim yerinde her iki kesimde de çizgisel bezeme mevcuttur. Yüzük kaşı dairesel formludur ancak üzerinde bezeme yer almamaktadır. Ç:2,1 cm.

Gümüş Yüzük

Kat. No: 209 **Lev. No: 25**

2013, M2013/246, Kilise Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Gümüş malzemeden yapılmış yüzük tüm olarak bulunmuştur. Yüzük halkası üzerinde herhangi bir süsleme yer almaz. Yüzük kaşı oval formludur ve yüzük kaşı üzerinde eşkenar dörtgen şeklinde yapılmış çizgisel bezemeler yer alır. Ç: 2 cm.

Yüzük

Kat. No: 210 **Lev. No: 25**

2013, M2013/246, Kilise Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük tüm olarak bulunmuştur. Yüzük kaşı yuvarlak formludur. Yüzük halkası ve yüzük kaşı bölümü oldukça korozynludur. Bu sebeple üzerinde bezeme tespit edilememiştir. Ç: 2 cm.

Benzer Örnekler:

Yüzük

Kat. No: 211 **Lev. No: 25**

2017, M2017/79, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük, yüzük halkası bölümü kırık olarak bulunmuştur. Yüzük kaşı

oval formludur. Yüzük halkası ve yüzük kaşı bölümünde herhangi bir bezeme tespit edilememiştir. Ç 2 cm.

Yüzük

Kat. No: 212 Lev. No: 25

2017, M2017/87, Kilise Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük tam olarak bulunmuştur. Yüzük kaşı oval formludur. Yüzük halkası ve yüzük kaşı bölümünde herhangi bir bezeme tespit edilememiştir. Ç 2 cm.

Yüzük

Kat. No: 213 Lev. No: 25

2018, M2018/63, Kilise Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük tam olarak bulunmuştur. Yüzük kaşı oval formludur. Yüzük halkası ve yüzük kaşı bölümünde herhangi bir bezeme tespit edilememiştir. Ç 2 cm.

Benzer Örnekler:

Yüzük

Kat. No: 214 Lev. No: 25

2014, M2014/175, Kilise Kuzeybatı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüzük halka kısmı kırık ve eksik olarak bulunmuştur. Yüzük halkasının yüzük kaşı ile birleştiği her iki yüz de dışa doğru iki köşeli yüze bölünecek biçimde pahlanmıştır. Yüzük kaşı üzerinde herhangi bir bezeme şeçilememektedir. Ç:2 cm.

II. 2.A.1.b. KÜPELER

Kuşadası Kadıkalesi kazıları 2001-2020 yılları arasında 30 adet küpe ve küpe parçası bulunmuştur. Bunlardan 2 adeti mezar buluntusudur. Özellikle Kat. No: 241 de yer alan altın küpe önemli buluntular arasındadır.

Resim 99 Altın Küpenin bulunduğu kuzey yan nef

Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan küpeler kalıp ve elle biçimlendirme teknikleri ile yapılmışlardır. Oval kancalı formlu (Bkn. Kat. No. 212-216-217-221-226-227-229-231-232-234-235-236-238-239-240-241) ve oval kancasız formlu (Bkn. Kat. No. 213-241-223-224) olarak iki ana gruba ayrılmaktadır.

Kataloğumuzda yer alan örneklerin 1 adetinde küpeye takılı olan boncuklar küpe ile bir arada bulunmuştur (Bkn. Kat. No. 217). Bazı örneklerin kanca kısmına yakın tel sarma ile bezeme yapıldığı görülmektedir (Bkn. Kat. No. 212-216-225).

Bazı örnekler ise bir küpeye ait olabilecek, kulağa takılabilecek kancaya sahip olmayan ancak kancalı bir küpeye takılarak kullanıldığı bilinen buluntular arasındadır (Bkn. Kat. No. 218-219-220-222-225-237)

Kuşadası Kadıkalesi'nde bulunmuş olan küpeler formlarına ve bulundukları alanlara bakılacak olduğunda tarihlendirmede geniş bir aralık karşımıza çıkmaktadır. Efes buluntuları arasında da sıklıkla karşılaştığımız kancalı oval küpeler araştırmacılar tarafından 6-7 ila 11-12. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler (Pülz, 2017, s. 21, Cat.24). Mezar buluntuları arasında yer

alan iki adet küpe ise Kat. No. 227 ve Kat. No. 241 örnekler mezarların tarihlendrilmesine bağlı olarak 12-13. yüzyıllara tarihledirilmektedirler.

Bronz Kancalı Küpe

Kat. No: 215 Lev. No: 26

2004, M2004/67, Yüzey

Tanımlama: Oval formlu küpe, tüm olarak bulunmuştur. Döküm tekniği ile yapılmış küpenin üst kısımda yer alan kilitleme bölümü çift taraflı kancadan oluşmaktadır. Kancaların uç kısımları kırıktır. Sağlam olan kancanın alt kısmına daha ince bronz tel sarılarak süslenmiştir. Bu süsleme hem daha dekoratif olmasının sağlamakta hem de kanımızca kancanın uç kısmının da kısmen açılmasını engelemektedir. Küpenin oval formuna bakılarak alt kısmında olası bir bronz veya cam boncuk ile birlikte kullanıldığı düşünülmektedir. Erken ve ya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Benzer Örnekler: (Pülz, 2017, s. 21, Cat.24) (Waldbaum, 1983, s. 124, Cat. 737-740, POl. 46)

Kancasız Oval Küpe

Kat. No: 216 Lev. No: 26

2004, M2004/68, 3. Nolu Burç Önü

Tanımlama: Oval küpenin kilitlemeyi sağlayan kanca kısımları kırık olarak bulunmuştur. Döküm tekniği ile yapılan küpenin boncuksuz kullanıldığı, çapının dar oluşundan düşünülmektedir. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Kancasız Oval Küpe

Kat. No: 217 Lev. No: 26

2004, M2004/92, Yüzey

Tanımlama: Basit halka formunda ve kancasız olarak bulunmuştur. Ölçülerinin küçüklüğü ve kulağa geçecek kısımların sivri olmayışı nedeniyle küpenin ana halkasından ziyade altta yer

alabilecek ikinci halka olma ihtimali yüksektir. Ancak bazı yayınlarda özellikle mezar buluntusu olarak küpe şeklinde tanımlanmıştır. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Oval Kancalı Küpe

Kat. No: 218 Lev. No: 26

2005, M2005/82, Yüzey

Tanımlama: Oval formlu küpe kilit kancası kırık olarak bulunmuştur. Ölçüleri: Ç: 2 cm., K: 0,1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Oval Kancalı küpe

Kat. No: 219 Lev. No: 26

2006, M2006/68, Yüzey

Tanımlama: Oval formlu kancalı 2 adet bronz küpe bir arada ve sağlam olarak bulunmuştur. Küpelerin kanca kısımlarının altı ince tel sarma tekniği ile süslenmiştir. Bu uygulama hem daha dekoratif durmakta hem de kancanın açılmasını kısmen önlemektedir. (Müzede) Çap:1.2 cm K: 0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Oval Kancalı küpe ve Boncukları

Kat. No: 220 Lev. No: 26

2007, M2007/05, Kilise Güneyindeki Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden kancalı küpe iki parça olarak ve kancası kırık şekilde bulunmuştur. Küpenim yakınında biri iki parça olarak iki adet bronz boncuk da ele geçmiştir. Küpe ve boncukların birlikte olması boncuklu oval küpe olma olasılığını vurgulamaktadır. Bu biçimdeki küpeler Bizans'ta oldukça sevilerek kullanılan küpelerdendir. K: 0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Zincir Küpe Parçası

Kat. No: 221 Lev. No: 25

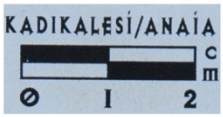
2007, M2007/20, Kilise Güney Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan halkalar bir zincir oluşturacak şekilde birbiri içine geçirilerek perçinlenmişlerdir. Bu zincir halkalar Bizans döneminde oval küpe halkasına geçirilerek kullanılmaktadır. U: 2,5 cm. K: 0.1 cm.

Zincir Küpe Halkası

Kat. No: 222 Lev. No: 26

2007, M2007/49, Kilise Güeney Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan halkalar bir zincir oluşturacak şekilde birbiri içine geçirilere perçinlenmişlerdir. Bu zincir halkalar Bizans döneminde oval küpe halkasına geçirilerek kyllanılmaktadır. Ç. 1 cm. K: 0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Zincir Küpe Parçası

Kat. No: 223 Lev. No: 25

2008, M2008/03, Kilise Güneyindeki Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan halkalar bir zincir oluşturacak şekilde birbiri içine geçirilerek perçinlenmişlerdir. Bu zincir halkalar Bizans döneminde oval küpe halkasına geçirilerek kyllanılmaktadır. U: 3,5 cm. K: 0.1 cm.

Bronz Kancalı Küpe

Kat. No: 224 Lev. No: 26

2009, M2009/04, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz kancalı küpe tüm olarak bulunmuştur. Boncuklu ya da boncuksuz kullanıma uygun ölçülerdedir. Ç: 1.4 cm K:0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Bronz Kancalı Küpe

Kat. No: 225 Lev. No: 26

2009, M2009/70, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden kancalı olan küpe kısmen eksik halde bulunmuştur. Küpeyi oluşturan ana halka içine doğru dönüş yapan kancasız ve kırık olan bölüm düşündürücüdür. Benzer örneklerde yer alan spiral oluşturan örneklere karşın formunda bozulma mevcuttur. Ç:2,5 cm. K:0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Oval Kancalı Küpe

Kat. No: 226 Lev. No: 26

2009, M2009/73, Yüzey

Tanımlama: Oval formlu küpe kilit kancası kırık olarak bulunmuştur. Ölçüleri: Ç: 1 cm., K: 0,2 cm.

Oval Kancalı Küpe

Kat. No: 227 Lev. No: 26

2010, M2010/03, Yüzey

Tanımlama: Oval formlu küpe kilit kancası kırık olarak bulunmuştur. Ölçüleri: Ç: 1 cm., K: 0,2 cm.

Bronz Halka Küpe

Kat. No: 228 Lev. No: 26

2010, M2010/32, Güney Şapel

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan küpe kulağa takılmayı sağlayan yarım halka formlu parçası kırık olarak bulunmuştur. Yarım halka formunda eksik olan parça olasılıkla, bir ucu kanca şekilli diğer ucu ise kapalı halka formlu olmalıdır. Bu eksik parçanın kapalı halka kısmı küpenin üst kısmında yer alan halkalardan birinde sabit olarak kapalı olmalı, açık olan diğer kanca biçimli ucu ise takılıp çıkarılırken kolaylık olması açısından kanca şeklinde olmalıdır. Bronz küpenin bu amaçla kullanımını sağlamak üzere uç kısımlarına birer halka biçimli kanca yapılarak kapatılmış, kancaların alt kısımları ise tel sarma yöntemi ile süslenmiştir. Bu hem daha dekoratif olmasını sağlamak hem de kancaların açılmasını önlemek amacıyla yapılmış olmalıdır. Ç:2.7 cm. K:0.2 cm. 11-12. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Kancalı Küpe

Kat. No: 229 Lev. No: 26

2010, M2010/68, Yüzey

Tanımlama: Bronz kancalı küpe, kancaları kırık ve form olarak bozulmaya uğramış olarak bulunmuştur. K.Çm.:2.8 cm. K:0.1 cm.

Kancalı Küpe

Kat. No: 230 Lev. No: 26

2010, M2010/95, Güney Şapel Mezar

Tanımlama: Bronz malzemeden kancalı küpe mezar içinde bireyin baş yanında tüm olarak bulunmuştur. Aynı noktadan herhangi bir boncuk olmayışı bu şekildeki küçük boyutlu kancalı küpelerin boncuksuz olarak kullanıldığını kanıtlat niteliktedir. Ç:1,5 cm. K:0.1 cm.**.** Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Oval Kancalı Küpe

Kat. No: 231 Lev. No: 27

2011, M2011/26, Yüzey

Tanımlama: Oval formlu küpe kilit kancası kırık olarak bulunmuştur. Ölçüleri: Ç: 2 cm., K: 0,1 cm.

Bronz Kancalı Küpe

Kat. No: 232 Lev.No: 27

2011, M2011/121, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancalı küpe 2 parça olarak bulunmuştur. Elle biçimlendirme tekniği ile yapılmıştır. Kancalardan biri ise kırık durumdadır. K.Ç:1,9 cm. K:0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Oval Formlu Küpe

Kat. No: 233 Lev. No: 27

2011, 2011/26, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden elle biçimlendirme tekniği ile yapılmış küpenın kanca kısmı kırık olarak bulunmuştur. Oval formludur. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Kancalı Küpe

Kat. No:234 Lev. No: 27

2012, 2012/18, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden elle biçimlendirme tekniği ile yapılmış küpe deforme halde bulunmuştur. Kanca kısımları kısmen korunagelmiştir. Ç: 2,3 cm. K: 0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Bronz Kancalı Küpe Parçası

Kat. No: 235 Lev. No: 27

2012, M2012/141, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancalı küpeye ait olabilecek küpe parçası. K.U: 22 cm. K:0.1 cm.

Kancalı Küpe (?)

Kat. No: 236 Lev. No: 27

2012, M2012/174, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış küpenin kanca kısımlarının olacağı iki uç kısmı da kırık olarak bulunmuştur. Küpenin süslemesinde görülen burgulu süsleme olasılıkla, doküm tekniği ile yapılmış basit bir bronz halka üzerinde eşit kalınlıktaki bronz telin sarılması ve birbirine ısı ile perçinlenmesi ile yapılmış olmalıdır. Çünkü burgunun özellikle bir bölümünde görülen düzensizlik döküm tekniği ile değil, ancak tel sarma tekniği ile oluşacak bir yapım hatası olabilir. Ç:2 cm. K:0.2 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Kancalı Küpe

Kat. No: 237 Lev. No: 27

2012, M2012/193, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancalı küpeler çift halinde ve yakın mesafede 2 adet kırık kancalı küpe parçası ile birlikte bulunmuştur. (Kat. 122) Form olarak kısmen birbirlerinden farklı olarak üretilmişlerdir. Yukarıda yer alan buluntular, kancalı ve kancalardan birinin ucunda tel sarma ile süslemeli olarak yapılmışlardır. Küpelerden birinde geçme kancasının olduğu kısım kırık ve kısmen eksik durumdadır. Ç:2.5 cm. K:0.1 cm. Ç:2 cm. K:0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Bronz Kancalı Küpe

Kat. No: 238 Lev. No: 27

2012, M2012/193, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca biçimli küpeler Kat 122 de yer alan küpeler ile aynı kodda ancak yakın bir mesafede bulunmuşlardır. Buluntularda birinin kanca kısmı deforme olmuş, kanca kısmının karşılığında yer alan kısım ise kırılmıştır. Diğer kanca biçimli küpenin her iki kanca kısmı kırılmış, yalnızca kanca kısmının altında yer alan tel sarma ile yapılan süsleme bölümü korunagelmiştir. Kat. 121 ve Kat 122 de yer alan bu küpelerin belki de bir arada kullanımlarının olduğu düşünülmektedir. Ç:2.9 cm. K:0.1 cm. Ç:2.1 cm. K:0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Kancalı Küpe

Kat. No: 239 Lev. No: 27

2012, M2012/201, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancalı küpeler çift halinde ve yakın mesafede 2 adet kırık kancalı küpe parçası ile birlikte bulunmuştur. (Kat. 122) Form olarak kısmen birbirlerinden farklı olarak üretilmişlerdir. Yukarıda yer alan buluntular, kancalı ve kancalardan birinin ucunda tel sarma ile süslemeli olarak yapılmışlardır. Küpelerden birinde geçme kancasının olduğu kısım kırık ve kısmen eksik durumdadır. Ç:2.5 cm. K:0.1 cm. Ç:2 cm. K:0.1 cm.

Benzer Örnekler:

Bronz Küpe Halkası

Kat. No: 240 Lev. No: 27

2012, M2012/263, Kilise Kuzey Yapılar

Tanımlama: Bronz malzeme ile yapılmış küpenin yapım tekniği ilginçtir. Uzun bir bronz şerit önce halka biçimine getirilmiş ardından karşılıklı iki uç önce üst üste gelecek biçimde çift burgu ile birbirine sarmalanmış, ardından fazla kalan kısımlar ana halka gövdesinde burgulu süslemenin altına sarılarak perçinlenmiş ve sonlandırılmıştır. Bu formda küpelerin genellikle kulağa takılmasını sağlayan yarım ay biçimli

ince telden bir parçaya ihtiyaçları bulunmaktadır. Ancak böyle bir parça bulunamamıştır. Ç:2,6 cm. K:0.2 cm.

Bronz Kancalı Küpe

Kat.No: 241 Lev. No: 27

2013, M2013/245, Kilise Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancalı küpenin bir ucunda yer alan kanca kısmı kırık olarak bulunmuştur. Kapalı durumdaki karşı kancanın altında tel sarma süsleme görülmemektedir. Diğer örneklere göre daha uzun tutulmuş gövde kısmı "u" biçiminde olarak adlandırılabilir. Ç:2,5 cm. K:0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Bronz Kancalı Küpe

Kat.No: 242 Lev. No: 27

2013, M2013/276, Kilise Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancalı küpe oldukça deforme halde bulunmuştur. Tamamen düzleştirilmiş haldedir. Kanca kısmı korunagelmitir. U:4 cm. cm. K:0.1 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Bronz Kancalı Küpe

Kat. No: 243 Lev. No: 27

2016, M2016/05, Kilise Dışı Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancalı küpe şekli bozulmuş olarak mezar içinden bulunmuştur. Kapalı kancanın alt kısmında Kadıkalesi'nde sıkça görülen tel sarma ile süsleme tekniği tekrarlanmıştır. Karşı kısımda olması gereken geçme kancası ise kırıktır. Fazla deforme olamadan küpenin bulunduğu andaki durumu üzerinde yer alan belki de boncuğun alınmak için bu kadar açılarak sonrasında mezar hediyesi olarak bırakıldığını düşündürmektedir. Ç:3.6 cm. K:0.2 cm. Erken veya Orta Bizans Dönemine tarihlenmektedir.

Altın Kancalı ve Boncuklu Küpe

Kat. No:244 Lev. No: 27

2016, M2016/25, Kuzey Yan Nef Arkasolium Nişi

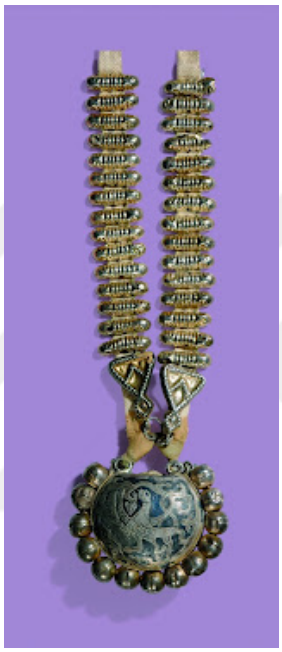

Tanımlama: Altın malzemeden döküm ve elde biçimlendirme ile yapılmış küpeler mezar buluntusu olarak kuzey nefte instü olarak bulunmuşlardır. Kapalı kancanın olduğu bölümde bronz kancalı küpelerden farklı olarak tel sarma yerine altından içi boş döküm tekniği ile yapılmış bir boncuk yerleştirilerek perçinlenmiştir. Kancalı diğer uç her iki küpede de koruna gelmiştir. Ç: 1.9 cm. K: 0,6 cm. 12-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir

II.2.A.1.c. ŞAKAK PENDANTLARI

Şakak pendantları Kadıkalesi kazıları sırasında mezar buluntuları olarak ele geçirilmiştir. 2008 yılı çalışmaları sırasında Güney Şapel içinde açılan mezarlarda bulunmuşlardır.

Yan yana yapılmış gömüler olan 2008/M5 ve 2008/M4 mezarlarından gelen şakak pendantları daha önceki çalışmalarda hep küpe olarak değerlendirilmişlerdir. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar bu şekilde şişkin gövdeli içi boş ve kulağa takılabilecek bir kancası olmayan örnekleri şakak pendantı (kolt) olarak değerlendirmektedir. (Ristovska, 2010, s. 211)

Resim 100 Staraja Rjazan′ da bulunmuş kolt örneği (12th–13th century) (Ristovska, 2010)

Burada araştırmacılar 19. yüzyıla kadar Rusya'da kullanımı devam eden ve "kolty" ya da "kolt" olarak adlandırılan süs objeleri ile bağlantı kurarak arkeolojik verileri yorumlamışlardır. Şu an bu terimin sadece ortaçağ küpe ve kulak süsleri için kullanıldığını vurgularlar. Bazıları şişkin yarım hilal biçiminde küpelerdir, bazıları ise spiral veya "S" şekilli basit tel halkalarından oluşan, bir, üç veya daha fazla boncuk veya eşkenar dörtgen levha ile süslenmiş çemberlere, üçgen veya balta benzeri çıkıntılara sahip hilal şeklindeki süslemelere kadar çok çeşitli türleri içermektedir. (Ristovska, 2010, s. 211)

Kullanımlarına dair halen çeşitli savlar öne sürülse de ağırlıklı olarak başa takılan zincir ya da ketene sabitlenmiş plakalardan zincirler ile sarkan bu süs objelerinin iç kısımlarına ise parfüm batırılmış keten parçalarının konduğu ve güzel kokular ile kadınların bunu bir süs objesi olarak kullandıkları vurgulanmaktadır. (Ristovska, 2010, s. 213)

Resim 101 Şakak pendantlarının bulunduğu mezarlar. Güney Şapel içi.

Kuşadası Kadıkalesi 2001-2020 yılları arasında mezar hediyesi olarak bulunmuş bu iki şakak sarkacından biri M4 olarak adlandırılan çocuk mezarından gelmiştir (Bkn. Kat. No. 242). Şakak pendantı yanında ayrıca bir adet gümüş yüzük ile iki adet cam bilezik de bulunmuştur. Küçük bir çocuğa ait olan bu mezar buluntularının çocuğa ait olmasındansa ailenin çocuğu gömerken ona yadigâr olarak bırakılan objeler olduklarını düşünmekteyiz. Mezarda bulunan diğer buluntular ve mezarın tarihlendirmesine bakıldığında buradan gelen şakak pendantını 12-13. yüzyıllara tarihlendirmekteyiz.

Diğer şakak pendantı da yine aynı alanda M5 içinden gelmiştir. Daha şişkin gövdeli ve bezamesiz olan bu altın şakak pendantı (Bkn. Kat. No. 243) ise yine mezar tarihlendirilmesine göre 12-13. yüzyıllara tarihlendirlmektedir.

Şakak Pendantı (Sarkacı)

Kat. No: 245 Lev. No: 28

2008, M2008/53, Güney Şapel Mezar 4

Tanımlama: Altın malzemeden döküm tekniği ile yapılıp, telkâri ve mineleme ile süslemesi yapılan şakak sarkacı Güney Şapel 4 No.lu çocuk mezarından gelmiştir. Küpe saf altın değil, bakır katkılı altındandır. Yan yüzleri yarım ay biçimlidir ve telkâri (filligree) süslemeler ile soyut kıvrım dallarla oluşturulmuş süslemeler içerir. Küpenin yarım yuvarlak ayrı bir halkası vardır. Yüzlerden birinde üst köşede küçük bir parça dökülmüştür. Küpenin iki yan yüzü, küpenin tüm çevresini saran kıvrımlı telin belirlediği alt yüz birleştirir. Üst kısımda ise küpe halkasının tutturulduğu ikişer yassı kulpu bulunur. Ayrıca altta ve yanlarda da kulplar bulunur.[28]

Birebir benzer örneklerine ulaşılamasa da form ve askı halkası ile kilit mekanizması bakımından 12-13. yüzyıllara ait örnekler oldukça fazladır. Metropolitan Müzesi'nde yer alan 1990.235a,b no.lu örnek daha şişkin gövdelidir. Ancak askı ve kilit mekanizması ile aynıdır. Bu ve bunun gibi benzer örnekler "Temple Pendant" olarak literatüre alınmışlardır. Şakaklara yerleşen bant veya zincir üzerine takılan bu sarkaçlar 12-13. yüzyılda özellikle kadın aksesuarı olarak kullanılmaktadır.

Benzer Örnekler: Kat. No: 1415, *Byzantine Art, 9thExhibition of the Council of Europe,* Athens 1964, 380/434., Metropolitan Museum 1990. 235a, b (https://www.metmuseum.org/art/collection/search/466180)

Şakak Pendantı (Sarkacı)

Kat. No: 246 Lev. No: 28

2009, M2009/129, Mezar 5

Tanımlama: Altın malzemeden yapılmış şakak sarkacı, şişkin küresel yan yüzlere sahiptir. Bu yan yüzler sade ve arasında büklümlü tel ile kapatılmış dar bir ara bölüm vardır. Bu tel üstteki

[28] Yukarıda tanıtılan şakak sarkacı Prof. Dr. Zeynep Mercangöz, 2012 a.g.m. s. 223-232 de ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

açıklığın çevresine dolanmaktadır. Sarkacın çevresinde küçük kulplar yer alır.

Aynı şekilde Katalog 241 no.lu "Şakak Sarkacı" olarak Türkçeye çevirebileceğimiz süs objesi olarak kullanıldığını düşündüğümüz 5 No.lu çocuk mezarından bulunan bu parça, bireyin baş kısmına yakın omuz hizasında bulunmuştur. Bu tür şişkin gövdeli örneklerin iç kısımlarının özellikle boş tutulduğu bu boş kısma güzel kokulu küçük kumaş parçalarının yerleştirildiği Metropolitan Müzesi örneklerinde belirtilir.

Benzer Örnekler: Metropolitan Museum 1990.235a,b https://www.metmuseum.org/art/collection/search/466180

II.2.A.1.d. KOLYE UÇLARI

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 6 adet kolye ucu ve 1 adet boncuğa sarılı gümüş tel burma yöntemi ile yapılmış kolye ucu tespit edilmiştir. Kolye uçlarından özellikle Kat. No. 244 de yer alan örnek ilginçtir. Benzer örneklerine İasos Agorasında gördüğümüz "c" şekindeki bu kolye ucu bu alanda 7 ila 11. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir. (Fede, 2012, s. 208, Lev. 6 Mez.196)

Bir diğer önemli buluntu ise Kat. No. 247 de yer alan kolye ucudur. 2012 yılında bir mezar kasızı sırasında bulunmuş kolye ucu, altın piramidal bir zarfın içine yerleştirilmiş daha erken dönemden kalma lapus-lazuli taştan oluşur. Bu taşın alt yüzeyinde bir hayvan ve bir erkek figürü görülmektedir. Kadıkalesi'ndeki bu buluntunun en benzer örneği bugün 10-13. yüzyıllara tarihlenen bir koleksyon içinde yer almaktadır. (Spier, 2003, s. s.14-126-119, Fig.14,9)

Kat. No. 248 de yer alan kurşun kolye ucu ise yine bir mezar buluntusu olarak karşımıza çıkar. Bir bebek mezarında bulunmuş olan bu kolye ucu bebeğin boynu altında ve omur kemikleri arasında bulunmuştur. Kemikler ile kaynaşması sebebi ile bir parça kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Üzerinde Meryem ve kucağında Çocuk İsa'nın yer aldığı bu örnekde bize ailenin gömü sırasında kolye ucunu bebeğin boynunda bebeği koruması amacıyla mezara bırakmış olduğunu düşündürmektedir. Mezarın tarihlendirilmesine bağlı olarak 11-12. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Kat. No. 245-246 nolu örnekler ise bronz malzemeden yapılmış kolye uçlarıdır. 2 adeti yuvarlak madalyon şeklindedir Kat. No. 245 tüm halde Kat. No. 246 ise kırık küçük bir parça olarak bulunmuştur. Her iki buluntu da bulundukları konumlardaki kazı çalışmaları ve mekanlar göz önüne alınarak 12-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Son olarak Kat. No. 250'deki boncuklu kolye ucu da yine mezar buluntusu olarak ele geçirilmiştir. Boncuğun iç kısmına geçirilmiş gümüş bir tel ile yapılmış kolye halkası alt kısımda boncuktan çıkmaması için gümüş bir topçukla sonlanmaktadır. Mezar buluntsu olması açısından bu örneği de 12-13. yüzyıllara tarihlemekteyiz.

Bronz Kolye Ucu

Kat. No: 247Lev. No: 28

2005, M2005/70

Tanımlama: Döküm tekniği ile yapılmış bronz kolye ucu "C" harfi şeklindedir. Üst kısmında zincir ya da ipe geçirilecek kolye ucu halkası yer almaktadır. Bu halkanın her iki yanında küresel iki adet süsleme yer alır. "C" harfi formundaki kolye ucunun iç kısmı daha derin bırakılmıştır. Bu daha derin tutulmuş kısımda ergimiş cam veya başka bir süsleme unsuru yer alıyor olabilirdi. Daha derin tutulan orta kısmın kenarlarında yer alan çerçeve bölümünde ise kısmen seçilen sarmal bezeme görülmektedir. Bazı kaynaklarda kolye ucu bazı kaynaklarda ise kemer tokası olarak adlandırılmakla birlikte, kolye ucu olarak Christos yani İsa'ya atfedilen ve koruyuculuğuna inanılan bir tılsım olarak da düşünülmektedir. 7 ila 11. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Fede, 2012, s. 208, Lev. 6 Mez.196)

Bronz Madalyon

Kat. No: 248 Lev. No: 28

2006, M2006/33, (Müzede), Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış dairesel biçimli madalyon tüm olarak bulunmuştur. İplik ya da derinin geçebileceği halka kısım korunmuş durumdadır. Alt kısımda bir bölüm kıvrık olarak ve yüzeyde herhangi bir bezeme seçilemeyecek şekilde bozulmaya uğramıştır. Üzerinde herhangi bir bezeme olmaması ayrıca malzeme olarak kaliteli bronz dökümden ziyade ağırlıklı olarak bakırın yoğun olduğu düşünüldüğünde ve halka kısmının formuna bakılarak madalyondan ziyade kapak olabileceğini düşündürmektedir. 12-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Bronz Kolye Ucu Parçası

Kat. No: 249 Lev. No: 28

2009, M2009/120, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kolye ucu parçası kırık olarak bulunmuştur. Sadece ipe takılacak halka kısmı ve gövdeden küçük bir bölümü korunagelmiştir. Üzerinde herhangi bir bezeme seçilememektedir.

Altın Zarf Tipi Kolye Ucu

Kat. No: 250 Lev. No: 28

2012, M2012/261, Mezar Kilise Kuzeybatısı

Tanımlama: Altın döküm tekniği ile yapılmış kolye ucu bir zarf şeklinde tasarlanmış ve içinde kullanılacak malzemeye uygun olarak üretilmiştir. Erken döneme tarihlenen piramidal formlu ve olasılıkla bir mühür olarak kullanılmış lapis lazuli taşın alt düz yüzünde elinde başak tutan bir tasvir yer alır. (?) Bu yarı değerli taş Bizans Dönemi'nde kendisinin kullanımı için ona uygun olarak tasarlanan piramidal altın zarfın içine organik bir bağlayıcı ile yapıştırılmış olmalıdır. Buluntu mezar içinde ele geçtiğinde bu organik bağlayıcı zaman ve toprağın etkenlerine bağlı olarak yok olmuştur. Piramidal zarfın köşegenlerinde alttan üst kısma kadar devam eden sarmal şerit süslemeler mevcuttur. Üst kısımda kalıplama tekniği ile tapılan piramidal zarfa sonradan eklendiği anlaşılan halka tutucu bölüm yer alır. Bu bölümün içine altın bir halka yerleştirildikten sonra bu tutucu bölümün perçinlendiği anlaşılmaktadır. Y:2.1 cm. G:1.2 cm. 10-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Spier, 2003, s. s.14-126-119, Fig.14,9) (Zabern, 2001, s. 240, III.15)

Kurşun Kolye Ucu

Kat. No: 251 Lev. No: 28

2009, M2009/183, 2009/M1 Güney Şapel İçi

Tanımlama: Kurşun kolye ucu Güney şapel kazıları sırasında açılan M1 no.lu bebek-çocuk mezarında bireyin sağ kol ile kaburga kemikleri arasında bulunmuştur. Kemik ile birleşmiş halde bulunan kolye ucunun bir küçük parçası kemikte yapışık halde kurtarılmıştır. Kolye ucunun ipe ya da zincire takılmasının sağlayacak halka damla formundadır. Kurşun kolye ucunun ön yüzünde marphorion giyimli Meryem ve kucağında Çocuk İsa kısmen seçilebilmektedir. Arka yüz düz bırakılmıştır. K.G:1,4 cm. K.Y:2 cm. 11-12. yüzyıla tgarihlendirilmektedir.

Kolye Ucu Halkası ve Kolye İçi Fitil

Kat. No: 252 Lev. No: 29

2017, M2017/93, Mezar İçi

Tanımlama: Gümüş malzemeden yapılmış ve boncuğun içine tel sarma yöntemi ile yerleştirilmiş fitil ve bu fitilin ucunda yer alan halka mezar buluntusu olarak akik boncuk içinde bulunmuştur. 12-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

II.2.A.1.e. BİLEZİKLER

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 2 adet bilezik bulunmuştur. Bunlardan Kat. No. 251'deki örnek bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ve burgulu, açık formlu bir örnektir. Açık bırakılmış uç kısımları yılan başı şeklinde sonlanmaktadır.

Bir diğer örnek olan Kat. No. 252 ise ince cidarlı yassı dörtgen bir şeritten oluşur. İki parça halinde bulunmuştur. Üzerinde geometrik düğüm motifleri yer almaktadır. Bileziğin bitiş kısmında palmed benzeri bir süsleme yer almaktadır. Benzer geometrik düğüm motiflerinin Bizans sanatında pek çok farklı malzemenin bezenmesinde kullanılmış olduğu bilinmekle birlikte palmed motifi bu buluntunun daha geç bir tarihe ait olduğunu da düşündürmektedir. Ancak bulunduğu konteks ve süs objelerinin kültürler arasında yüzyıllarca sevilerek aynı bezemeler ile kullanıldığı düşünüldüğünde bu bileziği 13-14. yüzyıllara tarihlendirmekteyiz.

Bronz Bilezik

Kat. No: 253 **Lev. No: 29**

2009, M2009/92, Sarnıç Ek Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden iki parça halinde kırık olarak bulunmuştur. Burgulu bir gövde süslemesine sahip olan bileziğin uç kısımları yılan başı şeklinde sonlanmaktadır. Restitüsyon çizimi yapılacaktır.

Benzer Örnekler: (Köroğlu G. , 2009, s. 424, 27-28)

Bronz Bilezik

Kat. No: 254 **Lev. No: 29**

2009, M2009/134, Yüzey

Tanımlama: iki parça halinde bulunmuş olan bronz bilezik üzerinde geometrik şekillerin birbirini takip ederek oluşturduğu sarmal düzen ile stilize bitkisel motifler oluşturulmuştur. Bileziğin uç kısımlarında ise bu stilize bitkisel bant palmet benzeri bir bitkisel bezeme ile son bulur.

II.2.B. KEMER TOKALARI

Geç Helenistik dönemden itibaren kullanım kolaylığına ve üretimdeki kolaylığına bakıldığında kemer tokaları fibula ve broşların yerini almaya başlamışlardır. Kemer tokaları sadece giysiler üzerinde değil; zırhlarda, koşum takımlarında ve silah tesisatlarındaki kayışlarda da kullanılmışlardır. (Demirer, 2013, s. 37)

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 77 adet kemer tokası bulunmuştur. Bunların bazıları dil kısmı da koruna gelmiş ve tüm haldedirler (Bkn. Kat. No. 257-258-262). Bazıları kırık ya da kemer tokasına ait dil parçalarıdır (Bkn. Kat. No. 261-281)

Kemer tokaları incelendiğinde iki parçalı tip (Bkn. Kat. No. 265-266-272-284-285 vd.), tek parçalı tip (Bkn. Kat. No. 257-260), halka biçimli tip (Bkn. Kat. No. 262-273-276-277-279-286-288 vd.), yarım ay biçimli tip (Bkn. Kat. No. 255-270-275-280 vd.), dörtgen formlu tip (Bkn. Kat. No.267-284-289-290 vd.), mask tipi (Bkn. Kat. No. 292-314), basit tip (Bkn. Kat. No. 253-256-258-259-264-269-282-283 vd.) ve geçmeli tip (Bkn. Kat. No. 254) olmak üzere 8 farklı tipte oldukları saptanmış ve buna göre gruplandırılmışlardır.

Kuşadası Kadıkalesi'nde tespit edilmiş kemer tokalarına ait benzer örnekler pek çok farklı kazıda tespit edilmişlerdir. Özellikle Mask tipi örnekler 5-6. yüzyıllara tarihlendirilmektediler. (Schulze Dörlamm, 2002, s. 152, Nr.117-119) (Waldbaum, 1983, s. 119, Pl.44,696)

İki parçalı olarak adlandırdığımız kemer tokaları da yine kazı çalışmaları sırasında sıklıkla belgelenen buluntular arasındadır. Bunlar da pek çok kaynakda 5-6. yüzyıla tarihlendirlmektedirler. (Bierbrauer, 1974, s. 565, Abb.5,13) (Kazanski M., 2003, s. 73, Fig.37.2) (Trier, 1984, s. 310,160) (Waldbaum, 1983, s. 117, Pl.44, 702)

Basit tip kemer tokaları da yine kazılarda oldukça fazla ortaya çıkarılmış bir gruptur. Bu tip örneklerde 12-13. yüzyıllara tarihlendrlmektedir. (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2229-2230, Pl.115)

Dörtgen formlu örnekler ise Geç Bizans dönemine tarihlenir. (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2241, Pl.115) Yarım ay biçimli kemer tokaları ise 10-11. yüzyıla tarihlendirilir. (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2233, Pl.115) Halka biçimli kemer tokaları ise kabaca Bizans Dönem olarak değerlendirilmiştir. (Davidson, 1982, s. 273, Cat. 2222, Pl. 115)

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 255 Lev. No: 29

2001, M2001/18, Yüzey

Tanımlama: Bir adet yarım ay biçimli basit kemer tokası. Tokanın dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. K.G: 2.1 cm. K.Y: 2.4 cm. 12-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2229-2230, Pl.115)

Geçmeli Kemer Tokası

Kat. No: 256 Lev. No: 29

2002, M2002/03, Sur Üzeri

Tanımlama: Üçgen formlu geçmeli kemer tokası tek parça olarak bulunmuş, karşılığı bulunamamıştır. Kemer ya da giysiyi tutacak olan kalın ipin geçtiği alan üçgen kısmın alt düz yüzüdür. Diğer uçta yer alan düz dikdörtgen dışa çıkık kısım ise kemer ya da ipin diğer ucundaki diğer tokaya geçirilmektedir. U: 2,5 cm. G: 1,5 cm.

Benzer Örnekler:

Yarım Ay Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 257 Lev. No: 29

2003, M2003/05, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yarım ay biçiminde yapılmış kemer tokasının dil kısmı günümüze ulaşamamıştır. Üzerinde yer alan bozulmaya bağlı olarak herhangi bir bezeme seçilememektedir. Dil kısmının oturacağı kısım üçgen biçiminde dışa taşkın olarak yapılmış ve derin bir kazıma ile yivlenmiştir. U: 2,5 cm. G: 2 cm. 10-11. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2233, Pl.115)

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 258 **Lev. No: 29**

2003; M2003/07, Yüzey

Tanımlama: Basit tipte yapılmış bronz kemer tokası dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. U:2,6 c. G:1.9 cm.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2229-2230, Pl.115)

Tek Parçalı Kemer Tokası

Kat. No: 259 **Lev. No: 29**

2003, M2003/13, Yüzey Kale Girişi Cüruf İçi

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası kemer dili ile birlikte bulunmuştur. Aksam temizlik sonrası halen çalışır durumdadır. Kemer ile bağlantının yapılacağı kısım dikdörtgen biçimde çerçevelenmiş, köşe kısımları ise dışa taşkın bırakılarak hafifçe yukarı döndürülmüştür. Toka çevresi yarım daire şeklindedir ve burada da kemer bağlantısının yapıldığı dikdörtgen çerçeve ile birleştiği köşeler ikişer yaprağı andıran şekilde dışa doğru dönüş yapmaktadır. Orta kısımda toka dili hareketli haldedir. G:2,8 cm. U: 3,1 cm.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 272, Cat.2202-2023, Lev. 114) (Paisidou, 2000, s. 395, Kat. No. 487)

Basit tip kemer tokası

Kat. No: 260 **Lev. No: 29**

2004, M2004/51, Sur Dışı

Tanımlama: Basit tipte bronz malzemeden yapılmış kemer tokası dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Malzeme yüzeyinde oldukça yoğun korozyon tabakası mevcuttur. U: 2 cm. G: 1,6 cm. 12-13. yüzyıla tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, Lev. 115 Res. 229

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 261 **Lev. No: 29**

2004, M2004/89, Kale Girişi Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış basit tipte kemer tokası dil kısmı eksik halde bulunmuştur. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. U:1,8 cm. G:1,3 cm. 12-13. yüzyıla tarihlenmektedir. 12-13. yüzyıla tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2229-2230, Pl.115)

Kemer Tokası

Kat. No: 262 **Lev. No: 29**

2004, M2004/91, Sur Dışı

Tanımlama: Tek halkadan oluşan bronz kemer tokası dil kısmı eksik halde bulunmuştur. Kemer dilinin uç kısmının oturacağı kısım dışa doğru üçgen biçiminde şekillendirilmiştir. Ancak oturacağı yiv derin değildir. U: 2,7 cm. G: 2,5 cm.

Kemer Tokası Parçası

Kat. No: 263 **Lev. No: 29**

2005, M2005/35, Kale İçi Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden kemer tokası parçası. Oldukça deforme halde ve eksik olarak bulunmuştur. Kemer dilinin oturacağı kısım dışa doğru taşkın ve üçgen şeklindedir. Dilin oturacağı yiv kısmı oldukça derin tutulmuştur. G: 5 cm. K.U: 2,3 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 264 **Lev. No: 29**

2005, M2005/36, Kale Girişi Güney Mekanlar

Tanımlama: Halka biçimli bronz kemer tokası dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. Ç: 1,3 cm.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 273, Cat. 2222, Pl. 115)

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 265 **Lev. No: 29**

2005, M2005/38, Kale Girişi Güney Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden basit halka şeklinde yapılmış kemer tokası kırık ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç:2 cm.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 273, Cat. 2222, Pl. 115)

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 266 **Lev. No: 29**

2005, M2005/41, Kale Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yarım ay formunda kemer tokası dil kısmı ile bir arada tüm halde bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yoktur. U: 2,2 cm. G:2,2 cm. 12-13. yüzyıla tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, Lev. 115 Res: 229.

İki Parçalı Kemer Tokası

Kat. No: 267 **Lev. No: 30**

2005, M2005/48, Kale İçin Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış iki parçalı kemer tokası, dil kısmını da içinde barındıran diğer parçası ile birlikte bulunamamıştır. Diğer parçanın geçeceği halkalar ile dil kısmının oturacağı derin yiv korunagelmiş durumdadır. G: 3,1 cm. U: 1,5 cm. 5-6. yüzyıla tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: (Bierbrauer, 1974, s. 565, Abb.5,13) (Kazanski M., 2003, s. 73, Fig.37.2) (Trier, 1984, s. 310,160) (Waldbaum, 1983, s. 117, Pl.44, 702)

Kemer Tokası

Kat. No: 268 Lev. No: 30

2005, M2005/69 , Kilise Dışı Mekanlar Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokasının dil kısmı eksiktir. Dil kısmının olması gereken bölüm dikdörtgen çerçevelidir. Deri kemere rapt edilmesi sağlanan kısım "M" şeklindedir ve iki yanda bir üstte olmak üzere üç adet açıklıktan oluşur. Bu kısımda yer alan deri kemerin sabitlenmesi için kullanılmış küçük perçin çivileri günümüze korunagelmiştir. U: 3,4 cm. G:2,9 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 269 Lev. No: 30

2005, M2005/79, Yüzey

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış dikdörtgen çerçeveli kemer tokası oldukça deforme olmuş haldedir. Dil kısmı korunagelmiş ancak toka çerçevesi ile bütünleşmiş durumdadır. U: 3 cm. G:2,4 cm.

Kemer Tokası Parçası

Kat. No: 270 Lev. No: 30

2005, M2005/109, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden kemer tokası parçası. Oldukça deforme halde ve eksik olarak bulunmuştur. Kemer dilinin oturacağı kısım dışa doğru taşkın ve üçgen şeklindedir. Dilin oturacağı yiv kısmı derin tutulmamış oldukça yüzeysel bırakılmıştır. K.U: 4,1 cm. K.G: 2,3 cm.

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 271 Lev. No: 30

2006, M2006/24, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. U: 2,4 cm. G:1,8 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 272 **Lev. No: 30**

2006, M2006/27, Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden basit yarım ay formunda kemer tokası. Dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Dil kısmının oturacağı bölüm üçgen biçiminde dışa taşkın ve derin bir yiv ile bezenmiştir. (Müzede) G: 2.5 cm. U: 2,9 cm. 10-11. yüzyıla tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2233, Pl.115)

Kemer Tokası

Kat. No: 273 **Lev. No: 30**

2006, M2006/31, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden kemer tokası dil kısmı eksik halde bulunmuştur. Dil kısmının oturacağı yarım yuvarlak kesim daha geniş tutulmuştur. (Müzede) G: 3,5 cm. U:4.9 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 274 **Lev. No: 30**

2006, M2006/59, Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Bir kısmı yuvarlatılmış, dikdörtgen formlu bronz kemer tokasının düz kesiminde kemere aplike edilmesini sağlayan geçme halkaları bulunmaktadır. Yuvarlatılmış uç kısmında ise aplike edilmek amacıyla bir halka daha yer alır. Üzerinde dairesel bezemeler yer almaktadır. Her bir dairenin daha ince bir kazıma ile bir diğerine kıvrım dallar oluşturacak biçimde bağlandığı oluşturulmuş bezeme yer alır. U: 3,9 cm. G: 3 cm.

Benzer Örnekler: Bakirtzi, 2002, s. 390-391

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 275 Lev. No: 30

2007, M2007/04, Yüzey

Tanımlama: Basit halka biçimli kemer tokası oldukça deforme ve eksik halde bulunmuştur. Dil kısmı eksiktir ve bir bölümü kırıktır. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç:1,5 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 276 Lev. No: 30

2007, M2007/09, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. U: 5,2 cm. G:5 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 277 Lev. No: 30

2007, M2007/16, Sur Dışı

Tanımlama: Demir malzemeden kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. U: 2,4 cm. G:2,5 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 278 Lev. No: 30

2007, M2007/38, Yüzey

Tanımlama: Basit halka biçimli kemer tokası oldukça deforme ve eksik halde bulunmuştur. Dil kısmı eksiktir ve oldukça korozyona uğramıştır. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç:1,5 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 279 **Lev. No: 30**

2007, M2007/55, Yüzey

Tanımlama: Basit halka biçimli kemer tokası oldukça deforme ve eksik halde bulunmuştur. Dil kısmı eksiktir ve oldukça korozyona uğramıştır. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç:1,8 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 280 **Lev. No: 30**

2007, M2007/56, Yüzey

Tanımlama: Demir malzemeden kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 281 **Lev. No: 30**

2008, M2008/01, Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz halka biçimli kemer tokası sağlam ve dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Ç: 1,2 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 282 **Lev. No: 31**

2008, M2008/04, Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden oldukça deforme haldedir. Dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. U: 3,4 cm. cm. G: 3 cm.

Basit Tip Kemer Tokası

Kat No: 283 **Lev. No: 31**

2009, M2009/01, Güney Şapel Üzeri Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. U: 3. Cm. G: 2 cm.

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 284 **Lev. No: 31**

2009, M2009/01, Güney Şapel Üzeri Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. U: 2,1 cm. G: 2 cm.

Dikdörtgen Kemer Tokası

Kat. No: 285 **Lev. No: 31**

2009, M2009/57, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden dikdörtgen formlu kemer tokası dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Dil halkasının oturduğu bölümde halkaya ait izler bulunmaktadır. Dil kısmının yerleşeceği kısımda ise ince bir yiv yapılmıştır. U: 2,5 cm. G: 1,8 cm. Geç Bizans Dönemine tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2241, Pl.115)

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 286 **Lev. No: 31**

2009, M2009/58, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Kemer bağlantısının yapılacağı kısım

düz, diğer yüzleri ise yarım daire şeklinde biçimlendirilmiştir. Dil kısmının oturacağı alan ise içe doğru kavisli bir biçimde şekillendirilmiştir. U: 4 cm. G: 3 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 287 Lev. No:

2009, M2009/74, Dış Narteks

Tanımlama: Basit halka biçimli kemer tokası oldukça deforme ve eksik halde bulunmuştur. Dil kısmı eksiktir ve oldukça korozyona uğramıştır. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç: 3 cm.

Bronz İki Parçalı Kemer Tokası Parçası

Kat. No: 288 Lev. No: 31

2009, M2009/144, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılan kemer tokası iki parçalı menteşeli tip grubundandır. Sadece toka halkası sağlam olarak bulunmuştur. Kemere takılması gereken diğer parça ve dil kısmı bulunamamıştır. Menteşe yerleri korozyonlu olmakla birlikte sağlam durumdadır. Tokanın kemer dilinin oturacağı yuvası derin ve geniş bir şekilde biçimlendirilmiştir. Tokanın üzerinde kısmen de olsa dairesel bezemeler görülmektedir. U:4 cm. G: 3 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 289 Lev. No: 31

2009, M2009/145, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka biçimli kemer tokası oldukça sağlam ve dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç.1,4 cm.

Bronz Uzun Kemer Tokası (?)

Kat. No: 290 Lev. No: 31

2009, M2009/150, Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden kapılmış kemer tokası uzun dikdörtgen formludur. Tokanın yan yüzü ve dil kısmı kırık olarak bulunmuştur. U: 6 cm. G: 1,5 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 291 Lev. No: 31

2010, M2010/01, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz kemer tokası sağlam durumda ve dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Tokanın alt kısmında kemere tutturulması için perçin çivisi deliği yer alır. Kemer tokasının bu kısmı kare formludur. Orta uzun kısım bu alana göre daha dar tutulmuştur ve ana halka kısmında doğru yeniden genişlemiştir. Kemer tokasının dilinin oturacağı kısım kısmen daha derin tutularak yivlendirilmiştir. U: 5 cm. G:1,7 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 292 Lev. No: 31

2010, M2010/38, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası basit halka biçimlidir. Tokanın dil kısmı bulunamamıştır ancak dil kısmının tokaya sabitlenmesini sağlayan kanca korunagelmiştir. Toka üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç:1,5 cm.

Bronz Mask Tipi Kemer Tokası

Kat. No: 293 **Lev. No: 31**

2011, M2011/04, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış mask tipi kemer tokası kırık yarım halde bulunmuştur. Arka yüzde kemere tutturulmasını sağlayan halkalardan 1 i tam diğeri kısmen korunagelmiştir. K.U: 2,4 cm. K.G: 0.6 cm. 5-6. yüzyıla tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: (Schulze Dörlamm, 2002, s. 152, Nr.117-119) (Waldbaum, 1983, s. 119, Pl.44,696)

Demir Kemer Tokası

Kat. No: 294 **Lev. No: 32**

2011, M2011/54, Yüzey

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kemer tokası olasılıkla kemer dili olmadan kullanılan türde tokalardandır. U: 4,3 cm. G: 3,4 cm.

Basit Tip Kemer Tokası Parçası

Kat. No: 295 **Lev. No: 32**

2011, M2011/55, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan kemer tokası kırık halde bulunmuştur. Tokanın dil kısmı ve dil kısmının takılı olacağı alt kısım eksiktir. K.U:2 cm. KG: 0,5 cm.

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 296 **Lev. No: 32**

2011, M2011/56, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokasının dil kısmı eksiktir. Üzerinde herhangi bir bezeme görülmemektedir. U: 2 cm. G: 1,8 cm.

DikdörtgenKemer Tokası

Kat. No: 297 **Lev. No: 32**

2011, M2011/57, Dış Narteks

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış dikdörtgen çerçeveli kemer tokası oldukça deforme olmuş haldedir. Dil kısmı korunamamıştır. U: 3 cm. G:2,5 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 298 **Lev. No: 32**

2011, M2011/104, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası dil kısmı eksik halde bulunmuştur. Kemer tokasının üzerinde iç içe halka bezemeler kısmen seçilmektedir. U: 3,4 cm. G: 2,9 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 299 **Lev. No: 32**

2011, M2011/240, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka tipte kemer tokası kemer dili ile birlikte tüm olarak bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç:3,4 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 300 **Lev. No: 32**

2011, M2011/333, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokasının dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Dil kısmının oturacağı kesim dışa üçgen şeklinde çıkıntı yapmaktadır ve derin bir yiv ile bezenmiştir. U: 2,1 cm. G:1,5 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 301 **Lev. No: 32**

2012, M2012/09, Yüzey

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış halka biçimli kemer tokası oldukça deforme olmuş haldedir. Dil kısmı kısmen korunagelmiştir. Ç: 3 cm.

Benzer Örnekler:

Demir Kemer Tokası

Kat. No: 302 **Lev. No: 32**

2011, M2012/111, Yüzey

Malzemenin Tanımı: Demir malzemeden yapılmış kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Damla şeklinde sonlanan alt kemer plakası üzerinde olasılıkla kemere tutturulması için bir delik yer almalıdır. Ancak bu delik bozulmadan dolayı kapanmıştır. U:3,7 cm. G: 2 cm.

Demirir Kemer Tokası

Kat. No: 303 **Lev. No: 32**

2012, M2012/112, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kemer tokası olasılıkla kemer dili olmadan kullanılan türde tokalardandır. U: 4,5 cm. G: 4 cm.

Halka Tip Kemer Tokası

Kat. No: 304 Lev. No: 32

2012, M2012/145, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Basit halka tipte bronz kemer tokası dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Ç: 2 cm.

Benzer Örnekler:

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 305 Lev.No: 32

2012, M2012/145, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Kemer tokasının dil kısmının oturacağı kısımda 4 adet ince kazıma ile oluşturulmuş çizgisel bezeme yer alır. U: 2,4 cm. G: 2 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No:306 Lev. No: 32

2012, M2012/148, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Kemer dilinin kancasının takılı olacağı yüz daha ince tutulmuş, kemer dilinin uç kısmının oturacağı yüzey ise daha geniş ve dışa doğru üçgen şeklinde taşkın olarak yapılmıştır. U: 2,5 cm. G: 2,4 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 307 Lev. No: 32

2012, M2012/149, Aşt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokasının sadece kemer halkası ve kısmen dikdörtgen plaka parçası olarak korunagelmiştir. K.U: 2,3 cm. G:1,4 cm.

Bronz Kalp Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 308 **Lev. No: 32**

2012, M2012/150, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası kalp şeklindedir, üst kısmında kemer dilinin takılacağı menteşesi bölümün halkaları korunagelmiştir. Kemer tokasının sonlandığı uç kısım yanlardan pahlanarak daha üçgen bir form kazandırılmış ve vurgulanmıştır. U: 3,3 cm. G: 2 cm.

Haç Levhalı Kemer Tokası

Kat. No: 309 **Lev. No: 33**

2012, M2012/150, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz Malzemeden yapılmış haç levhalı kemer tokası dil kısmı ile birlikte bulunmuştur. Kemer dilinin takıldığı bölüm oval ve bezemesizdir. Haç levhalı kısma geçmeden önce kemer dilinin takıldığı delik yer alır. Haç levhanın arka kısmında ise kemere tutturulması için bir halka bulunur. Halka kırık olarak günümüze ulaşmıştır. U: 3,3 cm. G: 2,2 cm.

Benzer Örnekler: (Jantzen, 2004, s. 121, 732, Taf. 19)

Bronz Kemer Tokası

Kat. No:310 **Lev. No: 33**

2012, M2012/150, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz kemer tokası dikdörtgen biçimlidir ve iki bölümden oluşur. Kemer dilinin takılı olacağı bölüm daha küçük dikdörtgen bir açıklıktır. Kemer dilinin oturacağı diğer bölümün dikdörtgen açıklığı daha geniştir ve uç kısım "m" şeklinde sonlanarak vurgulanmıştır. Yakınında bulunan kemer dilinin bu tokaya ait olduğu düşünülmektedir. U.3 cm. G:2,2 cm.

Bronz Kemer Tokası (?)

Kat. No:311 Lev. No: 33

2012, M2012/181, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Toka alt kısımdan kırık haldedir. K.G:1,7 cm. K.U: 2 cm.

Bronz Mask Tipi Kemer Tokası

Kat. No: 312 Lev. No: 33

2012, M2012/263, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış mask tipi kemer tokası kırık yarım halde bulunmuştur. Arka yüzde kemere tutturulmasını sağlayan halkalar kırık haldedir. K.U: 1,5 cm. K.G: 1,5 cm. 5-6. yüzyıla tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: (Schulze Dörlamm, 2002, s. 152, Nr.117-119) (Waldbaum, 1983, s. 119, Pl.44,696)

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 313 Lev. No: 33

2012, M2012/263, Alt Yapı Önü

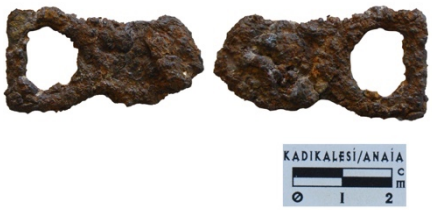
Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ve elimize küçük bir kısmı ulaşanilmiş malzemenin ajur tekniği ile bezendiği anlaşılmaktadır. Benzer örnekler ışığında malzemenin kemer tokasına ait bit parça olduğunu düşünmekteyiz.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 297, Fig, 354/c; Davidson, 1952, Kat: 2217, Lev: 115.

Demir Kemer Tokası

Kat. No: 314 **Lev. No: 33**

2012, M2012/510, Kilise Kuzey Mekanlar

Malzemenin Tanımı: Demir malzemeden yapılmış kemer tokası oldukça deforme halde ve dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Damla şeklinde sonlanan alt kemer plakası üzerinde olasılıkla kemere tutturulması için bir delik yer almalıdır. Ancak bu delik bozulmadan dolayı kapanmıştır. Bu deliğin olması gereken kısımda bulunan kabarıklık ve bozulmadan bu kısımdaki kemere tuturulan perçin çivisinin olduğu düşünülmekltedir. U: 4 cm. G: 2 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 315 **Lev. No: 33**

2013, M2013/234, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası dikdörtgen biçimli ve tek açık halkadan oluşur. Kemer tokası alt yüzden üst yüze doğru genişlemektedir ve üst yüz alt yüze göre daha geniş yapılmıştır. Kemer rokasının köşeleri kalınlığa uygun olarak dışa doğru yarım yuvarlak şekilde taşkın olarak yapılmıştır. U: 4,4 cm. G: 3,5 cm.

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 316 **Lev.No: 33**

2013, M2013/293, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılış hakla biçimli kemer tokası mezar içinde bulunmuştur. Kemer dili ile birlikte bulunan toka oldukça korozyona uğramıştır. Üzerinde herhangi bir bezeme seçilmemektedir. Ç: 1,4 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 317 **Lev. No: 33**

2015, M2015/01, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Dilin takılacağı kısım daha ince, dilin oturacağı yüzey ise daha geniş yapılmıştır. U: 2,5 cm. G: 1,6 cm.

Kemer Tokası

Kat. No: 318 **Lev. No: 33**

2015, M2015/79, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası oldukça deforme haldedir. Toka halkası kırıktır. Toka halkasının birleştiği uzun plaka kısmının bir bölümü korunagelmiştir. Bu plakaya perçinlenmiş olan kemer tokası dili korunagelmiştir. K.U: 3,5 cm. K.G: 2,3 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 319 **Lev. No: 33**

2015, M2015/130, Kilizse Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası kırık haldedir ancak dil kısmı korunagelmiştir. U:2,5 cm. G: 2,5 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 320 **Lev. No: 33**

2016, M2016/48, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bir kısmı yuvarlatılmış, dikdörtgen formlu bronz kemer tokasının düz kesiminde kemere aplike edilmesini sağlayan geçme halkaları bulunmaktadır. Yuvarlatılmış uç kısmında ise aplike edilmek amacıyla bir halka daha yer alır. Üzerinde stilize bitkisel bezemeler yer almaktadır. U: 3 cm. G: 2,4 cm. Bizans Dönemine tarihlendirilir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 273, Cat. 2221, Pl.115) **(**Bakirtzi,2002, s. 390-39) ((Ениосова Н.В., 2022, s. 71)

Halka Biçimli Kemer Tokası

Kat. No: 321 **Lev. No: 33**

2016, M2016/10, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden halka biçimli kemer tokası tüm halde mezar içinden bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç:2,4 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 322 **Lev. No: 33**

2016, M2016/32, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası oldukça deforme haldedir. Dil kısmı günümüze ulaşamaıştır. U: 5 cm. G: 3 cm.

Halka Tip Kemer Tokası

Kat. No: 323 **Lev. No: 33**

2016, M2016/89, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka tipli kemer tokası tüm halde bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç: 2 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 324 **Lev. No: 34**

2017, M2017/70, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden deforme halde kemer tokası dil kısmı eksik olarak bulunmuştur. Kemer dilinin oturacağı yüzde dışa taşkın üçgen bir alan yapılmıştır. U: 5 cm. G: 3,4 cm.

Bronz Kemer Tokası

Kat. No: 325 **Lev. No: 34**

2017, M2017/70, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokasının dil kısmı eksik halde bulunmuştur. Kemer dilinin takılacağı kısım diğer yüzeylere göre daha ince tutulmuş kenarları dışa doğru yaprak biçiminde açılarak son bulmaktadır. Kemer dilinin oturacağı yüzey daha geniş tutulmuş, dilin oturması için yivlendirilmiştir ve dışa üçgen bir çıkıntı yapmaktadır. G: 2,5 cm. U: 2 cm.

Halka Tip Kemer Tokası

Kat. No: 326 **Lev. No: 34**

2018, M2018/130, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka tipli 2 adet kemer tokası tüm halde bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç: 1 cm.

Basit Tip Kemer Tokası

Kat. No: 327 **Lev. No: 34**

2018, M2018/131, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokasının dil kısmı eksiktir. Üzerinde herhangi bir bezeme görülmemektedir. U: 2,3 cm. G: 2 cm.

Halka Tip Kemer Tokası

Kat. No: 328 **Lev. No: 34**

2020, M2020/03, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka tipli 2 adet kemer tokası tüm halde bulunmuştur. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Ç: 1 cm.

Kemer Tokası Dili

Kat. No: 329 **Lev. No: 34**

2008, M2008/17, YTüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden kemer tokası dili. U: 5 cm.

Benzer Örnekler:

Kemer Tokası Dili

Kat. No: 330 **Lev. No: 34**

2011, M2011/52, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası dili. U: 4,3 cm. G: 0,8 cm.

Kemer Tokası Dili

Kat. No: 331 **Lev. No: 34**

2011, M2011/109, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır.

Kemer Tokası Dili

Kat. No: 332 **Lev. No: 34**

2012, M2012/08, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kemer tokası dili. U: 2,4 cm. G: 0,6 cm.

II.2.B.2. İĞNELER

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 7 adet süs iğnesi bulunmuştur. Süs iğneleri giysi aksesuarı olarak ya da saça takılarak kullanılmaktadılar. Kadıkalesin'de bulunmuş bronz malzemeden yapılmış süs iğneleri topuz kısmında farklılıklar göstermektedir. Kat. No. 330'daki örnekde topuz kısmı silindirik formludur ve üzerinde çizgisel bezemeler yer alır. Kat. No. 331-335'deki örnek de ise topuz kısmı damla şeklinde sonlanmaktadır. Kat. No. 332'deki örnekde ise topuz kısmı yassıtılmış ve yuvarlak biçimdedir. Kat. No. 333-336'daki örnekler ise topuz kısmı küresel biçimde sonlanmaktadır.

Kat. No. 334'deki örnekde ise gövde ve topuzun birleşme noktasında dikdörtgen bir yüzey üzerinde açılmış bir delik bulunur.

Kadıkalesinde bulunmuş olan bu süs iğneleri bulundukları tabakalar açısından değerlendirildiğinde 10 ila 12. yüzyıla tarihlendirilmektedirler.

Süs İğnesi
Kat. No: 333 **Lev. No: 34**
2001, M2001/06, Yüzey
Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış süs iğnesi gövde ucundan kırık halde ve iki parça olarak bulunmuştur. Baş kısmı silindir şeklinde üzerinde çizgisel bezeme yer almaktadır. U: 8.3 cm G: 0.7 cm Çap: 0.4 cm

Süs İğnesi (?)
Kat. No: 333 **Lev. No: 34**
2006, M2006/66, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış süs iğnesi tüm halde bulunmuştur. Üzerinde korozyona bağlı bozulmalar mevcuttur. Baş kısmı damla biçiminde sonlanmaktadır. U: 8.2 cm.

Süs İğnesi (?)

Kat. No: 335 **Lev. No: 35**

2009, M2009/74, Şapel Üzeri Ek Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış süs iğnesi tüm halde bulunmuş, ancak baş kısmında ve gövdede korozyona bağı bozulma ve kırılmalar mevcuttur. Baş kısmı yassıtılmış ve yuvarlak olarak şekillendirilmiştir. U: 7,8 cm.

Süs İğnesi

Kat. No: 336 **Lev. No: 35**

2013, M2013/291, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış obje tüm olarak bulunmuştur. Topuz kısmı küresel biçimlidir. U: 9 cm.

Süs İğnesi

Kat. No: 3367 **Lev. No: 34**

2013, M2013/85, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış süs iğnesi tüm halde bulunmuştur. Gövde kısmı uca doğru incelmektedir. Gövde ve topuzun birleşme noktasında dikdörtgen bir yüzey üzerinde açılmış bir delik bulunur. Bu yüzeyden hemen sonra bitiş topuzu yer alır. Süs iğnesini sonlandıran topuzun üst kısmı kırıktır. U:6,8 cm.

Süs İğnesi

Kat.No: 338 **Lev. No: 35**

2013, M2013/326, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış süs iğnesi tüm halde ancak oldukça deforme halde bulunmuştur. Topuz kısmı kısmen damla şeklinde sonlanmaktadır. Gövde merkezinde malzeme eksilmesimne bağlı bozulm alar yer alır. U: 7 cm

Süs İğnesi

Kat. No: 339 **Lev. No: 35**

2014, M2014/126, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış süs iğnesi tüm halde bulunmuştur. Baş kısmı küresel biçimli bir topuz ile sonlanır. U: 7,5 cm.

Süs İğnesi

Kat. No:340 **Lev. No: 35**

2015, M2015/145, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış süs iğnesi iki parça halinde bulunmuştur. Topuz kısmı kısmen konik biçimlidir. Kövdesi dairesel kesitlidi

BronzİğneKat. No: 341 **Lev. No: 35**

2018, M2018/56, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış objenin iki ucu kısmen yuvarlatılarak sonlanır. Merkezde dikdörtgen kesitli olan bölümün üzerinde kısmen seçilen boğumlu bezemeler yer alır. Boyutlarına ve formuna bakıldığında giysiler üzerinde süs iğnesi olarak kullanılmış olabilir.

II.2.B.3. FİBULALAR

Fibulalar; iki kumaş parçası veya vücuda dolanan uzun bir kumaşı iki ucundan birleştirmek için kullanılan, yay mekanizmalı, kıvrık gövdeli ve iğneli fibulalar, hem alet hem takı olarak kullanım görmüşlerdir. (Demirer, 2013, s. 33)

Fibulalar form olarak tek parçalı ve iki parçalı tip olarak iki farklı gruba ayrılır. Kadıkalesi örnekleri iki parçalaı olan kopçalı örneklere sahiptir. Özellikle Kat. No. 339 da yer alan gümüş fibula mezar buluntusu olarak ele geçirilmiştir. 2008 yılında yapılan antropolojik incelemeler sonucunda fibulanın bulunduğu bu mezardaki kadının iskeletinde zengin beslenmeyle ve üst sosyal sınıflarla alakalı bir hastalık olan "diffuse idiopathic skeletal hyperostasis (DİSH) saptanmıştır (Üstündağ & Mimaroğlu, 2008, s. 94).

Bronz Fibula Tokası

Kat. No: 342 **Lev. No: 36**

2006, M2006/6 Mescit Batı Mekanlaar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış toka olasılıkla bir fibulanın geçme tokalarından biridir. Altta kemerin geçmesi için yapılmış kare bir boş çerçeve yer alır. Buna bağlantılı olan üst kısım ince bir şerit halinde uzanır ve tam merkezde iki yana açılan kollar şeklinde devam eder. Bu kolların uç kısımları iki yassı daire ile sonlanır. Merkezden devam eden şerit en üstte yine yassı bir daire ile sonlanmaktadır.

Benzer Örnekler:

Gümüş Fibula

Kat. No:343 **Lev. No: 36**

2006, M2006/111, 2006/M14

Tanımlama: Gümüş Fibula. Kilisenin güney batısında yer alan 14 no.lu mezar buluntusu gümüş malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Fibulanın bir tarafında üretim aşamasında aynı döküm kalıbında yapılmış halka ksım bulunur. Fibulanın merkezinde yer alan geçme kısmına geçen dil parçası da fibula ile birlikte bulunmuştur. Dörtgen bir forma sahip geçme deliğinde bulunan dilin bir tarafı kabara çeklinde biçimlendirilmiş diğer tarafında ise halka kısmı bulunmaktadır. Hem dilin kabara kısmında hem de fibulanın ön tüünde benzer süsleme tekniği ile yapılmış mine işi süslemeler bulunmaktadır. Fibulanın üzerindeki telkâri süslemeler ile dil kısmı takılı haldeki duruşu ile merkezde bir küre ve yanlara doğdru açılan haç kollarını andıran bir bezemeye sahiptir. Hem fibulada hem de dil kısmında granül tekniği ile yapılmış süslemeler mevcuttur. Çap 3.4 cm. Uzunluk: 5 cm.

Bronz Fibula Tokası

Kat. No: 344 **Lev. No: 36**

2018, M2018/63, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden fibula tokası kilise çevresindeki bitki temizliği çalılşmalarında bulun muştur. Döküm tekniği ile yapılmış tokanın fibulaya geçme yeri dairesel formdadır. Deri ya da ip ile giysiye tutturulan kısmı ise kare fıormlu ve köşelerden yuvarlatılarak dışa taşkın biçimde şekillendirilmiştir. Merkezinde ise giysiye tutturulacağı bir delik yer almaktadır. Uzunluk: 2,5 cm.

Benzer Örnekler:

II.2.B.4. BONCUKLAR

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında toplam 63 adet boncuk bulunmuştur. Bazı araştırmalarda bu boncuklar düğne olarak adlandırılmaktadırlar. Ancak biz çalışmamız kapsamında bu buluntuları kullanım amacından ziyade biçimsel olarak adlandırmaya özen gösterdik. Zira bu boncuklar giysiler üzerinde, bileziklerde ve küpelerde süs amaçlı kullanımları bilinen ve Kadıkalesinde de bu şekilde kullanımları tespit edilen buluntulardır. Düğme olabilmeleri için bu şekilde kullanımının bulunmuş olması bizim için gerekli nedenler arasındadır. Bu açıdan biçimsel formları ile deerlendirdiğimin bu buluntuları bncuk olarak adlandırmayı uygun bulduk.

Bunun yanında B. Fede' nin Iassos Agorasındaki nekropol kazılarında bulunmuş boncuklara dair yaptığı çalışmada; bulunan boncukların mezar içinde kumaş kalıntısı olmadığından düğme şeklinde değerlendirilemeyeceğini belitir (Fede, 2012, s. 190).

Bazı yayınlarda kabaca Bizans dönemine tarihlenen boncukların (Davidson, 1982, s. 262, Cat. 2119, Pl. 111) 10. yüzyıla tarihlenenlerinin küresel formda oldukları belirtilir (Antonaras, 2012, s. 121). 12. yüzyıldan sonra giysiler arasında kaftanların yaygınlaşması ile birlikte boncukların kaftanları ve kıyafetleri süslemesindeki rollari de artmıştır. (Parani, 2008, s. 412)

Resim 102 Mezar 17 Kat. No. 350 de bulunan boncukların bireyin bileğindeki konumu.

Kuşadası Kadıkalesi 2009 yılında açılan Mezar 17 de bulunmuş olan boncuklar bir bilezik gibi bireyin bileğine dolanmış halde bulunmuşlardır. Kat. No. 344 de yer alan boncuklar bir arada ve bir mezarda (3 nolu mekân 8 nolu birey) bireyin kaburga kemiklerinin arasında bulunmuşlardır. Bir diğer boncuk ise 2010 yılında açılan mezar içinde (U-33 M35) bireyin kaburga kemikleri arasında bulunmuştur.

Kazıda ele geçen boncuklar iki tipe ayrılmışlardır. Biri küresel formlu diğeri ise yassı küre biçimli boncuklardır. Kaynaklarda kabaca Bizans Dönemi olarak tarihlendirilmektedirler. (Davidson, 1982, s. 262, Cat. 2119, Pl. 111) Bazı kaynaklar ise 11-13. Yüzyıl aralığını net bir şekilde vurgulamaktadır. (Antonaras, 2012, s. 124, Fig. 12)

Bronz Boncuk

Kat. No: 345 **Lev. No: 36**

2002, M2002/01, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Üst kısmında bağlantı için damla şekilli ince bronz tel perçinlenmiştir. Ç: 1,3 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 262, Cat. 2119, Pl. 111) (Delougaz & Haines, 1960, s. Pl.46, Cat. 26-27)

Bronz Boncuk Parçası

Kat. No: 346 **Lev. No: 36**

2003, M2003/02, Sur Dışı

Tanımlama: 4 nolu kulede bulunan boncuk parçası oldukça deforme halde ve eksik olarak bulunmuştur. Formundan küresel biçimli olduğu anlaşılan boncuğu üst kısmına bağlantı için dairesel ince bronz bir tel perçinlenmiştir. K. Ç: 0,6 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk Parçası

Kat. No: 347 **Lev. No: 36**

2005, M2005/24, Kale Girişi Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Boncuk parçasının yarım küresi günümüze ulaşabilmiştir. Üst kısmına bağlantı için damla biçimli ince bronz halka perçinlenmiştir. K. Ç: 1,6 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuklar

Kat. No: 348 **Lev. No: 36**

2005, M2005/106, 2005/M8

Tanımlama: Bronz boncuklar birlikte ve bir mezarda (3 nolu mekân 8 nolu birey) bireyin kaburga kemiklerinin arasında bulunmuşlardır. Yassı küre biçimli boncuklardan biri diğerine oranda daha küçüktür. Boncukların üst kısmında bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halkalar mevcuttur ancak bir boncuğun halkası kısmen kırık haldedir. Ç: 0,6 cm. – 0,8 cm.

10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 349 **Lev. No: 36**

2009, M2009/02, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Boncuğun üst kısmında bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka perçinlenmiştir. Ç: 1,2 cm.

10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 350 **Lev. No: 37**

2009, M2009/03, 2009/M17

Tanımlama: Mezar buluntusu olan boncuklar M17 de bulunmuştur. Bronz malzemeden yapılmış boncuklar toplam 19 adet tam 1 adet kırık haldedir. Kırık 2 boncuk bireyin kol kemiğine yapışık halde kaldığı için kırık olarak bulunmuştur. Hepsi küresel gövdeli boncuklardır. Üst kısımlarında da bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halkalar perçinlenmiştir. Ç:1,3 cm.-1,4 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Benzer Örnekler: (Waldbaum, 1983, s. 126, Kat. 762-783, Pl. 46)

Bronz Boncuk

Kat. No: 351 **Lev. No: 37**

2009, M2009/54, Güney Şapel Üzeri

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Üst kısmında bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 1 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 352 **Lev. No: 37**

2009, M2009/133, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuklar bir arada bulunmuşlardır. Bir adeti tüm halde olup diğer ikisi kırık halde parçaları ile bir arada bulunmuşlardır. Küresel gövdeli boncukların üst kısmında bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 1 cm. K. Ç: 0,8 cm. / 0,6 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 353 **Lev. No: 37**

2009, M2009/136, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ancak halka kısmen kırık durumda korunagelmiştir. Ç: 0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 354 **Lev. No: 37**

2009, M2009/185, Güney Şapel Üzeri

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk tüm halde bulunmuştur. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 1,2 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 355 **Lev. No: 37**

2010, M2010/21, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk tüm halde bulunmuştur. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,6 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 356 **Lev. No: 37**

2010, M2010/23

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk tüm halde bulunmuştur. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 357 **Lev. No: 37**

2010, M2010/37, 2010/M36

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuklar halka kısımları kırık halde mezar içinde (U-33 Mezar 36) bulunmuştur. Boncukların üst kısmından bağlantılarının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,5 cm.-0,9 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 358 **Lev. No: 37**

2010, M2010/41, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 359 **Lev. No: 37**

2010, M2010/43, 2010/M35

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk mezar içinde (U-33 M35) bireyin kaburga kemikleri arasında bulunmuştur. Boncuk küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 360 **Lev. No: 37**

2010, M2010/56, 2010/M39

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Mezar içinde (U-33 M39) birey yanında bulunan boncuk gövdeden kırık olarak bulunmuştur. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 1 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 361 **Lev. No: 37**

2011, M2011/02, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk iki parça halinde bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,9 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 362 **Lev. No: 37**

2012, M2012/61, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,3 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 363 **Lev. No: 37**

2012, M2012/147, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk yarım halde ve kırık olarak bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,9 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Fitilli Cam Boncuk

Kat. No: 364 **Lev. No: 37**

2012, M2012/162

Tanımlama: İki parça halinde bulunmuş olan cam boncuğun içinde bronz malzemeden yapılmış bir fitil yer alır. Bu fitil boncuğun üst kısmındaki bağlantının sağlanması için bronz kullanılan ince telden yapılmış yuvarlak halkaya perçinlenmiştir. Ç: 0,9 cm.

Bronz Boncuk

Kat. No: 365 **Lev. No: 37**

2012, M2012/162, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk yarım halde ve kırık olarak bulunmuştur. Çevresinde birlikte bulunan diğer boncuklar ile tümlenememiştir. Küresel gövdelidir. Ç: 0,8 cm.

Bronz Boncuk

Kat. No: 366 **Lev. No: 37**

2012, M2012/162, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk tüm olarak bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,4 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 367 **Lev. No: 37**

2012, M2012/196, Aşt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Boncuğun üst kısmındaki halka kırık halde bulunmuştur. Ç: 0,3 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 368 **Lev. No: 37**

2012, M2012/196, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk konik gövdelidir. Halka kısmı kısmen kırık haldedir. Ç: 0,5 cm.

Bronz Boncuk

Kat. No: 369 **Lev. No: 37**

2012, M2012/220, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk halka kısmı eksik olarak bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Ç: 0,7 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

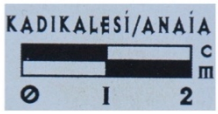
Bronz Boncuk

Kat. No: 370 **Lev. No: 37**

2012, M2012/227, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk tüm olarak bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,8 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 371 **Lev. No: 37**

2012, M2012/264, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk iki parça olarak bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Bir parçada üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 372 **Lev. No: 37**

2012, M2012/285, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Boncuk üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç: 0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 373 **Lev. No: 37**

2012, M2012/286, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk iki parça olarak bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Bir parçada üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,6 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 374 **Lev. No: 37**

2012, M2012/558, Alt Yapı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk iki parça olarak bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Bir parçada üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 375 **Lev. No: 37**

2013, M2013/235, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Halka kısmı kırık olarak bulunmuştur. Ç: 0,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 376 **Lev. No: 38**

2013, M2013/238, 2013/M2

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk tüm halde ve mezar içinde (B-12/F-12 M2) bulunmuştur. Boncuk küresel gövdelidir. Boncuğun üst kısmı bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,6 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 377 **Lev. No: 38**

2013, M2013/364, ‘013/M4

Tanımlama: İki adet bronz boncuk mezar içinde (B-5 M4) bireyin yanında bulunmuşlardır. Biri diğerinden daha küçük ve yassıltılmış küresel gövdelidir. Her ikisinde de üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,5 cm.-0,3 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 378 **Lev. No: 38**

2013, M2013/22, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk küresel gövdelidir. Üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:1,1 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 379 **Lev. No: 38**

2014, M2014/118, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Tüm halde bulunmuş olan bronz malzemeden yapılmış boncuk, küresel gövdelidir. Üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,8 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 380 **Lev. No: 38**

2014, M2014/166, 2014/M2

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk mezar içinde (C-12/ M2) bireyin yanında bulunmuştur. Halka kısmı boncuk gövdesinden ayrılmış durumdadır. Boncuk Küresel gövdelidir. Ç: 0,4 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 381 **Lev. No: 38**

2016, M2016/17, 2016/M5

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk mezar içinde (E-14 M5) tüm halde bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Üst kısmından bağlantının sağlanması için bronz ince telden yapılmış yuvarlak halka ile perçinlenmiştir. Ç:0,4 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

Bronz Boncuk

Kat. No: 382 **Lev. No: 38**

2017, M2017/82, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış boncuk halka kısmı kırık halde bulunmuştur. Küresel gövdelidir. Ç:1,5 cm. 10-13. yüzyıllar arasına tarihlendirlmektedir.

II. 2.B.3. KUMAŞ ÜZERİ AKSESUAR VE APLİKLER:

Tezimiz kapsamında, Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında kumaş üzerinde kullanılmış aplik ve süsleme amaçlı kullanılmış olabilecek 3 adet buluntu incelenmiştir.

Bunlardan Kat. No. 379 da yer alan bronz aplik oldukça ince yapısı ve oldukça ince olan perçin çivileri nedeniyle bir deri ya da kumaş üerinde kullanılmış olduğunu düşündüğümüz bir parçadır.

Kat. No. 380 ve Kat. No. 381 deki örnekler ise iplik üzerine sarılmış altın ve bronz parçalardan oluşan dokumada süsleme amaçlı kullanılmış örnekler olmalıdır. Kat.No. 380 instu konumda bulunamamasına rağman Kat. No. 381 deki altın iplik parçaları önemlidir. Kilisenin Güney yan nefinde yer alan arkasolium nişlerinden birinde gömülü olan bireyin boyun ve omur parçaları arasına dağılmış halde bulunan iplikler belkide kutsal bir kişinin ve ya zengin üst sınıf bir kişinin boynundaki aksesuar üzerinde yer alan süslemeler için kullanılmış olmalıdır.

Resim 103 Kat. No. 381 de yer alan altın iplikleri buluntu durumu. (Kadıkalesi Arşivi)

Bronz Aplik

Kat. No: 383 **Lev. No: 38**

2005, M2005/37

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çiçek formundaki aplik obje Olasılıkla kemer ya da giysi süsü olarak kullanılmış olmalıdır. Ortasında bir delik bulunmaktadır. Ayrıca çiçeğin

yapraklarının iki tanesinde perçin çivileri yer almaktadır. Ç:1,6 cm.

Benzer Örnekler:

Bronz Tel (?)/İplikler

Kat. No: 384 **Lev. No: 38**

2014, M2014/189

Tanımlama: Bronz malzeme ile kaplanmış iplikler olasılıkla bir kumaşın süsleme unsurlarını oluşturmaktadır.

Altın İplikler

Kat. No: 385 **Lev. No: 38**

2009, M2009

Tanımlama: Altın malzemeden yapılmış sıma iplikler mezar içinde (V-32 Mezar buluntusu) bireyin boynuna dolanmış şekilde bulunmuşlardır. Olasılıkla bireyin boynuna takmış olduğu aksesuarın süslemelerini oluşturmaktaydılar.

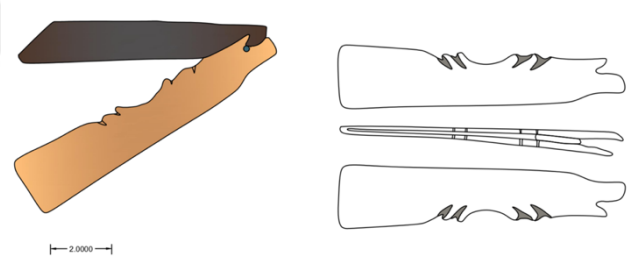
II. 2. GÜNLÜK YAŞAM GEREÇLERİ
II.2.C. BIÇAKLAR

Bizans toplumunda günlük yaşam gereçleri arasında önemli aletlerden biri olan bıçaklar; evlerde, işliklerde, tarlada ve daha pek çok yerde kesmek, doğramak, sıyırmak gibi değişik amaçlarla kullanılmışlardır. (Demirer, 2013, s. 56)

Metal aletlerle ilgili yapılmış yayınlara bakıldığında, bıçak türlerinin çok olduğu durumlarda 16 değişik tipe kadar sınıflama yapılabildiği görülmektedir. (Demirer, 2013, s. 56, Dip. Not. 256)

Tezimiz kapsamında kataloğumuzda 30 adet bıçak incelenmiştir. Kuşadası Kadıkalesi'nde bulunmuş bıçaklar kabaca 2 gruba ayrılabilirler. Her iki grupda bir ahşap ya da kemiğe saplamalı olarak kullanılmış parçalardır. İlk grup bıçakların formu düzdür. Keskin uç alt kısımda yer alır. Diğer grupta ise bıçağın formu yuvarlatılmıştır ve yuvarlak alt kısım keskin bölümü oluşturur. Yuvarlak forma ait olan bu bıçakların daha ziyade sıyırıcı olarak kullanıldıklarını düşünmekteyiz.

Kadıkalesi kazılarında bulunmuş tüme yakın ustura örneği de bu bapğlamda önemlidir. Kemik saplı usturada bıçaklar bölümünde tanıtılmaktadır.

Resim 104 Kemik saplı ustura Kat. No. 451

Bıçakların formlarından ziyade kazılarda tarihlendirme amaçlı olarak tabaka değerlendirmeleri yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda 10. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar benzer formlar görülmektedir.

Bıçak

Kat. No: 386 **Lev No: 39**

2003, M2003/38, Sur Dışı

Tanımlama: Döküm tekniği ile demir malzemeden yapılmış bıçağın uç kısmı kırık olarak bulunmuştur. Ahşap ya da kemik sapa takılacak olan geçme kısmı da kırık durumdadır. Kırık geçme yeri korunagelen uzunluk. 9,6 cm. korunmuş uzunluğa sahip bıçağın kalınlığı 0,2 cm. den 0,4 cm.' e doğru değişmektedir.

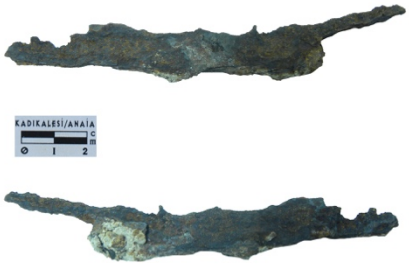
Bıçak

Kat. No: 387 **Lev. No: 39**

2003, M2003/73, Kale Girişi

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın uç kısmı kırık halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 10.8 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 388 **Lev. No: 39**

2005, M2005/01 , Kale Girişici Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen tüm halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 12.4 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak Geçme Kısmı

Kat. No: 389 **Lev. No: 38**

2005, M2005/13, Kale Girişi Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış bıçak kırık halde günümüze ulaşabilmiştir. Bıcagin keskin kısmı kırık haldedir. Ahşap ya da kemik sapa geçecek bölüm korunagelmiştir. Malzemenin korunmuş uzunluğu 6,3 cm. kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm. dir.

Kama Parçası /Bıçak (?)

Kat. No: 390 **Lev. No: 39**

2005, M2005/39, Kale Girişi Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kama parçası kısmen tüm halde bulunmuştur. Malzemenin korunmuş uzunluğu 10 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 1.1 cm arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 391 **Lev. No: 39**

2005, M2005/103, Kale Girişi Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen tüm halde bulunmuştur. Bıçağın üst kısmı hafif yuvarlak tasarlanmıştır. Malzemenin korunmuş uzunluğu 11 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,5 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçmek için yapılmış geçme kısmı 3,5 cm. uzunluğundadır. Kalınlığı ise 0.2 cm. ile 0.4 cm. arasındadır.

Bıçak

Kat. No: 392 **Lev. No: 40**

2006, M2006/34, Kale Girişi Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın uç kısmı kırık halde bulunmuştur. Malzemenin korunmuş uzunluğu 7,8 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 4 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 393 **Lev. No: 40**

2006, M2006/41, Sur Dışı

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bıçak formu diğer örneklerden daha farklı olarak keskin yüzü yuvarlatılmış bir forma sahiptir. Malzemenin korunmuş uzunluğu 6 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerin kırık olarak bulunmuştur ve burada yer alan küçük halka bıçağın belki de çakı formlu bir sapı olduğunu düşündürmektedir.

Bıçak

Kat. No: 394 **Lev. No: 40**

2006, M2006/49, Mescit Batısı

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 10 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunamamıştır.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 203, 1567-1568-1569, Pl. 93)

Bıçak

Kat. No: 395 **Lev. No: 40**

2007, M2007/53, Sur Dışı

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 11 cm. dir. Bıçağın uç kısmı kısmen kırık durumdadır. Bıçak gövdesinin kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı 5 cm. dir. Kalınlığı 0,4 ile 0,2 cm. arasında değişmektedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 203, 1570-1571-1572, Pl.93) (Borisov, 1989, s. 102, Fig. 111-a)

Bıçak

Kat. No: 396 **Lev. No: 40**

2009, M2009/28, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak tüm halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir. Keskin yüzü hafif yuvarlatılarak yapılmıştır. Malzemenin korunmuş uzunluğu 13 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,5 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,2 ile 0,4 arasında değişmektedir. Bıçağın uç kısmı diğer bıçaklardan farklı olarak düz değil daha yuvarlak bir şekilde sonlanır.

Benzer Örnekler: (Borisov, 1989, s. 102, Fig. 11 c)

Bıçak

Kat. No: 397 **Lev. No: 40**

2009, M2009/38, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak tüm halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 12 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,5 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,2 ile 0,4 arasında değişmektedir. Bıçağın uç kısmı diğer bıçaklardan farklı olarak düz değil daha yuvarlak bir şekilde sonlanır.

Bıçak/Küçük Testere (?)

Kat. No:398 **Lev. No: 41**

2009, M2009/50, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın arka kısmı kırık halde bulunmuştur. Malzemenin korunmuş uzunluğu 4.8cm. dir. Kalınlığı 0,1 cm. dir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kırıktır. Malzeme olasılıkla çakı formunda ahşap ya da kemikten bir sapın içinde dönerek gizlenecek şekilde bir mekanizmaya sahip olmalıdır.

Bıçak

Kat. No: 399 **Lev. No: 41**

2009, M2009/96, Güney Yan Nef

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın tüme yakın halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 11 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap

ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3,5 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 400 **Lev.No: 41**

2009, M2009/104, Güney Yan Nef

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak tüme yakın halde bulunmuştur. Malzemenin korunmuş uzunluğu 12,8 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 2 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir. Bıçak diğer bıçaklardan farklı olarak daha yuvarlak bir forma sahiptir.

Bıçak

Kat. No: 401 **Lev. No: 41**

2009, M2009/105, Güney Yan Nef

Tanımlama: dış narteks Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak tüme yakın halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir. Malzemenin korunmuş uzunluğu 14 ,2 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3,5 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No:402 **Lev. No: 41**

2010, M2010/15, Dış Narteks

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın uç kısmı kırıkhalde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 10 cm. dir. Kalınlığı 0,1 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş

durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,6 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 403 **Lev. No: 41**

2011, M2011/68, Dış Narteks

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen korunmuş halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 16,7 cm. dir. Kalınlığı 0,1 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 4,6 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Katalog No: 404 **Levha No: 41**

2011, M2011/68, Dış Narteks

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak ucu kırık halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 6,5 cm. dir. Kalınlığı 0,1 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kırık durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 1,6 cm. dir. Kalınlığı ise 0,4 ile 0,7 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 405 **Lev. No: 41**

2012, M2012/71, Sur Dışı

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın uç kısmı ve geçme kısmı kırık halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 11.2 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 406 **Lev. No: 42**

2012, M2012/71, Sur Dışı

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın uç kısmı kırık halde bulunmuştur. Malzemenin korunmuş uzunluğu 7 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 2 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir. Bıçağın formu diğerlerinden farklı olarak daha oval formdadır.

Bıçak

Kat. No: 407 **Lev. No: 42**

2012, M2012/107, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen tüm halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 13.1 cm. dir. Kalınlığı 0,3 cm. ile 0,6 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kenil sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 2.3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 408 **Lev. No: 42**

2012, M2012/308, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağın uç kısmı kırık halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 12 cm. dir. Kalınlığı 0,3 cm. ile 0,6 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 2.5 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Benzer Örnekler:

Bıçak

Kat. No: 409 **Lev. No: 42**

2013, M2013/214, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen tüm halde bulunmuştur. Malzemenin korunmuş uzunluğu 13.2 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kenil sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 2.3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir. Bıçak diğerlerinden daha farklı olarak oval formdadır.

Bıçak

Kat. No: 410 **Lev. No: 42**

2013, M2013/220, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen tüm halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir. Malzemenin korunmuş uzunluğu 10.6 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kenil sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 3 cm. dir. Kalınlığı ise 0,2 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 411 **Lev. No: 42**

2013, M2013/232, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçağı uç kısmı kırık halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 13 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 4 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 412 **Lev. No: 42**

2013, M2013/239, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen tüm halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir. Malzemenin korunmuş uzunluğu 12.6 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kenil sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 5 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Bıçak

Kat. No: 413 **Lev. No: 42**

2013, M2013/242, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak kısmen tüm halde bulunmuştur. Dikdörtgen formdaki bıçağın keskin yüzü kısmen belirgindir Malzemenin korunmuş uzunluğu 8.3 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Ahşap ya da kemik sapa geçen kısmı kısmen korunmuş durumdadır. Geçme yerinin uzunluğu 2.2 cm. dir. Kalınlığı ise 0,3 ile 0,4 arasında değişmektedir.

Kemik Sap ve Bıçak Parçası

Kat. No: 414 **Lev. No: 43**

2012, M2012/19, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bıcak kısmı çoğunlukla kırık olan malzemenin dikdörtgen formlu bıçağına ait bir küçük parça ile kemik sap içine geçme bölümü korunagelmiştir. Kemik sap perçin çivileri ile malzemeye raptedilmiştir.

Kemik Sap ve Bıçak Parçası/ Ustura

Kat. No: 415 **Lev. No: 43**

2011, 2011/252, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir bıçak ve kemik saptan oluşan buluntu çakı formundadır. Kemik sap dikdörtgen formlu olup üzerinde süslemeler barındırır. Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak ise dikdötrgen formdadır ve küçük bir perçin çivisi yardımı ile kemik sap ile bağlantısı sağlanmıştır. Ancak bu noktada yer alan kırık nedeniyle mekanizma çalışmamaktadır

II.2.D. MUTFAK KAPLARI

Kazılarda bulunmuş ve değerlendirilmeye tabi tutulmuş kaplar oldukça az sayıdadır. Kapların da tıpkı diğer maden buluntular gibi eskimeleri ve bozulmaları durumunda yeniden eritilerek değerlendirildiği düşünülmektedir. (Demirer, 2013, s. 23)

Yayınlarda az oluşunun bir diğer sebebi ise çalışmalara konu olan malzemeler içinda araştırmacıların ağırlıklı olarak sikke, liturjik eşyalar, kandiller, camlar ve seramikleri öncelikli olarak değerlendirmeleri de sayılablir. Özellikle günlük kullanım kaplarına ve diğer mutfak araçlarına dair yayınların azlığı bunu kanıtlayacak şekilde doğru olduğunu göstermektedir.
Demirer'in aktardığına göre; Anadolu genelinde, birkaç monografi dışında basit formlu demir veya bakır alaşımlı mutfak eşyalarının sınıflandırmasının yapılmamış olduğunu belirtir (Demirer, 2013, s. 24).
Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş kaplara bakıldığında her biri kırık ve genellikle ağız kenarı parçası olarak bulunmuşlardır. Sadece Kat. No. 412 de yer alan havan buluntusu tüm haldedir. Bu nedenle havan dışında diğer örneklere tarihlendirme önerisi ve kullanım önerisi getirmek zordur. Havan ise 12-13. yüzyıla tarihlenmektedir.

Kap Parçası
Kat. No: 416 **Lev. No: 43**
2005, M2005/92, Sur Dışı
Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış havan silindirik gövdelidir. Bir yüzünde asılmasını sağlayacak askı halkası yer alır. Dış yüzeyinde üçgen formlu dışa taşkın bezemeler yer almaktadır. İç yüzeyinde kullanıma bağlı çökmeler mevcuttur.
Benzer Örnekler: Davidson 1952, s. 75 lev. 52, 572

Kap Parçası
Kat. No: 417 **Lev. No: 43**
2006, M2006/44
Tanımlama: Bronz malzemeden dövme ve yükseltme yöntemi ile yapılmış kap parçası, kabın ağız kısmına ait bir

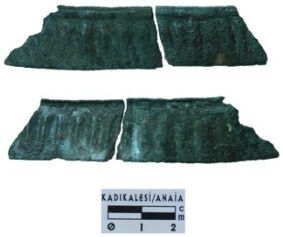

bölümü oluşturur. Ağız kısmı dışa dönerek sonlanır. Ağız kenarında olasılıkla çatlama sebebi ile yapılmış onarıma ait bir kaplama görülmektedir.

Kap Parçası (Ağız Kenarı)

Kat. No: 418 **Lev. No: 43**

2006, M2006/44

Tanımlama: Bronz malzemeden dövme tekniği ile yapılmıştır. İki parça halinde bulunmuştur. Bir kabın ağız kısmı olduğunu düşündüğümüz parça üzerinde dövme tekniği ile yapılmış çizgisel kabartmalar yer almaktadır.

Kap Parçası (Ağız Kenarı)

Kat. No: 419 **Lev. No: 43**

2009, M2009/41

Tanımlama: Bronz malzemeden ve dövme ve yükseltme yöntemi ile yapılmıştır. Bir kaba ait ağız parçası olduğu düşünülmektedir. Oldukça deforme halde günümgüze ulamıştır.

Kap Parçası (Ağız Kenarı)

Kat. No: 420 **Lev. No: 43**

2015, M2015/60

Tanımlama: Bronz malzemeden dövme ve yükseltme tekniği ile yapılmış ağız kenarı parçasının ağız kısmı dışa doğru hafif döndürülmüştür. Ağız parçasının dıl yüzünde çizgisel bezemeler ile yapılm ış düğüm motifi yer almaktadır.

Kap Parçası

Kat. No: 421 **Lev. No: 43**

2018, M2018/08

Tanımlama: Bronz malzemeden dövme ve yükseltme tekniği ile yapılmış kap parçasının ağız kısmı diğer örneklere göre dışa daha dönüktür. Form olarak da diğer örneklere göre gövde dönüşünde farklılıklar mevcuttur. Kap parçasının dış yüzünde herhangi bir bezeme yer almamaktadır.

Belirsiz Bronz Obje/ Sürahi Ağız Parçası (?)

Kat. No: 422 **Lev. No:44**

2011, M2011/49

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça yuvarlak bir açıklık ve dışa doğru genişleyen alt kısma sahiptir. Ağız kenarı olduğunu düşündüğümüz bu buluntu belkide bir sürahiye ait ağız parçası olabilir.

II.2. E. KULPLAR

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş 3 adet kulp ve kulp parçası tezimiz kapsamında kataloda değerlendirilmiştir. Kat. No. 418 de yer alan parça dışında diğer ikisi kırık haldedir.

Kulp

Kat. No: 423 **Lev. No: 44**

2005, M2005/71

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kulpun uç kısımları sıcak halde çekiçlenerek yassıtılmıştır. Bu hali ile kulp uçlarının yerleşeceği açıklıktan çıkması daha zor olacaktır. Uç kısımları dışında kulpun ana bölümü yuvarlak forma sahiptir.

Kulp Parçası

Kat. No: 424 **Lev. No: 44**

2014, M2014/130

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan kulp parçası kısmen gövde ve uç kısım korunarak günümüze ulaşmıştır. Kulp gövdesi kırık olmakla birlikte günümüze ulaşmış hali ile dikdörtgen formlu olduğu görülür. Kulp ucu ise bükülmüş ve sivritilerek yerleşeceği açıklığa uygun hale getirilmiştir. 12. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 73, Cat. 562, Pl.52)

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 425 **Lev. No: 44**

2007, M2007/10

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzeme yarım yuvarlak formludur. Uç kısmında bir yere takılması için halka çeklinde bir açıklık mevcuttur.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: 426 **Lev. No: 44**

2012, M2012/168

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış par.a oldukça deforma haldedir. İki ucu kıvrık ve dışa doğru dönük durumdadır. Olasılıkla Kulp amaçlı kullanılmış olmalıdır.

Çatal Parçası (?)

Kat. No: 427 **Lev. No: 44**

2012, M2012/229

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu oldukça deforme haldedir. Bir ucu kısmen kuruk ve yuvarlak kesitlidir. Altta kalan daha sivri iki uvu yanlara doğru açık halde bulunmuştur. Malzemenin formu incelendiğinde iki uçlu bir çatal olarak kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

Çatal Parçası

Kat. No: 428 **Lev. No: 44**

2015, M2015/38

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu iki parça halindedir. Gövdeyi oluşturan kısımın üst tarafında ahşap bir sapın geçebilecei yuvarlak bir boşluk yer alır. Uca doğru incelen gövde burada kırık olan diğer parça ile birleşir. Bu kısımda kırık olarak bulunmuştur ancak iki inde uca ayrıldığı görülür. Malzemenin formuna bakılara iki uçlu çatal olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Çatal Parçası (?)

Kat. No: 429 **Lev. No: 44**

2018, M2018/101

Tanımlama: Demir Malzemeden yapılmış buluntunun bir ucu sivri diğer ucu ise iki uçlu ve sivri formludur. Buluntunun biçimine bakıldığında iki uçlu bir çatal olduğu düşünülmektedir.

Ölçü Kalığı (?)

Kat. No: 430 **Lev. No: 44**

2012, M2012/260

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzemenin bir ucu daha geniş iken katlanarak bir yuva haline getirilmiştir. Bu uçtan itibaren uzun yuvarlak kesitli bir sap devam eder ve damla şeklinde yassı geniş ve kırık bir uçla sonlanır. Malzemenin formuna bakıldığında ölçü kaşığı olarak kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

Benzer Örnekler: Yalav, 2008, s.222-223, Env. No: 261-264

Tutamak Parçası

Kat. No: 431 **Lev. No: 44**

2012, M2012/279

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntunun bir kısmı kırıktır. Kırık olan bu bölüm yuvarlak bir biçimdedir. Bu bölüme bağlanan kısmen eşkenar dörgen biçimli ve dört yuvarlak açıklık ile oluşan kısım tepede küresel bir topuz ile sonlanır. Bir malzemenin tutulmasını sağlayacak küçük bir tutamağa benzeyen parçanın benzer örneklerdeki durumuna bakarak belkide bir buhurdana ya da kaseye ait tutamak kısmı olduğu düşünülmektedir.

2.F. KİLİT AKSAMLAR VE ANAHTARLAR

Bu bölümde öncelikli olarak mimari kurguda yer alan ahşap kapı ve pencereler için kullanılmış olabilecek kilit aksamlar ve anahtarlar tanıtılmıştır. Kapı ve pencere aksanlarından sonra ise daha küçük boyutlu olan kilit aksam ve tutamaklar ise kutulara ait olabilecek parçalar olarak tanıtılmıştır.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş ve tezimiz kapsamında incelenen 9 adet kilit aksam, 7 adet anahtar ve 1 adet anahtarlı yüzük bulunmaktadır. Burada bahsi geçen kilit aksamlar kutulardan ziyade mimari kurgudaki ahşap kapı veya pencere kilitlerine ait parçalardır.

Kilit Aynası
Kat. No: 432 **Lev. No: 45**
2009, M2009/18
Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kilit aynası günümüze oldukça deforme halde ulaşmıştır. 10 kollu bir yıldız biçiminde tasarlanmış olan kilit aynası aynı zamanda en dış kısmında dairesel formlu bir bölüm ile sonlandığı düşünülmektedir. Anahtar boşluğu aynanın alt merkez noktasında yer alır. Yıldız biçimli uç çıkıntıların bazılarında ahşaba monte edilmesi için raptiye yuvaları yer almaktadır.

Kilit Aynası
Kat. No: 433 **Lev. No: 45**
2009, M2009/38
Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kilit aynası kabaca dörtköşeli ve stilize bitkisel bir forma sahiptir. Anahtar boşluğu aynanın alt orta merkezine yerleştirilmiştir.

Kilit Parçası

Kat. No: 434 **Lev. No: 45**

2009, M2009/86

Tanımlama: Dairesel gormdaki malzeme demir malzemeden ve döküm tekniği ile yapılmıştır. Kilit aksamın iki parçasından tek yarım olarak günümğze ulaşmıştır. Bu yarı parça iç kısımda kilit mekanizmasına ait olan kısmen yayın döndürdüğü çark parçalarını barındırmaktadır. Ayrıca diğer yarım parça ile birleşmesini sağlayacal ikisi koruna gelmiş sivri bölümlerde görülebilmektedir. Dış yüzünde ise merkezde üst noktasından alt noktasına kadar devam eden dikdörtgen bir demir aplik parça yer almaktadır.

Kilit Aksam Parçası

Kat. No: 435 **Lev. No: 45**

2009, M2009/30

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kilit aksam parçası günümüze oldukça deforme halde ulaşmıştır. Kilidin iç aksamlarından olana bir bölüme ait parça olduğu düşünülmektedir.

Kilit Aksam Parçası

Kat. No: 436 **Lev. No: 45**

2009, M2009/112

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış parçalar bir arada bulunmuştur. Bunların içinde özellikle bir adeti daha tüm halde koruna gelmiştir. Kilit mekanizmasının iç kısmında yer alan bir parça olduğu düşünülmektedir.

Kilit Parçası

Kat. No: 437 **Lev. No: 45**

2009, M2009/220

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kilit aksam parçası ahşap kısma geçecek silindir formlu geçme kısmı diğer örneklere göre daha sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Diğer bölümü kum saati formunda olan aksamın bu bölümünde iki yuvarlak boşluk yer alır. Bunlardan birine ahşaba yerleşen silindir formlu demir perçinlenmiştir. Diğer boş yuvarlağa ise kilit aksamın karşı parçasının girmesi amaçlanmış olmalıdır.

Kilit Parçası

Kat. No: 438 **Lev. No: 45**

2011, M2011/69

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kilit aksam parçası oldukça deforme halde günümüze ulaşmıştır. Bir bölümü kum saati formunda olan aksamın bu bölümünde olması gereken boşluklardan biri kırıktır. Ahşaba yerleşen silindir formlu demirin perçinlenmiş olduğu kısım daha sağlam olarak günümüze ulaşmıştır.

Kilit Aksam Parçası (?)

Kat. No: 439 **Lev. No: 45**

2012, M2012/160

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Topuz biçimli baş kısmı bir boğumdan sonra kalınlaşan daha sonra tekrar bir boğum ile incelerek üçgen biçimli dışa taşkın bir hal alan malzeme sonrasıda yassı dikdörtgen formlu devam eder uç kısmında ise bir yere geçmesi amaçlı iki küçük kanca yer alır. İşlevi belirlenemeyen malzeme olsılıkla kilit mekanizması olarak kullanılmış olmalıdır.

Kilit Parçası

Kat. No: 440 **Lev. No: 45**

2017, M2017/41

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kilit parçası diğer yarım kısmı eksik olarak bulunmuştur. Silindir kısmı ise koruna gelmiştir. Yayınlarda 11 ve 12. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: Davidson, Kat. 1006-1007-1008, s.139, Lev. 71; Borisov, s. 93, Fig. 92.; Pulak, s.438, Res. 23-2.

Anahtarlı Yüzük

Kat. No: 441 **Lev. No: 46**

2002, M2002/85, Mescit Çevresi

Tanımlama: Boyu 3,8 cm Eni 2,6 cm Bronz malzemeden yapılmış anahtarlı yüzüğün halka şeklindeki yuvarlak kısmının birleştiği uçlar karşılıklı iki hayvan başı şeklindedir. Bu başlar bir anlamda anahtarın çıkmasını önlemek üzere yapılmış yivlerdir.

Yüzüğün halkası açık uçludur. Anahtar üzerinde ince kazım yivler ile yapılmış süslemeler mevcuttur. Bu boyutlarda ve zarif bir anahtarın; mücevher ya da para kutusunun kilidine ait, sahibinin de parmağına takarak daima yanında taşıdığı bir anahtar olduğunu düşünmekteyiz.[29]

Benzer Örnekler: (Acara Eser M. , 2007, s. 187)

Anahtar

Kat. No: 442 **Lev. No: 46**

2006, M2006/115

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış anahtarın bir ucu yuvarlak ve ortasında bir delik

[29] Eser, Prof Dr. Zeynep Mercangöz tarafından 2012 yılında yayınlamış olduğu *"Kuşadası Kadıkalesi /Anaia Kazısı: Bizans Döneminden Birkaç Küçük Buluntu"* Byzantine Small Finds in Archeological Contexts, (ed) B. Böhlendorf-Arslan-A. Ricci Byzas 15, s. 223-232 adlı bildiriler kitabındaki makalesinde ayrıntılı olarak tanıtılmıştır.

yer almatadır. Diğer uca doğru silindirik bir form alır ve uc kısma doğru bir silidir kısmın çapı daralarak sonlanmaktadır.

Anahtar Parçası (?)

Kat. No:443 **Lev. No: 46**

2012, M2012/132

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış parça yassı formda ve dikdörtgen kesitlidir. Bir yüzü bezemesizdir. Diğer yüzde dört boğum yer alır bu boğumlar dışa taşkın kareler şeklindedir. Herbir kare madalyonda iç içe konsantrik dairelerden oluşan bezemeler yer alır. Bir mobilya parçasına ait olduğu düşünülmektedir. Barça kataloglardaki örnekler incelendiğinde bir anahtara ait gövde kısmı olabileceği düşünülmektedir.

Benzer Örnek: (Bakırtzi, 2002) Bakırtzi, 2002, s. 277, Kat: 289.

Anahtar

Kat. No: 444 **Lev. No: 46**

2013, M20013/54

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış anahtar deforme halde günümüze ulaşmıştır. Diğer anahtarlardan daha farklı olarak üçgen bir gövdeye sahiptir. Anahtar ucunda ise iki yassı dörtgen birim ile sonlanmaktadır.

Anahtar

Kat. No: 445 **Lev. No: 46**

2013, M20013/05

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış anahtar oldukça deforme halde günümüze ulaşmıştır. Yayınladra şu ana kadar birebir aynısını tespit edemediğimiz bu örneği yanında bulunmuş olab diğer buluntular ve sikke ile birlikte 13. yüzyıla tarihlendirmekteyiz.

Anahtar

Kat. No: 446 **Lev. No: 46**

2013, M20013/246

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış anahtarın baş kısmı dörtgen formludur ve merkezinde bir delik yer alır. Gövde kısmı baş kısmından uç kısmına doğru daralarak devam eder ve uç kısımda anahtar yuvasına girecek dikdörtgen bölüm ile sonlanır.

Benzer Örnekler: Borisov, s. 93, Fig. 93 a-b.

Anahtar

Kat. No: 447 **Lev. No: 46**

2013, M20013/247

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış anahtarın baş kısmı kısmen yuvarlak formludur, gövde kısmı silidir formludur. Uç kısmı ise uca doğru sivrilen iki ince uzun bölümden oluşmaktadır.

Anahtar

Kat. No: 448 **Lev. No: 46**

2015, M20015/09

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış anahtarın baş kısmı dörtgen formludur, gövde kısmı baş kısmından uç kısmına doğru daralarak devam eder ve diğer örneklere göre yassıtılmış bir forma sahiptir. Uç kısmı ise uca doğru sivrilen iki ince uzun bölümden oluşmaktadır.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş ve tezimiz kapsamında kataloğa eklenmiş 26 adet ahşap yada kemik malzemeden yapılmış kutulara ait olduğunu düşündüğümüz, kilit aksam, tutamak ve köşebent parçaları bu bölümde incelenmiştir.

Yayınlarda bu tür malzemeler genel bir tanımla ve bulundukları kontekslere bağlı olarak değerlendirilmişlerdir.

Kadıkalesinde bulunmuş olan bu ahşap kutu kilit, kulp ve diğer parçaların 11 ila 13. yüzyıllara ait olduklarını düşünmekteyiz.

Kilit Parçası

Kat. No: 449 Lev. No: 47

2003, M2003/08

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılan kilit parçası kırık halde ve yarı bölüm olarak bulunmuştur. Dış kısmı üç yüzeyden oluşmakta, iç kısmı ise yuvarklak formdadır. Kilit aksamın mekanizmasına ait sadece iç yüzde küçük bir uzantı olarak görülebilen parça günümüze ulaşmıştır.

Kilit Parçası

Kat. No: 450 Lev. No: 47

2007, M2007/40

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzeme kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Günümüze sağlam ulaşan kısmı üçgen biçiminde sonlanmakta ve bu alanın tam ortasında olasılıkla bir kutu yüzeyine rapt edilmesini sağlayacak perçin deliği bulunmaktadır. Geri kalan kısmı ise kaydırmalı bir kilit mekanizmasının oturacağı biçimde dikdörtgen formludur. Bu gikdörtgen alanın iç kısmında karşı mekanizmanın giriş yapacağı kaydırma yuvaları her iki yan iç yüzde yer almaktadır.

Bronz Kilit Parçası

Kat. No: 451 Lev. No: 47

2011, M2011/32

Tanımlama: Bronz Malzemeden yapılmış kilit parçası kırık ve yarısı eksik olarak günümüze ulaşmıştır. Hayvan formunda yapılmış kilit aksamı çizgisel ve kabartma tekniği ile betimlenmiş gövde ve

arka bacağı, bacak kasları ile kuyruk kısmı seçilmektedir. İç kısmındfa kilit mekanizmasına ait herhangi bir parça görülmemektedir.

Benzer Örnekler: Davidson, Kat. 1005, s.139, Lev. 71.

Kilit Parçası

Kat. No:452 **Lev. No: 47**

2007, M2007/71

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kilit aksamı geçmeli ve menteşeli bir kilit aksamına ait olduğu düşünülmektedir. Kutu üzerinde yerleştiği menteşeli bölümünden kalan demir perçimler halen koruna gelmiş haldedir. Kabaca dikdörtgen formlu olan aksamın uç kısmında diğer mekanizmanın olası kancasının geçeceği dikdörtgen bir boşluk bulunmaktadır. Bu dikdörtgen boşluk kademeli üçgen bir bitiş ile sonlanmaktadır. Bu üçgen kısımda bir adet iç içe konsantrik dairelerden oluşan kuşgözü bezemesi yer alır. Bu dikdörtgen alan çizgisel bir yükselti şeridi ile devam eden ince uzun ara kısımdan ayrılır. Bu ince dikdörtgen alanda da kısmen kabarma bezemeler seçilmektedir. Kutu üzerindeki bağlantı noktası ile birleşim sağlayacağı menteşe deliklerinin olduğu alan da üçgen formludur ve burada da iç içe konsantrik dairelerden oluşan kuşgözü motifi yer almaktadır.

Kilit Parçası

Kat. No: 453 **Lev. No: 47**

2007, M2007/23

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış objenin bir ucunda halka biçimli açıklığı ve diğer ucunda bir yere geçmesini sağlayacak "T" biçimli formu ile dikkat çeker. Gövde kısmı halka uçtan "T" uca doğru genişlemektedir. Halka kısmın alt bölümünde iki boğumlu süsleme yer alır. Malzemenin kilit aksam içinde kullanılmış olacağını düşünmekteyiz.

Tutamak

Kat. No: 454 **Lev. No: 47**

2001, M2001/05

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış tutacak, olasılıkla kutunun kilit kısmında yer alan üst kapağa bağlanmaktaydı. Kutunun açılması ve kapanmasını sağlayan tutamak üçgen formlubir tutus yeri ile yuvarlak olarak sonlanan kilit kısmına bağlanacağı bir bölüm ile sonlanmaktadır.

Ahşap Kutu Köşebent Parçası

Kat. No: 455 **Lev. No: 47**

2007, M2002/07

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış köşebent parçası sağlam bir şekilde günümüze ulaşmıştır. Ahşap kutuların genellikle köşe kısımlarına rapt edilen bu tür parçalar aynı zamanda bazen ahşap kapı ve pencerelerde de süsleme unsuru olarak görülmektedir. Ancak buluntunun küçüklüğü düşünüldüğünde bir bu parçanın bir kutu yüzeyinde kullanıldığını düşünmekteyiz.

Ahşap Kutu Kilit Aksamı

Kat. No: 456 **Lev. No: 47**

2007, M2002/17

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kutu kilit parçası kıemen kırık ve oldukça deforme olmuş halde bulunmuştur. Kutu kilitlerinin anahtar giren içi kısmına ait bir parça olan melzeme küçük boyutlu olması sebebiyle küçük ahşap bir kutuya ait olduğu düşünülmektedir**.**

Ahşap Kutu Kilit Aksamı

Kat. No:457 **Lev. No: 47**

2005, M2002/25

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ve iki parçadan oluşan kutu kilit parçası kırık ve oldukça deforme olmuş halde bulunmuştur. Kutu kilitlerinin anahtar giren içi kısmına ait bir parça olan melzeme küçük boyutlu olması sebebiyle küçük ahşap bir kutuya ait olduğu düşünülmektedir**.**

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 216, Cat.1662)

Ahşap Kutu Kilit Parçası

Kat. No: 458 **Lev. No: 47**

2003, M2003/31

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış aksam, olasılıkla kutunun kilit kısmında yer alan üst kağa bağlanmaktaydı. Kutunun açılması ve kapanmasını sağlayan tutamak iki köşeli bir tutuş yeri ile yuvarlak olarak sonlanan kilit kısmına bağlanacağı bir bölüm ile sonlanmaktadır.

Ahşap Kutu Kilit Aksamı

Kat. No: 459 **Lev. No: 47**

2003, M2003/64

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kilit aksamı anahtar yuvası korunmuş olartak bulunmuştur. Ölçüleri sebebi ile kutu kilit parçası olduğunu düşündüğümekteyiz.

Benzer Örnekler: Davidson, Kat. 1006-1007-1008, s.139, Lev. 71; Borisov, s. 93, Fig. 92.; Pulak, s.438, Res. 23-2

Kemik Kutu Kilit Parçası (?)

Kat. No: 460 Lev. No: 47

2012, M2012/152

Tanımlama: Dikdörtgen formlu bronz malzemenin uç kısmında bir halka mevcuttur. Bronz objenin ön ve arka yüzünde kazıma tekniği işe yapılmış çizgisel bezemeler yer alır. Bronz obje alt kısımdan kırık olarak bulunmuştur. Üst kısımda yer alan halkadan ve objenin dikdörtgen bölümünde yer alan iki adet küçük deliğin bir kutu üzerinde aplik edilerek kutu kilit aksamı olarak kullanıldığını düşünmekteyiz. K.U:2 cm. G: 0,5 cm. K: 0.1 cm. 12-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Ahşap Kutu Kilit Parçası

Kat. No:461 Lev. No: 48

2005, M2005/66

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kutu kilit parçası kısmen kırık ve oldukça deforme olmuş halde bulunmuştur. Kutu kilitlerinin anahtar giren içi kısmına ait bir parça olan melzeme küçük boyutlu olması sebebiyle küçük ahşap bir kutuya ait olduğu düşünülmektedir**.**

Ahşap Kutu Tutacak Parçası

Kat. No:462 Lev. No: 48

2005, M2005/139

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış tutacak, olasılıkla kutunun kilit kısmında yer lan üst kağa bağlanmaktaydı. Kutunun açılması ve kapanmasını sağlayan tutamak iki köşeli bir tutuş yeri ile yuvarlak olarak sonlanan kilit kısmına bağlanacağı bir bölüm ile sonlanmaktadır.

Ahşap Kutu Alt Köşebent Parçası

Kat. No:463 **Lev. No: 48**

2006, M2006/40

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış köşebent buluntu, ahşap kutuların alt kısmında ve köşelerde yer alan hem alt kısmı hem de kölere perçinlenerek kutunun daha sağlam olmasını sağlayan bir malzemedir. Kutuya bağlanacağı perçin çivileri ve kısman alt kısmı korunagelmiştir.

Ahşap Kutu Aksesuarları

Kat. No:464 **Lev. No: 48**

2007, M2007/39

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kutu kilit parçası kıemen kırık ve oldukça deforme olmuş halde bulunmuştur. Kutu kilitlerinin anahtar giren içi kısmına ait bir parça olan melzeme küçük boyutlu olması sebebiyle küçük ahşap bir kutuya ait olduğu düşünülmektedir**.**

Menteşe

Kat. No:477 **Lev. No: 48**

2007, M2007/47

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Üçgen formlu ve yassı bir plakadır. Uç kısmı içe doğru döndürülerek halka halini almıştır ve kısmen kırıktır. Geniş yüzde ahşaba aplik edileceği delik yer alır. Ahşap bir yüzeye aplik edilerek menteşe görevi gördüğü güşünülmektedir.

Ahşap Kutu Kilit Parçaları (?)

Kat. No: 466 **Lev. No: 48**

2009, M2009/38

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzeme iki parça halinde bulunmuştur. Olasılıkla geçmeli ve ikili bir kilit mekanizmasına ait kancalı bölümü oluşturmakta idi.

Ahşap Kutu Kilit Parçası (?)

Kat. No: 467 **Lev. No: 48**

2009, M2009/112

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış kutu kilit parçası kısmen kırık ve oldukça deforme olmuş halde ve kilit aksam parçaları ile bir arada bulunmuştur. Kutu kilitlerinin iç kısmına ait bir parça olduğunu düşündüğümüz melzeme küçük boyutlu olması sebebiyle küçük ahşap bir kutuya ait olduğu düşünülmektedir**.**

Ahşap Kutu Kilit Anahtar Aynası

Kat. No: 468 **Lev. No: 48**

2010, M2010/50

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış anahtar aynası diktörgen biçimlidir. Üst kısmında kutuya perçinlenmesi için bir perçin deliği yer alır. Kısmen damla biçimli bu perçin kısmından sonra iki boğumlu bir geçiş ile dikdörtgen ve üzerinde iç içe halkalardan oluşan kuşgözü motiflerinin yer aldığı bir geçiş bölümü yer almaktadır. Bu geçişten hemen sonra da anahtar giriş bölümü yer almaktadır. Anahtar yuvasının giriş kısmının yan yüzleride yine iç içe konsantrik kuş gözü motifleri ile bezenmiştir.

Ahşap Kutu Kilit Anahtar Aynası

Kat. No:469 **Lev. No: 48**

2010, M2010/53

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış anahtar kısmen eksik olarak günümğze ulaşmıştır ve yuvarlak formludur. Üst kısmı üçgen formludur ve perçin çivisi kırık olarak bu alanda görülmektedir. Üzerinde herhangi bir bezeme yer almayan anahtar aynası nda yer alan anahtar yuvasında da kısmen üçgen bir form seçilmektedir.

Benzer Örnekler:

Ahşap Kutu Kilit Anahtar Aynası (?)

Kat. No: 470 **Lev. No: 48**

2012, M2012/07

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış anahtar aynası diktörgen biçimlidir. Üst kısmında kutuya perçinlenmesi için bir perçin deliği yer alır.

Benzer Örnekler:

Ahşa Kutu Tutacak Parçası

Kat. No: 471 **Lev. No: 48**

2005, M2005/05

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış tutamak, yan kısımlarda yer alan taşıma amaçlı tutuculara bağlanıyor olmalı idi. Tutamak damla formlu ve uç kısımları birbirine perçinlenmiş biçimdedir.

Ahşap Kutu Tutacak Parçası (?)

Kat. No: 472 **Lev. No: 48**

2005, M2005/34

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış tutamak, yan kısımlarda yer alan taşıma amaçlı tutuculara bağlanıyor olmalı idi. Tutamak halka formlu ve buna bağlı olasılıkla kutu ile birleşmesini sağlayan ve bir noktaya geçmeli olduğu anlaşılan demir bir parça ile birlikte bulunmuştur.

Ahşap Kutu Tutacak Parçası (?)

Kat. No: 473 **Lev. No: 48**

2005, M2005/44

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış tutamak parçası kırık halde bulunmuştur. Halkanın donuş formu ve kalınlığı sebebiyle bu malzemednin de kutu tutacak parçası olduğunu düşünmekteyiz.

Ahşap Kutu Tutacak Parçası (?)

Kat. No: 474 **Lev. No: 48**

2007, M2007/43

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış tutamak, yan kısımlarda yer alan taşıma amaçlı tutuculara bağlanıyor olmalı idi. Tutamak halka formlu ve buna bağlı olasılıkla kutu ile birleşmesini sağlayan ve bir noktaya geçmeli olduğu anlaşılan bronz bir parça ile birlikte bulunmuştur.

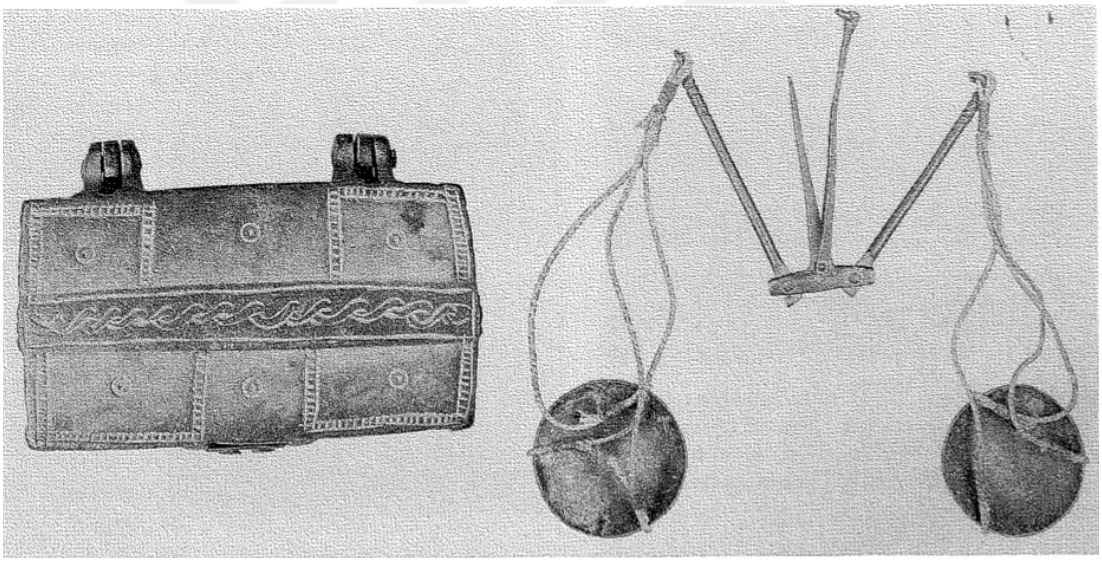
Benzer Örnekler: Corinth Minor Object Cat. 1662 s.216

II.2.G. TERAZİ AKSAMLARI VE AĞIRLIKLAR

Terazi aksamları ve ağırlıklar ticari malların tartılmasında kullanılmışlardır. 19 kilograma kadar yük kaldırma kapasitesi bulunan stateralar; sikke, ilaç ve değerli madenlerin tartılmasında kullanılmaktadır. Libralar ise daha hassas tartılardır ve sikke, ilaç ve değerli madenlerin tartılmasında kullanılmışlardır. (Demirer, 2013, s. 62)

Libralar, ince bir kolun iki ucuna küçük boyutlu terazi kefelerinin ice zincir ya da iplerle bağlandığı bir terazidir. Stateralar ise kare kesitli ve üzerinde farklı yüzlerinde ihtiyaca göre birimlerin belirlendiği çizgilerle bölümlenmiş, üzerinde büst şeklinde kayarak hareket eden ağırlık bulunan tartılardır. Bu tartıların bir ucunda da tartılacak malın asılmasını sağlayan kancalar yer almaktadır. (Demirer, 2013, s. 63)

İçbükey formlu kefeler kazılarda ve özel koleksyonlarda sıklıkla karşımıza çıkan bir grubu oluşturmaktadır. Tarih aralığı olarak; genellikle 11-12. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler. (Piterakis, 2012, s. 424)

Resim 105 Emel Kolaşan koleksyonunda yer alan terazi kefeleri ve terazi aksam parçaları. (Piterakis, 2012, s. 424)

Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında librada kullanılmış olan 10 adet terazi kefesi bulunmuştur. İçbükey formlu bu kefeler bronz ve bakır malzemeden yapılmışlardır. İplerin ya da zincirin asılacağı küçük üç adet delikden kefeler üzerinde korunagelenler mevcuttur. Kat. No. 443 deki terazi kefesinin merkezinde bir haç figürü yer almakta dır. Bu da onun diğer kefelerden daha farklı kutsal bir amaçla kiliise ya da manastır kompleksi içinde belki ilaç tartmada belki de işliklerde yapılan hassa bir tartım için kullanıldığı düşünülmektedir.

Kat. No. 450-451 ve 453 nolu parçalarda yine bir librada kullanılmış olacak balans parçaları olmalıdır. Kat. No. 452 ise bir stateraya ait kol parçasıdır. Üzerinde birim işaretleri yer almaktadır. Ancak birim işaretleri tam olarak çözümlenememiştir.

Kadıkalesinde bulunmuş olan ağırlıklara bakıldığında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş ve kataloğa eklenmiş 9 adet ağırlık mevcuttur. Bunlardan biri Kat. No.454 nolu ağırlık konik gövdelidir ve üzerindeki birim yazısı silinmiştir. Kat. No. 455 nolu ağırlık ise sikke kontrol ağırlığıdır ve dörtgen gövdelidir. Geriye kalan ağırlıklar ise içi boş ve deiresel formlı ağırlıklardır. Bazılarının üzerinde çizgisel bezemeer yer almaktadır.

Boş kap biçimindeki bu ağırlıklara Korinth kazılarında sıklıkla rastlanmış ve 11.-13. yüzyıla tarihlendirilmişlerdir. Korinth kazılarındaki bu ağırlıkların içinin kurşun ile dolduruldukları düşünülmektedir (Davidson, 1982, s. 207)

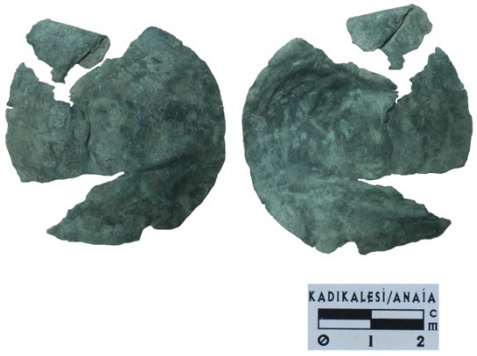
Terazi Kefesi

Kat. No: 475 **Lev. No: 49**

2006, M2006/42, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan terazi kefesi parçası kırık durumda bulunmuştur. Üzerinde zincire asılması amacıyla açılmış delik korunagelmiştir.

Terazi Kefesi

Kat. No: 476 **Lev. No: 49**

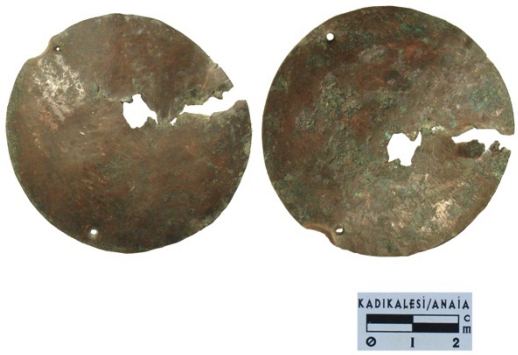
2007, M2007/02, Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. Malzemenin bir bölümünde kısmen eksik bir alan ve askı deliklerinden birinden merkeze doğru çatlak bir bölüm bulunmaktadır.

Terazi Kefesi

Kat. No: 477 **Lev. No: 49**

2008, M2008/05, Mescir Bayı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. Malzemenin merkezinde eksik bir alan ve askı deliklerinden birinden merkeze doğru çatlak bir bölüm bulunmaktadır. Çap 5.3 cm. kalınlık 0.1 cm.

Terazi Kefesi

Kat. No: 478 **Lev. No: 49**

2008, M2008/2, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış terazi kefesi kırık parçalar halinde bulunmuştur. Tümlenme fırsatı bulunmayan malzemenin 1 parçasında kefenin asılmasını sağlayan deliklerden biri korunagelmiştir. Çap ölçüsü alınamayan malzemenin kalınlığı 0.1 cm. dir.

Benzer Örnekler:

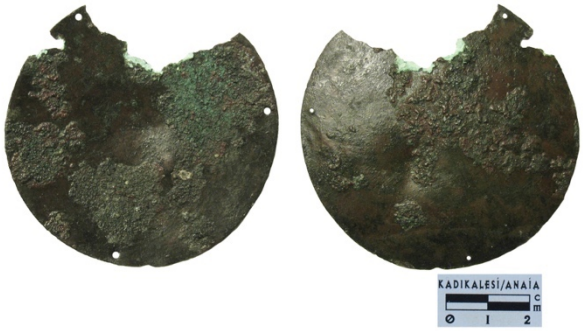
Terazi Kefesi

Kat. No: 479 **Lev. No: 49**

2009, M2009/11, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. Terazi kefesinin merkezinde kolları çatal biçimde sonlanan bir haç motifi bulunmaktadır. Haç kolları eşit uzunluktadır. Bezeme kazıma tekniği ile yapılmıştır. Çap 4.2 cm. kalınlık 0.1 cm dir.

Terazi Kefesi

Kat. No: 480 Lev. No: 49

2012, M2012/142, Güney Yan Nef

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. Malzemenin bir kenarında askı deliklerinden birinin olması gereken alandan merkeze eksik bir bölüm bulunmaktadır.

Terazi Kefesi

Kat. No: 481 Lev. No: 49

2012, M2012/143

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. Malzemenin merkezine yakın askı deliklerinden itibaren 3 bölümde eksik alanlar bulunmaktadır.

Terazi Kefesi

Kat. No:482 Lev. No: 49

2012, M2012/151, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. Malzemenin bir kenarında askı deliklerinden birinin olması gereken alandan merkeze eksik bir bölüm bulunmaktadır.

Terazi Kefesi

Kat. No:483 Lev. No: 49

2012, M2012/172, Dış Narteks

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. Malzemenin iç bükey formu diğer kefelere göre daha iyi korunmuş durumdadır. Askı delikleri korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 217, 1676-1677, Pl. 98)

Terazi Kefesi (?)

Kat. No:484 Lev. No: 50

2017, M2017, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış terazi kefesi kısmen iyi durumda korunagelmiştir. İç bükey formdaki malzemenin bir bölümü eksiktir. Merkezde bir delik yer alır. Asılacağı deliklerden biri korunagelmiştir.

Terazi Balansı

Kat. No: 485 Lev. No: 50

2012, M2012/172, Kşlise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Terazi aksamında yer alan çift taraflı dengeyi korumayı sağlayan balans kolu bronz malzemden döküm tekniği ile yapılmıştır. Her iki kolda terazi çubuğu ile birleşimi sağlanacak delikler yer alır. Uzunluğu 15.7 cm. , genişliği 3.7 cm. dir.

Benzer Örnekler: Davidson, s.216, Kat. 1666, Lev. 98

Terazi Parçası

Kat. No:486 **Lev. No: 50**

2005, M2005/87, Kale Giriş Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu iki parçadan oluşmaktadır. Parçalardan biri daha kuçuk yuvarlak formlu ve kanca biçimli kolları ile daha uzun olan parçanın kareket halinde olmasını sağlayacak yuvarlak boşlukjlara geçmiş haldedir. Kantar kolunun ve asılan ağırlıkların dengede kalması için kullanılan parçadır. 7 cm. genişlik 1.7 cm. ek uc uzunluk 2.5 genişlik 2.1 cm. dir

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s.216, Kat. 1666, Lev. 98; Acara, 2003, s. 35, Kat. 030. (Ferrazzoli, 2012, s. 289-307, Lev. 2.15)

Bronz Kantar Çubuğu

Kat. No: 487 **Lev. No: 50**

2011, M2011/194, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Kantar kolu parçası korezyonu az ancak kırık durumda bulunmuşturç. Üzerinde her dört birimde değer bir çizgi ile gösterilmiştir. Uzunluk 7.1 cm. kalınlık 0.4 cm.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 216, 1661-1662, PL.98)

Kat. No: 488 **Lev. No: 50**

2012, M2012/145

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçalar küçük yuvarlak formlu ve kanca biçimli kollar ile sonlanır. Kantar kolunun ve asılan ağırlıkların dengede kalması için kullanılan parçanın kanca kısmıdır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s.216, Kat. 1666, Lev. 98; Acara, 2003, s. 35, Kat. 030.

Bronz Ticari Ağırlık

Kat. No: 489 **Lev. No: 50**

2019, M2001/19, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir. Üzerindeki birim yazısı aşınmış durumdadır.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 208, 1585-1586, Pl.94) (Zabern, 2001, s. 252, III. 30-31-32-33)

Sikke Kontrol Ağırlığı

Kat. No: 490 **Lev. No: 50**

2003, M2003/54, Kale Giriş Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Zabern, 2001, s. 254, III.30-40-41)

Ticari Ağırlık

Kat. No:491 **Lev. No: 51**

2005, M2005/139, Kale Giriş Kuzey Makanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir. Arka yüzünde birbirine paralel şekilde çizgiler ve bu çizgileri kesen dikine paralel çizgiler ile yapılmış eşkenar dörtgen süsleme mevcuttur.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 211, 1625, Pl. 95)

Ticari Ağırlık

Kat. No:492 **Lev. No: 51**

2006, M2006/73

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir. Arka kısmında eşkenar dörtgen biçiminde bezenmiş ağırlık. (Müzede) Çap: 3.2 cm. Yük: 2 cm.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 211, 1625, Pl. 95)

Ticari Ağırlık

Kat. No:493 **Lev. No: 51**

2007, M2007/02, Mescit Kuzeyi Mekanlar

Tanımlama: Terazi kefesi ile bir arada gelen ağırlık bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir.

Çap 2 cm. Yük o.8 cm.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 211, 1625, Pl. 95)

Ticari Ağırlık

Kat. No:494 **Lev. No: 51**

2008, M2008/20, Mescit Kuzeyi Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir. Çapı 2.3 cm. yüksekliği 0.6 cm. dir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 211, 1625, Pl. 95)

Ticari Ağırlık

Kat. No:495 **Lev. No: 51**

2012, M2012/243, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 211, 1625, Pl. 95)

Ticari Ağırlık

Kat. No:496 **Lev. No: 51**

2017, M2017/60, Kale Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 211, 1625, Pl. 95)

Ticari Ağırlık

Kat. No: 497 **Lev. No: 51**

2018, M2018/, Kale Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırlık oldukça iyi durumda korunagelmiştir. Arka yüzünde birbirine paralel şekilde çizgiler ve bu çizgileri kesen dikine paralel çizgiler ile yapılmış eşkenar dörtgen süsleme mevcuttur. Çapı yüksekliği

Benzer Örnekler: (Davidson, 1982, s. 211, 1625, Pl. 95)

II.2.H. APLİKLER

Kuşadası kadıkalesi kazısı 2001-2020 yılı buluntuları arasından kataloğumuza 11 adet aplik olarak kullanılmış olabilecek parça eklenmiştir.

Bu parçalar içinda bazı örnekler olasılıkla ahşap kutular ya da kemik kaplamalı kutular üzerinde kullanılmış olmalıdır (Bkn. Kat. No. 483-489)

Altından tek örneklolarak Kat. No. 492 ise kitap kapağı ya da belkide bir ikonanin çerçevesinde kullanılmış olduğunu düşünmekteyiz.

Kat. No. 493 de yer alan parçanın ise kitap kapaklarında derinin ahşaba monte edilmesinde kullanılan ve kapagin dört köşesinde bulunan apliklerden olduğu düşünülmektedir. Benzer örneklerine Sina Manastırında bulunan Geç Bizans ve Post Bizans el yazmalarında rastlanan bu örnekler 14-15. yüzyıllara tarihlenmektedirler.

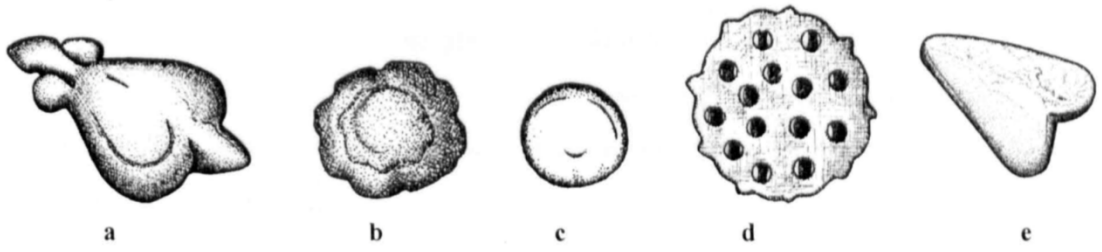

Figure 82. line drawings of the bosses of I. 42 (a), (b), and I. 46 (c), (d), (e). Scale varies.

Resim 106 Sina Manastırı el yazmalarının kapaklarında tespit edilen aplikler. (Reber, 1992, s. 472, Cat. 363)

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:498 **Lev. No: 52**

2004, M2004/93,

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Yarım yuvarlak for ma sahiptir ve bir bölümü kırık halde tespit edilmiştir. Üzerinde iki adet perçin yuvası yer alır. Perçin çivilerinden biri üzerinde koruna gelmiştir. Üzerinde seçilen kısmen çizgisel bezemeler yer alır.

Bronz Aplik

Kat. No:499 **Lev. No: 52**

2005, M2005/17

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış dikdirgen plakalar halinde ince kesilmiş parçalar kutu kilit aksam parçaları ile bir arada bulunmuşlardır. Üzerlerinde perçin delikleri ve perçin çivileri yer almaktadır. Uzun plakanın uç kısmı üçgen biçimde sonlanmaktasdır. Bu parçaların bir kutunun kenar ksımlarını süslemek için kullanıldığı düşünülmektedir.

Benzer Örnekler:

Bronz Aplik

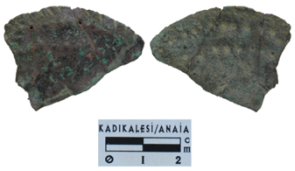
Kat. No: 500 **Lev. No: 52**

2006, M2006/26, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış aplık yuvarlak formludur. Merkezde yuvarlak bir boşluk yer almaktadır. İki yan kısımda aplik edilmesi için perçim çivilerinin gireceği delikler yer alır. Perçim çivilerinden biri üzerinde korunagelmiş haldedir.

Benzer Örnekler:

Bronz Aplik

Kat. No:501 **Lev. No: 52**

2007, M2007/34, Sur Dışı

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış aplik kırık halde günümüze ulamıştır. Üzerinde dövme tekniği ile yapılmış nokta bezeli süsleme yer alamktadır. Aplik edilmesi için kullanılacak bir adet perçin deliği korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: Corinth Minor Object Cat. 1662 s.216

Bronz Aplik

Kat. No: 502 **Lev. No: 52**

2009, M2009/63

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış aplık dikdörtgen formludur. Parçanın dar olarak koruna gelen yüzünde aplik edilmesini sağlayacak

delik yer alır. Parçanın üst ve alt kısmına ait diğer bölümlerinin kesildiği anlaşılmaktadır. Olasılıkla yeniden kullanım malzemesi olarak değerlendirilmiştir.

Bronz Aplik

Kat. No: 503 **Lev. No: 52**

2010, M2010/44

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan aplik dikdörtgen formludur. Daha önce aplik edildiği çerçevenin izleri üç köşesinde halen seçilebilmektedir. Üzerinde belli belirsiz kazıma ile yapılmış çizgisel bezemeler yer almaktadır. Oldukça deforme olmuş ve ortadan kırık haldedir.

Bronz Aplik

Kat. No: 504 **Lev. No: 52**

2011, M2011/33

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış aplik dikdörtgen formludur. Merkezde bir delik yer alamktadır. Dört köşesinde aplik edilebilmesi amacı ile delikler yer alırken bu deliklerin içindeki perçim çivileride korunagelmiştir. İki kısa kenarda çizgisel bezemeler yer almaktadır.

Bronz Aplik

Kat. No: 505 **Lev. No: 52**

2012, M2012/18

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan aplik yuvarlak formludur. Pek çok kısmı eksik ve oldukça deforme halde bulunmuştur.

Bronz Aplik

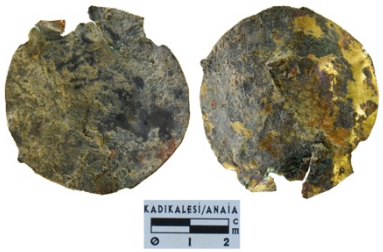
Kat. No: 506 **Lev. No: 52**

2012, M2012/106

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış aplik yuvarlak formludur. Üzerinde aplik edilmesi için delikler yoktur ancak yuvarlak kenarlarda ince şekilde daha önce aplik edildiği çerçeveye ait izler yer almaktadır.

Benzer Örnekler:

Altın Aplik

Kat. No: 507 **Lev. No: 52**

2012, M2012/276

Tanımlama: Altın malzemeden yapılmış aplik oldukça deforme olmuş haldedir. Üzerinde aplik delikleri görülmemekle birlikte bu hem eksik kısımlarının olmasına hem de üzerindeki bozulmaya ve tortuya bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Kat. No: 508 **Lev. No: 52**

2012, M2012/282

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Hayvan başı şeklindeki apliğin arka kısmında aplik edilmesi için kullanılacak çivi mevcuttur. Ön yüzünde kenarlarda dışa taşkınortası yivli süslemeler mevcuttur. [30]

[30] Aplik olarak kullanıldığını düşündüğümüz parçanın benzer bir örneğinin kullanımı bir el yazması üzerinde kitap kapağında ve köşelerde kullanılmaktadır. (Reber, 1992, s. 472, Cat. 363)

II.2.İ.AT KOŞUM TAKIMI VE NALLAR

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları aasında bulunmuş at koşum takımına ait olabilecek 7 adet buluntu katalogumuzda incelenmiştir. Bunlar üzengi parçaları (Bkn. Kat. No. 495-496-497), koşum takımı kemer tokası (Bkn. Kat. No. 494) ve 1 adet mahmuz parçasıdır (Bkn. Kat. No. 500).

Tüm bu buluntular kale içinde kilise dışındakı mekanlarda ve sur önü kazılarında ele geçmiş buluntulardır. Benzer örnekler ve tabaka değerlendirmesie bağlı olarak 12-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Bu bölümde ayrıca 12 adet nal ve nal parçası da incelenmiştir. Kataloğumuz dahilindeki bu nallar üç grup altındatoplanmışlardır. Birincisi ortası yarım daire formlu olanlar (Bkn. Kat. No. 502-506-508 vd.), orta açıklığı dar olanlar (Bkn. Kat. No. 503-507 vd) ve orta kısmı tamamen kapalı olanlar (Bkn. Kat. No. 511)

Nallar benzer örnekler çerçevesinde 11 ila 13. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler. Özellikle orta kısmı tamamen kapalı olan Kat. No. 511'deki örnek 11. Yüzyıla tarihlendirlmektedir. (Borisov, 1989, s. 125, Res. 144)

Ayrıca Kat. No. 509 da yer alan örnek üzerinde korunagelmiş nal çivisi de bize çiviler ile ilgili yaptığımız tipolojide destek ola ayrıntılardan biridir. Nallar üzerinde yer alan bu çivilerin oval ve yassı başlı kısa gövdeli ve sivri uçlu oldukları anlaşımıştır.

Kemer Tokası

Kat. No: 509 **Lev. No: 53**

2004, M2004/73

Tanımlama: 1 adet bronz malzemeden kırık halde kemer tokası (?). Malzeme oldukça büyük ve var olan diğer kazı buluntusu kemer tokalarından form açısından farklıdır. Üzerinde yapılan restitüsyon çalışmaları sonucunda tamamlanmış hali ile uzunluğu 7,5 cm. dir. Bu nedenle diğer kemer tokalarında olduğu gibi kişisel bir kemer tokasından ziyade daha farklı bir kullanım alanı düşünülmüştür. Kanımızca bu malzeme at koşum takımına ait olan gem parçasının koşum takımı ile birleştiği deri bantlara toka görevi görmektedir. Uzunluk 6.2 cm genişlik 5.1 kalınlık 0.7 cm.

Üzengi Parçası- Toka (?)

Kat. No: 510 **Lev. No: 53**

2005, M2005/09

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzeme oldukça deforme olmuş haldedir. Üç adet yuvarlatılmış kenara sahip olan buluntu atın göğüs altından geçen üzengi kemerlerini bağlamak için kullanıldığı düşünülmektedir. Kaynaklarda 10-11. yüzyıl arasında tarihlendirilmektedirler.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.126, res. 145.

Üzengi Parçası-Toka (?)

Kat. No: 511 **Lev. No: 53**

2006, M2006/16

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzeme deforme halde bulunmuştur. Üçgen forma sahiptir ve alt köşeler üst köşeye oranla daha dar tutulmuşlardır. Bu üçlü köşe formu ile bu malzemeninde atın göğüs altından geçen üzengi kemerlerini bağlamak için kullanıldığı düşünülmektedir. Kaynaklarda 10-11. yüzyıl arasında tarihlendirilmektedirler.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.126, res. 145.

Üzengi Parçası (?)

Kat. No: 512 **Lev. No: 53**

2009, M2009/110

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış parça formu üçgen formu ve alt uzun kısmında yer alan daha kalın tutulmuş bölümü ile oldukça düşündürücüdür. Form olarak üzengi tokalarına benzese bile biçimsel olarak Ortaçağ'da bulunan at taraklarının formuna daha yakındır. Olasılıkla alt kısımdaki tarak dişlileri günümüze ulaşamamıştır. En yakın örnekleri tüm halde Cerven ve Djadovo' da bulunmuştur. 10-11. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.128, Res. 155.

Üzengi Parçası-Toka(?)

Kat. No: 513 Lev. No: 53

2009, M2009/118

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış obje günümüze kırık ve deforme halde ulaşmıştır. Kat. No.499 ile aynı yerde bulunmuş olması sebebi ile eksik kısımları da dikkate alındığında bu parçanın da üzengiye ait tamamlayıcı bir parça olduğunu düşünmekteyiz.

Üzengi Parçası-Toka (?)

Kat. No: 514 Lev. No: 53

2009, M2009/118

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış obje üst kısmında yuvarlak bir halka ile sonlanan, alt kısma doğru üçgen bir biçimde açılan ve en alt düz kenarında daha kalın tutulmuş bir demir parçadan oluşmaktadır. Farklı bir forma sahip olsada formundan dolayı üzengiye ait bir parça olduğunu düşünmekteyiz.

Mahmuz Parçası (?)

Kat. No:515 Lev. No: 53

2018, M2018/71

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzeme dikdörtgen bir forma sahiptir. Alt kısım açık ve iki yanda yuvarlak halkalar bulunur. Aynı şekilde kağalı olan üst kısım dönüş yaparak üst kısımda bir yuvarlak açıklık ile tamamlanmaktadır. Ortaçağda kullanılan mahmuzlara benzerliği açısından bu objenin mahmuz olduğunu düşünmekteyiz.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.131, res. 157-158.

Nal Parçası

Kat. No: 516 **Lev. No: 53**

2001, M2001/03

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal parçası ortası yarım daire şeklinde kesilmiş ve sivri uçludur. İki parça halinde bulunmuştur. Nal çivilerinin geçeceği delikler kısmen korunagelmiştir. 10-11. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 124, Res. 142

Nal Parçası

Kat. No: 517 **Lev. No: 53**

2003, M2003/47

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal tüm olarak bulunmuştur. Ortası yarım daire formlu ve açıktır. Uç kısımları sivrilerek sonlanmaktadır. Oldukça deforme olmuş malzemenin nal çivi delikleri görünmemektedir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 124, Res. 142

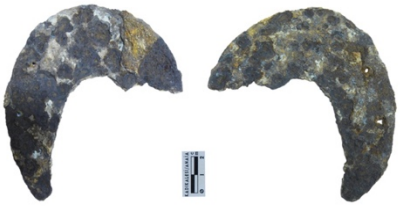

Nal Parçası

Kat. No: 518 **Lev. No: 54**

2005, M2005/04

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal parçası diğer örneklere göre daha küçüktür. Merkezinde yer alan boşluk daha dar tutulmuştur. Uç kısımları ise yine sivri biçimde sonlanır. Boyutları açısından düşünüldüğünde bu nalın bir attan ziyade bir eşek için kullanılmış olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda bu orta kısmın da dar oluşunu açıklayabilir. Zira eşeklerin toynaklarında yer alan orta kısım atlara göre daha yumuşak ve daha hassas oluşu ile de desteklenebilir.

Nal Parçası

Kat. No: 519 Lev. No: 54

2005, M2005/06

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal parçasının yarısı eksik olarak bulunmuştur. Yuvarlak formlu ve ortası yarım daire biçiminde açıktır. Yan yüzler diğer örneklere oranla daha geniş tutulmuştur.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 124, Res. 142

Nal Parçası

Kat. No: 520 Lev. No: 54

2005, M2005/43

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal diğerlerine göre daha farklı bir forma sahiptir. Yarım daire formu ile benzerlik gösterse de yassı ve ince kenarlı olması ile ayrılmaktadır. Bu biçimde kullanılan nal örneklerine Seuthopolis ve Madra' da rastlanmaktadır. (Borisov, 1989, s. 123)

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 125, Res. 143

Nal Parçası

Kat. No: 521 Lev. No: 54

2005, M2005/77

Tanımlama: Demir malzemden yapılmış nal Yarım daire formlu ve sivri uçla sonlanmaktadır. Nal çivilerinin geçeceği dalikler kısmen korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 124, Res. 142

Nal Parçası

Kat. No: 522 **Lev. No: 54**

2008, M2008/15

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal form olarak diğerlerinden farklıdır. Dış kısmı yarım daire formunda orta boşluk ise dikdörtgen formdadır. Yan yüzde sadece üç çivi açıklığı yer alır. Bu formuyla orta kısmın da oldukça dar kaldığı düşünülde bir attaj ziyade eşek ya da katır için yapılmış olduğu düşünülebilinir.

Nal Parçası

Kat. No: 523 **Lev. No: 54**

2009, M2009/100

Tanımlama: Yarım daire formundaki nal demir malzemeden yapılmıştır. Uç kısımları eksiktir. Bizim için önemli olma sebebi ilk kez üzerinde çivileri ile bulunmuş bir parça olmasıdır. Buluntunun tarihinden itibaren bu sayede çiviler içinde yer alan br gurubun sadece nal çivileri olarak ayrılması sağlanmıştır.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 124, Res. 142

Nal Parçası ve Çivisi

Kat. No: 524 **Lev. No: 54**

2009, M2009/157

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış bal parçası yarım daire formlu açıklığa sahiptir. Nal çivisi ile bir arada bulunmuştur.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 124, Res. 142

Nal Parçası

Kat. No: 525 **Lev. No: 54**

2010, M2010/16

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal parçası daha küçük ve daha dar formludur. Yarım yuvarlak orta kısım açıklığı diğer örneklere göre dardır. Bu nedenle bu nalın da bir at ya da eşek için kullanıldığı düşünülmektedir.

Nal Parçası

Kat. No: 526 **Lev. No: 55**

2012, M2012/325

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış nal kısman etüm halde bulunmuştur. Diğer örneklerden farklı olarak tamamen kapalı formdadır. Nal çivilerine ait delikler kısmen korunmuştur. Benzer örneklerine Carevec' de rastlanılan (Borisov, 1989, s. 123) malzemenin 11. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 125, Res. 144

Nal Parçası

Kat. No: 527 **Lev. No: 55**

2013, M2013/236

Tanımlama: Yarım daire formundaki nal demir malzemeden yapılmıştır. Uç kısımlarından biri eksiktir. Her iki yanında üç er adet nal çivisi deliği yer almaktadır.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s. 124, Res. 142

II.2.J. ÇANLAR Ve ÇINGIRAKLAR

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunan çanlardan 12 adeti kataloğumuzda yer almaktadır. Bu çanlardan bazıları küresel gövdeli (Bkn. Kat. No. 513-514-518 vd.), bazıları ise konik formludur (Bkn. Kat. No. 515-517 vd.).

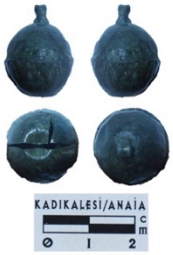
Nerede ise tamamında ses çıkarmayı sağlayan içteki dil ya da top şeklindeki parça kayıptır ya da korozyona bağlı çalışmamaktadır. Özellikle küresel gövdeli örneklerin çoğu yarım parça olarak buunmuşlardır.

Benzer örnekler kapsamında çanlar 11 ila 13. yüzyıla tarihlendirilmektedirler.

Çıngırak

Kat. No: 528 **Lev. No: 55**

2004, M2004/76

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan küresek formludur. Üst kısmında yer alan takma halkası kırık haldedir. Alt kısmında artı şeklinde açıklık mevcuttur.

Çıngırak

Kat. No: 529 **Lev. No: 55**

2009, M2009/10

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan ayrı iki parça halinde bulunmuştur. Üst parçada bir yere takılmasını sağlayacak halka sağlamdır. İç kısımda sesin çıkmasını sağlayacak parça eksiktir.

Çan

Kat. No: 530 **Lev. No: 55**

2009, M2009/113

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan konik formludur. Üst kısımda bir yere takılmasını sağlayan halka kısmı kare biçimlidir ve ortasında yuvarlak açıklık yer alır. İç kısımda sesin çıkmasını sağlayacak parça eksik olarak nbulunmuştur.

Çan

Kat. No: 531 **Lev. No: 55**

2009, M2009/173

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan parçası oldukça deforme halde bulunmuştur. Küresel gövdeli olduğu anlaşılan çanın üst kısmındaki halka kısmı korunagelmiştir. Ancak iç ksımda sesin oluşmasını sağlayacak parça eksik olarak bulunmuştur.

Çan

Kat. No: 532 **Lev. No: 55**

2010, M2010/36

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan oldukça deforme halde günümüze ulaşmıştır. Üst kısımda yer alması gereken halka kısım kırık haldedir. İç kısımda sesin çıkmasını sağlayan parça içerde ancak korozyon sebebi ile gövdeye içten yapışmış durumdadır.

Çıngırak 55

Kat. No: 533 **Lev. No:**

2010, M2010/40

Tanımlama: Bronz malzemden yapılmış çan oldukça küçük boyutludur. Birleşmiş iki parçadan oluşur. Halka kısmı kırıktır. Oldukça küçük boyutlu olması sebebiyle bir giysi üzerinde ya da pelerinde ses çıkarması amacı ile kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Çıngırak

Kat. No: 534 **Lev. No: 55**

2010, M2010/44

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan parçası küresel formludur ve sadece bir yarısı günümüze ulaşabilmiştir. İç kısımda ses çıkmasını sağlayacak parça bulunamamıştır. Oldukça küçük

boyutlu olması sebebiyle bir giysi üzerinde ya da pelerinde ses çıkarması amacı ile kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

Çan

Kat. No:535 **Lev. No: 55**

2011, M2011/01

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan parçası konik formludur. İki parçadan oluştuğu anlaşılan çanın alt parçası günümüze ulaşamamıştır. Üst kısımda yer alması gereken yuvarlak halka ve iç kısımda sesin çıkmasını sağlayacak aksam da eksiktir. Üzerinde kapartma ile yapılmış çizgisel bezemeler yer almaktadır.

Çan

Kat. No: 536 **Lev. No: 55**

2012, M2012/145

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan küresel formludur ve iki bölümden oluşmaktadır. Alt kısımda olması gereken bölüm günümüze ulaşamamıştır. Üst kısımda yer alan halka sağlam ancak deforme olmuş durumdadır. İç kısımda ses çıkmasını sağlayacak aksam eksik olarak bulunmuştur.

Çan

Kat. No: 537 **Lev. No: 55**

2012, M2012/158

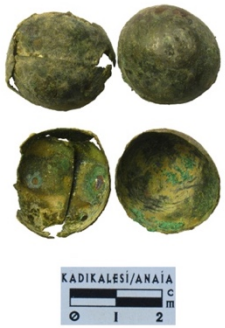
Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan konik formludur. Üst kısımda bir yere takılmasını sağlayan halka kısmı kare biçimlidir ve ortasında yuvarlak açıklık yer alır. İç kısımda seisn çıkmasını sağlayacak parça eksik olarak nbulunmuştur.

Benzer Örnekler: (Jantzen, 2004, s. 193, 1257, Taf. 38)

Çıngırak

Kat. No: 537 **Lev. No: 56**

2013, M2013/371

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan küresel formludur ve iki bölümden oluşmaktadır. Üst kısımda yer alması gereken halka ve iç kısımda ses çıkmasını sağlayacak aksam günümüze ulaşamamıştır.

Çan

Kat. No: 539 **Lev. No: 56**

2015, M2015/163

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çan oldukça deforme halde günümüze ulaşmıştır. Konik gövdeli olduğu anlaşılan çanın üst kısımda yer alması gereken halka kısım kırık haldedir. İç kısımda sesin çıkmasını sağlayan parçada eksik durumdadır.

II.2.K. OLTA İĞNELERİ

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 5 adet olta iğnesi bulunmuştur. Olta iğnelerinden Kat. No.525 ve Kat. No. 529'daki örneklerde iğnenin ipe düğümleneceği bölüm döndürülerek kanca şekli verilmiştir. Diğer örnekler olan Kat. No. 526-527 ve 528 de ise bu bölüm yassıtılarak daha geniş bir uç kısım olması sağlanmıştır.

Benzer örnekler doğrultusunda olta iğneleri 12-13. yüzyıla tarihlenmektedirler.

Olta İğnesi

Kat. No: 540 **Lev. No: 56**

2004, M2004/70

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olta iğnesinin üst kısmı oltaya takılabilmesi amacıyla yuvarlatılmıştır. Alt kısım bir kanca şeklinde biçimlendirilmiştir. Olta iğnelerinde görülen en uçta yer alan üçgen sivri böülüm yerine burada uç kısmı oldukça sivri olarak kullanılmıştır.

Benzer Örnekler: (Jantzen, 2004, s. 117, 722-725, Taf. 18)

Olta İğnesi

Kat. No:541 **Lev. No: 56**

2009, M2009/49

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olta iğnesinin olataya takılacak üst kısmı halka yerine yassıtılmış bir şekildedir. Büklümlü gelen gövdenin uç kısmı ise üçgen formda sivrileşmi ve geriye kanca biçimine getirilmiştir.

Benzer Örnekler: (Jantzen, 2004, s. 117, 722-725, Taf. 18)

Olta İğnesi

Kat. No:542 **Lev. No: 56**

2012, M2012/317

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olta iğnesinin olataya takılacak üst kısmı silindirik biçimde ve düzdür. Büklümlü gelen gövdenin uç kısmı ise üçgen formda sivrileşmiş ve geriye kanca biçimine getirilmiştir.

Benzer Örnekler: (Jantzen, 2004, s. 117, 722-725, Taf. 18)

Olta İğnesi

Kat. No: 543 **Lev. No: 56**

2014, M2014/168

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olta iğnesinin olataya takılacak üst kısmı halka yerine yassıtılmış bir şekildedir. Büklümlü gelen gövdenin uç kısmı ise üçgen formda sivrileşmiş ve geriye kanca biçimine getirilmiştir.

Olta İğnesi

Kat. No:544 **Lev. No: 56**

2020, M2020/18

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olyta iğnesinin üst kısmı oltaya takılabilmesi amacıyla yuvarlatılmıştır. Alt kısım bir kanca şeklinde biçimlendirilmiştir. Alt kısmın ucunda yer alan sivri bölüm korozyondan dolayı tam batimlenememktedir.

II.2.L. DOKUMA MALZEMELERİ

Bizans döneminde dokumacılık önemli bir zanaat kolu idi. Her kesimden herkesin ulaşabileceği giysiler yapmak, bunların onarımlarını sağlamak gerekli bir zanaat faaliyeti idi.

Dokumacılara "Istourgoi" veya "yphantai" adı verilmekte idi. Eğer dokumalar üzerinde süslemeler yapılacak ise bunu yapan kişiye "poikiltai" denmekte idi. İpek dokumacılığı ile uğraşanlara "katartarioi ve "knaphesis" ise kumaş boyacılarına verilen adlardı. (İmrana-Altun, 2015, 118)

Bizans döneminde dokumanın başlangıcı yünün ip haline getirlmesi ile başlamaktaydı. Bunun için yün iğler yardımı ile eğrilirdi. İğ adı verilen bu çubuğun ucuna içi delik taş, pişmiş topraktan ya da kurşundan yapılan ağırşaklar kullanılmıştır.

Dokumacılık evlerde sıklıkla kadınlar tarafından yapılan bir uğraş halinde idi. Bunun la beraber yasalar la da korunan bir iş kolu idi. 10. yüzyılla tarihlenen Valinin el kitabında kumaş dokuma ve terzilik birbirinden net bir şekilde ayrılmıştır. İstanbul'daki Stoudios manastırına ait bir düzenlemeyi gösteren belgede terziler ve dokumacılar ayrı bir sanatkâr grubu olarak gösterilir (Kazdhan - Tablot 1991, s. 2193).

Kuşadası Kadıkalesi kazısı 2001-2020 yılları arasında bulunan örneklere bakıldığında 8 adet kirman ucu (Bkn. Kat. No. 530-531-532-533 vd.), 1 adet dokuma tarağı parçası (Bkn. Kat. No. 534) ve 4 adet makas (Bkn Kat. No. 439-440-441-442) yer almaktadır.

Bunların yanında terzilik faliyetlerinde kullanılmış olabilecek 6 adet iğne (Bkn. Kat. No. 544-545-546-547-548-549) ile 12 adet yüksük ve yüksük parçası (Bkn. Kat. No. 550-551-552-553-554 vd.) değerlendirilmiştir. Ayrıca 1 adet demir malzemeden konik gövdeli olası dokuma tezgâhı ağırlığı (Bkn. Kat. No. 562) olarak kullanıldığını düşündüğümüz buluntuda bu kapsamda incelenmiştir.

Dokuma ve terzilik ile ilgli bu buluntular Kadıkalesi mekanları ierisinde oldukça fark ve karışık noktalarda bulunmuşlardır. Özellikle dokuma tarağının kilisenin apsis kısmında ve kırık halde bulunmuş olması, diğer dokuma ve terzi faliyetlerine ait buluntuların oldukça kötü durumda bulunmuş olmaları da kalede yapılan definecilik faaliyetlerine dair yeni bir kanıttır.

Mekanlar ile tam bir işlevsellik kurulamayan bu malzemeler benzer örnekler kapsamında 12-14. yüzyıllara tarhlendirilmişlerdir.

Kirman Ucu

Kat. No:545 **Lev. No: 56**

2005, M2005/105

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin bir ucu çengel biçiminde kıvrık, diğer ucu ahşap bir sopaya geçebilecek şekilde yuvarlak formdadır. Ancak malzeme oldukça deforme ve iki parça olarak bulunmuştur.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Kirman Ucu

Kat. No: 546 **Lev. No: 56**

2009, M2009/40

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin bir ucu çengel biçiminde kıvrık, diğer ucu ahşap bir sopaya geçebilecek şekilde yuvarlak formdadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Kirman Ucu

Kat. No: 547 **Lev. No: 56**

2010, M2010/83

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin bir ucu çengel biçiminde kıvrık, diğer ucu ahşap bir sopaya geçebilecek şekilde yuvarlak formdadır. Korunmuş uzunluğu 2,3 cm., ahşap sapın geçeceği kesim 0.4 cm çapındadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Kirman Ucu

Kat. No: 548 **Lev. No: 57**

2011, M2011/77

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin bir ucu çengel biçiminde kıvrık, diğer

ucu ahşap bir sopaya geçebilecek şekilde yuvarlak formdadır. Korunmuş uzunluğu 2 cm., ahşap sapın geçeceği kesim 0.3 cm çapındadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Dokuma Tarağı

Kat. No: 549 Lev. No: 57

2011, M2011/118, Apsis

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış dikdörtgen formlu dokuma tarağı kırık ancak oldukça iyi durumda korunagelmiştir. Ahşap sağa geçeceği bölüm korunagelmiştir. Uzunluk 5.9 cm. genişlik 1.4 cm. kalınlık 0.7 cm. dir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1229-1230, Lev:78

Kirman Ucu

Kat. No: 550 Lev. No: 57

2011, M2011/118

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin bir ucu çengel biçiminde oldukça kıvrık ve sivridir. Diğer ucu ahşap bir sopaya geçebilecek şekilde yuvarlak formdadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Kirman Ucu

Kat. No: 551 Lev. No: 57

2015, M2015/145

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzeme deforme halde günümüze ulaşmıştır. Bir ucu çengel biçiminde kıvrıktır ancak uç kısmı kırık haldedir. Diğer ucu ahşap bir sopaya geçebilecek şekilde yuvarlak formdadır. Ancak bu bölümde kısmeh deforme haldedir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Kirman Ucu Parçası

Kat. No:552 **Lev. No: 57**

2016, M2016/10

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kirman ucunun sadece ahşap sopaya geçecek yuvarlak formlu kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Alt çengel kısmı kırıktır. Malazeme oldukça tahrip olmuş durumdadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Kirman Ucu

Kat. No: 553 **Lev. No: 57**

2020, M2020/02

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin bir ucu çengel biçiminde oldukça kıvrık ve sivridir. Diğer ucu ahşap bir sopaya geçebilecek şekilde yuvarlak formdadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 176, Kat:1223-1228, Lev:78

Makas Parçası Parçası

Kat. No: 554 **Lev. No: 57**

2004, M2004/26, Kale Giriş Güney Mekan

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılarak vida ile perçinlenmiş makasın parmak geçme kısmı kırık durumdadır. Makasın kesme bölümü oldukça uzundur. Korunmuş uzunluğu 15.8 cm. dir, genişliği 1,6 cm. dir, kalınlığı 0.9 cm.

Makas Parçası Parçası

Kat. No:555 Lev. No: 57

2006, M2006/48, Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılarak vida ile perçinlenmiş makasın parmak geçme kısmı kısmen kırık durumdadır. Korunmuş uzunluğu 11 cm. dir, genişliği 2 cm. dir, kalınlığı 1 cm.

Makas Parçası Parçası

Kat. No: 556 Lev. No: 57

2006, M2006/48, Mescit Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılarak vida ile perçinlenmiş makasın parmak geçme kısımları ve bir sivri kesme bölümü kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Malzeme oldukça deforme haldedir.

Makas Parçası Parçası

Kat. No: 557 Lev. No: 57

2018, M2018/21, Kilise Dışı Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış makasın vida ile perçinlenmiş kısmı ve keskin uç kısımları günümüze ulaşabilmiştir. Malzeme oldukça deforme haldedir. Kesme kısımları birbirine korozyondan yapışık durumdadır ve parmak geçirme kısımları kırık haldedir.

İğne Parçaları

Kat. No: 558 **Lev. No: 57**

2005, M2005/18

Tanımlama: Bronz malzemden yapılmış iğne parçaları üç parça halinde bulunmuşlardır. Uç kısmı kırık ancak dikiş iğnelerinden farklı bir forma aittir. İpin geçeceği bölümde oldukça geniş ve açık uçludur. Bu form ile bu iğnenin balık ağı örnekte kullanıldığını düşünmekteyiz. Bizans Dönemi.

Benzer Örnekler: Davidson, s.177, Kat. 1273, Lev.79, (Chavane, 1975, s. 110, Cat. 335-336, Pl. 32)

İğne Parçaları

Kat. No: 559 **Lev. No: 57**

2007, M2007/48

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış iğne oldukça deforme halde ve iki parça olarak bulunmuştur. Uç kısmı sivridir ancak korozyondan ötürü tam seçilememektedir. 12-14. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.100, Res. 108; Davidson, s.176, Kat. 1235-1240, Lev.78.

İğne

Kat. No: 560 **Lev. No: 58**

2009, M2009/186

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış iğne oldukça iyi korunmuş durumdadır. İğne halkası açık ve oldukça dardır. Uç kısım ise sivridir. 11- 12. yüzyıla tarihlenmektedir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.100, Res. 108; Davidson, s.176, Kat. 1235-1240, Lev.78.

İğne

Kat. No:561 **Lev. No: 58**

2012, M2012/146, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış iğnenin tepe kısmında yer alan ip geçme halkası açıktır. Uç kısmı oldukça sivridir. Malazeme günümüze oldukça iyi bir biçimde ulaşmıştır.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.100, Res. 108, Davidson, s.176, Kat. 1235-1240, Lev.78.

İğne

Kat. No:562 **Lev. No: 58**

2012, M2012/227, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış dairesel kesitli buluntunun bir ucu hafif korojyonlu, diğer ucu ise kırıktır. Kırık olan kısımdan anlaşıldığı üzere malzeme bronz iğne olarak kullanılmıştır.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.100, Res. 108; Davidson, s.176, Kat. 1235-1240, Lev.78.

İğne

Kat. No:563 **Lev. No: 58**

2013, M2013/276, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış iğnenin tepe kısmı kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Malzeme oldukça deforme halde olmasına rağmen uç kısmının sivriliği halen korunagelmektedir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.100, Res. 108; Davidson, s.176, Kat. 1235-1240, Lev.78.

İğne

Kat. No: 564 **Lev. No: 58**

2018, M2018/27

Tanımlama: Bronz malzemden yapılmış iğnenin tepe kısmında yer alan halkası kısmen kırık halde günümüze ulaşmıştır. Gövde ve uç kısım ise kısmen daha iyi durumda korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: Borisov, 1989, s.100, Res. 108; Davidson, s.176, Kat. 1235-1240, Lev.78.

Yüksük

Kat. No:565 **Lev. No: 58**

***2*003, M2003/53, Yüzey**

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış yüksüğün üst kısmında kırık bulunmakladır. Kapalı forma sahip yüksüğün yüksekliği 1.4 cm., çapı 0,8 cm., kalınlığı 0,2 cm. dir.

Yüksük

Kat. No:566 **Lev. No: 58**

2006, M2006/95, Sur Dışı

Tanımlama: Açık formlu yüksük az miktarda korozyona uğramış ancak sağlam durumdadır. Çapı 2 cm., yüksekliği ise 1.5 cm. dir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 567 **Lev. No: 58**

2007, M2007/18, Mescit Batı Meknalar

Tanımlama: Açık formlu yüksük oldukça iyi korunagelmiştir. Çap 2.1 cm. yükseklik 1.7 cm. dir. kalınlık 0.1 cm. dir

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 568 **Lev. No: 58**

2007, M2007/18, Yüzey

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış yüksük kırık durumdadır. Korunmuş genişlik 1.5 cm. yükseklik 1.4 cm. kalınlık 0.1 cm.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 569 **Lev. No: 58**

2008, M2008/19

Tanımlama: Açık formlu yüksük oldukça iyi korunagelmiştir. Yüksük gövdesinde çatlamaya bağlı olarak ayrılma bulunmaktadır. Çap 2.2 cm. , yükseklik 1.78cm.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 570 **Lev. No: 58**

2009, M2009/173

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüksük oldukça deforme haldedir. Küçük bir parçası korunan yüksük açık formludur.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 571 **Lev. No: 58**

2010, M2010/76

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış yüksük kırık ve oldukça deforme haldedir. Açık forma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 572 **Lev. No: 58**

2012, M2012/08

Tanımlama: Açık formlu yüksük oldukça iyi korunagelmiştir. Yüksük gövdesinde çatlamaya bağlı olarak ayrılma bulunmaktadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 573 **Lev. No: 58**

2012, M2012/16

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmıştır. Açık formlu olan yüksük kısmen iyi durumda korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 574 **Lev. No: 58**

2012, M2012/16

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış yüksük yarı parça olarak günümüze ulaşabilmiştir. Açık formlu olduğu anlaşılmaktadır.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No: 575 **Lev. No: 58**

2012, M2012/16

Tanımlama: Bronz malzemden yapılmış yüksük açık formludur ve oldukça tahrip olmuş durumda günümüze ulaşabilmiştir.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Yüksük

Kat. No:576 **Lev. No: 58**

2012, M2012/16

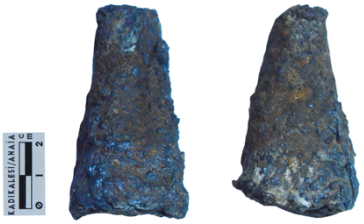
Tanımlama: Bronz malzemden yapılmış yüksük açık formludur. Kırık olarak bulunmuştur.

Benzer Örnekler: Davidson, 1952, s. 178, Kat:1283-1298, Lev:79

Dokuma Tezgâhı Ağırlığı (?)

Kat. No: 577 **Lev. No: 59**

2018, M2018, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir mazemeden konik gövdeli ağırlık oldukça deforme haldedir. Bronz dikiş iğnesi ile bir arada bulunmuştur. Formu ve ağırlığına bağlı olarak dokuma tezgahlarında ağırlık olarak kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

II.2.M. KAVLAR

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 3 adet kav parçası bulunmuştur. Kavlar sürtünme yolu ile yanıcı maddenin ısı ile yanarak ateşin kolay elde edilmesni sağlayan parçalardır.

Benzer örekler çerçevesinde Kadıkalesi'nde bulunmuş kavları 12-13. yüzyıllara tarihlendirmekteyiz.

Kav Parçası

Kat. No: 578 **Lev. No: 59**

2009, M2009/37

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kav parçasının alt kısımı düz, üst kısmı ise yuvarlatılmış haldedir. Pek çok kav formu ile benzerlik gösteren malzeme ateşim yakılmasında kullanılan bir tür ateşleyicidir.

Kav Parçası

Kat. No: 579 **Lev. No: 59**

2012, M2012/123

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kavın alt kısmı kısmen üçgen formludur. Yukarı doğtu kıvrıldıkça invcelir ve en üst kısımda biraz daha genişleyerek sonlanmaktadır.

Kav Parçası

Kat. No: 580 **Lev. No: 59**

2013, M2013/217

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kav parçası tüm olarak günümüze ulaşamamıştır. Tutmaya yarayan kıvrık kısmı kısmen günümüze sağlam ulaşmıştır.

II.3.YAŞAMSAL MEKÂNLARA İLİŞKİN KANITLAR
II.3.A. ÇİVİLER VE MIHLAR

Çiviler ahşap strüktürlerin bağlayıcısı olarak demirden ve sıcak dövme veya döküm yöntemleriyle üretilirler. En yoğun guruba sahip Inchtuthil çivilerinin araştırmasını yapan Cleere, sınıflandırmayı çivilerin boylarına ve baş şekillerine göre yapmıştır. Araştrmacıya göre, 15 cm.den büyük çiviler ana kirişlerde kullanılmıştır. Daha küçük boyutlu çiviler ise ikincil destek bağlantılarında ve basit birleştirmelerde kullanılmıştır. (Oransay, 2006, s. 136)

Aynı zamanda "L" biçimli çivilerinde duvarlarda eyr alan pişmiş toprak levha ya da mermer levhaların tuturulmasında da kullanıldığını görmekteyiz.

Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında oldukça yoğun olarak bulunmuş çiilerden kataloğumuza 63 adet çivi incelenmiştir.

Bu çiviler kendi içinde yuvarlak başlı çiviler (Bkn. Kat. No. 568-570-571 vd.), dörtgen başlı çiviler (Bkn. Kat. No. 578-579 vd.), kare başlı çiviler (Bkn. Kat. No. ,566-580 vd), mantar başlı çiviler (Bkn. Kat. No. 590-592-610 vd.), mantar başlı raptiyeler (Bkn. Kat. No. 569-577 vd) ve nal çivileri (Bkn. Kat. No. 581-615 vd.) olarak ayrılmışlardır. Ayrıca tamamen bronz malzemeden yapılan ve mobilya aksamı olarak kullanılan yuvarlak başlı köşeli gövdeli çiviler de mevcuttur (Bkn. Kat. No. 567-574 vd.).

Çiviler yanında daha büyük ahşapları bağlayıcı olarak kullanılmış olabilecek mıhlarda kataloğumuzda yer almaktadır (Bkn. Kat. No. 572-600 vd)

Yapısal bağlayıcı olarak kullanılmış olan çiviler Kadıkalesi kazılarındaki mimari mekanlar ile paralel olarak 11-13. yüzyıllara tarihlenmektedirler.

Bunların yanında mantar başlı raptiyelerin ise (Bkn. Kat. No. 569-577 vd) kitap kapaklarında ya da ahşap kutular üzerinde kullanılmış olduklarını düşünmekteyiz. Özellikle küçük boyutlu olanların açıkta kalacak baş kısmının bronz malzemeden özenli yapılması ve kullanıldığı yere rapt edilmesi için uç kısmının bükülmüş olmaları bu şekilde bir kullanım önerisi getirmemizi sağlamaktadır. Ayrıca yine Sina Manastırı'nda yer alan Geç Bizans ve Post Bizans Dönemi el yazmalarında benzer uygulamalar görmek mümkündür.

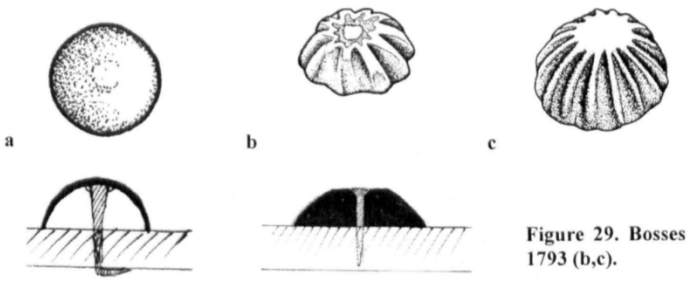

Figure 29. Bosses from S. 604 (a) and S. 1793 (b,c).

Resim 107 Sina Manastırında yer alan el yazmalarındaki kapaklarda kullanılan mantar başlı raptiyeler.

Bunun yanısıra mantar başlı çivilerinde kapı ve pencerelerde birer kabara gibi kullanıldıkları düşünülmektedir. Bu çivilerde baş kısmı bronz malzemeden özenle yapılmıştır. Görülebilecek bir noktada kullanıldıkları açıktır. Çivi kısmı ise demir malzemeden üretilerek baş ile birbirine perçinlenmişlerdir.

Nal çivileri ise yassıtılmış bir başa sahiptir. Uç kısımları bükülüdür. Demir malzemeden yapılmış bu örnekler ile nallar üzerinde korunagelmiş çiviler benzerlik göstermektedir.

Kare Başlı Çivi

Kat. No:581 **Lev. No: 59**

2001, M2001/04

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi kısmen korunagelmiştir. Baş kısmı kare formludur. Gövde kısmı ise köşeli forma sahiptir.

Bronz Çivi

Kat. No:582 **Lev. No: 62**

2001, M2001/14

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve yuvarlak gövdelidir. Baş kısmı mantar başlıdır, ancak oldukça küçük formludur.

Demir Çivi

Kat. No: **583** **Lev. No: 60**

2001, M2001/14

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça ince bir yapıya sahiptir. Bu form ile yapısal malzeme olmasından ziyade ahşap kapı, pencere veya kutu üzerimnde kullanılmış olmalıdır.

Bronz Mantar Başlı Raptiye

Kat. No:584 **Lev. No:**

2002, M2002/27

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış olan malzeme mantar başlı ve köşeli gövdeliridir. Oldukça küçük formu ile çividen çok raptiye olarak anılması daha doğru olacaktır. Kullanılan malzeme ve baş formuna göre de malzemenin ahşap üzerinde kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

Çivi

Kat. No: 585 Lev. No: 60

2002, M2002/30

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çiviler bir arada bulunmuşlardır. Yuvarlak başlı, ancak baş kısımları oldukça tahrip olmuştur. Gövde kısımları köşeli gövdelidir. Daha uzun olan çivi uçtan büklümlüdür. Bu da bize kullanım amacı hakkında gikir verebilir. Çakıldığı alanda bozulma olmamasına karşın arka kısımdan ahşaba geri çakıldığı anlaşılmaktadır.

Çivi

Kat. No:586 Lev. No: 60

2002, M2002/47

Tanımlama: Bir arada bulunmuş çiviler yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. İki tanesi daha küçülk olmakla birliktei iki adeti oldukça uzun olarak günümüze ulaşmışlardır.

Mıh

Kat. No:587 Lev. No: 60

2003, M2003/27

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış mıh oldukça uzun ve kalın bir gövdeye sahiptir. Bu tür malzemeler yapısal anlamda sağlam kalması beklenen önemli alanlarda kullanılan bağlayıcı unsurlardır. Yuvarlak gövdekli ve yuvarlak başlıdır.

Demir Raptiye (?)

Kat. No:588 **Lev. No: 61**

2003, M2003/28

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış gövde kısmı kırık halde günümüze ulaşmıştır. Ancak gövde formu incelendiğinde oldukça kısa bir gövdeye sahip olacağı anlaşılmaktadır. Baş kısmına bakıldığında eşkenar dörtgen şeklinde biçimlendirilmiştir. Bu hali ile ahşap üzerinde hem kullanıma hem de süslemeye uygun olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Çivi (?)

Kat. No:589 **Lev. No: 62**

2003, M2003/29

Tanımlama: Bronz malzemden yapılmış malzeme konik başlı ve yuvarlak gövdelidir. Uç kısmı rapttedildiği yerden çıkmaması adına çekiçlenerek yassı hale getirilmiştir.

Çivi

Kat. No:590 **Lev. No:**

2003, M2003/34

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Baş kısmından uç kısmına doğru incelerek sonlanmaktadır. Uç kısmı kullanım yerine uygun olarak içe doğru büklümlüdür. Uç kısmını bu şekilde bükebilmek için kıvrık olmayan gövdenin ahşaba geçmiş olması gerekmekyedir. Bu da bize ahşap kalınlığının yaklaşık 8 ila 9 cm kalınlığında olduğunu göstermektedir. Burdan yola çıkarak çivinin yapısal bir bağlayıcı olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Bronz Çivi

Kat. No: 591 **Lev. No: 62**

2003, M2003/34

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Yapıldığı malzemeye bakılarak süsleme amaçlı bir kutu ya da mobilya aksamında kullanılmış olmalıdır.

Bronz Mantar Başlı Raptiye

Kat. No: 592 **Lev. No: 61**

2003, M2003/39

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzeme mantar başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kısadır. Bu nedenle raptiya olarak adlandırılmıştır. Olasılıkla ahşap kapı pencere veya ahşap bir kutunun süslenmesinde kullanılmış olmalıdır.

Dikdörtgen Başlı Çivi

Kat. No: 593 **Lev. No: 60**

2003, M2003/64

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi dikdörtgen başlıdır ve köşeli gövdelidir.

Dikdörtgen Başlı Çivi

Kat. No: 594 **Lev. No: 60**

2003, M2003/64

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi köşeli gövdeli ve dikdörtgen başlıdır. Malzemenin gövdesi baş kısmından uç kısmına doğru incelerek gelir ve sonlanır.

Kare Başlı Çivi

Kat. No: 595 **Lev. No: 59**

2003, M2003/64

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi kare başlıdır. Gövde kısmı ise köşeli gövdelidir ve baş kısmından uc kısmına doğru incelerek sonlanır.

Nal Çivisi

Kat. No: 596 **Lev. No: 61**

2003, M2003/64

Tanımlama: Oval başlı ve köşeli, ince gövdeli nal çivisi; nalların at, katır veya eşeklerin toynak kısmında yer alan sert bölüme çakılması için tasarlanmışlardır. Özellikle oldukça yassı bir baş kısmına sahiptirler. Gövde kısımları ise oldukça incedir.

Çivi

Kat. No: 597 **Lev. No:**

2003, M2003/64

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi baş kısmı oldukça ilginç bir forma sahiptir. Diğer formlardan farklı olan bu çivinin baş kısmı bir şapka gibidir, ancak eliptik bir şekli vardır. Gövde kısmı köşeli gövdelidir ve uç kısma doğru sivrilmektedir. Kullanım amacını formuna göre düşündüğümüz malzemenin özellikle baş kısmı açıkta kalacak bir alanda kullanılmış olması gerektiğini düşünmekteyiz. Ayrıca gövde formuna bakıldığında çok da kalın bir alan olmaması gerekmektedir. Bu sebeple pencere ya da ahşap bir kutuda kullanılmış olduğunu düşünmekteyiz.

Bronz Mantar Başlı Raptiye

Kat. No: 598 **Lev. No: 61**

2003, M2003/39

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye mantar başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kısadır. Bu nedenle raptiye olarak adlandırılmıştır. Olasılıkla ahşap kapı pencere veya ahşap bir kutunun süslenmesinde kullanılmış olmalıdır.

Bronz Başlı Raptiye

Kat. No:599 **Lev. No: 61**

2004, M2004/94

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzemenin baş kısmı deforme olmuş ve çentik çentik kırılmış haldedir. Yuvarlak formlu baş kısmı orjinalde oldukça yassı haldeymiş. Gövde ksımı günümüze kırık olarak ulaşmış olmasına rağmen köşeli gövdelidir. Bu malzemeninde form ve uzunluk durumu göz önüne alındığında fazla kalın olmayan bir ahşap malzeme üzerinde hem birleştirici hem de süsleme amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir.

Dikdörtgen Başlı Çivi

Kat. No: 600 **Lev. No: 60**

2005, M2005/11

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi köşeli gövdeli ve dikdörtgen başlıdır. Malzemenin gövdesi baş kısmından uç kısmına doğru incelerek gelir ve sonlanır. Oldukça deforme halde bulunmuştur.

Dikdörtgen Başlı Çivi

Kat. No: 601 **Lev. No: 60**

2005, M2005/53

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi köşeli gövdeli ve dikdörtgen başlıdır. Malzemenin gövdesi baş kısmından uç kısmına doğru incelerek gelir ve sonlanır.

Uçtan Büklümlü Çivi

Kat. No: 602 **Lev. No:**

2005, M2005/54

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Uç kısmından bükülerek ahşaba tamamen kaynaması sağlanmıştır. Gövde uzunluğuna bakıldığında kullanıldığı ahşabın en az 10 cm. olması gerektiği anlaşılır. Burdan yola çıkarak malzemenin yapısal bağlayıcı olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Benzer Örnekler: Corinth Minor Object Cat. 1662 s.216

Raptiyeler

Kat. No: 603 **Lev. No: 60**

2005, M2005/59

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış yuvarlak başlı ve yuvarlak gövdeli raptiyeler 1,8 ile 1,5 cm. arasındadırlar. 20 adet küçük raptiye bir arada bulunmuşlardır.

Bronz Mantar Başlı Çivi Baş Parçası

Kat. No: 604 **Lev. No: 62**

2006, M2006/43

Tanımlama: Kırık halde bulunmuş malzeme bronzdan yapılmıştıur ve üzerinde iç içe konsantrik dairelerden yapılmış bezeme yer almaktadır. Mantar başlı bronz çivilerin bir bölümü şapkayı

andıran bir başa sahiptir. Bronz olan bu kısımın merkezinde bir yuvarlak boşluk yer alır ve bu boşluğa ahşabın içinde kalacak olan demir kısım kaynatılarak birleştirilme yöntemi ile oluşturulurlar. İki farklı malzemeden yapıldıkları ve genellikle bronz ksım olan baş kısmı dış yüzeyde süsleme amaçlı kullanıldığından kırılmalara açıktır. Bu sebeple katalogdaki bu örneğimizde olduğu gibi pek çok iç içe geçmiş konsantrik daireler ile bezeli yuvarlak parçalar ile karşılaşmaktayız.

Bronz Mantar Başlı ÇİVİ

Kat. No:605 **Lev. No: 62**

2007, M2007/28

Tanımlama: Mantar başlı çivi, bronz başlı kısmı ve kısmen korunmuş demir gövde kısmı ile birlikte bulunmuştur. Ahşaba giren ve görünmeyen bölüm demirden yapılmış açıkta kalacak baş kısmı ise bronz malzemedendir ve iç içe konsantrik daireler ile bezelidir.

Dikdörtgen Başlı Çivi

Kat. No: 606 **Lev. No: 60**

2005, M2005/53

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi köşeli gövdeli ve dikdörtgen başlıdır. Malzemenin gövdesi baş kısmından uç kısmına doğru incelerek gelir ve sonlanır.

Bronz Mantar Başlı ÇİVİ

Kat. No: 607 **Lev. No: 62**

2007, M2007/65

Tanımlama: Mantar başlı çivi, bronz baş kısmı ve kısmen korunmuş demir gövde kısmı ile birlikte bulunmuştur. Gövde kısmı demirden yapılmış açıkta kalacak baş kısmı ise bronz malzemeden yapılmıştır. Baş kısmı iç içe konsantrik daireler ile bezelidir.

Bronz Raptiye

Kat. No: 608 **Lev. No: 61**

2008, M2008/11

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptıyenin baş kısmı yuvarlak formlu ve çizgisel bezemeler ile süslenmiştir. Gövde kısmı oldukça ince ve köşelidir. Kalınlığı az olan olası bir kutu üzerinde süsleme amaçlı kullanılmış olabilir.

Bronz Çivi Parçası

Kat. No: 609 **Lev. No: 62**

2008, M2008/24

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Yapıldığı malzemeye bakılarak süsleme amaçlı bir kutu ya da mobilya aksamında kullanılmış olmalıdır.

Bronz Mantar Başlı Raptiye

Kat. No: 610 **Lev. No: 61**

2008, M2008/31

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye mantar başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kısadır. Bu nedenle raptiye olarak adlandırılmıştır. Olasılıkla ahşap kapı pencere veya ahşap bir kutunun süslenmesinde kullanılmış olmalıdır.

Bronz Uçtan Büklümlü Raptiye

Kat. No: 611

2009, M2009/09

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye tüm örnekler içinde en küçük olandır. Baş kısmı yuvarlak ve yassı, gövde kısmı köşeli ve uçtan büklümlüdür.

Bronz Mantar Başlı Çivi Parçası

Kat. No: 612 **Lev. No:**

2009, M2009/45

Tanımlama: Bronz malzemeden mantar başlı çiviye ait baş kısmında yer alan konsantrik daireler ile bezeli kenar kısım parçası.

Bronz Mantar Başlı Çivi Parçası

Kat. No: 613 **Lev. No: 62**

2009, M2009/99

Tanımlama: Bronz malzemeden mantar başlı çiviye ait baş kısmında yer alan konsantrik daireler ile bezeli kenar kısım parçası.

Ortadan Büklümlü Çivi

Kat. No: 614

2009, M2009/157

Tanımlama: Demir malzemeden baş kısmı oldukça yassı ve yuvarlak formlu, gövde kısmı köşeli ve kalından inceye giderek sonlanan çivi gövdesi ortadan büklümlüdür.

Mıh

Kat. No: 615 **Lev. No: 60**

2009, M2009/157

Tanımlama: Köşeli başlı ve köşeli gövdeli mıh demir malzemeden yapılmıştır. Baş kısmı yok denecek kadar yassıdır. Uç kısmı ise “s” şeklinde bükülmüştür.

Bronz Raptiye

Kat. No: 616 **Lev. No: 61**

2009, M2009/187

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye oldukça deforme haldedir. Mantar başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kısadır. Bu nedenle raptiye olarak adlandırılmıştır.

Bronz Çivi

Kat. No: 617 **Lev. No: 63**

2010, M2010/49

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Yapıldığı malzemeye bakılarak süsleme amaçlı bir kutu ya da mobilya aksamında kullanılmış olmalıdır.

Mıh

Kat. No: 618 **Lev. No: 59**

2010, M2010/59

Tanımlama: Köşeli başlı ve köşeli gövdeli mıh demir malzemeden yapılm ıştır. Baş kısmı yok denecek kadar yassıdır. Uç kısmı ise oldukça sivridir.

Elips Başlı Çİvi

Kat. No: 619 **Lev. No: 60**

2010, M2010/70

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi köşeli gövdeli ve dikdörtgen başlıdır. Malzemenin gövdesi baş kısmından uç kısmına doğru incelerek gelir ve sonlanır.

Bronz Çivi

Kat. No: 620 **Lev. No: 63**

2011, M2011/50

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlıdır. Baş kısmı bir miltar kalın bırakılmıştır. Gövde kısmı köşeli gövdeli ve kısmen korunagelmiştir. Olasılıkla bir mobilyada kullanılmış olmalıdır.

Bronz Çivi

Kat. No: 621 **Lev. No: 63**

2011, M2011/67

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzeme oldukça ince ve köşeli gövdeye sahiptir. Baş kısmı yuvarlaktır ve kısmen mantar baş formuna yakındır.

Bronz Mantar Başlı Çivi Parçası

Kat. No:622 **Lev. No: 62**

2011, M2011/70

Tanımlama: Bronz malzemeden mantar başlı çiviye ait baş kısmında yer alan konsantrik daireler ile bezeli kenar kısım parçasıyla demir gövdenin perçinlendiği konik kısım kısmen sağlam bulunmuştur.

Bronz Raptiye

Kat. No: 623 **Lev. No: 61**

2011, M2011/164

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye oldukça deforme haldedir. Mantar başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kısadır. Bu nedenle raptiye olarak adlandırılmıştır. Olasılıkla ahşap kapı pencere veya ahşap bir kutunun süslenmesinde kullanılmış olmalıdır.

Bronz Çivi

Kat. No:624 **Lev. No: 63**

2012, M2012/85

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlıdır. Baş kısmı bir miltar kalın bırakılmıştır. Gövde kısmı köşeli gövdeli ve kısmen korunagelmiştir. Olasılıkla bir mobilyada kullanılmış olmalıdır.

Bronz Mantar Başlı Çivi Tepeliği

Kat. No: 625 **Lev. No: 62**

2012, M2012/110

Tanımlama: Bronz mantar başlı çivinin baş kısmı korunarak bulunmuştur. Üzerinde konsantrik dairelerden çizgisel bezemeler yer almaktadır. Demir olan gövde kısmı ise korunamamıştır.

Bronz Mantar Başlı Raptiye

Kat. No:626 **Lev. No: 61**

2012, M2012/169

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye oldukça korunmuş haldedir. Mantar başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kısadır. Bu nedenle raptiye olarak adlandırılmıştır. Gövde kıs mı ortadan büklümlüdür.

Elips Başlı Çivi

Kat. No:627 **Lev. No: 60**

2012, M2012/229

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi köşeli gövdeli ve dikdörtgen başlıdır. Malzemenin gövdesi baş kısmından uç kısmına doğru incelerek gelir ve sonlanır.

Bronz Mantar Başlı Çivi Parçası

Kat. No:628 **Lev. No: 62**

2012, M2012/232

Tanımlama: Bronz mantar başlı çivinin baş kısmı kısmen korunarak bulunmuştur. Üzerinde konsantrik dairelerden çizgisel bezemeler yer almaktadır. Demir olan gövde kısmı ise korunamamıştır.

Bronz Mantar Başlı Çivi Parçası

Kat. No:629 **Lev. No: 62**

2012, M2012/312

Tanımlama: Mantar başlı çivi, bronz başl kısmı ve kısmen korunmuş demir gövde kısmı ile birlikte bulunmuştur. Ahşaba giren ve görünmeyen bölüm demirden yapılmış açıkta kalavak baş kısmı ise bronz malzemedendir ve iç içe konsantrik daireler ile bezelidir.

Nal Çivisi

Kat. No:630 **Lev. No: 61**

2012, M2012/322

Tanımlama: Oval başlı ve köşeli, ince gövdeli nal çivisi; nalların at, katır veya eşeklerin toynak kısmında yer alan sert bölüme çakılması için tasarlanmışlardır. Özellikle oldukça yassı bir baş kısmına sahiptirler. Gövde kısımları ise oldukça incedir.

Dikdörtgen Başlı Çivi

Kat. No:631 **Lev. No: 60**

2012, M2012/323

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivinin baş kısmı dikdörtgen formludur. Gövde kısmı ise köşeli gövdelidir ve üst kısımdan alt kısma doğru incelerek sonlanır.

Nal Çivisi

Kat. No:632 **Lev. No: 61**

2012, M2012/333

Tanımlama: Oval başlı ve köşeli, ince gövdeli nal çivisi; nalların at, katır veya eşeklerin toynak kısmında yer alan sert bölüme çakılması için tasarlanmışlardır. Özellikle oldukça yassı bir baş kısmına sahiptirler. Gövde kısımları ise oldukça incedir.

Dikdörtgen Başlı Çivi

Kat. No: 632 **Lev. No: 60**

2012, M2012/422

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivinin baş kısmı dikdörtgen formludur. Gövde kısmı ise köşeli gövdelidir ve üst kısımdan alt kısma doğru incelerek sonlanır. Gövde kısmı diğer dikdörtgen başlı çivilere oranla daha incedir.

Bronz Mantar Başlı Çivi Parçası

Kat. No:634 **Lev. No: 62**

2013, M2013/232

Tanımlama: Mantar başlı çivinin bronz başlı kısmı ve kısmen korunmuş demir gövde kısmı ile birlikte bulunmuştur. Ahşaba giren ve görünmeyen bölüm demirden yapılmış açıkta kalacak baş kısmı ise bronz malzemedendir ve iç içe konsantrik daireler ile bezelidir.

Bronz Raptite

Kat. No: 635

2013, M2013/294

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye oldukça ince bir gövdeye sahiptir. Gövde kısmı yuvarlaktır. Baş kısmı ise yuvarlak ve yassıdır.

Bronz Mantar Başlı Çivi Parçası

Kat. No:636 **Lev. No: 62**

2013, M2013/314

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılan mantar başlı çivi parçasının baş kısmı kısmen korunarak gelmiştir ancak oldukça deforme haldedir. Üzeinde iç içe konsantrik dairelerden bezemeleri seçilebilmektedir.

Bronz Çivi

Kat. No:637 **Lev. No: 63**

2015, M2015/40

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlıdır. Baş kısmı bir miktar kalın bırakılmıştır. Gövde kısmı köşeli gövdeli ve kısmen korunagelmiştir. Olasılıkla bir mobilyada kullanılmış olmalıdır.

Bronz Çivi

Kat. No:638 **Lev. No: 63**

2015, M2015/69

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdeliridr. Gövde kısmı oldukça incedir. Baş kısmı ise mantar başlı çivileri andırır ancak küçüktür. Olasılıkla ahşap bir mobilyada kullanılmış olmalıdır.

Bronz Raptite Parçası

Kat. No:639 **Lev. No:**

2015, M2015/72

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye oldukça korunmuş haldedir. Baş kısmı yuvarlaktır. Gövde kısmı kısmen kırık olarak günümüze ulaşmıştır.

Bronz Raptite Parçası

Kat. No:640 **Lev. No: 61**

2015, M2015/95

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış raptiye oldukça deforme haldedir. Mantar başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kısadır. Bu nedenle raptiye olarak adlandırılmıştır. Gövde kısmı ortadan büklümlüdür.

Bronz Çivi

Kat. No: 641

2015, M2015/121

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça incedir. Baş kısmı ise mantar başlı çivileri andırır ancak küçüktür. Olasılıkla ahşap bir mobilyada kullanılmış olmalıdır.

Çivi

Kat. No:642 **Lev. No:**

2016, M2016/16

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi yuvarlak başlı ve köşeli gövdelidir. Gövde kısmı oldukça kalın tutulmuştur.

Çivi ve Ahşap Parçaları

Kat. No:643 **Lev. No:**

2016, M2016/98, 2016/M10

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çivi özellikle kataloğa eklenmiştir. Baş kısmı eksik olsada mezar buluntusu olması ve gövdesi ile çevresinden toplanan ahşap parçaları ile ele geçmiş olmasından ötürü önemlidir. Mezar 10 Birey 1-2 ye ait olan mezarın açılması sırasında toplanan 7 adety çividen biridir. Köşeli ködesi ve korunmuş uzunluğu ile bize mezar çivileri hakkında veriler sunmaktadır.

II.3.B. AHŞAP KAPI VE PENCERELERE AİT BAĞLAYICILAR

Filiseler çivili halkalardır. Oransay, filiseleri saplamalı ve çift kancalı olmak üzere, çivilerine göre iki gruba ayırmaktadır çift kancalılarda, halkaya geçen iki uçu sivri çubuk ikiye katlanarak çivi haline getirilir. (Oransay, 2006, s. 136)

Halkalar ise ahşap kapı ve bencerelerde tutamak amaçlı, kilitleme amaçlı kullanılan unsurlardır. Daha büyük boyutlu halkaların bu amaçla kapılarda kullanılmış olabileceği düşünülürken ayrıca bu tür büyük boyutlu halkaların hayvanları bağlamada da kullanıldığı bilinmektedir.

Kenetlerde mimari kurgu içinde kapılarda sövelerde mimari bağlayıcı olarak kullanılmaktadırlar.

Resim 108 Kilise içindeki mimari plastikler üzerinde yer alan kenet yuvaları.

Ayrıca kurşun bağlayıcılar Kadıkalesi kilise kompleksi ve diğer yapılarda sütunlar ve kapılarda yer alan kenetlerin yuvaya sabitlenmesinde kullanılmışlardır.

Resim 109 Kurşun bağlayıcıların kullanımına örnek.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunan 58 adet halka, filise, kenet ve diğer bağlayıcılar kataloğumuzda yer almaktadır.

Tüm bu parçalar anıtsal kilise ve sonradan eklenen yapı toplulukları dikkate alınarak 11-13. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir.

Halka Bağlayıcı

Kat. No: 644 **Lev. No: 63**

2001, M2001/09

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış halka ve kenet çivisi bir arada bulunmuşlardır. Çivi demir halkaya uç kısmından bükülerek bağlanmış ancak hareket halinde kalabileceği şekilde serbest bırakılmıştır.

Bronz Halka

Kat. No:645 **Lev. No: 53**

2002, M2002/20

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka deforme halde günümüze ulaşmıştır. Halkanın bir ucundaki perçin yeri açılmıştır. Bu perçin yerinin tam karşısında yer alan yüzey halkanın diğer yüzeylerinden daha ince bir forma sahiptir. Bu noktadan aşındığı anlaşılan halkanın bağlayıcı malzemeler arasında, hatta küçük boyutuna bakılarak belki zincire ait bir parça olduğu düşünülebilinir.

Bronz Halka

Kat. No:646 **Lev. No: 63**

2002, M2002/29

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka tüm haldedir. Oldukça iyi korunmuştur. Boyutları göz önüne alındığında yapısal değil, daha ziyade ahşap bir kutu, belki kemer bağlama adına kullanılmış olduğu düşünülmektedir.

Demir Halka

Kat. No:647 **Lev. No: 63**

2003, M2003/11

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış halka oldukça deforme haldedir.

Demir Bağlayıcı

Kat. No:648 **Lev. No:**

2003, M2003/17

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzeme uç kısmında damla şeklinde bir halka kısma sahiptir. Demir kollar bu damlayı yaptıktan sonra büklümlenerek devam etmektedir.

Demir Halka ve Filise

Kat. No:649 **Lev. No: 63**

2003, M2003/19

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış hakla kare kesitlidir. Halkaya bağlı filise yuvarlatılmış ve oldukça yassı dikdötgen formu ile korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, Kat: İ21, s.254); (Jacobi 1977, s. 78, Lev. 29, Res. 14); (Kazanski 2003, s.57, Lev. 33, Res. 1).

Demir Kenet

Kat. No:650 **Lev. No: 66**

2003, M2003/19

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış bağlayıcının gövde bölümü dikdörtgen ve yassı formdadır. Uç kısmı daire formlu ve yassıtılmış biçimde günümüze ulaşmıştır. Malzeme oldukça deforme haldedir ve gövde kısmından kırıktır. Olasılıkla daire biçimli uç kısmı kenet yuvası içine giren ve kurşun ile sabitlenen bölümü oluşturmaktaydı.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, Kat: H47, s.246); (Devreker ve Waelkens 1984, s. 66, Res. 119).

Demir Hatıl Bağlayıcı (?)

Kat. No:651 **Lev. No: 66**

2003, M2003/24

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzeme uzun tutulmuş, yuvarlak formlu bir demirin ortadan bükülerek bir halka yapılması ve sonrasında kenarlarda kalan fazlalık demir uçların birbirine büklümlenmesi ile oluşmuştur.

Bronz Halka

Kat. No:652 **Lev. No:**

2003, M2003/42

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka yuvarlak formludur. Oldukça deforme halde ve yarım olarak ele geçirilmiştir.

Demir Menteşe ve Filise

Kat. No:653 **Lev. No: 65**

2003, M2003/76

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise halka kısımlarından birbirlerine geçirilmiş ve ahşaba monte edilmiş olan filisenin uçların ahşaba sabitlenmesi sağlanmış olmalıdır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, Kat: İ13); (Gültekin 2012, 28, Kat. No. 56).

Demir Filise Çİvisi

Kat. No:654 **Lev. No:**

2003, M2003/76

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivisi oldukça deforme halde bulunmuştur. Halka bölümü oluşturulduktan sonra ikiye katlanmıştır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 255, Kat: İ22); **(**Sharp, 2011, s. 76, Res. 46).

Demir Menteşe Filise

Kat. No:655 **Lev. No: 65**

2004, M2004/77

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise halka kısımlarından birbirlerine geçirilmiş ve ahşaba monte edilmiş olan filisenin uçları ahşaba sabitlenmesini sağlanmış olmalıdır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, Kat: İ13)

Bronz Halka

Kat. No:656 **Lev. No: 64**

2004, M2004/88

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış hala kırık biçimde bulunmuştur. Halkanın yuvarlak gövde formuna karşın kesiti daha yassı tutulmuştur. Bu hali ile ahşap bir kutu ya da kapı ve pencere gibi noktalarda tutma kısmı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Bronz Halka

Kat. No:657 **Lev. No: 63**

2004, M2004/97

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka yuvarlak kesitlidir. Ahşap bir kutu ya da kapı ve pencere gibi noktalarda tutma kısmı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Bronz Halka

Kat. No:658 **Lev. No: 63**

2005, M2005/07

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halkanın gövdesi yuvarlak kesitlidir.

Demir Bağlayıcı (?)

Kat. No:659 **Lev. No: 66**

2005, M2005/07

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış buluntu dikdörtgen formlu bir demirin işlenmesi ile yapılmıştır. Dikdörtgen gövde bir noktada kalınlaşır ve sonra aynı incelir. Son kısımda bir bağlantı halkası ile sonlanmış ve bu bağlantı halkasına da yine demir malzemeden yapılmış ay şeklinde bir halka eklenmiştir.

Bronz Halka

Kat. No:660 **Lev. No: 63**

2005, M2005/31

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka yarım olarak bulunmuştur. Kesiti daha yassı tutulmuştur. Bu hali ile ahşap bir kutu ya da kapı ve pencere gibi noktalarda tutma kısmı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Demir Halkalar ve ve Ara Bağlantı Çivisi

Kat. No:661 **Lev. No: 63**

2005, M2005/58

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış iki adet dikdörgen kesitli halka birbirine bir çivi ile bağlanmıştır. Çivinin başı bir halkanın gövdesinde bulunan dairesel boşluğa perçinli halde iken diğer halkaya çivinin uç kısmı döndürülerek bağlanmıştır.

Menteşe ve Filiseler

Kat. No:662 **Lev. No: 65**

2005, M2005/78

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivileri halka kısımlarından birbirine tutturularak menteşe olarak kullanımları sağlanmış olmalıdır. Mazeme son derece deforme haldedir.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, Kat: İ13, 251).

Kasnak

Kat. No:663 **Lev. No: 66**

2006, M2006/11

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Kare formludur.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 272, Kat: J4); (Jacobi, 1977, s. 74, Taf. 23, N. 36–38).

Bronz Halka

Kat. No:664 **Lev. No: 64**

2006, M2006/23

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka günümüze bır kısmı eksik olarak ulaşmıştır. Kesiti dikdötgen formludur. Yassıtılmış gövde formu sebebi ile ahşap kutu, kapı veya pencerelerde tutamak olarak kullanılmış olabilir.

Bronz Halka

Kat. No: 665 **Lev. No: 64**

2006, M2006/40

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka yuvarlak kesitlidir. Gövdede kısmen korozyona bağlı dökülmeleri vardır.

Demir Halka

Kat. No:666 **Lev. No: 64**

2006, M2006/41

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış halka oldukça deforme haldedir. Yer yer gövdede dökülmeler mevcuttur.

Filise Çivileri

Kat. No:667 **Lev. No: 66**

2006, M2006/103

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivileri halka kısımlarından birbirine tutturulmuştur.

.

Filise Çivileri

Kat. No:668 **Lev. No: 66**

2006, M2006/107

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivileri olduklça deforme haldedir. Çivilerin halka kısımları birbirine geçirilmiş haldedir.

Demir Halkalar ve ve Ara Bağlantı Çivileri

Kat. No:669 **Lev. No: 64**

2005, M2005/58

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış iki büyük halka demirden yapılmış ve her iki ucuda halka şeklinde sonlanan parçalar ile birbirine bağlanmıştır.

Bronz Halkalar

Kat. No:670 **Lev. No: 64**

2007, M2007/06

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış 2 adet halka bir arada bulunmuştur. Her ikside yuvarlak kesitli halkalardır. Boyutları sebebi ile ahşap kutu, kapı veya pencerelerde tutamak olarak kullanılmış olabilir.

Demir Bağlayıcı

Kat. No:671 **Lev. No: 66**

2007, M2007/07

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış obje oldukça deforme halde günümüze ulaşmıştır. Mimari malzemeler içinde bağlayıcı kenet olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Bronz Halka

Kat. No:672 **Lev. No: 64**

2007, M2007/28

Tanımlama: Bronz halka kısmen eksik halde günümüze ulaşmıştır. Gövdesi dikdörtgen kesitlidir. Gövde formu sebebi ile sebebi ile ahşap kutu, kapı veya pencerelerde tutamak olarak kullanılmış olabilir.

Bronz Halka

Kat. No: 673 **Lev. No: 64**

2007, M2007/38

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ve oldukça korozyonludur. Gövdesi yuvarlak kesitlidir.

Bronz Halka

Kat. No:674 **Lev. No: 64**

2007, M2007/45

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka kısmen kırık ve eksiktir. Gövdesi dikdörtgen kesitlidir. Formu sebebi ile ahşap kutu, kapı veya pencerelerde tutamak olarak kullanılmış olabilir.

Demir Menteşe ve Filise

Kat. No:675 **Lev. No: 65**

2008, M2008/27

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filiseler halka kısımlarından birbirlerine geçirilmiş ve ahşaba monte edilmiş olan filisenin uçları ahşaba sabitlenmesi sağlanmış olmalıdır.

Bronz Halka

Kat. No:676 **Lev. No: 64**

2008, M2008/30

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka oldukça korozyonludur. Yuvarlak formlu ve gövdesi yuvarlak kesitlidir.

Demir Halka

Kat. No:677 **Lev. No: 64**

2009, M2009/01

Tanımlama: Demir malzemeden yapılan halka oldukça deforme halde bulunmuştur. Gövdesi yuvarlak kesitlidir.

Filise

Kat. No:678 **Lev. No: 65**

2009, M2009/12

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivisi oldukça deforme halde bulunmuştur. Halka bölümü oluşturulduktan sonra iki katlanmıştır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 255, Kat: İ22); **(**Sharp, 2011, s. 76, Res. 46).

Kurşun Bağlayıcı

Kat. No:679 **Lev. No: 66**

2009, M2009/15

Tanımlama: Melzeme 2009 yılında Güney Şapel kazısı sırasında impostların ortaya çıkması sırasında bulunmuş ve sonrasında impostların üzerinde demir kenetlerin sabitlenmesi sırasında kullanılan kurşun parçalarına ait olduğu anlaşılmıştır.

Bronz Halka Parçası

Kat. No:680 **Lev. No: 64**

2009, M2009/28

Tanımlama: Bronz halka yarısı eksik halde bulunmuştur. Gövdesi dikdörtgen kesitlidir.

Demir Halka ve ve Ara Bağlantı Çivileri

Kat. No:681 **Lev. No: 64**

2009, M2009/88

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış halka dikdötgen kesitlidir. Bir yüzünde açılmış bir delik yer alır. Bu deliğe yerleşmiş bir çivi vardır. Demir malzemeden yapılmış çivinin baş kısmı konik biçilidir. Gövde kısmı köşeli gövdelidir ve gövde kısmından büklümlüdür.

Filise

Kat. No:682 **Lev. No: 65**

2009, M2009/109

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivisi tek olarak bulunmuştur. Oldukça korozyonludur ve yer yer malzeme dökülmeleri mevcuttur.

Bronz Halka Parçası

Kat. No:683 **Lev. No: 64**

2010, M2010/03

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halkanın bir ucu açıktır. Olasılıkla bu kısım diğer halkaya ya da bir arada kullanıldığı malzemeye perçinlendiği ksımdır. Küçük boyutuna bakılarak belki zincire ait bir parça olduğu düşünülebilinir.

Bronz Halkalar

Kat. No:684 **Lev. No: 64**

2010, M2010/03

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halkalar bir arada bulunmuştur. Biri daha küçük biri daha büyüktür. Küçük olan yuvarlak gövde kesitine, büyük olan ise dikdörtgen kesite sahiptir.

Bronz Halkalar

Kat. No:685 **Lev. No: 64**

2010, M2010/93

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halkanın perçin kısmı açık haldedir. Olasılıkla bu kısım diğer halkaya ya da bir arada kullanıldığı malzemeye perçinlendiği ksımdır. Küçük boyutuna bakılarak belki zincire ait bir parça olduğu düşünülebilinir.

Demir Zincir Parçası

Kat. No:686 **Lev. No: 66**

2010, M2010/97

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış zincir üç boğumdan oluşmaktadır. Boğumlardan biri "s" biçimindedir. Diğer zincir halkaları ise merkezden hafifçe bükülmüş biçimdedir.

Bronz Halka

Kat. No:687 **Lev. No: 64**

2011, M2011/16

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka tüm haldedir. Gövde formu yuvarlak kesitlidir.

Bronz Halka

Kat. No:688 **Lev. No: 64**

2011, M2011/46

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış halka yuvarlak formlu ve gövdesi de yuvarlak kesitlidir.

Filise

Kat. No:689 **Lev. No: 65**

2012, M2012/24

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivisi tek olarak bulunmuştur. Oldukça korozyonludur ve yer yer malzeme dökülmeleri mevcuttur.

Kurşun Bağlayıcı

Kat. No:690 **Lev. No: 66**

2012, M2012/31

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış bağlayıcı barındırdığı içi boş ve yüksek kenarlı formu ile olasılıkla bir sütun kaidesi veya bir eşik taşında bağlayıcı olarak kullanılmış olmalıdır.

Demir Halka

Kat. No:691 **Lev. No: 64**

2012, M2012/153

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış olan halka yuvarlak formlu ve dikdörtgen kesitlidir. Oldukça korozyonlu durumdadır. Yer yer malzeme dökülmeleri vardır.

Demir Bağlayıcı

Kat. No:692 **Lev. No: 66**

2012, M2012/200

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış bağlayıcı bir filise çivisine benzer ancak bulunduğu şekil ile düşündürücüdür. Saplama kısımlarından biri düz bir halde iken diğer saplama kısmı uç kısmından bükülü ve daha eğik haldedir. Kullanım amacına bağlı olarak malzemenin bir ucunun duvar içinde diğer ucunun ise dışarda kanca vazifesi görecek şekille kullanıldığı düşünülmektedir.

Demir Halkalar ve Ara Bağlantı Çivileri

Kat. No:693 **Lev. No: 65**

2012, M2012/236

Tanımlama: İki yuvarlak demir halka kare dörtgen kesitli bir gövdeye sahiptirler. Her iki halkaya bağlanmış ara parçaların bir ucu halkaya bağlanacak şekilde bükülmüş diğer ucu ise bu ara parçaları bir arada tutmayı sağlayan diğer bir parça ile birleşik durumdadır. Malzeme oldukça korozyonlu ve yer yer malzeme kayıplarına sahiptir.

Demir Halkalar ve ve Ara Bağlantı Çivileri

Kat. No:694 **Lev. No: 65**

2012, M2012/236

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış iki halka yine demirden yapılmış ve bir ucu diğer halkada yer alan açıklığıa raptedilmiş diğer ucu ise diğer halkaya bükülerek bağlanmıştır. Malzeme oldukça bozulmuş olarak günümüze ulaşmıştır.

Kurşun Bağlayıcı ve Demir Zıvana Parçası

Kat. No:695 **Lev. No: 66**

2013, **M2013/230, Güney Yan Nef**

Tanımlama: Kurşun malzemeden oluşan bağlayıcı demir malzemeden yapılmış bir zıvana parçası ile birlikte bulunmuştur. Zıvanalar mimari unsurlara uygulanır iken eriyik kurşun malzeme ile sabitlenmektedirler. Bu şekilde kullanılmış olan bu zıvana parçası zamanla kullanıldığı yerden düşmüş olmalıdır.

Filise

Kat. No:696 **Lev. No: 65**

2013, M2013/300

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filise çivisinin halka bölümü oluşturulduktan sonra ikiye katlanmıştır. Uç kısımları ise dışa doğru dönüktür.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 255, Kat: İ22); **(**Sharp, 2011, s. 76, Res. 46).

Demir Zincir Parçası

Kat. No:697 **Lev. No: 66**

2013, M2013/351

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış zincir halkası ortadan basık yan yüzler yuvarlak formdadır. Gövdesi dikdörtgen kesitlidir. Oldukça deforme halde bulunmuştur.

Demir Filise ve Halka

Kat. No:698 **Lev. No: 65**

2014, M2014/149

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış halka dikdörtgen kesitlidir. Filise halkaya geçirilmiş ve uçları kapatılmıştır. Malzeme oldukça korozyonlu ve birbirine yapışık haldedir.

Bronz Filise

Kat. No:699 **Lev. No: 65**

2014, M2014/198

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış filise diğer örneklere göre daha ince bir yapıya sahiptir. Filise halkası damla biçimli ve kollar birbirine oldukça bitişik dikdörtgen kesitlidir. Uç kısımlar ise sivri uçla sonlanır ve dışa dönüktürler.

Demir Filise

Kat. No: 700 Lev. No: 65

2016, M2016/25

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış filiseler halka kısımlarından birbirlerine geçirilmiş ve ahşaba monte edilmiş olan filisenin uçları ahşaba sabitlenmesi sağlanmış olmalıdır.

Bronz Bağlayıcı Parçalar

Kat. No: 701 Lev. No: 66

2017, M2017/54

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış zincir halkaları elips formda oluşturulmuştur. Oldukça ince ve küçük oluşları ile ağır bir malzeme yerine daha hafif bir malzemeyi taşıdıkları düşünülmektedir.

II.3.C. KANCALAR

Kanca

Kat. No:702 **Lev. No: 67**

2002, M2002/33

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kanca ucu oldukça uzun tutulmuştur. Kancanın geçme noktası en az 2 cm. kalınlığında bir yer olmalıdır: Aynı zamanda kanca ucunun büklümlü olmaması da çok ince bir yere takılmadığını düşündürmektedir. Bu açıdan bakıldığında kapı ya da pencereleri kilit mekanizmasına ait olabilir.

Kanca

Kat. No: 703

2003, M2003/06

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca dikdötgen kesitlidir. Her iki ucuda birbirinden farklı yönlere bakacak şekilde döndürülmüştür. Taşıyıcı ara bir parça olduğu düşünülmektedir.

Kanca

Kat. No: 704 **Lev. No: 67**

2003, M2003/35

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kanca oldukça deforme haldedir. Belkide bir halka bağlayıcısı olabilecek malzemenin alt kısmı bükülmüş üst kısmı ise kırık ama yuvarlak formludur.

Kanca

Kat. No: 705 **Lev. No: 67**

2004, M2004/20

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kanca oldukça korozyonludur. Üst kısımda olasılıkla bağlantı için bir delik yer

almaktadır. Ancak korozyon sebebi ile görülememektedir. Alt kısmı ise yuvarlatılarak kanca şeklini almıştır.

Kanca

Kat. No: 706 **Lev. No: 67**

2005, M2005/28

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kanca oldukça deforme halde bulunmuştur. Uzun ve dikdörtgen kesitli bir gövdeye sahiptir. Gövde kısmen geriye doğru bükülmüştür. Uç kısmı ise içe doğru oldukça bükülmüş ve kanca kısmı oluşturulmuştur.

Kanca

Kat. No: 707 **Lev. No: 67**

2005, M2005/46

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kanca ucu ince ve kare kesitli bir gövdeye sahiptir. Uç kısmı düz bir şekilde yuvarlatılarak kanca kısmı oluşturulmuştur. Kanca kısmının genişliğine bakıldığında malzemenin geçeceği parçanın en az 2,5 cm. kalınlığa sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle kancanın ahşap kapı kilidinde yardımcı eleman olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Kanca

Kat. No: 708 **Lev. No: 67**

2005, M2005/62

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kancanın gövdesi dikdörtgen kesitlidir ve uçtan üst kısma doğru incelerek devam eder. Üst kısım kırık halde bulunmuştur. Alt kısımda içe doğru bükülmüş kanca bölümü yer almaktadır. Oldukça dar olan bu kısıma çok ince bir halka veyahut çok ince bir zincir geçirilebilir olduğu düşünülmektedir.

Kanca (?)/ Zincir Halkası (?)

Kat. No: 709 **Lev. No: 67**

2009, M2009/72

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzeme oldukça deforme halde ve korozyonludur. Gövdede çok faza malzeme kaybı bulunmaktadır. "s" biçimli gövde uçlarda farklı yöne bükülerek oluşturulmuş kancalar barındırmaktadır. Malzemenin olasılıkla bir ara taşıma parçası veya oldukça malzeme kaybına bağlı bir zincir halkası olduğunu düşünmekteyiz.

Kanca Parçası

Kat. No: 710 **Lev. No: 67**

2011, M2011/15

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzeme kırık haldedir. Yuvarlak kesitli bir gövdeye sahip kancanın Kadıkalesi'nde bulunan ve daha önceki bölümlerde kiliseye ait olabilecek aydınlatma gereçlerindeki kanca bitişleri ile benzerlik göstermektedir. Malzemenin uç kısmı minik bir topuz ile sonlanır. Ancak oldukça deforme olmuş durumdadır.

Kanca Parçası

Kat. No: 711 **Lev. No: 67**

2011, M2011/17

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kanca parçası oldukça deforme halde ve kırık olarak bulunmuştur.

Kanca

Kat. No: 712 **Lev. No: 67**

2011, M2011/410

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kancanın bir ucu daha düz ve sivridir. Bu bölümün olasılıkla yapısal malzeme içine rapt edilerek açıkta kalan kısmın taşıyıcı bir kanca olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Kanca Parçası

Kat. No: 713 **Lev. No: 67**

2012, M2012/18

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzeme kırık haldedir. Dikdörtgen kesitli bir gövdeye sahip kancanın Kadıkalesi'nde bulunan ve daha önceki bölümlerde kiliseye ait olabilecek aydınlatma gereçlerindeki kanca bitişleri ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Malzemenin uç kısmı sivrilerek sonlanır. Ancak oldukça deforme olmuş durumdadır.

Kanca Parçası (?)

Kat. No: 714 **Lev. No: 67**

2012, M2012/133

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca parçası olduğunu düşündüğümüz malzeme kırık halde bulunmuştur. Diğer örneklerden farklı olarak kanca kısmı yuvarlak değil dirsek verecek biçimde keskin bir dönüş yapmaktadır. Gövdesi yuvarlak kesitlidir.

Kanca Parçası

Kat. No: 715 **Lev. No: 67**

2012, M2012/242

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca ucu kırık haldedir. Yuvarlak kesitli bir gövdeye sahiptir. Uç kısmı dışa doğru bükülmüş ve kanca kısmı oluşturulmuştur.

Kanca

Kat. No:716 **Lev. No: 67**

2017, M2017/48

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kanca oldukça küçük ve ince bir malzemedir. Üst kısım yuvarlatılarak damla biçimli halka oluşturulmuştur. Gövdesi yuvarlak kesitlidir. Uç kısım sivri bir biçimde sonlanır ve içe doğru bükülmüştür. Kancanın narin yapısına bakıldığında hafif şeylerin taşınması amacıyla kullanılmış alacağını düşünmekteyiz.

Kanca

Kat. No:717 **Lev. No:67**

2018, M2018/120

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kancanın bir ucu sivri ve kısmen dışa dönüktür. Diğer ucu ise yassı ve bir yere geçerek raptedilecek şekilde gövdeye göre daha ince tutulmuştur.

II.4. ÜRETİMLE İLGİLİ BULUNTULAR
II.4.A. KALIPLAR

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 6 adet kalıp bulunmuştur. Bu kalıplardan 1 adeti ikona kalıbıdır. (Bkn. Kat. No. 702). Oldukça özenli bir işçiliğe sahip kalıp döküm tekniğinden ziyade, ince madeni bir levhanın üzerine konulup çekiçlenmesi yöntemi ile kullanılıyor olmalıdır.

Kat. No. 703-704-705 ve 707 ise kuyumculukda kullanılan kalıplardır. Özenli işçiliğe sahip bu kalıpların karşı parçaları henüz bulunamamıştır. Ancak bu kalıpların varlığı Kadıkalesi'nde gezici ustaların varlığını kanıtlamaktadır.

Kat. No. 706'daki örnek ise bir el kalıbıdır. Bu kalıp karşılıklı iki kevhadan oluşmaktadır. Levhalardan biri tüm diğeri ise parçalar halinde kırık olarak bulunmuştur.

İkona Kalıbı

Kat. No:718 **Lev. No: 68**

Tanımlama: 2007 yılında bulunan ikon kalıbı üzerinde herhangi bir kanal yer almamaktadır. Yüzeye işlenmiş figürlerin derinliği ise oldukça azdır. Bu da bize kalıbın dövme ve baskı yöntemleri ile kullanılmış olduğunu düşünürmektedir. Bu tür uygulamalarda kullanılan altın, gümüş ve bakır gibi ince levhalar kalıbın üzerine yerleştirilir ve küçük vuruş darbeleri ile levhanın kalıpta yer alan şekli alması sağlanır.

Serpantin taşından yapılmış olan kalıp dikdörtgen formludur ve her iki yüzü ile dar yüzünde detaylı kazınmış figürler yer alır. Bir yüzünde "Theotokos" Bakire Elaousa yer

almaktadır. Meryem burada bir maphorion giymiş kucağında bebek İsa'yı taşımaktadır. Her ikisi yanak yanağa tasvir edilmişlerdir.

Diğer geniş yüzde ise Hagios Georgios'u atının üzerinde görmekteyiz. Elindeki kılıç ile alt kısımda tam seçilemeyen ve kırık olan bölümde yer alan olası ejderhayı öldürme sahnesini görmekteyiz.

Yan dar yüzde ise üstte bir Başmelek yer almakta ancak yazıtı okunamadığı için tam tanımlama yapılamamaktadır. Altta ise Aziz olduğu tahmin edilen ve kısmen "Hagios" olarak okunan bir kelime görülmektedir. Ancak bu kısım oldukça kırık ve hasarlıdır.

Yapılan çalışmalarda bu şekildeki kalıplarda üretilmiş örnekler yayınlarda olmakla birlikte bu şekilde bir ikona kalıbına rastlanamamıştır.[31]

Küpe Kalıbı

Kat. No: 719 **Lev. No: 69**

Tanımlama: Arduvaz taşından yapılmış küpe kalıbının her iki yüzündede küpe kalıp yuvaları yer alır. Bu da kalıbın her iki yüzünün kullanımına bağlı olarak aslında orta parça olduğunu ve her iki yüzüne gelecek iki ayrı levhanın olduğunu gösterir. Kalıpta yer alan

[31] İkona kalıbı ilk kez ayrıntılı olarak Prof. Dr. Zeynep Mercangöz taradfından "Ostentatious Life in Byzantine Province Soma Selected Pieces From Finds of Excavation in Kuşadası, Kadıkalesı/Anaia" 2010 yılında Mainz' de bir bildiri ile tanıtılmıştır. **(Mercangöz Z. , 2010, s. 191-193)**

bezemelerin ince işçiliği bu kalıpların altın ya da gümüş küpe üretimi için yapılmış olduklarını düşündürmektedir.[32]

Benzer Örnekler: (Berger, s. 141, Res. 3).

Küpe Kalıbı

Kat. No: 720 Lev. No: 69

Tanımlama: Arduvaz küpe kalıbı tek levha olarak bulunmuştur. Karşılığı olan levha ele geçirilememiştir. Taşın yüzeyine oyulmuş yarı küresel gövdeli küpenin ince bir işçiliğe sapih olduğu anlaşılmaktadır. Küpenin uç kısımlarında ise sekiz adet topçukla sonlandığı görülmektedir. Halka kısmı ise yarım ay şeklindedir ve uç kısmındaki kanca noktası da görülmektedir. Bu şekildeki ince işçiliğe sahip bir malzemenin ancak altın ve gümüş küpe yapımında kullanıdığı düşünülmeltedir. G: 5,9 cm. Y: 4,9 K: 1,6 cm.[33]

Benzer Örnekler: (Dandridge ve Pevny, 1997, s. 315-316, Res: 215-216).

[32] Arduvaz küpe kalıbı ilk kez ayrıntılı olarak Prof. Dr. Zeynep Mercangöz tarafından 2007 yılında yayınlanan "Kalanlar, 12. ve 13. yüzyıllarda Türkiye'de Bizans" adlı kitapta ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir.

[33] Arduvaz küpe kalıbı ilk kez ayrıntılı olarak Prof. Dr. Zeynep Mercangöz tarafından "Kuşadası, Kadıkalesi /Anaia Kazısı: Bizans Döneminden Birkaç Küçük Buluntu" Byzantine Small Finds in Arche1ological Contexts (ed), B. Böhlendorf-Arslan-A. Ricci BYZAS 15 (2012), s. 223-232. adlı yayında ayrıntılı olarak tasvir edilmiştir.

Küpe Kalıbı

Kat. No: 721 Lev. No: 69

Tanımlama: Arduvaz küpe kalıbı kırık ve tek levha olarak bulunmuştur. Yüzeysel aşınmaların olduğu kalıp üzerindeki bezemeler ince bir işçiliğin ürünüdür. Bu nedenle bu kalıpda yapılacak parçaların altın ve gümüşten yapılacağı düşünülmektedir.

El Kalıbı

Kat. No:722 Lev. No: 69

Tanımlama: Arduvaz taşından yapılmış el kalıbı 2 parça halindedir. Bir parçası oldukça kırık durumdadır. Alt kısım her iki levhada da kırık olduğundan akıtma yuvaları görülmez.

Fibula Kalıbı

Kat. No: 723 Lev. No: 69

Tanımlama: Arduvaz taşından yapılmış kalup tek levha olarak bulunmuştur. Olasılıkla diğer levhada süslemeli diğer yüz yer almaktaydı.

II.4.B. İŞLİK ALETLERİ

İşlik Aleti (?)

Kat. No:724 **Lev. No: 70**

2001; M2001/11

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış aletin uç kısmı sivri ve olasılıkla ahşap bir sapa geçecek şekilde tasarlanmıştır. Gövde kısmı bıçak formunda üst yüzü daha geniş ancak alt yüzü sivridir. Gövde kısmı iki bölüm ile sonlanmaktadır. Bir tarafı kanca biçiminde yuvarlatılmış diğer tarafı ise köşeli ve sivridir.

Ahşap Alet Tutamak Apliği

Kat. No:725 **Lev. No: 72**

2002; M2002/58

Tanımlama: Bakır malzemeden yapılmış buluntu yuvarlatılarak silindir haline getirilmiş ortası açık ve bir yüzünde ahşaba perçinlenmesini sağlayacak çivi deliklerini içerir. Olasılıkla işlikte çalışılan ahşap bir sapa takılan ve ele zarar verilmesini önlemek isteyen bir zarf şeklinde kullanılmış olmalıdır.

Murç

Kat. No:726 **Lev. No: 70**

2004; M2004/37

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış murç kare kesitli gövdeye sahiptir. Üst kısım daha kalın alt uç kısmı ise sivridir.

Kazıma Aleti (?)

Kat. No:727 **Lev. No: 70**

2004; M2004/102

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ve ince kazımalar için kullanılmış olduğunu düşündüğümüz alet oldukça

uzun, köşeli gövdeli bir kesite sahiptir. Üst kısmı daha kalın alt kısmı ise kazıma amacıyla daha sivri yapılmıştır.

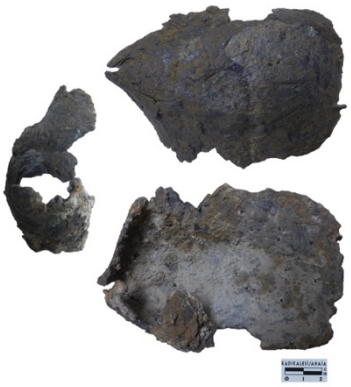
Camcı Çekici

Kat. No:728 **Lev. No: 70**

2006; M2006/54, Kale Giriş Kuzey Yapılar

Tanımlama: 1 adet işlik çekici. Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. İki ucu kullanılacağı yere uygun olarak farklı şekil ve boyutlardadır. Bir ucu daha küt, diğer ucu ise daha sivridir. Oldukça küçük boyutu sebebiyle metal ya da cam işliklerinde kullanıldığı düşünülebilir. Uzunluk:7.2 cm. Gen:1.3 cm.

Kül Küreği (?)

Kat. No: 729 **Lev. No: 71**

2006; M2006/57

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış obje iç bükeydir ve dikdörtgen forma sahiptir. Ayrıca kısa yan yüzlerden birinde ahşap bir sapa geçirilebileceği bir deliğe sahiptir. Küçük bir kürek şeklinde kullanılmış olabilir.

Kazıma Aleti (?)

Kat. No:730 **Lev. No: 70**

2007; M2007/54

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kazıma aleti (?) yuvarlak formlu bir gövdeye sahiptir. Üst kısımda ahşap bir parçanın geçeceği yuva yer alır. Alt kısım çok daha sivridir.

Taşçı Aleti

Kat. No:731 **Lev. No: 70**

2008; M2008/40

Tanımlama: İki ucu sivri şekilde yapılmış olan malzemenin merkezinde bir yere takılmasını sağlayacak dikdörtgen bir boşluk bulunmaktadır. Uzunluk 10.4 cm. genişlik 2.8 cm.

Kazıma Aleti (?)

Kat. No: 732 **Lev. No: 70**

2009; M2009/06

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış yuvarlak gövdeli kesite sahip malzemenin uç kısmı kanca şeklinde ve sivri formda sonlanmaktadır. Malzemenin uzunluğu 14.5 cm., çapı 0.6 cm. dir.

Bronz Alet Sapı Kaplaması[34]

Kat. No:733 **Lev. No: 72**

2009; M2009/23, Güney Şapel Ek Mekân

Tanımlama: Ahşap bir aletin tutma yerine takılan zarf biçimde şekil verilmiş plakanın üzerinde ahşaba monte edilmesini sağlayacak şekilde üç adet çivi deliği bulunmaktadır. Malzemenin uzunluğu 6 cm., çapı ise 1,5 cm. dir

[34] Daha önceki yıllarda yapılmış çalışmalarda bu malzeme bir müzik aleti olarak tanımlanmıştır (Bkn. İmrana-Altun, 2015, s. 104, Kat. 379) . Ancak parçanın yapılmış olduğu malzemenin kalitesi ve parçanın formu dikkate alındığında müzik aleti olması imkansızdır. Son derece bati bir biçimde şekillendirilip olası ahşap bir alet sapına monte edilen zarf sadece kullanımda kolyalık yaratmak amacı ile kullanılmış olmalıdır.

Taşçı Tarağı[35]

Kat. No:734 **Lev. No: 70**

2009; M2009/89, Dış Narteks

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış tarağın bir ucu yuva şeklinde açıklığa sahiptir. Diğer ucunda ise dört dişli kazıma bölümü yer alır.

Pota (?)

Kat. No:735 **Lev. No: 71**

2009; M2009/236

Tanımlama: Üçgen formlu demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin yan yüzleri yükseltme tekniği ile şekillendirilmiş, her bir üçgen köşe dışa doğru akış sağlayacak biçimde daha yuvarlak hale getirilmiştir. Özellikle eşkenar üçgen formlu malzemenin üst köşesi bilinçli bir şekilde yuvarlatılarak açık bırakılmış gibidir. Bu malzeme ile bir arada bulunan sır ya da cam cürufları sebebiyle malzemenin pota olarak kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

Taşçı Aleti

Kat. No:736 **Lev. No:**

2010; M2010/236

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzemenin üst kısmı oldukça kalın ve kare kesitlidir. Alt kısma doğru giderek incelir ve alt uç oldukça sivri yapılmıştır.

[35] Kuşadası Kadıkalesi kazıları içinde daha önce yapılmış çalışmalar içinde (İmrana-Altun, 2015, s.132, Kat. 498) bu malzeme dokuma tarağı olarak değerlendirilmiştir. Ancak formuna ve benzer örneklere bağlı olarak bu mlezemenin taşçı aleti olduğu açıktır.

Bronz Alet Sapı Kaplaması

Kat. No:737 **Lev. No: 72**

2010; M2010/75

Tanımlama: Bronz alaşım plakadan yapılmış olan malzeme olasılıkla ahşap bir aletin sapına takılmak amacıyla yapılmıştır. Bir ucunun çapı daha büyük diğer ucu ise daha dar çapa sahiptir.

Kazıma Aleti(?)

Kat. No:738 **Lev. No: 70**

2011; M2011/42

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kazıma aleti oldukça ince bir forma sahiptir ve yuvarlak kesitlidir. Üst kısım daha kalın alt kısım ise çok daha incedir.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 289, Kat: K28); **(**Waldbaum 1983, 52, Pl. 12, 154); (Gültekin 2012, 25, Kat. No. 23).

Murç

Kat. No:739 **Lev. No: 70**

2011; M2011/42

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış murcun üst kısmı kare kesitli ve oldukça kalın gövdelidir. Alt kısım daha ince tutulmuştur ve kazıma amaçlı kullanılan kısım burasıdır. Kazıma aleti ile bir arada bıulunmuştur.

Maşa Parçası

Kat. No:740 **Lev. No: 71**

2012; M2012/43, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Maşa oldukça deforme halde ve bir kolu kırık bulunmuştur. Özellikle cam cürüfları ve cam parçaları ile bir arada bulunan maşanın cam yapımında kullanıldığı düşünülmektedir.

Maşa Parçası

Kat. No:741 **Lev. No: 71**

2012; M2012/47, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Cam cürüf ve cam parçaları ile bulunmuştur. Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış olan maşanın kolları kırık şekilde bulunmuştur. Oldukça korozyona uğramış olan malzemenin ölçüleri uzunluk 11.3 cm., maşa kolları genişlik 0.7 cm., kalınlık 1.2 cm. dir

Maşa Parçası

Kat. No:742 **Lev. No: 71**

2012; M2012/49, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Diğer maşa parçalarında olduğu gibi bu kırık maşa sapı parçası da cam cürüf ve cam parçaları ile bir arada bulunmuştur. Oldukça deforme halde ve malzeme kayıplarına sahiptir.

Keser Parçası

Kat. No:743 **Lev. No: 70**

2012; M2012/72, Kilise Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Cam cürüf ve cam parçalarının yoğun olarak geldiği Kuzey Yan Nef de doğu kısmında maşa parçaları ile bulunmuştur. Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Malzeme oldukça korozyona uğramış durumdadır. Yassı ve geniş ucu korunagelen malzemenin daha sivri olması gereken diğer ucu kırık durumdadır.

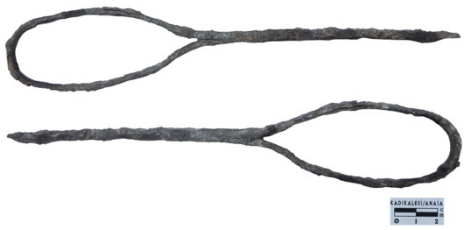
Maşa Parçası

Kat. No:744 **Lev. No: 71**

2012; M2012/49, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Oldukça deforme halde buşlunmuş maşa sapı demir malzemeden yapılmıştır.

Fırın Aleti (?)

Kat. No:745 **Lev. No: 71**

2012; M2012/100, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Cam cürüf ve cam parçaları ile bulunmuş ve demir malzemeden elle şekillendirme ile yapılmış malzemenin uç kısmı henüz sıcak iken kıvrılarak yuvarlatılmıştır. Diğer ucu ise sivri bir şekilde sonlanmaktadır. Cam üretiminde kullanılabilecek belkide camcı çubuğu olarak kullanılmış olmalıdır.

Taşçı Tarağı

Kat. No:746 **Lev. No: 70**

2012, M2012/101, Naos

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ve sonra yeniden ısıtılarak arka kısmında bir yuvarlak geçme yeri oluşturulmuş malzeme oldukça korozyonlu durumdadır. İnce ve yassıltılmış olan diğer ucunda kazımada kullanılacak üçgen biçimli sivri çıkıntılar yer alır. Ancak bu sivri uçların bir bölümü günümüze ulaşamamıştır.

Kazıma Aleti (?)

Kat. No:747 **Lev. No: 70**

2012; M2012/438

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış kazıma aleti (?) yuvarlak formlu bir gövdeye sahiptir. Üst kısımda ahşap bir parçanın geçeceği yuva yer alır. Alt ksım çok daha sivridir.

Fırın Aleti/Kazıyıcı (?)

Kat. No: 748 **Lev. No: 71**

2013; M2013/05

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ve oldukça deforme haldeki malzemenin bir ucu ahşap bir sapa geçecek şekilde yuva ile sonlanır. Kırık olan diğer kısım yassı ve üçgen biçimde açılır haldedir. Ancak devamı günümüze ulaşamamıştır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 281, Kat: K11); (Gaitzsch, 2005, s. 105, Taf. 19); (Jacobi, 1977, s. 69, Abb. 4).

Çapa

Kat. No:749 **Lev. No: 70**

2013; M2013/23

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış çapa oldukça deforme olmuş haldedir. Ahşap sapa geçeceği kısım kırıktır. Diğer ucu yassı üçgen formludur.

Eğe

Kat. No:750 **Lev. No: 71**

2013; M2013/220

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış dikdörtgen kesitli gövdeye sahip egenin üst kısmındaki tırtıklar nerede ise yok denecek kadar azdır. Malzeme oldukça korozyonlu ve dökülmelere maruz kalmıştır. Uç kısmı ahşap bir sapa geçecek şekilde daha sivridir.

Fırın Aleti (?)

Kat. No:751 **Lev. No: 71**

2013; M2013/325

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış malzeme oldukça deforme haldedir. Sap kısmı diksörtgen kesitlidir ve oldukça uzundur. Uç kısmı üçgen biçiminde ve oldukça yassıdır. Ancak uç kısım günümüze kırık olarak ulaşmıştır.

Pota

Kat. No:752 **Lev. No: 72**

2013; M2013/361

Tanımlama: Cürüf malzemeler ile bir arada bulunan pota içbükey formlu ve oldukça korozyonludur.

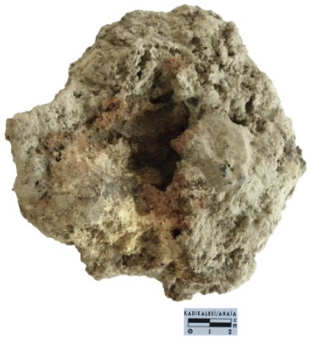

Pota

Kat. No:753 **Lev. No: 72**

2012; M2012/414, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Kuzey Nefde cam cürufları ile bir arada bulunmuş olan bu potalar ve uzun dikdörtgen köşeli metal çubuğun üretimde kullanılan potalar ve cam çubuğu olduğunu düşünmekteyiz.

Pota

Kat. No:754 **Lev. No: 72**

2012; M2012/444

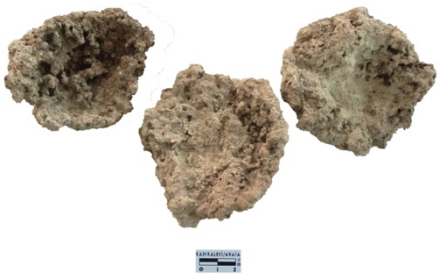
Tanımlama: Cürüf malzemeler ile birlikte bulunmuş olan malzeme içbükey şekilli ve ortası kısmen boş durumdadır. Oldukça korozyonludur.

Pota

Kat. No:755 **Lev. No: 72**

2012; M2012/489

Tanımlama: Cüruf parçaları ile bulunmuş olan üç adet pota iç bükey formludur. Oldukça deforme halde ve korozyonludur.

Pota

Kat. No:756 **Lev. No: 72**

2013; M2013/361

Tanımlama: Seramik malzemeden ve oldukça küçük boyutludur. Yayınlarda pota olarak tanımlanmaktadır. (Bakırtzi, 2002)

Benzer Örnekler: Bakırtzi, 2002, s.

Pota

Kat. No:757 **Lev. No: 72**

2005-2007-2008

Tanımlama: Farklı yıllar içerisinde bulunmuş olan seramik parçalardan ikisi kulplu ve kırık halde, bir örnek ise tüm formdadır. Bu buluntularında pota olarak kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

Murç

Kat. No:758 **Lev. No: 70**

2017; M2017/52

Tanımlama: Kazıma aleti ile bir arada bıulunmuştur. Demir malzemeden yapılmış murç kare kesitlidir. Üst kısmı kare, uç kısma doğru ise incelmektedir. Oldukça deforme halde ve malzeme kayıpları vardır.

Süzgeç/ Rende Parçası (?)

Kat. No: 758 **Lev. No: 71**

2020; M2020/01

Tanımlama: Kazıma aleti ile bir arada bıulunmuştur. Demir malzemeden yapılmış süzgeç düz bir plaka şeklindedir. Üzerinde düzenli sıralar halinde açılmış delikler mevcuttur.

II.4.C. İKİNCİ KEZ KULLANILMIŞ MALZEMELER

Kataloğumuzun bu bölümünde Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş olan ve bulundukları ya da temizlendiklerinde ikinci kez kullanım için kesilen parçalar değerlendirilmektedir. Kesilme ve bilinçli olarak kırma işlemlerinin çok net gözlendiği bu örneklerin kesilen parçalarının onarımlarda ya da eritilerek başka malzeme yapımında kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

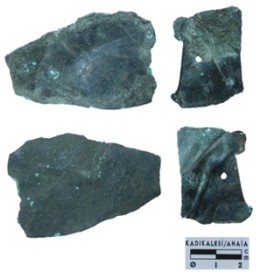
Kat. No:759 **Lev. No: 73**

2002; M2002/19

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ve levha olarak belkide aplik olarak kullanılmış parçalar üzeerinde kesme ve elle bükerek kırma izleri görülmektedir. Bu da bize malzemelerin yeniden kullanılmak adına kırılarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Kat. No:760 **Lev. No: 73**

2003; M2003/23

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış plakalar üzerinden birinde aplik olarak kullanılması için açılmış delik yer alır. Her iki plakada da kesme ve elle bükerek kırma izleri görülmektedir.

Kat. No:761 **Lev. No: 73**

2003; M2003/42

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış plakada kesme ve elle kırma izleri mevcuttur.

Kat. No:762 **Lev. No: 73**

2003; M2003/52

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ve bir arada bulunmuş plakalarda aplik olarak kullanılması için delikler yer almaktadır. 2 parçanın ağız kenarı olduğunu anladığımız dışa dönük dudak kısmı mecvuttur. En büyük

olan ve kap parçası olduğunu düşündüğümüz malzemenin üzerinde kapartma tekniği ile bezemeler yer alır. Tüm malzemelerde kesme ve elle bükerek kırma izleri mevcuttur.

Kat. No:763 **Lev. No: 73**

2004; M2004/78

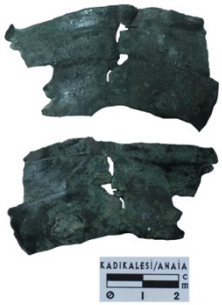
Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış plaka üzerinde kısmen seçilen ince kazıma ile yapılmış çizgisel bezemeler yer almaktadır. Bu parçada da diğerlerinde olduğu gibi kesme ve elle bükerek kırma izleri vardır.

Kat. No:764 **Lev. No:**

2005; M2005/101

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış belki de polykandilion zarfı olabilecek parçada da kesme işleminin yapıldığı görülmektedir.

Kat. No:765 **Lev. No: 73**

2005; M2005/101

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış belki de polykandilion zarfı olabilecek parçada da kesme işleminin yapıldığı görülmektedir.

Kat. No:766 **Lev. No: 73**

2008; M2008/38

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzemede kesme işlemine ait izler görülmektedir.

Kat. No:767 **Lev. No: 73**

2009; M2009/40

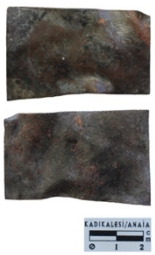
Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçada kesme ve elle bükerek kırmaya bağlı izler görülmektedir.

Kat. No:768 **Lev. No: 73**

2010; M2010/58

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzemede elle bükerek kırma izlerine rastlanmaktadır.

Kat. No:769 **Lev. No: 73**

2010; M2010/44

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça üzerinde kesme izlerine rastlanmaktadır.

Kat. No:770 **Lev. No: 73**

2010; M2010/96

Tanımlama: Çan parçasını olduğunu düşündüğümüz parçada da kesme izlerine rastlanmaktadır.

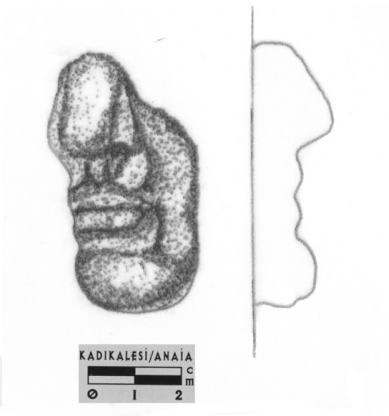
Kat. No:771 **Lev. No: 73**

2012; M2012/484

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış plakada kesme izlerine rastlanmaktadır.

II.4.D. ÜRETİME AİT ATIK MALZEMELER

Üretime ait olduğunu düşündüğümüz toplam 10 adet parça kataloğumuzda incelenmiştir. Bunlardan biri Kat. No. 774 de yer alan kurşun yüz parçasıdır. Ustanın hazırladığı kalıbı deneme amacı ile daha az masraflı olan kurşun malzeme ile deneyerek bu parçayı sonradan atık olarak attığı düşünülmektedir.

Resim 110 Kat. No. 774 kurşun yüz çizim.

Kat. No. 776 ise bronz malzemeden yapılmış olası bir sapa ait parçadır. Ancak parçanın üzerindeki çapakların temizlenmemiş oluşu bu parçanında uygun bulunmayıp atılan üretim artığı olduğunu düşündürmektedir.

Katalogda yer alan diğer örneklerden Kat. No. 777 ise bronz malzemeden yapılmış bir atık parçasıdır. Diğer örnekler ise kurşun malzemeden yapılmış atık parçalardır.

Kat. No:772 **Lev. No: 73**

2002; M2002/48, Kilise Ana Giriş Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Kurşu atık malzeme.

Kat. No:773 **Lev. No: 73**

2002; M2002/54, Kilise Ana Giriş Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Kurşun atık malzeme olasılıkla mimari elemanlar üzerinde bağlayıcı parçanın takılmasında kullanılmış olmalıdır.

Kat. No:774 **Lev. No: 74**

2005; M2005/86, Kilise Ana Giriş Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Kurşun yüz parçası yarım kalmış bir kalıp çalışması olarak karşımıza çıkar. Çüruf malzemeler ile birlikte ve üzeri cüruf ile kaplı halde bulunmuştur. Olasılıkla ustanın kalıp testine öncelikle kurşun malzeme ile yaptığı denemden arta kalın atık ürün parçasıdır.

Kurşun Atık Malzeme

Kat. No:775 **Lev. No: 73**

2007; M2007/46, Mescit Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Kurşun atık malzeme.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:776 **Lev. No: 74**

2007, M2007/59, Mescit Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntunun üzerinde kısmen boğumlar ile yapılmış süslemeler yer almaktadır. Her iki uçtanda kırık olan malzemede yer alan çapaklar ve boğumlar arasında kapalı kalan kısımlar bize malzemenin üretim hatası sebebi ile atık malzeme olduğunu düşündürmektedir.

Kat. No:777 **Lev. No: 74**

2009; M2009/236, Sarnıç

Tanımlama: Bronz üretim atığı malzeme.

Kat. No:778 **Lev. No: 74**

2010; M2010/105, Naos

Tanımlama: Kurşun Atık malzeme.

Kat. No:779 **Lev. No: 74**

2012; M2012/483, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Kurşun atık malzeme.

Kat. No:780 **Lev. No: 74**

2012; M2012/483, Kuzey Yan Nef

Tanımlama: Kurşun atık malzeme.

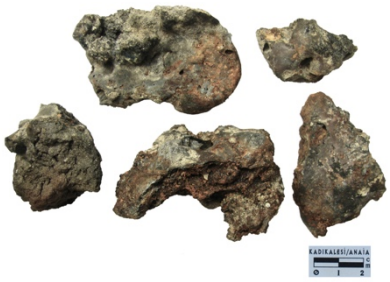

Kat. No: 781 **Lev. No: 74**

2017; M2017/52, Kilise Dışı Batı Mekanlar

Tanımlama: Kurşun atık malzeme. Belkide pithos onarım kenedi yapımı için kullanılmış olabilir.

4.E. CÜRUFLAR

Kat. No: 782 **Lev. No: 75**

2009; M2009/236, Güney Şapel Üzeri

Tanımlama: Demir cürüf parçaları.

Kat. No:783 **Lev. No: 75**

2005; M2005/142, Kale Ana Giriş Kuzey Mekân

Tanımlama: Bir arada bulunan demir cüruf parçaları.

Kat. No:784 **Lev. No: 75**

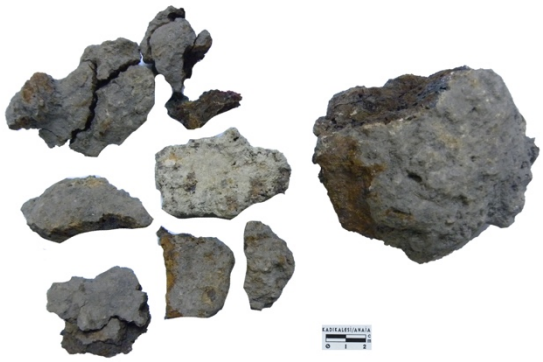
2005; M2005/143, Kale Ana Giriş Kuzey Mekân

Tanımlama: Bir arada bulunan demir cüruf parçaları.

Kat. No:785 **Lev. No: 75**

2009; M2009/172, Güney Şapel Üst Mekanlar

Tanımlama: Büyük cüruf parçaları.

Kat. No:786 **Lev. No: 75**

2009; M2009/213, Güney Şapel Üst Mekanlar

Tanımlama: Bir arada bulunmuş cüruf parçaları.

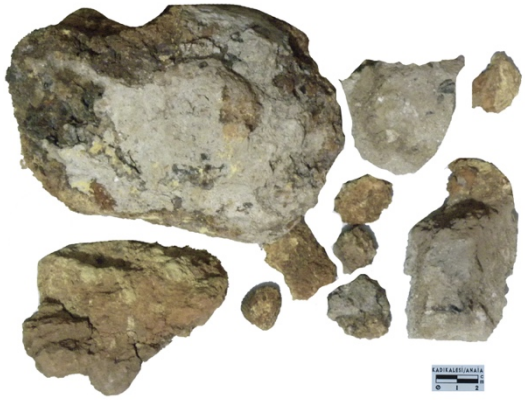
Benzer Örnekler:

Kat. No: 787 **Lev. No: 75**

2009; M2009/205, Dış Narteks

Tanımlama: Cüruf parçaları.

Kat. No: 788 **Lev. No: 75**

2009; M2009/205, Dış Narteks

Tanımlama: Cüruf parçaları.

II.4.F. KURŞUN AĞIRLIKLAR VE PİTHOS ONARIM KENETLERİ

II.4.F.1. ÜRETİMDE KULLANILAN AĞIRLIKLAR

Kuşadası kadıkalesi kazılarında üretimde kullanılmş olduğunu düşündüümüz kurşun ağırlıkların 20 adeti kataloğumuzda incelenmiştir.

Bu ağırlıkların birinci grubu dışbükey biçimli ağırlıklardır (Bkn. Kat. No. 774-777-778-780-781 vd.) bir diğer grubu ise küresel biçimli ağırlıklar oluşturur (Bkn. Kat. No. 776-788). Bunların dışında Kat. No. 775 ve kat. No. 779 da yer alan örnekler gibi farklı formda örneklerde mevcuttur. Kat. No. 779 da yer alan örnek kaynaklarda balık ağırlığı olarak geçmektedir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No:789 **Lev. No: 76**

2001, M2001/07

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak dışbükey kesitlidir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 790 **Lev. No: 76**

2002, M2002/21

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış ağırlık damla formludur. Sivri uç kısmında asılması için bir delik yer alır. Yassı bir forma sahiptir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 791 **Lev. No: 76**

2004, M2004/65

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış küresel formda ağırlık. Uç kısmında takılması için olması gereken halka kısmı kırıktır.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 792 **Lev. No: 76**

2004, M2004/65, Kale Giriş Kuzey Mekan

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak dışbükey kesitlidir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde kısmen seçilen çizgisel bezemeler yer alır.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 793 **Lev. No: 76**

2004, M2004/100

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde çizgisel bezemeler yer alır. İki çizgisel bezeme ile üç boğuma ayrılmış gövde süslemesi içermektedir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 794 **Lev. No: 76**

2005, M2005/56, Kale Giriş Kuzey Mekan

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış ağırlığın üst kısmında asılması için bir deilk yer alır. Dikdörgen fomludur ve çift katlıdır. Olasılıkla balık ağlarında kullanılmaktadır.

Kurşun Ağırlık

Kat. No:795 **Lev. No: 76**

2005, M2005/107

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. Kurşun ağırşağın çapı 1.8 cm. yüksekği 1.2 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 796 **Lev. No: 76**

2006, M2006/63

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde bezeme yer almamaktadır.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 797 **Lev. No: 76**

2007, M2007/11

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak dışbükey kesitlidir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde kısmen seçilen çizgisel bezemeler yer alır. Bronz ağırşağın çapı 1.6 cm., yüksekliği 1.2. cm.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 788 **Lev. No: 76**

2007**, M2007/30**

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak dışbükey kesitlidir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Kurşun ağırşağın çapı 2 m., yüksekliği 0.9 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 799 **Lev. No: 76**

2008, M2008/16, Sur Dışı

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak dışbükey kesitlidir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Kurşun ağırşağın çap 1.6 cm. yüksekliği 1.4 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 800 **Lev. No: 76**

2009, M2009/31, Yüzey

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. Kurşun ağırşağın çapı 2 cm. yüksekliği 1.2 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No:801 **Lev. No: 76**

2009, M2009/52, Yüzey

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. Kurşun ağırşağın çapı 1.3 cm. yüksekliği 0,9 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 802 **Lev. No: 76**

2009, M2009/52, Yüzey

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. Kurşun ağırşağın çapı 1.7 cm., yüksekliği 0.7 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 803 **Lev. No: 76**

2009, M2009/115, Yüzey

Tanımlama: Kurşun ağırlık küresel gövdelidir. Üst kısımda yer alan asma halkası kırıktır. Ağırlığın çapı 1.4 cm. yük 2.2 cm.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 804 **Lev. No: 76**

2013, M2013/248

Tanımlama: Kurşun ağırlık küresel formludur. Alt kısımdan basık daha düz bir yüzeye saiptir. Üst kısımda kazıma ile oluşmuş kare şeklinde çizgisel bezeme yer alır.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 805 **Lev. No:**

2015, M2015/17, Kilise Batı Yapılar

Tanımlama: Kare şekilli kurşun ağırlık.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 806 **Lev. No: 76**

2017, M2017, Kilise Batı Yapılaar

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. Kurşun ağırşağın çapı 1,7 cm. yüksekliği 1 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 807 Lev. No: 76

2018, M2018/122, Kilise Batısı Mekanlar

Tanımlama: Kurşun malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ağırşak konik gövdeli forma sahiptir. Merkezde asılması için yapılmış delik yer alır. Üzerinde bezeme yer almamaktadır. Kurşun ağırşağın çapı 1,7 cm. yüksekliği 0,8 cm. dir.

Kurşun Ağırlık

Kat. No: 808 Lev. No: 76

2018, M2018/122, Kilise Batısı Mekanlar

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış ağırlık üçgenler prizması şeklindedir. Üst kısmında asılması için yapılmış bir delik mevcuttur. Alt kısmı düz bir şekilde sonlanır. Dokuma tezgâhı ağırlığı olarak kullanılmış olabilir.

II.4.F.2. PİTHOS ONARIM KENETLERİ

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunan pithos onarım kenetlerinden 9 adet örnek kataloğumuzda incelenmiştir. Bu kenetler çatlayan ya da kırılan pithosların onarılrak yeniden kullanılmasına fırsat vermektedir. Onarım kenedi ile sağlamlaştırılan bu türdeki pithosların Kadıkalesi örneklerinde ayrıca dışarıdan sıvanarak da korumaya alındıkları görülmektedir.

Resim 111 Düşmüş bir pithos onarım kenedi ve pithosun diğer kullanım için onarımdan sonra sıvanması

Onarım kenetleri pithosların kullanımına bağlı olarak tarihlendirme önerisi içinde termino post quem düşünülerek 11. ve 13. yüzyıllar aralığına tarihlendirilmişlerdir.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 809 **Lev. No: 77**

2002, M2002/35

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pithos onarım kenedi parçası.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 810 **Lev. No: 77**

2005, M2005/54

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pithos onarım kenedi parçası.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 811 **Lev. No: 77**

2007, M2007/08

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış onarım kenedi pithos kasızı sırasında pithosun dış yüzeyinden kopmuş halde bulunmuştur. Üzerinde yer alan çizgisel izlerden bir alet yardımı ile pithosun yuvarlak gövdesi üzerine uygulandığı anlaşılmaktadır.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No:812 **Lev. No: 77**

2008, M2008/34

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış onarım kenedi pithos kazısı sırasında pithosun iç kısmında bulunmuştur.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 813 **Lev. No: 77**

2009, M2009/52

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış onarım kenedi pithos kazısı sırasında pithosun dış kısmında bulunmuştur.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 814 Lev. No: 77

2011, M2011/42

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış pithos onarım kenedi parçası.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 815 Lev. No: 77

2012, M2012/55

Tanımlama: Kurşun malzemeden pithos onarım kenedi.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 816 Lev. No: 77

2012, M2012/251

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış ve pithos kazısı çalışması sırasında iç kısımda bulunmuş pithos onarım kenedi.

Pithos Onarım Kenedi

Kat. No: 817 Lev. No: 77

2015, M2015/130

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış ve pithos kazısı çalışması sırasında iç kısımda bulunmuş pithos onarım kenedi.

II.5. SAVAŞ ALETLERİ

Ok uçlarının sınıflanması yapılırken ucun gövdeye sabitlenme şekline (saplamalı–soketli) veya yaprak/kanat/dilim sayısına bakılmaktadır. (Demirer, 2013, s. 53)

Kuşadası Kadıkalesi örnekleri arasında kataloğumuzda incelenmiş 46 adet ok ucu bulunmaktadır. Bu ok uçlarını kendi içinde üçgen biçimli ok uçları (Bkn. Kat. No. 803-804-810 vd.), yaprak şekilli ok uçları (Bkn. Kat. No. 807-811-812 vd.), kare kesitli ok uçları (Bkn. Kat. No. 806-813 vd) ve üç kanatlı ok uçları (Bkn. Kat. No.805-808 vd) olarak 4 grupta incelemeye çalıştık.

Kadıkalesi'nde bulunmuş olan kare kesitli ok uçları kaynaklarda 6-7. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler. (Demirer, 2013, s. 214, Kat: D8-D9; Henning 2007, 667, Taf. 2, 14; Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 10)

Diğr örnekler olan üçgen biçimli ok uçları ile yaprak şekilli ok uçları ise 10 ila 12. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler.

Ok Ucu

Kat. No: 818 **Lev. No: 78**

2002, M2002/05

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu üçgen biçimli sivri bir uca sahiptir. Uç kısmından sonra üçgen gövde daralarak devam eder ve ahşap parçaya takılacağı dairesel gövdeli geçme kısmı ile son bulur. Bu kısım kısmen kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 819 **Lev. No: 78**

2002, M2002/10

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucunun uç kısmı üçgen formludur. Uç kısmından sonra daralarak devam eder ve ahşap uca girecek yuvarlak profilli kısım ile sonlanır. Ahşap uca girecek kısım daha iyi korunmuş durumdadır.

Ok Ucu

Kat. No: 820 **Lev. No: 78**

2003, M2003/15

Tanımlama: Kare bir kesite sahip ok ucu uç kısma doğru daralmakta ve sivri bir biçimde sonlanmaktadır. Sap kısmı ise iyi korunmuş durumdadır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 214, Kat: D8-D9); (Henning 2007, 667, Taf. 2, 14); (Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 10).

Ok Ucu

Kat. No:821 **Lev. No: 79**

2004, M2004/66

Tanımlama: Yaprak biçimli ok ucu kırık halde günümüze ulaşmıştır. İki parça halideki ok ucunun ahşap parça ila bağlantı yapacağı bölümde kısmen kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No:822 **Lev. No: 78**

2005, M2005/19

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme halde ve malzeme kayıpları ile günümüze ulaşmıştır. Özellikle üçgen formlu uç kısmı oldukça deforme haldedir. Ahşap sapa gireceği kısım ise kısmen daha iyi korunmuştur.

Ok Ucu

Kat. No: 823 **Lev. No: 78**

2005, M2005/30

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu çok daha sağlam bulunmuştur. Üçgen formlu uç kısmında bir kırık yer alır. Gövde kısmı oldukça sağlamdır. Daralarak ahşap sapa geçeceği uç kısma doğru devam eder. Ahşap sapa geçeceği kısım kısmen kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 824 **Lev. No: 79**

2005, M2005/63

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu kısmen sağlam şekilde günümüze ulaşmıştır. Yaprak formlu ok ucunun ahşap kısma takılacağı bölüm kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 825 **Lev. No: 79**

2005, M2005/65

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme halde ve kırıktır. Yapılan restorasyon çalışmasında temizlenerek birleştirilmiştir. Yaprak formludur ve ahşaba takılması sağlanacak bölüm kısmen sağlamdır.

Ok Ucu

Kat. No: 826 **Lev. No: 78**

2005, M2005/90

Tanımlama: Diğer örneklerden farklı gövdede kare bir kesite sahip ok ucu uç kısma doğru daralmakta ve sivri bir biçimde sonlanmaktadır. Sap kısmı ise yine aynı şekilde sivri bir biçimde sonlanır. Sap kısımı iyi korunmuş durumdadır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 214, Kat: D8-D9); (Henning 2007, 667, Taf. 2, 14); (Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 10).

Ok Ucu

Kat. No: 827 **Lev. No: 79**

2007, M2007/35

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu diğer örneklere kıyasla daha büyüktür. Yaprak formludur ve uç kısmı kırıktır. Ahşaba takılmasını sağlayacak bölüm iyi korunmuştur.

Oldukça ince olan bu kısım ile ok ucu gövdesi arasındaki geçiş kısmında dışa taşkın daire formlu alan korunagelmiştir.

Benzer Örnekler: (Baykan, 2020, s. 59)

Ok Ucu

Kat. No: 828 **Lev. No: 78**

2009, M2009/20

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu sağlam bir şekilde günümüze ulaşmıştır. Üçgen formludur. Gövde kısmı oldukça sağlamdır. Daralarak ahşap sapa geçeceği uç kısma doğru devam eder. Ahşap sapa geçeceği kısım kısmen kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 829 **Lev. No: 79**

2009, M2009/22

Tanımlama: Demir malzemden yapılmış ok ucu oldukça deforme haldedir. Yaprak formlu ok ucunun ahşap kısma takılacağı bölüm kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 830 **Lev. No: 79**

2009, M2009/37

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme ve korozyonludur. Üçgen formlu ok ucu diğer üçgen formlu ok uçlarından biraz farklıdır. Bu malzemede üçgen kısmın köşe başlangıcı ok ucunun gövdesinin orta kısmından başlar ve daralarak ahşap uca bağlanacağı kısma kadar devam eder.

Ok Ucu

Kat. No: 831 **Lev. No: 79**

2009, M2009/142

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur. Her iki yüzündede merkezde ince bir çizgi şeklinde geçen bir şerit mevcuttur. Ahşabın gireceği yuva oldukça iyi korunmuştur.

Ok Ucu

Kat. No: 832 **Lev. No: 78**

2011, M2011/31

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu kısmen sağlam bir şekilde günümüze ulaşmıştır. Üçgen formludur. Daralarak ahşap sapa geçeceği uç kısma doğru devam eder. Ahşap sapa geçeceği kısım kısmen kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 833 **Lev. No: 79**

2012, M2012/31

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme haldedir. Yer yer malzeme kayıpları mevcuttur. Yaprak formludur. Ahşap ile birleşim noktası kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 834 **Lev. No: 79**

2012, M2012/61

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme ve korozyonludur. Gövde kısmında kırık ve malzeme kayıpları vardır. Ahşap ile birleşeceği kısım kısman sağlamdır.

Ok Ucu

Kat. No: 835 **Lev. No: 79**

2012, M2012/115, Kilise Kuzey Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemden yapılmış ok ucu oldukça deforme haldedir. Yaprak formlu ok ucunun ahşap kısma takılacağı bölüm kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 836 **Lev. No: 79**

2012, M2012/127, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur. Ok uçları arasında gövdede yer alan üçgen kısmın ahşaba takılacak bölümüne en yakın noktadan köşe yapmış olmasıyla farklıdır. Ok ucu gövdesinin son kısmında köşe yaptıktan sonra daralan ve sonra kısmen genişleyerek devam eden kısımda dışa taşkın bir halka mevcuttur. Bu halkadan sonra ahşap ile birleşeceği kısım yer alır.

Benzer Örnekler: (Borisov 1989, s. 117.fig.130).

Ok Ucu

Kat. No: 837 **Lev. No: 79**

2012, M2012/155, Alt Yapı Önü

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme ve korozyonludur. Üçgen formlu ok ucu diğer üçgen formlu ok uçlarından biraz farklıdır. Bu malzemede üçgen kısmın köşe başlangıcı ok ucunun gövdesinin orta kısmından başlar ve daralarak ahşap uca bağlanacağı kısma kadar devam eder.

Ok Ucu

Kat. No: 838 **Lev. No: 79**

2012, M2012/165

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur. Ok uçları arasında gövdede yer alan üçgen kısmın ahşaba takılacak bölümüne en yakın noktadan köşe yapmış olmasıyla farklıdır. Ok ucu gövdesinin son kısmında köşe yaptıktan sonra daralan ve sonra kısmen genişleyerek devam eden kısımda dışa taşkın bir halka mevcuttur. Bu halkadan sonra ahşap ile birleşeceği kısım yer alır.

Ok Ucu

Kat. No: 839 **Lev. No: 79**

2012, M2012/527

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça defoprme haldedir. Yer yer malzeme kayıpları mevcuttur. Yaprak formludur. Ahşap ile birleşim noktası kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 840 **Lev. No: 79**

2012, M2012/533

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur. Ok uçları arasında gövdede yer alan üçgen kısmın ahşaba takılacak bölümüne en yakın noktadan köşe yapmış olmasıyla farklıdır. Melzeme oldukça korozyonludur. Bu halkadan sonra ahşap ile birleşeceği kısım yer alır.

Ok Ucu

Kat. No: 841 **Lev. No: 79**

2013, M2013/66

Tanımlama: Demir malzemeden yapğılmış ok ucu yaprak formludur. Gövdenin son kısmına doğru dralır ve dışa taşkın halka kısımdan sonra ahşap ile birleşeceği bölüme geçiş yapar. Hem gövde hem ahşaba geçecek kısım kısmen iyi korunmuştur.

Ok Ucu

Kat. No: 842 **Lev. No: 79**

2013, M2013/212

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur ve oldukça deforme haldedir. Hem gövde hem de ahşap ile birleşeceği noktada kırıklar mevcuttur.

Ok Ucu

Kat. No: 843 **Lev. No: 79**

2013, M2013/351

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme haldedir. Yer yer malzeme kayıpları mevcuttur. Yaprak formludur. Ahşap ile birleşim noktası korunbagelmiştir.

Ok Ucu

Kat. No: 844 **Lev. No: 79**

2013, M2013/352

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur. Gövdenin son kısmından köşe yaparak daralır ve ahşap parça ile birleşeceği kısma geçiş yapar. Ahşaba geçiş yapılacak kısım kısmen genişleyerek sonlanır.

Ok Ucu

Kat. No: 845 **Lev. No: 78**

2014, M2014/144

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme ve baş kısmı kırık olarak bulunmuştur. Gövde kısmının son noktasından köşe yapan ok ucunun ahşap ile bağlantılı olacak kısmı korunmuştur.

Benzer Örnekler: (Borisov, 1989, s. 120, Fig. 136)

Ok Ucu

Kat. No: 846 **Lev. No: 79**

2014, M2014/147

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok üçgen formludur. Ok uçları arasında gövdede yer alan üçgen kısmın ahşaba takılacak bölümüne en yakın noktadan köşe yapmış olmasıyla farklıdır. Gövde kısmından sonra daralır ve halka biçimli bir bölümden sonra ahşap ile birleşeceği kısım yer alır.

Ok Ucu

Kat. No: 847 **Lev. No: 78**

2014, M2014/148

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça korozyonludur. Uç kısmı kırıktır. Üçgen formlu ok ucunun ahşap ile birleşeceği kısım kısmen korunagelmiştir.

Ok Ucu

Kat. No: 848 **Lev. No: 78**

2014, M2014/188

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucunun uç kısmı kırıktır. Üçgen formlu ok ucu ahşap ile birleşeceği noktaya doğru daralır burada dışa taşkın bir halkadan sonra ahşap uca takılacak bölüme geçiş yapar. Ahşaba bağlantı yapılacak kısım kısmen kırık haldedir.

Ok Ucu

Kat. No: 849 **Lev. No: 78**

2015, M2015/16

Tanımlama: Demir malzemeden üçgen formlu ok ucu oldukça deforme ve kırık haldedir. Gövdede ve ahşaba bağlanacağı kısımda malzeme kayıpları mevcuttur.

Ok Ucu

Kat. No: 850 **Lev. No: 78**

2015, M2015/33

Tanımlama: Diğer örneklerden farklı gövdede kare bir kesite sahip ok ucu uç kısma doğru daralmakta ve sivri bir biçimde sonlanmaktadır. Sap kısmı ise yine aynı şekilde sivri bir biçimde sonlanır. Sap kısımı iyi korunmuş durumdadır.

Benzer Örnekler: (Demirer, 2013, s. 214, Kat: D8-D9); (Henning 2007, 667, Taf. 2, 14); (Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 10).

Ok Ucu

Kat. No: 851

2015, M2015/71

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme haldedir. Yaprak formlu ok ucunun ahşap kısma takılacağı bölüm kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 852 **Lev. No: 78**

2015, M2015/108

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme ve baş kısmı kırık olarak bulunmuştur. Gövde kısmının son noktasından köşe yapan ok ucunun ahşap ile bağlantılı olacak kısmı korunmuştur.

Ok Ucu

Kat. No: 853 **Lev. No: 79**

2015, M2015/123

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur. Ahşaba takılacak kısım kırık haldedir.

Ok Ucu

Kat. No: 854 **Lev. No: 79**

2016, M2016/31

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu yaprak formludur. Gövdenin son kısmından köşe yaparak daralır ve ahşap parça ile birleşeceği kısma geçiş yapar. Ahşaba geçiş yapılacak kısım kısmen genişleyerek sonlanır.

Ok Ucu

Kat. No: 855 **Lev. No: 79**

2016, M2016/35

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu oldukça deforme halde ve hem uç kısımda hem de gövde kısmında kırıkları mevcuttur. Ahşap sapa takılacağı kısım kısmen kırıktır. Geçiş bölümü yine dışa taşkın halka biçimindedir.

Ok Ucu

Kat. No:856 **Lev. No: 79**

2016, M2016/42

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok yaprak formludur. Ok uçları arasında gövdede yer alan üçgen kısmın ahşaba takılacak bölümüne en yakın noktadan köşe yapmış olmasıyla farklıdır. Gövde kısmından sonra daralan sonra tekrar genişleyen malzemenin halka biçimli bir bölümden sonra ahşap ile birleşeceği kısım yer alır.

Ok Ucu

Kat. No: 857 **Lev. No: 78**

2017, M2017/38, Kilise Batı Mekanlar

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu üçgen biçimlı sivri bir uca sahiptir. Uç kısmından sonra üçgen gövde daralarak devam eder ve ahşap parçaya takılacağı dairesel gövdeli geçme kısmı ile son bulur.

Ok Ucu

Kat. No: 858 **Lev. No: 78**

2017, M2017/48

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok ucu üçgen formludur ve uç kısmı kırıktır. Gövde son kısma doğru daralır ve tekrar genişleyerek dıla taşkın halka kısım oluşur. Bu kısımdan sonra ahşap ile birleşeceği nokta yer alır. Bu kısım kısmen kırıktır.

Ok Ucu

Kat. No: 859 **Lev. No: 79**

2017, M2017/49

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok yaprak formludur. Ok uçları arasında gövdede yer alan üçgen kısmın ahşaba takılacak bölümüne en yakın noktadan köşe yapmış olmasıyla farklıdır. Gövde kısmından sonra daralan sonra tekrar genişleyen malzemenin halka biçimli bir bölümden sonra ahşap ile birleşeceği kısım yer alır.

Ok Ucu

Kat. No: 860 **Lev. No: 80**

2018, M2018/110

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış ok üçgen formludur. Gövdede yer alan üçgen kısmın ahşaba takılacak bölümüne en yakın noktadan köşe yapmıştır. Bu kısmından sonra daralan sonra tekrar genişleyen malzemenin halka biçimli bir bölümden sonra ahşap ile birleşeceği kısım yer alır.

Kılıç Parçası (?)

Kat. No:861 Lev. No: 80

2005, M2005/40

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış bıçak parçası kısmen tüm halde bulunmuştur. Malzemenin korunmuş uzunluğu 20 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Oval formdadır.

Kılıç Parçası (?)

Kat. No:862 Lev. No:80

2012, M2012/72

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Malzemenin korunmuş uzunluğu 20 cm. dir. Kalınlığı 0,2 cm. ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Bıçak oval formdadır.

Kabza Ucu (?)

Kat. No: 863 Lev. No: 80

2012, M2012/280

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış kabza ucu yanlardan üçgen formlu ve uç kısımları yuvarlatılmış, merkeze doğru kısmen genişleyen ve merkezde hem alt hem üst kısma doğru sivrilerek biçimlendirilmiştir. Malzemenin merkezinde hançer ya da kılıcın geçeceği boşluk yer alır.

Benzer Örnekler: (Chavane, 1975, s. 40, Cat. 116, Pl. 14)

II.6. İŞLEVİ BİLİNMEYEN OBJELER

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş metal eseleri konu aldığımız tezimiz kapsamında incelediğimiz 2001-2022 yılları arasındaki buluntular içinde işlevi belirlenemeyen ancak var olan form ve bulunuş konumuna bağlı olarak kullanım önerisi getirmeye çalıştığımız örnekleri kataloğumuzun bu bölümünde toplamış bulunmaktayız. Bu bölümde toplam 95 adet buluntu incelenmiştir. Bronz ve demir malzemeden çoğunluğu döküm tekniği ile yapılmış bu buluntular için birer işlev önerisi getirilmeye çalışılmış. Benzer örnekler bulunabiliyor ise kullanıma dair daha net veriler söylenmeye çalışılmıştır.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: 864 **Lev. No: 81**

2002, M2002/11

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış dikdörtgen levhanın ortasında aynı hizada sıralanan dört adet delik mevcuttur. Bir yere aplik edildiği düşündüğümgüz objenin ilşlevi belirlenememiştir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: 865 **Lev. No: 81**

2002, M2002/16

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış malzeme ince bir şerit halinde, merkezde bükülerek yarı açık bir halka yapılmış ve uç kısımlarında ise aplik edilmesi amaçlı iki adet delik yer alan gövdeye göre kısmen daha kalın tutulmuş uçlar ile sonlanır. Form olarak bakıldığında aydınlatma malzemeleri arasında yer alan ve çubuklu kandillerin yerleşeceği bronz yuvalar benzemektedir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: 866 **Lev. No: 81**

2002, M2002/34

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış parça kısmen kırık ve korozyonludur. Malzemenin iki ucu çatal şeklinde açıktır. Diğer kısmı daha kalın yassı ve dikdörtgen kesitli ve bu kısımda bir delik bulunmaktadır. Dokumaya bağlı kullanılabilinecek bir malzeme olduğunu düşünmekteyiz.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: 867 **Lev. No: 81**

2002, M2002/43

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmıştır. Kısmen dikdörtgen biçimlidir. Bir ucu kırık olarak bulunan malzemenın orta kısmında döküldüğü yere bağlı olarak ince ve dar iç bükey bir yuva oluşmuştur. Mimari malzemelerde bağlayıcı unsur olarak kullanılmış ve bu nedenle bu şekilde kanal şeklini aldığını düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:868 **Lev. No: 81**

2002, M2002/45

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzemenin arka yüzü düz, ön yüzü ise hafif dışa taşkın küresel bir kabartmaya sahiptir. Kullanım amacı tespit edilememiştir. Belkide bronz bir mobilyanın parçası olabilir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:869 **Lev. No: 81**

2002, M2002/58

Tanımlama: Bronz malzemeden zincir örgü tekniği ile yapılmış malzeme süs objelerine benzemekle birlikte tam benzeri tespit edilememiştir. Ancak kısmi benzerlikleri ile belki de küpe zincir ya da baş sarkaçlarına ait bir parça olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:870 **Lev. No:81**

2003, M2003/09

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış malzeme yuvarlak formludur ve merkezinde bir delik bulunmaktadır. İşlevi tespit edilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:871 **Lev. No: 81**

2003, M2003/10

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış obje silindirik gövdelidir. Dış kısmı şerit şerit boğumlardan oluşur. Her iki uçta da silindirik gövdenin iç kısmı kaplıdır. İşlevi belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:872 **Lev. No: 81**

2003, M2003/18

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış objenin bir ucu büklümlü ve dikdörtgen kesitlidir. Bu kısım ince dikdörtgen kesitli bir bölüm ile üçgen formlu ve yassı kısma bağlanır. Malzemenin birebir aynısı bulunamamakla birlikte bir kilit aksama ait olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:873 **Lev. No: 81**

2004, M2004/69

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça kanca şeklindedir. Bir plakanın içe yuvarlatılması ile oluşmuştur. Bir ucu sivri diğer uçu ise daha geniş bir açıklığa sahiptir. Kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:874 Lev. No: 81

2004, M2004/71

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış objenin arka yüzü "L" şeklindedir. Ön yüzünde üst kısımda bir yüz tasviri yer alır. Yuvarlak baş kısmı aşağıya doğru kalınlaşır, uç kısma doğru iki kademe yaparak son kısımdaki damla biçimli topuz ile sonlanır. Form olarak bakıldığında malzeme bir yere oturacak biçimde yapılmıştır. Bu şekli ile belkide bir kutuda kilit aksam içinde yer alacağı düşünülebilinir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:875 Lev. No: 81

2005, M2005/67

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış objenin birebir benzer örneği tespit edilememiştir. Malzemenin üst kısmı yuvarlak ve merkezinde bir açıklık yer alır. Alt kısma doğru boğumlu bir bezeme devam eder ve merkezde yuvarlak yassı küçük bir madalyon yer alır. Aşağıya doğru devam eden boğumlar son kısımda üçgen biçimli bir kabarma ile devam eder ve kırık dairesel formlu bir uç ile sonlanır.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 876 Lev. No: 81

2005, M2005/89

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış, küresel formlu buluntu kırık haldedir. İki yarım küreden oluştuğu anlaşılan parçanın dış yüzeyinde kabartmalar halinde tam seçilemeyen bezemeler yer almatadır. Çan parçası olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:877 **Lev. No: 81**

2006, M2006/20

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış levha şeklinde ve uzun kenarlardan biri içe doğru bükülmüş haldedir. Geniş yüzünde aplik edilmesi amacıyla bir delik mevcuttur. Korunagelen formuna bakıldığında malzemenin belkide yuvarlak şekilli bir ahşabın ağız kenarına aplik edilerek kullanılmış olacağı düşünülebilinir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:878 **Lev. No: 81**

2006, M2006/21

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntu "s" formludur. Uç kısımlarda yassı yuvarlak ve ortası delikli kısımlar ile sonlanır. Malzemenin formuna bakıldığında at koşum takımlarına ait bir parça olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Ahşap Kutu Menteşesi (?)

Kat. No:879 **Lev. No: 82**

2006, M2006/72

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış bir levhanın ikiye katlanarak uçlarda perçin çivileri ile sabitlenmesi ile oluşturulmuştur. İnce formu ve iç kısımdaki ince açıklık sebebi ile oldukça küçük bir kutuda menteşe parçası olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No:880 **Lev. No:82**

2006, M2006/130

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntular iki adettir. Silindirik

formlu ve iç kısımları boştur. Oldukça defiorme haldedirler. Bu malzemelerin mimari bağlayıcı unsur olduklarını düşünmekteyiz.

Bronz Çivi Parçası (?)

Kat. No:881 **Lev. No: 82**

2007, M2007/03

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntu ince uçlu yukarı doğru genişleyerek devam eden bir gövdeye sahiptir. Gövde dikdörtgen kesitlidir. Genişleyen üst kısımda dikdörtgen dışa taşkın bir bülüm ile baş kısmına geçilir. Baş kısmı silindirik formlu bir topuz ile sonlanmaktadır. Form olarak bakıldığında öalzeenin kirap çivisi olduğunu düşünmekteyiz.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 882 **Lev. No: 82**

2007, M2007/14

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ince lavha parçası yarım daire şekillidir. Uzun yüzeylerinden biri içe doğru kıvrıktır. Bu hali ve malzemenin boyutları göz önüne alındığında parçanın polykandilion disk parçası olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:883 **Lev. No: 82**

2007, M2007/25

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bir ucu yassı ve yuvarlatılmıştır. Bu uçta bir delik yer alır. Diğer uca doğru daralarak devam eden malzeme "T" şeklinde bir baş ile sonlanır. Malzemenin kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 884 Lev. No:

2007, M2007/37

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Oldukça deforme haldedir. Dikdörtgen formlu bir kesite sahiptir. Kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:885 Lev. No: 82

2007, M2007/44

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bir ucu bükülerek halka şeklini almıştır. Diğer uç kısmı kırıktır. Ancak bu ucunda kısmen içe doğru döndürülmüş olduğu görülebilir. Malzemenin kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No:886 Lev. No: 82

2008, M2008/15

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bir ucu yassı ve yuvarlatılmıştır. Bu uçta bir delik yer alır. Diğer uca doğru daralarak devam eden malzeme “T” şeklinde bir baş ile sonlanır. Malzemenin kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No:887 Lev. No: 82

2008, M2008/29

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış buluntu üçgen formlu ve yassıdır. Uç kısmında bir ahşaba takılmasını sağlayacak kısım kısmen korunagelmiştir. Oldukça deforme haldedir. Geniş uç kısmında bir delik yer alır. Üretimde kazıma ya da sıyırma amaçlı kullanılmış olabilir.

Belirsiz Kurşun Obje

Kat. No:888 **Lev. No: 82**

2008, M2008/42

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış yarım yuvarlak, yassı ve kalın malmezenin yüzeyinde bir adet delik yer almaktadır. Formuna bakıldığında mimari elemanlarda bağlayıcı olarak kullanıldığını düşünmekteyiz.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:889 **Lev. No: 82**

2009, M2009/07

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntu her iki uçtan da kırık haldedir. Bir ucunda iç kısma doğru bükülmüştür. Malzemenin kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: **890** **Lev. No: 82**

2009, M2009/36

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış içi boş kabuk şeklindeki malzeme içinde rapt edildiği ahşap parçası ile bir arada bulunmuştur. Bir el aletinin uç kısmı olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: **891** **Lev. No: 82**

2009, M2009/43

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu halka biçiminde kıvrıktır. Dış yüzeyinde çizgisel bezemeler yer alır. İç kısmı ise düz bezemesizdir. Kullanım şekli belirlenemmemiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:892 **Lev. No:**

2009, M2009/69

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Alt kısmı düz, üst kısmı yarım yuvarlaktır. Yarım yuvarlak merkezin üzerinde yine yuvarlak içe girmiş bir kısım yer alır. Kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Kurşun Obje

Kat. No:893 **Lev. No: 83**

2009, M2009/93

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şeritin bir ucu kısmen büküktür. Aydınlatma fitillerine benzemekle birlikte buluntu yeri ve bir arada bulunduğu malzemeler açısından o gruba dahil edilmemiştir. Kadıkalesi'nde bu şekildeki bazı kurşun şeritlerin üretim, yapısal bağlayıcılarda eriterek kullanma ya da pithos onarım kenetlerinde eriterek kullanıldıklarını düşünmekteyiz.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 894 **Lev. No: 83**

2009, M2009/98, Sarnıç

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu birkaç hareketli aksam parçası ile birlikte bulunmuşlardır. Bir yere geçmesi ve kapatması için tasarlanmış formu ile benzer bir örneğine ya da kullanım amacına karar verilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:895 **Lev. No: 83**

2009, M2009/98, Sarnıç

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış oynar iki parçadan oluşan buluntu birkaç hareketli ve farklı aksam parçaları ile bir arada bulunmuştur. İşlevi tam olarak belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 896 Lev. No: 83

2009, M2009/98, Sarnıç

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış içi boş silidirik gövdeli malzeme birkaç hareketli ve işlevi belirlenememiş parça ile bir arada bulunmuştur. Kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: 897 Lev. No: 83

2009, M2009/98

Tanımlama: Demir malzemeden yapılmış buluntu iki uçtan kırık haldedir. Yuvarlak kesitli gövdeye sahiptir. Uç kısımlardan biri içe doğru kıvrıktır. Kenet olarak kullanılmış oldıuğunu düşünmekteyiz.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 898 Lev. No: 83

2009, M2009/113

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış obje iç bükeydir ve bir kabı andırır. Oldukça küçük olan malzemenin diş yüzünde kırık ancak bir yere takılarak haraket etmesini sağlayan iki halkanın izleri mevcuttur. Bir kapak olarak kullanılmış olacağı düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 899 Lev. No: 83

2009, M2009/137

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntunun bir ucu kıvrık kanca şeklindedir. Diğer ucu kırık kaynaklı sivri bir şekilde sonlanır. Bir mobilya parçası olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 900 **Lev. No: 83**

2009, M2009/139

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Elips formlu ve yassı parçanın merkezinde bir kısmı daha düz bir kısmı daha sivri bir açıklık yer alır. Anahtar aynası parçası olduğunu düşündüğümüz malzeme dış kısımları kırık haldedir.

Belirsiz Bronz Obje/Stilus (?)

Kat. No:901 **Lev. No: 83**

2010, M2010/07

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Dairesel kesitli uç kısmı sivri, üst kısmı ise yassı ve kırıktır. Stilus olarak kullanılmış olabileceğini düşünmekteyiz.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 902 **Lev. No: 83**

2010, M2010/09

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış malzeme oldukça deforme ve kırık haldedir. Kaplama malzemesi olduğunu düşündüğümüz parçanın alt kısmında çizgisel bezeme ile yapılmış bir haç mofiti belli belirsiz seçilmektedir. Liturjik eşyalara ait bir kaplama parçası olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Kurşun Şeritler

Kat. No: 903 **Lev. No: 83**

2010, M2010/22

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şeritlerin üzerinde aplik edilebilecekleri şekilde delikler yer almaktadır. İşlevleri belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 904 **Lev. No: 83**

2010, M2010/29

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şeritin bir ucu kanca şeklindedir ve bir yere sabitlendiği düşünülmektedir. Arka yüzü düz olan şeridin ön yüzünde görülen çizgisel izler onun bir yüzeye sabitlenmek için baskı gördüğünü göstermektedir. Bir pithos parçasının dış yüzünde onarım için kullanılmış olabilir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No: 905 **Lev. No: 83**

2010, M2010/35

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bir ucu kanca şeklinde kıvrıktır. Diğer uca doğru kalınlaşır. İşlevi belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Objeler

Kat. No: 906 **Lev. No: 84**

2010, M2010/49, Yüzey Kilisenin Doğusu

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış iki parça bir arada bulunmuştur. Biri düz iki uçtan kırık ve dairesel kesitli; diğeri kare kesitli ve kısmen her iki ucundan da büklümlü olduğu anlaşılır. İşlevleri belirlenememiştir. U: 1,7-2,1 cm. K: 0,4-0,4 cm.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 907 **Lev. No: 84**

2010, M2010/63

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Üçgen formludur. Oldukça deforma haldeki

malzemenin üçgen kısmı merkezde kısmen açıktır. Üst kısmı kırıktır. At koşum takımlarında kullanılan malzemelere benzemekle birlikte kesin işlevi belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 908 **Lev. No: 84**

2010, M2010/73

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış ince şerit fitil tutacağı olmalıdır. Ancak oldukça deforme haldedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 909 **Lev. No: 84**

2010, M2010/79

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntu kırık haldedir. Elde edilen formuna bakıldığında bir anahtar parçası olduğu düşünülebilir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 910 **Lev. No: 84**

2011, M2011/45

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu oldukça deforme halde ve kırıktır. Günümüze ulaştığı formu ile değerlendirildiğinde küresel gövdeli oluşu ile çan parçası olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:911 **Lev. No: 84**

2011, M2011/45

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış şerit oldukça ince üzerinde bir adet perçin deliği bulundurmaktadır. Alt ve üst kısımlardan kırık haldedir. Bu hali ile aslında bir aplik parçası olduğu, ancak ikinci kullanım için kırılarak yeni malzemelerin yapımında kullanılmış bir parça olduğu düşünülebilir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No:912 **Lev. No: 84**

2011, M2011/59

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bir ucu kırıktır. Dikdörtgen kesitli gövdesi diğer uçta bükülerek yapılmış bir halka ile sonlanır. İşlevi belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:913 **Lev. No: 84**

2011, M2011/73

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Ön yüzünde çiçek figürlü bezemeler yar alır. Arka yüzü düzdür. Bir ucunda haraketli bir malzeme olarak oynamasını sağlayacak kara açıklık bulunmaktadır. Diğer uçu kırıktır. Kilit parçası olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:914 **Lev. No: 84**

2011, M2011/75

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şeritin bir ucu kısmen büküktür. Aydınlatma fitillerine benzemekle birlikte buluntu yeri ve bir arada bulunduğu malzemeler açısından o gruba dahil edilmemiştir. Kadıkalesi'nde bu şekildeki bazı kurşun şeritlerin üretim, yapısal bağlayıcılarda eriterek kullanma ya da pithos onarım kenetlerinde eriterek kullanıldıklarını düşünmekteyiz.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:915 **Lev. No: 84**

2011, M2011/77

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bir ucu kırık olan buluntunun diğer ucu yassı ve yuvarlatılmıştır. Üzerinde örgü motifi ile yapılmış bezeme yer alır. Bir malzemeye ait sap olarak kullanılmış olmalıdır.

Belirsiz Kurşun Objeler

Kat. No: 916 **Lev. No: 84**

2011, M2011/88

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şeritler bir arada bulunmuştur. Aydınlatmada kullanılan fitil tutacağı parçaları oldukları düşünülebilinir.

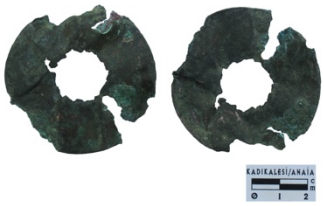
Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:917 **Lev. No: 84**

2011, M2011/236

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntunun iki ucuda kırıktır. Uzun kısım alttan yukarı doğru genişleyerek devam eder ve üst kısımda kanca şeklinde dönüş yapar. Bu kısımda kırıktır. Malzemenin her iki yüzünde de iç içe konsantrik dairelerden oluşan kuşgözü motifi yer alır. Kullanım amacı ve işlevi tam olarak tespit edilememiştir. Kataloglar benzer örnekler ışığında incelendiğinde parçanın bronz bir kilit aksama ait olduğu tahmin edilmektedir.

Benzer Örnekler: (Bakırtzi, 2002, s. 277, Kat: 290)

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:918 **Lev. No: 85**

2012, M2012/19

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça oldukça deforme ve malzeme eksiği ile günümüze ulaşmıştır. Yuvarlak bir lavha olduğu anlaşılan malzeme olasılıkla aplik olarak kullanılmış olabilir.

Belirsiz Demir Obje

Kat. No:919 **Lev. No: 85**

2012, M2012/36

Tanımlama: Demir malzemeden döküm tekniği ile yapılmıştır. Bir ucunda kare bir açıklık yer alır. Form olarak kenet olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:920 **Lev. No: 85**

2012, M2012/103

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şerit oldukça deforme haldedir. Uç kısmında bir adet perçin deliği yer alır. Kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 921 **Lev. No: 85**

2012, M2012/115

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şerit oldukça deforme haldedir. Aydınlatma araçlarında kullanılan fitil tutacağı olabileceği düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 922 Lev. No: 85

2012, M2012/117

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça konik biçimli ve içi boştur. Alt kısmı kapalı üst kısım açıktır. Üst kısımda iki adet perçin deliği yer alır. Ahşap bir aletin uç kısmına aplik edilmiş olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Kurşun Şeritler

Kat. No: 923 Lev. No: 85

2012, M2012/118

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şeritin bir ucu kısmen büküktür. Aydınlatma fitillerine benzemekle birlikte buluntu yeri ve bir arada bulunduğu malzemeler açısından o gruba dahil edilmemiştir. Kadıkalesi'nde bu şekildeki bazı kurşun şeritlerin üretim, yapısal bağlayıcılarda eriterek kullanma ya da pithos onarım kenetlerinde eriterek kullanıldıklarını düşünmekteyiz.

Kat. No:924 Lev. No: 85

2012, M2012/121

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şerit oldukça deforme haldedir. Aydınlatma araşlarında kullanılan fitil tutacağı olabileceği düşünülmektedir.

Benzer Örnek: (Bakırtzi, 2002, s. 277, Kat. 289)

Belirsiz Kurşun Şerit Parçalar

Kat. No:925 **Lev. No: 85**

2012, M2012/161

Tanımlama: Kurşun şeritler bir arada bulunmuşlardır. Olasılıkla aydınlatma araçlarında yer alan fitil taşıyıcılarına aittirler.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:926 **Lev. No: 85**

2012, M2012/166

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış obje deforme haldedir. Kullanım amacından bağımsız sonradan bulunduğu bu şekli almış olmalıdır. İşlevi belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 927 **Lev. No: 85**

2012, M2012/171

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış obje iki kırık parçadan oluşur. Üst kısımda kırık bir ucu kapalı bir kanca, diğer uçta bu kancaya yine kıvrılarak bağlanmış bir plaka yer alır. Kullanım amacı tespit edilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:928 **Lev. No: 85**

2012, M2012/172

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntunun bir ucu kırık haldedir. Sağlam olan diğer uçta bir halka yer alır. Halkanın bağlandığı ön yüzde çizgisel bezemeler yer alır. Yuvarlak formlu parçanın işlevi belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 929 Lev. No: 85

2012, M2012/172

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça yuvarlak kesitli ve konik biçimli forma sahiptir. Geniş olan açıklık kısmı korozyona bağlı kapalıdır. İşlevi tespit edilememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 930 Lev. No: 85

2012, M2012/212

Tanımlama: Bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış buluntu ince uzun silidirik gövdelidir. Üzerinde üç boğumdan oluşan bir bezeme yer alır. Boğumların araları geniş tutulmuştur. Her iki ucunda bir yere takılabilecek halkaların geçeceği delikler yer alır. Halkalardan biri korunagelmiş durumdadır. Malzemenin benzer örneklerine kişisel bakım seti olarak rastlamaktayız. Bunların içinde cımbız, kulak kaşığı gibi aletler buralara asılarak kişinin kemerine bu buluntu gibi aksamlarla takılarak taşıma kolaylı sağlandığı bilinmektedir.

Bronz Belirsiz Obje

Kat. No:931 Lev. No: 85

2012, M2012/233

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu kırık halde ele geçirilmiştir. Yuvarlak formlu ve yassı hali ile merkezinde yer alan kısmen dörtgen olduğunu tahmin ettiğimiz açıklığa dayanarak anahtar aynası olduğunu düşünmekteyiz.

Bronz Belirsiz Obje

Kat. No: 932 Lev. No: 85

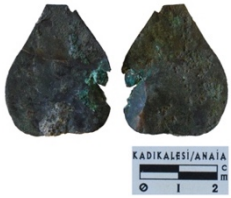
2012, M2012/263

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış obje oldukça deforme ve kırık haldedir. Üçgen şekilli uç noktasında olası aplik edilebilmesi için bir parça yer alır. Malzemenin kullanımına dair net bir bilgi vermek imkansızdır.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:933 Lev. No: 85

2012, M2012/264

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu levha şeklindedir. Damla biçimindeki bu levha üzerinde aplik deliklerine rastlanmamıştır. Üst kısmı kırıktır. Malzemenin işlevine dair net bir veri bulunmamaktadır.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:934 Lev. No: 86

2012, M2012/292

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parça yuvarlatılmış ve bir ucu içe doğru bükülerek kanca şeklini alması sağlanmıştır. Malzemenin kullanım amacı tam olarak belirlenememiştir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:935 Lev. No: 86

2013, M2013/123

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu küçük yassı bir kanca şeklindedir. Geniş olan bölümünde perçin için bir delik yer alır. Diğer ucu daha sivri ve kanca oluşturacak biçimde içe doğru bükülüdür.

Belirsiz Kurşun Objeler

Kat. No:936 **Lev. No: 86**

2013, M2013/203

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış şeritler bir arada ve pencere camları ile birlikte bulunmuşlardır. Herbir kurşun şerit iki parçaya katlı haldedir. Katalogda yer alan ve ağırlık olarak değerlendirilen örneklerden farklı olarak bunla üzerlerinde delik barındırmaz. Ayrıca pencere camları ile bir arada bulunmalarına bağlı olarak bunların pencerelerde şebekede kullanıldığını düşünmekteyiz.

Belirsiz Kurşun Obje

Kat. No:937 **Lev. No: 86**

2013, M2013/207

Tanımlama: Kurşun malzemeden yapılmış obje şerit halindedir ve ikiye katlıdır. Orta kısmı boş bırakılmış ve kısmen açıktır. Pencere camı parçaları ile bir arada bulunan bu kurşun objenin de pencere camlarında şebekede kullanıldıklarını düşünmekteyiz.

Belirsiz Bronz Malzeme

Kat. No: 938 **Lev. No: 86**

2013, M2013/233

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu kırık halde ele geçirilmiştir. Kırık kısımdan uca doğru daralan buluntunun uç kısmında küresel bir topuz yer alır. Formuna bakıldığında kanca olarak kullanılmış olabileceği tahmin edilmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:939 **Lev. No: 86**

2013, M2013/266

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu iki bronz telin birbirine sarılması ile oluşmuş burgulu biçimdedir. Her iki ucuda kırıktır. Kullanım yeri tam olarak tespit edilememektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 940 **Lev. No: 86**

2015, M2015/65

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış parçanın bir ucunda bir yere geçmesi için yapılmış halka kısım bulunur. Diğer bölümü yassı ve kısmen üçgen formdadır. Malzemenin kullanım şekline dair bir veriye ulaşılamamıştır.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No: 941 **Lev. No: 86**

2016, M2016/16

Tanımlama: Bronz Malzemeden yapılmış objenin üst kısmında bir yere asılmasını sağlama için yapılmış bir halka yer alır. Halkadan sonra gövde damla biçimlidir ve devam ettiği görülen uç kısım kırıktır. Bir süsleme unsuru olarak mobilyalara ait bir parça olduğu düşünülmektedir.

Belirsiz Bronz Obje

Kat. No:942 **Lev. No: 86**

2018, M2018/34

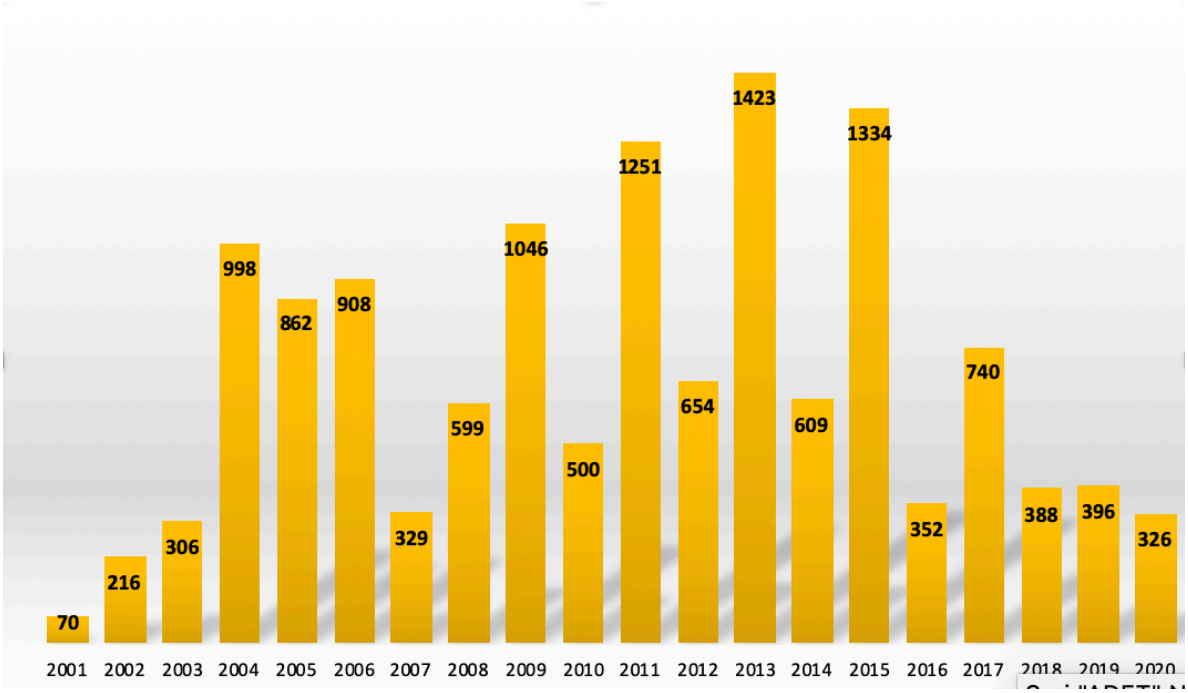

Tanımlama: Bronz malzemeden yapılmış buluntu ajur tekniği ile süslüdür. Bir kısmı kırık olan parça yuvarlak formludur. Malzemenin kullanım amacı tespit edilememiştir.

III. MADEN ESERLERİN BULUNDUKLARI MEKÂN VE GENEL OLARAK KAZI ALANI İÇİNDEKİ KONUMLARINA BAĞLI DEĞERLENDİRMELER

"Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası, Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı tezimiz kapsamında 2001-2020 yılları arasında Kadıkalesi kazısında bulunmuş olan 942 maden eser incelenmiştir.

Maden eserlerin yıllara göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Resim 112 Kadıkalesi kazısı yıllara göre maden bulubtu sayıları

2001-2020 yılları arasında bulunan toplam metal eser sayısı 13.307 adettir. Bu metal eserlerin birçoğu anıtsal kilise ve çevresindeki yapılara ait olan mimari kurguda kullanılan maden elemanlardan oluşmaktadır. Bir sonraki yoğun grubu aydınlatma gereçleri oluşturmaktadır. Aşağıdaki tabloda tez kapsamında incelenen parçaların grupsal dağılımı görülmektedir. Tez kapsamında incelenen malzeme sayısı 1070 olarak görülmektedir. Anc ak katalogdaki sayı 942 adettir. Bunun sevevi bazı parçaların tüm olarak bulunamayıp birden çok parça olarak bulunarak bir araya getirilmesinden kaynaklanmaktadır.

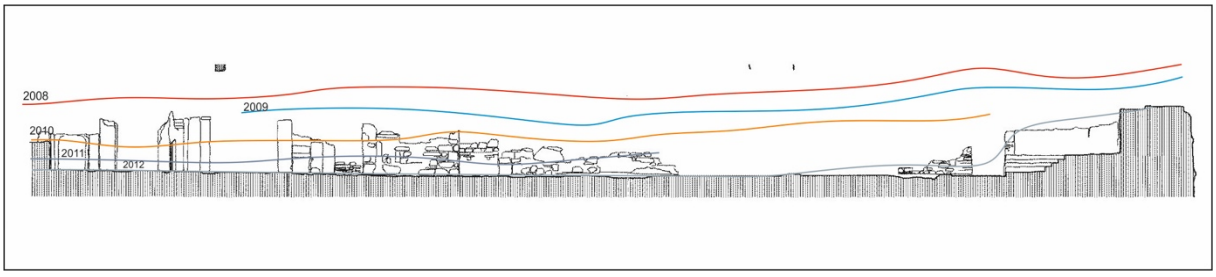

Resim 113 Katalog kapsamında malzeme dapılımları

Tezimiz kapsamında katalogda incelediğimiz ilk grup metal aydınlatma gereçleri metal buluntular arasında sadece %11 lik bir dilime sahiptir.

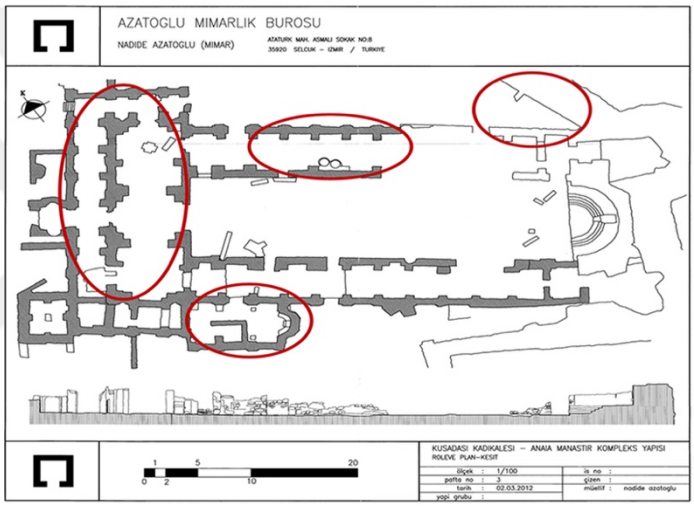
Çalışmalara başlanılan ilk yıllardan itibaren alanda karşılaşılan en büyük sorunlardan biri olan definecilik faaliyetleri nedeniyle; 2001-2020 yılları arasında bulunan metal eserlerin pek çoğu tekil kalmış, hangi bütüne ait parçalar oldukları net anlaşılamamıştır.

Aşağıdaki tabloda farklı yıllar içindeki çalışma katmanları kilise için belirtilmiş olup özellikle 2012 itibari ile kilise zeminine en yakın noktadaki çalışmalar ile daha homojen bir tabakanın rastlandığını söylemek mümkündür.

Resim 114 Kilisenin 2008-2012 yılları arasında çalışılan mekanlarına bağlı tabaka seviyeleri.

2007 yılından itibaren özellikle güney şapel ile iç ve dış narteklerde başlanan çalışmalar ile 2008-2011 yılları arasında anıtsal kilisenin güney ve kuzey nefleri ile ana nefin açılması, apsis mimari kurgusu ve apsis yan odalarının ortaya çıkması ile metal aydınlatma gereçlerinin kilise içindeki kullanımına bağlı daha net verilere ulaşılmaya başlanmıştır. . Bu 4 yıllık süreç içinde ele geçen metal aydınlatma gereçleri farklı noktalarda bulunmuş olmakla birlikte aslında bir bütüne ait parçaları oluşturmakta idi. Bu bağlamda anıtsal kilisenin kazısı sırasında dört çalışma alanı bu açıdan önemlidir. Bunlar; güney şapel, narteksler, kuzey nef arkasolium nişleri ve 2012 yılında kazı çalışmalarına başlanan anıtsal kiliseye ait alt yapı önemli noktalardır.

Resim 115 Kadıkalesi/Anaia Kazısı 2001-2012 yılları arası çalışılan ve metal aydınlatma gereçlerinin yoğun geldiği alanlar. (Kuşadası Kadıkalesi Arşivi)

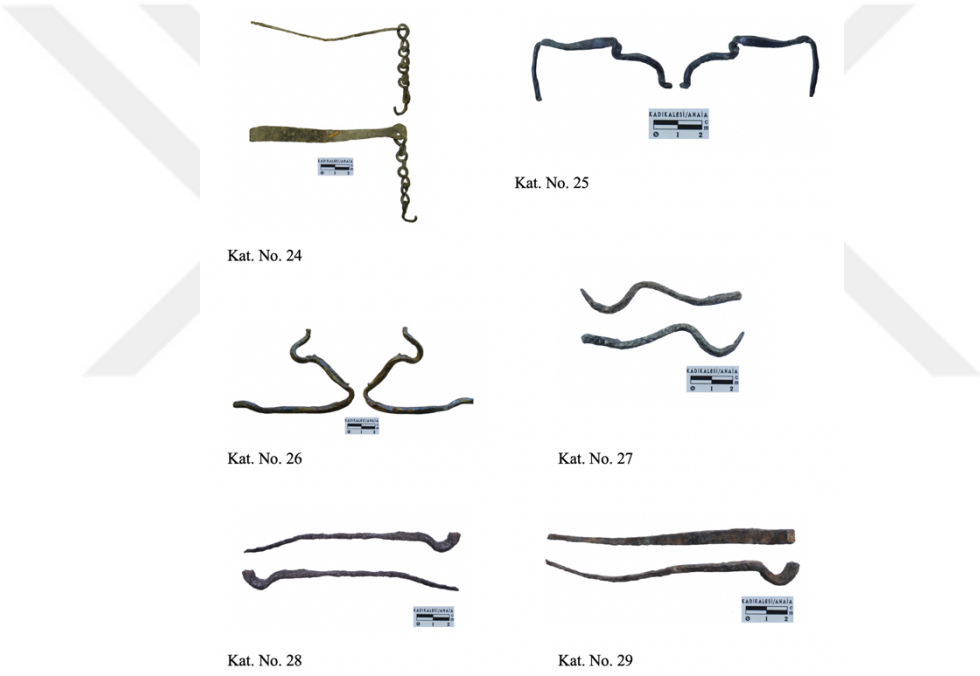
2012 yılında alt yapının girişi önünde başlanan kazı çalışmaları ile kilisenin içinden ve çevresinden, alt yapı önüne akan dolgu toprak içinde yoğun miktarda metal aydınlatma gereci ve parçası bulunmuştur. Ayrıca bu alanda aydınlatma gereçleri ile bir arada yoğun miktarda cam kandil parçaları da aynı kodlarda tespit edilmiştir. Alt yapının girişindeki bu akan toprak dolgunun tamamen temizlenmesi sonucunda daha önce tek olarak anlam yüklenemeyen pek çok maden aydınlatma parçasının aslında bir bütüne ait parçalar olduğu netlik kazanmıştır.

Özellikle kazı çalışmalarının yapıldığı 2012 yılından itibaren bulunan metal aydınlatma gereçlerinin hangi türe ait olduğu, tipolojik gruplandırmalarının yapılabilmesi ve birbirini tamamlayan buluntuların hangi bütüne ait oldukları netleşmeye başlamıştır. Bu tarihten itibaren

Kadıkalesi anıtsal kilisesi için bu aydınlatma gereçlerinin, kilisenin hangi mekânında ve nasıl kullanılmış olabileceği ile ilgili veriler ortaya çıkmıştır.

Kadıkalesi/Anaia Kazısı anıtsal kilisesinde, 2001-2022 yılları arasında bulunmuş olan maden aydınlatma gereçlerine bakıldığında en yoğun grubu kanca ve kandil askılarının oluşturduğu görülür. Kanca ve kandil askılarının basit tipte, çoğunlukla iki bölümden oluşan, uçlarında kulplu kandillerin takılmasını sağlayacak şekilde kancaların yer aldığı örnekler oldukları görülür. Bunların bazılarının ortasında burgulu bir şerit yer alır. Bu uçlu askılar en tepede ayrı bir kanca tarafından bir araya toplanır.

Bu kancalar ile bir arada bulunan ve aydınlatma gereçlerinin bir parçası olduğu düşünülen bir diğer grup ise; askı ve zincir şeklindeki taşıyıcı elemanların duvara sabitlenmesinde kullanılmış olduğunu düşündüğümüz taşıyıcı kancalar oluşturmaktadır.

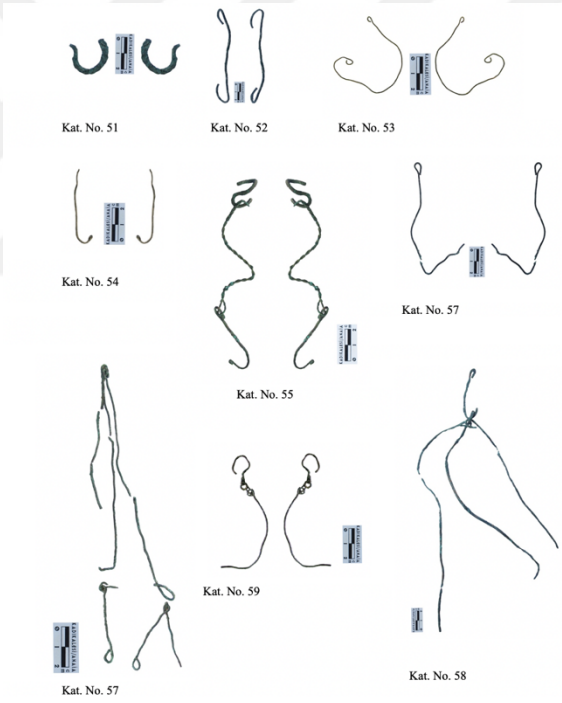
Resim 116 Duvar içine aplike edilen metal aydınlatma taşıyıcıları

Kancalar yanında bulunan bir diğer aydınlatma gereci parçası, kazı sezonları içinde sadece iki adet bulunmuş olan tepeliklerdir. Bu tepeliklerden biri zincir ile, diğeri ise dairesel formlu askısıyla bulunmuştur. Bu iki tepelik maden aydınlatma gereçleri ve cam kandil parçaları ile bir arada bulunmuşlardır. Bu nedenle bir buhurdan tepeliği olmalarından ziyade, kandil tepeliği oldukları düşünülmektedir.

Resim 117 Kandil tepelikleri, zincir ve askıları

Kadıkalesi/Anaia Kazısı Anıtsal Kilise'si kazıları sırasında çok sayıda dairesel formlu ince askılar ile şerit biçimli askılar bulunmuştur. Bulunan bu askıların polykandilionlarda kullanıldığı düşünülmektedir.

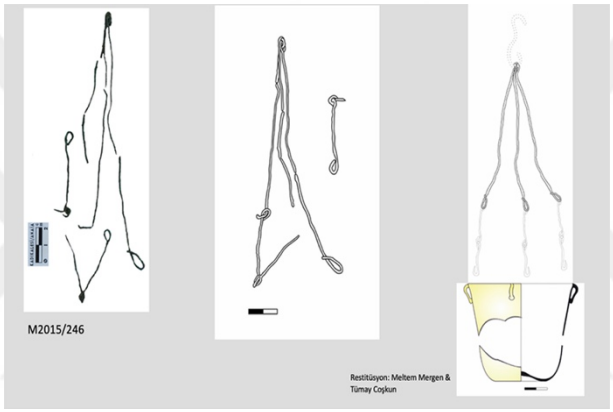

Resim 118 Kadıkalesi kazılarında bulunan kandil askıları

Kazılarda çoğunluğu ajur tekniği ile bezenmiş bitkisel ve geometrik süslemelere sahip polykandilion askıları bulunmuş olsa da az sayıda düz levha biçimli ya da silindirik gövdeli ve boğumlu örneklerde yer alır. M2015/246 no.lu buluntu, kuzey nefte yer alan arkasolium nişinin içindeki mezar çalışmaları sırasında mezar üzerinde bulunmuş ve çevresinde de kandil parçaları tespit edilmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar ile toplanan cam kandil parçaları ile bir arada

kullanılmış olduğu, kullanım amacının ise mezarı aydınlatmak olduğu düşünülmektedir. Bizans mimarisinde gömü yerleri ve bu mekanlara bağlı farklı bir aydınlatma düzeni bulunduğu Silifke Hagia Thecla Manastırın'daki gömü mekânında yapılan törenlerde çok sayıda kandilin yakıldığı, Bizans mimari gömülerinin ve bu mekanlara bağlı alanların nasıl aydınlatılacağı kaynaklarda ayrıntılı şekilde anlatılmaktadır. (Olcay, 1997, s. 128)

Kuzey nefde arkasolium nişinin içinde bulunan M2015/246 no.lu dairesel formlu kandil askısı, iki bölümden oluşmaktadır. Bu iki bölüm birbirlerine kancalar ile bağlanır. Her üç askınında en tepede toplayıcı bir kanca ile bir araya getirildiği düşünülmektedir. Kazı alanlarında pek çok benzer örneği bulunan bu kulplu kandil askı tipinin Bizans döneminde nerede ise sürekli olarak varlığını koruduğu bilinmektedir.[36]

Resim 119 Kadıkalesi/Anaia Anıtsal Kilise kazılarında bulunmuş dairesel formlu kandil askı parçaları ve restitüsyon önerisi.

Özellikle 2012 kazı sezonu ve devamını izleyen sezonlarda bulunan levha şekilli, menteşeler ile birbirine bağlanarak tamamlanan askılar önemli örnekler arasındadır. Bu askılardan bazıları birbirine dairesel formlu ara elemanlar ile menteşelenerek bağlantılanmışlardır. Farklı noktalardan bulunmuş bu askılar birbirini tümlemeleri sebebiyle kazı alanında gerçekleşen definecilik faaliyetine de ışık tutmaktadır. Bu şerit biçimli menteşeli taşıyıcı elemanların en yakın benzer örneği Münich Choros'un da kullanılan şerit biçimli askılardır. Tıpkı Münich Choros'un da olduğu gibi ajur teknikli bitkisel bezemeler ile süslenmiş olan bu askıların tek farkı; askıları birleştiren dairesel parçanın üzerindeki bezemede görülür. (Theis, 2001, s. 59) Bu nedenle Kadıkalesi Anıtsal Kilise'sinde bulunmuş bu örneklerin hem

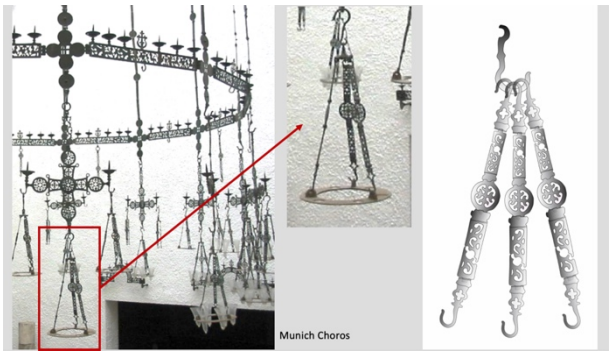
[36] Benzer örnekler için bkn. WALDBAUM, 1983:102 Kat. 601-602 Pl.39; Μότσιανος, 2011: 618 Kat.743

yapım malzemesi hem de işçiliği göz önüne alındığında özel bir üretim olduğu düşünülmektedir.

Resim 120 Ajur teknikli menteşeli askılar ve kancaları

Bulunmuş ajur teknikli bu askılar üzerinde yapılmış çalışmalar ile bir restitüsyon önerisi getirilmiştir. Bu askılar ile bir arada herhangi bir disk bulunmadığından sadece askıların düzenlenmesi yapılmıştır. Ancak bu düzenleme bile 13- 14. yüzyıllara tarihlenen Münich Choros'unun polykandileon askılarına olan yakın benzerliğini doğrulamaktadır.

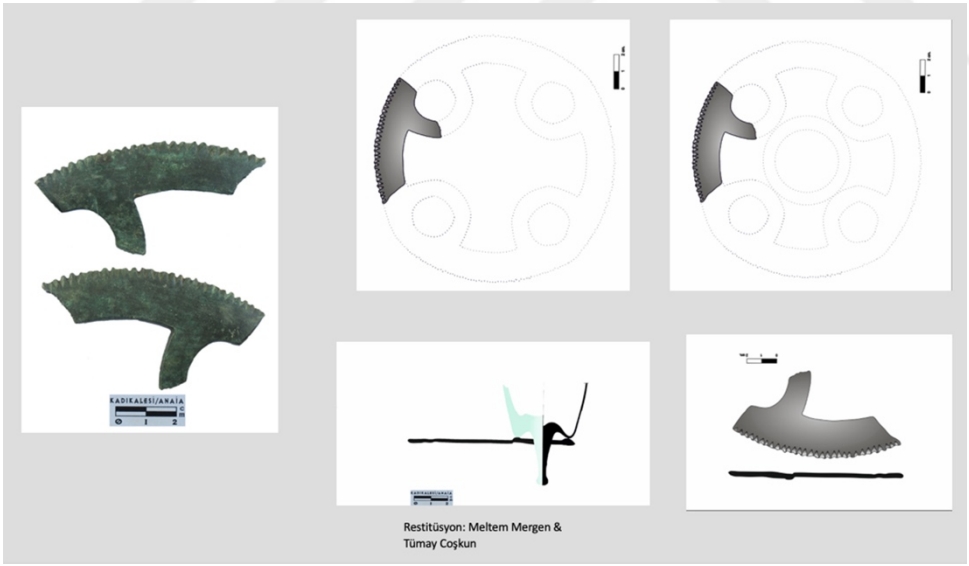

Resim 121 Solda ve ortada Münih Choros'u ve polykandilionu, sağda Kadıkalesi örnekleri çerçevesinde yapılan restitüsyon çizimi.

Ayrıca yapılmış olan çalışmalar kapsamında bir koleksyonerin parçaları arasında Kadıkalesi'nde bulunmuş olan bu ajur teknikli menteşeli askılar ile polykandilion diski bir arada olarak tespit edilmiştir. Yapılan araştırmamız kapsamında polykandilionun Kadıkalesi'nde yapmış oldukları br kazı sonrası satın akma yolu ile bir şahıstan aldığını ve sorasında kayıt ettirdiğini de öğrenmiş bulunmaktayız.

Polykandilionlara ait olduğu düşünülen parçalardan diğer bir grubu ise kırık halde bulunmuş olan diskler oluşturur. Özellikle 5 adet bronz buluntunun diğer aydınlatma elemanları ile bir arada bulunmuş olması nedeniyle bu beş eleman retsitüsyon önerilerine hazır şekilde incelenmişlerdir. M2012/223 no.lu parçaya uygun 2 adet restitüsyon denemesi yapılmıştır. Diskin üzerinde restitüsyon önerisi dahilinde yer alan yuvalara olasılıkla 3 cm. çapında dört adet cam kandil, merkezdeki yuvaya da bir kandil ile toplam beş adet cam kandil yerleşiyor olmalıdır. En yakın benzer örnekleri Beth-Shan'da ve Frankfurt Arkeoloji Müzesinde yer alan polykandilionlardır.

Bu tür örnekler yayınlarda Erken Bizans Dönemine tarihlendirilmektedirler. (Shamos, 2018, s. 25) (Μότσιανος, 2011, s. 627)

Resim 122 M2012/223 no.lu olası polykandilion diski parçası ve restitüsyon önerisi

Kadıkalesi/Anaia Kazısı Anıtsal Kilise'si kazılarında ele geçen yoğun aydınlatma gereçlerinden biri de yağ toplama çanakları ve oturtma çivileridir. Bizans Dönemi'ne ait yağ toplama çanakları, bazen düz, bazen de derin çanaklardan oluşur. Genellikle dışa çekik ağızlı, kademeli ve katlı kenarlı olarak yapılmışlardır. Yağ toplama çanağının ortasında kandilin

oturmasını sağlayan kare kesitli oturtma çivisi yer alır. Çivinin başladığı yer çoğunlukla bir veya iki boğumludur. Kare ya da silindir biçimli gövdeye sahip bu çivilerin bazıları uç kısma doğru sivrilerek sonlanır. (Gökalp Demirel, 2001, s. 76)

Resim 123 Yağ toplama çanakları ve oturtma çivileri.

Kadıkalesi'nde bir arada ya da farklı noktalarda bulunmuş olan bu çanak ve oturtma çivilerinden bazıları daha büyük boyutları ile dikkat çeker. Bu tür çanak ve çivilerin şamdan üzerinde kullanımı dışında bir *"Choros"* un parçaları olabileceği düşünülmektedir.

Kadıkalesi örnekleri içinde; şamdana ait olabileceği kesin olan bir adet küçük boyutlu yağ toplama çanağı ve çivisi, şamdan kolu üzerinde korunmuş halde bulunmuştur. Bu parçanın yakınında bulunmuş olan bronz ayak ise belki de bu şamdana ait bir parça olmalıdır. Bulunmuş olan bu ayak Türk ve Dünya Müzeleri'nde sıklıkla görülen örneklere uygun olarak; üç ayaklı, ayakları stilize hayvan ayağı şeklinde, ayakların arasında ise iki dilimli ve merkezde üçgen biçimli bir damla ile sonlandırılmış bir örnektir. Benzer örnekleri; 6. yüzyıldan başlayarak 12. yüzyıla kadar devamlılık göstermektedir.[37]

[37] Benzer örnekler için Bkn. GÖKALP, 2001:154-155; CRWAFORD, 1990:101; WALDBAUM, 1983:102

Resim 124 Şamdan kolu ve küçük boyutlu yağ toplama çanağı ile çivisi. Bu parçanın yakınında bulunmuş olan olası şamdan ayağı.

Kadıkalesi'nde bulunmuş olan aydınlatma gereçleri arasında yer alan bir diğer grup ise standlardır. Kiliselerde bu tür standların hem kandil için hem de buhurdanlar için kullanıldıkları bilinmektedir. Bu standlar tekli lambalar olarak adlandırılan "Candelai" ve "Kathistai" olarak typikon metinlerinde geçen lambaları taşırlardı. Bunlardan "Candelai" bir zemine oturtulmuş kap şeklindeki lambalardır; "Kaniskia" ise kandil zarflarına verilen ad olarak kullanılmaktadır. (GÖKALP, 2001:25) Bu açıdan aydınlatma gereçleri grubuna dahil ettiğimiz bu stantlardan özellikle biri; at biçiminde ayaklara ve merkezde bir birleşme yuvasına sahip örnek iki parça halinde bulunmuştur. Bir parçası tüm haldeki standın diğer parçası kırık haldedir.[38]

Az sayıda örneği olan bir diğer buluntu grubu ise bronz malzemeden şerit biçimli levhalardır. Bu levhalar merkezde 3-4 cm. çapında bir boşluk ile uçlara doğru büklümlü ve uç kısmında perçim delikleri ile sonlanır. Bu grubunda polykandiliona ait bir parça olduğu düşünülmektedir.

Resim 125 Polykandilion oturtma yuvası

[38] Benzer örnekler için Bkn. DAVIDSON, 1952:842 Pl. 62; Μότσιανος, 2011:604 Pl.659-660

Yanında kandil fitil tutacakları ve cam kandil parçalarının bulunmuş olmasından dolayı bu bronz şeritlerin birer kandil tutucu oldukları düşünülmektedir.[39] Nitekim Μότσιανος'un yayınında 701 katalog numaralı Methani Agios Onoufrios Manastırı'ndan bir örnek ve Allaire Koloksyonu'na ait örnek ile bu kullanım kaynaklarla da desteklenmektedir. (Μότσιανος, 2011, s. 611)

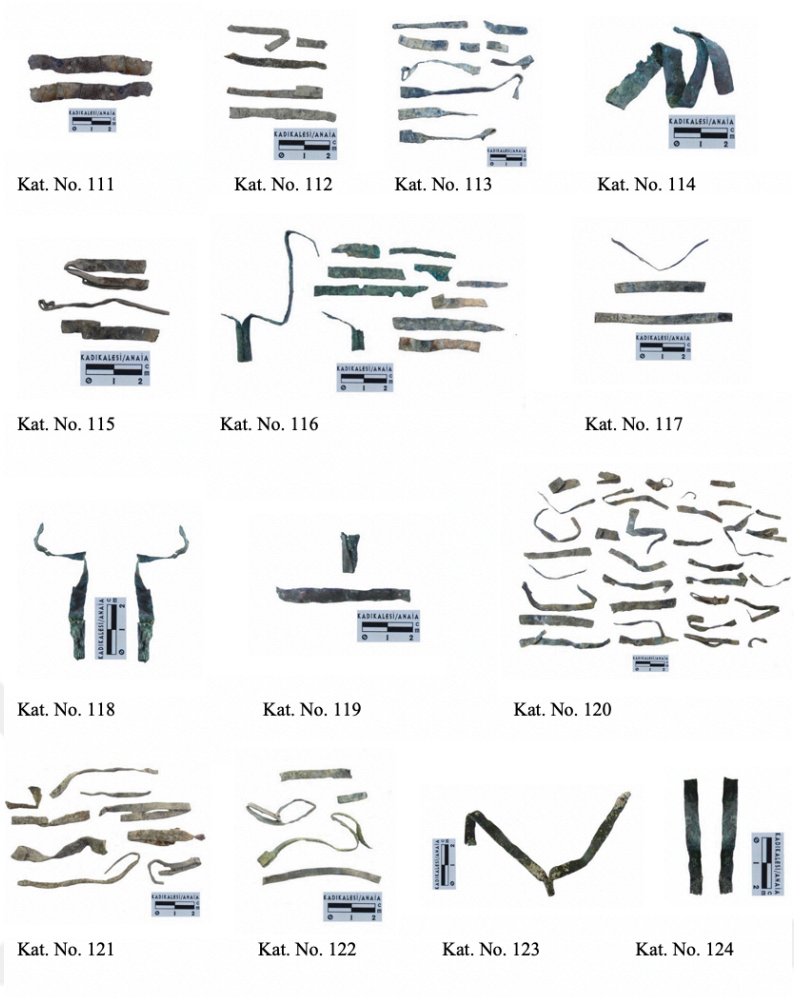

Resim 126 Kazılardan bulunan bronz şeritlere bir örnek. Allaire Koleksiyonu'ndaki aydınlatma gerecindeki kandil tutacakları ile benzerliği dikkat çekicidir.

Bir diğer yoğun grup metal fitil tutacaklarıdır. Pek çok kazıda bulunmuş olan formları ile hem "s" hem de "y" biçimli formda olan fitil tutucular cam kandil parçalar ile bir arada gelmektedir. "s" biçimli tutucular bir ucu kıvrıktır ve bu uç kandilin ağız kısmına oturmaktadır. Diğer kısım ise kandilin içindedir ve boru şeklinde ki bu kısma fitil oturtulur. Kadıkalesi'nde bu gruba uygun az sayıda örnek yer almaktadır. Daha yoğun fitil tutucu örneklerini ise "y" biçimli tutucular oluşturur. Bu tutucular tüm veya tüme yakın halde bulunmuşlardır. Merkezde yer alan fitilin oturduğu boru şeklindeki kısım yukarıya doğru açılan ve uçlarda kıvrılan kollar ile sonlanır. Üstte kıvrılmış kollar iki taraftan cam kandilin ağız kısmına oturmaktadır. [40]

[39] Benzer örnekler için bkn. Μότσιανος:625-624 Pl.780-782; Allaire Colection **https://ancientglass.wordpress.com/**

[40] Benzer örnekler için bkn., Μότσιανος, 2011: 604, Kat.437

Resim 127 Kadıkalesi fitil tutuacakları ve parçaları

Kandil fitillleri ile bulunmuş olan kurşun şeritler ise oldukça yoğundur. Bunların da öncelikli olarak fitil tutucu olduğu düşünülmüştür. Ancak 11-12. yüzyıllarda renkli pencere camlarının şebekelere yerleşmesi sırasında bu tür malzemelerin kullanıldığı da belirtilmektedir.

D. Foy'un pencere camları ve vitray tekniği üzerine hazırladığı yayınında benzer örnekler renkli camlar ile bir arada tanıtılmıştır. Bu nedenle bu grup öncelikli olarak fitil tutucu olarak değerlendirilmiş olsa da vitray şebekelerde kullanılmış olması tarafımızca daha kabul edilebilinir görünmektedir. (Foy, 2008, s. 444)

Kuşadası Kadıkalesi Anaia kazısında 2001-2020 yılları arasında aydınlatma mobilyalarına ait parçalar olduğunu düşündüğümüz 10 adet maden obje bulunmaktadır. Bunların içinde Kat. No:92-93 nolu parçalar çok farklı yıllarda ve birbirinden çok farklı noktalarda bulunmuşlardır. Ancak bir bütüne ait ortak parçalardır. Çok fazla eksik parça olduğundan restitüsyon önerisi getirilememiştir. Ancak bu parçalarında dikdörtgen formlu bir aydınlatma gerecine ait parçalar olduğunu aynı kodda bir arada bulunan cam kandil ve fitil tutacakları sebebi ile öngörmekteyiz.

Resim 128 Aydınlatmaya ait olabilecek parçalar

Kat. No: 94 nolu örnek ise kazılar sırasında bulunmuş tek bronz kandile ait olabilecek kandil kapağıdır. Üçgen şekilli ve hafif içbükey formu ile kandil kapağı olarak kullanılmış olmalıdır.[41]

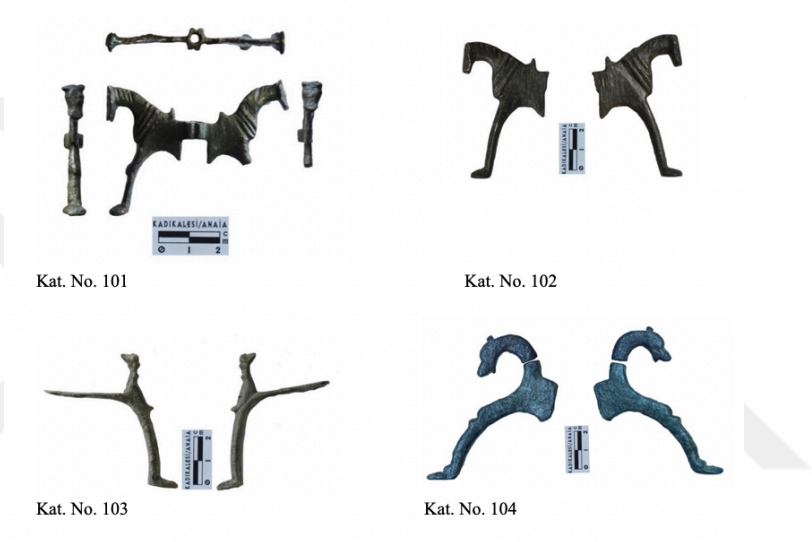
Kat. No 95-97 nolu örnekler ise aydınlatma gereçleri ile bir arada bulunmuş bronz malzemeden döküm tekniği ile yapılmış parçalardır. Bir arada bulundukları malzemeler ile değerlendirildiğinde aydınlatma mobilyasına ait küçük parçalar olduklarını düşünmekteyiz.

Kat. No: 96 ise yapım ve süsleme tekniklerine bakıldığında diğer aydınlatma gereci parçaları ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca kullanım şekline göre üst kısma asıldığı takdirde aşağıdan görülecek biçimde bir hayvan başı figürü içerdiği de görülmektedir. Bu da malzemenin kullanıma bağlı yukarıda bir noktada durması gerektiğini düşündürmektedir.

Kat. No. 98-99-100 nolu parçalar ise olasılıkla kandil tutamağı olarak kullanılmış parçalardır.

[41] Daha önceki yıllarda yapılmış olan bir tez çalışmasında kandil kapağı bronz kaşık olarak değerlendirilmiştir (İmrana-Altun, 2015, Kat. No: 214, s.77). Ancak içbükey formu ve halka bağlayıcı kısmı dikkate alındığında kaşık olarak kullanımı mümkün görülmemektedir. Benzer örnekleri genellikle istiridye formu şeklinde olan bu kandil kapakları erken döneme tarihlenmektedirler.

Kat. No. 101-102-103-104 nolu parçalar ise standlardır. Birbirine geçen iki bölümden oluşan bu ayaklar üzerinde kandiller ya da buhurdanların oturtulduğu bilinmektedir. Kadıkalesi örneklerinden iki tanesi birbirine ters haldeki at figürlerinden oluşur. Bir örnek tüm bir parça (Bkn. Kat. No. 98 iken diğer örnek kırık olarak günümüze ulaşmıştır. (Bkn. Kat. No. 99) Kat. No.100 ise kırık halde günümüze ulaşmıştır. Ayak kısmı hayvan ayağı şeklindedir ve üst kısımda sitilize bir hayvan figürü yer alır. Kat. No. 101 ise definecilik faliyetlerini bize kanıtlayan örneklerden biridir. Aynı ayaa sahip parçalar çok farklı yıllarda farklı alanlarda bulunarak bir araya getirilmişlerdir. Ayak kısmı hayvan formlu, gövde kısmı ise kısmen mitolojik bir hayvanı andırır biçimde şekillendirilmiştir.

Resim 129 Candelai standı olabilecek bronz standlar

Kuşadası Kadıklesi metal buluntuları içinde inceediğimiz kiliseye ait liturjik parçalardan biri de katsionlardır. Katsionlar aydınlatma gereçlerine nazaran kiliseden çok uzak noktalarda bulunmuşlardır. Kat. No. 125 nolu örnek sur dışındaki kazı çalışmalarında Kat. No. 126 nolu örnek ise kilisenin kuzeybatısındaki mekanlarda ve kiliseden oldukça uzakda bulunmuştur.

Resim 130 Kadıkalesinde bulunmuş katsionlar

Genel olarak içinde tütsünün yakıldığı küresel, dilimli küresel, silindirik, altıgen veya kare gövdeli konik veya halka kaideli ya da üçayaklı kapaklı olarak yapılan buhurdanlar (Acara 1997, s. 53); 9. yüzyıldan sonra katsion (katzi, katzen, katsiterion) denilen fazla derin olmayan tütsü bölümü ve uzun yassı kesitli sapları ile tutulan örnekler olarak görülürler. (Bouras & Kazhdan, 1991, s. 397) (Acara Eser M. , 2010, s. 475).

Kadıkalesi buluntuları içindeki katsionlar formlarına bakıldığında; her ikisi de 10 ila 13. yüzyıla tarihlendirilmektedirler. (Chichurov I. , 1991, s. 93 Kat. No. 92)

Katsionlar ile birlikte tanıtılmış olan buhurdan kapağı ise küresel formu, üst kısımda yer alan hayvan formlu tutamağı ile 12 ila 13. yüzyıllara tarihlenmektedir. Ama bulunduu konum göz önüne lındığında kaledeki define faliyetleri sebebi ile oraya taşınmış olduğu düşünülmektedir.

Resim 131 Buhurdan kapağı ve çizimi

Kadıkalesi 2001-2020 yılaarı arasında bulunmuş olan ve katalogda incledığimiz bir diğer grup tören haçlarıdır.

Kadıkalesi kazısı metal buluntuları arasında tören haçı olduğu düşünülen 3 adet malzeme katalogda yer alamaktadır. Bunlardan ikisi oldukça büyük boyutlu tören haçlarına ait parçalardır. Kat. No:130'daki demir haç ise oldukça deforme ve kırık haldedir. Bu nedenle tören haçı olup olmadığı kesin olarak belirtilememekle birlikte boyutları sebebi ile bu gurup içinde kataloglanmıştır.

Resim 132 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan tören haçları (?)

Ancak bu noktada şu da belirtilmelidir bu boyutlara yakın bazı daha küçük örnekler farklı kullanım şekillerine de sahiptir.

Resim 133 Jean-Alain Mariaud Serres, Paris de yer alan bir koleksyonda bulunan parça 6 ile 8. yüzyıllara tarihlenir.

Kat. No. 128-129 nolu parçalar Bizans döneminde tören haçlarında sıklıkla görülen form olan Latin Haçı biçimindedirler. Kolların uç kısımları her iki örnekte de yassı yuvarlak bir biçimde son bulmaktadır.

Örnekler incelendiğinde benzer örnekler göz önüne alınarak 12-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler.

Takdis haçları ise kilise liturjisine ait incelediğimiz bir diğer gruptur. Katalogda Kuşadası Kadıkalesi kazısında bulunmuş 5 adet takdis haçı parçası bulunmaktadır. Takdis haçlarının nerede ise tamamı "Latin Haçı" formundadır. 1 adet takdis haçı (Kat. No: 129) tüme yakın iken diğerleri eksik ve deforme haldedir.

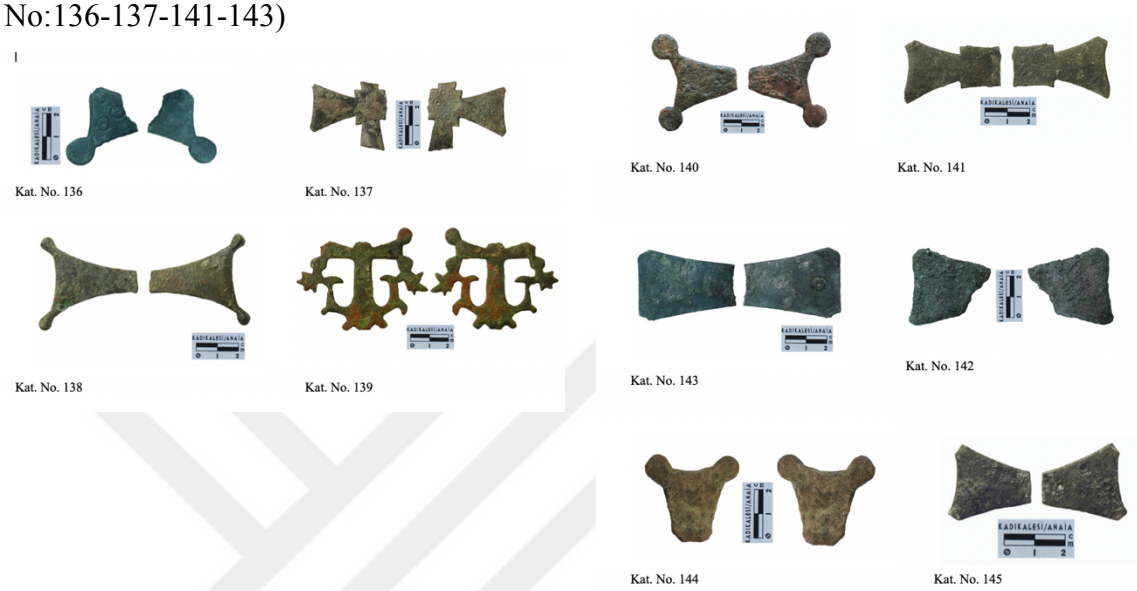

Resim 134 Kadıkalesi kazılarında bulunan takdis haçları

1 örnekde ise figurlü bir tasvir yer alır (Kat. No: 135). Elinde tuttuğu haç ile martir aziz olduğu anlaşılan azizin başının üzerindeki yazıt kırık olduğundan okunamamaktadır. Apsis de yer alan kazı çalışmaları sırasında bulunan takdis haçı parçası bu bağlamda önemlidir.

Takdis haçları da kale içinde çok farklı konumlarda bulunmuşlardır. Kilise mekânı ile tam bağlantısı kurulamayan bu örnekler define faliyetlerinin göstermekle birlikte benzer örnekler çerçevesinde 12-13. yüzyıllara tarihlenmektedirler.

Kadıkalesi kazıları 2001-2020 yılları arasında incelenen bir diğer grubu ise haç parçaları oluşturmaktadır. Kuşadası Kadıkalesi metal buluntuları arasında 11 adet haç parçası bulunmuştur. Bunlar tören ya da takdis haçı olarak adlandırılamayan, ancak kırık ve eksik oluşlarından ötürü kişisel liturjik eşyalar arasına da koyamadığımız parçalardır. Genel olarak hepsi korozyonlu ve kırıktır. Dört örnekte iç içe konsantrik daireleden oluşmuş bezeme yer alır. (Kat. No:136-137-141-143)

Resim 135 Kadıkalesi kazılarında bulunan haç parçaları

Altı örnek tamamen bezemesizdir. (Kat. No: 138-139-140-142-144-145) Diğer örneklerde ise korozyona bağlı bezeme seçilememektedir.

Latin haçı formundaki haç parçalarının haç kolları genişleyerek uç kısma doğru devam eder ve 3 örnekte yassı yuvarlak (Kat. No: 136-140-144) sonlanırken, bir örnekde ise (Kat. No: 138) damla biçimle sonlanır.

1 örnek oldukça ilginçtir (Kat. No: 139). Haç kolları merkezden uçlara doğru genişleyerek devam eder öncelikle dairesel vurgulama yapılan haç kollarından kesişen kolların dairesel vurguları bitkisel bezemeyi andıran işlemeler ile sonlanır.

Haç parçaları da tıpkı diğer liturjik buluntular gibi define faaliyetlerine bağlı olarak çok farklı noktalarda ve kırık parçalar alinde bulunmuşlardır. Bu nedenle kilise mekânı ile tam bağlantı kurulamaması yanında kaynaklardaki benzer örneklere baıldığında 10 ila 13. yüzyıl arasına tarihlendirilmektedirler.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunan figürlü levha ve apliklere bakıldığında ise 5 adet buluntu katalogda incelenmiştir. Bu buluntulardan ilki oldukça deforme halde ve üzerinde kazıma izleri bulunan kırık bir levha parçasıdır. (Bkn. Kat. No. 146) Bu parça üzerinde yer alan

deformasyonlarda bize yine define faliyetlerini göstren unsurlar arasındadır. Bu parça dışında iki adet daha kalıpta dövme tekniği ile yapılmış plaka mevcuttur. Kat. No. 147 ve Kat. No. 149 bu bağlamda önemli örneklerdir. Kat. No. 147 yuvarlak formlu bir plakadır ve üzerinde çarmıha gerilmiş İsa tasviri yer alır. Kat. No. 150 ise olası bir Desis sahnesine ait bir parçadır. Bu parçanın bulunduğunda silidir haline getirilmiş olması yerinden sökülerek amulet olarak taşındığını düşündürmektedir. Bu da parçaın kilise ile olan bağlantısını sorgulamamıza neden olmaktadır. Belkide taşıyıcısı tarafından bambaşka bir yerde bulunarak üzerinde buraya kadar getirilmiş ve burada bir şekilde kaybedilmiş de olabilir.

Resim 136 Kadıkalesi kazılarında bulunan figürlü levhalar

Bir diğer figürlü levh ise Kat. No. 149'daki örnekdir. Bu levhada tıpkı Kat. No. 146 da olduğu gibi kırık haldedir ve üzerinde askeri bir figür yer almaktadır. Kim olduğuna dair herhangi bir tespit yapılamayan figürün olduğu parça olasılıkla bir kitap kapağı veya ahşap bir ikona üzerinde kullanılmış olmalıdır.

Bu grup içinde tanıtılmış bir diğer örnek ise bronz bir madalyon üzerine açılmış yuvalara ergiyik camın akıtılması ile yapılmış olan mine işi madalyondur (Bkn. Kat. No. 148) Bir yüzünde Aziz Georgios diğer yüzünde ise Aziz Prokopios'un yer aldığı madalyon 12-13. yüzyıla tarihendirilmektedir.

Kat. No. 148

Resim 137 Mine işi madalyon

Tezimiz kapsamında incelenen kilise iinde bulunmuş kaşıklar toplam 5 adettir. Kaşıkların form olarak benzer örneklerine bakıldığında yayınlarda ağırlıklı olarak tıp alanın da kullanılmış oldukları görülmektedir. Bu kaşıklardan özellikle Kat. No. 152 deki örnek kilise apsis kazısı sırasında bulunmuştur. Diğer örneklerden farklı olarak zemin koduna yakın bulunmuş olan bu parçanın kilise liturjisi ile bağlantısı açıktır. Ancak yine de define faaliyetleri unutulmamalıdır. Kilise içinde bulunmuş olan kaşıklar benzer form ve örneklere dayanarak 12-13. yüzyıla tarihlendirilmektedirler.

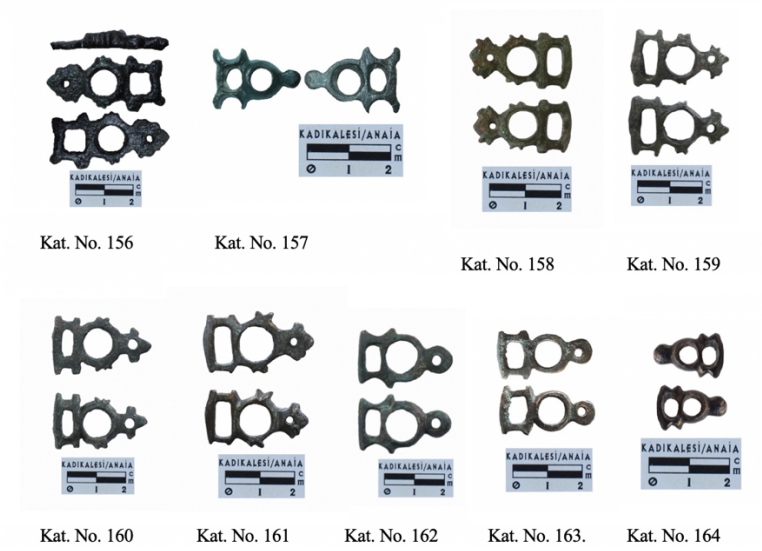
Kat. No. 151 Kat. No. 152 Kat. No. 153

Kat. No. 154

Kat. No. 155

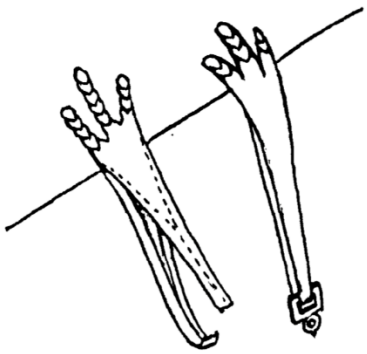
Resim 138 Kilise kazısı sırasında bulunmuş kaşıklar.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında incelediğimiz bir diğer buluntu grubunu kitap aksamları oluşturmaktadır. Bu bağlamda incelediğimiz el yazmalarına ait olabilecek toka örnekleri 10 adettir. Bu tokalar el yazmalarının ön ve arka kapaklarında yer alan ve üç bant olarak adladırılan deri bantların tokaya bağlanması ile kullanılmaktadır.

Resim 139 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kitap tokaları.

Bu tür tokalar kazı buluntuları arasında genellikle kontekse göre değerlendirilmeye tabi tutulmuşlardır. Bu nedenle 7 ila 11. yüzyıl gibi bir aralık içinde tarihlendirilirler. (Davidson, 1982, s. 272, Cat.2197-2198-2199, Pl.114)

Resim 140 Kitap Tokası kullanım şekli.

Bununla birlikde 5 adet de kitap cilt çivisi bulunmuştur. Bu cilt çivileri ahşap kapak içine monte edilerek sayfaların bunlara sabitlenmesi sağlanır. Benzer örneklerine 11-12. yüzyıllara ait kazı alanlarında rastlanmaktadır. İtalya Otranto kazılarında (Hicks & Hicks, 1992., s. 291, No:38 Fig. 10) (Arthur, 2012, s. 23, Fig. 38), Boğazköy 11. yüzyıl kilise kazısında (Böhlendorf Arslan, 2012, s. 359, Abb.7) ve Xanthos Akropolünde görmekteyiz (Courtils & Laroche, 1999, s. 373, Fig. 4).

Resim 141 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kitap cilt çivileri.

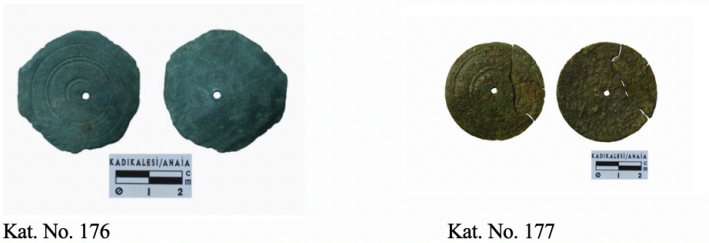
Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kitap cilt aksamı olan tokalar ve cilt çivileri kilise kazıları dışında birden farklı alanda bulunmuşlardır. Bu nedenle mekânsal bağlantılarını kurmak güçtür.

Kilisede kullanılmış olabilecek diğer buluntulara baktığımızda ise Kat. No. 168-169-170 nolu parçalar kataloğumuzda incelenmiştir. Bu parçaların tören haçlarının kullanımında yer alan tepelikler olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Resim 142 Tören haçları ile kullanılmış olabilecek tepelik parçaları.

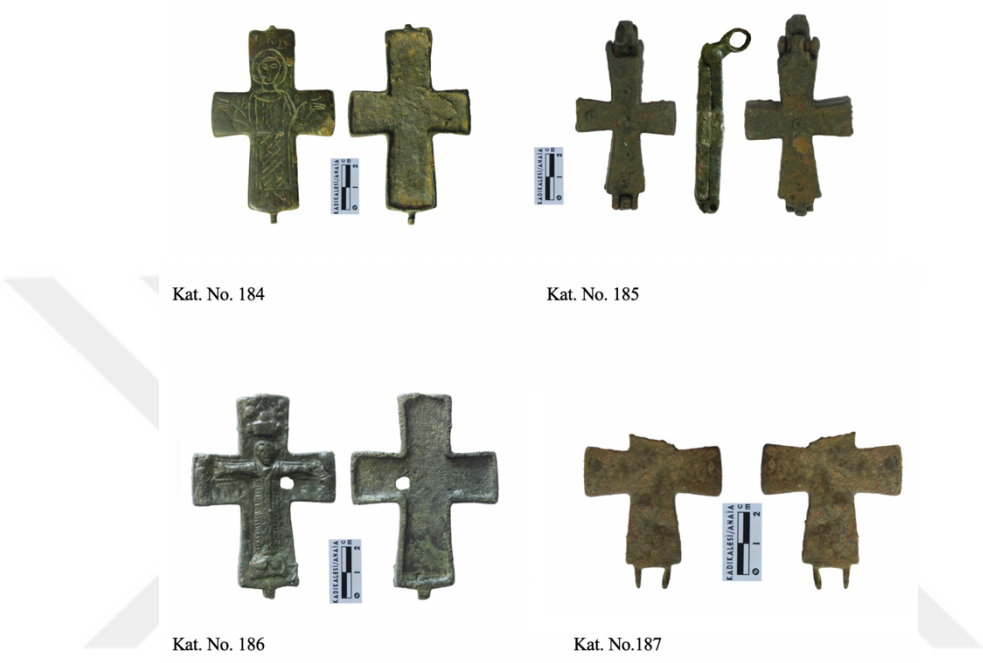
Kat. No. 176-174 ün ise zil olarak kullanıldıkları düşünülmketedir. Kat. No. 174-175 in ise kilise içinde kullanılan liturjik malzemeler olduğu düşünümekte ancak işlevleri belirlenememektedir.

Resim 143 Zil olarak kullanıldıkları düşünülen metal buluntular.

Kataloğumuzda incelediğimiz bir diğer buluntu grubu ise kişisel liturjik eşyalardır.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 8 adet haç röliker ve haç röliker parçası bulunmuştur. Bulunan örneklerden sadece Kat. No. 181 tüm halde ve kapalı olarak bulunmuştur. Diğer örneklerin tamamı ya arka yüz ya ön yüz ya da haç rölikere ait küçük parçalardır. Örneklerden 4'ünde üzernde figürlü bezeme yer alır. Bunlar Meryem, Çarmıhda İsa ve Aziz-Azize tasvirleridir.

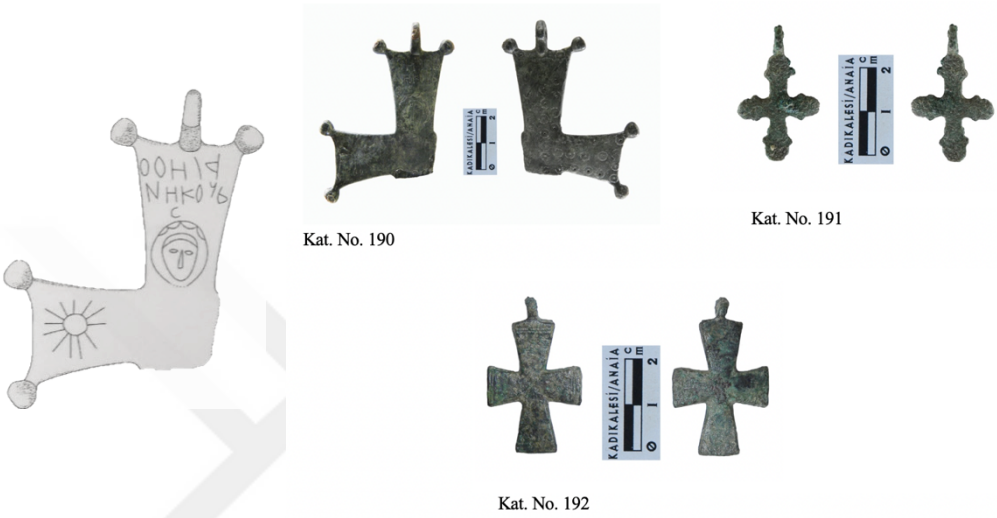
Resim 144 Haç rölikerler, Kat. No. 184 ve Kat. No. 186 üzerinde gigürlü bezemeler yer alır.

Haç rölikerler birer amulet olarak (nazarlık, tılsım) Bizanslılar tarafından sevilerek taşınır onlara birer enkolpion gibi davranırlardı. Özellikle 9-12. yüzyıllar arasında atölyelerde yoğun miktarda üretildikleri bilinmektedir. Rölikerlerin içinde çoğunlukla Kutsal Haç'a ait olduğuna nanılan ahşap parçaları, aziz ve azizelere ait giysi, kemik ya da küllerinde bir miktar taşınmaktaydı. Haç rölikelrein üzerinde genellikle kutsal kişi tasvirleri yer alırdı. (Tsana 2002, s. 188).

Haç rölikerlerin süslemesinde çoğunlukla stilize bir üslup kullanılmıştır. Orta Bizans Döneminde rölikerlerin üst ve yatay kolları birbirlerine nerede ise eşittir. Alt kol ise daha uzundur. Kollar merkezden dışa doğru genişlemektedir. Ön ve arka yüzlerinde daha çok Çarmıhta İsa, Orans Meryem ve aziz tasvirleri yer almaktadır. Haç rölikerlerin her iki yüzünde yer alan kutsal figürün, yüz, el, ayak ve giysi ayrıntılarındaki stilize çizgisel üslup Orta Bizans Döneminin özelliğidir (Acara, 1997, s. 184)

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunan rölükerler içinde mekânsal bir kurgulama yapmak imkansızdır. Çok farklı kotlarda ve farklı noktalarda bulunmuşlardır. Haç rölikerler de benzer örnekler bakılarak 10 ile 12. yüzyıla tarihlendirilmektedirler.

Bir diğer buluntu grubunu haç sarkaçlar oluşturmaktadır. Bizans döneminde haç sarkaçlarda tıpkı haç rölikerler gibi birer amulet olarak kullanılmakta idi. Taktığı kişiyi kötülüklerden ve nasardan koruyan bu sarkaçlar Bizansın her döneminde sıklıkla karşılaşılan kişisel liturjik süs objeleri arasındaydı.

Resim 145 Kaç Sarkaçlardan Kat. No. 190 yer alan örneğin bir yüzünde figürlü bezeme diğer yüzde ise iç içe konsantrik dairelerden süsleme yer alır. (Çizim Deniz Erenay Kadıkalesi Arşivi)

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 5 adet haç sarkaç bulunmuştur. Bunlardan 2 adetinin üzerinde geometrik bezeme yer alırken (Bkn. Kat. No: 188-192), 1 adet haç sarkaçda ise ön yüzde figürlü arka yüzünde ise geometrik bezeme yer almaktdır. (Bkn. Kat. No. 190) Figürlü yüzde yer alan harflerin kısmen okunmasına dayanarak görülen yazının “Nikholaos” olduğunu düşünmekteyiz.

Haç sarkaçlarda benzer örneklere bakılarak 11-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Katalog içinde incelenen bir diğer grubu kişisel liturjik eşyalar içinde ampulealar oluşturur. Ampulealar, Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında kutsal topraklara Hıristiyanlar tarafından yapılan hac ziyaretleri sırasında alınan kutsal suları veya kilise kandillerindeki kutsanmış yağları taşımak için üretilmiçlerdir (Vikan G. , 1982, s. 23).

Çoğunlukla kurşun malzemeden yapılmış ampuleaların; 4.–7. yüzyıllar arasına tarihlenen üzerindeki figürden dolayı Menas Ampuleaları olarak anılan grup içinde ise pişmiş topraktan örnekleri de görülmektedir (Anderson, 2004, s. 86, Fig. 1;) (Wolfgarten, 1994, s.

124, Taf. 15 f–g.). Pişmiş toprak ya da kurşun dan yapılan ampuleaların üretim şekli ikili kalıplar içinde üretilmektedir.

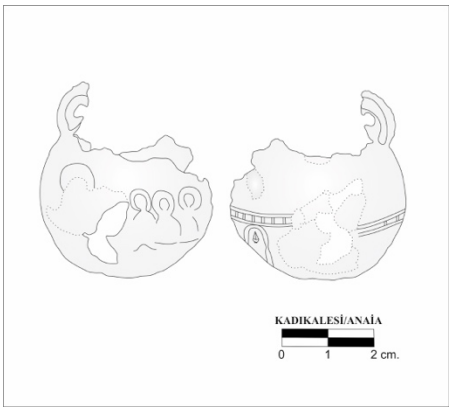
Form olarak bakıldığında daire şeklinde şişkin gövdeli ve uzun bir boyuna sahiptirler. Boynun iki yanında gövde ile birleşik iki yuvarlak delik şeklinde kulpları bulunmaktadır. Bu deliğe takılı olan ip yardımı ile boyunda ya da bel de taşındıkları bilinmketedir. Kulplu örnekler yanında kulpsuz örneklerin ise boyun kımı biraz daha uzun ve dışa taşkındır. Bu da ipin boyun kısmına takılarak taşınmış olabileceğini düşündürmektedir. Bir diğer grupta da kabın etrafı metal bir zarf ie çevrilidir. "Monza Ampullaları" olarak bilinen bu grupta da, bu çerçevenin üst kısmında bulunan deliklere takılan zincirle taşındığı görülmektedir. (Vikan G. , 1995, s. 379, Taf. 50a, 50d.)

Kat. No. 193 Kat. No. 194

Resim 146 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş ampulealar.

Kuşadası Kadıkalesi buluntuları arasında 2 adet ampulea bulunmuştur. Ampuleaların ikisi de kilise mekanlarının yeni yeni ortaya çıkmaya başladığı 2009 yılında birbirine yakın kodlarda Güney Şapel'in üst seviyelerinde bulunmuşlardır. Her ikiside kurşun malzemeden yapılmış ve kulplu örneklerdir.

Resim 147 Kat. No. 194 nolu ampulea çizimi.

Özellikle Kat. No. 194 nolu parça üzerinde yapılan çalışmalarda benzer figürlü kompozisyon olarak bulduğumuz örnek Suriye' de yer alan bir örnektir. Bu örnek kulpsuzdur ancak üzerindeki komposizyon olarak benzerlik gösterir.

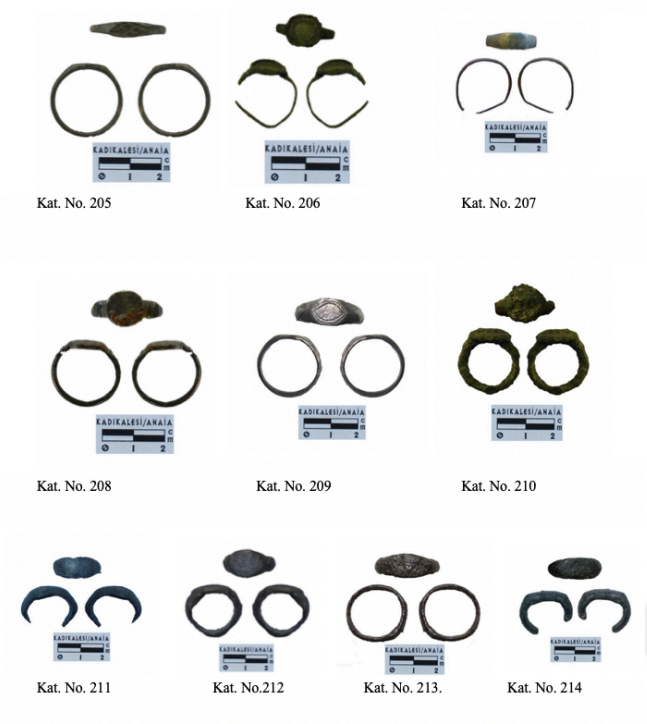

Resim 148 11- 13. yüzyıllara tarihlenen örnek British Museumda yer almaktadır. http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details (Erişim Tarihi: 22.10. 2021)

Ancak diğer benzer örneklere bakıldığında ampulealar 6-7. yüzyıla tarihlendirilmektedir. (Wietzman, 1979, s. s.565, Fig. 77-78)

Kişisel liturjik eşyalardan sonra kişisel süs objeleri kataloğumuzda incelenmiştir. Bu örneklerde yine kalenin çok farklı noktalarında ele geçirilmişlerdir. Bu grup içinde en önemli veriyi sunan parçalar şüphesiz mezar buluntularıdır. Bu bağlamda önce mezar buluntuları dışındaki örnekler tartışılacak; mezar buluntuları ise ayrı bir bölümde değerlendirilecektir.

İlk grup olarak incelenen süs eşyaları içinde yüzükler yer alamaktadır.

Resim 149 Kadıkalesinde bulınan yüzükler.

Bizans döneminde yapılmış olan yüzükler araştırmacılar tarafından dört grupta incelenmektedirler. Bunlar dini konulu yüzükler, mühür yüzükler, evlilik yüzükleri ve süs amaçlı kullanılan yüzüklerdir (Köroğlu G. , 2000, s. 40).

Yüzüklerde yapım tekniği olarak kalıp tekniği kullanılmıştır. Yüzüklerin süslemelerinde erken dönemlerde Kutsal kişi tasvirleri, koruyucu dualar yer alırken sonraki dönemlerde kişiselleşerek kullanan kişinin tasviri ya da isminin yazılı olduğu örneklerde görülmektedir. Yüzük kaşı üzerinde açılan yuvalara taş kakılarak yapılan örneklerde görülmektedir.

Kuşadası Kadıkalesi 2001-2020 yılları arasında 21 adet yüzük bulunmuştur. Bu yüzüklerin tamamı da kalıp tekniği ile üretilmiş orneklerdir. Yüzüklerden bazıları oldukça tahrip olmuş durumdadır. Yüzüklerde genellikle oval ya da yuvarlak ve 1 adet dörtgen formlu yüzük kaşı mevcuttur. Kat. No. 206 ise yüzük kaşında taş yuvası yer alan bir örnek mevcuttur ancak yüzük taşı korunagelmemiştir.

Kat No 209 nolu örnek ise gümüş malzemeden yapılmıştır. Yüzük kaşı üzerinde geometrik bezemeler yer almaktadır.

Benzer örneklere bakıldığında Kadıkalesinde bulunmuş yüzükler 11 ila 13. yüzyıl aralığına tarihlendirilmektedirler.

Kuşadası Kadıkalesi buluntuları arasında incelenen bir diğer grup küpelerdir. Kuşadası Kadıkalesi kazıları 2001-2020 yılları arasında 30 adet küpe ve küpe parçası bulunmuştur.

Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan küpeler kalıp ve elle biçimlendirme teknikleri ile yapılmışlardır. Oval kancalı formlu (Bkn. Kat. No. 215-219-220-222-224-230 vd)- ve oval kancasız formlu (Bkn. Kat. No. 216-217-226-227) olarak iki ana gruba ayrılmaktadır.

Resim 150 Kadıkalesi kazılarında buluan oval kancalı ve kancasız küpeler ve küpe aksesuarları.

Kataloğumuzda yer alan örneklerin 1 adetinde küpeye takılı olan boncuklar küpe ile bir arada bulunmuştur (Bkn. Kat. No. 220). Bazı örneklerin kanca kısmına yakın tel sarma ile bezeme yapıldığı görülmektedir (Bkn. Kat. No. 215-243).

Bazı örnekler ise bir küpeye ait olabilecek, kulağa takılabilecek kancaya sahip olmayan ancak kancalı bir küpeye takılarak kullanıldığı bilinen buluntular arasındadır (Bkn. Kat. No. 225-228-240)

Kuşadası Kadıkalesi'nde bulunmuş olan küpeler formlarına ve bulundulkarı alanlara bakılacak olduğunda tarihlendirmede geniş bir aralık karşımıza çıkmaktadır. Efes buluntuları arasında da sıklıkla karşılaştığımız kancalı oval küpeler araştırmacılar tarafından 6-7 ila 11-12. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler (Pülz, 2017, s. 21, Cat.24)

Tez kapsamında incelenen kolye uçlarına bakıldığında; Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 6 adet kolye ucu ve 1 adet boncuğa sarılı gümüş tel burma yöntemi ile yapılmış kolye ucu tespit edilmiştir. Burada da öncelikls olarak mezar buluntuları dışındaki örnekler değerlendirilicektir.

Kat. No. 247 Kat. No. 248 Kat. No. 249

Resim 151 Kadıkalesi Kazılarında bulunan kolye uçları.

Kolye uçlarından özellikle Kat. No. 247 de yer alan örnek ilginçtir. Benzer örneklerine İasos Agorasında gördüğümüz "c" şekindeki bu kolye ucu bu alanda 7 ila 11. yüzyıllar arasına tarihlendirilmiştir. (Fede, 2012, s. 208, Lev. 6 Mez.196)

Kat. No. 248-249 nolu örnekler ise bronz malzemeden yapılmış kolye uçlarıdır. 2 adeti yuvarlak madalyon şeklindedir Kat. No. 248 tüm halde Kat. No. 249 ise kırık küçük bir parça olarak bulunmuştur. Her iki buluntu da bulundukları konumlardaki kazı çalışmaları ve mekanlar göz önüne alınarak 12-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Tezimiz kapsamında incelenen bir diğer grubu bilezikler oluşturur. Kuşadası kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 2 adet bilezik bulunmuştur. Bunlardn Kat. No. 253 deki örnek brozn malzemeden döküm tekniği ile yapılmış ve burgulu, açık formlu bir örnektir. Açık bırakılmış uç kısımları yılan başı şeklinde sonlanmaktadır.

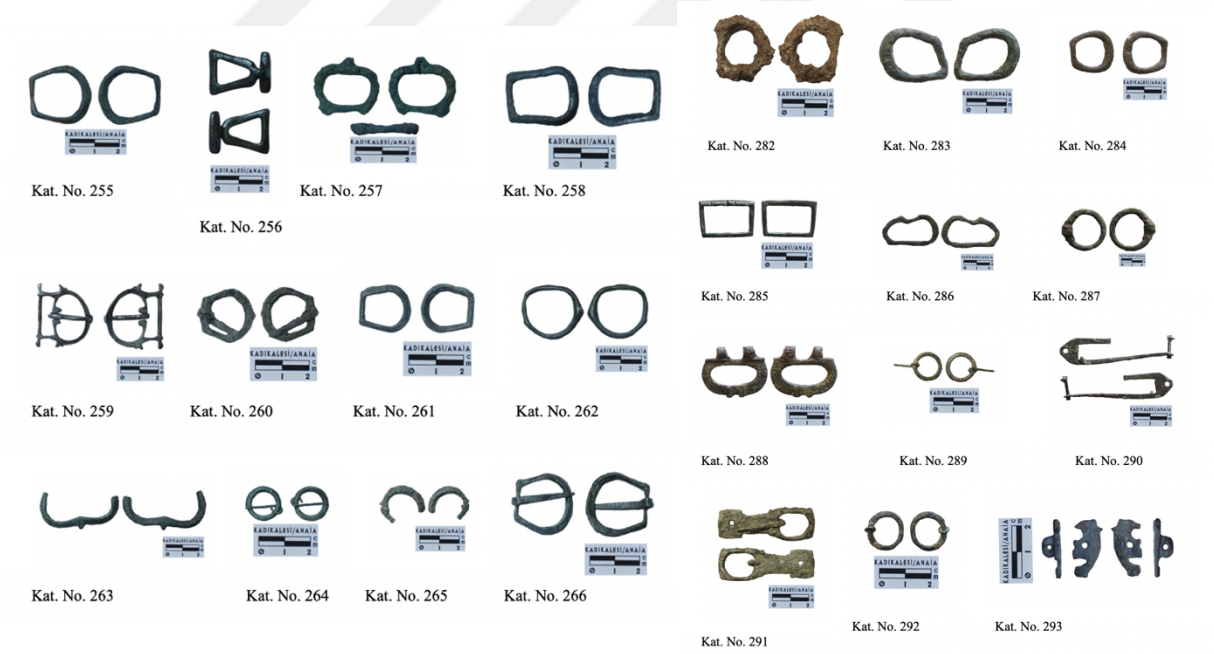
Kat. No. 253 Kat. No. 254

Resim 152 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş bilezik parçaları.

Bir diğer örnek olan Kat. No. 254 ise ince cidarlı yassı dörtgen bir şeritten oluşur. İki parça halinde bulunmuştur. Üzerinde geometrik düğüm motifleri yer almaktadır. Bileziğin bitiş kısmında palmed benzeri bir süsleme yer almaktadır. Benzer geometrik düğüm motiflerinin Bizans sanatında pek çok farklı malzemenin bezenmesinde kullanılmış olduğu bilinmekle birlikte palmed motifi bu buluntunun daha geç bir tarihe ait olduğunu da düşündürmektedir. Ancak bulunduğu konteks ve süs objelerinin kültürler arasında yüzyıllarca sevilerek aynı bezemeler ile kullanıldığı düşünüldüğünde bu bileziği 13-14. yüzyıllara tarihlendirmekteyiz.

Kemer tokaları Kadıkalesi buluntuları içinde yoğun bir grubu oluşturmaktadır. Geç Helenistik dönemden itibaren kullanım kolaylığına ve üretimdeki kolaylığına bakıldığında kemer tokaları fibula ve broşların yerini almaya başlamışlardır. Kemer tokaları sadece giysiler üzerinde değil; zırhlarda, koşum takımlarında ve silah tesisatlarındaki kayışlarda da kullanılmışlardır. (Demirer, 2013, s. 37)

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 77 adet kemer tokası bulunmuştur. Bunların bazıları dil kısmı da koruna gelmi ve tüm haldedirler (Bkn. Kat. No. 257-258-262). Bazıları kırık ya da kemer tokasına ait dil parçalarıdır (Bkn. Kat. No. 261-281)

Resim 153 Kadıkalesi kazılarında b ulunmuş kemer tokaları.

Kemer tokaları incelendiğinde iki parçalı tip (Bkn. Kat. No. 257-286-288-291vd.), tek parçalı tip (Bkn. Kat. No. 259), halka biçimli tip (Bkn. Kat. No. 264-265-287-289 vd.), yarım ay biçimli tip (Bkn. Kat. No. 257-300 vd.), dörtgen formlu tip (Bkn. Kat. No.285-290-291vd.),

mask tipi (Bkn. Kat. No. 293-312), basit tip (Bkn. Kat. No. 255-258-260-261 vd.) ve geçmeli tip (Bkn. Kat. No. 256) olmak üzere 8 farklı tipte oldukları saptanmış ve buna göre gruplandırılmışlardır.

Resim 154 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kemer tokaları.

Kuşadası Kadıkalesinde tespit edilmiş kemer tokalarına ait benzer örnekler pek çok farklı kazıda tespit edilmişlerdir. Özellikle Mask tipi örnekler 5-6. yüzyıllara tarihlendirilmektediler. (Schulze Dörlamm, 2002, s. 152, Nr.117-119) (Waldbaum, 1983, s. 119, Pl.44,696)

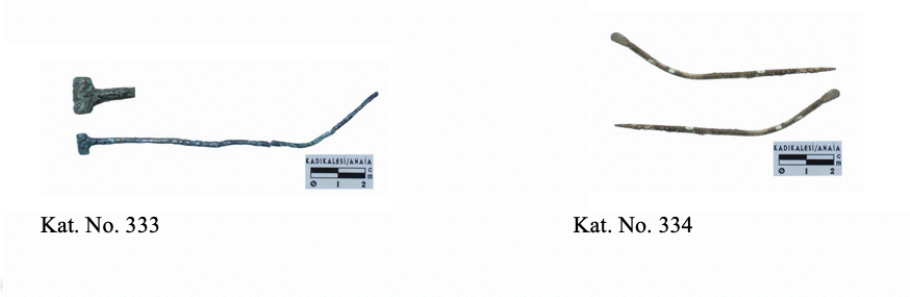
İki parçalı olarak adlandırdığımız kemer tokaları da yine kazı çalışmaları sırasında sıklıkla belgelenen buluntular arasındadır. Bunlar da pek çok kaynakda 5-6. yüzyıla tarihlendirlmektedirler. (Bierbrauer, 1974, s. 565, Abb.5,13) (Kazanski M., 2003, s. 73, Fig.37.2) (Trier, 1984, s. 310,160) (Waldbaum, 1983, s. 117, Pl.44, 702)

Basit tip kemer tokaları da yine kazılarda oldukça fazla ortaya çıkarılmış bir gruptur. Bu tip örneklerde 12-13. yüzyıllara tarihlendrlmektedir. (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2229-2230, Pl.115)

Dörtgen formlu örnekler ise Geç Bizans dönemine tarihlenir. (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2241, Pl.115) Yarım ay biçimli kemer tokaları ise 10-11. yüzyıla tarihlendirilir. (Davidson, 1982, s. 274, Cat. 2233, Pl.115) Halka biçimli kemer tokaları ise kabaca Bizans Dönem olarak değerlendirilmiştir. (Davidson, 1982, s. 273, Cat. 2222, Pl. 115)

Bir diğer süs objesi olan iğnelere bakıldığında; Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 7 adet süs iğnesi bulunmuştur. Süs iğneleri giysi aksesuarı olarak ya da

saça takılarak kullanılmaktadılar. Kadıkalesin'de bulunmuş bronz malzemeden yapılmış süs iğneleri topuz kısmında farklılıklar göstermektedir. Kat. No. 333 daki örnekde topuz kısmı silindirik formludur ve üzerinde çizgisel bezemeler yer alır. Kat. No. 331-335 deki örnek de ise topuz kısmı damla şeklinde sonlanmaktadır. Kat. No. 335 deki örnekde ise topuz kısmı yassıtılmış ve yuvarlak biçimdedir. Kat. No. 336-339 daki örnekler ise topuz kısmı küresel biçimde sonlanmaktadır.

Kat. No. 333 Kat. No. 334

Resim 155 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş süs iğneleri.

Kat. No. 337 deki örnekde ise gövde ve topuzun birleşme noktasında dikdörtgen bir yüzey üzerinde açılmış bir delik bulunur.

Kat. No. 335 Kat. No. 336

Kat. No. 337 Kat. No. 338

Kat. No. 339 Kat. No. 340

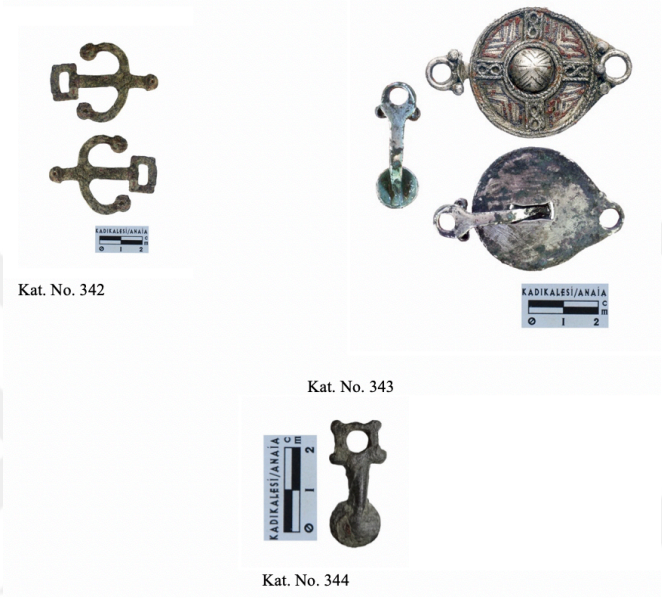
Kat. No. 341

Resim 156 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş süs iğneleri.

Kadıkalesinde bulunmuş olan bu süs iğnelerinin bulundukları konumlar çok farklı alanlardadır. Bu nedenle mekânsal tanımlama yapılamamaktadır. Ancak bulundukları tabakalar açısından değerlendirildiğinde 10 ila 12. yüzyıla tarihlendirilmektedirler.

Kuşadası kazılarında bulunmuş bir diğer süs objesi ise fibulalardır. Fibulalar; iki kumaş parçası veya vücuda dolanan uzun bir kumaşı iki ucundan birleştirmek için kullanılan, yay mekanizmalı, kıvrık gövdeli ve iğneli fibulalar, hem alet hem takı olarak kullanım görmüşlerdir. (Demirer, 2013, s. 33)

Fibulalar form olarak tek parçalı ve iki parçalı tip olarak iki farklı gruba ayrılır. Kadıkalesi örnekleri iki parçalaı olan kopçalı bir örneğe sahiptir. Bu örnek de mezar buluntuları arasında değerlendirilecektir.

Resim 157 Kadıkalesi kazılarındabulunmuş fibulalar.

Fibulalar , benzer örnekler göz önüne alınarak 12-13. yüzyıla tarihlenmektedir.

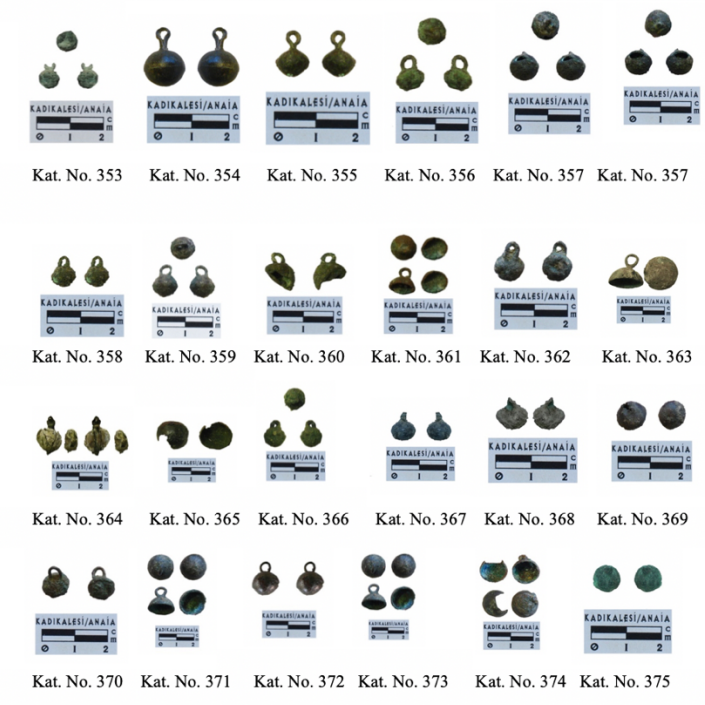
Tezimiz kapsamında incelenen bir diğer obje ise boncuklardır. Kuşadası Kadıkalesi kazılarında toplam 63 adet boncuk bulunmuştur. Bazı araştırmalarda bu boncukları düğne olarak adlandırılmaktadırlar. Ancak biz çalışmamız kapsamında bu buluntuları kullanım amacından ziyade biçimsel olarak adlandırmaya özen gösterdik. Zira bu boncuklar giysiler üzerinde, bileziklerde ve küpelerde süs amaçlı kullanımları bilinen ve Kadıkalesinde de bu şekilde kullanımları tespit edilen buluntulardır. Düğme olabilmeleri için bu şekilde kullanımının bulunmuş olması bizim için gerekli nedenler arasındadır. Bu açıdan biçimsel formları ile değerlendirdiğimiz bu buluntuları boncuk olarak adlandırmayı uygun bulduk.

Bunun yanında, B. Fede'nin Iassos Agorasındaki nekropol kazılarında bulunmuş boncuklara dair yaptığı çalışmada; bulunan boncukların mezar içinde kumaş kalıntısı olmadığından dolayı düğme şeklinde değerlendirilemeyeceğini belitir (Fede, 2012, s. 190).

Bazı yayınlarda kabaca Bizans dönemine tarihlenen boncukların (Davidson, 1982, s. 262, Cat. 2119, Pl. 111) 10. yüzyıla tarihlenenlerinin küresel formda oldukları belirtilir (Antonaras, 2012, s. 121). 12. yüzyıldan sonra giysiler arasında kaftanların yaygınlaşması ile

birlikte boncukların kaftanları ve kıyafetleri süslemesindeki rollari de artmıştır. (Parani, 2008, s. 412)

Kazıda ele geçen boncuklar iki tipe ayrılmışlardır. Biri küresel formlu diğeri ise yassı küre biçimli boncuklardır. Kaynaklarda kabaca Bizans Dönemi olarak tarihlendirilmektedirler. (Davidson, 1982, s. 262, Cat. 2119, Pl. 111) Bazı kaynaklar ise 11-13. yüzyıl aralığını net bir şekilde vurgulamaktadır. (Antonaras, 2012, s. 124, Fig. 12)

Resim 158 Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş boncuklar.

Kumaş üzerinde kullanılmış aksesuar ve apliklere bakıldığında; Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında kumaş üzerinde kullanılmış aplik ve süsleme amaçlı kullanılmış olabilecek 3 adet buluntu incelenmiştir.

Bunlardan Kat. No. 383 da yer alan bronz aplik oldukça ince yapısı ve oldukça ince olan perçin çivileri nedeniyle bir deri ya da kumaş üerinde kullanılmış olduğunu düşündüğümüz bir parçadır.

Resim 159 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kumaş üzeri aksesuarlar.

Kat. No. 384 ve Kat. No. 385 deki örnekler ise iplik üzerine sarılmış altın ve bronz parçalardan oluşan dokumada süsleme amaçlı kullanılmış örnekler olmalıdır. Kat.No. 38 4 instu konumda bulunamamasına rağman Kat. No. 385 deki altın iplik parçaları önemlidir. Bu buluntu da mezar buluntuları arasında değerlendirilmeye alınmıştır.

Tezimiz kapsamında incelediğimiz özellikle kişisel süs eşyaları içinde mezar buluntuları önemli bir konuma sahiptirler. Kale içindeki kazılarda pek çok farklı noktada bulunabilen bu objeler, mezar buluntusu olarak değerlendirildiklerinde tarihsel verileri daha net sunmakta ve Kadıkalesi içinde yer alan kilise ve mekanlarda varlık sürdüren halk ile ilgili veriler sunmaktadırlar.

Kat. No. 199 kazılar sırasında açılan bir çocuk mezarında parmak kemikleri yanında bulunmuştur. Güney şapel içinde açılan bu mezarda gümüş yüzük ile birlikte cam bilezikler ile Kat. No. 242 de yer alan şakak pendantı da bulunmuşlardır. Bir çocuk için uygun bir yüzük olsa da şakak pendantı ve bilezikler ilginç gömü hediyeleridir. Ailesi tarafından gömü sırasında yadigâr olarak parmağında bırakılmış olmalıdır.

Kat. No. 199 da yer alan gümüş yüzük.

Mezarlarda bulunmuş küpelere bakıldığında 3 adet küpe tespit edilmiştir. Kat. 243-244 ve 230 bunlar arasındadır. Özellikle Kat. No: 244 de yer alan altın küpe önemli buluntular arasındadır.

Kat. No. 230 Kat. No. 243 Kat. No. 244

Resim 160 Kadıkalesi mezarlarda bulunmuş küpeler.

Kadıkalesi buluntuları arasındaki Kat. No. 244 nolu örnek kuzey yan nefde yapılan kazı çalışmaları sırasında açılan ve arkosolium nişleri arasındaki bir mezarda bulunmuştur. Bu mezar ayrıca aydınlatma gereçleri kısmında değerlendirdiğimiz Kat. No. 57 de yer alan üç kulplu kandil askıları ve cam kandil parçalarının üst kodda bulunduğu mezardır. Mezar kodu üzerinde bulunmuş bu kandil sebebi ile mezar mişinin aydınlatılmasında kullanılmış olduğunu düşündüğümüz bu mezarın altın buluntusu ile toplumsal statüsü üst düzey biri olduğunu düşünmekteyiz.

Resim 161 Altın Küpenin bulunduğu kuzey yan nef

. Mezar buluntuları arasında yer alan iki adet küpe ise Kat. No. 230 ve Kat. No. 243 nolu örnekler bronz malzemeden kancalı tipte küpelerdir. Basit kiremit çatkılı mezarlardan

bulunmuşlardır. Mezarların tarihlendirilmesine bağlı olarak 12-13. yüzyıllara tarihledirilmektedirler.

Tezimiz kapsamında 2001-2020 yılları arasında incelediğimiz bir diğer grubu şakak pendantları oluşturur. Şakak pendantları Kadıkalesi kazıları sırasında mezar buluntuları olarak ele geçirilmiştir. 2008 yılı çalışmaları sırasında Güney Şapel içinde açılan mezarlarda bulunmuşlardır.

Yan yana yapılmış gömüler olan 2008/M5 ve 2008/M4 mezarlarından gelen şakak pendantları daha önceki çalışmalarda hep küpe olarak değerlendirilmişlerdir. Ancak son yıllarda yapılan çalışmalar bu şekilde şişkin gövdeli içi boş ve kulağa takılabilecek bir kancası olmayan örnekleri şakak pendantı (kolt) olarak değerlendirmektedir. (Ristovska, 2010, s. 211)

Burada araştırmacılar 19. yüzyıla kadar Rusya'da kullanımı devam eden ve "kolty" ya da "kolt" olarak adlandırılan süs objeleri ile bağlantı kurarak arkeolojik verileri yorumlamışlardır. Şu an bu terimin sadece ortaçağ küpe ve kulak süsleri için kullanıldığını vurgularlar. Bazıları şişkin yarım hilal biçiminde küpelerdir, bazıları ise spiral veya "S" şekilli basit tel halkalarından oluşan, bir, üç veya daha fazla boncuk veya eşkenar dörtgen levha ile süslenmiş çemberlere, üçgen veya balta benzeri çıkıntılara sahip hilal şeklindeki süslemelere kadar çok çeşitli türleri içermektedir. (Ristovska, 2010, s. 211)

Kullanımlarına dair halen çeşitli savlar öne sürülse de ağırlıklı olarak başa takılan zincir ya da ketene sabitlenmiş plakalardan zincirler ile sarkan bu süs objelerinin iç kısımlarına ise parfüm batırılmış keten parçalarının konduğu ve güzel kokular ile kadınların bunu bir süs objesi olarak kullandıkları vurgulanmaktadır. (Ristovska, 2010, s. 213)

Resim 162 Şakak pendantlarının bulunduğu mezarlar. Şapel İçi

Kuşadası Kadıkalesi 2001-2020 yılları arasında mezar hediyesi olarak bulunmuş bu iki şakak sarkacından biri M4 olarak adlandırılan çocuk mezarından gelmiştir (Bkn. Kat. No. 245).

Şakak pendantı yanında ayrıca bir adet gümüş yüzük (Bkn. Kat. No. 199) ile iki adet cam bilezik de bulunmuştur. Küçük bir çocuğa ait olan bu mezar buluntularının çocuğa ait olmazındansa ailenin çocuğu göerken ona yadigâr olarak bırakılan objeler olduklarını düşünmekteyiz. Mezarda bulunan diğer buluntular ve mezarın tarihlendiresine bakıldığında buradan gelen şakak pendantını 12-13. yüzyıllara tarihlendirmekteyiz.

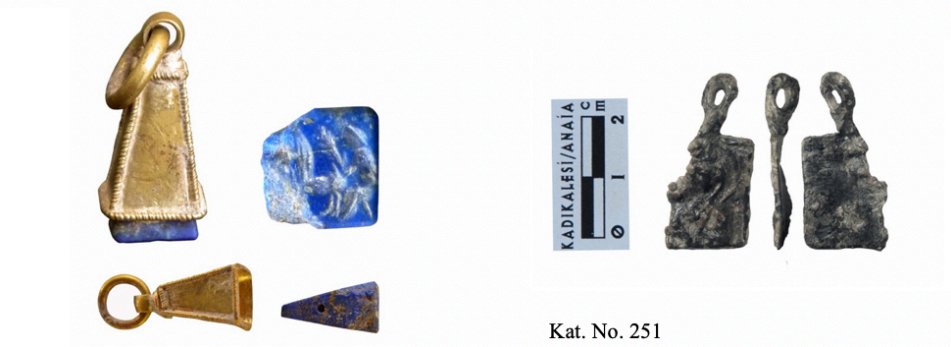
Kat. No. 245 Kat. No. 246

Resim 163 Kadıkalesinde bulunmuş şakak pendantları.

Diğer şakak pendantı da yine aynı alanda M5 içinden gelmiştir. Daha şişkin gövdeli ve bezamesiz olan bu altın şakak pendantı (Bkn. Kat. No. 246) ise yine mezar tarihlendirilmesine göre 12-13. yüzyıllara tarihlendirlmektedir.

Her iki mezarda Güney Şapel içinde apsise yakın bir noktada ve oldukça özenli biçimde şapel zemini kaldırılarak yapılmışlar ve çevresine kilisede kullanılan mimari plastik levhalar ile çerçeve yapılmış olarak bulunmuşlardır. Özenli işçiliği ve şapel zeminine gömilecek bireyler olaltın şakak pendantlarının onlarla birlikte mezar hediyesi olarak bırakılmış olması 11-12. yüzyıllarda Kadıkalesi çevresinde yaşayan üst statüde kişiler olduklarını göstermektedir.

Bir diğer önemli buluntu ise Kat. No. 250 de yer alan kolye ucudur. 2012 yılında bir mezar kasızı sırasında bulunmuş kolye ucu, altın piramidal bir zarfın içine yerleştirilmiş daha erken dönemden kalma lapus-lazuli taştan oluşur. Bu taşın alt yüzeyinde bir hayvan ve bir erkek figürü görülmektedir. Kadıkalesindeki bu buluntunun en benzer örneği bugün 10-13, yüzyıllara tarihlenen bir koleksyon içinde yer almaktadır. (Spier, 2003, s. s.14-126-119, Fig.14,9)

Kat. No. 250

Kat. No. 251

Resim 164 Kadıkalesinde mezarlarda bulunmuş kolye uçları.

Kat. No. 251 de yer alan kurşun kolye ucu ise yine bir mezar buluntusu olarak Güney şapelde yer alan bir gömüde karşımıza çıkar. Basit kiremit çatkılı bir bebek mezarında bulunmuş olan bu kolye ucu bebeğin boynu altında ve omur kemikleri arasında bulunmuştur. Kemikler ile kaynaşması sebebi ile bir parça kırık olarak günümüze ulaşmıştır. Üzerinde Meryem ve kucağında Çocuk İsa'nın yer aldığı bu örnekde bize ailenin gömü sırasında bebeği koruması amacıyla mezara bırakılmış olduğunu düşündürmektedir. Mezarın tarihlendirilmesine bağlı olarak 11-12. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Kat. No. 252

Resim 165 Kadıkalesi kazısında mezar b uluntusu olarak bulunmuş kolye ucu.

Son olarak Kat. No. 252'deki boncuklu kolye ucu da yine mezar buluntusu olarak ele geçirilmiştir. Boncuğun iç kısmına geçirilmiş gümüş bir tel ile yapılmış kolye halkası alt kısımda boncuktan çıkmaması için gümüş bir topçukla sonlanmaktadır. Mezar buluntusu olması açısından bu örneği de 12-13. yüzyıllara tarihlemekteyiz.

Basit üzeri kayrak taşı ile kapatılmış ve kilise dışındaki kuzey mekanları içinde yer alan mezarda sadece bu boncuk bulunmuştur.

Resim 166 Mezar buluntusu olarak bulun muş gümüş fibula.

Kat. No. 343 de yer alan gümüş fibula mezar buluntusu olarak ele geçirilmiştir. Kilisenin dışındakuzey nefe girşe yakın bir noktada açılan mezar oldukça özenle hazırlanmış üzeri kayrak taşları ile kapatılmış bir mezardır. Fibulanın ince işçiliği mine işi ve telkâri bezemeleri önemlidir. 2008 yılında yapılan antropolojik incelemeler sonucunda fibulanın bulunduğu bu mezardaki kadının iskeletinde zengin beslenmeyle ve üst sosyal sınıflarla alakalı bir hastalık olan "diffuse idiopathic skeletal hyperostasis (DİSH) saptanmıştır (Üstündağ & Mimaroğlu, 2008, s. 94). Bu da bize hem mezar konumu, hem mezar şekli ve buluntusu dahilinde Kadıkalesi çevresinde 11-12. yüzyıllarda yaşamış üst sosyal sınıfa ait bir bireyin varlığını açıklamaktadır.

Kuşadası Kadıkalesi içindeki mezar buluntuları arasında yoğun bir grubu boncuklar oluşturur. Kat. No. 350 de yer alan boncuklar 2009 yılında açılan Mezar 17 de bir bilezik gibi bireyin bileğine dolanmış halde bulunmuşlardır.

Resim 167 Mezar 17 Kat. No. de bulunan boncukların bireyin bileğindeki konumu.

Diğer boncuklar ise Kat. No. 348 2005 yılında M.8 den, Kat. No. 357 210 yılında M36 dan, Kat. No. 359 2010 yılında M35 den, Kat. No. 360 2010 yılında M39 dan, Kat. No. 376 2013 yılında M.2 den, Kat.No. 377 2013 de M.4 den, Kat. No. 380 2014 de M.2 den, Kat. No. 381 2016 da M. 5 den bulunmuşlardır.

Kat. No. 385

Resim 168 Kadıkalesi arkasolium nişinde gömülü bireyin boyun çevresinde bulunan altın iplikler.

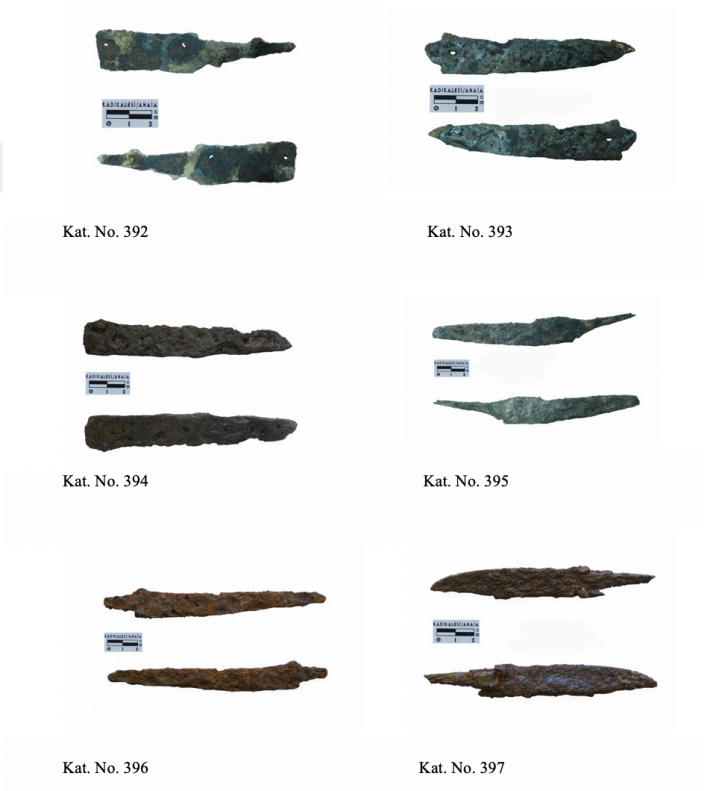
Kadıkalesi mezarlarında bulunan Kat. No. 385 nolu altın iplikler ise ayrı bir buluntu grubudur. Kilisenin Güney yan nefinde yer alan arkasolium nişlerinden birinde gömülü olan bireyin boyun ve omur parçaları arasına dağılmış halde bulunan iplikler belkide kutsal bir kişinin ve ya zengin üst sınıf bir kişinin boynundaki aksesuar üzerinde yer alan süslemeler için kullanılmış olmalıdır.

Resim 169 Kat. No. 381 de yer alan altın iplikleri buluntu durumu. (Kadıkalesi Arşivi)

Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında açılan ve yukarıda değinilen bu mezarlara bakıldığında kilise içine ve kilise dışına gömülen 11-12. yüzyıl gömülerinin bazılarının üst sosyal sınıfa ait oldukları, daha iyi beslendikleri görülmektedir. Ancak kalede açılmış olan yüzlerce mezar düşünüldüğünde bunlar oldukça küçük bir oranı oluşturmaktadır. Özellikle daha sonra ki yıllarda, yani 12-13. yüzyıllar arasında yapılmış gömülere baktığımızda daha özensiz üst üste ya da yan yana yapılmış, aynı mezarın birden çok kez kullanıldığı basit kiremit kırma çatkılı mezarlar olduğu görülmektedir.

Tezimiz kapsamında incelenen ve günlük kullanım gereçleri grubuna giren bıçaklar kataloğumuzda yer almaktadır. Bizans toplumunda günlük yaşam gereçleri arasında önemli aletlerden biri olan bıçaklar; evlerde, işliklerde, tarlada ve daha pek çok yerde kesmek, doğramak, sıyırmak gibi değişik amaçlarla kullanılmışlardır. (Demirer, 2013, s. 56)
Metal aletlerle ilgili yapılmış yayınlara bakıldığında, bıçak türlerinin çok olduğu durumlarda 16 değişik tipe kadar sınıflama yapılabildiği görülmektedir. (Demirer, 2013, s. 56, Dip. Not. 256)

Resim 170 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş bıçaklar.

Tezimiz kapsamında kataloğumuzda 30 adet bıçak incelenmiştir. Kuşadası Kadıkalesi'nde bulunmuş bıçaklar kabaca 2 gruba ayrılabilirler. Her iki grupda bir ahşap ya da kemiğe saplamalı olarak kullanılmış parçalardır. İlk grup bıçakların formu düzdür. Keskin uç

alt kısımda yer alır. Diğer grupta ise bıçağın formu yuvarlatılmıştır ve yuvarlak alt kısım keskın bölümü oluşturur. Yuvarlak forma ait olan bu bıçakların daha ziyade sıyırıcı olarak kullanıldıklarını düşünmekteyiz.

Bıçakların bulundukları konumlara bakıldığında nerede ise istisnasız pek çoğunun kilise dışında yer alan batıdaki mekanların kazılarında ve sur dışındaki çalışmalarada bulunmuşlardır.

Bıçakların formlarından ziyade kazılarda tarihlendirme amaçlı olarak tabaka değerlendirmeleri yapıldığı görülmektedir. Bu bağlamda 10. yüzyıldan 14. yüzyıla kadar benzer formlar görülmektedir.

Tez kapsamında incelenen günlük kullanım parçalarından bir de havan ve kaplardır. Kazılarda bulunmuş ve değerlendirilmeye tabi tutulmuş kaplar oldukça az sayıdadır. Kapların da tıpkı diğer maden buluntular gibi eskimeleri ve bozulmaları durumunda yeniden eritilerek değerlendirildiği düşünülmektedir. (Demirer, 2013, s. 23)

Yayınlarda az oluşunun bir diğer sebebi ise çalışmalara konu olan malzemeler içinda araştırmacıların ağırlıklı olarak sikke, liturjik eşyalar, kandiller, camlar ve seramikleri öncelikli olarak değerlendirmeleri de sayılablir. Özellikle günlük kullanım kaplarına ve diğer mutfak araçlarına dair yayınların azlığı bunu kanıtlayacak şekilde doğru olduğunu göstermektedir. Demirer'in aktardığına göre; Anadolu genelinde, birkaç monografi dışında basit formlu demir veya bakır alaşımlı mutfak eşyalarının sınıflandırmasının yapılmamış olduğunu belirtir (Demirer, 2013, s. 24).

Resim 171 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş havan ve kap parçaları.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş kaplara bakıldığında her biri kırık ve genellikle ağız kenarı parçası olarak bulunmuşlardır. Sadece Kat. No. 416 da yer alan havan buluntusu tüm haldedir. Bu nedenle havan dışında diğer örneklere tarihlendirme önerisi ve kullanım önerisi getirmek zordur. Havan ise 12-13. yüzyıla tarihlenmektedir.

Kat. No. 430 Kat. No. 431

Ayrıca kazılar sırasında bulunmuş bir adet ölçü kaşığı ve tava sapı da katalogda incelenen örnekler arasıundadır. Bu örneklerde benzer buluntular dahilinde 12-13. yüzyıla tarihlenmektedir.

Kat. No. 423 Kat. No. 424 Kat. No. 425 Kat. No. 426

Resim 172 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kulplar.

Ayrıca incelenen bir diğer malzeme kulplardır. Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş 3 adet kulp ve kulp parçası tezimiz kapsamında kataloda değerlendirilmiştir. Kat. No. 418 de yer alan parça dışında diğer ikisi kırık haldedir.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında incelenen malzemelerden bir diğeri mimariye ait olabilcek kilit aksam ve anahtarlardır. Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş ve tezimiz kapsamında incelenen 24 adet kilit aksam, 8 adet anahtar bulunmaktadır. Ayrıca yine aynı bölümde incelenen ahşap ya da kemik kaplı kutulara ait olabilecek kilit aksamlar ve kutu aplikleri de incelenmiştir.

Resim 173 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş anahtarlar.

Tüm bu aksamlar kilise dışında kilisenin batısındaki mekanlardan ve sur dışındaki kazı çalışmaları sırasında bulunmuş objelerdir. Bu nedenle mekânsal bağlamda değerlendirme yapabilmek zordur.

Resim 174

Kadıkalesi kazılarında bulunmuş mimari kapı pencere kilit ve aksamları ile daha küçük boyutlu kutularda kullanılmış olabilecek aksamlar.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş ve tezimiz kapsamında kataloğa eklenmiş 20 adet ahşap kutulara ait olduğunu düşündüğümüz, kilit aksam, turacak ve köşebent parçaları bu bölümde incelenmiştir.

Yayınlarda bu tür malzemeler genel bir tanımla ve bulundukları kontekslere bağlı olarak değerlendirilmişlerdir.

Kadıkalesinde bulunmuş olan bu ahşap kutu kilit, kulp ve diğer parçaların 11 ila 13. yüzyıllara ait olduklarını düşünmekteyiz

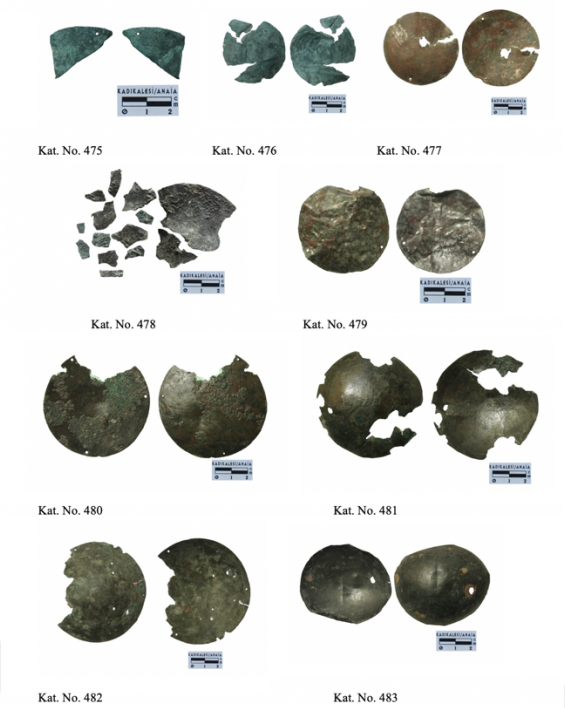
Günlük kullanım ve ticarete dair incelenen bir diğer buluntu grubunu terazi aksam ve ağırlıkları oluşturur. Terazi aksamları ve ağırlıklar ticari malların tartılmasında kullanılmışlardır. 19. kilograma kadar yük kaldırma kapasitesi bulunan stateralar; sikke, ilaç ve değerli madenlerin tartılmasında kullanılmaktadır. Libralar ise daha hassas tartılardır ve sikke, ilaç ve değerli madenlerin tartılmasında kullanılmışlardır. (Demirer, 2013, s. 62)

Libralar, ince bir kolun iki ucuna küçük boyutlu terazi kefelerinin ice zincir ya da iplerle bağlandığı bir terazidir. Stateralar ise kare kesitli ve üzerinde farklı yüzlerinde ihtiyaca göre birimlerin belirlendiği çizgilerle bölümlenmiş, üzerinde büst şeklinde kayarak hareket eden ağırlık bulunan tartılardır. Bu tartıların bir ucunda da tartılacak malın asılmasını sağlayan kancalar yer almaktadır. (Demirer, 2013, s. 63)

Resim 175 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş terazi ve kantar parçaları.

Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında librada kullanılmış olan 10 adet terazi kefesi bulunmuştur. İçbükey formlu bu kefeler bron ve bakır malzemeden yapılmışlardır. İplerin ya da zincirin asılacağı küçük üç adet delikden kefeler üzerinde korunagelenler mevcuttur. Kat. No. 483 deki terazi kefesinin merkezinde bir haç figürü yer almakta dır. Bu da onun diğer kefelerden daha farklı kutsal bir amaçla kiliise ya da manastır kompleksi içinde belki ilaç tartmada belki de işliklerde yapılan hassa bir tartım için kullanıldığı düşünülmektedir.

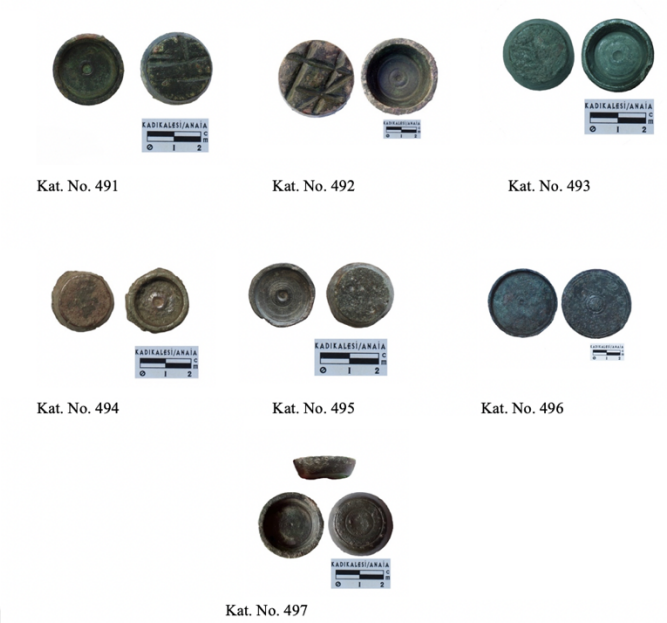
Resim 176 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş terazi kefeleri.

Kat. No. 486-488 nolu parçalarda yine bir librada kullanılmış olacak balans parçaları olmalıdır. Kat. No. 487 ise bir stateraya ait kol parçasıdır. Üzerinde birim işaretleri yer almaktadır. Ancak birim işaretleri tam olarak çözümlenememiştir.

Resim 177 Kadıkalesinde bulunmuş küresel ağırlık ve sikke kontrol ağırlığı.

Kadıkalesinde bulunmuş olan ağırlıklara bakıldığında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş ve kataloğa eklenmiş 9 adet ağırlık mevcuttur. Bunlardan biri Kat. No.489 nolu ağırlık konik gövdelidir ve üzerindeki birim yazısı silinmiştir. Kat. No. 490 nolu ağırlık ise sikke kontrol ağırlığıdır ve dörtgen gövdelidir. Geriye kalan ağırlıklar ise içi boş ve deiresel formlu ağırlıklardır. Bazılarının üzerinde çizgisel bezemeer yer almaktadır.

Resim 178 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan içi boş ağırlıklar.

Boş kap biçimindeki bu ağırlıklara Korinth kazılarında sıklıkla rastlanmış ve 11.-13. yüzyıla tarihlendirilmişlerdir. Korinth kazılarındaki bu ağırlıkların içinin kurşun ile dolduruldukları düşünülmektedir (Davidson, 1982, s. 207)

Tüm bu örnekler çerçevesinde terazi aksam ve apırlılara dair örnekler 6-7. yüzyıl ile 11-13. yüzyıllar aralığına tarihlendirilmektedir. Ancak buluntuların dağınık konumuna bakılarak bu buluntular içinde define faliyetleri sebebi ile mekânsal olarak net bir konumda bulunamamışlardır. Ancak kale içerisinde bulunmuş bu terazi kefeleri ve ölçüme ait buluntuların kale içindeki üretim ve ticarete ait kanıtlar oldukları da unutulmamalıdır.

Kuşadası kadıkalesi kazısı 2001-2020 yılı buluntuları arasından kataloğumuza 11 adet aplik olarak kullanılmış olabilecek parça eklenmiştir.

Bu parçalar içinde bazı örnekler olasılıkla ahşap kutular ya da kemik kaplamalı kutular üzerinde kullanılmış olmalıdır (Bkn. Kat. No. 498)

Altından tek örneklolarak Kat. No. 507 ise kitap kapağı ya da belkide bir ikonanın çerçevesinde kullanılmış olduğunu düşünmekteyiz.

Kat. No. 508 de yer alan parçanın ise kitap kapaklarında derinin ahşaba monte edilmesinde kullanılan ve kapağın dört köşesinde bulunan apliklerden olduğu düşünülmektedir. Benzer örneklerine Sina Manastırında bulunan Geç Bizans ve Post Bizans el yazmalarında rastlanan bu örnekler 14-15. yüzyıllara tarihlenmektedirler.

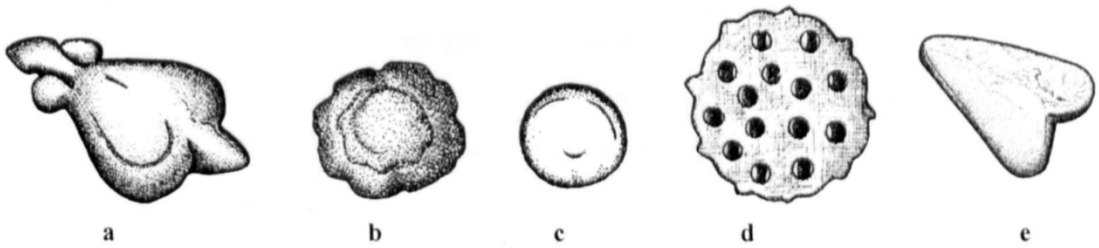
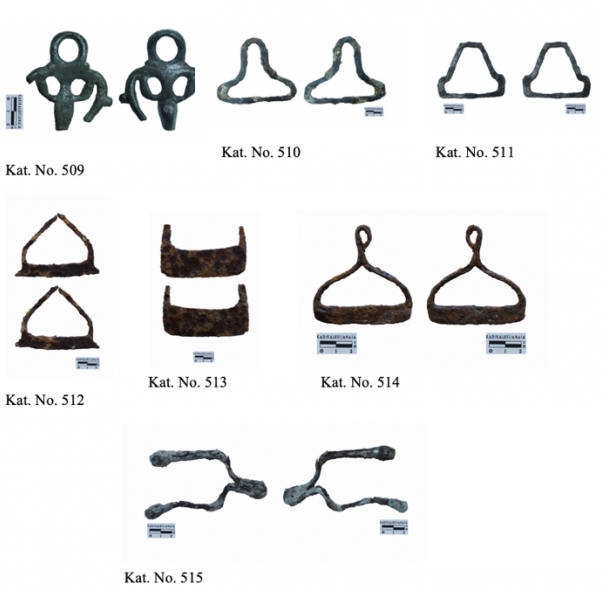

Figure 82. line drawings of the bosses of I. 42 (a), (b), and I. 46 (c), (d), (e). Scale varies.

Resim 179 Sina Manastırı el yazmalarının kapaklarında tespit edilen aplikler.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunmuş at koşum takımına ait olabilecek 7 adet buluntu katalogumuzda incelenmiştir. Bunlar üzengi parçaları (Bkn. Kat. No. 510-511-512), koşum takımı kemer tokası (Bkn. Kat. No. 509) ve 1 adet mahmuz parçasıdır (Bkn. Kat. No. 515).

Resim 180 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş koşum takımı parçaları.

Tüm bu buluntular kale içinde kilise dışındakı mekanlarda ve sur önü kazılarında ele geçmiş buluntulardır. Benzer örnekler ve tabaka değerlendirmesie bağlı olarak 12-13. yüzyıllara tarihlendirilmektedir.

Bu bölümde ayrıca 12 adet nal ve nal parçası da incelenmiştir. Kataloğumuz dahilindeki bu nallar üç grup altındatoplanmışlardır. Birincisi ortası yarım daire formlu olanlar (Bkn. Kat. No. 518-519-521 vd.), orta açıklığı dar olanlar (Bkn. Kat. No. 522-525 vd) ve orta kısmı tamamen kapalı olanlar (Bkn. Kat. No. 526)

Resim 181 Kat. No. 526 nolu örnek.

Resim 182 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş nallar.

Nallar benzer örnekler çerçevesinde 11 ila 13. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler. Özellikle orta kısmı tamamen kapalı olan Kat. No. 526'deki örnek 11. yüzyıla tarihlendirilmektedir. (Borisov, 1989, s. 125, Res. 144)

Ayrıca Kat. No. 524 da yer alan örnek üzerinde korunagelmiş nal çivisi de bize çiviler ile ilgili yaptığımız tipolojide destek ola ayrıntılardan biridir. Nallar üzerinde yer alan bu çivilerin oval ve yassı başlı kısa gövdeli ve sivri uçlu oldukları anlaşımıştır.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunan çanlardan 12 adeti kataloğumuzda yer almaktadır. Bunların bazıları küresel gövdeli çıngıraklar ile (Bkn. Kat. No. 528-529-535 vd.) konik formlu çanlar oluşturur. (Bkn. Kat. No. 530-532 vd.).

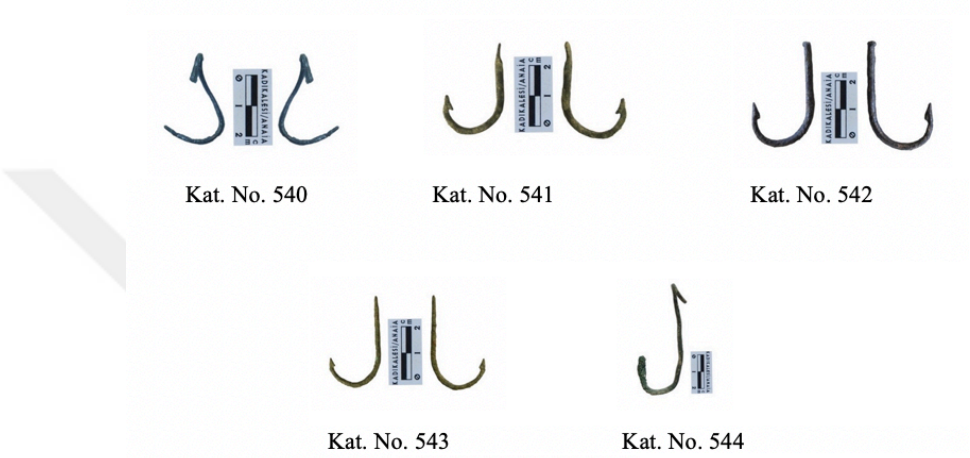

Resim 183 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş çanlar ve çıngıraklar.

Nerede ise tamamında ses çıkarmayı sağlayan içteki dil ya da top şeklindeki parça kayıptır ya da korozyona bağlı çalışmamaktadır. Özellikle küresel gövdeli örneklerin çoğu yarım parça olarak buunmuşlardır.

Benzer örnekler kapsamında çanlar 11 ila 13. yüzyıl tarihlendirilmektedirler.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 5 adet olta iğnesi bulunmuştur. Olta iğnelerinden Kat. No.540 ve Kat. No. 544'deki örneklerde iğnenin ipe düğümleneceği bölüm döndürülerek kanca şekli verilmiştir. Diğer örnekler olan Kat. No. 541-543 de ise bu bölüm yassıtılarak daha geniş bir uç kısım olması sağlanmıştır.

Resim 184 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olta iğneleri.

Benzer örnekler doğrultusunda olta iğneleri 12-13. yüzyıla tarihlenmektedirler.

Bizans döneminde dokumacılık önemli bir zanaat kolu idi. Her kesimden herkesin ulaşabileceği giysiler yapmak, bunların onarımlarını sağlamak gerekli bir zanaat faaliyeti idi.

Dokumacılara "Istourgoi" veya "yphantai" adı verilmekte idi. Eğer dokumalar üzerinde süslemeler yapılacak ise bunu yapan kişiye "poikiltai" denmekte idi. İpek dokumacılığı ile uğraşanlara "katartarioi ve "knaphesis" ise kumaş boyacılarına verilen adlardı. (İmrana-Altun, 2015, 118)

Bizans döneminde dokumanın başlangıcı yünün ip haline getirlmesi ile başlamaktaydı. Bunun için yün iğler yardımı ile eğrilirdi. İğ adı verilen bu çubuğun ucuna içi delik taş, pişmiş topraktan ya da kurşundan yapılan ağırşaklar kullanılmıştır.

Dokumacılık evlerde sıklıkla kadınlar tarafından yapılan bir uğraş halinde idi. Bunun la beraber yasalar la da korunan bir iş kolu idi. 10. yüzyılla tarihlenen Valinin el kitabında kumaş dokuma ve terzilik birbirinden net bir şekilde ayrılmıştır. İstanbul'daki Stoudios manastırına ait bir düzenlemeyi gösteren belgede terziler ve dokumacılar ayrı bir sanatkâr grubu olarak gösterilir (Kazdhan - Tablot 1991, s. 2193).

Kuşadası Kadıkalesi kazıdı 2001-2020 yılları arasında bulunan örneklere bakıldığında 8 adet kirman ucu (Bkn. Kat. No. 548-550-551-552 vd.), 1 adet dokuma tarağı parçası (Bkn. Kat. No. 549) ve 4 adet makas (Bkn Kat. No. 554-545-556-557) yer almaktadır.

Resim 185 Kadıkalesi kazılarında bulunan dokuma gereçleri.

Bunların yanında terzilik faliyetlerinde kullanılmış olabilecek 6 adet iğne (Bkn. Kat. No. 560-561-562-563 d.) ile 12 adet yüksük ve yüksük parçası (Bkn. Kat. No. 565-566-567 vd.) değerlendirilmiştir. Ayrıca 1 adet demir malzemeden konik gövdeli olası dokuma tezgâhı ağırlığı (Bkn. Kat. No. 577) olarak kullanıldığını düşündüğümüz buluntuda bu kapsamda incelenmiştir.

Dokuma ve terzilik ile ilgli bu buluntular Kadıkalesi mekanları ierisinde oldukça farklı ve karışık noktalarda bulunmuşlardır. Özellikle dokuma tarağının kilisenin apsis kısmında ve kırık halde bulunmuş olması, diğer dokuma ve terzi faliyetlerine ait buluntuların oldukça kötü durumda bulunmuş olmaları da kalede yapılan definecilik faaliyetlerine dair yeni bir kanıttır.

Mekanlar ile tam bir işlevsellik kurulamayan bu malzemeler benzer örnekler kapsamında 12-14. yüzyıllara tarhlendirilmişlerdir.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 3 adet kav parçası bulunmuştur. Kavlar sürtünme yolu ile yanıcı maddenin ısı ile yanarak ateşn kolay elde edilmesni sağlayan parçalardır.

Benzer örekler çerçevesinde Kadıkalesinde bulunmuş kavları 12-13. yüzyıllara tarihlendirmekteyiz. (Bkn Kat. No. 576-577-578)

Çiviler ahşap strüktürlerin bağlayıcısı olarak demirden ve sıcak dövme veya döküm yöntemleriyle üretilirler. En yoğun guruba sahip Inchtuthil çivileri araştırmayı yapan Cleere, sınıflandırmayı çivilerin boylarına ve baş şekillerine göre yapmıştır. Araştrmacıya göre, 15 cm.den büyük çiviler ana kirişlerde kullanılmıştır. Daha küçük boyutlu çiviler ise ikincil destek bağlantılarında ve basit birleştirmelerde kullanılmıştır. (Oransay, 2006, s. 136)

Aynı zamanda "L" biçimli çivilerinde duvarlarda yer alan pişmiş toprak levha ya da mermer levhaların tuturulmasında da kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle kilisenin kuzeybatısında yer alan vaftiz havuzunda yer alan plakaların bu şekildeki çiviler ile sabitlendiği görülmektedir.

Resim 186 Kadıkalesi kazılarında kilisenin kuzeybatısında bulunmuş olan vaftiz havuzunda yer alan plakalar "L" biçimli çiviler ile sabitlenmişlerdir.

Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında oldukça yoğun olarak bulunmuş çiilerden kataloğumuza 63 adet çivi incelenmiştir.

Resim 187 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş dörtgen başlı çiviler.

Bu çiviler kendi içinde yuvarlak başlı çiviler (Bkn. Kat. No. 568-570-571 vd.), dörtgen başlı çiviler (Bkn. Kat. No. 593-600 vd.), kare başlı çiviler (Bkn. Kat. No. 581-595 vd), mantar başlı çiviler (Bkn. Kat. No. 607-625-634 vd.), mantar başlı raptiyeler (Bkn. Kat. No. 584-598 vd) ve nal çivileri (Bkn. Kat. No. 596-630 vd.) olarak ayrılmışlardır. Ayrıca tamamen bronz malzemeden yapılan ve mobilya aksamı olarak kullanılan yuvarlak başlı köşeli gövdeli çiviler de mevcuttur (Bkn. Kat. No. 618-628 vd.).

Resim 188 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş kare başlı çiviler.

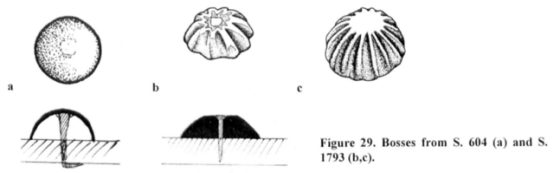
Çiviler yanında daha büyük ahşapları bağlayıcı olarak kullanılmış olabilecek mıhlarda kataloğumuzda yer almaktadır (Bkn. Kat. No. 572-600 vd)

Yapısal bağlayıcı olarak kullanılmış olan çiviler Kadıkalesi kazılarındaki mimari mekanlar ile paralel olarak 11-13. yüzyıllara tarihlenmektedirler.

Resim 189 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş mantar başlı raptiyeler.

Bunların yanında mantar başlı raptıyelerin ise (Bkn. Kat. No. 584-616 vd) kitap kapaklarında ya da ahşap kutular üzerinde kullanılmış olduklarını düşünmekteyiz. Özlikle küçük boyutları. Açıkta kalacak kısmın bronz malzemeden özenli yapılması ve kullanıldığı yere rapt edilmesi için uç kısmının bükülmüş olmaları bu şekilde bir kullanım önerisi getirmemizi sağlamaktadır. Ayrıca yine Sina Manastırı'nda yer alan Geç Bizans ve Post Bizans Dönemi el yazmalarında benzer uygulamalar görmek mümkündür.

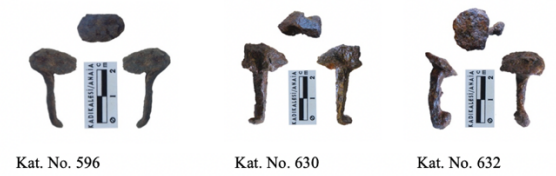
Resim 190 Sina Manastırında yer alan el yazmalarındaki kapaklarda kullanılan mantar başlı raptiyeler.

Bunun yanısıra mantar başlı çivilerinde kapı ve pencerelerde birer kabara gibi kullanıldıkları düşünülmektedir. Bu çivilerde baş kısmı bronz malzemeden özenle yapılmıştır. Görülebilecek bir noktada kullanıldıkları açıktır. Çivi kısmı ise demir malzemeden üretilerek baş ile birbirine perçinlenmişlerdir.

Resim 191 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş mantar başlı çiviller.

Nal çivileri ise yassıtılmış bir başa sahiptir. Uç kısımları bükülüdür. Demir malzemeden yapılmış bu örnekler ile nallar üzerinde korunagelmiş çiviler benzerlik göstermektedir.

Resim 192 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş nal çivileri.

Filiseler çivili halkalardır. Oransay, filiseleri saplamalı ve çift kancalı olmak üzere, çivilerine göre iki gruba ayırmaktadır çift kancalılarda, halkaya geçen iki uçu sivri çubuk ikiye katlanarak çivi haline getirilir. (Oransay, 2006, s. 136)

Halkalar ise ahşap kapı ve bencerelerde tutamak amaçlı, kilitleme amaçlı kullanılan unsurlardır. Daha büyük boyutlu halkaların bu amaçla kapılarda kullanılmış olabileceği düşünülürken ayrıca bu tür büyük boyutlu halkaların hayvanları bağlamada da kullanıldığı bilinmektedir.

Resim 193 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş filise, halka, kenet ve bağlayıcılar.

Kenetlerde mimari kurgu içinde kapılarda sövelerde mimari bağlayıcı olarak kullanılmaktadırlar. Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunan 58 adet halka, filise, kenet ve diğer bağlayıcılar kataloğumuzda yer almaktadır.

Resim 194 Anıtsal kilise içinde yer alan ambonun temel kısmında birbirine tam karşılık gelmeyen kenet dizileri.

Kadıkalesi kazılarında mimari patrçalarda bağlayıcı olan kenetlerin yuvaları üzerine yapyığımız incelemede bu yapısal unsurlarda tadilat ve yeniden inşa aşamasında kilseye başka nbir yerden getirilmiş olan devşirme malzemeler üzerinde farklı kenetleme örnekleri tespit edilmiştir. Bu bağlamda yapılan bu küçük onarım ve yani eklemeler amacıyla kale içinde

sadece kurşun ve demir bağlayıcı malzemeyi üretecek ve uygulayacak bir mekan olması gerekliliğini düşünmekteyiz.

Tüm bu parçalar anıtsal kilise ve sonradan eklenen yapı toplulukları dikkate alınarak 11-13. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir.

Resim 195 Kilise içindeki mimari plastikler üzerinde yer alan kenet yuvaları.

Ayrıca kurşun bağlayıcılara Kadıkalesi kilise kompleksi ve diğer yapılarda sütunlar ve kapılarda yer alan kenetlerın yuvaya sabitlenmesinde kullanılmışlardır.

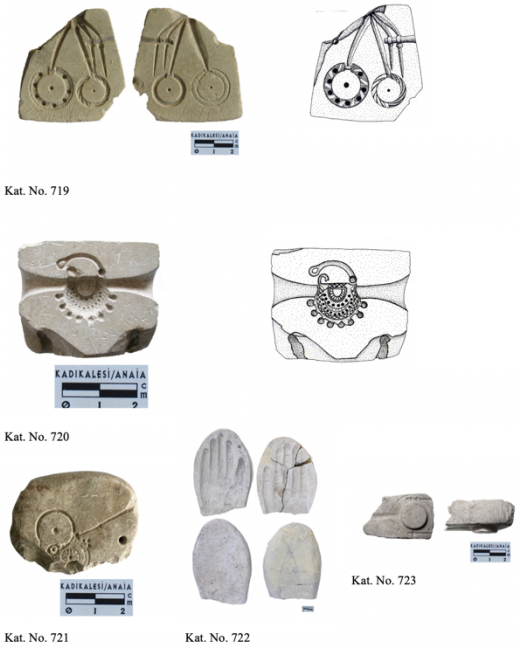
Resim 196 Kurşun bağlayıcıların kullanımına örnek.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında 6 adet kalıp bulunmuştur. Bu kalıplardan 1 adeti İkona kalıbıdır. (Bkn. Kat. No. 718). Oldukça özenli bir işçiliğe sahip kalıp döküm tekniğinden ziyade, ince madeni bir levhanın üzerine konulup çekiçlenmesi yöntemi ile kullanılıyor olmalıdır.

Resim 197 Kadıkalşsinde bulunmuş olan ikona kalıbı

Kat. No. 719-720-721 nolu kalıplar kuyumculukda kullanılan kalıplardır. Özenli işçiliğe sahip bu kalıpların karşı parçaları henüz bulunamamıştır. Ancak bu kalıpların varlığı Kadıkalesinde gezici ustaların varlığını kanıtlamaktadır.

Resim 198 Kadıkalesinde bulunmuş olan diğer kalıplar.

Kat. No. 722 deki örnek ise bir el kalıbıdır. Bu kalıp karşılıklı iki kevhadan oluşmaktadır. Levhalardan biri tüm diğer parça ise kırık halde bulunmuştur.

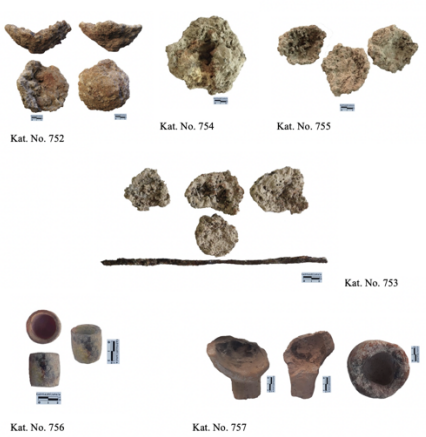
Ayrıca tez kapsamında incelenen atık malzemeler ve cüruf parçalarda kadıkalesinde küçükde olsa bir üretimin varlığını göstermektedir. Kataloğumuzda yer alan cüruf parçaları küçük bir bölümü oluşturduğunu burada belitrmek isteriz. Cüruflar ve potalar üzerindeki analizler Covid pandemisi sebebi ile hanüz tamamlanamış olup, tezden sonraki süreçde değerlendirilerek yayıonlanacaktır. Ancak bu noktada cüruf sayısının azımsanmayacak kadar olduğunu yeniden vurgulamak gereklidir.

Cüruflar Kadıkalesi kazılarındaki en yoğun 2. grubu oluşturmaktadır. Özellikle kuzey yan nef kazıları ve kale ana girişinin hemen güneyinde kalan mekanlarda yoğun miktarda bulunmuş olan bu cüruflar kalede ki üretim faalietlerine dair kanıtları oluşturur. Cüruflar sadece metal üretiminde değil aynı zamanda seramik ve zamın renklendirilmesinde de kullanılmaktadır. Bu bağlamda özellikle kuzey yan nefte ki yoğun cüruf buluntusunu Kadıkalesi'ndeki cam üretimine bağlamaktayız. Ancak kale girişindeki güney mekalarda yer alan yoğun cüruf buluntularını ise kisilsenin mimari kurgularında yapılacak olan yenileme ve ekler için çivi, kenet, kurşun bağlayıcı yapımında kullanıldığını düşünmekteyiz.

Resim 199 Kadıkalesinde bulunmuş olan üretime ait atık parçalar ve cüruf parçaları.

Kuşadası Kadıkalesi kazısında bulunmuş olan ve işlik aletleri olarak değerlendirdiğimiz 35 adet buluntu katalogda yer almaktadır. 2012 yılında kuzey yan nef de bulunmuş olan maşalar ve cüruf parçaları bu alanda cam fırını olarak kullanıldığını düşündüümüz alanda bir arada bulunmuşlardır. Bu buluntular içinde öncelikli olarak değerlendirdiğimiz potalar ise 2013 yılı ve sonrası kazı sezonları içinde kuzey yan nef de bulunmuşlardır. Bu bağamda bu alanda ön gördüğümüz cam fırını yanında belki de bir adet küçük bir metal işliğinden söz etmek olasıdır.

Resim 200 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş potalar.

Resim 201 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş işlik aletleri.

Ancak emin olarak söyeyebileceğimiz bir bulgu şudur. 2007 yılından itibaren kale ana girişi iç kısımda yapılan çalışmalar sırasında tarafımızca kazılmış olan mekanlarda yoğun miktarda cüruf ve metal tozu toplanmıştır. Yine bu çalışılan mekânda oluşturulmuş kare bir alandan toplanan yanık kül tabakası, cüruflar ve matel tozlar bize bu alanda bir işlik olabileceğini düşündürmektedir.

Resim 202 Kale ana giriş güneyde yer alan işlikler.

Ancak biz bu işliğin kiliseye ait mekanların yapımı ve küçük eklemelerin yapıldığı dönem zarfında ihtiyaç duyulan çivi, kenet ve kurşun bağlayıcıları üretildiği bir alan olarak düşünmekteyiz.

Kuşadası kadıkalesi kazılarında üretimde kullanılmş olduğunu düşündüğümüz kurşun ağırlıkların 20 adeti kataloğumuzda incelenmiştir.

Bu ağırlıkların birinci grubu dışbükey biçimli ağırlıklardır (Bkn. Kat. No. 789-792-795 vd.) bir diğer grubu ise küresel biçimli ağırlıklar oluşturur (Bkn. Kat. No. 791-803). Bunların dışında Kat. No. 790 ve kat. No. 805 da yer alan örnekler gibi farklı formda örneklerde mevcuttur. Kat. No. 794 da yer alan örnek kaynaklarda balık ağırlığı olarak geçmektedir.

Resim 203 Üretimde kullanılmış olabilecek kurşun ağırlıklar.

Üretimde kullanıldığını düşündüümüz bu ağırlıklar benzer örnekler dahilinde 11-13. yüzyıla tarihlenmektedir.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında 2001-2020 yılları arasında bulunan pithos onarım kenetlerinden 9 adet örnek kataloğumuzda incelenmiştir. Bu kenetler çatlayan ya da kırılan pithosların onarılarak yeniden kullanılmasına fırsat vermektedir. Onarım kenedi ile sağlamlaştırılan bu türdeki pithosların Kadıkalesi örneklerinde ayrıca dışarıdan sıvanarak da korumaya alındıkları börülmektedir.

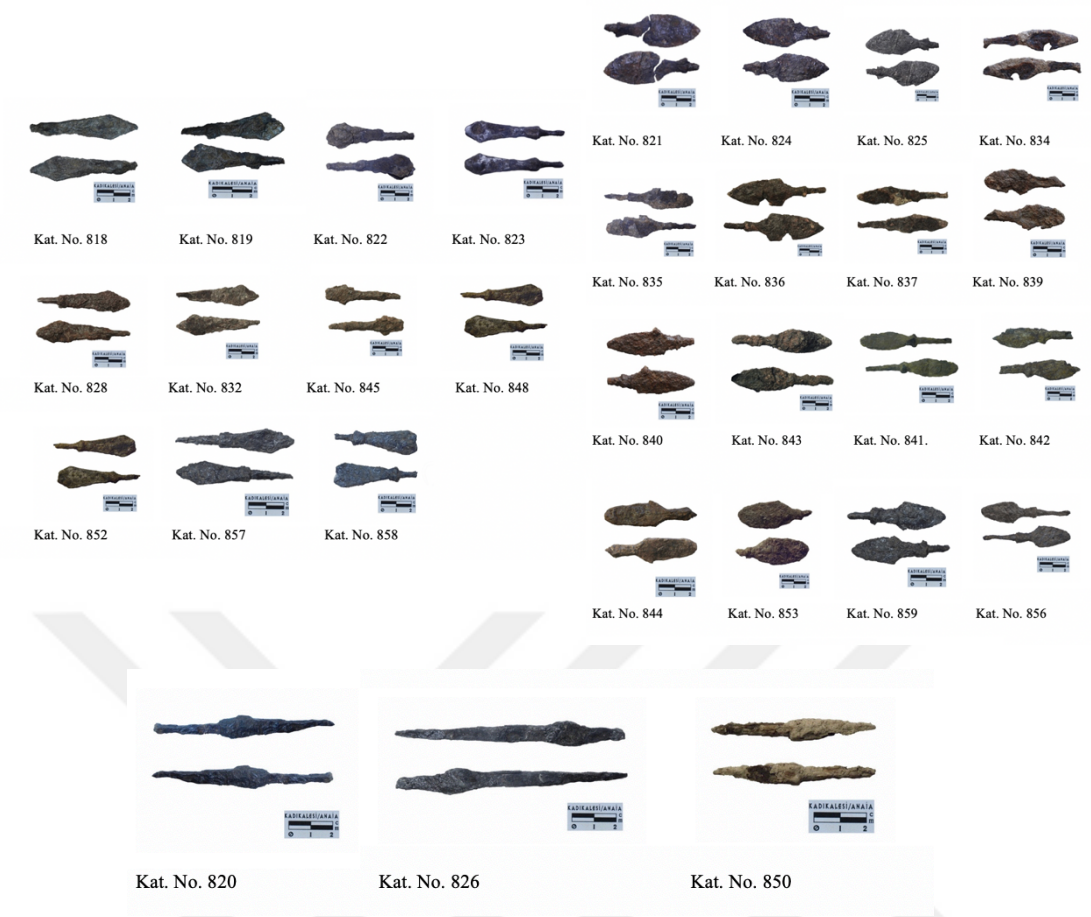

Resim 204 Düşmüş bir pithos onarım kenedi ve pithosun diğer kullanım için onarımdan sonra sıvanması

Onarım kenetleri pithosların kullanımına bağlı olarak tarihlendirme önerisi içinde termino post quem düşünülülerek 11. ve 13. yüzyıllar aralığına tarihlendirilmişlerdir.

Kataloğumuz içinde incelenen diğer bir grup savaş aletleridir. Bu grup içinde yoğun olarak ok uçları yer almaktadır. Ok uçlarının sınıflanması yapılırken ucun gövdeye sabitlenme şekline (saplamalı–soketli) veya yaprak/kanat/dilim sayısına bakılmaktadır. (Demirer, 2013, s. 53)

Kuşadası Kadıkalesi örnekleri arasında kataloğumuzda incelenmiş 46 adet ok ucu bulunmaktadır. Bu ok uçlarını kendi içnde üçgen biçimli ok uçları (Bkn. Kat. No. 818-822-823 vd.), yaprak şekilli ok uçları (Bkn. Kat. No. 8821-824-834 vd.), kare kesitli ok uçları (Bkn. Kat. No. 806-813 vd) olarak 3 gruta incelemeye çalıştık.

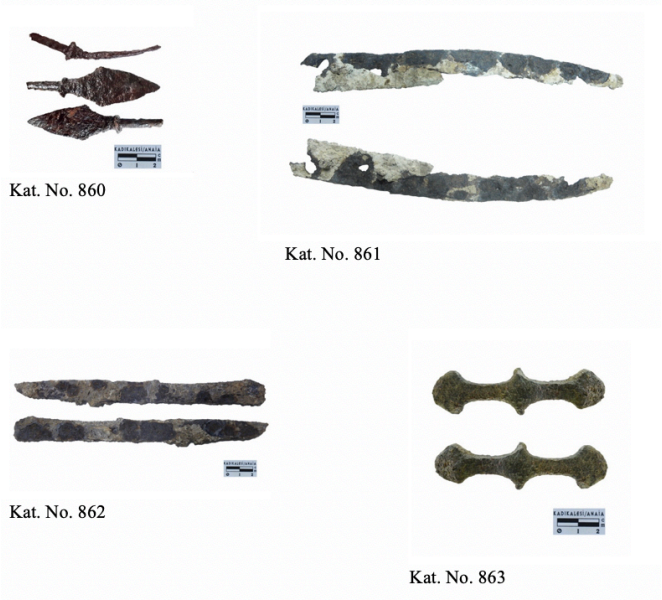

Resim 205 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş ok uçları.

Kadıkalesinde bulunmuş olan Kare kesitli ok uçları kaynaklarda 6-7. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler. (Demirer, 2013, s. 214, Kat: D8-D9; Henning 2007, 667, Taf. 2, 14; Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 10)

Diğr örnekler olan üçgen biçimli ok uçları ile yaprak şekilli ok uçları ise 10 ila 12. yüzyıllara tarihlendirilmektedirler.

Savaş aletleri içnde ayrıca 2 adet kılıç parçası ve 1 adet olası kama parçası olduğunu düğşündüğümüz örneklerde katalogda incelenmişlerdir.

Resim 206 Kadıkalesi kazılarında bulunmuş savaş alaetlerine örnekler.

Kuşadası Kadıkalesi kazılarında bulunmuş maden eseleri konu aldığımız tezimiz kapsamında incelediğimin 2001-2022 yılları arasındaki buluntular içinde ilevi belirlenemeyen ancak var olan form ve bulunuş konumuna bağlı olarak kullanım önerisi getirmeye çalıştığımız örekleri kataloğumuzun son bölümünde toplamış bulunmaktayız. Bu bronz ve demir malzemeden çoğunluğu döküm tekniği ile yapılmış bu buluntular için 79 adet metal malzeme incelenmiş, birer işlev önerisi getirilmeye çalışılmıştır. Benzer örnekler bulunabiliyor ise kullanıma dair daha net veriler söylenmeye çalışılmıştır.

İşlevi tam olarak belirlenememiş bu örnekler üzerinden mekânsal kullanım yada tarihsel bir değerlendirmeden ziyade işlevsel bir kullanım önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

IV. SONUÇ

Sonuç olarak, "Bizans Maden Sanatı ve Kuşadası Kadıkalesi Kazısı Maden Buluntularına Tipolojik ve Üslupsal Yaklaşımlar" başlıklı tezimiz kapsamında 942 buluntu katalogda incelenmiş ve tezimizin III. bölümü olan "Maden Eserlerin Bulundukları Mekân Ve Genel Olarak Kazı Alanı İçindeki Konumlarına Bağlı Değerlendirmeler" başlıklı bölüm içinde kale ve kilise içindeki bulundukları konumlara bağlı olarak işlev ve yüzyıl değerlendirmeleri yapılmıştır.

Bu bağlamda en iyi verileri aydınlatma gereçleri, mezar buluntuları ve üretime dayalı buluntular sunmaktadır.

Kadıkalesi kazılarında bulunmuş olan maden aydınlatma gereçlerinin pek çoğu kilisenin pek çok farklı noktasından bulunmuş olsalar da birbirinin tamamlar nitelikte malzemelerdir. Malzemelerin bu denli tahrip olması ve dağınık halde bulunmuş olmaları kale içinde uzun yıllar boyunca devam eden definecilik faaliyetinin de bir göstergesidir. Malzemeler açısından stratigrafi tespit edilemese de, özellikle 2012 yılından itibaren açılan alt yapı önüne akmış toprak ve kuzey nefte yapılan kazı çalışmaları, aydınlatma gereçleri açısından yeni tespitler yapmamızı sağlamıştır.

2012 yılından itibaren tek olarak anlam taşımayan pek çok aydınlatma malzemesi bu çalışmalar ile artık bir bütünü tamamlayan parçalar durumunda oldukları tespit edilmiştir. Kazı çalışmaları sonucunda şu an için tespit edebildiğimiz 3 farklı aydınlatma kullanımı mevcuttur. Bunlardan ilki daha özenli işçiliğe ve yapım malzemesine bağlı olarak ve oldukça yoğun bir grubu oluşturan ajur teknikli askılardır. Bu askıların kilisenin ana mekânında yer alan bir chorosun varlığının kanıtı olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca büyük boyutlu yağ toplama çanakları, tepelik olarak kullanılmış bronz haç ve büyük boyutlu kancalar da yine bu chorosa ait olmalıdır.

Bir diğer tespit ise, özellikle kuzey nefte yer alan mezar üstü kandil askısı ve kulplu kandil buluntusuna bağlı kalınarak, belki de neflerde yer alan arkasolium nişlerinin birer kulplu kandil ile aydınlatılmış olduğudur.

Diğer bir düşüncemiz ise hem stantların varlığı hem de şamdan kol, ayak ve küçük boyutlu yağ toplama çanaklarına dayanarak; kilisenin ana mekânında şamdanların kullanılmış olabileceğidir.

Kilisede kullanılmış olduğunu düşündüümüz katsionlar ve 1 adet buhurdan kapağı kilise mekanlarından çok uzak ve çok farklı noktalarda bulunmuşlardır. Define faliyetlerini gösteren

bu duruma rağmen bu parçaların aslında Kadıkalesinde yer alan anıtsal kilse de kullanılan liturjik eşyalar olduğunu düşünmekteyiz.

Kadıkalesi buluntuları arasında değerlendirdiğimiz tören haçlarının da farklı noktalarda bulunmuş olma sebebi yine definecilik faaliyetleridir. 12-13. yüzyıla tarihlenen bu tören haçları kilise liturjisi içinde kullanlıyor olmalıydı.

Takdis haçları da yine aynı şekilde çok farklı noktalar bulunmuşlardır. Benzer örekler ışığıda tarihlendirme önerisi getirilen bu buluntularında define faliyetlerinden etkilendiği çok açıktır. Takdis haçları da benzer örnekler ışığında 11-12. yüzyıllara tarihlenmektedirler.

Figürlü levha ve apliklerde de aynı durum söz konusudur. Kilise dışında çok farklı konumlarda bulunmuş olan bu paçaların kilisede kullanımına dair net bir veri söylemek çok zordur. Figürlerdeki ayrıntılar ve bezeme tekniklerine bakılarak 11-12. yüzyıla tarihlendirilmektedirler.

Tez kapsamıknda incelenen ve el yazmalarına ait olduğunu düşündüğümüz toka ve çiviler diğer önemli buluntular rasındadır. Kısmen define faliyetine maruz kalsalarda bize Kadıkalesi'ndeki yazmalarda kullanımlarına dair veriler sunarlar. Bazı tokaların çok daha küçük oluşu birden farklı boyuttaki el yazmasının kanıtı olarak gösterilebilmektedir. El yazmalarına ait toka ve çivilerde benzer örneklere dayanaray 12-13. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

Süs objelerine bakıldığında en öneli veriler mezar buluntuları olmaktadır. Hem tarihledirmede verdiği netlik hem de buluntuların tahrip edilmemiş olası önemlidir. Bu bağlamda gömüler; gömüldükleri alanlar ve mezar içideki buluntular ile aslında bozulmadan kalabilen kale içinde en net verileri sunan 1. alalardır.

Mezarlarda bulunmuş olan süs objeleri Kadıkalesi'nde özellikle 11 ve 12. yüzyıllar içinde yapılmış bazı gömülere ait bireylerin üsrt sınıfa ait bireyler olduğunu göstermektedir. Ancak daha üst kodda açılan mezarlara bakıldığında hem mezarların basit kiremit çatkılı ve birden fazla kullanıma sahip olmasından ötürü 12-13. yüzyıllar içinde yapılmış gömülerin daha alt sınıfa ait bireyler olduklarını söylemek mümkündür.

Günlük kullanım eşyalarına ait havan, kap parçaları, bıçaklar, olta iğneleri ise kalenin çok farklı noktalarından ve sur dışından bulunmuş örneklerdir. Benzer örnekler ışığında tarihleme önerisi getirirken mekânsal anlamda kale ve kilise içinde kullanımlarına dair veri elde edilememektedir. Günlük kullanıma dair bu parçalar için kabaca 11-13. yüzyıl aralığı verilmektedir.

Kadıkalesi kazılarında bulunmuş günlük kullanıma ait dokuma ile ilişkili kirman uçları, iğneler, yüksük ve makaslarda ağırlıklı olarak kilisenin batısındaki mekanlarda bulunmuşlardır.

Katalağumuzda yer alan sadece 1 adet dokuma tarağı apsis kazısı sırasında bulunmuştur. Bu nedenle bunları kiliseye ait bir üretim ve kullanıma bağlamak yanlış olacaktır. Olasılıkla kilisenin batısında yer alan mekân toplulukları içinde kullanılmış olmalarını söylemek daha doğru bir yaklaşımdır.

Terazi kefeleri ve ölçüme ait diğer bulgular da kale ve kilise içinde çok farklı noktalardan gelmişlerdir. Bu buluntular incelendiğinde kale içinde bir ticari alış verişin varlığı ortaya çıkmaktadır.

Dokuma malzemeleri dışında yer alan yoğun grup üretime ait buluntulardır. Kale içinde bulunmuş olan ikona kalıbı kilise ya da manastır kompleksine ait bir buluntu olarak daha önceki çalışmalarda sıklıkla tartışılmıştır. Ancak tek bir kalıptan bu sonuca gitmek tarafımızca şüpheli olmaktadır.

Ancak Kadıkalesi kazılarında bulunmuş küpe ve diğer kalıplara bakıldığında kale içinde 12-13. yüzyıllarda gezici ustaların varlığını söylemek mümkündür.

Bu bağlamda incelenen üretima ait artıklar, kesilmiş plakalar, üretimde kullanılmış olabilecek araç gereçler, potalar ve cüruflar; kale içinde üretime dair verileri güçlendirmektedir. Ancak biz bu üretimin şu an için cam üretimi ile; kale ve kilise için yapılan onarım ve tadilatlarda gerekli çivi, kenet vs. gibi bağlayıcı unsurların yapılması için uygulanmış olduğunu düşünmekteyiz.

Bu düşüncemizi doğrulamak içinde; kuzey yan nef ve kale girişindeki güney mekanlarda yapılan kazı çalışmaları ve buluntular tezimiz kapsamında ayrıntılı olarak incelenmişlerdir. Bu alanlarda bulunumuş olan cüruflar ve işlik malzemeleri ile kale içinde cam atölyeleri ve kilise için yapılacak onarım ve ekler için ihtiyaç duyulan çivi, kenet ve kurşun bağlayıcıların yapılacağı işliklerin yerlerine dair alanları belirleme şansımız bulunmaktadır.

Kale içinde ve kale dışında bulunmuş olan savaş aletlerine bakıldığında ağırlıklı olarak ok uçlarının kullanımı görülmektedir. Bir kale olarak inşa edilmiş olsada aslında Kadıkalesinin varlığı Anıtsal kilise ve diğer mekanlara 12-13. yüzyıllarda koruyucu bir zarf vazifesi görmesi amacıyla yapıldığını düşündürür. Kale içinde bu kadar az sayıda savunma araç gerecinin bulunması belkide savunma kalesindense, içindeki yapıları saklayan bir yapı olmasından kaynaklanmaktadır.

Tezimiz kapsamında incelediğimiz son malzemeler ise işlevi belirlenemeyen objelerdir. Bu metal buluntular incelenerek bunlara birer işlev önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda devam eden kazı çalışmaları yeni verileri ve yeni önerileri getirecektir.

V. LEVHALAR

Levha 1 Yağ toplama çanakları

Kat. No. 03

Kat. No. 04

Kat. No. 05

Kat. No. 06

Kat. No. 08

Levha 2 Oturtma Çivileri

Kat. No. 01

Kat. No. 02

Kat. No. 09

Kat. No. 10

Kat. No. 11

Kat. No. 12

Kat. No. 13

Kat. No. 14

Kat. No. 15

Kat. No. 16

Kat. No. 17

Kat. No. 18

Levha 3 Oturtma çivi ve parçaları, şamdan ayağı ve şamdan kolu parçası

Kat. No. 19

Kat. No. 20

Kat. No. 21

Kat. No. 22

Kat. No. 23

Kat. No. 07

Levha 4 Aydınlatma kandil askıları

Kat. No. 24

Kat. No. 25

Kat. No. 26

Kat. No. 27

Kat. No. 28

Kat. No. 29

Kat. No. 30

Levha 5 Aydınlatmaya ait kancalar

Kat. No. 31.

Kat. No. 32

Kat. No. 33

Kat. No. 34

Kat. No. 35

Kat. No. 36

Kat. No. 37

Kat. No. 38

Kat. No. 39

Kat. No. 40

Kat. No. 41

Kat. No. 42

Kat. No. 43.

Kat. No. 44

Kat. No. 45

Kat. No. 46

Kat. No. 47

Kat. No. 48

Kat. No. 49

Kat. No. 50

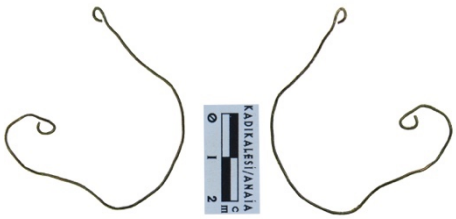
Levha 6 Aydınlatmaya ait askılar

Kat. No. 51

Kat. No. 52

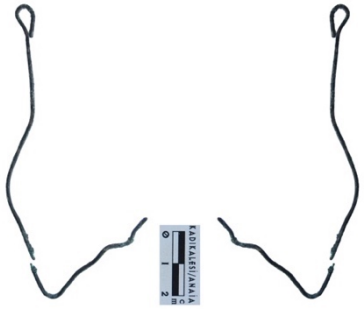
Kat. No. 53

Kat. No. 54

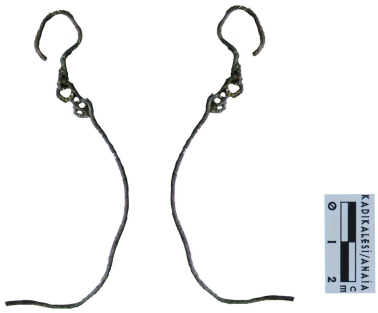
Kat. No. 55

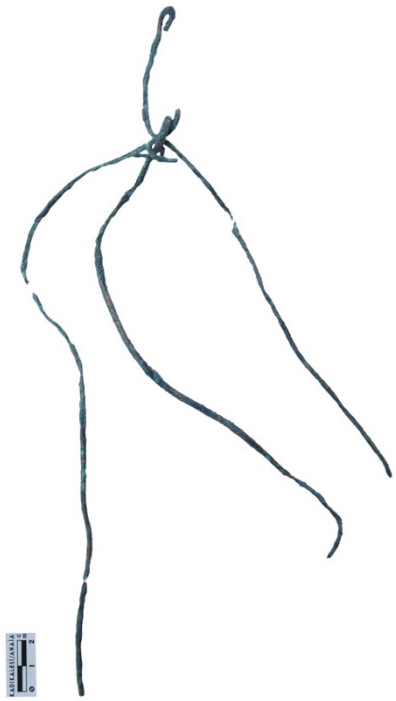
Kat. No. 57

Kat. No. 57

Kat. No. 59

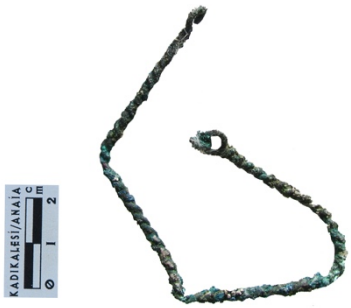

Kat. No. 58

Levha 7 Aydınlatmaya ait askılar

Kat. No. 60.

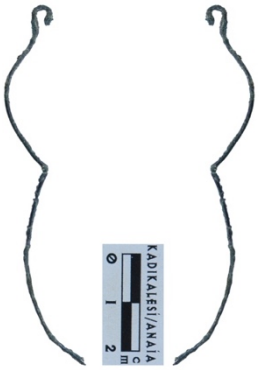
Kat. No. 61

Kat. No. 62

Kat. No. 63

Kat. No. 64

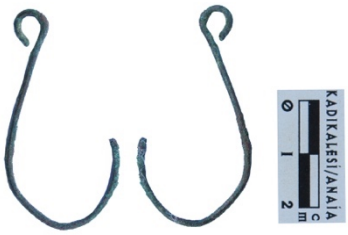
Kat. No. 65

Kat. No. 66

Kat. No. 67

Kat. No. 68

Levha 8 Aydınlatmaya ait zincir ve askılar

Kat. No. 69

Kat. No. 70

Kat. No. 71

Kat. No. 72

Kat. No. 73

Kat. No. 74

Kat. No. 75

Levha 9 Aydınlatmaya ait ajurlu askılar

Kat. No. 76

Kat. No. 77

Kat. No. 78

Kat. No. 79

Kat. No. 80

Kat. No. 81

Kat. No. 82

Kat. No. 83

Kat. No. 84

Levha 10 Polykandilion diskleri

Kat. No. 84

Kat. No. 85

Kat. No. 86

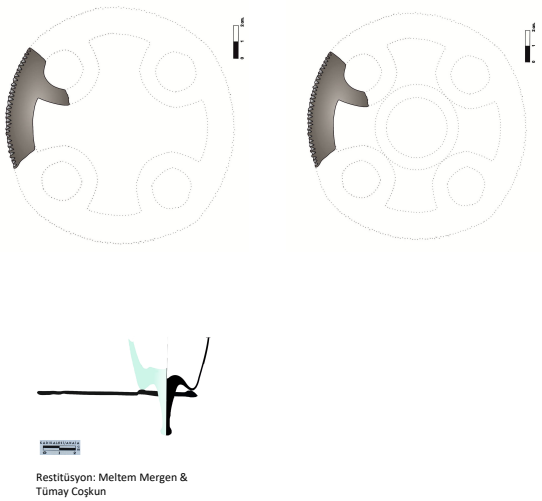

Kat. No. 87

Kat. No. 88

Kat. No. 88’ e air restitüsyon önerisi

Levha 11 Aydınlatma ile ilişkili olabilecek parçalar

Kat. No. 89

Kat. No. 90

Kat. No. 91

Kat. No. 92

Kat. No. 93

Kat. No. 94

Kat. No. 95

Kat. No. 96

Kat. No. 97

Kat. No. 98

Kat. No: 99

Kat. No. 100

Levha 12 Ayaklar ve fitil tutacakları

Kat. No. 101

Kat. No. 102

Kat. No. 103

Kat. No. 104

Kat. No. 105

Kat. No. 106

Kat. No. 107

Kat. No. 108

Kat. No. 109

Kat. No. 110

Levha 13 Fitil tutacakları

Kat. No. 111

Kat. No. 112

Kat. No. 113

Kat. No. 114

Kat. No. 115

Kat. No. 116

Kat. No. 117

Kat. No. 118

Kat. No. 119

Kat. No. 120

Kat. No. 121

Kat. No. 122

Kat. No. 123

Kat. No. 124

Levha 14 Katsionlar ve buhurdan kapağı

Kat. No. 125

Kat. No. 126

Kat. No. 127

Levha 15 Tören haçları ve takdis haçları

Kat. No. 128

Kat. No. 129

Kat. No. 130

Kat. No. 131

Kat. No. 132

Levha 16 Takdis haç parçaları ve işlevi belirsiz haç parçaları

Kat. No. 133

Kat. No. 134

Kat. No. 135

Kat. No. 136

Kat. No. 137

Kat. No. 138

Kat. No. 139

Levha 17 İşlevi belirsiz haç parçaları

Kat. No. 140

Kat. No. 141

Kat. No. 143

Kat. No. 142

Kat. No. 144

Kat. No. 145

Levha 18 Kutsal kişi tasvirli levhalar ve madalyon

Kat. No. 146

Kat. No. 147

Kat. No. 148

Kat. No. 149

Kat. No. 150

Levha 19 Liturjik kaşıklar ve kitap aksamları

Kat. No. 151

Kat. No. 152

Kat. No. 153

Kat. No. 154

Kat. No. 155

Kat. No. 156

Kat. No. 157

Kat. No. 158

Kat. No. 159

Kat. No. 160

Kat. No. 161

Kat. No. 162

Kat. No. 163.

Kat. No. 164

Levha 20 Kitap aksamları ve kilisede kullanılmış olabilecek parçalar

Kat. No. 165

Kat. No. 166

Kat. No. 167

Kat. No. 168

Kat. No. 169

Kat. No. 170

Kat. No. 171

Kat. No. 172

Kat. No. 173

Kat. No. 174

Kat. No. 175

Levha 21 Kilisede kullanılmış olabilecek parçalar ve haç rölikerler

Kat. No. 176

Kat. No. 177

Kat. No. 178

Kat. No. 179

Kat. No. 180

Kat. No. 181

Kat. No. 182

Kat. No. 183

Levha 22 Haç rölikerler ve haç sarkaçlar

Kat. No. 184

Kat. No. 185

Kat. No. 186

Kat. No.187

Kat. No. 188

Kat. No. 189

Levha 23 Haç sarkaçlar ve ampulealar

Kat. No. 190

Kat. No. 191

Kat. No. 192

Kat. No. 193

Kat. No. 194

Levha 24 Yüzükler

Kat. No. 195

Kat. No. 196

Kat. No. 197

Kat. No. 198

Kat. No. 199

Kat. No. 200

Kat. No. 201

Kat. No. 202.

Kat. No. 203

Kat. No. 204

Levha 25 Yüzükler

Kat. No. 205

Kat. No. 206

Kat. No. 207

Kat. No. 208

Kat. No. 209

Kat. No. 210

Kat. No. 211

Kat. No.212

Kat. No. 213.

Kat. No. 214

Levha 26 Küpeler ve küpe aksesuarları

Kat. No. 215

Kat. No. 216

Kat. No. 217

Kat. No. 218

Kat. No. 219

Kat. No. 220

Kat. No. 221

Kat. No. 222

Kat. No. 223

Kat. No. 224

Kat. No. 225

Kat. No. 226

Kat. No. 227

Kat. No. 228

Kat. No. 229

Kat. No. 230

Levha 27 Küpeler ve küpe aksesuarları

Kat. No. 231

Kat. No. 232

Kat. No. 233

Kat. No. 234

Kat. No. 235

Kat. No. 236

Kat. No. 237

Kat. No. 238

Kat. No. 239

Kat. No. 240

Kat. No. 241

Kat. No. 242

Kat. No. 243

Kat. No. 244

Levha 28 Şakak sarkaçları ve kolye uçları

Kat. No. 245

Kat. No. 246

Kat. No. 247

Kat. No. 248

Kat. No. 249

Kat. No. 250

Kat. No. 251

Levha 29 Kolye ucu, bilezik parçaları ve kemer tokaları

Kat. No. 252

Kat. No. 253

Kat. No. 254

Kat. No. 255

Kat. No. 256

Kat. No. 257

Kat. No. 258

Kat. No. 259

Kat. No. 260

Kat. No. 261

Kat. No. 262

Kat. No. 263

Kat. No. 264

Kat. No. 265

Kat. No. 266

Levha 30 Kemer tokaları

Kat. No. 267

Kat. No. 268

Kat. No. 269

Kat. No. 270

Kat. No. 271

Kat. No. 272

Kat. No. 273

Kat. No. 274

Kat. No. 275

Kat. No. 276

Kat. No. 277

Kat. No. 278

Kat. No. 279

Kat. No. 280.

Kat. No. 281

Levha 31 Kemer tokaları

Kat. No. 282

Kat. No. 283

Kat. No. 284

Kat. No. 285

Kat. No. 286

Kat. No. 287

Kat. No. 288

Kat. No. 289

Kat. No. 290

Kat. No. 291

Kat. No. 292

Kat. No. 293

Levha 32 Kemer tokaları

Kat. No. 294

Kat. No. 295

Kat. No. 296

Kat. No. 297

Kat. No. 298

Kat. No. 299

Kat. No. 300

Kat. No. 301

Kat. No. 302

Kat. No. 303

Kat. No. 304

Kat. No. 305

Kat. No. 306.

Kat. No. 307

Kat. NO. 308

Levha 33 Kemer tokaları

Kat. No. 309

Kat. No. 310

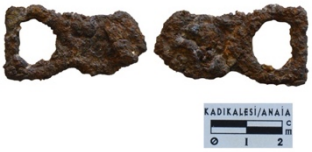
Kat. No. 311

Kat. No. 312

Kat. No. 313

Kat. No. 314

Kat. No. 315

Kat. No. 316

Kat. No.317

Kat. No. 318

Kat. No. 319

Kat. No. 320

Kat. No. 321

Kat. No. 322

Kat. No. 323

Levha 34 Kemer tokaları ve süs iğneleri

Kat. No. 324

Kat. No. 325

Kat. No. 326

Kat. No. 327

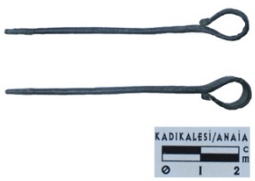
Kat. No. 328

Kat. No. 329

Kat. No. 330

Kat. No. 331

Kat. No. 332

Kat. No. 333

Kat. No. 334

Levha 35 Süs iğneleri

Kat. No. 335

Kat. No. 336

Kat. No. 337

Kat. No. 338

Kat. No. 339

Kat. No. 340

Kat. No. 341

Levha 36 Fibula, fibula parçaları ve boncuklar

Kat. No. 342

Kat. No. 343

Kat. No. 344

Kat. No. 345

Kat. No. 346

Kat. No. 347

Kat. No. 348

Kat. No. 348

Kat. No. 349

Levha 37 Boncuklar

Kat. No. 350

Kat. No. 351

Kat. No. 352

Kat. No. 352

Kat. No. 353

Kat. No. 354

Kat. No. 355

Kat. No. 356

Kat. No. 357

Kat. No. 357

Kat. No. 358

Kat. No. 359

Kat. No. 360

Kat. No. 361

Kat. No. 362

Kat. No. 363

Kat. No. 364

Kat. No. 365

Kat. No. 366

Kat. No. 367

Kat. No. 368

Kat. No. 369

Kat. No. 370

Kat. No. 371

Kat. No. 372

Kat. No. 373

Kat. No. 374

Kat. No. 375

Levha 38 Boncuklar ve kumaş üzeri aplik parçaları

Kat. No. 376

Kat. No. 377

Kat. No. 377

Kat. No. 378

Kat. No. 379

Kat. No. 380

Kat. No. 381

Kat. No. 382

Kat. No. 383

Kat. No. 384

Kat. No. 385

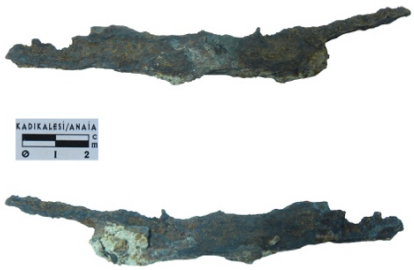
Levha 39 Bıçaklar

Kat. No. 386

Kat. No. 387

Kat. No. 388

Kat. No. 389

Kat. No. 390

Kat. No. 391

Levha 40 Bıçaklar

Kat. No. 392

Kat. No. 393

Kat. No. 394

Kat. No. 395

Kat. No. 396

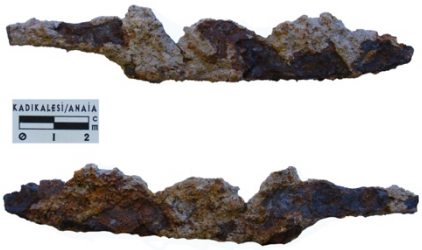

Kat. No. 397

Levha 41 Bıçaklar

Kat. No. 398

Kat. No. 399

Kat. No. 400

Kat. No. 401

Kat. No. 402

Kat. No. 403

Kat. No. 404

Kat. No. 405

Levha 42 Bıçaklar

Kat. No. 406

Kat. No. 407

Kat. No. 408

Kat. No. 409

Kat. No. 410

Kat. No. 411

Kat. No. 412

Kat. No. 413

Levha 43 Kemik saplı bıçak, kemik saplı ustura ve mutfak kap parçaları

Kat. No. 414

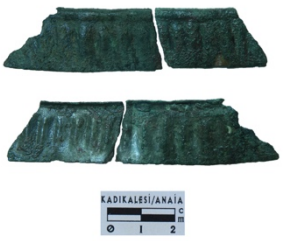
Kat. No. 415

Kat. No. 416

Kat. No. 417

Kat. No. 418

Kat. No. 419

Kat. No. 420

Kat. No. 421

Levha 44 Kulplar, çatal parçaları ve diğer mutfak eşyaları

Kat. No. 422

Kat. No. 423

Kat. No. 424

Kat. No. 425

Kat. No. 426

Kat. No. 427

Kat. No. 428

Kat. No. 429

Kat. No. 430

Kat. No. 431

Levha 45 Kapı ve pencere kilit aksamları

Kat. Nı. 432

Kat. No. 433

Kat. No. 434

Kat. No. 435.

Kat. No. 436

Kat. No. 437

Kat. No. 438

Kat. No. 439

Kat. No. 440

Levha 46 Anahtarlar

Kat. No. 441

Kat. No. 442

Kat. No. 443

Kat. No. 444

Kat. No. 445

Kat. No. 446

Kat. No. 447

Kat. No. 448

Levha 47 Kutu kilit ve aksamları

Kat. No. 449

Kat. No. 450

Kat. No. 451

Kat. No. 452

Kat. No. 453

Kat. No. 454

Kat. No. 455

Kat. No. 456.

Kat. No. 457

Kat. No. 458

Kat. No. 459

Kat. No. 460

Levha 48 Kutu kilit ve aksamları

Kat. No. 461

Kat. No. 462

Kat. No. 463

Kat. No. 464

Kat. No. 465

Kat. No. 466

Katç No. 467

Kat. No. 468

Kat. No. 469

Kat. No. 470

Kat. No. 471

Kat. No. 472

Kat. No. 473

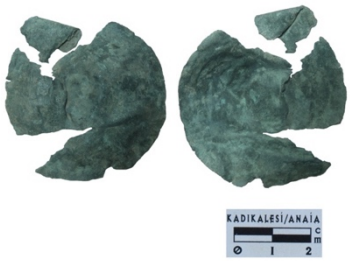

Kat. No. 474

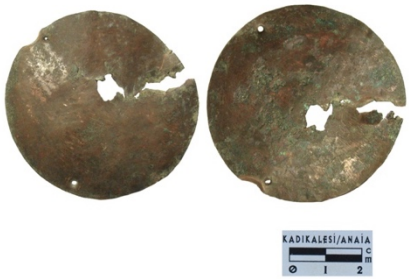
Levha 49 Terazi kefeleri

Kat. No. 475

Kat. No. 476

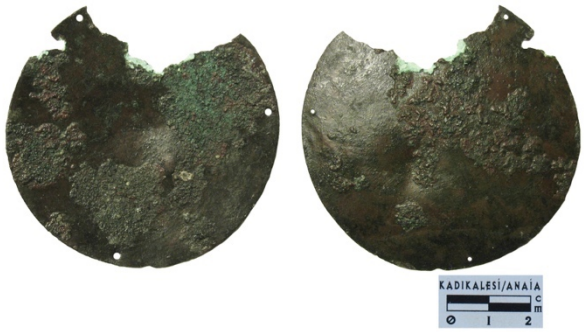
Kat. No. 477

Kat. No. 478

Kat. No. 479

Kat. No. 480

Kat. No. 481

Kat. No. 482

Kat. No. 483

Levha 50 Terazi kefesi, terazi aksamları ve ağırlıklar

Kat. No. 484

Kat. No. 485

Kat. No. 486

Kat. No. 487

Kat. No. 488

Kat. No. 489

Kat. No. 490

Levha 51 İçi boş ağırlıklar ve aplik parçaları

Kat. No. 491

Kat. No. 492

Kat. No. 493

Kat. No. 494

Kat. No. 495

Kat. No. 496

Kat. No. 497

Levha 52 Aplik parçaları

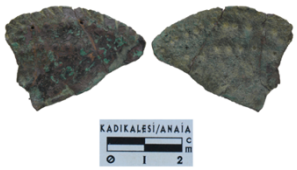
Kat. No. 498

Kat. No. 499

Kat. No. 500

Kat. No. 501

Kat. No. 502

Kat. No. 503

Kat. No. 504

Kat. No. 505

Kat. No. 508

Kat. No. 506

Kat. No. 507

Levha 53 At koşum takımı parçaları ve nallar

Kat. No. 509

Kat. No. 510

Kat. No. 511

Kat. No. 512

Kat. No. 513

Kat. No. 514

Kat. No. 515

Kat. No. 516

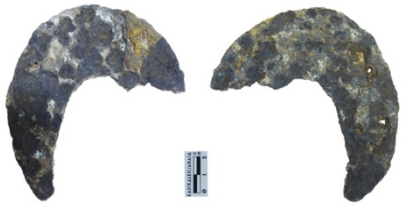

Kat. No. 517

Levha 54 Nallar

Kat. No. 518

Kat. No. 519

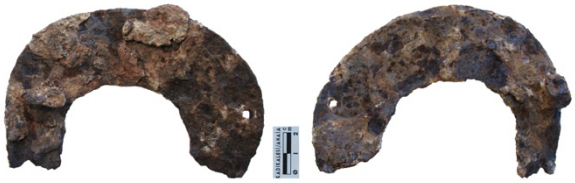
Kat. No. 520

Kat. No. 521

Kat. No. 522

Kat. No. 523

Kat. No. 524

Kat. No. 525

Levha 55 Nallar, çan ve çıngıraklar

Kat. No. 526

Kat. NO. 527

Kat. No. 528

Kat. NO. 529

Kat. No. 530

Kat. No. 531

Kat. No. 532

Kat. No. 533

Kat. No. 534

Kat. No. 535

Kat. No. 536

Kat. No. 537

Levha 56 Çıngırak, çan, olta iğneleri vekirman uçları

Kat. No. 538

Kat. No. 539

Kat. No. 540

Kat. No. 541

Kat. No. 542

Kat. No. 543

Kat. No. 544

Kat. No. 545

Kat. No. 546

Kat. No. 547

Levha 57 Dokumaya ilişkin objeler

Kat. No. 548

Kat. No. 549

Kat. No.550

Kat. No. 551

Kat. No. 552

Kat. No. 553

Kat. No. 554

Kat. No. 555

Kat. No. 556

Kat. No. 557

Kat. No. 558

Kat. No. 559

Levha 58 Dokumaya ilişkin objeler

Kat. No. 560

Kat. No. 561

Kat. No. 562

Kat. No. 563

Kat. No. 564

Kat. No. 565

Kat. No. 566

Kat. No. 567

Kat. No. 568

Kat. No. 569

Kat. No. 570

Kat. No. 571

Kat. No. 572

Kat. No. 573

Kat. No. 574

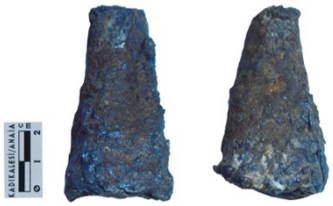

Kat. No. 575

Kat. No. 576

Levha 59 Dokuma tezgâhı ağırlığı, kavlar ve çiviler

Kat. No. 577

Kat. No. 578

Kat. No. 579

Kat. No. 580

Kat. No. 581

Kat. No. 595

Kat. No. 618

Levha 60 Çiviler

Kat. No. 583

Kat. No. 603

Kat. No. 585

Kat. No. 586

Kat. No. 587

Kat. No. 615

Kat. No. 593

Kat. No. 594

Kat. No. 600

Kat. No. 601

Kat. No. 632

Kat. No. 619

Kat. No. 627

Levha 61 Çiviler

Kat. No. 596

Kat. No. 630

Kat. No. 632

Kat. No. 584

Kat. No. 592

Kat. No. 598

Kat. No. 610

Kat. No. 616

Kat. No. 623

Kat. No.626

Kat. No. 639

Kat. No. 640

Kat. No. 588

Kat. No. 599

Kat. No. 610

Levha 62 Çiviler

Kat. No. 605

Kat. No. 607

Kat. No. 612

Kat. No. 613

Kat. No. 622

Kat. No. 625

Kat. No. 628

Kat. No. 629

Kat. No. 634

Kat. No. 636

Kat. No. 582

Kat. No. 589

Kat. No. 591

Kat. No. 609

Levha 63 Bronz çiviler ve halkalar

Kat. No. 617

Kat. No. 620

Kat. No. 621

Kat. No. 622

Kat. No. 637

Kat. No. 638

Kat. No. 644

Kat. No. 645

Kat. No. 646

Kat. No. 647

Kat. No. 649

Kat. No. 652

Kat. No. 656

Kat. No. 657

Kat. No. 658

Kat. No. 660

Kat. No. 661

Levha 64 Halkalar

Kat. No. 664

Kat. No. 665

Kat. No. 666

Kat. No. 669

Kat. No. 670

Kat. No. 672

Kat. No. 673

Kat. No. 674

Kat. No. 676

Kat. No. 677

Kat. No. 680

Kat. No. 681

Kat. No. 683

Kat. No No 684

Kat. No. 685

Kat. No. 687

Kat. No. 688

Kat. No. 691

Levha 65 Halkalar ve filiseler

Kat. No. 693

Kat. No. 694

Kat. No. 698

Kat. No. 653

Kat. No. 655

Kat. No. 662

Kat. No. 667

Kat. No. 668

Kat. No. 675

Kat. No. 678

Kat. No. 682

Kat. No. 689

Kat. No. 696

Kat. No. 699

Kat. No. 700

Levha 66 Mimari bağlayıcılar

Kat. No. 650

Kat. No. 651

Kat. No. 659

Kat. No. 663

Kat. No. 671

Kat. No. 692

Kat. No. 695

Kat. No. 697

Kat. No. 690

Kat. No. 686

Kat. No. 697

Kat. No. 701

Levha 67 Mimaride kullanılmış kancalar

Kat. No. 702

Kat. No.705

Kat. No. 709

Kat. No. 711

Kat. No. 704

Kat. No. 706

Kat. No. 707

Kat. No. 708

Kat. No. 712

Kat. No. 713

Kat. No. 714

Kat. No. 715

Kat. No. 716

Kat. No. 717

Levha 68 İkona kalıbı

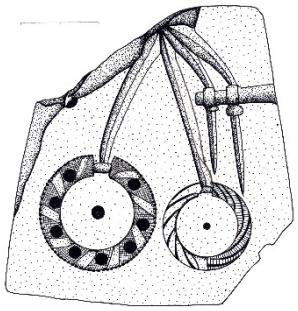

Kat. No. 718

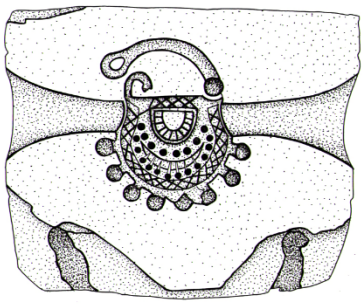
Levha 69 Küpe kalıpları ve üretime dair kalıplar

Kat. No. 719

Kat. No. 720

Kat. No. 721

Kat. No. 722

Kat. No. 723

Levha 70 İşlik malzemeleri

Kat. No. 724

Kat. No. 727

Kat. No. 730

Kat. No. 732

Kat. No. 738

Kat. No. 747

Kat. No. 726

Kat. No. 739

Kat. No. 758

Kat. No. 734

Kat. No. 746

Kat. No. 728

Kat. No. 731

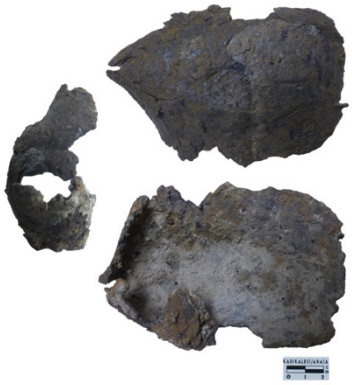

Kat. No. 743

Kat. No. 749

Levha 71 İşlik malzemeleri

Kat. No 729

Kat. No. 735

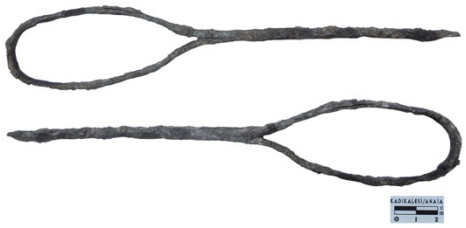
Kat. No. 758

Kat. No. 748

Kat. No. 751

Kat. No. 745

Kat. No. 740

Kat. No. 741.

Kat. No. 742

Kat. No. 743

Kat. No. 750

Levha 72 İşlik malzemeleri ve potalar

Kat. No. 725

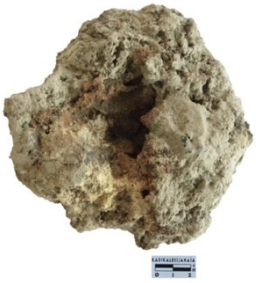
Kat. No. 733

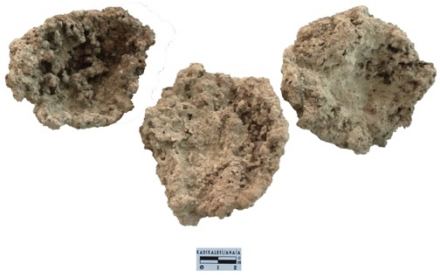
Kat. No. 737

Kat. No. 752

Kat. No. 754

Kat. No. 755

Kat. No. 753

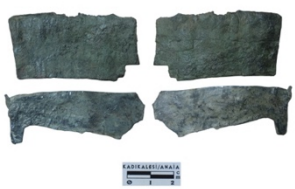

Kat. No. 756

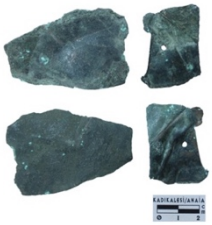

Kat. No. 757

Levha 73 Kesilmiş plakalar

Kat. No. 759

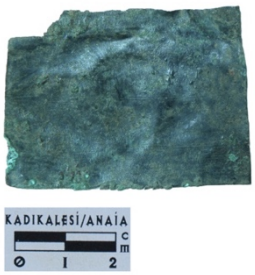
Kat. No. 760

Kat. No. 761

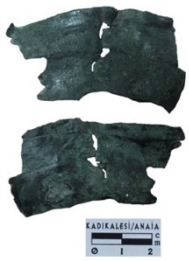
Kat. No. 762

Kat. No. 763

Kat. No. 764

Kat. No. 765

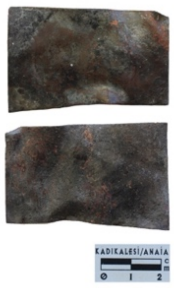
Kat. No. 766

Kat. No. 767

Kat. No. 768

Kat. No. 769

Kat. No. 770

Kat. No. 771

Kat. No. 772

Kat. No. 775

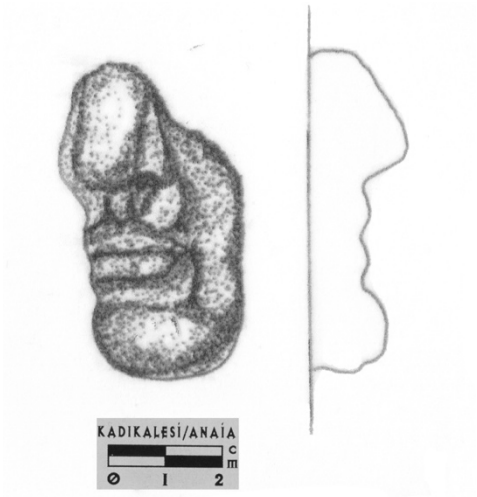

Kat. No. 773

Levha 74 Üretim artığı ürünler

Kat. No. 774

Kat. No. 776

Kat. No. 777

Kat. No. 778

Kat. No. 779

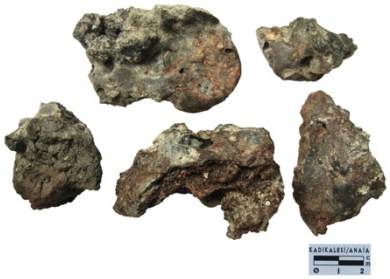

Kat. No. 780

Kat. No. 781

Levha 75 Cüruflar

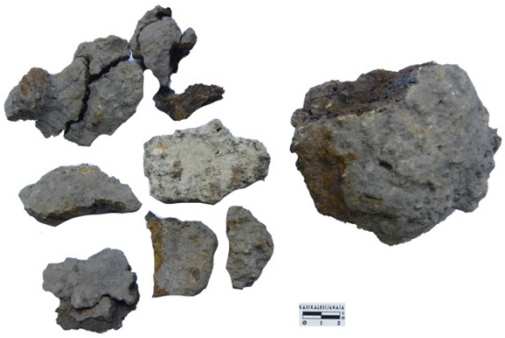
Kat. No. 782

Kat. No. 783

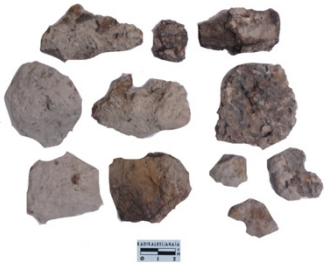
Kat. No. 784

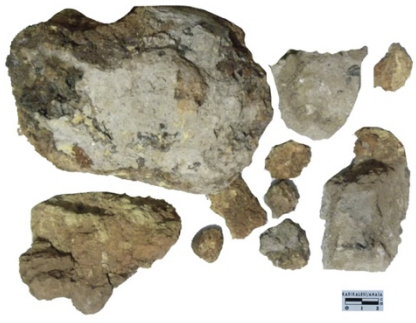
Kat. No. 785

Kat. No. 786

Kat. No. 787

Kat. No. 788

Levha 76 Kurşun ağırlıklar

Kat. No. 789

Kat. No. 792

Kat. No. 793

Kat. No. 795

Kat. No. 796

Kat. No. 797

Kat. No. 798

Kat. No. 799

Kat. No. 800

Kat. No. 801

Kat. No. 802

Kat. No. 808

Kat. No. 807.

Kat. No. 791

Kat. No. 803

Kat. No. 804

Kat. No. 790

Kat. No. 794

Kat. No. 805

Kat. No. 808

Levha 77 Pithos onarım kenetleri

Kat. No. 809

Kat. No. 810

Kat. No. 811

Kat. No. 812

Kat. No. 813

Kat. No. 814

Kat. No. 815

Kat. No. 816

Kat. No. 817

Levha 78 Ok uçları

Kat. No. 818

Kat. No. 819

Kat. No. 822

Kat. No. 823

Kat. No. 828

Kat. No. 832

Kat. No. 845

Kat. No. 848

Kat. No. 852

Kat. No. 857

Kat. No. 858

Kat. No. 820

Kat. No. 826

Kat. No. 850

Levha 79 Ok uçları

Kat. No. 821

Kat. No. 824

Kat. No. 825

Kat. No. 834

Kat. No. 835

Kat. No. 836

Kat. No. 837

Kat. No. 839

Kat. No. 840

Kat. No. 843

Kat. No. 841.

Kat. No. 842

Kat. No. 844

Kat. No. 853

Kat. No. 859

Kat. No. 856

Kat. No. 827

Kat. No. 829

Kat. No. 846

Kat. No. 831

Levha 80 Ok ucu ve savaş aleti olabilecek parçalar

Kat. No. 860

Kat. No. 861

Kat. No. 862

Kat. No. 863

Levha 81 İşlevi belirlenememiş objeler

Kat. No. 864

Kat. No. 865

Kat. No. 866

Kat. No. 867

Kat. No. 868

Kat. No. 869

Kat. No. 870

Kat. No. 871

Kat. No. 872

Kat. No. 873

Kat. No. 874

Kat. No. 875

Kat. No. 876

Kat. No. 877

Kat. No. 878

Levha 82 İşlevi belirlenememiş objeler

Kat. No. 879

Kat. No. 880

Kat. No. 881

Kat. No. 882

Kat. No. 883

Kat. No. 884

Kat. No. 884

Kat. No. 885

Kat. No. 887

Kat. No. 888

Kat. No. 889

Kat. No. 890

Kat. No. 891

Kat. No. 892

Levha 83 İşlevi belirlenememiş objeler

Kat. No. 893.

Katn No. 894

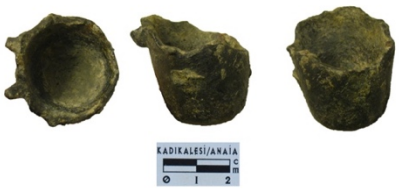
Kat. No. 895

Kat. No. 896

Kat. No. 897

Kat. No. 898

Kat. No. 899

Kat. No. 900

Kat. No. 901

Kat. No. 902

Kat. No. 903

Kat. No. 904

Kat. No. 905

Levha 84 İşlevi belirlenememiş objeler

Kat. No. 906

Kat. No. 907

Kat. No. 908

Kat. No. 909

Kat. No. 910

Kat. No. 911

Kat. No. 912

Kat. No. 913

Kat. No. 914

Kat. No. 915

Kat. No. 916

Kat. No. 917

Levha 85 İşlevi belirlenememiş objeler

Kat. No. 918

Kat. No. 919

Kat. No. 920

Kat. No. 921

Kat. No. 922

Kat. No. 923

Kat. No. 924

Kat. No. 925

Kat. No. 926

Kat. No. 927

Kat. No. 928

Kat. No. 920

Kat. No. 930

Kat. No. 931

Kat. No. 933

Kat. No. 933

Levha 86 İşlevi belirlenememiş objeler

Kat. No. 934

Kat. No. 935

Kat. No. 936

Kat. No. 937

Kat. No. 938

Kat. No. 939

Kat. No. 940

Kat. No. 941

Kat. No. 942

VI. KAYNAKÇA

Acara Eser, M. (2003). "Bizans Dönemi". G. Kürkman içinde, *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri.* İstanbul.

Acara Eser, M. (2005). "Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki Bizans Maden Eserleri Ağırlıklar ve Haçlar" (. *22 Araştırma Sonuçları Toplantısı Cilt II*, 51-58.

Acara Eser, M. (2007). "Anahtar","Kalanlar" 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans. A. Ödekan . içinde İstanbul.

Acara Eser, M. (2007). Liturjide ve Günlük Kullanımda Maden Sanatı. A. Ödekan içinde, *"Kalanlar" 12. ve 13. yüzyıllarda Türkiye'de Bizans* (s. 37-39). İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Acara Eser, M. (2010). "On ikinci ve on üçüncü Yüzyıllarda Bizans Liturjisi ve Liturjik Eserlerde Değişimin Tanıkları". *I. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu, Bildiriler* (s. 470-480). İstanbul: Koç Vakfı Yayınları.

Acara, M. (1990). *Türkiye Müzelerindeki Bisanz Maden Eserleri.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lİsans Tezi.

Acara, M. (1997). *Bizans Maden Sanatında Dini Törenler Sırasında Kıllanılan (Liturjik) Eserler.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Acara, M. (1998). Bizans Ortodoks Kilisesinde Liturji ve Liturjik Eserler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt 15 S. 1*, 183-201.

Akkaya, T. (2010). *Ortodoks İkonaları.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Akyürek, E. (1996). *Bizans'ta Sanat ve Ritüel.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Anderson, W. (2004). *"An Archaeology of Late Antique Pilgrim Flasks", AnatSt 54, s. 79–93.*

Antonaras, A. (2012). "Middle and Late Byzantine Jewellery from Thessaloniki and its Region". B. Böhlendorf-Arslan , & A. Ricci içinde, *Byzantine Small Finds in Arche1ological Contexts BYZAS 15* (s. 117-126).

Arthur, P. (2012). "Mapping Byzantine Trade and Culture: An Introduction to the Artefacts from Salento, Southern Italy". B. Böhlendorf Arslan, & A. Ricci içinde, *Byzantine Small Finds in Arche1ological Contexts BYZAS 15* (s. 17-26).

Atasoy, S. (1982). Bizans ve Osmanlı Döneminde Madenler. *Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Yıllığı 11*, 31-36.

Aydın, A. (2006). Kilikya ve İsaurya Bölgesi Vaftiz Yapıları. *Ege Üniversitesi Sanat Tarihi Dergisi XV/1*, 1-19.

Böhlendorf Arslan, B. (2012). Das bewegliche Inventar eines mittelbyzantinischen Dorfes: Kleinfunde aus Boğazköy". A. Böhlendorf, & A. Ricci içinde, *Byzantine Small Finds in Archeological Contexts BYZAS 15* (s. 351-368).

Böhlendorf–Arslan, B. (2012). "Das beweglische Inventar eines mittelbyzantinischen Dorfex: Kleinfunde aus Boğazköy". B. B.–A.–A. (Ed.) içinde, *Byzas 15 Byzantine Small Finds in Archaeological Contexts* (s. 351–368).

Büktel, Y. (2014). KONSTANTİN MONOMAKHOS TACI VE MACAR KRALİYET TACI. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/10*, 253-269.

Bakırtzi, D. P. (2002). *Everyday Life in Byzantium.* Athens.

Baykan, D. (2020, 10 23). *Nif Dağı Başpınar Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları , Masrop, Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler E-Dergisi, Cilt: 10 ISSN: 1307-4008, Sayı: 15, (2016).* www.masrop.org: Http//www.masrop.org adresinden alındı

Berger, D. (2012). Mittelalterliche Weissmetallfunde aus Halle (Saale) und einige Anmerkungen zu ihrer Identifizierung. *ZAM Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters, Jahrgang 40*, 137–150 Verlag Dr. Rudolf Habelt GmbH, Bonn.

Bierbrauer, V. (1974). *"Alamannische Funde der Frühen Ostgotenzeit aus Oberitalien", Festschrift für Joachim Werner 65. Zum Geburtstag, Studien zur vor–und Frühgeschichlichten Archäologie, Teil II, Bierbrauer V., Bierbrauer V.,.*

Bilgili, H. (2007). Röliker Haç. Ö. A. içinde, *Kalanlar 12.-13. Yüzyılda Türkiye'de Bizans* (s. 261). İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

Borisov, B. D. (1989). *Djadovo, Mediaeval Settlement and Necropolis 11th-12th Century Vol 1.* Tokyo: Tokai University Press.

Boudalis, G. (2004). *The Evolution of a Craft: Post Byzantine Bookbinding Between The Late Fifteenth and The Early Eighteenth Century From The Lİbraries of The Iviron Monastery in Mounth Athos/Greece and The St. Catherine's Monastery in Sinai/Egypt. Vol. I.* London: PhD Thesis Camberwell College of Arts University of the Arts London.

Bouras, A., & Kazhdan, L. (1991). “Cencer”. G. Vikan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium Vol. 1* (s. 397). Oxford: Oxford Universty Press.

C. Foss. (1979). *Ephesus After Antiquity: A Late Antique, Byzantine and Turkish City,* . London, s. 123-124, .

Carr, A. (1991). “Metal Icons”. A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 2* (s. 980). Oxford: Oxford University Press.

Champell, S. D., & Anthony Cutler. (1991). "Enkolpion". A. P. Kazhdan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (s. 700). Oxford: Oxford University Press.

Chavane, M.-J. (1975). *Salamine de Chypre. VI. Les petits objets.* Paris.

Chichurov, I. (1991). *Academy of Sciences of the USSR The Organizing Comittee of the XVIIIth International Congress of Byzantine Studies.*

Chichurov, I. S. (1991). *Catalog of Exhibition.* Moscov: Academy of Sciences of the USRR The Organizing Committee of The XVIII th İnternational Congress Of Byzantine Studies.

Cormack, R. (2000). *Byzantine Art.* Oxford: Oxford University Press.

Cotsonis, J. A. (1994). *Byzantine Figural Processional Crosses.* Washington D.C.: Dumbarton Oaks.

Courtils, J., & Laroche, D. (1999). *“Xanthos- Letoon. Rappor sur la camagne de 1998”, Anatolia Antiquqa 7,.*

Cutler, A. (1991). "Cross". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 1* (s. 549-551). Oxford: Oxford University Press.

Çetin, C. (2015). ISPARTA MÜZESİ'NDEN BİR GRUP BRONZ ESER. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 20*, 11-31.

Dandridge, P., & Pevny, O. (1997). Mold for a Temple Pendat with a Griffin. H. C. Evans, & W. D. Wixom içinde, *The Glory of Byzantium, Art And Culture of the Middle Byzanyine Era A. D. 843-1261* (s. 315-316). New York: The Metropolitan Museum of Art.

Davidson, G. (1982). *The Minor Objects, Corinth XII.* New Jersey.

Delougaz, P., & Haines, R. (1960). *A BYZANTINE CHURCH AT KHIRBAT AL-KARAK.* Chicago- Illinois .

Demirer, Ü. (2013). *Kibyra Metal Buluntuları.* Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktor Tezi.

Dodd, E. C. (1961). *Byzantine Silver Stamps Dumborton Oaks Studies VII.* Washington D.C.

Entwhistle, C. (2003). *Through a Glass Brightly,*. Entwhistle Great Britain: Studies presented to David Buckton.

Erdul Mergen, M. (2010). *Kuşadası, Kadıkalesi'nde Bizans Dönemine Ait Duvarlarda Görülen Malzeme ve Teknik.* İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Erginsoy, Ü. (1978). *İslam Maden Sanatının Gelişmesi* . İstanbul.

Erginsoy, Ü. (1997). Maden Sanatı. Ş. Eczacıbaşı içinde, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 2* (s. 1138-1147). İstanbul: Yem Yayınları.

Eser, M. A. (2009). "Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzei'ndeki Sikke Kontrol Ağırlıkları ve Ticari Ağırlıklar" . *Ebru Parman'a Armağan Sanat tarihi ve Arkeoloji Yazıları*, 176-189.

Evans, H., & Wixom, W. (1997). *The Glory of Byzantium, Art and Culture of the Middle Byzantine Era A.D. 843-1261.* New York : The Metropolitan Museum of Art.

Fede, B. (2012). "Grave Goods from the Necropolis in the Agora of Iasos" . B. B.-A.-A. (ed) içinde, *Byzantine Small Finds in Arche1ological Contexts BYZAS 15* (s. 187-211.).

Ferrazzoli, A. (2012). "Byzantine Small Finds from Elaiussa Sebaste". B. B.-A.-A. (ed) içinde, *Byzantine Small Finds in Archeological Contexts BYZAS 15* (s. 289 - 309).

Fleet, K. (1999). *Europan and İslamic Trade in the Early Ottoman State: Mercants of Genoa and Turkey".* London: Cambridge Universty Press.

Foy, D. F. (2008). *Diversité et Evolution du Vitrage de L'antiquité et du Haut Moyen Age" GALLİA,.* Tiré a part- CNRS Editions, 405-459.

G., J. (1977). *Die Metallfunde vom Dünsberg* . Wiesbaden.

Gökalp Demirel, Z. (2001). *Türkiye Müzelerindeki Bizans Dönemine Ait Maden Aydınlatma Araçları.* Ankara,: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi,.

Gültekin, A. (2012). *Pisidia Antiokheia Antik Kenti Metal Buluntuları.* Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, ayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Gaitzsch, W. (2005). *Eisenfunde aus Pergamon, Geräte, Werzeuge und Waffen.* Berlin: Pergamenische Forschungen 14.

Gregory, T. (2008). *Bizans Tarihi* . İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hörandner, W. (1991). "Pen". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (s. 1621-1622). Oxford: Oxford Universty Press.

Harrison, R. M. (2007). *Excavatiıns at Saraçhane in İstanbul Volume I.* Washington: Princeton University Press.

Heath, I. (2010). *Bizans Orduları 900-1461.* İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

Henning, J. (2007). *Post Roman Towns, Trade and Settlements in Europe and Byzantium, Vol. 2, Byzantium, Pliska and the Balkans.* Berlin.

Hicks, M., & Hicks, T. (1992.). The Small Objects in: The Finds, Excavations at Otranto . F. Andriad. içinde Whiteouse.

Üstündağ, H., & Mimaroğlu, S. (2008). *"Kuşadası/Kadıkalesi-Anaia'da Bulunan Bizans Dönemi Mezarlarının Arkeolojik ve Antropolojik Açıdan Değerlendirilmesi", Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu.* Kuşadası: Kuşadası Belediyesi.

J., D., & Waelkens , M. (1984). *Les Fouilleis de La Rijskuniversieit Te Gent A Pessinonte (1967–1973).* Brugge.

J.L.Larson. (1995). *Grek Hercine Cults.* Universty of Wisconsin Press.

Jackson, M. (2016, 02 10). *2007–2011 Excavations at Kilise Tepe: A Byzantine Rural Settlement in Isauria.* http://www.doaks.org/resources/publications/dumbarton-oaks-papers: http://www.doaks.org/resources/publications/dumbarton-oaks-papers adresinden alındı

Jacobi, G. (1977). *Die Metallfunde vom Dünsberg.* Wiesbaden.

Jantzen, U. (2004). *Die Wasser Leitung Des Eupalinos Die Funde, SAMOS Band XX.* Bonn.

Köroğlu , G. (2009). *"Yumuktepe Höyüğü Kazılarından Ortaçağ Takıları" XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, s. 419-420.*

Köroğlu, G. (2000). "Bizans Kuyumculuğu". *P Sanat, Kültür, Antika, Çağlar Boyunca Takı ve Mücevher 17*, 26-41.

Köroğlu, G. (2004). *Anadolu Uygarlıklarında Takı.* İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları.

Kürkman, G. (2003). "Sarraf Cep Terazileri". G. Kürkman içinde, *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri* (s. 111-113). İstanbul.

Kalkınoğlu, G. (1989). *Bizans Kadın Takıları.* İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .

Kaptan, E. (1998). Kelenderis'de Demir Cevheri Metalutjisi. *Adalya III*, 221-228.

Katsonis, J. A. (1994). *Byzantine Figural Processional Crosses.* Washington D.C. : Dumbarton Oaks Byzantion Collection Publications No 10.

Kazanski M. (2003). *Qal'at Sem'an, Vol. IV, Fas. 3, Les Objects Métalliques.* Beyrout.

Kazdhan, A., & Tablot, A. (1991). "Mines" . A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 2* (s. 1375-1376). Oxford: Oxford University Press .

Kazhdan, A., & Tablot, A. (1991). "Weaver", 1991 ODB, Vol.3 New York, 1991, s. 193. A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 3* (s. 2193). Oxford: Oxford Universty Press.

Koch, G. (2007). *Erken Hıristiyan Sanatı.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Lightfoot, C. (2012). Busines as Usual-Archaeological Evidence for Byzantine Commercial Enterprise at Amorium in The Seventh to Eleventh Centuries. C. Morrisson içinde, *Trade and Markets in Byzantium* (s. 177-191). Washington D.C.

M. Ballance, J. Boardman, S. Corbett, & S. Hood. (1989). EXCAVATIONS IN CHIOS 1952-1955: BYZANTINE EMPORIO. *The British School at Athens. Supplementary Volumes, No. 20, EXCAVATIONS IN CHIOS 1952-1955: BYZANTINE EMPORIO*, pp. i-xi, 1-145, I-X.

M. Marlia Mango, & L. Bouras. (1991b). "Metalwork". A. P. Kazhdan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 2* (s. 1351-1352). Oxford: Oxford Universty Press.

M., K. (2003). *Qal'at Sem'an, Vol. IV, Fas. 3, Les Objects Métalliques.* Beyrouth.

Maguire, H. (1997). Enamel Plaques and Medallions: "The Crown of Constantine IX Monomachos" . H. Evans, & W. Wixom içinde, *The Glory of Byzantium Art and Culture of the Middle Byzantine Era A.D. 843 – 1261.* New York.

Mango, M. M. (1986). *Silver From Early Byzantium The Kaper Koraon and Related Treasures Walters Art Gallery* . Baltimore: Walters Art Gallery Press.

Mango, M. M. (1991). "Plate, Domestic Gold and Silver" . A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 3* (s. 1682-1683). Oxford: Oxford Üniversity Press.

Mango, M. M. (1991). “Spoons”. A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionaty of Byzantium 3* (s. 1939). Oxford: Oxford Universty Press.

Mango, M. M. (1991). "Paten and Asteriskos". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (s. 1594-1595). Oxford: Oxford Universty Press.

Mango, M. M. (1991). "Rhipidion". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (s. 1790-1791). Oxford: Oxford Universty Presss.

Mango, M. M. (2009). “Metal Work” London, 2008,. E. Jeffreys, J. Haldon, & R. Cormack içinde, *The Oxford Handbook Of Byzantine Studies* (s. 444-452.). London: Oxford University Press.

Mango, M. M., & Laskarina Bouras. (1991a). "Bronze". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (s. 326-327). Oxford: Oxford University Press.

Mango, M. M., L. Bouras, & A. Cutler. (1991). "Lead". A. P. Kazhdan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 2* (s. 1199-1200). Oxford: Oxford Universty Press.

Mercangöz, Z. (2007). Kommerkion ve Emporion Olarak Anaia’nın Değişken Tarihsel Yazgısı. A. Ödekan içinde, *I. Uluslararası Sevgi Gönül Bizans Araştırmaları Sempozyumu* (s. 79-292). İstanbul.

Mercangöz, Z. (2007). Mine İşi Madalyon. Ö. A. içinde, *Kalanlar, 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans Sanatı* (s. 81-82). İstanbul: Vehbi Koç Vakfı Yayınları.

Mercangöz, Z. (2008). Kuşadası Kadıkalesi Kazısı 2006 Yılı Çalışmaları. *29. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt* (s. 449-470). içinde

Mercangöz, Z. (2010). Ostentatious Life in Byzantine Province Soma Selected Pieces From Finds of Excavation in Kuşadası, Kadıkalesı/Anaia. F. Daim, & J. Drauschke içinde, *Byzanz-Das Römerreich ım Mittelatter 2,1 Schauplatze* (s. 181-198). Mainz.

Mercangöz, Z. (2013). *Bizanslı Ustalar-Latin Patronlar, Kuşadası Yakınındaki Kadıkalesi Kazıları Işığında Anaia Ticari Üretiminden Yansımalar.* İstanbul: Ege Yayınları.

Mercangöz, Z., & Tok, E. (2010). Kuşadası Kadıkalesi Kazısı 2010 Kazı Sezonu Çalışmaları. *33. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt* (s. 353-372). içinde

Mercangöz, Z., Tok, E., & Hazinedar Coşkun, T. (2011). Kuşadası Kadıkalesi Kazısı 2011 Yılı Çalışmaları . *43. Kazı Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt* (s. 275-288). içinde

O. Belli, & İ.G. Kayaoğlu. (1993). *Anadolu'da Türk Bakırcılık Sanatının Gelişimi, Bakır Yatakları, Üretimi ve Atölyeleri.* İstanbul.

Olcay, B. Y. (1997). *Antalya'nın Demre (Kale) İlçesindeki Aziz Nikholaos Kilisesi Kazısı 1989-1995 Yılları Cam Buluntuları* . Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji-Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, .

Oransay, A. (2006). *"Arykanda Antik Kentinde 1971–2002 Kazı Sezonları Ele Geçen Madeni Buluntular ve Madencilik Faaliyetleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, .* Ankara: Ankara Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı .

Özdemir, H., & Öztaşkın, G. (2009,). *"Denizli Arkeoloji Müzesi'nde Yer Alan Bizans Dönemi Maden Haçlarından Bir Grup" XIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, s.489-500.*

Pülz, A. M. (2017). *Byzantine Artefacts From Ephesos A Catalogue.* Viena: Holzhausen der Verlag.

Paisidou, M. (2000). "Copper-alloy belt buckle" Everyday in Byzantium. P. Bakırtzi. içinde

Parani, M. (2008). "Fabric and Clothing". E. Jeffereys, J. Haldon, & R. Cormarck içinde, *The Oxford Handbook of Byzantine Studies.* Oxford.

Parani, M. (2008). "Fabric and Clothing" . J. a. E. Jeffereys içinde, *The Oxford Handbook of Byzantine Studies.* Oxford.

Pevny, O. (1997). Crescent-shaped Earing. H. E. Wixom içinde, *Glory of Byzantium: Art and Culture of Middle Byzantine Era A.D. 843-1261* (s. 172). New York, .

Pharr, C., Davidson, T., Pharr, M., & Williams, D. (1969). *Codex Theodosianus.* New York: Greenwood Press.

Pitarakis, B. (1994). "Gümüşçülük" . *İstanbul Ansiklopedisi, III* , 447.

Pitarakis, B. (2006). *Les Croix-Reliquaires Pecrorales Byzantines en Bronze.* İstanbul: Vehbi Koç Vakfı Yayınları.

Piterakis, B. (2012). Daily LİIfe at The Market Place in Late Antiquity and Byzantium. C. Morrison içinde, *Trade and Markets in Byzantium* (s. 399-426). Washington D.C.

Podsklasky, G., & Sticher, R. (1991). "Icons". *The Oxford Dictionary of Byzantium, Vol. III* (s. 979). içinde

Pulak, C. (2004). The Padlocks. G. Bass, S. Matthevs, J. Steffy, & F. van Doorninck, Jr. içinde, *Serçe Limanı An Eleventh-Century Shipwreck Volume I* (s. 437-449). Texas: Texas A&M University Press.

Reber, M. M. (1992). *Byzance-Louvre.* Paris.

Rice, T. T. (1998). *Bizans'ta Günlük Yaşam Konstantinapolis Bizans'ın Mücevheri.* İstanbul: Göçebe Yayınları.

Ristovska, N. (2010). 'Temple Pendants' in Medieval Rus': How were they Worn? C. E. Adams içinde, *'Intelligible Beauty': Recent Research on Byzantine Jewellery* (s. 203-211). London: The British Museum Press. Academia. adresinden alındı

SÖZEN, M., & TANYELİ, U. (1996). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü.* İstanbul: Remzi Kitabevi.

Schrader, T., & Wiegand, H. (1904). *Priene,*. Berlin, s. 490.

Schulze Dörlamm, M. (2002). *Byzantinische Gürtelschnallen und Gürtelbeschläge im Römisch–Germanischen Zentralmuseum, Teil I, Die Schnallen Ohne Beschläg mit Laschenbeschläg und mit Festen Beschläg des 5. Bis 7. Jahrhunderts,*. Mainz.

Shamos, G. (2018, 10 21). *New Lİght on Daily Life at Beth Shean.* um: https://www.penn.museum/sites/: https://www.penn.museum: https://www.penn.museum/sites/expedition/new-light-on-daily-life-at-beth-shean/ adresinden alındı

Sharp, E. G. (2011.). *A Comparison of Ancient Mediterranean Metal Structural Fittings,* . Ontario: Wilfried Laurier University, Department of Archaeology and Classical Studies, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .

Spier, J. (2003). Middle Byzantine (10th -13th century AD) stamp seals in semi-precious stone' in Through a Glass Brightly,. C. Entwhistle. içinde Great Britain: Studies presented to David Buckton.

Strabon. (2012). *Antik Anadolu Coğrafyası, Geographika: Kitap XII-XIII-XIV*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Strabon. (tarih yok). *Geographika, Antik Anadolu Coüğ.*

Strong, D. (1966). *Greek and Roman Gold and Silver Plate.* New York.

Taft, S. R. (1991a). Liturgy. A. P. Kazhdan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium 2* (s. 1240-1241). Washington, D.C.: Oxford University Press.

Taft, S. R. (1991c). Eucharist. *The Oxford Dictionary of Byzantium 2*, 737-738.

Taft, S. R. (1991d). Little Entrance. *The Oxford Dictionary of Byzantium 2*, 1238-1239.

Taft, S. R. (1991e). "Great Entrance", : 868. A. Kazhdan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium, 2* (s. 868). Washington, D.C.: Oxford University Press.

Taft, S. R. (1994b). The Synaxarion of Evergetis in History of Byzantine Liturgy. M. Mullett, & A. Kirby içinde, *The Theotokos Evergetis and Elevent Century Monasticism* (s. 274-293). Belfast: Belfast Byzantine Texts and Translations.

Theis, L. (2001). *Lampen, Leuchten, Licht. C. Stiegemann BYZANZ Das Licht aus dem Osten Kult und Alltag Byzantinischen Reich vom 4. bis 15. Jahrundert (s. 53-64).* . Mainz.

Trier. (1984). *Kaiserresidenz und Bischofssitz, Ausstellung, 4. Mai bis 10. November 1984,* . Mainz.

Umar, B. (1999). *İlkçağda Türkiye Halkı.*

Uzel, İ. (2000). *Anadolu'da Bulunan Antik Tıp Aletleri.*

Vikan , G. (1982). *Byzantine Pilgrimage Art.* Washington, D.C.,: Dumbarton Oaks,Trustees for Harvard University.

Vikan , G. (1995). *"Early Byzantine Pilgrimage Devotionalia as Evidence of the Appearance of Pilgrimage Shrines", Akten Des XII. Internationalen Kongress für Christliche Archäologie, 22– 28 September 1991, Teil 1, s.377– 388.*

Vikan, G. (1980). "Art, Medicine and Magic in Early Byzantine". *Duambortan Oaks Papers 38*, 65-86.

Vikan, G. (1991). "Ampullae". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Diktionary of Byzantium* (s. 81-82). Oxford: Oxford University Press.

Vikan, G. (1991). "Steelyard". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (s. 1947). Oxford: Oxford Universty Press.

Vikan, G. (1991). "Weights". A. P. Kazdhan içinde, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (s. 2194-2195). Oxford: Oxford Universty Press.

Vryonis, S. (1962). The Question Of The Byzantine Mines . *Speculum A Journal of Medieval Studies XXXVII*, 1-17.

Vryonis, S. (1971). *The Decline of Medieval Hellenism in Asia from the Process of Islamization from the Eleventh Through the Fifteenth Century.* Republy in London: Universty of C.A. Press.

W. M. Ramsay. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası.* İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

W. Müller-Wiener. (1961). *"Mittelalterliche Befestigungen im Sudlichen Joinen".* Istanbuller Mittelungen, s. 5–122.

Waldbaum, J. C. (1983). *Metalwork from Sardis.* London: Harvard University Press.

Wietzman, K. (1979). *Age of Spirituality, Exhibition Catalouge, Metropolitan Museum of Art.* Newyork: Metropolitan Museum Press.

Wixom, W. (1997). "Procesessional Cross and Four Crosses Basses". H. Evans, & W. Wixom içinde, *Glory Of Byzantium Art and Culture of the Middle Byzantine Era A.D. 843- 1261* (s. 55-57, Kat no. 21 A- E; 22.). New York.

Wolfgarten, R. (1994). *"XRICTIANA RELIGIO. Zu einer Münzprägung Karls des Großen", Jahrbuch für Antike und Christientum 37 122–141.*

Yalav, E. (2008). *Tanrısal Gücün Elçileri Antik Çağda Tıp Aletleri.*

Yalav, E. (2008). *Tanrısal Gücün Elçileri Antik Çağda Tıp Aletleri.* İstanbul: Amerikan Hastanesi Yayınları.

Zabern, P. (2001). *Byzanz Das Licht aus dem Osten- Kult und Alltag im Byzantinischen Reich vom 4. bis 15. Jahrhundert.* Paderborn.

Ениосова Н.В., П. Т. (2022, 10 05). НАХОДКИ ВИЗАНТИЙСКОГО ПРОИСХОЖДЕНИЯ ИЗ РАННЕГОРОДСКОГО ЦЕНТРА ГНЕЗДОВО В СВЕТЕ КОНТАКТОВ МЕЖДУ РУСЬЮ И КОНСТАНТИНОПОЛЕМ В X в. *Сугдейский сборник. Вып. V. 2012*, s. 34-85.

Μότσιανος, Κ. (2011). *Φως ιλαρόν: Ο τεχνητός φωτισμός στο Βυζάντιο.* Βόλος.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Meltem ERDUL MERGEN

Unvanı: Sanat Tarihçisi

Öğrenim:

Üniversite Lisans Eğitimi ve Mezuniyet Yılı: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, Prof. Dr. Zeynep Mercangöz Danışmanlığında "Kuşadası Kadıkalesi Anaia Kazısı Maden Buluntuları", 2006

Üniversite Yüksek Lisans Eğitimi ve Mezuniyet Yılı: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bizans Ana Bilim Dalı, Prof Dr. Zeynep Mercangöz, Danışmanlığında "Kuşadası, Kadıkalesi'nde Bizans Dönemine Ait Duvarlarda Görülen Malzeme ve Teknik", 2009

Bilimsel Etkinlikler:

Verdiği Dersler:

2010 – 2018 Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

Sanat Eseri Çözümlemeleri

Çağdaş Sanat Yorumu

Sanat Tarihi I - II - III (Geç Roma-Erken Hıristiyanlık'tan Başlayarak, Rönesans Sonuna Kadar

Mitoloji

İkonoloji

2018-2019 Yaşar Üniversitesi, Animasyon Bölümü

Enstelasyon

Kazı Çalışmaları;

2002-2022 T.C Kültür Bakanlığı Kuşadası Kadıkalesi-Anaia Kazısı (Prof. Dr. Zeynep Mercangöz) Ekip Üyesi

2017-2020 T.C. Kültür Bakanlığı İzmir İli Nif Dağı Kazısı (Doç. Dr. Müjde Peker) Yardımcı Araştırıcısı

Restorasyon Projeleri;

2014 yılı Karayolları Genel Müdürlüğü İzmir 2. Bölge Müdürlüğü, 2014/61208 nolu, İzmir İli Tarihi Nif (Yedigöz) Köprüsü Restorasyon Uygulama Projeleri, İnş.Müh.Hiz. İle Aydınlatma Projesi. Sanat Tarihçisi

2015 yılı İzmir Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığında, İzmir Emir Sultan Türbesi Hazireleri Restorasyonu, Sanat Tarihçisi

2016 yılı Trabzon Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığında, Trabzon Sümela Manastrırı Restorasyon Projesi, Sanat Tarihçisi

2017 yılı İzmir Valiliği Yatırım İzleme ve Koordinasyon Dairesi Başkanlığında, Menemen Gazez Camisi Restorasyon Porjesi, Sanat Tarihçisi

Konferanslar, Bildiriler;

B. Yelda Olcay Uçkan, S. Evcim, Meltem Erdul Mergen, Ö. Emre Öncü, M. Öztaşkın, G. Öztaşkın, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 32. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 3, "Olympos 2009", İstanbul, 2010

Süleyman Demirel Üniversitesi, Gönen Meslek Yüksekokulu, "Geçmişten Günümüze Kuyumculuk" Sempozyumunda "Kuşadası Kadıkalesi Kazılarında Bulunan Bizans Dönemi Takıları ve Yapım Teknikleri Işığında Bizans Süs Objeleri" adlı bildiri sunumu, Mayıs 2017

Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, "3. Uluslararası Akdeniz Sanat Sempozyumu Kültürel Mirasın Korunması ve Yaşatılması Sempozyumu ve Sergisi" Tire Müzesi'ne Satın Alma Yolu ile Gelen Bir Grup Bronz Eser" adlı Poster Sunumu, 24-25 Nisan 2018, Antalya

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, 22. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, "Kuşadası Kadıkalesi Kazılarından Maden Aydınlatma Gereçleri" başlıklı bildiri, 24 - 26 Ekim 2018, İstanbul

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, 25. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, "Tire Müzesi Ortaçağ Dönemi Bronz Yüzükleri Üzerine Tarihlendirme Önerileri", başlıklı bildiri, 14-16 Ekim 2021, Konya